

שבוע פרשת בחוקותי

(11 - 17 May 14)

י"א - י"ז אייר תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משניות י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבַר תּוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבַר תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִגְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמוֹךְ וְלוֹמְרֵי תּוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצ של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל

לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתָּ דִּגְגָךָ וְתוֹרְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתָם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה

אֶף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִיָּד מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּסָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּכֶם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.

וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ וַיִּמִּיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּכֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּכֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּכֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

אֲלֵהֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקֶּבֶל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדָה מְצוּה לְהַתְּפִיל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תּוֹהֲלִים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה לַיָּמִי הַחוֹדֵשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

אֲדָּ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את חקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הִלְלוּהָ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְּזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהִי לְשֹׁבֵת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרָאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַרְךָ
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַכִּית
 אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הִיתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלֹּתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיִּנָּם הִירְדֵן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבָנִי־צֶאֱן: ה מִה־לֶּךְךָ
 הֵימָּה כִּי תִגֹּם הִירְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבָנִי־צֶאֱן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חֲוִלֵי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מָוִם:

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה מזמן שלא נתקבל ממנו מכתב אף שבעקיפין שואל הנני ומקבל ידיעות אודותו מחבריו, ובטח גם בעצמו יכתוב מהנעשה אתו לטוב.

ובפרט מה שכותב הנני הנ"ל כי לפעמים העדר הכתיבה בא מפני חוסר השלימות בהענין דשמחה וטוב לבב שצ"ל כל משך חיי האדם, וכמדובר זה כמה פעמים שהציווי בכל דרכיך דעהו הוא על כל כ"ד שעות היום ובמילא חלים על כל הכ"ד שעות היום דברי הרמב"ם סוף הל' לולב, שהענינים צריכים להעשות מתוך שמחה, וק"ל.

וביחוד עתה שנמצאים אנו בין ימי הפסח זמן חירותנו ושבועות קבלת התורה בשמחה, חל ציווי האמור עוד ביותר, ואף שלפעמים מצדיקים עצמם על חסרון שלימות השמחה בכ"כ טעמים ומהם גם כאלו שיש להם אחיזה לא רק בשכל סתם אלא גם בשכל דקדושה, הנה סו"ס ע"י העדר השמחה לא יעשה דבר ולא יתוקן דבר, משא"כ בהנהגה ההפכית, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר חיל היוצא למלחמה, תחלת יציאתו הוא בשיר (מארש) של נצחון, וזה עצמו מקרב הנצחון ומגדילו, והרי כל אחד מאתנו, לא בודד הוא (ניט עלענד) ועזרתו של הקב"ה אתו, והבא לטהר מסייעין אותו, לשון רבים הרבה מסייעים.

תקותי שבתוך כל הענינים עוסק גם בעניני שידוכין כמובן באופן המתאים, ז. א. ע"י ידידים ממוצעים, ומקפיד על העיקר אבל אינו משים לב להטפל דטפל, ובאופן בחירה כזו לפעמים **כדי קרובות** גם הטפל מסתדר, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בקרוב בכל הנ"ל.

בברכה להסתדרות טובה מתוך שמחה וטוב לבב.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה אם בחוקותי תלכו
שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר ה'תשד"מ ה
- (ד) שיחת שבת פרשת בחוקותי,
י"ז אייר, ערב ל"ג בעומר ה'תשד"מ יא
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת בחוקותי
(בלה"ק) כרך יב מג
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בחוקותי מט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בחוקותי נ
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בחוקותי פא
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בחוקותי פב
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בחוקותי צא
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צד
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק :
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בחוקותי צז
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בחוקותי קכב
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת בחוקותי קכח
- (טז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כו עד לב קלב
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יב-יג, תהלים פרק קיט קס
- (יח) משניות – מסכת חולין
ביאור קהתי קסב
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קעא
- (כ) מסכת ראש השנה עם ביאורים
מדף ג עד דף ט קעב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ר
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן רא
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רב
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי רד
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רה
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רה
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רז
- (כח) ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ רז
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ רח
- (ל) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ רט
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ריא
- (לב) פרקי אבות פרק ד רטו
- (לג) חומש לקריאה בציבור רטז
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי רכב
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רכג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באופן בלתי מוגבל, ההתגלות של אור אין סוף ברוך הוא כפי שהוא בכבודו
ובעצמו. האופן בו תהיה ההתגלות האלוהית באדם ובעולם תלוי באופן בו
נעשית עבודת ה' של האדם. כאשר האדם מתמסר לעבודת ה' רק עד כדי
כמה ששכלו ורגשותיו מחייבים אותו הרי הוא נעשה כלי מוכשר לאופן
הראשון שבהתגלות האלוהית, כלומר ההתגלות המצומצמת. האופן השני
שבהתגלות האלוהית באה דווקא בכוחה של עבודת האדם בה הוא יוצא
מגדרו ומבטל את ישותו ואת מציאותו בפני הקדוש-ברוך-הוא אשר על ידי
כך הוא 'עולה' מלמטה ונעשה 'כלי' להתגלותו הבלתי מוגבלת של
הקדוש-ברוך-הוא. בכל אחד מאופני ההתגלות האלוהית ישנה מעלה ויתרון.
באופן הראשון בו ההתגלות האלוהית מתקבלת בשכלו ורגשותיו של האדם,
היתרון הוא בכך שהאדם יכול להפנימה ולקלוט אותה בצורה ה'מתיישבת'
בנפשו. באופן השני המעלה היא בכך שהאדם מתחבר ונעשה קשור
ל'בלי-גבול' של הבורא. השלימות היא בהתחברות שתי המעלות כאחד, דבר
שיתממש בשלימות בגאולה העתידה.
התחברותם של שני אופני ההתגלות של אור ה' רמוזה בדברי הנביא אודות
ירושלים הבנויה לעתיד לבוא ו'שְׁמַתִּי כְּכֹדֶר שְׁמִשְׁתִּיךָ'. הפסוק מדבר אודות
החלונות שיהיו בירושלים הנקראים בשם 'שְׁמִשְׁתִּיךָ' כיוון שדרכם השמש
מאירה. נאמר על כך בגמרא אשר אודות טיבם של חלונות אלה נאמרו שתי
דעות בישיבה של מעלה בקרב מלאכי השרת. מלאך מיכאל אומר שחלונות
אלה יהיו עשויים מהאבן הנקראת בשם 'שוהם' ומלאך גבריאל אומר שמדובר
באבן הנקראת בשם 'שִׁשְׁפָּה', אמר הקדוש-ברוך-הוא 'להווי קִדִּין וְקִדִּין'
(=שיהיה כזה וכזה) כלומר הכרעתו של הקדוש-ברוך-הוא שיתקיימו שתי
הדעות יחדיו. מוסבר על כך בלקוטי תורה של אדמו"ר הזקן אשר הוויכוח
הוא אודות אופן ההארה של אור ה', הנקרא בשם שמש ה', בגאולה העתידה.
שני האבנים שוהם ו'שִׁשְׁפָּה' הן זמנות ומאירות. ההבדל ביניהם הוא בצורת
ההארה שלהן. זכותה ובהירותה של אבן השוהם היא כזו המאירה מעצמה,
לעומת אבן 'שִׁשְׁפָּה' אשר איננה מאירה מעצמה אלא היא מחזירה את האור
הפוגע בה. האור הבהיר של אבן השוהם מתקבל ונח כְּרָפוֹת בעינים המביטות
בה לעומת האור החוזר של אבן 'שִׁשְׁפָּה' אשר מתנוצץ בברק ה'שִׁשְׁפָּה' את העין.
הבדל זה משמש כמשל לשני האופנים האמורים בהתגלותו של אור ה' בעולם
ובאדם. ההארה היורדת ומאירה מלמעלה ומתקבלת בצורה מיושבת בשכלו
ורגשותיו של האדם הרי היא בדוגמת תכונת אבן השוהם. לעומת זאת ההארה
שאיננה מאירה מלכתחילה בתוך העולם אלא היא מתנוצצת מתוך עבודתו
של האדם, הרי דווקא היא בבחינת בלי גבול אשר לכן היא זו הכרוכה
בהתבטלותו המוחלטת של האדם, בדוגמת הברק הנוצץ של אבן 'שִׁשְׁפָּה'
המעורר את התלהבותו של האדם. בגאולה העתידה יהיה 'קִדִּין וְקִדִּין'.
התחברות זו של האדם עם הקדוש-ברוך-הוא רמוזה בפרשתנו, פרשת
בחוקותי. הקדוש-ברוך-הוא מבטיח לבני ישראל 'והתהלכתי בתוכם',
משמעותה של התהלכותו של הקדוש-ברוך-הוא בינינו היא התגלותו
והתחברותו איתנו. המילה 'והתהלכתי' לעומת המילה 'והלכתי' רומזת על
הליכה כפולה, הליכה מלמעלה למטה והליכה מלמטה למעלה.
בהמשך לכך נאמר 'ואולך אתכם קוממיות', לעתיד-לבוא הקדוש-ברוך-

אודות בריאת שמים וארץ נאמר בפרשת בראשית 'אלה תולדות השמים
והארץ בהבראם'. בדרך כלל המילה 'תולדות' כתובה בתנ"ך בכתוב חסר, ללא
האות ו', כלומר 'תולדת'. כאמור, אודות בריאת השמים והארץ התורה
משתמשת במילה 'תולדות' בכתוב מלא. אומרים על כך חז"ל שהתורה רומזת
לכך ש'עולם על מילואו נברא' כלומר הוא נברא באופן מלא, הוא נברא
בשלימותו, לא היה חסר בו דבר.
ישנו פסוק נוסף שבו מופיעה המילה 'תולדות' בכתוב מלא: 'אלה תולדות
פרץ'. פרץ הוא בנו של יהודה בנו של יעקב אבינו אשר מורעו יצא דוד המלך
אשר מצאצאיו יבוא מלך המשיח. התורה משתמשת במילה 'תולדות' בכתוב
מלא על מנת לרמוז לכך שמלך המשיח יביא את הבריאה כולה לשלימות
עליונה, שלימות יתירה אף לעומת השלימות שבה נברא העולם בתחילתו.
כלומר ישנם שתי דרגות של שלימות. הראשונה זו שלימות הניתנת לעולם
מלמעלה, מהבורא, לעומת השנייה שזו שלימות חדשה הבאה מלמטה, על
ידי עבודתו של האדם אשר התממשותה של שלימות זו תהיה על ידי מלך
המשיח.
הסברת משמעותן של שתי שלמיות אלה:
כל יצור וכל נברא, בעצם מהותו, הינו בעל גבול ומידה, לעומת הבורא שהוא
בלתי בעל גבול.
השלימות שבה נברא העולם היא שלימות של 'נברא', שלימות במסגרת
הגבול של העולם. כל פרט במציאות קיים במלוא שלימותו, שלימות הטבע.
על ידי עבודת האדם מתגלה בעולם שלימות עליונה יותר הקשורה ב'בלי
גבול' של הבורא.
שלימות זו קשורה במילוי תאוותיו של הבורא אשר עליה אומרים חז"ל 'נְתָאָה
הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים' כלומר תאוותו היא לְדוֹר
ולהתגלות דווקא בתוך מציאותם של הנבראים התחתונים.
שתי הדרגות של שלימות אשר אמורות להתגלות בעולם כולו הינן משתקפות
בשני אופנים דביקותו של האדם בבורא. על ידי שלימות דביקותו של האדם
בבורא מתגלה שלימות זו בעולם כולו.
דביקות זו היא בדוגמת חיבור הנוצר בין שני אנשים אשר אחד נמצא בראשו
של הר והשני עומד בתחתיתו. חיבור זה יכול להיות בשני אופנים, אופן אחד
זה ירידתו של העומד בראש ההר למטה והאופן השני זה עלייתו של התחתון
למעלה.
ההבדל שבין שני האופנים האמורים הוא בכך שבאופן הראשון האדם העומד
למטה נשאר במקומו התחתון, והתגלותו של האדם העליון אליו איננה כפי
שהעליון הוא בכל רוממותו אלא היא בהתאם למוגבלותו של התחתון. לעומת
זאת באופן השני האדם התחתון יוצא ממקומו, הוא יוצא מגדרו וממגבלותיו
ובכך מתחבר עם העליון כפי שהוא בכל רוממותו למעלה.
בדומה לכך ישנם שני אופנים בהתגלותו של הבורא אל האדם. אופן אחד
הוא ההתגלות של אור ה' היורד מדרגתו העליונה וממקומו הרם ומאיר על
האדם, באופן זה אין הקדוש-ברוך-הוא מתגלה כפי שהוא בכל רוממותו
הבלתי מוגבלת אלא בהתאם למחזותיו המוגבלים של האדם, בהתאם למידת
יכולתם של שכלו ורגשותיו להכיל. האופן השני הוא ההתגלות של אור ה'

ביאור בדרך אפשר

1 הוא יוליך אותנו 'קוממיות', כלומר בקומה זקופה. בגמרא מובאים על כך
2 דבריהם של רבי יהודה ורבי מאיר. רבי מאיר אומר שהמילה 'קוממיות' רומזת
3 לגובה של שתי קומות, קומת אדם כפולה, ואילו רבי יהודה אומר שמדובר
4 אודות גובה של קומה אחת. הדברים מוסבים כלפי קומתו הרוחנית של האדם,
5 כלפי הבניין השלם של כל כוחות
6 נפשו. 'שתי קומות' פירושן שני אופני
7 ההארה של אור ה' שימלאו את כל
8 כוחות הנפש.
9 **אם בַּחֲקוֹתֵי תִלְכוּ וְאֵת**
10 **מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם**
11 **אוֹתָם¹, וּמִבְּאֵר בְּזֶה כ"ק**
12 **אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן בְּ'לְקוּטִי**
13 **תּוֹרָה' בְּפִרְשֵׁתוֹ² (אין דָּעַר**
14 **חֲסִידִישְׁעַר פֶּרֶשָׁה פּוֹן דָּעַר**
15 **וּוּאָךְ =** בפרשה החסידית של
16 השבוע, מאמרי החסידות המופיעים
17 ב'לקוטי תורה' על פרשיות השבוע הם
18 בבחינת 'פרשת השבוע החסידית'.
19 ב'לקוטי תורה' מבואר שבפסוק
20 הראשון של הפרשה מוזכרים שלושת
21 הרבדים בקיום התורה והמצוות, קיום
22 המצוות במחשבה בדיבור ובמעשה.
23 המילה 'בחקותי' רומזת לרובד
24 המחשבה, המילה 'תשמרו' רומזת
25 לרובד הדיבור, והמילה 'עשיתם'
26 מתייחסת לדרגת המעשה. הסברת
27 הדברים: עולם המחשבה של האדם
28 ועולם הדיבור שלו מורכבים מאותיות,
29 האותיות אשר באמצעותם האדם
30 חושב והאותיות אשר בהם הוא
31 משתמש כאשר הוא מדבר, אך ישנו
32 הברל מהותי ביניהם, אותיות הדיבור
33 יוצאות אל מחוץ לנפש האדם ונפרדות
34 ממנו, לעומת אותיות המחשבה אשר
35 האדם משתמש בהן בינו לבין עצמו,
36 הינן מאוחדות עם הנפש ואינן נפרדות
37 ממנה. הברל זה הוא בדוגמת ההברל
38 שבין אותיות הכתובות בספר תורה
39 לעומת האותיות החקוקות בלוחות הברית, האותיות הכתובות נמצאות על גבי
40 הקלף ולא בתוכו, לעומתן האותיות החקוקות בלוחות הינן מאוחדות עם
41 הלוחות עצמן. המילה 'בחקותי' מבוסס על 'חקיקה' רומזת לקיום התורה
42 במחשבתו של האדם אשר ברובד פנימי זה מודגשת התאחדותה והתעצמותה

ביאור בדרך אפשר

43 של הנפש עם התורה. דַּעֲנֵן 'בַּחֲקוֹתֵי תִלְכוּ' קָאִי (=מוסב) עַל
44 בַּחֲכִינַת הַחֲקִיקָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהִינּוּ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה
45 (שְׁהִיא בְּבַחֲכִינַת חֲקִיקָה), וּמָה שֶׁכָּתוּב 'וְאֵת מִצְוֹתֵי
46 תִשְׁמְרוּ' קָאִי (=מוסב) עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּדַבּוּר הַקָּשֶׁר שֶׁבִּין
47 'שמירה' לבין קיום המצוות בדיבור
48 רמזו בדברי חז"ל 'שמור זו מצוה'
49 כלומר השמירה על קיום המצוות
50 בשלימות תלויה בשינון ההלכות
51 שבמשנה בפיו של האדם, וְאַחֵר כֶּךָ
52 'וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם' הִינּוּ קִיּוֹם
53 הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה, וְחָשִׁיב כָּאֵן
54 (=ומחשיב כאן, כלומר מזכיר כאן
55 בפסוק זה) אֵת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
56 בְּכָל ג' הַלְבוּשִׁים הַרוּחָנִיִּים שֶׁל
57 הנפש שהם שלושת הרבדים
58 דְּמַחֲשָׁבָה דְּבּוּר וּמַעֲשֶׂה.
59 וְהִנֵּה עֲבוּדָה זֹו בְּכָלֵל, וּבִפְרָט
60 כאשר עבודה זו כרוכה ביגיעה מיוחדת
61 מצידו של האדם אשר דבר זה גם כן
62 רמזו בפסוק זה כְּפִרּוֹשׁ ה'תּוֹרַת
63 כְּהִנִּים' (הוּבָא בְּרִש"י)
64 דְּפִירוּשׁ הַמִּלִּים 'אִם בַּחֲקוֹתֵי
65 תִלְכוּ' הוּא שֶׁתִּהְיוּ עֲמָלִים
66 בַּתּוֹרָה, כלומר לימוד התורה
67 בְּבַחֲכִינַת עָמָל וּגִיעָה דוּקָא,
68 ובהמשך לכך נאמר 'וְאֵת מִצְוֹתֵי
69 תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם', ואומר
70 על כך ה'תּוֹרַת כְּהִנִּים' שֶׁהַלְמוּד שֶׁל
71 התורה נעשה באופן הראוי, דבר זה בא
72 לידי ביטוי בכך שהלימוד מְבִיא
73 לידי מַעֲשֶׂה, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה
74 בָּאִים לְכָל הַבְּרָכוֹת הָאֲמִירוֹת
75 בְּהִמְשָׁךְ הַפֶּרֶשָׁה, וְיִנְתִּי
76 גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְגו'³ וְכָל
77 הַבְּרָכוֹת שֶׁלְאַחֲרֵי-זֶה עַד כִּי
78 כֵךְ שׁוֹכִיִּים לְגַאֲלָה בְּאִפֶּן הָאֲמִיר
79 בפרשה ד'וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם
80 גו' וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת⁴.
81 דַּעֲנֵן קוֹמְמִיּוֹת הוּא שִׁיְהִי קְקוֹמַת אָדָם אוֹ כְּשִׁתִּי קוֹמֹת
82 (כְּדֹאִיתָא (=כמובא) בְּמִשְׁכַּת סְנֵה־דְרִין⁵), וְעִנֵּן וְהִתְהַלַּכְתִּי
83 הוּא ב' הַלִּיכוֹת, מְלַמְעֵלָה לְמִשָּׁה וּמְלַמְטָה לְמַעֲלָה⁶, הִינּוּ
84 שֶׁלְעֵתִיד-לְבָא יִהְיוּ ב' הַמַּעֲלֹת⁷, וְכַמְבָּאָר⁸ גַּם פְּעִנֵן

בס"ד. שבת פרשת בחקותי, י"ז אייר, ה'תשר"מ.

(הנחה בלתי מוגה)

1 **אִם בַּחֲקוֹתֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ**
2 **וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם¹, וּמִבְּאֵר בְּזֶה כ"ק**
3 **הִזְקֵן בְּ'לְקוּטִי תּוֹרָה' פִּרְשֵׁתוֹ² (אין דָּעַר**
4 **חֲסִידִישְׁעַר פֶּרֶשָׁה פּוֹן דָּעַר וּוּאָךְ) דַּעֲנֵן בַּחֲקוֹתֵי**
5 **תִלְכוּ קָאִי עַל בַּחֲכִינַת הַחֲקִיקָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהִינּוּ**
6 **קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה (שְׁהִיא בְּבַחֲכִינַת**
7 **חֲקִיקָה), וּמָה שֶׁכָּתוּב וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ קָאִי**
8 **עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּדַבּוּר, וְאַחֵר כֶּךָ וְעֲשִׂיתֶם**
9 **אוֹתָם הִינּוּ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה, וְחָשִׁיב כָּאֵן**
10 **אֵת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּכָל ג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה**
11 **דְּבּוּר וּמַעֲשֶׂה. וְהִנֵּה עֲבוּדָה זֹו בְּכָלֵל, וּבִפְרָט**
12 **כְּפִרּוֹשׁ ה'תּוֹרַת כְּהִנִּים' (הוּבָא בְּרִש"י) דָּאִם**
13 **בַּחֲקוֹתֵי תִלְכוּ שֶׁתִּהְיוּ עֲמָלִים בַּתּוֹרָה, בְּבַחֲכִינַת**
14 **עָמָל, וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם,**
15 **שֶׁהַלְמוּד מְבִיא לְיַדִּי מַעֲשֶׂה, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה**
16 **בָּאִים לְכָל הַבְּרָכוֹת הָאֲמִירוֹת בְּהִמְשָׁךְ הַפֶּרֶשָׁה,**
17 **וְיִנְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְגו'³ וְכָל הַבְּרָכוֹת**
18 **שֶׁלְאַחֲרֵי-זֶה עַד לְגַאֲלָה בְּאִפֶּן דְּוְהִתְהַלַּכְתִּי**
19 **בְּתוֹכְכֶם גו' וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת⁴. דַּעֲנֵן**
20 **קוֹמְמִיּוֹת הוּא שִׁיְהִי קְקוֹמַת אָדָם אוֹ כְּשִׁתִּי**
21 **קוֹמֹת (כְּדֹאִיתָא בְּמִשְׁכַּת סְנֵה־דְרִין⁵), וְעִנֵּן**
22 **וְהִתְהַלַּכְתִּי הוּא ב' הַלִּיכוֹת, מְלַמְעֵלָה לְמִשָּׁה**
23 **וּמְלַמְטָה לְמַעֲלָה⁶, הִינּוּ שֶׁלְעֵתִיד-לְבָא יִהְיוּ ב'**

(1 פרשתנו כו, ג. 2) מה, א ואילך. (3 שם כו, ד. 4) שם כו, יב. 5) ק, א. 6) ראה מאמרי אדה"צ פרשיות ע' תרג. אוה"ת ויקרא כרך ב' ע' תרמ ואילך. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 'וְשִׁמְתִי בְּכֹדֶד שְׁמִשְׁתִּיךָ'⁹, אשר נאמר על כך בגמרא שלעתיד לבוא
- 2 יהיה בְּדִין וּבְדִין (=כדברי זה וכדברי זה)¹⁰, דְּלַעֲתִיד-לָבֹא יִהְיוּ ב'
- 3 הַמַּעֲלֹת הֵן הַמַּעֲלָה דְּעֵבֹדָה הַכְרוּכָה בַּעֲלִיָּה מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה וְהֵן
- 4 הַמַּעֲלָה הַקִּימָת בַּעֲבֹדָה הַכְרוּכָה בִּירִידָה מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה.
- 5 וְלִהְיוֹן הַשְּׁיִיכוֹת הַמִּיחָדָת
- 6 הַקִּימָת בְּעֵבֹדָה הַנִּלְכָּה הַכְרוּכָה
- 7 בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה בְּדִבְיוֹר
- 8 וּבְמַעֲשֵׂה וְדוּקָא בְּאֹפֶן הַכְרוֹךְ בַּעֲמַל
- 9 וְיִגִּיעָה עִם הַגָּאָלָה הַעֲתִידָה, הִנֵּה
- 10 יְדוּעָה¹¹ דְּבַתְּוֹרָה נֶאֱמַר 'אֵלָה
- 11 תּוֹלְדוֹת' בְּכַתִּיב מְלֹא ב' כִּי
- 12 פְּעָמִים, פְּעַם אַחַת בְּבִרְיָאָה
- 13 הָעוֹלָם, 'אֵלָה תּוֹלְדוֹת
- 14 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם'¹²,
- 15 וּפְעַם ב' לְגַבִּי לִידַת פֶּרֶץ
- 16 שְׁמִמְנוּ בָּא מְשִׁיחַ, 'אֵלָה
- 17 תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ'¹³, דָּאֵף שְׁהֵם
- 18 ב' עֲנִינִים בְּפָנָי עֲצָמָם וּבְכ'
- 19 זְמַנִּים בְּפָנָי עֲצָמָם, דְּעִנְיָן
- 20 'תּוֹלְדוֹת' הַמּוֹפִיעַ בְּכַתִּיב מְלֹא
- 21 שְׁבִבְרִיָּאָה הָעוֹלָם הוּא רֹמוֹז עַל
- 22 סוּג הַשְּׁלִימוֹת הַקִּיּוֹם בַּהֲתַגְלוֹת
- 23 הָאֱלֹקִיּוֹת הַבֵּאָה מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה
- 24 הַתַּגְלוֹת הַקְּשׁוּרָה בְּמִצְוֹתָיו שֶׁל הָעוֹלָם
- 25 כְּפִי שְׁהוּא, מְבַלִּי שִׁיחָה צוּרָךְ בִּיצִיאָתוֹ
- 26 מִגְדֹּר, דְּכֵן נִבְרָא הָעוֹלָם עַל-
- 27 יְדֵי הַקֶּבֶד, עַל כֵּךְ אֹמְרִים חו"ל
- 28 שֶׁהָעוֹלָם עַל מְלֹא נִבְרָא¹⁴
- 29 כְּלוּמַר בְּשִׁלְמוֹתוֹ, מִתְחִילָתוֹ הָעוֹלָם
- 30 נִבְרָא בְּאֹפֶן כֹּזֶה שֶׁהוּא כְּלִי מוֹכֶשֶׁר
- 31 לַחֲכִיל אֶת הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת בְּתוֹכּוֹ,
- 32 אֲמֵנָם הַתַּגְלוֹת זֶה קְשׁוּרָה בְּשִׁלְמוֹתוֹ
- 33 שֶׁל הָעוֹלָם וּבְמִילָא הִיא כְרוּכָה
- 34 בְּמִגְבֹּלָתוֹ, מִה־שְׁאִינְ-כֵן עִנְיָן
- 35 'תּוֹלְדוֹת' הַמּוֹפִיעַ בְּכַתִּיב מְלֹא
- 36 דְּלַעֲתִיד-לָבֹא, הִרִי הַתַּגְלוֹת זֶה
- 37 קְשׁוּרָה בְּשִׁלְמוֹתוֹ הַבְּלִי מִגְבֹּלָתָהּ שֶׁל
- 38 הַבּוֹרָא שֶׁהִנֵּה לְמַעֲלָה מַעֲלָה
- 39 מִשְׁלִימוֹתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם כְּשֶׁלַּעֲצָמוֹ וְלִכֵּן
- 40 אֵינֶנּה קִימָת בּוֹ מִתְחִילָת הַבִּרְיָאָה אֲלֵא דְּכֵן זֶה נִפְעַל עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ
- 41 וְעֵבֹדָתֵנוּ, אֲשֶׁר מִשְׁמַעוֹתָהּ שֶׁל עֲבֹדָתֵנוּ הִיא הַתְּבַלּוֹת מִצִּיאָתוֹ וְיִצִּיאָה
- 42 מִגְדֹּרֵנוּ מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה, בְּכָל זֹאת הִנֵּה עִנְיָן זֶה שֶׁל 'תּוֹלְדוֹת

- 43 - מְלֹא, שְׁנַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעֵבֹדָתֵנוּ, אֵינֶנּוּ שׁוֹלֵל אֶת
- 44 הִיתְרוֹן הַקִּיּוֹם בְּשִׁלְמוֹתוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הָעוֹלָם אֲלֵא אֲדֻרְבָּא הוּא פּוֹעֵל
- 45 עָלָיו גַּם בְּאֵלָה תּוֹלְדוֹת - מְלֹא 'הָרִאשׁוֹן, הֵינֵנוּ הַהֲתַגְלוֹת
- 46 הָאֱלֹקִיּוֹת הַבְּלִי מִגְבֹּלָתָהּ הַכְרוּכָה בַּעֲלִיָּה מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה תַּחֲבֹרָה עִם
- 47 הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת הַקִּימָת בְּבִרְיָאָה
- 48 הָעוֹלָם עַל מְלֹא כְּפִי שְׁהוּא
- 49 עַל-יְדֵי הַקֶּבֶד בִּירִידָתוֹ לְמַעֲלָה
- 50 לְמַטָּה. בְּמִילָם אַחֲרוֹת: הַהֲתַגְלוֹת
- 51 הַבְּלִי מִגְבֹּלָתָהּ תַּחֲבֹרָה אֵף הִיא בְּצוּרָה
- 52 'מִיּוֹשְׁבָת' בְּתוֹךְ מִצִּיאָתוֹ מִגְבֹּלָתָהּ שֶׁל
- 53 הָעוֹלָם וְהָאֵדָם בְּאֹפֶן כֹּזֶה שְׁהוּא גַּם כֵּן
- 54 יוֹכֵל לְהַפְנִימָה וְלִהְיוֹת אִתָּהּ.
- 55 וּבִבְרִיָּאָה הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה יְדוּעָה
- 56 מִה־שְׁאִינְ-כֵן רְבֹתֵינוּ ז"ל¹⁵
- 57 נִתְאַוָּה הַקֶּבֶד לְהִיּוֹת לוֹ
- 58 יְתִבְרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים תְּאוֹוֹתוֹ
- 59 שֶׁתִּהְיֶה לוֹ דִּירָה דוּקָא בְּתוֹךְ מִצִּיאָתוֹ
- 60 שֶׁל הַנְּבִרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְזֶהוּ
- 61 תְּכִלִּית פְּנוּת הַבִּרְיָאָה, וּבְמִילָא
- 62 זֶה גַּם כֵּן תְּכִלִּית עֲבֹדָתָהּ הָאֵדָם
- 63 לַעֲשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ דִּירָה
- 64 בְּתַחְתּוֹנִים¹⁶. וְהֵנִי, דְּמַצֵּד
- 65 לְמַעֲלָה מִצִּדּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- 66 כְּכֹר יִשְׁנָה בְּשִׁלְמוֹת הַתְּמַמְשׁוּתָהּ
- 67 שֶׁל פְּנוּתָהּ וְתִאֲוָהּ זֶה עוֹד בְּבִרְיָאָה
- 68 הָעוֹלָם לְבַתְּחִלָּה שֶׁהִרִי מִחֲשַׁבְתּוֹ
- 69 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִיא זֶה הַמַּהוּוֹת
- 70 אֶת הָעוֹלָם וּמְקִימָתוֹ אוֹתוֹ בְּכָל רֹעַ
- 71 וְאֵם כֵּן מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא אֹדֹת
- 72 דִּירָתוֹ בְּעוֹלָם מִמְלָאָה כְּכֹר אֶת הָעוֹלָם,
- 73 אֲלֵא שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי
- 74 עֲבֹדָתָם צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ
- 75 וְלִהְיוֹרִיד תְּאָוָה זֶה לְתוֹךְ הַמִּצִּיאָת
- 76 הַגְּלוּיָה שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהִרִי כֶּשֶׁם
- 77 שֶׁהַקֶּבֶד בַּעֲצָמוֹ עִם הִיּוֹת נִמְצָא בְּכָל
- 78 מְקוֹם אֵךְ בִּיחָד עִם כֵּךְ אֵינֶנּוּ שִׁיךְ כֻּלָּל
- 79 לְמִצִּיאָתוֹ מִגְבֹּלָתָהּ שֶׁל הַנְּבִרָא, כְּמוֹ
- 80 כֵּן מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם
- 81 הִיּוֹתָהּ מִמְלָאָה אֶת הַמִּצִּיאָת כֻּלָּה אֵךְ
- 82 בִּיחָד עִם כֵּךְ אֵינֶנּה מוֹרֶגֶשֶׁת בְּתוֹכָהּ. לִכֵּן תַּחֲלִיל צִרִיךְ לְהוֹרִידָה מִמְקוּמָהּ
- 83 הַעֲלִיץ בּוֹ הִיא כְּמוֹסָה בַּעֲצָמוֹתָהּ שֶׁל הַבּוֹרָא, לְהוֹרִידָה מִן הַתְּאָוָה אֶל
- 84 הַכֶּפֶץ אֶל הַשּׁוֹרֶשׁ הָרוּחִי שֶׁל הָעוֹלָם וְלֵאחֲרָיָהּ מִכֵּן מִן הַכֶּפֶץ אֶל

(7) ראה ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך לע"ל ע' תרכה ואילך. וש"נ. (8) לקו"ת ראה כו, ג ואילך. ובכ"מ. (9) ישע"י נד, יב. (10) ראה ב"ב עה, א. (11) ראה ב"ר פ"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג. (12) בראשית ב, ד. (13) רות ד, יח. (14) ראה ב"ר פ"ד, ז. פ"ג, ג. (15) ראה תנחומא נשא טז. במדב"ר פ"ג, ו. (16) ראה תניא פל"ו ואילך. ובכ"מ. (17) ראה לקו"ש ח"כ ע' 283 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 הפעל¹⁷. וְעַל-יְדֵי-זֶה שהאדם מממש בשלימות את תאוותו של הבורא
 2 נַעֲשֶׂה הָאָדָם שְׂתָף לַהֲקֶבֶ"ה בַּמַּעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית¹⁸, עַל-יְדֵי
 3 עֲבוֹדָתוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדִּירָה בַּפֶּעַל, דַּעְנִין זֶה כלומר התגלותו
 4 השלימה של הבורא בדירתו בעולם יְהִיָּה לַעֲתִיד-לָבֹא בְּגִמְרָ שְׁלֵמוֹת
 5 הָעֲבוֹדָה (בַּמִּבְאָר בַּסֵּפֶר
 6 הַתִּנְיָא¹⁹). וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּמָה
 7 שֶׁלִּמְדוּנו כַּעַת שְׁפִנְיָה זֶה אֲשֶׁר
 8 בִּשְׂבִילָה נִבְרָא הָעוֹלָם, מִצִּידוֹ שֶׁל
 9 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיא מְלֻכְתְּחֻלָּה
 10 נִמְצָאת בַּבְּרִיאָה, (אֲשֶׁר מִשְׁמַעוֹתָה
 11 שֶׁל הַיִּמְצָאוֹת זֶה שְׁזָהוּ הַכֹּחַ לִבְנֵי
 12 יִשְׂרָאֵל שְׁיֻכְלוּ לַעֲשׂוֹתָהּ
 13 בַּפֶּעַל שֶׁהִי לֹולָא כִּךְ כִּיצַד הַנִּבְרָא
 14 הַמִּגְבֹּל יִכּוֹל בְּכּוֹחַ עֲצֻמוֹ לְהִיּוֹת דִּירָה
 15 לְבִלְ-גִּבּוֹל שֶׁל הַבּוֹרָא), דְּבַר זֶה
 16 נִרְמָז גַּם בֶּן בְּמָה שְׁאֲמָרוּ
 17 רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל²⁰ עַל הַפֶּסוּק²¹
 18 שֶׁנֶּאֱמַר בַּתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה, עוֹד בְּהִיּוֹת
 19 הָעוֹלָם בַּמַּצֵּב שֶׁל תוֹהוּ וּבִהוּ מִכּוֹסָה
 20 כּוֹלוּ בָּמִים, וְרוּחַ אֱלֹקִים
 21 מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אֹמְרִים
 22 עַל כֵּךְ חִזַּ"ל זֶה רוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ,
 23 וְהֵינּוּ שְׁעוֹד לִפְנֵי שְׁלֵב
 24 הַבְּרִיאָה בַּפֶּרְטִיּוֹת (עוֹד בּוֹמֵן
 25 שְׁהִיָּה הָעוֹלָם מִיָּם בְּמִיָּם²²
 26 וְכֵן אַחֵר כֵּךְ הִיָּתָה בְּרִיאַת כָּל
 27 פֶּרְטֵי הַנִּבְרָאִים) כִּכְר הִיָּה בּוֹ
 28 עֲנִין רוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, הֵינּוּ
 29 הַכּוֹנֵה וְהַתְּכַלִּית שֶׁתִּתְּגַלֶּה
 30 לַעֲתִיד לָבֹא. וְכַפְשָׁטוֹת
 31 הָעֲנִין, דְּפֶסוּק זֶה (וְרוּחַ
 32 אֱלֹקִים גו') נֶאֱמַר לִפְנֵי
 33 שְׁלֵמוֹת הַבְּרִיאָה, לִפְנֵי
 34 שְׁנֵאֱמַר אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
 35 וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאֵם גו', תוֹלְדוֹת
 36 מְלֵא כֹ"ל. וְהֵגַם שְׁעִנֵּן זֶה,
 37 הַיִּמְצָאוֹת שֶׁל רוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ בְּעוֹלָם,
 38 נֶאֱמַר אַחֲרֵי הַפֶּסוּק 'בְּרָאשִׁית
 39 בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
 40 הָאָרֶץ' אֲשֶׁר מִכָּן הִיָּה נִתֵּן לַחֲשׁוֹב
 41 שֶׁשִּׁיכּוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ לְעוֹלָם תַּתְּחִילָה
 42 רַגַע לַאֲחֵרִי הַבְּרִיאָה אֵךְ לֹא תִכַּף
 43 בַּתְּחִלַּת הָרַגַע הָרִאשׁוֹן מִמֶּשׁ, אֲשֶׁר אֵם כֵּן אֵין זֶה קְשׁוֹר בַּעֲצֵם הוּוּיָתוֹ שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

44 הָעוֹלָם כְּשֶׁלֶעֲצֻמוֹ, מִכָּל-מְקוֹם הָרִי אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל²³
 45 שְׁמַחֲשִׁבְתֶּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְּמָה אֶפְלוּ לַתּוֹרָה הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל
 46 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹדוֹת מִצִּיאוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִדְּמָה לַמַּחֲשָׁבוֹת אֹדוֹת
 47 הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה קִדְּמָה לְעוֹלָם אֲלָפִים שָׁנָה²⁴, דְּמָזָה מוֹכֵן
 48 שִׁישְׁרָאֵל קִדְּמוּ לְעוֹלָם (יֹוֹתֵר
 49 מֵאֲלָפִים שָׁנָה), וְכֹאשֶׁר מְדוּבָר
 50 אֹדוֹת מִצִּיאוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִי
 51 זֶה כּוֹלָל גַּם בְּחִינַת מְשִׁיחַ,
 52 שְׁהִיָּה מְשִׁיחַ אֵינוֹ נִחְשָׁב רַק כְּפֶרֶט
 53 אֶחָד מִתּוֹךְ כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא
 54 הוּא הַיְיְחִידָה הַכְּלִילִית שֶׁל
 55 יִשְׂרָאֵל²⁵ בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי
 56 קִיּוּמָתוֹ דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת, הַדְּרָגָה הַנְּעִלִית
 57 מִבְּחִינָהם הַנִּקְרָאִת בְּשֵׁם 'יְחִידָה' קְשׁוּרָה
 58 בַּעֲצֻמוֹתָהּ שֶׁל הַנִּשְׁמָה. נִשְׁמָתוֹ שֶׁל
 59 מְשִׁיחַ מְכִילָה בְּתוֹכָהּ אֶת דְּרָגַת הַיְיְחִידָה
 60 שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיא מִשְׁמַשֵּׁת
 61 כְּמִקּוֹר לְהֵן. מֵהָאֲמֹר מוֹכֵן שֶׁבִּכָּן
 62 שִׁמְצִיאוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִדְּמָה
 63 לְעוֹלָם הִי גַם עֲנִינֵי שֶׁל מְשִׁיחַ קִדְּמוּ
 64 לְבְרִיאַת הָעוֹלָם וּמִתּוֹךְ רַקַּע זֶה נִבְרָא
 65 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בִּכָּן מוֹדַגֵּשׁ עַד כִּמָּה
 66 הַמַּחֲשָׁבָה הָעוֹמֶדֶת מֵאֲחֹרֵי הַבְּרִיאָה
 67 כּוֹלָה הִיא אֹדוֹת הַהִתְגַּלּוּת הָאֱלֹהִית
 68 שֶׁתִּהְיֶה בְּגֹאֲלוֹהַ הַעֲתִידִיָּה. וְאַפֵּן
 69 פֶּעֻלַּת הַיִּמְצָאוֹת שֶׁל מְשִׁיחַ
 70 בְּעוֹלָם הוּא, דְּהֵגַם שְׁהוּא
 71 מְקִיף מְלֻמְעָלָה, כְּמִדּוּיָךְ בִּלְשׁוֹן
 72 הַפֶּסוּק 'מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם'
 73 (כְּלוֹמֵר לְמַעַל מֵהַמַּיִם), כֵּן
 74 שֶׁלְכֹאֲרוֹהַ אֵיזָה כּוֹחַ יְהוּדִי יִכּוֹל לְקַבֵּל
 75 מִכָּן בְּעִבּוּדוֹתָהּ הַנְּעִשִׂית בְּתוֹךְ חֲשֶׁכַת
 76 הָעוֹלָם, מִכָּל-מְקוֹם הוּא שִׁיף
 77 אֵל הַמַּיִם וּמְקִיף אוֹתָם,
 78 וּבְפֶרֶט שְׁפָל הָעוֹלָם מְקוּרוֹ
 79 מֵהַמַּיִם, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
 80 וְ"ל²² שְׁהִיָּה הָעוֹלָם מִיָּם
 81 בְּמִיָּם, וְלִפְיָךְ זֶה נֹתֵן אֶת
 82 הַכֹּחַ שְׁאֲחֵר כֵּךְ יִיכְלוּ יִשְׂרָאֵל
 83 עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתָם לַעֲשׂוֹת לוֹ
 84 יְתִבְרֵךְ דִּירָה בְּתַתְּחִילָתָם. בַּתּוֹרָה
 85 הַחֲסִידוֹת מוֹסְבֵר שִׁמְשִׁמְעוֹתָם הָרוּחָנִית
 86 שֶׁל 'מִיָּם' הֵינָה כּוֹחַ הַתְּעוּגָה. הָעוֹלָם כּוֹלוּ נֹצֵר מִמֵּיָם, שֶׁהִי כּוֹחַ הַחַיִּים וּמִקּוֹר

וש"נ. 18) ראה שבת י, א. קיט, ב. 19) שם. 20) ב"ר פ"ב, ד. 21) בראשית א, ב. 22) ראה ב"ר פ"ה, ב. 23) ב"ר פ"א, ד. 24) ראה ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. ועוד. 25) ד"ה וידבר אלקים אכה"ד תרצ"ט (הב') ס"ד בשם הרמ"ז. וראה שער וספר הגלגולים בתחלתו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 החיים הוא העונג. מקורו של עונג זה הוא בעונג העליון, בתענוג של הבורא
2 אשר בכוחו נברא העולם כולו. הכוונה הכמוסה העומדת מאחורי תענוג זה,
3 ה'מרחפת' ה'מקיפה' מעליו הינה מציאותו של משיח. אשר לכן עם היות
4 שכוונה זו כמוסה ונסתרת, דבר הבא לידי ביטוי בכך שיהודי בעבודתו
5 היום-יומית עומד מול עולם שמציאותו
6 הגלויה יכולה להיות חשוכה, אך
7 בכוחו של היהודי לגלות את הכוח
8 הכמוס של העולם עצמו, ורוחו של
9 משיח.
10 והנה בנוגע לאפן העבודה
11 ד'יש'ראל בעולם, ש'מביאים
12 אותו לתכלית שלמותו, הנה
13 נוסף לזה שעבודה זו היא
14 צריכה להיות בעולם למטה
15 (כלומר עבודתו של האדם צריכה
16 להיעשות גם בכוחותיו החיצוניים
17 הקשורים במציאותו הגלויה בעולם,
18 שלכן לא די בכך שהוא יעורר את
19 דביקותו בה' בפנימיות ליבו אלא עליו
20 לעסוק בקיום המצוות
21 ה'לבושים' ד'מחשבה' דבור
22 ו'מעשה', בנוסף לכך עבודתו של
23 האדם צריכה להיות כרוכה ביגיעה,
24 דבר זה רמוז במה שא'מרו רבותינו
25 ז"ל על הפסוק שנאמר בסיומה
26 של מלאכת הבריאה ביום השביעי
27 'אשר ברא אלקים לעשות' -
28 אומרים על כך חז"ל שמשמעות
29 המילה 'לעשות' היא 'לתקן' כלומר
30 התיקון של הבריאה כולה היא
31 'לעשות' - 'עשיה', היינו שהתקון
32 נרמז בתחת (=במילה) 'לעשות'
33 בלשונם של חז"ל פירוש המילה
34 'תיקון' הוא הבאת הדבר לגמר שכלולו
35 ושלימותו, ומכך מובן שהבאת
36 הבריאה לגמר שכלולו ושלימותה הרי
37 זה כרוך ב'לעשות'. ו'על-דרך-זה
38 מודגשת חשיבות ה'עשיה' וה'לעשות'
39 במה שידוע²⁷ הדיוק ב'לשון
40 התנאי²⁸ ש'כל הגלויים האלוקים דלעתיד-לבא תלויים
41 במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, דהלשון מעשינו
42 הוא בדיוק. דענין²⁹ המעשה הוא מ'לשון' 'כפיה' כלומר

ביאור בדרך אפשר

מדובר בפעולה הנעשית על ידי האדם אך נגד טבעו ורצונו, כלומר ביגיעה.
פירוש זה במילה 'עשיה' מובן מ'לשון' חז"ל³⁰ 'מעשין על הצדקה'
כלומר בית דין כופין את האדם בעל כורחו לתת את הצדקה שהוא מחוייב
בה. ו'על-דרך-זה הלשון' ו'עבודתנו' המופיע באותו משפט בספר
התניא הוא גם כן מ'לשון
'כפיה', ו'כמבאר' בחלק הרביעי
של ספר התניא 'אגרת הקדש',
באגרת דבור-המתחיל 'והיה
מעשה הצדקה שלום'³¹,
דעקר מעלת ה'עבודה' היא
כאשר כרוכה בבחינת 'עשיה'
ו'כפיה', ש'זהו ענין העמל'
ו'כמו שכתוב'³² 'אדם לעמל
יולד', דעיקר עבודת האדם
צריך להיות באפן דעמל
דוקא. ו'יש לקשר זה גם עם
אפן הגאולה על-ידי משיח
צדקנו, שגם הוא נקרא בתאר
'אדם' (וכמבאר בכמה
מקומות (ב'שער האמונה'³³
ועוד³⁴) במה שכתוב³⁵ (על
משיח צדקנו) 'הנה ישפיל
עבדי ירום ונשא וגבה מאד',
דאותיות המילה 'מאד' הוא
אותיות המילה 'אדם' בצירוף
אחר כלומר בשניו סדר האותיות),
ובמילא גם עליו חל הענין
ד'אדם לעמל יולד'. ו'יש
לומר ש'זהו מה שמבאר
בגמרא במסכת סנהדרין³⁶
ש'משיח יושב בשערי רומי
ו'תיב בין עניי סובלי חלאים
(=ויושב בין עניים סובלי חוליים
שונים, מנוגעים), ו'כלן שרו
ואסירי בחד זימנא (=וכל
העניים [מלבדן] מתירים וקושרים,
כלומר מחליפים [את כל התחבושות
שעל כל אברי גופם] בבת אחת),
איהו שרי חד ואסירי חד
(=הוא, כלומר משיח, מתיר [תחבושת] אחת וקושר וחובש אחת [מיד
במקומה, אינו מתיר שניים ביחד]), התנהגותו זו נובעת מכך שא'מר
דילמא מבעינא דלא מעפב וכו' (=הוא אומר: שמה אני אדרש

(26 ראה בה"ר פ"א, ו ובפרש"י שם. 27 ראה לקוטי לוי"צ לתניא רפ"ז. ובכ"מ. 28 שם. 29 ראה ד"ה ועבדי דוד תרצ"ט
(ע' 191). 30 סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפט. ועוד. 31 ראה בה"ר לטור י"ד סרמ"ח. 32 ס"א (קז, סע"א ואילך). 33 איוב ה, ז.
וראה סנהדרין צט, ב. 34 פנ"ו. 35 תו"א ויחי מו, ד. לקו"ת שה"ש בסופו. ועוד. 36 ישעי' נב, יג. 37 צח, א. וראה

ש"פ בחוקותי, י"ז אייר ה'תשד"מ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 [לגאול את ישראל], שלא אתעכב עד שאחבוש את כל התחבושות שוב,
2 הַיְינִי הַתְּהַגִּוְתוּ זֶה הָיָה עַל מִנַּת שְׂיֻכְל לְגָאֹל אֶת יִשְׂרָאֵל מִיָּד,
3 בְּשַׁעֲתָא חָדָא וּבְרִגְעָא חָדָא (=בשעה אחת וברגע אחד). כלומר
4 הצורך ביגיעה ועמל על מנת להביא את הגאולה לעולם מודגש הן בעבודתו
5 הפרטית של כל אחד ואחד והן
6 בעבודתו של משיח צדקנו עצמו.
7 המשמעות הפנימית של העמל והיגיעה
8 היא התבטלותו המוחלטת של
9 מציאותו של הנברא, בבחינת 'ונפשי
10 כעפר לכל תהיה', התבטלות זו מבטאת
11 את היציאה שלו מגדרו, מישותו.
12 התבטלותו מלמטה כלפי מעלה
13 מעוררת את ההתגלות העליונה כמו
14 שהיא למעלה מעלה.
15 וְזֶהוּ מָה שְׁנֵאמַר 'אִם בְּחֻקֵּי
16 תֵּלְכּוּ גו', דְּהֵינִי הָעֶבְדָּה בְּגו'
17 הַלְבוּשִׁים דְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, דְּאָף
18 וּמַעֲשֶׂה, דְּאָף שְׁהֵם נִקְרְאִים
19 בְּשֵׁם לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ כְּלוֹמַר אִינִם
20 עצמותה של הנפש ממש אלא הם רק
21 'לבושים' שלה, בדוגמת הבגדים
22 שאותם האדם לובש הרי אינם חלק
23 מעצמותו אלא הם דבר חיצוני,
24 התפקיד של הבגדים הוא שדרכם
25 האדם מתגלה אל המציאות סביבו,
26 שמחוצה לו, כך גם שלושת הכוחות
27 האמורים של הנפש, מחשבה דיבור
28 ומעשה, אינם עצמותה של הנפש ממש
29 אלא הם קשורים בחיצוניותה של נפש
30 האדם, על ידם היא מתגלה ופועלת
31 בעולם, לכן הם נקראים בשם 'לבושי
32 הנפש', מְּכַל־מְּקוֹם עַל־יָדָם הוּא קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוּתֶיהָ
33 (בְּדֹאִיתָא (=כמובא) בְּמַגִּנָּא בְּתַחֲלָתָהּ³⁷), וְעַל־דִּרְךָ־זֶה הַפְּסוּק
34 'אם בחקותי תלכו' קָאִי (=מוסב) כְּפִירוֹשׁ ה'תּוֹרַת כְּהֻנִּים' (אשר
35 דברי חז"ל שבספר זה הם הפירוש של חומש 'ויקרא' על פי התורה
36 שבעל־פה, ועל מנת לדעת מהו רצון ה' לא די בפרוש הפשוט של כל פסוק
37 שבתורה שבכתב אלא צריך להיות גם הפירוש שמבואר בתורה שבעל־פה
- וכלשון הרמב"ם ד'תּוֹרָה בְּפִירוֹשָׁה נִתְּנָה³⁸ כלומר התורה שבכתב
ניתנה למשה רבינו בהר סיני ביחד עם פירושה שבתורה שבעל־פה) עַל
עֲנֵן הָעֵמֶל בְּתוֹרָה, בְּחִינַת הַיְיָעִיעָה, שְׁעֵמֶל זֶה בְּתוֹרָה זֶהוּ
בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיקָה שְׁבִנְפֶּשׁ כְּאִמּוֹר בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמֶר, מִשְׁמַעוֹת
הִרוּחָנִית שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיקָה בִּנְפֶשׁ
הָאָדָם הִיא הַהִתְאַחֲדוֹת הַמוֹחֲלָטָה עִם
הַתּוֹרָה וְעַם הַבוּרָא עַד כְּדֵי כִךְ שֶׁהֵם
דְּבַר אֶחָד מִמֶּנּוּ, הַתְּאַחֲדוֹת זֶה קִיִּימָה
כֹּל הַזְּמַן וְכִמוּסָה בְּעֲצֻמּוֹתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ,
הַתְּגִלּוֹתָה נְעֻשִׁית דּוּקָא עַל יְדֵי
הַתְּבַטְלוֹת מִצִּיאוֹתוֹ הַחִיצוֹנִית שֶׁל
הָאָדָם, דְּבַר הַכּוֹרֵךְ בְּעֵמֶלּוּ בְּתוֹרָה,
עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לְכָל
הַבְּרָכוֹת הַמְּנוִיּוֹת בְּהַמְשָׁךְ
הַפְּרָשָׁה. וְכֹדָאִיתָא (=וכמובא)
בְּזֵהר³⁹ דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא
אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא
עֲלָמָא (=הקדוש ברוך הוא הסתכל
בְּתוֹרָה וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם), בְּרַ נֶשׁ
מִסְתַּפֵּל בָּהּ בְּאוֹרֵייתָא וּמְקִיָּם
עֲלָמָא (=כן אדם מסתכל בה בתורה
וּמְקִיָּם אֶת הָעוֹלָם) כְּלוֹמַר מִצִּיאוֹתוֹ
שֶׁל הָעוֹלָם וְשֶׁל כָּל הַמִּתְרַחֵשׁ בּוֹ נִגְזֶרֶת
מִהַתּוֹרָה, שֶׁלֹּכֵן מִזֶּה שֶׁכֵּל הַבְּרָכוֹת
כְּתוּבוֹת בְּתוֹרָה בְּפִרְשָׁתָהּ הֵרִי מִכָּךְ נִגְזֶר
שִׁיחִיָּה כֵּן גַּם בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם. וְעַד
שְׂבָאִים לְכָל הַיְיָעוּדִים
שְׁלֹא־חֲרִי־זֶה⁴⁰, וְיִשְׁבְּתָם
לְבָטָח בְּאַרְצָם, וְנִתְּנִי
שְׁלוֹם בְּאַרְצִי, עַד שֶׁמִּתְקִיָּם גַּם
וְהַתְּמַשְׁוֹתָם מִיָּד שֶׁל הַדְּבָרִים הָאֻמּוּרִים הֵרִי זֶה בְּפִרְט עַל־פִּי הַבְּטָחָה
וְדִבְרֵי כ"ק מוֹרֵי וְחָמֵי אֲדָמוֹר, שְׁאֵנוּ עוֹמְדִים כְּכֹר בְּזִמָּן
דְּעֻקְבָּתָא דְּעֻקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא בְּקִצָּה הֵי אַחֲרָן שֶׁל זִמָּן הַגִּלוּת שְׁאִין
יֹתֵר מִמֶּנּוּ. וְבִמְלֵאל יְקוּיָם מִיָּד מָה שְׁכָתוּב וְהַתְּהַלְכָתִי בְּתוֹכָם
וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ערב ל"ג בעומר ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- א. התוועדות זו קשורה עם ל"ג בעומר, שהתחלתו - במנחת ערב ל"ג בעומר, כמו שכתב אדמו"ר¹ הזקן בסידורו בנוגע לאמירת תחנון: "מ"ס (מנהג ספרד) שבכל יום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים למנצח יענך וכו'", והולך ומונה את כל הימים שאין אומרים בהם תחנון, כולל - ל"ג בעומר, וערב ל"ג בעומר במנחה,²
- ב. [וידועה השקלא-וטריא³ בזה שאדמו"ר הזקן מביא בסידורו השהו לכל נפש - ענין הקשור עם "מנהג ספרד" (ולא אשכנז), היינו, שלמרות שזהו "מנהג ספרד", מכל-מקום, כדאי ונכון שגם אשכנזים ינהגו בזה כו'. ולהעיר גם מהרמז שבדבר: מ"ס מורה על מ"ס וסמ"ך שבלוחות שבנס היו עומדין⁴, ועוד כמה רמזים] -
- ומזה מובן שהענין דל"ג בעומר מתחיל כבר מזמן תפילת המנחה ביום שלפניו (לאחרי חצות היום), שלכן אין אומרים בו תחנון.
- ואף-על-פי שישנם חילוקי דרגות בדבר - ערב ל"ג בעומר בזמן מנחה, ליל ל"ג בעומר, ויום ל"ג בעומר, וכפי שמצינו בהלכה⁵ שישנם ענינים שאינם אפילו בליל ל"ג בעומר, כי אם ביומו (ועל-אחת-כמה-וכמה שאינם בערב ל"ג בעומר) - מכל-מקום, כבר במנחת ערב ל"ג בעומר מתחילים הענינים הקשורים עם ל"ג בעומר, ובפשטות: הסיבה לכך שאין אומרים בו תחנון היא - מפני שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי (ל"ג בעומר).
- וענין זה (העדר אמירת תחנון במנחת ערב ל"ג בעומר) שייך גם לערב ל"ג בעומר שחל ביום השבת (כקביעות שנה זו) - שהרי מטעם זה אין אומרים במנחת שבת "צדקתך צדק".
- ואדרבה - ישנו עילוי מיוחד במנחת שבת לגבי תפילת המנחה דימי החול (כאשר ערב ל"ג בעומר חל ביום חול), אשר מלבד גודל העילוי דתפילת המנחה בכלל (בימי החול), עליה אמרו חכמינו ז"ל⁶ "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה", ישנו עילוי מיוחד בתפילת שבת - שבה אומרים "ואני תפילתי לך ה' עת רצון גוי"⁷, מפני שבזמן זה מתהפכים כ"ד בתי דינים (הקשורים עם ענינים בלתי-רצויים, או על-כל-פנים הנהגה במדת הגבורה כו')⁸, שמזה מובן גודל העילוי ד"עצת רצון" זה.
- ב. נוסף על השייכות הכללית דל"ג בעומר עם זמן המנחה דיום שלפניו (שלכן אין אומרים בו תחנון או "צדקתך צדק") - ישנה שייכות מיוחדת בין ל"ג בעומר ליום השבת:
- ענינו של ל"ג בעומר הוא - יום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי⁹, כמבואר בדרושי חסידות¹⁰ שביום זה מתעלים כל עניני עבודתו עד לשרשם ומקורם הכי נעלה, "ביה אחידא ביה להיטא כו"¹¹, ובאופן כזה מתגלים ומאירים למטה, "בקרב הארץ" (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן באגרת הקודש¹² בנוגע ליום הילולא של צדיק).
- והנה, ענינו של רבי שמעון בן יוחאי הוא - לימוד התורה, "תורתו אומנתו"¹³. וזהו הקשר המיוחד שבין רבי שמעון בן יוחאי (בעל ההילולא דל"ג בעומר) ליום השבת - כפי שמצינו¹⁴ ש"תלמיד חכם"

(7) משנת חסידים מס' אייר פ"א מ"ו. לקו"ש ח"י"ז ע' 505
הערה ד"ה ויום שמחתו. וש"נ.

(8) סידור שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

(9) זח"ג רצב, א. רפח, א.

(10) סכ"ח.

(11) שבת יא, א. טושו"ע ואדה"ז סו"ס קן. הל' ת"ת לאדה"ז
פ"ד ה"ד-ה.

(12) זח"ג כט, א. וראה שבת קיט, א. לקו"ש ח"א ע' 40.

(1) ראה גם קצות השלחן (להרא"ח נאה) ח"א סכ"ד ס"ח בבדי
השלחן סק"ל.

(2) שבת קד, רע"א. מגילה ב, סע"ב.

(3) ראה טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתצ"ג ס"ב (ס"ה).

(4) ברכות ו, ב. וראה סה"מ עזר"ת ע' פב ואילך. סה"מ

קונטרסים ח"א רג, ב ואילך.

(5) תהלים סט, יד.

(6) ראה זח"ג קט, א. ובכ"מ.

- 1 נקרא בשם "שבת", והרי עיקר הענין ד"תלמיד חכם" הוא - "תורתו אומנתו". ולכן, אחד השבחים שאמרו
- 2 על רבי שמעון בן יוחאי הוא - "שבת" ¹³ [ובפרט על-פי מה שכתוב בזהר ¹⁴ "מאן פני האדון הוי' דא
- 3 רבי שמעון בן יוחאי"].
- 4 בכללות - הרי כל ישראל הם בבחינת "תלמיד חכם", כמו שכתוב ¹⁵ "וכל בניך לימודי ה'", שפירושו
- 5 - תלמידי ה', ומכיון שכל יהודי הוא תלמידו של הקב"ה, הרי הוא "תלמיד חכם", תלמידו של החכם
- 6 האמיתי, הקב"ה (כמו שנתבאר בהתוועדות שלפני-זה ¹⁶). אמנם, מובן ופשוט שישנם חילוקי דרגות
- 7 בדבר, היינו, שבין "כל בניך לימודי ה'" ישנו סוג מיוחד שנקרא בשם "תלמידי חכמים" - אלו שעיקר
- 8 עסקם בלימוד התורה, עד לתכלית העילוי שבזה - "תורתו אומנתו", כפי שמצינו בפירוש ביחס לרבי
- 9 שמעון בן יוחאי.
- 10 ובפשטות: "שבת" ענינו - שאין בו "עובדין דחול". וזהו גם אופן העבודה ד"תורתו אומנתו" - שאין
- 11 לו שייכות ל"עובדין דחול", מכיון שכל אומנותו אינה אלא לימוד התורה. דהנה, כל ההיתר לעסוק
- 12 ב"עובדין דחול" הוא - מפני שצריך להיות "ואספת דגנך וגו'" ¹⁷, לאחר חרישה וזריעה וכו', ובלשון
- 13 הגמרא ¹⁸: "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן". אבל רבי שמעון בן יוחאי וחבריו, שתורתם אומנתם
- 14 - אין להם שייכות עם עניני העולם, עובדין דחול, מכיון שהנהגתם היא באופן ד"ועמדו זרים ורעו
- 15 צאנכם" ¹⁹ (בדוגמת אופן ההנהגה דלעמיד לבוא).
- 16 ונמצא, שכאשר ערב ל"ג בעומר חל ביום השבת - מודגשת השייכות לל"ג בעומר [לא רק מפני
- 17 היותו "ערב" ל"ג בעומר (שממנו נכנסים לל"ג בעומר, תיכף ומיד לאחר השבת, במוצאי שבת),
- 18 שסמיכות זו היא בכל "ערב" ל"ג בעומר, גם בימי החול, כי אם] גם מצד תוכן ענין השבת - אופן
- 19 העבודה דרבי שמעון בן יוחאי. ובפרט כאשר נמצאים ביום השבת לאחר חצות (זמן תפילת המנחה) -
- 20 תכלית העילוי דיום השבת, רעוא דרעוין.
- 21 ג. האמור לעיל (אודות השייכות דל"ג בעומר עם יום השבת) מודגש עוד יותר כאשר פרשת השבוע
- 22 היא - פרשת "בחוקותי":
- 23 על הפסוק ²⁰ "אם בחוקותי תלכו" - מפרש רש"י: "שתהיו עמלים בתורה". וכן מפרש בהמשך הפסוק:
- 24 "ואת מצוותי תשמרו - הו' עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים". כלומר: על-פי פשוטו של מקרא -
- 25 ועל-אחת-כמה-וכמה על-פי רמז דרוש וסוד - קאי פסוק זה על מעלה מיוחדת בלימוד התורה - "עמלים
- 26 בתורה".
- 27 וזהו הקשר ד"בחוקותי תלכו" עם ענינו של רבי שמעון בן יוחאי - "תורתו אומנתו":
- 28 עצם החיוב דלימוד התורה - חל על כל אחד ואחד מישראל, בכל מעמד ומצב שהוא, כפסק-דין
- 29 הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה ²¹. אמנם, ישנם כאלו שלימוד התורה שלהם הוא באופן נעלה יותר -
- 30 "עמלים בתורה", עד לתכלית השלימות שבזה - "תורתו אומנתו".
- 31 זאת ועוד - שגם ה"שכר" על ההנהגה ד"בחוקותי תלכו" ("עמלים בתורה"), "ונתתי גשמיכם בעתם
- 32 גו' ונתתי שלום בארץ וגו'" ²², וכל הברכות האמורות בפרשה - קשור אף הוא עם ענינו של רבי שמעון
- 33 בן יוחאי. ובהקדים:
- 34 בהלכות תשובה ²³ כותב הרמב"ם ש"הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא", וזהו אמיתית
- 35 הענין ד"שכר המצוות" - לא בנוגע לענינים השייכים ל"טובת הגוף", כי אם "טובת הנפש בעולם הבא",

(19) ישע"י סא, ה. ברכות שם.

(20) ריש פרשתנו.

(21) פ"א ה"ח. וראה טשו"ע יו"ד רסרמ"ו. שו"ע אדה"ז או"ח

רסקנ"ה.

(22) שם כו, ד"ו.

(23) רפ"ח ואילך.

(13) זח"ג קמד, ב. קמה, א.

(14) ח"ב לח, א.

(15) ישע"י נד, יג.

(16) שיחת י"ד אייר, פסח שני ס"ח.

(17) עקב יא, יד.

(18) ברכות לה, ב.

שטובה זו "גדולה עד אין חקר ואין לה ערך ודמיון" לטובת הגוף בעולם הזה, ועד כדי כך – שעל-זה נאמר²⁴ "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו", דקאי על טובת העולם הבא, ש"לא ראתה אותה עין נביא, ולא ראה אותה אלא אלקים" – טובה זו "יעשה האלקים לאדם שמחכה לו". כלומר: לא זו בלבד שאי אפשר להשיג את מעלתה של המצוה עצמה, אלא אפילו את "שכר המצוה" אי אפשר להשיג! וממשיך שם²⁵: "מאחר שנודע שמתן שכרן של מצוות . . . היא חיי העולם הבא . . . מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך, ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך, וכל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע . . . ושלוש וכו'?" ומבאר – שכל היעודים הגשמיים אינם אלא "שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה (את התורה והמצוה), כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, כדי . . . (ש)נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא".

וענין זה – המשכת הברכה בענינים גשמיים בריבוי ובאופן של הרחבה כו' (שאו יכולים לעסוק בלימוד התורה וקיום מצוותיה בשלימות) – קשור במיוחד עם רבי שמעון בן יוחאי:

רבי שמעון בן יוחאי אמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין"²⁶. ומובן שכאשר אין ענין של דין – אזי נמשכים כל הברכות ויעודים הגשמיים בריבוי גדול ביותר ובאופן של הרחבה, שהרי אין מקום לענין של קטרוג וכו'.

ועד כדי כך – שרבי שמעון בן יוחאי פועל וממשיך בעולם עניני נסים (למעלה מהנהגת הטבע), כי: הנהגתו של רבי שמעון בן יוחאי בעולם היא באופן שאין לו עסק עם עובדין דחול, "ועמדו זרים ורעו צאנכם", וכל עסקו אינו אלא בלימוד התורה, "תורתו אומנתו" – הרי זו הנהגה שלמעלה מטבע העולם, ולכן: על-ידו נמשכים בעולם עניני נסים – כמסופר בגמרא²⁷ שרבי שמעון בן יוחאי היה "מלומד בנסים", ולכן, שלחו אותו לרומי כו', וכיוצא בזה.

ונמצא, שלא זו בלבד שעל-ידי רבי שמעון בן יוחאי נמשכים ברכות ויעודים גשמיים באופן של הנהגת הטבע, אלא עוד זאת, שהמשכת הברכות היא באופן שלמעלה מהנהגת הטבע.

וזהו נתינת-כח מיוחדת שיהיה קל יותר לעסוק בעניני התורה ומצוותיה באופן ד"בחוקותי תלכו", מכיון שנמשכים כל הברכות בענינים הגשמיים באופן של ריבוי והרחבה שלמעלה מהטבע.

וכל זה – מלבד הנתינת-כח ד"אם בחוקותי תלכו", "אין אם אלא לשון תחנונים"²⁸, היינו, שהקב"ה מבקש ומתחנן מכל אחד ואחד מישראל שיעסוק בלימוד התורה באופן ד"עמלים בתורה", שמזה מובן גודל הנתינת-כח שבענין זה – במכל-שכן וקל-וחומר מכללות הענין ד"הקב"ה עוזרו"²⁹ כאשר יהודי עושה פעולה מצדו, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר הקב"ה מתחנן אליו שיעסוק בעניני תורה ומצוותיה.

ד. על-פי האמור לעיל אודות הקשר דל"ג בעומר עם יום השבת, ובפרט שבת פרשת בחוקותי – הרי אילו היה ל"ג בעומר חל ביום השבת עצמו, היה הדבר מודגש יותר מכאשר יום השבת הוא ערב ל"ג בעומר.

אמנם, קביעות כזו – ל"ג בעומר ביום השבת – אינה יכולה להיות על-פי תורה, כי: כדי שהקביעות דל"ג בעומר תוקדם ביום אחד – בהכרח שגם הקביעות דפסח תוקדם ביום אחד, ולדוגמא בשנה זו: כאשר פסח חל ביום השלישי – חל ל"ג בעומר ביום ראשון, וכדי של"ג בעומר יחול ביום השבת, בהכרח שפסח יחול ביום שני. ומכיון שפסח לא יחול ביום השני, כידוע הכלל "לא בד"ו פסח"³⁰, נמצא, של"ג בעומר לא יחול ביום השבת.

[ובפרט לדעת רבי סעדיה גאון³¹ שדחיות אלו ("לא בד"ו פסח", וכיוצא בזה) הם מן התורה – הלכה

(28) ע"ז ה, סע"א.

(29) ראה סוכה נב, רע"ב. קידושין ל, ב. תניא פ"ג (יח, א).

(30) טור אר"ח סתכ"ח. ובכ"מ.

(31) ראה בארוכה – תו"ש לבא ח"ג פ"ג. וש"נ.

(24) ישע"י סד, ג.

(25) רפ"ט.

(26) סוכה מה, ב.

(27) מעילה יז, רע"ב.

- 1 למשה מסיני. ואפילו לשאר הדעות - הרי על-כל-פנים בזמן הזה, כאשר אין מקדשין על-פי הראיה, לא
- 2 יתכן של"ג בעומר יחול ביום השבת. והרי זוהי אופן הקביעות במשך ריבוי שנים - למעלה
- 3 מ1900-שנה!].
- 4 ונמצא, שהקביעות דל"ג בעומר באופן הכי סמוך ליום השבת היא - קביעות שנה זו, שיום השבת
- 5 הוא ערב ל"ג בעומר, שבו (לאחרי חצות היום) מתחילים כבר עניני ל"ג בעומר (כנ"ל).
- 6 ה. ענין נוסף בל"ג בעומר דשנה זו - היותו בשנת העיבור:
- 7 שנת העיבור ענינה - החיבור דחמה ולבנה.
- 8 והנה, מכיון שכל עניני העולם שרשם ומקורם בתורה, כמאמר³² "אסתכל באורייתא וברא עלמא",
- 9 מובן, שכן הוא גם בנוגע לחמה ולבנה, שישנו השורש דענינים אלו בתורה.
- 10 והענין בזה:
- 11 החילוק שבין הלבנה והחמה הוא - שהלבנה מקבלת את אורה מהחמה. ודוגמתו בתורה - תורה
- 12 שבעל-פה, שהיא מקבלת את כל עניניה מתורה שבכתב, כמאמר³³ "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא",
- 13 היינו, שכל עניני תורה שבעל-פה כלולים בתורה שבכתב, ובלשון הגמרא - בתחלתה: "מנא הני מילי -
- 14 דאמר קרא"³⁴.
- 15 [ויש להוסיף בזה - בתור מאמר המוסגר - שיתירה מזו מצינו:
- 16 ישנה סוגיא שלימה בגמרא³⁵ המבארת את המקור בתורה על כמה וכמה ענינים של מאמר העולם,
- 17 "מנא הא מילתא דאמרי אינשי כו' דכתיב כו'", היינו, שאפילו ענינים "דאמרי אינשי" - יש להם מקור
- 18 ושורש בתורה.
- 19 כמה פרטים בחידוש שבדבר:
- 20 מדובר אודות דיבורים של אנשים סתם ("אמרי אינשי") - לא אנשים בעלי מעלה מיוחדת, "תלמידי
- 21 חכמים", ש"אפילו שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד"³⁶ [ובזה אין חידוש מיוחד - דמכיון שהנהגתם
- 22 היא באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁷, ויתרה מזו: "בכל דרכיך דעהו"³⁸, הרי בוודאי ש"שיחתן"
- 23 אינה שיחה סתם, אלא יש בה הוראה ולימוד כו'] - אלא המדובר אודות דיבורים של אנשים סתם.
- 24 ובזה גופא מדייקים לומר "אינשי" דוקא:
- 25 תיבת "אינשי" היא בלשון ארמי - לשון שיש לו קשר ושייכות מיוחדת ללשון הקודש [כפי שמצינו
- 26 בנוגע להלכה³⁹, וגם בקשר ליום השבת - בנוגע לאמירת "שנים מקרא ואחד תרגום"⁴⁰], ומכיון שכן,
- 27 מובן, שתיבת "אינש" בלשון ארמי היא בדוגמת תיבת "אנוש" בלשון הקודש, ועד שאותיותיהם שוות
- 28 - א' נ' ש', וכל החילוק אינו אלא באותיות וא"ו ויו"ד, על-דרך החילוק שבין "אחד" ל"ועד", או "אחד"
- 29 ו"חד", שתיבת "חד" בלשון ארמי היא כמו "אחד" בלשון הקודש, אלא שהאל"ף הוא בהעלם.
- 30 והנה, "אנוש" הוא התואר הכי נמוך מכל ארבעת התוארים שבהם נקרא האדם - אדם, איש, גבר
- 31 ואנוש, כידוע⁴¹ ש"אנוש" הוא לשון חלישות, כמו שכתוב⁴² "עקוב הלב מכל ואנוש הוא".

(32) זח"ב קסא, רע"ב. וראה ב"ר בתחלתו.

(33) ראה תענית ט, א. זח"ג רכא, א.

(34) ראה לקו"ת שה"ש יא, ד. ספר הערכים - חב"ד ח"ג ע' שג. וש"נ.

(35) ב"ק צב, א.

(36) סוכה כא, ב. וראה ע"ז יט, ב.

(37) אבות מ"ב מי"ב.

(38) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע או"ח

סר"א. שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.

(39) ראה רמ"א אה"ע רסק"ו.

(40) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ב (וש"נ). וראה גם לקר"ש חכ"א ע' 447.

(41) ראה לקו"ת שה"ש כה, א. ספר הערכים - חב"ד ח"א ע' קג. וש"נ.

(42) ירמ' יז, ט.

- 1 ויש להוסיף, שתואר זה הוא (בפרט אחד) למטה אפילו מהתואר ד"בריות":
- 2 התואר "בריות" מורה אמנם שאין בהם שום מעלה מלבד היותם "בריות", ובלשון אדמו"ר הזקן
3 בספר התניא⁴³: "בריות בעלמא", אבל ביחד עם זה, מודגש בתואר זה מציאותו של הבורא, ובלשון
4 הידוע⁴⁴: "אומן שעשאני"⁴⁵.
- 5 יתירה מזו: התואר "בריות" (ולא "יצורים" או "נעשים") הוא מלשון בריאה, שפירושה - יש מאין
6 (מה-שאינ-כן יצירה או עשיה, שאינה אלא יש מיש)⁴⁶. ונמצא, שמציאותו של הבורא המודגשת בתואר
7 ד"בריות" היא - "מהותו ועצמותו של המאציל ברוך-הוא שמציאותו מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה
8 שקדמה לו חס-ושלום. . הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש"⁴⁷!
- 9 ומזה מובן ריחוק הערך שבין התואר ד"בריות" לתואר ד"אנוש":
- 10 התואר "בריות" - עם היותו שייך לא רק למין האנושי, כי אם לכל הנבראים שבעולם - אינו מורה
11 על חסרון כל-שהוא, ואדרבה: בתואר זה מודגשת מציאותו של הבורא, מהותו ועצמותו של המאציל
12 ברוך-הוא; ולעומת זאת - התואר "אנוש", הרי לא זו בלבד שאינו מדגיש אודות מציאותו של ה"אומן
13 שעשאני" (ועל-אחת-כמה-וכמה מהותו ועצמותו של המאציל ברוך-הוא), כי אם אודות מציאותו של
14 האדם עצמו, הרי עוד זאת, תואר זה מדגיש ענין של חסרון - חלישות.
- 15 וכל זה - בנוגע לתואר "אנוש" שהוא בלשון הקודש, ולמטה מזה - "אינש" ("אינשי") בלשון ארמי
16 שלמטה מלשון הקודש, היינו, שמדובר אודות אדם שאי-אפשר לקרותו אפילו בשם "אנוש" (תואר הכי
17 נמוך, כנ"ל) בלשון הקודש, כי אם בשם "אינש" - בלשון ארמי.
- 18 ובזה גופא - "אמרי אינשי", סתם אמירה שלהם, היינו, לא מדובר אודות עיקר ענינם או רוב עסקם,
19 שאז בהכרח לומר שמצד פנימיות הענינים הרי זה מתאים עם כללות הענין ד"אני נבראתי לשמש את
20 קוני"⁴⁸, וכיוצא בזה, כי אם אודות אמירה סתם - "אמרי אינשי".
- 21 ואף-על-פי-כן, שואלת הגמרא: "מנא הא מילתא דאמרי אינשי" - מהו המקור בתורה לאמירה זו,
22 ומתרגמת: "דכתיב כו'", היינו, שגם סתם אמירה של "אינשי" - יש לה מקור בתורה.
- 23 ומובן, שאף שענין זה מובא בחלק ה"אגדתא" שבגמרא - מכל-מקום, מגודל האריכות שבסוגיית
24 הגמרא שמביאה ריבוי דוגמאות לדבר [לא רק דוגמא אחת, ואפילו לא ג' דוגמאות, "בתלתא זימני הוי
25 חזקה"⁴⁹, אלא ריבוי דוגמאות], מוכח, שענין זה הוא גם להלכה. ועל-דרך הכלל⁵⁰ בנוגע לפלוגתא שלא
26 נפסקה להלכה - שכאשר ישנה אריכות של שקלא-וטריא בנוגע לדעה אחת, הרי זו הוכחה שהלכה כדעה
27 זו.
- 28 ולאחרי "מאמר המוסגר" זה בנוגע לענינים "דאמרי אינשי" שגם להם יש מקור בתורה - הרי שוב אין
29 צורך להאריך ולבאר שכל עניני תורה שבעל-פה כלולים בתורה שבכתב].
- 30 וזהו הקשר המיוחד שבין ל"ג בעומר לתוכן הענין דשנת העיבור - כי שנת העיבור מורה על החיבור
31 והשלימות דחמה ולבנה, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה בשלימותה, שזהו ענינו של רבי שמעון בן
32 יוחאי - "תורתו אומנתו", שלימות בלימוד התורה.
- 33 ו. והנה, מכיון ש"המעשה הוא העיקר"⁵¹, מובן, שכל האמור לעיל צריך לבוא בענין של מעשה
34 בפועל בעבודת האדם.

(48) קידושין בסופה.

(43) פל"ב.

(49) יבמות סד, ב. ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(44) תענית כ, רע"ב.

(50) ראה בארוכה יד מלאכי כללי המ"ם כלל תט ואילך. וש"נ.

(45) ראה לקו"ש חט"ו ע' 125.

(51) אבות פ"א מ"ז.

(46) ראה רמב"ן בראשית א, א.

(47) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

- 1 וגם ענין זה - מעלת המעשה - מודגש אצל רבי שמעון בן יוחאי:
- 2 איתא בירושלמי ברכות⁵²: "ולא מודה רבי שמעון בן יוחאי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב",
- 3 כלומר, למרות שכל עסקו של רבי שמעון בן יוחאי לא היה אלא בלימוד התורה, "תורתו אומנתו",
- 4 מכל-מקום, לא זו בלבד שהפסיק מלימודו כדי לקיים מצות ישיבה בסוכה ונטילת לולב, אלא עוד זאת,
- 5 שהפסיק כדי "לעשות סוכה ולעשות לולב", היינו, שהתעסק בעצמו בעשיית הסוכה והכנת הלולב, אף
- 6 שדבר זה היה יכול להעשות על-ידי תלמידו ושלוחו כו'. וענין זה (שהפסיק לעשות סוכה) פשוט כל כך
- 7 - עד שלא יתכן קסלקא-דעתא באופן אחר. ומכל זה רואים את גודל הדגשת ענין המעשה אצל רבי
- 8 שמעון בן יוחאי.
- 9 אמנם, יתכן שיהיו כאלו שישאלו: מבואר ב'לקוטי תורה'⁵³ שיש בצדיקים ב' מיני נשמות, צדיקים
- 10 שהם בבחינת "שור הבר", שעבודתם בגשמיות בקיום מצוות מעשיות ("ורב תבואות בכח שור"⁵⁴),
- 11 וצדיקים שהם בבחינת "ליתן", שעבודתם ברוחניות לייחד יחודים כו', "כגון רבי שמעון בן יוחאי
- 12 כשהיה במערה י"ג שנה שבוודאי לא היה יכול לקיים במעשה כמה מצוות מעשיות". ואם כן, כיצד
- 13 מבארים שאצל רבי שמעון בן יוחאי מודגש ענין המעשה!?
- 14 והביאור בזה:
- 15 בתקופה שבה התחבא רבי שמעון בן יוחאי ב"מערה" - הרי לא היה ב"עלמא דאתגליא", כי אם
- 16 ב"עלמא דאתכסיא" (בעולם הזה גופא), וכפשוטו של דבר: "מערה" פירושה - מקום מכוסה ונסתר מעין
- 17 רואים, שלכן לא תפסוהו הרומיים כו'. ומטעם זה לא היה צריך לקיים מצוות מעשיות. מה-שאיין-כן
- 18 כאשר היה מחוץ למערה, ב"עלמא דאתגליא" (כפשוטו וכמשמעו) - הפסיק מלימוד התורה כדי לקיים
- 19 מצוות מעשיות, ולא עוד אלא שהפסיק לעשות סוכה ולעשות לולב (כנ"ל).
- 20 ונוסף לזה: מבואר באגרת הקודש⁵⁵ שבמחשבה גופא ישנם ג' הבחינות דמחשבה דיבור ומעשה,
- 21 מחשבה שבמחשבה, דיבור שבמחשבה ומעשה שבמחשבה. ועל-פי-זה יש לומר, שגם בהיותו במערה,
- 22 כאשר קיום המצוות היה אצלו בבחינת מחשבה (לייחד יחודים) - היתה עבודתו באופן של מעשה
- 23 שבמחשבה.
- 24 והעיקר הוא - כאמור - שכאשר נמצאים ב"עלמא דאתגליא", אזי צריכה להיות העבודה בענינים של
- 25 מעשה בפועל.
- 26 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות יהודי שמונח "און קאכט זיך" בעניני "עלמא דאתגליא"...
- 27 הרי בוודאי שעבודתו צריכה להיות בענינים של מעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר".
- 28 ז. ויש לקשר ענין זה עם לימוד ספר הרמב"ם:
- 29 התחלת ספר הרמב"ם הוא - "לידע שיש שם מצוי ראשון", ידיעת אלקות, ולאחרי זה - "היאך היא
- 30 הדרך לאהבתו ויראתו", מדות שבלב, וכן הלכות תשובה - שעיקרה בלב, ובכללות - ספר הראשון הוא
- 31 ספר המדע, ולאחרי - ספר אהבה, ולכאורה, כל ענינים אלו - אינם מעשה בפועל.
- 32 הנה, נוסף לזה שהמכוון בכל ענינים אלו הוא - שסוף-כל-סוף יבואו למעשה בפועל, הרי בהקדמתו
- 33 לספרו כותב הרמב"ם: "אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה כו'", והרי בתורה שבכתב
- 34 העיקר הוא - הדיבור, עקימת שפתיו הוי מעשה, על-כל-פנים - מעשה זוטא⁵⁶.
- 35 ועוד ועיקר: דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל-פה⁵⁷, ומכיון שכן, אין אפשרות ללמוד תורה

(55) סי"ט.

(56) סנהדרין סה, א.

(57) גיטין ס, ב. תמורה יד, ב.

(52) ירושלמי ברכות פ"א סה"ב.

(53) ר"פ שמיני.

(54) משלי יד, ד.

שבכתב אלא אם כן קדמה כתיבת ספר־תורה ("כתבו לכם את השירה הזאת"⁵⁸). והרי כתיבה ענינה -
מעשה ממש (לא רק מעשה זוטא). וכל זה - בהוספה על מעשה הנתינה.

לכאורה, יכולים לשאול על זה: הכלל ש"דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל־פה" - אינו
שייך בדבר שהורגלו באמירתו, היינו, שבדבר השגור אצלו ביותר, ובלשון העולם: דבר השגור כמו
"אשרי" - מותר לאומרו בעל־פה⁵⁹. וכפי שרואים במוחש שאומרים כמה וכמה ענינים בעל־פה, אף שהם
דברים שבכתב. ואם כן, יש אפשרות ללמוד תורה שבכתב גם ללא ענין של מעשה (בדיבור ומחשבה
בלבד)?

הנה המענה לזה - פשוט כל כך עד שקושיא מעיקרא ליתא:

דבר שהורגל באמירתו עד שנעשה שגור בפיו - הרי לא הורגל בזה מהפעם האחרונה בלבד, פעם
רביעית וכיוצא בזה, אלא בצירוף כל הפעמים שלפני־זה, עד לפעם הראשונה. ולדוגמא: בנוגע לאמירת
"ותן ברכה" - מצינו בהלכה⁶⁰ שאם הורגל בכך במשך תשעים תפילות, בודאי נעשה הדבר שגור אצלו,
ושוב אינו חוזר על הספק. והרי פשיטא שדבר זה נעשה שגור בפיו בפעם התשעים - רק מפני שקדמה
לה פעם הפ"ט, פעם הפ"ח, וכן הלאה, עד לפעם הראשונה.

ובנוגע לעניננו: הן אמת שלאחרי שהדבר נעשה שגור בפיו, שוב אינו צריך לקרוא זאת מן הכתב,
אבל כדי שייגע למצב שהדבר יהיה שגור בפיו - עליו להתחיל מהפעם הראשונה, ואז בוודאי אינו יכול
לומר זאת אלא מתוך הכתב, כפשוט.

ח. ונחזור לעניננו - שיש ללמוד הוראה מכללות הענין דל"ג בעומר בנוגע למעשה בפועל, "המעשה
הוא העיקר".

ענינו של רבי שמעון בן יוחאי הוא - גילוי פנימיות התורה. ולכן, ההוראה דל"ג בעומר, יום שמחתו
של רבי שמעון בן יוחאי היא - שיש להוסיף בכל הענינים הקשורים עם גילוי והפצת פנימיות התורה.

ובפרטיות יותר - מילוי השליחות ד"ממלא מקומו" של רבי שמעון בן יוחאי, הוא כ"ק מורי־וחמי
אדמו"ר נשיא דורנו, אשר הטיל על כל אחד ואחת את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות חוצה, שזהו
תוכן ענינו של רבי שמעון בן יוחאי - גילוי פנימיות התורה, כי אף־על־פי ש"יפוצו מעינותיך חוצה"
נאמר⁶¹ בנוגע לתורתו של הבעל־שם־טוב, תורת החסידות, הרי זה קשור עם כללות הגילוי דפנימיות
התורה, תורתו של רבי שמעון בן יוחאי, כפי שנתגלתה ונתבארה באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסון"⁶²,
על־ידי תורת חסידות חב"ד.

דהנה, בדורו של רבי שמעון בן יוחאי היה הגילוי דפנימיות התורה ביותר⁶³, ואחר כך חזרה להיות
בהעלם כו' (כמובא בזהר⁶⁴), עד זמנו של האריז"ל שאז "מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"⁶⁵, ובפרט
לאחרי גילוי תורת החסידות (הכללית, ובפרט חסידות חב"ד) באופן של הבנה והשגה - "יתפרנסון", עד
לגילוי באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", היינו, שלמרות היות מציאות ה"מעין" ומציאות ה"חוצה" דבר
והיפוכו, מכל־מקום, מביאים את ה"מעין" עצמו (לא רק התפשטות מי המעין) אל ה"חוצה", ולא רק
טיפין טיפין, כי אם באופן של הפצה ("יפוצו").

וכאמור - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הטיל על כל אחד ואחת את השליחות לעסוק בהפצת
המעיינות חוצה, ובהדגשה - כל אחד ואחת, היינו, ששליחות זו מוטלת על הנשים כמו על האנשים (לא
רק שגם הן חייבות בזה, אלא שחיובן כמו של האנשים ממש, ללא כל חילוק), ואדרבה - במתן תורה

(62) ראה תקו"ז ת"ו בסופו. מק"מ בהקדמתו לזהר. כסא מלך
לתקו"ז שם. לקו"ש ח"ג ע' 873 הע' 7. וש"נ.

(63) ראה זח"א צב, סע"ב.

(64) ח"ג רלו, ב. הובא באגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

(65) אגה"ק שם.

(58) וילך לא, יט. וראה רמב"ם רפ"ז מהל' ס"ת.

(59) טושו"ע ואדה"ז או"ח סמ"ט.

(60) טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סק"ד ס"ח (ס"י).

(61) אגה"ק דהבעש"ט - נרפסה (גם) בספר כש"ט (הוצאת

קה"ת) בתחלתו.

1 קדמו נשים לאנשים, "כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים", ואחר כך "ותגד לבני ישראל" - האנשים⁶⁶,
 2 והרי עיקר הענין דמתן תורה הוא - "וירד הוי' על הר סיני"⁶⁷, גילוי אלקות, מעשה מרכבה⁶⁸, שזהו תוכן
 3 הגילוי דפנימיות התורה.

4 [אמנם, גם בכל עניני התורה ומצוות ישנו חילוק בין לפני מתן תורה ולאחרי מתן תורה, וכמאמר
 5 רבותינו ז"ל⁶⁹ כל המצוות שעשו האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך כו', אבל סוף-כל-סוף
 6 היה ענין המצוות גם לפני מתן תורה; אמנם, בנוגע לידיעת אלקות, החילוק הוא שלא בערך כלל - שהרי
 7 לפני מתן תורה היתה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים⁷⁰, ולכן, לא היה
 8 שייך אמיתית הענין דידיעת אלקות אצל הנבראים דלמטה (למרות ש"האבות הן הן המרכבה"⁷¹), ורק
 9 לאחר מתן תורה, כאשר נתבטלה גזירה זו [ובאופן ד"אני המתחיל" - "וירד הוי' על הר סיני"], אזי
 10 יכול להיות אמיתית הענין דידיעת אלקות].

11 ט. והמעשה הוא העיקר - להוסיף בכל הענינים דהפצת המעיינות חוצה, החל מהפצת היהדות חוצה,
 12 על-ידי ה"מבצעים" הכלליים:
 13 לכל לראש - אהבת ישראל ואחדות ישראל.

14 וענין זה מודגש ביותר אצל רבי שמעון בן יוחאי - שאמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן
 15 הדין":

16 כדי שרבי שמעון בן יוחאי יפטור את העולם מן הדין - עליו להתאחד תחילה עם העולם כולו, שהרי
 17 כאשר אין לו קשר ושייכות עם העולם, היינו, שמציאותו ומציאותם של שאר האנשים שבעולם הם שני
 18 ענינים נפרדים - לא יתכן שיפטרם מן הדין, כי - בענין של דין, אין "חכמות": זה שנתחייב הוא זה
 19 שצריך ליתן את הדין, ואם כן, מה תועיל עבורו זכותו של משהו אחר? ! - אלא ודאי בהכרח לומר
 20 שרבי שמעון בן יוחאי התאחד עם כל שאר האנשים שבעולם עד שנעשו מציאות אחת, ומכיון שכן,
 21 יכול לפטורם מן הדין.

22 וכדברי רבי עקיבא - רבו של רבי שמעון בן יוחאי - שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא "כלל גדול
 23 בתורה"⁷² [ניתירה מזו - כמאמר הלל⁷³: "זו היא כל התורה כולה" (לא רק "כלל גדול בתורה"), ועד
 24 כדי כך ששאר עניני התורה אינם אלא הפירוש דמצוה זו - "ואידך פירושה הוא"], ומכיון שרבי שמעון
 25 בן יוחאי אמר לתלמידיו "שנו מדותי שמדות תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא"⁷⁴ - הרי בוודאי
 26 היה מודגש אצלו ביותר ה"כלל גדול" ד"ואהבת לרעך כמוך", אשר כל שאר עניני התורה אינם אלא
 27 "פירושה" דכלל זה.

28 ומזה באים למבצע חינוך - הן חינוך עצמו, אשר מכיון שצריכים לפעול עליו את הענין דאהבת
 29 ישראל ואחדות ישראל, מובן, שעד עתה היה חסר אצלו השלימות בענין זה (בהתאם למעמדו ומצבו),
 30 ולכן עליו לחנך את עצמו כו', וכמאמר המשנה⁷⁵ "איזהו חכם הלומד מכל אדם" - "הלומד" לשון הווה,
 31 היינו, שתמיד יכול וצריך ללמוד ולחנך את עצמו, והן חינוך הזולת - דמכיון שמקיים את הציווי "ואהבת
 32 לרעך כמוך", הרי כשם שמחנך את עצמו, יש לו לחנך גם את הזולת.

33 וממבצעים כלליים אלו באים לשאר המבצעים הפרטיים - בענינים של מעשה בפועל:

34 מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, מבצע נרות
 35 שבת קודש ויום-טוב, מבצע כשרות האכילה ושתיה, ומבצע טהרת המשפחה,

(66) מכילתא ופרש"י עה"פ יתרו יט, ג. וראה לקו"ד ח"ג ע'

תקעא, ב ואילך.

(67) יתרו שם, כ.

(68) ראה מדרש תהלים עה"פ סח, יח. יל"ש תהלים רמז

חשצו. שמו"ר פ"ג, ב (ובמ"כ שם). וש"נ.

(69) שהש"ר פ"א, ג (א). נת' בלקו"ש ח"ח ע' 58 ואילך.

(70) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(71) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. תניא פכ"ג (כח, ב). רפל"ד. ועוד.

(72) תו"כ ופרש"י עה"פ קדושים יט, יח.

(73) שבת לא, א.

(74) גיטין סז, א.

(75) אבות רפ"ד.

- 1 וכן המבצע דאחדות כל בני ישראל על-ידי ספרי-תורה הכלליים, בדוגמת י"ג ספרי-תורה שכתב משה
2 רבינו עבור כל שבט ושבט⁷⁶.
- 3 וגם בזה מודגש גודל חשיבות הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל אצל משה רבינו - ש"אוהב
4 ישראל היה"⁷⁷:
- 5 כאשר הגיע היום האחרון של משה רבינו בחיים חיותו בעלמא דין, "היום מלאו ימי ושנותי"⁷⁸ -
6 הנה במקום להתעסק בענינים השייכים לעבודתו הפרטית, מתיישב לכתוב ספר-תורה, ולהעתיק ממנו
7 י"ב ספרי-תורה עבור כל שבט ושבט, כדי שבמסילתו יעלה כו' (על-דרך שמצינו בנוגע לקריעת ים-סוף
8 - "לגזור ים סוף לגזרים", שנקרע הים לי"ב גזרים כנגד י"ב שבטים⁷⁹).
- 9 נויש להוסיף בזה - שלמרות שניתן לכל שבט ושבט ספר-תורה משלו, הרי כל אחד ואחד מישראל
10 יש לו שייכות לכל שאר ספרי-תורה (לא רק לספר-תורה שניתן לשבטו). ועל-דרך שמצינו בנוגע לאמירת
11 ה"יהי רצון" לאחר קרבנות הנשיאים בחודש ניסן - שכל אחד ואחד מישראל אומר את ה"יהי רצון"
12 בכל יום ויום, ומבקש "שבאם אני עבדך משבט פלוני . . . אזי יאירו נא עלי כל ניצוצין קדישין וכל
13 האורות הקדושות הכלולות בקדושת זה השבט", וכן אומר בכל יום - בנוגע לכל י"ב השבטים, וזאת -
14 לא מפני שאינו יודע לאיזה שבט שייך הוא, שהרי גם כהן ולוי אומרים "יהי רצון" זה, וטעם הדבר -
15 מפני שלכל אחד ואחד מישראל יש שייכות לכל י"ב השבטים, בדרך עיבור וכיוצא בזה⁸⁰].
- 16 והנה, מובן ופשוט שבשעה שמשה רבינו עסק בכתיבת ספרי-תורה, לא היה יכול לעסוק בדברים
17 אחרים - שהרי כתיבת ספר-תורה, ובפרט כתיבת שמות הקדושים, צריכה להיות מתוך כוונה כו',
18 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות אופן הכתיבה אצל משה רבינו, ובפרט כאשר כתב ספרי-תורה
19 שנועדו להורות את דרכם של בני ישראל עד סוף כל הדורות! ואף-על-פי-כן, הניח משה רבינו את כל
20 שאר עניניו, כדי לכתוב בעצמו ספרי-תורה ולתת אותם עבור כל שבט ושבט אשר על פיהם יתנהגו
21 במשך כל הדורות (למרות שהיה יכול לצוות את יהושע, אהרן ובניו וכו', שהם יכתבו ספרי-תורה אלו),
22 וכל זה - מפני גודל מעלתו באהבת ישראל.
- 23 והרי ענין זה - שמשה רבינו כתב ספרי-תורה עבור כל שבט - הביאו הרמב"ם בהקדמתו לספרו "יד
24 החזקה", הקדמה שיש לה שייכות לתוכן ספרו [שהרי פשיטא שהרמב"ם לא כתב הקדמה זו סתם כדי
25 "אפרעדן זיך פון הארצן"... אלא כשמה כן היא - "הקדמה" ללימוד ספרו], ומזה מובן גודל החשיבות
26 שבענין זה.
- 27 י. והנה, כל הפעולות בעניני הפצת המעיינות והפצת היהדות - צריכות להיות ברוח של אהבה וקירוב,
28 מתוך אהבת ישראל אמיתית, ובדרכי נועם ודרכי שלום, כאמור לעיל אודות הנהגתו של רבי שמעון בן
29 יוחאי שאמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין".
30 וענין זה מודגש גם באופן הנהגתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
- 31 ידוע⁸¹ הסיפור שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ביקש ופעל אצל אביו (כ"ק אדמו"ר מהורש"ב
32 נשמתו-עדן) שנשיאותו תהיה באופן של חסד ורחמים כו'.
- 33 ואכן רואים בפועל שהנהגתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו היתה באופן של חסד ואהבה כו',
34 אהבת ישראל אמיתית לכל אחד ואחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו.
- 35 ובקשר לכך - ישנה הוראה נפלאה מהסיפור דלקמן אודות הנהגתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר:

(76) דב"ר פ"ט, ט. מדרש תהלים עה"פ צ, א. הקדמת הרמב"ם
לספר הי"ד.
(77) מנחות סה, רע"ב.
(78) סוטה יג, ב. הובא בפרש"י עה"ת וילך לא, ב.
(79) תהלים קלו, יג. וראה פס"ז (לקח טוב) עה"פ בשלח יד,
טז. וראה מכילתא שם. תנחומא שם, י. תיב"ע שם, כא. פדר"א
פמ"ב.
(80) ראה "היום יום" - א' ניסן. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 59
הערה 51.
(81) ראה סה"ש תש"ג ע' 12. לקו"ש ח"ב ע' 502. וראה גם
לקו"ש ח"ד ע' 1326.

1 יהודי אחד שהיה בן למשפחת חסידים - סבו היה חסיד של אדמו"ר ה'צמח צדק' או אדמו"ר מהר"ש,
 2 למדן גדול וכו', ובעצמו היו לו כשרונות טובים והיה למדן כו' - הנה מסיבות שונות ירד ממדרגתו,
 3 שנה ופירש כו'. ואף-על-פי-כן, פעם כתב לו כ"ק מו"ח אדמו"ר מכתב, וכינה אותו בתוארים נכבדים:
 4 הוותיק וחסיד, איש ירא אלקים, נחמד ונעים.

5 כאשר שאלו את כ"ק מו"ח אדמו"ר היתכן שכותב תוארים אלו לאחד שמעמדו ומצבו באופן כך וכך
 6 [כ"ק מו"ח אדמו"ר פגש בעצמו יהודי זה ודיבר עמו כו', ובכלל - יהודי הנ"ל לא הסתיר את מעשיו
 7 והכל ידעו את מעמדו ומצבו], ובפרט כאשר אחרים רואים שכתב כן אליו - החל מהמזכיר שדרכו עבר
 8 המכתב, עד ליהודי שקיבל את המכתב, שבוודאי הראה אותו לכמה וכמה?! - השיב כ"ק מו"ח
 9 אדמו"ר⁸²: על-פי פסק-דין הרמב"ם⁸³ שרצונו האמיתי של כל אחד ואחד מישראל הוא "לעשות כל
 10 המצוות כו" - הרי מצבו האמיתי של יהודי הנ"ל הוא כדבעי, ואם כן, כיצד יכול הוא לחלק בין יהודים,
 11 שליחודי אחד יכתוב את התוארים "הו"ח אי"א נו"נ", וליהודי שני לא יכתוב תוארים אלו - כאשר לצדו
 12 של כל אחד ואחד מישראל ישנו פסק-דין הרמב"ם דלעיל!

13 בסיפור זה מודגשת הנהגתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר - להתייחס לכל אחד ואחד מישראל ביחס של
 14 אהבה וחובה, תוך כדי הכרת מעלתו האמיתית שמצד פנימיות נפשו.

15 וברוח זו צריכה להיות ההתעסקות במילוי שליחותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בכל הענינים
 16 דהפצת המעיינות והיהדות חוצה.

17 יא. והנה, מכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו מינה את כל אחד ואחת בתור "שלוחים" שלו
 18 לעסוק בהפצת המעיינות והפצת היהדות - הרי בוודאי שבכוחו ויכלתו של כל אחד ואחת למלא שליחות
 19 זו בשלימותה, שהרי "צדיקים דומין לבוראם"⁸⁴, ולכן, כשם שהקב"ה אינו מבקש אלא לפי כחן⁸⁵, כן
 20 הוא גם בצדיקים. ואדרבה - מכיון שהצדיק הוא סוף-כל-סוף נשמה בגוף, הרי בוודאי ששליחותו אינה
 21 אלא בהתאם לכחותיו של כל אחד ואחד.

22 ואין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו - ובלשון הרמב"ם⁸⁶: "רשות לכל אדם נתונה אם רצה כו'",
 23 כלומר, גם כאשר רואה שישנם מניעות ועיכובים לכך, מצד המזל למעלה או למטה וכו', מכל-מקום,
 24 עליו לדעת שאין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו.

25 והרי ענין זה - שאין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו - הוא ענין עיקרי בכל עניני התורה ומצוותיה,
 26 ובלשון הרמב"ם⁸⁷: "דבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר⁸⁸ ראה נתתי לפניך
 27 היום את החיים, וכתוב⁸⁹ ראה אנכי נותן לפניכם היום, כלומר שהרשות בידכם כו'", ובאופן כזה מתנהג
 28 כל אחד ואחד בעבודתו - כי כאשר נגש לקיים איזו מצוה שהיא, הרי עושה זאת מפני בחירתו כו'.

29 וכל זה - כאשר מדובר אודות הסברים וביאורים כו', אבל לאמיתו של דבר אין צורך בהסברים כלל,
 30 כי: כאשר מקבלים ציווי ופקודה מנשיא הדור, "לב כל קהל ישראל"⁹⁰ - יש למלא זאת תיכף ומיד, בין
 31 אם הוא מבין את הדבר ובין אם לאו!

32 יב. ויהי-רצון שהדיבור בכל ענינים אלו יבוא למעשה בפועל ממש.

33 דהנה, הדיבור אינו אלא מעשה זוטא בלבד, וכל זה - אצל המדבר, ובפרט כאשר המדבר "עסט זיך
 34 אפ די הארץ"⁹¹=אוכל את הלב, שאז אין זה מעשה זוטא בלבד... אמנם, בנוגע לשומע - אין כאן אפילו
 35 ענין של מעשה זוטא, שהרי אינו עושה שום פעולה, כי אם מה שיושב כ"דומם" שאינו יכול להתנועע
 36 מפני שדוחפים אותו... וכמו כן בנוגע לאופן השמיעה - שאין לו אפשרות לשאול על דבר שאינו מבין

(86) הל' תשובה רפ"ה.

(87) שם ה"ג.

(88) נצבים ל, טו.

(89) ר"פ ראה.

(90) רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו.

(82) ראה גם לקו"ש שם ע' 504.

(83) ספ"ב מהל' גירושין.

(84) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדבר"ר פ"י, ה.

אסתר"ר פ"ו, ב.

(85) במדבר"ר פ"ב, ג.

וכו', ואף-על-פי-כן, עצם העובדה שנשאר לשבת במקומו, "ישב ולא עבר" למקום אחר - נותנים לו
שכר כאילו עשה מצוה⁹¹, ובפרט כאשר מחליט החלטות טובות על מנת לקיימן במעשה בפועל.
ולכן, יהי-רצון שהחלטות טובות אלו (בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל) יבואו למעשה בפועל,
להוסיף בלימוד התורה באופן ד"בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", כולל הפצת המעיינות
דפנימיות התורה חוצה, ובאופן שהלימוד מביא לידי מעשה - כל עניני המצוות, ובכללות - הפצת
היהדות חוצה.
ועל-ידי-זה זוכים לקיום כל הברכות המנויות בפרשה, ומפרשת בחוקותי - "טאנצט מען
אריין" [=נכנסים בריקוד] לפרשת במדבר (שהולכים לקרוא בתפילת מנחה), שבו מדובר אודות מנין בני
ישראל על-ידי משה רבינו, ששלימותו תהיה במנין העשירי, כמו שכתוב⁹² "עוד תעבורנה הצאן על ידי
מונה", ומבואר במדרשי חכמינו ז"ל⁹³ דקאי על המנין העשירי לעתיד לבוא,
בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה
בימינו ממש.

* * *

יג. ידוע מנהג ישראל לקשר את הענין דל"ג בעומר עם ילדי ישראל - כפי שנהגו בעיירות ישראל
שביום ל"ג בעומר היו אוספים את כל הילדים, ומסבירים להם מענינא דיומא, ואחר כך יוצאים עמהם
לטיול, ונותנים להם דברים שישמחו את לבם [על-דרך מה שכתב הרמב"ם⁹⁴ בנוגע לשמחת יום-טוב
אצל קטנים: "נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות"], וזאת - למרות גודל החשיבות של תלמוד תורה
דתינוקות של בית רבן, עד ש"אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש"⁹⁵.
וכאמור - מנהג זה היה בכמה וכמה עיירות בישראל, וכבר פשט המנהג בכל תפוצות ישראל, ובמילא
יש בו כל התוקף דמצות-עשה ומצות לא-תעשה - כפסק-דין הרמב"ם⁹⁶ אודות גזירות ותקנות ומנהגות
שפשטו ברוב קהילות ישראל.

וטעם הדבר בפשטות - מכיון שיום זה קשור עם תלמידי רבי עקיבא⁹⁷, והרי אמרו חכמינו ז"ל⁹⁸
"ושננתם לבניך אלו התלמידים", היינו, שתלמידים קרויים בנים, ולכן מקשרים יום זה עם תלמידים
דוקא, וכן - בנים כפשוטו.

ובזה רואים דבר נפלא:

למרות שהענין דל"ג בעומר קשור עם תלמידי רבי עקיבא, שגדלה מעלתם - מכיון שהיה להם מלמד
כמו "רבי עקיבא", אף-על-פי-כן, מקשרים זאת עם תלמידים בכלל, מבלי הבט על מעמדם ומצבם.
יתירה מזו:

ל"ג בעומר קשור במיוחד עם רבי שמעון בן יוחאי - יום שמחתו - שבין תלמידיו של רבי עקיבא
גופא גדלה מעלתו ביותר, עד שאמר לו רבי עקיבא: "דייך שאני ובוראך מכירים כחך"⁹⁹, היינו, שמעלתו
היא שלא בערך כלל ממעלתם של שאר התלמידים, שלכן אינם יכולים להכיר כחו, כי אם "אני ובוראך"
בלבד.

ויש להוסיף בזה - שריחוק הערך שבין שאר מעלת התלמידים למעלתו של רבי שמעון בן יוחאי הוא

(96) ריש ה' ממרים.

(97) ראה מאירי יבמות (סב, ב) בשם הגאונים. טוש"ע
(ודאדה"ז) או"ח סתצ"ג ס"ב (ס"ה).

(98) ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ז. וראה רמב"ם (ואדה"ז)
ה' ת"ת פ"א ה"ב (ה"ח).

(99) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב.

(91) ראה קידושין לט, סע"ב.

(92) ירמ' לג, יג.

(93) תנחומא תשא ט. במדבר"ר פ"ב, יא. וש"נ.

(94) ה' יו"ט פ"ו הי"ח. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט
סי"א.

(95) שבת קיט, סע"ב. רמב"ם ה' ת"ת פ"ב ה"ב. טוש"ע

יר"ד סרמ"ה סי"ג. ה' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"י.

- 1 גדול כל כך, עד שענין זה גופא (שגדלה מעלתו ביותר) לא היה יכול לבוא אצלם באופן של הבנה
2 והשגה. ובהקדים:
- 3 בנוגע למה שאמר רבי עקיבא לרבי שמעון בן יוחאי "דייך שאני ובוראך מכירים כחך" - מסופר
4 בירושלמי שהדבר היה כאשר רבי עקיבא סמך את רבי מאיר ורבי שמעון ואמר "ישב רבי מאיר תחילה",
5 שאז "נתכרכמו פני רבי שמעון", ולכן אמר לו רבי עקיבא "דייך שאני ובוראך מכירין כחך".
- 6 ולכאורה תמוה: מכיון שרבי עקיבא מכיר את כחו של רבי שמעון בן יוחאי - מי מעכב בעדו
7 מלהושיבו תחילה, אדרבה: יש לו ללמוד עם תלמידיו ולבאר להם את מעלתו של רבי שמעון בן יוחאי
8 (כשם שמלמד כל עניני תורה), והרי בוודאי היה "מלמד להועיל"¹⁰⁰, ולא חסך זמן כדי ללמד ולהסביר
9 להם כו', ואם כן, היה צריך לומר לתלמידיו ולהסביר להם שמעלתו של רבי שמעון בן יוחאי גדולה
10 ביותר (אף שלולי זאת לא היו מכירין בכך), ולכן מושיבו תחילה, ומדוע הושיב את רבי מאיר תחילה?!
- 11 ובפרט שענין זה נוגע גם להלכה¹⁰¹ - כי: ברוב המקומות - אין הלכה כרבי שמעון (רבי יהודה ורבי
12 שמעון - הלכה כרבי יהודה¹⁰², וכיוצא בזה). ולכאורה, אילו היה רבי עקיבא מסביר לתלמידיו את מעלתו
13 של רבי שמעון בן יוחאי ומושיבו בראש - היו מתחשבים יותר בדעתו של רבי שמעון בן יוחאי, והיו
14 משתדלים שדבריו יהיו מובנים בשכלם, עד שיוכלו לפסוק כמותו!
- 15 [אמנם, פסק ההלכה צריך להיות מפני שכך מתקבל בשכלו והבנתו, ולא מפני ששמע שמישהו
16 (שמעלתו גדולה כו') אמר כך וכך, שהרי לא מדובר כאן אודות הלכה פסוקה שאין לחלוק עליה, "אם
17 הלכה - נקבל", כי אם אודות ענין ששייך בו שקלא-וטרין, "אם לדין - יש תשובה"¹⁰³; אבל
18 אף-על-פי-כן, לאחר ששומע את הדבר מפלוני, ומתבונן ומעמיק דעתו בזה עד שהדבר מתקבל בשכלו
19 הוא - יכול לפסוק כן.
- 20 וגדולה מזו מצינו:
- 21 איתא בזהר¹⁰⁴ (ומובא גם בהקדמה לספר התניא) שהפלוגתא שבין בית-שמאי לבית-הלל, שדרכם
22 של בית-שמאי להחמיר ודרכם של בית-הלל להקל - קשורה עם שורש נשמתם, היינו, ששורש הנשמה
23 דבית-שמאי - מקו הגבורה, ושורש הנשמה דבית-הלל - מקו החסד. וכמבואר בארוכה בביאורי הזהר¹⁰⁵
24 בענין "ישרים דרכי ה'"¹⁰⁶ שכן הוא בנוגע לפסקי כל התנאים והאמוראים, שראו את הדברים בשרשם
25 למעלה וכו'.
- 26 ולכאורה תמוה: כיצד יכולים לפסוק הלכה מפני שכן הוא בשורש הענין למעלה, או מפני ששורש
27 נשמתו נוטה למדה זו - הרי התורה "לא בשמים היא"¹⁰⁷!?
- 28 והביאור בזה - שההרגש דשורש הנשמה או ראיית הדברים בשרשם, פעלה רק שההתבוננות השכלית
29 תהיה בכיוון זה, אבל הפסק-דין בפועל לא היה אלא לאחר שהדבר הונח בשכלם והשגתם, בשכל
30 המלוכב במוח הגשמי¹⁰⁸.
- 31 ועל-דרך-זה בנידון-דידן - שהידיעה אודות גודל מעלתו של רבי שמעון בן יוחאי היתה מביאה
32 שיתבוננו ויתעמקו בדבריו ושיטתו של רבי שמעון בן יוחאי, עד שהדבר יתקבל בשכלם].
- 33 ולכן בהכרח לומר שאפילו ענין זה גופא (ריחוק ערכם לגבי מעלתו של רבי שמעון בן יוחאי) לא
34 היה יכול לבוא אצלם באופן של הבנה והשגה. - הם אמנם ידעו שמעלת רבי שמעון בן יוחאי גדולה

(105) וישלח כ, ב.

(106) הושע יד, י. זח"א קעה, ב.

(107) ל' הכתוב - נצבים ל, יב. כ"מ נט, ב. תמורה טז, א.
רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. ובארוכה - הקדמת הרמב"ם לפיה"מ.

(108) ראה בכ"ז - לקו"ש ח"ד ע' 1178. וש"נ.

(100) ע"פ לשון הכתוב - ישע' מח, יז. וראה מכות י, ב.

(101) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 347.

(102) עירובין מו, ב. וש"נ. וראה בארוכה - יד מלאכי כללי
הרי"ש כלל תקעז.

(103) יבמות עו, ב. - במשנה. כריתות טו, ב. - במשנה.

(104) ח"ג רמה, א. וראה לקו"ת שה"ש מ, א.

ממעלתם, ולכן שלחו אותו לרומי כו' (כמוזכר לעיל), אבל הדבר לא היה יכול לבוא אצלם באופן של הכרה - "מכירין כחך", וזאת - לא היה יכול אפילו רבי עקיבא לפעול אצלם, כי גם "מלמד להועיל" אינו יכול ליתן לתלמידים אלא לפי ערך שכלם, ובלשון הרמב"ם¹⁰⁹: "כפי כח האדם", ועל-כל-פנים - לפי ערך כח שכל היולי שלהם, אבל לא יותר מזה, ונמצא, שענין זה (הכרת הפלאת מעלתו של רבי שמעון בן יוחאי) לא היה שייך אצלם אפילו מצד כח שכל היולי שלהם!

ומכיון שלא היתה להם הכרה במעלתו של רבי שמעון בן יוחאי (כי אם ידיעה בלבד) - לא היה שייך שישתדלו להתעמק ולהבין את שיטתו של רבי שמעון בן יוחאי עד שהדבר יהיה מונח בשכלם ויפסקו כמותו.

כלומר: כאשר הם עצמם רואים את הדבר בשרשו למעלה, או שהם עצמם מרגישים נטיה לדבר מצד שורש נשמתם - הרי זה פועל שישתדלו להבין את הדבר בשכלם. וכן היה אילו היו מבינים בשכלם שמעלתו של רבי שמעון בן יוחאי היא באיין-ערוך לגמרי לגבי מעלתם - שאז היו משתדלים להבין את דעתו כו'; מה-שאיין-כן כאשר שומעים ממישהו אחר אודות גודל מעלתו של רבי שמעון בן יוחאי, ואין הדבר מתקבל בשכלם כו' (מפני עוצם ריחוק הערך) - הרי לא שייך לומר שישתדלו להבין את דבריו ושיטתו בשכלם והבנתם.

ובנוגע לעניננו:

למרות של"ג בעומר קשור עם תלמידי רבי עקיבא, ובפרט רבי שמעון בן יוחאי, שגדלה מעלתו מכל שאר התלמידים, עד לאופן של ריחוק הערך לגמרי (כנ"ל בארוכה) - מכל-מקום, מקשרים יום נפלא ונעלה זה עם תלמידים בכלל, מבלי הבט על מעמדם ומצבם!

יד. בנוגע להמוזכר לעיל אודות הקשר דל"ג בעומר עם תלמידי רבי עקיבא, שבו פסקו תלמידי רבי עקיבא למות כו' - ישנה תמיהה בכללות הענין: איתא בגמרא¹¹⁰: "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא . . . וכולן מתו בפרק אחד (בין פסח לעצרת) מפני שלא נהגו כבוד זה לזה", ובל"ג בעומר - "פסקו למות"⁹⁵.

ולכאורה, תמוה הדבר ביותר:

מספרם הגדול של תלמידי רבי עקיבא - כ"ד אלף תלמידים - לא נעשה ביום אחד, כי אם במשך כמה וכמה שנים, ובפשטות - כאשר התחיל ללמוד תורה עם תלמידים, ונתפרסם שמו ותורתו בעולם, נתקבצו אליו תלמידים מכמה וכמה מקומות, ובמשך הזמן הלך וגדל מספרם, עד שהיו לו כ"ד אלף תלמידים.

ומובן, שאופן הנהגתם של התלמידים לא נשתנתה ביום אחד מן הקצה אל הקצה, ואם היו במצב ש"לא נהגו כבוד זה לזה" - לא נעשה הדבר לפתע פתאום, כי אם שלב לאחר שלב כו'.

ועל-פי-זה - תמוה ביותר: היתכן ש"כולן מתו בפרק אחד" - מהו המאורע המיוחד שאירע בפרק זה (תקופה קצרה יחסית), שבגלל זה "כולן מתו" בפרק מסויים זה, הרי פשיטא שלא יתכן לומר שדוקא "בפרק זה" נשתנתה לפתע הנהגתם "שלא נהגו כבוד זה לזה"?!

קושיא זו היא אמנם "א בעל-הבית'שע קשיא", אבל - זוהי תמיהה גדולה ביותר, ולא מצאתי שיתעכבו על ביאור תמיהה זו.

טו. ויש לבאר זאת - בהקדים הביאור בכללות הסיפור אודות תלמידי רבי עקיבא "שלא נהגו כבוד זה לזה":

רבים של תלמידים אלו הוא זה שהדגיש את גודל העילוי דאהבת ישראל - "ואהבת לרעך כמוך", רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה". ואם כן, היתכן שדוקא תלמידיו "לא נהגו כבוד זה לזה" - היפך הענין דאהבת ישראל?!

והביאור בזה¹¹¹:

- 1 כאשר מדובר אודות "תלמידי רבי עקיבא" - מובן, שכל אחד מהם עסק בלימוד תורתו של רבי עקיבא
 2 מתוך חיות ולהט וכו' ("פארקאכט" בדברי תורתו של רבי עקיבא). ובפרט פִּינְדֶּעם את גודל מעלתו של
 3 רבי עקיבא בתורה - כמובן מסיפור הגמרא¹¹² אודות משה רבינו כו'. ומכיון ש"אין דיעותיהם שוות"¹¹³,
 4 מובן, שכל אחד מהם הבין את דבריו של רבי עקיבא לפי דרכו ודעתו.
 5 כלומר: למרות שכולם קיבלו מרבי עקיבא - הרי סברתו של רבי עקיבא היתה סברא פשוטה, שהיה
 6 לה מקום לב' אופנים, וכל אחד קיבל לפי תכונתו כו' (ועל-דרך שמצינו בנוגע לשמאי והלל שקיבלו
 7 משמעה ואבטליון, ואף-על-פי-כן זה אוסר וזה מתיר)¹¹⁴.
 8 ולכן, כאשר תלמיד אחד ראה שחבירו לומד את דברי רבו באופן בלתי-נכון - לפי דעתו, שוב לא
 9 היה יכול להתייחס אליו מתוך רגש של כבוד והערכה: היתכן שלומד את דברי רבו באופן בלתי-נכון!
 10 [מובן ופשוט שלא היה שייך שכתוצאה מכך יבואו לידי רגש של זלזול חסו-שלו (ואין צריך לומר
 11 ענין של הרמתי-ד חסו-שלו), אבל על-כל-פנים, שיהיה לו רגש של כבוד כלפי חבירו שלומד את דברי
 12 רבו באופן בלתי-נכון - דבר כזה לא היה יכול לפעול בעצמו].
 13 ולנהוג כבוד זה לזה מן השפה ולחוץ בלבד - לא היה שייך אצלם, מכיון שבוודאי היו "אנשי אמת"
 14 ש"תוכם כבר", ואינם יכולים להתנהג באופן ד"אחד בפה ואחד בלב"¹¹⁵.
 15 ונמצא, שהיותם "תלמידי רבי עקיבא" היא זו שגרמה להנהגה באופן "שלא נהגו כבוד זה לזה":
 16 סתם "תלמידים" - לא היה נוגע להם כל כך שמישהו מפרש את דברי רבי עקיבא באופן בלתי-נכון
 17 (לדעתם); אבל כאשר מדובר אודות "תלמידי רבי עקיבא" - הרי מפני חיותו והתלהבותו של כל אחד
 18 ואחד מהם בדברי רבו, אינו יכול לסבול שמישהו לומד באופן בלתי-נכון (לפי דעתו), ובפרט כאשר זה
 19 שלומד באופן בלתי-נכון הוא תלמיד של רבי עקיבא (ולא סתם תלמיד), ולכן אינו יכול להתייחס אליו
 20 באופן של כבוד כו'.
 21 והנה, אף שמפני גודל מעלתם (להיותם תלמידי רבי עקיבא) נדרש מהם שלמרות כל זה יתנהגו באופן
 22 של כבוד זה לזה, היינו, שיוכלו לתת מקום גם לדעתו של חבירו (מכיון שגם זו היא דעה בתורה, "אלו
 23 ואלו דברי אלקים חיים"¹¹⁶), ועד שיתייחסו אליו ברגש אמיתי של כבוד והערכה, ולכן, ההנהגה באופן
 24 הפכי נחשבה לדבר בלתי-רצוי לפי ערך מעלתם - מכל-מקום, אין זה חטא שעונשו חמור כל כך! וטעם
 25 הדבר - שהרי המדובר הוא אודות "מלחמתה של תורה", ומכיון שכן, הרי "אינם זזים משם עד שנעשים
 26 אוהבים זה את זה, שנאמר¹¹⁷ את זהב בסופה"¹¹⁸.
 27 אמנם, בשלב מסויים התערב בדבר ענין צדדי - קטרוג וכיוצא בזה [על-דרך שמצינו שהשטן מקטרג
 28 בשעת הסכנה¹¹⁹], וכתוצאה מזה היה המאורע ד"כולן מתו בפרק אחד", כדלקמן.
 29 טז. מצינו סיפור נוסף שבו מובא הלשון "מתו כולם בפרק אחד" (כדלקמן), ומכיון שמצינו לשון זה
 30 בשני מקומות, מסתבר לומר שיש קשר ושייכות ביניהם:
 31 איתא בירושלמי¹²⁰: "מעשה בעשרים וארבע קריות (קרונוות¹²¹) של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד,
 32 ונכנסו בהן עין רע, ומתו כולם בפרק אחד".

(116) עירובין יג, ב.

(117) חוקת כא, יד.

(118) קידושין ל, ב.

(119) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. ב"ר פצ"א, ט. הובא בפרש"י

עה"ת מקץ מב, ד. ויגש מד, כט.

(120) סנהדרין פ"א ה"ב (ד, ב).

(121) פני משה שם.

(111) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 342 ובהנסמן שם.

(112) מנחות כט, ב.

(113) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. רמב"ם הל' דעות

בתחלתן.

(114) ראה המשך תער"ב ח"א פ"ג.

(115) ראה פסחים ק"ג, רע"ב. ב"מ מט, א. רמב"ם הל' דעות

פ"ב ה"ו.

- והנה, במאורע הנ"ל הרי לא מצינו דבר בלתי-רצוי חס־ושלום, והסיבה היחידה למאורע היא - שמפני שנתאספו הרבה תלמידים, "כ"ד קרונות", ש"קרן" הוא גדול יותר מאשר "עגלה" סתם, ובמילא יכולים להכנס בו מספר גדול של תלמידים - לכן נכנסה בהן עין רעה כו'.
- ומזה מובן גם בעניננו: כאשר מספרם של תלמידי רבי עקיבא הגיע לכ"ד אלף - מספר גדול ביותר (למעלה מעשר, ממאה, מאלף, ואפילו מרבבה) - אזי שלטה בהן עין רעה ונכידוע גם ש"מספר" קשור עם ענין של היפך הברכה, שלכן "אין הברכה שורה בדבר המנוי"¹²² (כמבואר גם בדרושים דפרשת במדבר¹²³), וזוהי הסיבה הנוספת (על מה "שלא נהגו כבוד זה לזה") שגרמה לכך ש"מתו כולן בפרק אחד".
- ויש להוסיף בזה - שבשני המקומות מודגש המספר כ"ד, כ"ד קרונות, או כ"ד אלף תלמידים, שמספר זה קשור עם ענין של דין וגבורה, כמוזכר לעיל (סעיף א) אודות כ"ד בתי דינין כו'.
- יז. והנה, בשני מאורעות הנ"ל רואים שגם לאחר כן - לא נמנעו חס־ושלום מללמוד תורה עם הרבה תלמידים, אלא המשיכו בזה גם אחר כך, ורק שינו את המקום כו':
- בסיפור הירושלמי מסיים: "מאותה שעה עקרה מיהודה וקבעה בגליל", היינו, ששינו את המקום שבו נהגו לעבר שנים - מיהודה לגליל.
- וכן במאורע דתלמידי רבי עקיבא: גם לאחר שמתו כ"ד אלף תלמידיו של רבי עקיבא - לא נמנע רבי עקיבא מלחפש תלמידים חדשים וללמוד תורה עמהם [בְּיָדָעוּ שְׂכָאשׁר יִגְיִעוּ לְדִרְגַּת "תלמידי רבי עקיבא", שנוגע להם ביותר לימוד תורתו של רבי עקיבא, עלולים לבוא למצב שלא ינהגו כבוד כו'], אלא שינה את מקומו - "בא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום וּשְׁנָאָה להם", החל מחמשה (או שבעה¹²⁴) תלמידים כו', ועל־ידם נתתקן המצב הקודם ש"היה העולם שמם", מכיון ש"הם העמידו תורה".
- ועד שהנהגתם של תלמידים אלו - לאחר ל"ג בעומר - היתה בתכלית השלימות גם בנוגע לכך שנהגו כבוד זה לזה, כראוי למעלתם של תלמידים שרבים הוא "רבי עקיבא".
- יח. והנה, ענין זה התבטא בהדגשה אצל רבי שמעון בן יוחאי - שהיה בין התלמידים שלאחר ל"ג בעומר:
- מסופר במדרש¹²⁵ שכאשר רבי שמעון בן יוחאי ראה שתלמידיו נמצאים במצב שהעדר העשירות מפריע להם ללימוד התורה - "הוציאן לבקעה אחת. . . ואמר בקעה בקעה מלאי דינרי זהב, התחילה מושכת דינרי זהב לפניו". ולכאורה, מדוע לא הסביר להם ופעל עליהם להיות בדרגא ומצב שענין זה לא יפריע להם ללימוד התורה (על־דרך המצב דלעתיד לבוא ש"כל המעדינים מצויין כעפר"¹²⁶, היינו, שטעמם וחשיבותם לא תהיה אלא "כעפר")? אלא הביאור בזה - שרבי שמעון בן יוחאי דאג גם לתלמידים שנמצאים במצב זה, עוד לפני שיגיעו למעמד ומצב נעלה יותר, שגם הם יוכלו ללמוד מתוך מנוחה כו'. ובזה מתבטא ההנהגה דאהבת ישראל גם לאלו שאינם בתכלית השלימות.
- וזוהו גם דיוק הלשון "בקעה" - מקום נמוך כפשוטו, המורה על מצד ירוד כו' [על־דרך לשון חכמינו ז"ל¹²⁷: "בקעה מצא וגדר בה גדר"], היינו, שדאג והשתדל גם עבור אלו שנמצאים במצב ירוד, בדוגמת "בקעה".
- יתירה מזו: רבי שמעון בן יוחאי אמר "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין", היינו, שהנהגתו בענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל היתה בתכלית העילוי והשלימות, שכן, התאחד (לא רק עם יהודים שבדרגת תלמידי רבי עקיבא, או תלמידי רבי שמעון בן יוחאי, כי אם) גם עם אלו שיש צורך לפוטרם מן הדין, וגם אצלם פעל עילוי כו'.

(125) שמו"ר פנ"ב, ג. שוחר טוב פ' צב. יל"ש משלי רמז

תקסד.

(126) רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(127) עירובין ו, א. וש"נ.

(122) ראה ב"ר פס"ד, י.

(123) אוה"ת במדבר ע' ב. תשא ע' א'תתכח ואילך. המשך

תער"ב ח"א ע' קצא. ובכ"מ.

(124) ב"ר פס"א, ג. קה"ר פ"א, ו.

- 1 וענין זה מודגש גם בסיפור הגמרא¹²⁸ שכאשר רבי שמעון בן יוחאי יצא מן המערה, "אמר איכא מילתא דבעי לתקוני, אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה, ואית להו צערא לכהנים לאקופי כו", ואז עמד רבי שמעון בן יוחאי ותיקן את הדבר:
- 2 רבי שמעון בן יוחאי היה במערה במשך י"ג שנה - תקופה ארוכה שבה לא היתה לו אפשרות להרביץ תורה ברבים (אלא הוא ורבי אלעזר בנו). ואם כן, בצאתו מן המערה היה צריך - לכל לראש - לאסוף תלמידים וללמדם תורה ("גיסן תורה"), ובמקום זה הולך לברר האם "איכא מילתא דבעי לתקוני", תיקון בעולם.
- 3 ומהו הענין שאותו השתדל לתקן - מקום שהיה בו ספק טומאה, שיכול לפגוע בהרתן של כהנים: כהנים צריכים להזהר מטומאה - מכיון שצריכים לאכול תרומה כו'. ומובן, שכהן שעלול להכשל באכילת תרומה בטומאה - הרי הוא בדרגא נמוכה, שהרי ב"מידי דאכילה" לכולי-עלמא (הן רש"י והן תוספות¹²⁹) "לא יאונה לצדיק כל און"¹³⁰, ואם כן, כהן שעלול להכשל בכך - אינו בדרגא זו.
- 4 ואף-על-פי-כן, דאג רבי שמעון בן יוחאי גם לכהנים שנמצאים במצב ירוד כזה, וזאת - למרות שאין המדובר אודות עיר שכולה כהנים, שהרי אפילו בזמן הבית לא היה זה דבר הרגיל (מלבד "ענתות"¹³¹ כו'), ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר החורבן, כ-אם מספר מסויים של כהנים, וביניהם גופא - אלו שזקוקים לעבור בדרך זו, שבפשטות - לא היתה דרך עיקרית [כי ב"רשות-הרבים" בוודאי לא היו קוברים מתים], אלא דרך צדדית שאין הכל צריכים לעבור בה, כ-אם כהנים יחידים ממש, ואפילו הם - יכולים ללכת בדרך אחרת, אלא שתהיה להם טירחא יתירה להקיף את הדרך, ואף-על-פי-כן, גם לכך דאג רבי שמעון בן יוחאי! עד כדי כך גדלה מעלת אהבת ישראל של רבי שמעון בן יוחאי!
- 5 ומכל זה למדים הוראה נוספת (מלבד האמור לעיל אודות הפצת המעיינות חוצה) - עד כמה צריכים להשתדל בכללות ההנהגה באופן של אהבת ישראל.
- 6 יט. וכאשר בא היום דל"ג בעומר מדי שנה בשנה - ישנה נתינת-כח מיוחדת בכל הנ"ל לכל אחד ואחת מישראל, אנשים ונשים וטף - על-דרך שמצינו בנוגע להאריז"ל שבל"ג בעומר היה עולה להשתטח על קברו של רבי שמעון בן יוחאי ביחד עם בני ביתו, וכאמור לעיל - מנהג ישראל לקשר את השמחה דל"ג בעומר עם ילדי ישראל, עד לענינים הקשורים עם שמחת הגוף כפשוטו - שהרי מדובר אודות גוף של "גוי קדוש".
- 7 וגודל השמחה דל"ג בעומר היא עד כדי כך - שביום זה אין מקום לאמירת "נחם"¹³², היינו, שיום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי הוא למעלה מכל ענין של חורבן וגלות!
- 8 ומה שישנם כאלו שאינם רואים זאת - הרי ידוע הפתגם¹³³ שמחשבתו של הסוס אודות ה"תבן" אינה משנה את המציאות שאודותיה חושבים ה"חכמים" היושבים בעגלה... ואדרבה - תפקידם של ה"סוסים" הוא לסייע ולהביא את החכמים למחוז חפצם, אלא שיש צורך להכות את הסוסים ("שמייסן די פערד") - ב"מקל נועם" כמובן, וכב' הגירסאות שבדבר¹³⁴: (א) להכות את הסוסים כדי שידעו שהם סוסים, (ב) להכות את הסוסים עד שתתבטל "סוסיותם" ("זיי זאלן ווערן אויס פערד"), וזאת - כאשר נמצאים במצב של נשמות בגופים!
- 9 ועד שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו - שאז לא יצטרכו ללמוד ב"ספרים" שאין אומרים "נחם", מכיון שיבנה בית המקדש בפועל ממש, ומשה ואהרן עמהם, ורבי שמעון בן יוחאי עמהם!

(128) שבת לג, סע"ב ואילך.
(129) גיטין ז, רע"א. וש"נ.
(130) משלי יב, כא. יבמות קכא, א. וש"נ.
(131) יהושע כא, יח.

(132) פ"ח שער ספה"ע ס"ז. הובא בעט"ז לשו"ע או"ח סתצ"ג.
(133) סה"מ תרפ"ח ס"ע רא ואילך.
(134) לקר"ד ח"א ל, א. לקו"ש ח"א ע' 118.

1 וכל ענינים אלו - במהרה בימינו ממש, שלימות העם, ביחד עם שלימות התורה ומצוותיה, ביחד עם
2 שלימות הארץ,
3 ובאופן ד"אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹³⁵, היינו, שבד כבד עם הענין ד"קהל גדול ישובו
4 הנה"¹³⁶, "קהל" לשון יחיד, יהיה גם הענין ד"אתם תלוקטו לאחד אחד", באופן של מנין - מנין העשירי,
5 "עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה",
6 בעגלא דידן ממש, "ארו עם ענני שמיא"¹³⁷, "מיד הן נגאלין"¹³⁸, תיכף ומיד ממש.

* * *

7 כ. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' אם בחוקותי תלכו גו'.

* * *

8 כא. נהוג בכל שבת ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן ענין בהערות אדוני-אבי-מורי-
9 ורבי על הזהר דפרשתנו, וכן משנה בפרקי אבות - בפרק שלומדים בשבת זו.
10 על הפסוק¹³⁹ "והבאתי אותם בארץ אויביהם וגו'" - מעתיק רש"י את התיבות "והבאתי אותם",
11 ומפרש: "אני בעצמי אביאם, זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות עובדי
12 אלילים, נעשה כמעשיהם. אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שנאמר¹⁴⁰
13 והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו'".
14 וצריך להבין:

15 א) רש"י מפרש שמה שכתוב "והבאתי אותם" פירושו "אני בעצמי אביאם", ובהמשך פירושו כותב
16 "מעמיד אני את נביאי" - לא "אני בעצמי", אלא על-ידי "נביאי"?!
17 [דברי רש"י "מעמיד אני את נביאי" כשלעצמם - אין בהם קושיא, כפי שמבין בן חמש למקרא שכשם
18 שהנהגת המלוכה מתנהלת גם כאשר המלך נמצא בעירו ובהיכל מלכותו [כפי שלמד כבר אודות כמה
19 וכמה מלכים - "אמרפל מלך שנער", מלך סדום ומלך עמורה, פרעה מלך מצרים ואבימלך מלך פלשתים
20 וכיוצא בזה, ומבין בעצמו שהמלך אינו נמצא בכל מקום ומקום, אלא המלך נמצא במקומו (בעירו
21 ובהיכל מלכותו), ומשם מנהיג את המדינה כולה, על-ידי שריו ועבדיו, וכפי שרואה במוחש במדינה
22 שלו] - כמו כן יכולה להיות הנהגת מלכותו של הקב"ה - באופן ד"מעמיד אני את נביאי". אמנם, מכיון
23 שרש"י מקדים לפרש "אני בעצמי אביאם" - מדוע מוסיף אחר כך "מעמיד אני את נביאי", היפך האמור
24 לפני-זה "אני בעצמי".]

25 ב) מדוע מעתיק רש"י את התיבות "והבאתי אותם" בלבד, ואינו מוסיף אפילו תיבת "וגו'" - לכאורה,
26 עיקר הראיה היא מהמשך הכתוב: "יכנע לבבם הערל", היינו, שישוּבו בתשובה כו', שבזה מתבטא הענין
27 שהקב"ה אינו מניחם לעשות כמעשה האומות, מה-שאינ-כן בתיבות "והבאתי אותם" שמהם אין יודעים
28 כיצד תהיה הנהגתם?!

29 ג) קלאץ-קושיא: כללות הפרשה עוסקת בענינים שהם היפך הברכה - "ואם עד אלה לא תשמעו לי
30 וגו' ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם וגו'"¹⁴¹, "שבע פורעניות על ז' עבירות האמורות למעלה
31 (כפי שמפרש רש"י בפרטיות). ומכיון שכן, מה מקום ל"מדה טובה" - באמצע הענין?!

32 כמו כן צריך להבין גם בפירוש רש"י שלפני-זה - "והשימותי אני את הארץ"¹⁴², "זו מדה טובה
33 לישראל שלא ימצאו בה האויבים נחת רוח בארצם שתהא שוממת מיושביה":

139) פרשתנו כו, מא.
140) יחזקאל כ, לב-לג.
141) פרשתנו שם, יח.
142) שם, לב.

135) ישע"י כז, יב. וראה פרש"י נצבים ל, ג.
136) ירמ"י לא, ז.
137) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.
138) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

- 1 (א) מדוע מעתיק רש"י את התיבות "והשימותי אני את הארץ" בלבד, ואינו מרמז להמשך הכתוב
2 בהוספת תיבת "וגו'" - כאשר כל הראיה לפירושו אינה אלא מהמשך הכתוב, "ושממו עליה אויביכם
3 היושבים בה"?!
- 4 (ב) מה מקום ל"מדה טובה" כאשר כל המשך הענין מדבר אודות היפך הברכה?!
- 5 יש מפרשים¹⁴³ שהכרחו של רש"י לפירושו הוא מהוספת תיבת "אני" - "והשימותי אני". אבל
6 אי-אפשר לומר כן, כי: בפסוק "והבאתי אותם" לא נאמר "והבאתי אני אותם", ואף-על-פי-כן מפרש
7 רש"י "אני בעצמי אביאם, זו מדה טובה לישראל כו'", וטעם הדבר - מכיון ש"והבאתי" פירושו "אני
8 בעצמי", גם כאשר לא נאמר בפירוש "אני". וכל הפרשה כולה מדברת בלשון זה - "והלכתי אף אני
9 עמכם בקרי", וכיוצא בזה, ובכולם הכוונה - שהקב"ה בעצמו יעשה זאת.
- 10 כמו כן אי-אפשר לתרץ שרש"י מביא פירושים הנ"ל (בשני הפסוקים) מכיון שכן הוא ב"תורת
11 כהנים", כי: נוסף לזה שאין זה תירוץ, כי-אם העברת הקושיא (מה מקום ל"מדה טובה" באמצע פרשה
12 המדברת אודות היפך הברכה) מפירוש רש"י על ה'תורת כהנים', הרי - אין ענינו של רש"י להעתיק
13 דרשות חכמינו ז"ל מ'תורת כהנים', אלא לפרש פשוטו של מקרא, ועד שאפילו כאשר רש"י מביא דרשת
14 חכמינו ז"ל וכותב בפירוש "רבותינו דרשו" וכיוצא בזה - גם אז בהכרח לומר שדרשה זו יש לה קשר
15 ושייכות עם פשוטו של מקרא, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר רש"י אינו מזכיר שזוהי דרשת חכמינו ז"ל,
16 אלא מפרש זאת בפשוטו של מקרא¹⁴⁴!
- 17 וכפי שיתבאר לקמן - שכל ענינים אלו מובנים בפשטות לבן חמש למקרא, עד שאינו זקוק לביאור
18 המפרשים כו'.
- 19 כב. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו¹⁴⁵ מובא מאמר הזהר¹⁴⁶: "רבי חייא ורבי יוסי הוי אזלי
20 בארשא . . אמר רבי יוסי כתיב¹⁴⁷ ואף גם זאת וגו' לא מאסתם ולא געלתם . . אמר רבי חייא אנא
21 שמענא מלה חדתא דאמר רבי אלעזר, לא מאסתם ולא געלתם לכלתם . . בגין דחביבותא דנפשי
22 בינייהו ובגינה כולהו חביבין גבאי, הדא הוא דכתיב לכלתם, לכלתם כתיב, חסר וי", בגינה לא מאסתם
23 ולא געלתם.. (משל) לבר נש דרחים אתתא והות דיירא בשוקא דבורסקי, אי לא הות היא תמן לא עייל
24 בה לעלמין, כיון דהיא תמן דמי בעיננו כשוקא דרוכלי, דכל ריחין דעלמא טבין אשתכחו תמן, אוף הכא
25 ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם דאיהו שוקא דבורסקי, לא מאסתם ולא געלתם, ואמאי - לכלתם,
26 בגין כלתם דאנא רחימנא לה . . ודמי עלי ככל ריחין טבאן דעלמא בגין ההיא כלה דבגווייהו. אמר רבי
27 יוסי אילו לא אתינא הכא אלא למשמע מלה דא דיי. פתח ואמר בן יכבד אב . . אף-על-גב דמית אתחייב
28 ביקריה יתיר . . בן יכבד אב, כגון רבי אלעזר דאיהו אוקיר ליה לאבוי בהאי עלמא ובהוא עלמא,
29 השתא אסגי שבחא דרבי שמעון וכו'".
- 30 ומבאר אאמו"ר¹⁴⁸ את פרטי הענינים ודיוקי הלשונות כו' - באותיות הקבלה.
- 31 אבל ישנם כמה ענינים שאינו מבאר - מפני שסמך שיוכלו להבין זאת גם ללא ביאורו:
- 32 (א) מה מוסיף המשל מכלה הנמצאת ב"שוקא דבורסקי" בהבנת תוכן הפסוק "ואף גם זאת בהיותם
33 בארץ אויביהם לא מאסתם וגו'" - הרי זה תוכן הפסוק עצמו?!
- 34 (ב) ולאידך: הוספת רבי אלעזר ש"דמי בעיננו כשוקא דרוכלי דכל ריחין דעלמא טבין אשתכחו תמן
35 כו'" - היכן נאמר בפסוק דבר זה, לכאורה, בפסוק נאמר רק ש"לא מאסתם ולא געלתם וגו'", אבל לא
36 נאמר אודות גודל החביבות כריח בשמים טובים?!
- 37 (ג) מהו תוכן הענין ד"בן יכבד אב", שעל-ידי דרשתו של רבי אלעזר "אוקיר ליה לאבוי", עד ש"אסגי

(146) סוף פרשתנו (קטו, סע"א ואילך).

(147) פרשתנו שם, מד.

(148) ע' שלו ואילך.

(143) גו"א עה"פ.

(144) ראה כללי רש"י פ"ה. וש"נ.

(145) לקוטי לוי"צ ע' שלו.

- שבחא דרבי שמעון" - לכאורה, תוכן הענין דכיבוד אב על-פי הלכה הוא - שעל-ידי-זה נוסף אצל האב
עצמו, היינו, שאין זה ענין שנוגע רק לבן (שהוא חייב בכבוד אביו), אלא זהו ענין שמתייחס גם לאב,
שעל-ידי-זה ניתוסף בכבודו של האב, וכן הוא הפירוש "בן יכבד אב" בנידון דידן - שעל-ידי דרשתו
של רבי אלעזר ניתוסף בכבודו של רבי שמעון, ובלשון הזהר: "השתא אסגי שבחא דרבי שמעון".
ועל-פי-זה צריך להבין: מה נוסף אצל רבי שמעון על-ידי דרשתו של רבי אלעזר בנו?
ובפרט כאשר מדובר אודות כיבוד אב בהיותו "בההוא עלמא" - לאחר שנתעלה בתכלית העילוי
לשרשו ומקורו ביום ההסתלקות וההילולא, ובאופן ש"אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיוהי" (כמבואר
בארוכה באגרת הקודש¹⁵⁰), ואם כן, מהו העילוי שנפעל בו על-ידי דרשתו של רבי אלעזר?
ד) גם צריך להבין: מהו הלימוד וההוראה בעבודת האדם מהענין האמור. וכפי שיתבאר לקמן.
כג. בפרקי אבות לומדים בשבת זו - פרק רביעי. וכאשר מחפשים בפרק זה משנה שיש לה שייכות
לל"ג בעומר - מוצאים משנה שבה מובא מאמרו של רבי שמעון בן יוחאי¹⁵¹: "רבי שמעון אומר שלשה
כתרים הן, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן".
וכבר נתבאר פעם¹⁵² כמה דיוקים במשנה זו:
א) מדוע נאמר "שלשה כתרים הן" - כאשר בהמשך המשנה מונה כתר רביעי?
ב) בהתחלת המשנה נאמר: "רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון". ולכאורה,
מהו הקשר שבין שני מאמרים אלו, שלכן הובאו במשנה אחת?
ובפרט על-פי הידוע שחלוקת המשניות היא בדיוק¹⁵³, ונפקא-מינה להלכה - בדין המקדש את האשה
על-מנת שאני יודע לשנות, שמספיק (וצריך) לדעת ג' משניות¹⁵⁴, הרי לדין זה - נחשבים ב' מאמרים
אלו (דרבי יהודה ורבי שמעון) למשנה אחת, וצריך ללמוד ב' משניות נוספות.
ולכן, בהכרח לומר שיש קשר בין שני מאמרים אלו, שלכן הובאו במשנה אחת.
ג) סדר המאמרים הוא - שמאמרו של רבי יהודה קודם למאמרו של רבי שמעון.
והנה, מצינו בכמה מקומות שרבי יהודה קודם לרבי שמעון, וטעם הדבר - מפני שהוא ראש
המדברים¹⁵⁵. אבל טעם זה שייך רק כשדיבורם במסיבה אחת, ואולי - גם בענין אחד ממש, כאשר יש
פלוגתא ביניהם, מה-שאינ-כן בנידון-דידן, אין כאן מסיבה כלל ולא דיבור בענין אחד.
[ואף שבכל הש"ס ישנו כלל שהלשון "רבי פלוני אומר" (ולא "אמר רבי פלוני") הוא לשון של
פלוגתא - הרי כלל זה אינו במסכת אבות, שבכל המאמרים נאמר "רבי פלוני אומר", אף שאין פלוגתא
בדבר, וטעם הלשון "רבי פלוני אומר" הוא - מכיון שהיה רגיל באמירה זו, "אומר" לשון הווה, היינו,
שתמיד היה חוזר על מאמר זה ("ער האט געהאטלן אין איין זאגן").]
ומכיון שכן, הרי בנידון-זה אין כל סיבה להקדים את מאמרו של רבי יהודה לפני מאמרו של רבי
שמעון.
- ולאידך, מצד תוכן המאמרים - הרי אדרבה, יש מקום שסדר המאמרים יהיה באופן הפוך: תחילה
מאמרו של רבי שמעון אודות מעלת "כתר שם טוב", שקרוב לתוכן המשנה שלפני-זה - "יהי כבוד
תלמידך כו' וכבוד חברך כו'" (והרי "כל המכבד כו' מכובד"¹⁵⁶), ואחר כך מאמרו של רבי יהודה אודות
הזהירות בתלמוד, שקרוב לתוכן המשנה שלאחרי-זה - "הוי גולה כו' שחברך יקימוה (התלמוד) בידך
כו'", ואם כן, מהו הטעם להקדמת מאמרו של רבי יהודה לפני מאמרו של רבי שמעון¹⁵⁷?

(153) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1175 הערה 1.

(154) חלקת מחוקק אה"ע סל"ח סק"מ.

(155) שבת לג, ב.

(156) משנה ו.

(157) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 310 הערה 67.

(149) זח"ג עא, ב.

(150) סימן ז"ך וביאורו.

(151) משנה יג.

(152) ביאורים לפרקי אבות ע' 117 ואילך. וש"נ. וראה גם

שיחת ש"פ בשלח, י"ד שבט ש.ז. סט"ז ואילך.

- 1 והנה, אף שמדובר אודות לימוד המשנה, השייכת ל"בן עשר למשנה" (ולא לבן חמש), ובפרט מסכת
- 2 אבות שהיא "מילי חסידותא"¹⁵⁸, כך שיכולים לבאר את הדברים על דרך הרמז והדרוש כו', מכל-מקום,
- 3 לכל לראש צריך להיות הביאור על דרך הפשט, כמובן. וכפי שיתבאר לקמן.
- 4 כד. כאן המקום להעיר אודות כמה ענינים ששקלו וטרו אודותם, אלא מכיון ש"תופסים" כמה תיבות
- 5 ומפלפלים בהם ושוכחים לגמרי אודות כללות הענין המדובר - אזי באים לידי אמירת סברות עקומות
- 6 כו', כדלקמן.
- 7 נתבאר בהתוועדות שלפני-זה¹⁵⁹ שמה שכתב הרמב"ם בהקדמתו לספר ה'יד' "אדם קורא בתורה
- 8 שבכתב תחלה ואחר כך כו'" - קאי על חמשה חומשי תורה בלבד, ולא על נביאים וכתובים.
- 9 ומזה באו לידי מסקנא עקומה ביותר - שלדעת הרמב"ם אין צורך ללמוד יותר מאשר חמשה חומשי
- 10 תורה וספר יד החזקה, ותו לא מידי, שהרי כותב: "אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה
- 11 ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם", ונמצא שלדעת הרמב"ם אין
- 12 צורך ללמוד נביאים וכתובים!
- 13 עד כמה מופרכת סברא זו - רואים תיכף ומיד כאשר מתחילים ללמוד את ספר ה'יד', שכל ספר וספר
- 14 פותח הרמב"ם עם פסוק מנ"ך! ולכאורה, מכיון שלומד ספר ה'יד' לא למד עדיין נ"ך - מדוע לא ציין
- 15 הרמב"ם את המקור דפסוק זה, הרי בוודאי לא רצה הרמב"ם שמישהו יטעה לחשוב שפסוק זה אינו
- 16 אלא פתגם של הרמב"ם עצמו חס-ושלום!
- 17 זאת ועוד: כיצד אפשר לומר שלדעת הרמב"ם יש ללמוד חמשה חומשי תורה וספר ה'יד', ותו לא
- 18 מידי - הרי זה היפך פסק-דין הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה¹⁶⁰: "חייב לשלש זמן למידתו, שליש בתורה
- 19 שבכתב ושלש בתורה שבעל-פה, ושלש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר, וידמה
- 20 דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן כו' וענין זה הוא הנקרא גמרא" - ואם כן, הרמב"ם עצמו
- 21 פוסק שיש ללמוד גם "גמרא", שאינה הלכות פסוקות בלבד (כספר ה'יד', לשון המשנה), כי אם טעמי
- 22 ההלכות ושקלא-וטריא!?
- 23 יתירה מזו: בהלכה שלאחרי-זה¹⁶¹ כותב הרמב"ם: "במה דברים אמורים בתחלת לימודו של אדם,
- 24 אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל-פה, יקרא
- 25 בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה, ויפנה כל ימיו
- 26 לגמרא בלבד", היינו, שלא זו בלבד שיש ללמוד גם גמרא, אלא עוד זאת, שעיקר הלימוד הוא בגמרא
- 27 דוקא (כאשר יגדיל בחכמה) !?
- 28 כה. והביאור בזה - בפשטות:
- 29 ישנם כמה דרגות בלימוד התורה¹⁶²: (א) לימוד המביא לידי מעשה - לימוד הלכות הצריכות, (ב)
- 30 לימוד כל הלכות התורה (הלכות פסוקות), גם אלו שאין נוהגות וצריכות, (ג) לימוד כל התורה כולה -
- 31 לא רק הלכות פסוקות, אלא גם טעמי ההלכות והשקלא-וטריא שבגמרא, ובאופן ד"לאפשה לה"¹⁶³, וכו'.
- 32 ולכן: כאשר מדובר אודות חיבורו של הרמב"ם, "הלכות הלכות", "כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור
- 33 אחר בעולם בדין מדיני ישראל", כלומר, חיבור של הלכות פסוקות ללא טעמים, "בלא קושיא ולא
- 34 פירוק"¹⁶⁴ - מובן, שבנוגע ללימוד זה בהכרח להקדים חמשה חומשי תורה, שבהם נאמרו כל עניני
- 35 המצוות, אשר [נוסף לקיום מצות הדיבור שבתורה, שהיא בעיקר בתורה שבכתב¹⁶⁵] עליהם מיוסד ספר
- 36 ה'יד' - "והמצוה זו פירושה . . . תורה שבעל-פה", לפרש ולבאר את עניני המצוות, לדעת את המעשה

ובהתוועדויות שלאח"ז - ס"א. וש"נ.

(163) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. זח"א יב, ב. אגה"ק

סכ"ו (קמה, א). תו"א מקץ לט, ד.

(164) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו ה'יד'.

(165) מג"א אור"ח ס"נ. הל' ת"ת לאדה"ז שם הי"ב. לקו"ת

(158) ראה ב"ק ל, א.

(159) שיחת ש"פ אמור סי"ד.

(160) פ"א הי"א.

(161) הי"ב.

(162) ראה קונטרס על דבר לימוד הרמב"ם - משיחות אחש"פ

1 אשר יעשון, ולולי לימוד חמשה חומשי תורה - לא יוכלו להבין כמה וכמה ענינים בספר ה'יד' הנוגעים
2 להלכה,

3 [ולדוגמא - בענין השבת: בספר ה'יד' הובאה ההלכה ד"המהלך בדרך ולא ידע מתי הוא יום שבת,
4 מונה מיום שטעה ששה ומקדש שביעי"¹⁶⁶, אבל כדי לדעת מהו כללות ענין השבת - יש ללמוד חמשה
5 חומשי תורה],

6 מה-שאינ-כן נ"ך - הרי מכיון שבספרים אלו לא נאמרו מצוות חדשות, אלא דברי מוסר אודות קיום
7 התורה ומצוות [על-דרך מה שכתוב בפירוש רש"י דלעיל: "מעמיד אני את נביאי כו'"], הרי אין הכרח
8 בלימוד זה כהקדמה ללימוד וידעת הלכות התורה (שזהו תוכן לימוד ספר ה'יד').

9 אמנם, כאשר מדובר אודות לימוד התורה בכלל - הרי בוודאי שבתורה שבכתב נכללים כל כ"ד ספרי
10 קודש, לא רק חמשה חומשי תורה, אלא גם נ"ך. וכמו כן בנוגע ללימוד תורה שבעל-פה, שמלבד ספר
11 ה'יד', הלכות הלכות, יש ללמוד את כל התורה כולה, כל השקלא-וטריא שבגמרא וכו', כנ"ל.

12 מניין נובעת טעות כזו - מפני ש"תופסים" מספר תיבות בלבד, הלשון "תורה שבכתב" וכיוצא בזה,
13 ושוכחים אודות תוכן כללות הענין שאודותיו דנים. - הלשון "תורה שבכתב" אינו מוכרח להתפרש באופן
14 אחיד, יש לראות תחילה מהו הנושא שאודותיו מדובר, ואז אפשר לדעת מהי הכוונה ב"תורה שבכתב".
15 יש מקומות שהכוונה ב"תורה שבכתב" לחמשה חומשי תורה בלבד (כבנידון דידן, שהלימוד קשור עם
16 ידיעת המצוות שאודותם מדובר בחמשה חומשי תורה בלבד), ויש מקומות שהכוונה היא לכל כ"ד ספרי
17 קודש, וכמו כן בנוגע לתיבת "מקרא", שלפעמים הכוונה לכל כ"ד ספרי קודש, כמו: "בן חמש שנים
18 למקרא"¹⁶⁷ - שהרי אף שהתחלת הלימוד היא בחמשה חומשי תורה, הרי אחר כך לומדים גם נ"ך (עד
19 שמגיעים ל"בן עשר למשנה"), ולפעמים הכוונה לחמשה חומשי תורה בלבד.

20 [ויש לומר, שמה שכתוב בתניא¹⁶⁸ אודות הלשון קריאה, קורא בתורה, "שעל-ידי עסק התורה קורא
21 להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו כו' וכבן קטן הקורא לאביו כו'" - הכוונה בזה לחמשה
22 חומשי תורה בלבד].

23 כו. ומזה באים לענין נוסף:
24 יש שרצו "לחדש" ש"בן חמש למקרא" צריך ללמוד קבלה! ... וטעם הדבר: מכיון שאדמו"ר הזקן
25 כותב ב'לקוטי תורה'¹⁶⁹ ש"בכלל מקרא הוא גם כן לימוד פנימיות התורה שהרי מדרש הזהר הוא על
26 פסוקי התורה", נמצא, ש"בן חמש למקרא" צריך ללמוד גם פנימיות התורה.

27 [הרמב"ם¹⁷⁰ פוסק אמנם ש"הענינים הנקראים פרדס (פנימיות התורה) בכלל הגמרא הן", אבל
28 ב'לקוטי תורה' כותב אדמו"ר הזקן שפנימיות התורה בכלל מקרא¹⁷¹].

29 טעות זו נובעת אף היא מכך ש"תופסים" מספר תיבות בלבד, ושוכחים אודות תוכן המדובר:
30 אדמו"ר הזקן מבאר אמנם ש"בכלל מקרא הוא גם כן לימוד פנימיות התורה", אבל מובן וגם פשוט
31 שכאשר מדברים אודות "בן חמש שנים" שמתחיל ללמוד מקרא - אין הכוונה אלא ל"מקרא" כפשוטו,
32 חמשה חומשי תורה, ואחר כך נביאים וכתובים.

33 וענין זה מפורש ב'לקוטי תורה' על אתר:

34 ב'לקוטי תורה' שם מבאר "מה שנדחקו גדולי המפרשים בפירוש . . דלעולם ישלש אדם שנותיו
35 שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד¹⁷², דהר"ן סוף פרק קמא דעבודה זרה כתב ולא דוקא
36 שישלש ימותיו בשנה כו', והרמב"ם פרק א מהלכות תלמוד תורה סבירא-ליה דישלש היינו לשלישים

(169) ויקרא ה, ג.

(170) בהל' ת"ת פ"א הי"ב.

(171) ראה גם לקמן סל"ט.

(172) קידושין ל, א. ע"ז יט, רע"ב.

ויקרא ה, ב. וראה לקו"ש אמור ש.ז. הערה 14 בשוה"ג.

(166) הל' שבת פ"ב הכ"ב.

(167) אבות ספ"ה.

(168) ספ"ז.

- 1 שוים ממש, אלא דנתכוין לתרץ קושיית הר"ן במה שכתב שזהו בתחלת לימודו של אדם, אבל כשיגדיל
- 2 בחכמה כו' ויקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב כו'. ולפי-זה דוחק קצת לשון לעולם ישלש כו' . .
- 3 אמנם לפי מה שנתבאר אתי שפיר, דבתחלת לימודו של אדם ישלש השליש במקרא ממש לבדו . . ואחר
- 4 שהגדיל בחכמה יש לו לקיים השליש במקרא בתורה שבכתב עם מה שילמוד אחר כך מפנימיות התורה
- 5 והאגדות, שזה נכלל הכל בשליש במקרא כנ"ל".
- 6 הרי מפרש ש"בתחלת לימודו של אדם ישלש השליש במקרא ממש לבדו", ועל-אחת-כמה-וכמה
- 7 כאשר מדובר אודות תינוק בן חמש שנים !
- 8 כז. בהמשך להמוזכר אודות לימוד פנימיות התורה - הרי כאן המקום להזכיר אודות לימוד החסידות
- 9 על-ידי הטלפון, שהתחלת הלימוד בזה נקבעה - בהשגחה פרטית - ליום ל"ג בעומר, יום שמחתו של
- 10 רבי שמעון בן יוחאי, מארי דפנימיות התורה, והרי זהו כללות הענין דלימוד החסידות - שפנימיות התורה
- 11 תבוא באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסון", על-ידי תורת חסידות חב"ד.
- 12 ומהמעלות שבלמוד על-ידי הטלפון (וכן רדיו וכיוצא בזה) - שעל-ידי-זה נפעל הענין ד"יפוצו
- 13 מעינותיך חוצה" באופן נעלה ביותר:
- 14 תכלית הכוונה היא - שהמעיינות דתורת החסידות יבואו עד למקום ה"חוצה" ממש, "חוצה" כפשוטו,
- 15 ביחס לעולם הזה הגשמי שאין תחתון למטה ממנו, שהרי ב"גן-עדן" לא שייך ענין של "חוצה", להיותו
- 16 בדרגא נעלית יותר מארץ ישראל, כי למרות שבארץ ישראל ישנו העילוי ד"תמיד עיני ה' אליך בה
- 17 מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁷³, מכל-מקום, סובלת היא ענינים בלתי-רצויים (אודותם מדובר
- 18 בפרשתנו), אלא שאז היא באופן של "שממה"¹⁷⁴, מה-שאיין-כן גן-עדן, שאינו סובל דבר בלתי-רצוי כלל
- 19 וכלל¹⁷⁵, ואם כן, "חוצה" פירושו - ביחס לעולם הזה הגשמי שאין תחתון למטה ממנו.
- 20 ובענין זה - מעלה מיוחדת כאשר הלימוד הוא על-ידי הטלפון (וכיוצא בזה), מכיון שעל-ידי-זה
- 21 באים המעיינות דתורת החסידות בכל קצוי תבל, ובאותו רגע ממש שבו נאמרים הדברים, כלומר, באופן
- 22 שלמעלה מהגבלות דזמן ומקום.
- 23 [ואף שבהכרח שהדבר יקח איזה משך זמן (הכי קטן על-כל-פנים) - מכל-מקום, מכיון שזהו זמן
- 24 קטן ביותר, לא רק פחות מכדי הילוך מיל (לב' הדעות - י"ח או כ"ד רגעים)¹⁷⁶, אלא אפילו פחות מ"תוך
- 25 כדי דיבור" (משך אמירת התיבות "שלום עליך רבי"), "רגע כמימרא", הרי לפי המושגים דעולם הזה
- 26 מהווה הדבר דוגמא ומשל לענין שלמעלה מהגבלת הזמן לגמרי, מכיון שאין לנו דוגמא קרובה יותר
- 27 מזו.
- 28 דוגמא לדבר:
- 29 ה"ם הגדול" נקרא בהלכה בשם "מים שאין להם סוף"¹⁷⁷. כלומר: למרות שמי הים הם במדידה
- 30 והגבלה, ועד שאמרו שיכולים לשער כמה טיפות יש בהם¹⁷⁸, מכל-מקום, מפני עוצם הריבוי דמי הים
- 31 שאין ריבוי דוגמתם בעולם הזה - הרי זה משל ודוגמא לענין של "אין-סוף", מכיון שאין לנו דוגמא
- 32 קרובה יותר מזו.
- 33 בסגנון אחר קצת: ענין של "אין-סוף" ממש, וכן ענין שלמעלה מהגבלת הזמן ממש - אינו יכול
- 34 לבוא בעולם הזה הגשמי (שכל ענינו הוא מדידה והגבלה) כמו שהוא לאמיתתו, ולכן, כאשר מתגלה
- 35 בעולם ענין של אין-סוף כו' - הרי זה בא באופן של מעין ודוגמא לכך בלבד, כנ"ל.
- 36 ועל-דרך מה שכתב הרמ"ע מפאנו¹⁷⁹ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל¹⁸⁰ בנוגע למה שכתוב "הרים גדולות

(178) הוריות י, סע"א.

(179) בשו"ת שלו סע"ג.

(180) חולין צ, ב. תמיד כט, א. הובא בפרש"י עה"פ דברים

א, כח.

(173) עקב יא, יב.

(174) פרשתנו כו, לג.

(175) ראה גם תר"א בראשית ה, ד. ובכ"מ.

(176) שו"ע או"ח סתנ"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"י (וש"נ).

(177) יבמות קכא, א (וש"נ).

ובצורות בשמים", ש"דיברה תורה בלשון הבאי" - שלכאורה תמוה: כיצד יתכן לומר על התורה שהיא מדברת "בלשון הבאי"? ! אלא הביאור בזה - שלאמיתו של דבר ישנו הענין ד"ערים גדולות ובצורות בשמים" ממש, אלא שענין זה הוא ברוחניות, ועיקר כוונת התורה בזה היא - לרוחניות הענינים (שהרי התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים¹⁸¹), אבל כאשר ענין זה נמשך בעולם דלמטה - לא שייך שיהיה הדבר כפשוטו, כי אם "דרך הבאי" בלבד.

וזהו גם הביאור בענין ד"בכל מאדך", שלמרות היותו "מאד שלך" בלבד (שבעצם הרי זה באופן של מדידה והגבלה, אלא שביחס אליו הרי זה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה), קשור הוא עם "מאד" האמיתי¹⁸² - כי בחינת "מאד" האמיתי אינה יכולה להמשיך למטה כמו שהיא, כי אם באופן של מעין ודוגמא בלבד, באופן ד"מאד שלך".

וכמו כן מודגש בזה ענין הנצחיות (באופן השייך בעולמנו):

מבואר בכמה מקומות¹⁸³ שבנבראים דצבא השמים נראה ענין הנצחיות - להיותם חזקים כיום הבראם¹⁸⁴, כי: דבר שקיומו למשך זמן בלבד, הרי ההפסידות שבו מתחילה תיכף ומיד עם בריאתו, ובלשון הבחיי¹⁸⁵: התינוק משעה שנולד מתחיל להתייבש, ולכן, כאשר רואים שישנם נבראים שהם חזקים כיום הבראם, הרי זה מורה על טבע הנצחיות שבהם (מצד רצון הבורא), ומה שתבטל מציאותם (לאחרי שית אלפי שנים) - הרי זה מפני שיהיה רצון מיוחד שתבטל מציאותם.

[דרך אגב: ענין זה קשור גם עם המבואר בהתוועדות שלפני-זה¹⁸⁶ שהקב"ה היה יכול לברוא "יש מאין" באופן שיהיה חי וקיים בקיום נצחי, ולא יהיה צורך לחדש את מציאותו בכל רגע ורגע].

ובנוגע לעניננו:

כאשר לימוד החסידות הוא באופן שיכולים לחזור ולשמוע את הדברים בכל פעם ופעם באותו אופן - מתוך חיות והתלהבות - כבפעם הראשונה, באופן ד"חזקים כיום הבראם", הרי בכך מודגש ענין הנצחיות.

וזהו העילוי המיוחד שבלימוד החסידות על-ידי הטלפון - שהכל עומד מוכן לכך שמי שרק ירצה יוכל לשמוע וללמוד תורת החסידות, כלומר, שזהו באופן ד"נעשה ונשמע": לכל לראש ישנו הענין ד"נעשה" - ההכנה וההכשרה לדבר, ואחר כך בא הענין ד"נשמע" - השמיעה והלימוד בפועל.

וכאמור - בהשגחה פרטית נקבע שענין זה יתחיל ביום ל"ג בעומר, ובפרט שלכתחילה חשבו להתחיל בזה מקודם לכן, ובפועל ממש התעכב הדבר עד עתה, באופן ד"מגלגלין זכות ליום זכאי"¹⁸⁷.

ויהי-רצון שפעולה זו תהיה בהצלחה רבה ומופלגה, ובוודאי ימשיכו בזה באותה חיות והתלהבות כו' עד לל"ג בעומר הבא עלינו לטובה.

כח. ולהעיר, שלפעמים עלול לקרות שמרוב ההתפעלות מהפלאות הדבר - שוכחים להבהיר דברים פשוטים:

מרוב ההתפעלות מגודל הפלאות הענין דהפצת המעיינות חוצה שיהיה על-ידי לימוד זה - ואכן, יש ממה להתפעל... - שכחו לפרסם את הפרק והענין שבו יתחילו ללמוד את השיעור בספר התניא ביום ל"ג בעומר!

אמנם, יש ללמד זכות עליהם - שמכיון שידוע ומפורסם לכל ה"מורה-שיעור" שקבע כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ללימוד שיעור תניא בכל יום ויום, לא מצאו לנכון שיש צורך לפרסם שביום ל"ג

184) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א.

185) ראה בחיי בראשית א, כח.

186) שיחת ש"פ תזריע ס"ד.

187) תענית כט, א. ערכין יא, ב.

181) עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. לקר"ש חכ"ג

ריש ע' 38. וש"נ.

182) תו"א מקץ לט, ב. דרמ"צ קכג, ב. קס, ב. ובכ"מ.

183) ראה בארוכה ס' החקירה להצ"צ בתחילתו. שם ע' קא

ואילך. ד"ה תקעו תש"ז. ועוד.

- 1 בעומר ילמדו פרק זה, מכיון שהכל יודעים מהו השיעור השייך ליום ל"ג בעומר!... ואפילו אם יש
- 2 מישהו שאינו יודע - הרי "מזליה חזי"!!!
- 3 ועל-כל-פנים - מכאן ולהבא כדאי ונכון שיפרסמו את כל הפרטים בדיוק, הן בנוגע ללימוד ספר
- 4 התניא, והן בנוגע לשאר הענינים שילמדו בתורת החסידות, שהרי בוודאי ילמדו כמה וכמה ענינים, הן
- 5 ענינים שבהם מודגש החיבור דחסידות ונגלה, כמו: דרושי אדמו"ר ה'צמח צדק', והן ענינים שבהם
- 6 מודגש הענין ד"לכתחילה אריבער"¹⁸⁸ בתורת החסידות גופא, כמו: דרושי אדמו"ר מהר"ש, וכיוצא בזה.
- 7 - ידוע שישנם כמה סוגים בדרושי חסידות, שבכל אחד מהם מודגש ביותר ענין מיוחד: דרושי
- 8 אדמו"ר ה'צמח צדק' - חיבור נגלה וחסידות, דרושי אדמו"ר מהורש"ב (ולפני-זה בדרושי אדמו"ר
- 9 האמצעי) - ביאור באופן של הרחבה ועמקות כו', וכיוצא בזה. אמנם, בנוגע לדרושי אדמו"ר מהר"ש -
- 10 הנה בהשקפה ראשונה לא רואים בהם עמקות מיוחדת, בדרושים אלו מובאים ריבוי פסוקים וריבוי
- 11 מאמרי חכמינו ז"ל, המתבארים - לכאורה - שלא בעמקות מיוחדת (כמו הדרושים דהמשך תרס"ו או
- 12 המשך תער"ב), כ-אם באופן המובן גם לאנשים פשוטים.
- 13 ויש לומר, שבזה מתבטא הענין ד"לכתחילה אריבער", "א בעל-שם סקע הנהגה"¹⁸⁹, בתורת החסידות
- 14 עצמה:
- 15 המיוחד שבדרושי אדמו"ר מהר"ש הוא - שהענינים העמוקים דתורת החסידות באים באופן כזה שגם
- 16 פשוטי-עם יהיו שייכים להבין משהו, לפי ערכם, מכיון שבפשטות ובהשקפה ראשונה הובאו ריבוי
- 17 פסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל. ועל-דרך המבואר ב'לקוטי תורה' (דלעיל) שפנימיות התורה היא בכלל
- 18 מקרא - "שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי התורה".
- 19 ונמצא, שבלימוד מאמרי אדמו"ר מהר"ש - נמשכים כל הענינים דתורת החסידות [הן הענינים
- 20 המבוארים בדרושי רבותינו נשיאנו שלפניו, שעליהם מיוסדים דרושי אדמו"ר מהר"ש, והן הענינים
- 21 המבוארים בדרושי רבותינו נשיאנו שלאחריו, שהם מיוסדים על דרושים אלו] באופן המובן גם לאנשים
- 22 פשוטים.
- 23 והרי חידוש כזה - להמשיך את הענינים דתורת החסידות באופן כזה שגם אנשים פשוטים יוכלו
- 24 לתפוס זאת - ענינו: "לכתחילה אריבער" ביחס לגילוי תורת החסידות.
- 25 כט. כדי לקשר ענין הנ"ל עם התוועדות זו וכל המשתתפים בה, התוועדות שנערכת ביום השבת דערב
- 26 ל"ג בעומר, בבית הכנסת ובית המדרש, בד' אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - שהרי כל הבית
- 27 נחשב כד' אמות [במכל-שכן וקל-וחומר מזה שבנוגע לכמה דינים¹⁹⁰ נחשבת העיר כולה כד' אמות] -
- 28 שבו למד והתפלל במשך עשר שנותיו האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, עד ליום ההסתלקות וההילולא
- 29 שלו בעשירי בשבט, שאז נפעל עילוי הכי גדול בכל עבודתו,
- 30 אתן "משקה" מהתוועדות זו, אשר חלק ממנו יחלקו תיכף ומיד ביום השבת, והשאר - לאחר כן,
- 31 בכל מקום ומקום כו'.
- 32 ויהי-רצון שעל-ידי לימוד והפצת פנימיות התורה, תורתו של רבי שמעון בן יוחאי, כפי שנתבארה
- 33 בתורת חסידות חב"ד - נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בהתאם
- 34 למה שנאמר בזהר¹⁹¹ "בהאי חיבורא דילך . יפקון ביה מן גלותא ברחמי". וכמאמר רבותינו ז"ל¹⁹²
- 35 "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", ששלימותה - לימוד פנימיות התורה, "אתדבקות רוחא
- 36 ברוחא" באופן ד"נשיקין"¹⁹³.

הל' עירובין פ"ו ה"ג.
 (191) ח"ג קכד, ב - ברע"מ. וראה אגה"ק סכ"ו.
 (192) סנהדרין צז, ב.
 (193) ראה אגה"ת ספ"ח ואילך. ובכ"מ.

(188) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש
 ח"א ע' 124. ועוד.
 (189) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 64. סה"ש תש"ב
 ע' 87. לקו"ש ח"ד ע' 401.
 (190) ראה עירובין ס, סע"ב. טושו"ע או"ח רסת"ח. רמב"ם

שיחת שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ערב ל"ג בעומר ה'תשד"מ

לה

ובלשון הגמרא¹⁹⁴: "כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק", וכידוע¹⁹⁵ הרמז בזה - דקאי
על "שעת הדחק" דזמן הגלות, עד לחושך כפול ומכופל דעקבות משיחא, כאשר "החושך יכסה ארץ"¹⁹⁶,
ומ"שעת הדחק" זו, באופן ד"מן המיצר קראתי", באים תיכף ומיד לתכלית ההרחבה - "ענני במרחב
י-ה", בעגלא דידן ממש.
נ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה להרב יואל שי' הכהן, להרב יוסף שי' וויינברג, ולהרב
יהושע שי' קארץ.
אחר כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה".

* * *

ל. הביאור בפירוש רש"י:
דובר כמה פעמים שכאשר מתעוררת קושיא באמצע הענין - יש לבן-חמש למקרא להמתין עד סיום
הענין, מכיון שישנם פרטים המובנים רק כאשר מגיעים לסיום הענין.
והנה, בהמשך וסיום הענין נאמר: "וזכרתי את בריתי יעקב וגו'", "ואף גם זאת בהיותם בארץ
אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם גו'", "וזכרתי להם ברית ראשונים אשר
הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים גו'".
ומכיון שכן, שוב אין מקום לקושיא מה מקום ל"מדה טובה" באמצע פרשה המדברת אודות פורענות
כו' (הן בנוגע לפסוק "והבאתי אותם", והן בנוגע לפסוק "והשימותי אני") - דמכיון שמדובר אודות בני
ישראל, אשר גם "בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים", אלא "וזכרתי להם ברית ראשונים
וגו'", הרי בהכרח שתהיה גם "מדה טובה" בין כל ענינים אלו. ואדרבה: אילו לא היינו מוצאים "מדה
טובה" באמצע הפרשה - או-אז היתה קושיא!
לא. ומבאר רש"י במה מתבטאת "מדה טובה" זו - "אני בעצמי אביאם . . שלא יהיו אומרים הואיל
וגלינו בין האומות עובדי אלילים נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא . . מחזירן תחת כנפי כו'".
ומדייק רש"י "מחזירן תחת כנפי" - לא מפני שכן הוא לשון ה'תורת כהנים', שהרי אין ענינו של
רש"י להעתיק לשון המדרש, אלא לפרש פשוטו של מקרא - מכיון שזהו בהתאם למה שכתוב "והבאתי
אותם", "אני בעצמי אביאם":
תוכן הענין ד"אני בעצמי אביאם" הוא - שבהיותם בארץ אויביהם נמצא הקב"ה בעצמו יחד עמהם,
ולא שמניחם שם והולך למקום אחר חס-ושלום.
וענין זה מדגיש רש"י בכתבו "מחזירן תחת כנפי" - שהרי הבן-חמש למקרא למד כבר את הפסוק¹⁹⁷
"ואשא אתכם על כנפי נשרים", ששם מפרש רש"י: "כנשר הנושא את גוזליו על כנפיו", מפני החיבה
והדאגה לשלומם כו', וכמו כן רואה בחיי היום-יום שאביו לוקחו על זרועותיו - על-דרך ובדוגמת "תחת
כנפיו". ומזה מבין שכן הוא גם בעניננו - שהקב"ה נמצא יחד עם בני ישראל ומחזיקן אצלו, "אני בעצמי
אביאם".
על-פי-זה נשאלת השאלה לאידך גיסא: מדוע נאמר "מעמיד אני את נביאי כו'" - מכיון ש"אני בעצמי
אביאם", מהו איפוא הצורך לשלוח את הנביאים! ?
והביאור בזה:

בפרשתנו מדובר אודות מעמד ומצב ד"תלכו עמי קרי", "להמנע מהתקרב אליי"¹⁹⁸, שאז - "והלכתי

(197) יתרו יט, ד.

(198) פרשתנו כו, כא ובפרש"י.

(194) ברכות ט, א. וש"נ.

(195) הובא ג"כ בשער ישכר סוף המאמר לל"ג בעומר.

(196) ישעי' ס, ב.

- 1 אף אני עמכם בקרי"199, היינו, שגם היחס של הקב"ה לישראל אינו באופן של קירוב, וזאת - למרות
- 2 שנמצא יחד עמהם.
- 3 ומכיון שכן, מובן, שבמצב כזה לא שייך שהקב"ה בעצמו ידבר עם בני ישראל "פנים בפנים" - כי
- 4 הנהגה זו היא תכלית הקירוב, והרי במצבם זה ההנהגה היא באופן ד"קרי"; ולכן, בד בבד עם העובדה
- 5 שנמצאים ביחד עם הקב"ה ("אני בעצמי אביאם") - בהכרח שההנהגה תהיה באופן ד"מעמיד אני את
- 6 נביאי", ולא באופן של קירוב כו'.
- 7 לב. על-פי-זה יובן גם מדוע מעתיק רש"י מהפסוק את התיבות "והבאתי אותם" בלבד, ואינו מרמז
- 8 להמשך הפסוק "או אז יכנע לבכם הערל":
- 9 ה"מדה טובה" שבפסוק זה היא - עצם העובדה ש"אני בעצמי אביאם", היינו, שהקב"ה בעצמו נמצא
- 10 ביחד עם בני ישראל בהיותם בארץ אויביהם, ובלשון רש"י: "מחזירן תחת כנפיו". ולכן, תיבות אלו בלבד
- 11 - "והבאתי אותם" שייכות לפירושו.
- 12 ועל-פי-זה: המשך הפסוק "או אז יכנע לבכם הערל" - אינו חלק מה"מדה טובה" עצמה, אלא תוצאה
- 13 ממנה.
- 14 ועל-דרך-זה יש לפרש בפסוק "והשימותי אני" (חסר קצת).
- 15 לג. האמור לעיל קשור גם עם תוכן הפסוק "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא
- 16 געלתי גו' " - שאודותיו מדובר בהערות אאמו"ר.
- 17 ועתה נבוא לבאר את המשל של רבי אלעזר מ"שוקא דבורסקי" - מהי ההוספה דמשל זה בהבנת
- 18 תוכן הפסוק:
- 19 בפסוק "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא געלתי גו'" - מדובר רק אודות עצם
- 20 העובדה שבני ישראל נמצאים "בארץ אויביהם", אבל לא נזכר מאומה אודות מעמדם ומצבם בהיותם
- 21 שם, כלומר, מהו המצב בו נמצאים הם כתוצאה מהיותם "בארץ אויביהם".
- 22 וענין זה מתבאר על-ידי המשל של רבי אלעזר מ"שוקא דבורסקי":
- 23 "שוקא דבורסקי" הוא מקום שיש בו ריח רע ביותר, שזה מורה על גודל הירידה - עד כדי כך
- 24 ש"בורסקי" אינו יכול להיות מלך או כהן גדול²⁰⁰. ומובן, שכאשר מישוה נמצא ב"שוקא דבורסקי" -
- 25 הרי זה פועל אצלו ירידה, מפני שנדבק בו הריח הרע, וכיוצא בזה.
- 26 ומזה מובן שכן הוא גם בנמשל, שכאשר ישראל נמצאים "בארץ אויביהם", בדוגמת "שוקא דבורסקי"
- 27 - הרי זה פועל ירידה במעמדם ומצבם כו'.
- 28 ועל-זה נאמר "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם", בשוקא דבורסקי, שנדבק בהם כו' - מכל-מקום,
- 29 "לא מאסתי ולא געלתי", וטעם הדבר - "לכלתם, בגין כלתם דאנא רחימנא לה", ולכן, לא זו בלבד
- 30 ש"לא מאסתי ולא געלתי", ולכן נמצא ביחד עמהם ("אני בעצמי אביאם"), אלא עוד זאת, "דמי עלי
- 31 ככל ריחין טבאן דעלמא בגין ההיא כלה דבגווייהו" - כשם שהוא במשל.
- 32 לד. ועל-פי-זה יובן גם הענין ד"בן יכבד אב" - העילוי שנפעל אצל רבי שמעון בן יוחאי על-ידי
- 33 דרשתו של רבי אלעזר:
- 34 איתא בגמרא²⁰¹: "תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה,
- 35 שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, גלו למצרים שכינה עמהן. . גלו לבבל שכינה עמהן וכו'", וכיוצא בזה
- 36 בנוגע לשאר הגלויות - כמובא בכמה מדרשי חכמינו ז"ל²⁰².

- ונמצא, שבדרשתו של רבי שמעון בן יוחאי מודגש רק ש"בכל מקום שגלו שכינה עמהם" - תוכן
הענין שגם "בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים גו'", ולכן נמצא ביחד עמהם ("אני בעצמי
אביאם"), ואילו בדרשתו של רבי אלעזר נוסף ענין נעלה יותר - שלא זו בלבד ש"לא מאסתים ולא
געלתים", אלא עוד זאת, שגם הריח דארץ אויב "דמי עלי ככל ריחין טבאן דעלמא".
- וזהו הענין ד"בן יכבד אב", "השתא אסגי שבחא דרבי שמעון" - שבדרשתו של רבי אלעזר מתגלה
הענין הפנימי שישנו בדרשתו של רבי שמעון, אשר לא זו בלבד ש"שכינה עמהם", אלא עוד זאת, ש"דמי
עלי ככל ריחין טבאן דעלמא", ועל-ידי-זה נפעל עילוי אצל רבי שמעון.
- לה. ויש להוסיף בזה - שבמאמרו של רבי יוסי (בקשר לדרשת רבי אלעזר) "בן יכבד אב" מרומז גם
שעל-ידי עבודתם של ישראל בגלות ("שוקא דבורסקי") ניתוסף גם בכבודו של הקב"ה כביכול - "בן
יכבד אב", אבינו שבשמים:
- בהערות אאמור²⁰³ מבואר ש"הריחין טבין הוא הבשמים והקטורת, שהם י"א סממני הקטורת".
- והענין בזה - כידוע²⁰⁴ שמספר י"א מורה על 'לעומת-זה', וי"א סממני הקטורת ענינם - אתהפכא,
שמהפכים זאת לקדושה, על-דרך הענין דזדונות נעשו לו כזכיות, עד ל"זכיות" ממש.
- ולכן מצינו שעיקר העבודה דיום הכיפורים בקדש הקדשים היא עבודת הקטורת - מכיון שענינה
עבודת התשובה בשלימותה, באופן דאתהפכא, הפיכת הזדונות לזכיות.
- וזהו כללות עבודת בני ישראל בזמן הגלות - שדווקא על-ידי הירידה למטה מטה ביותר, ל"שוקא
דבורסקי", פועלים את הענין דאתהפכא, היינו, שעושים מ"שוקא דבורסקי" - דירה לו יתברך בתחתונים.
- ועל-ידי-זה פועלים עילוי למעלה כביכול - כידוע²⁰⁵ שעל-ידי התשובה נפעל הענין ד"הוי' הוא
האלקים" ב' פעמים, כפי שנאמר²⁰⁶ אצל אליהו בהר הכרמל, והרי שם היתה העבודה באופן דהפיכת
החוץ דוקא (שלכן הקריב בחוץ כו') - באופן נעלה יותר ממתן תורה, שבו נאמר "הוי' הוא האלקים"
פעם אחת. ועל-דרך הענין דשותף להקב"ה במעשה בראשית²⁰⁷.
- ועל-ידי-זה מהפכים את הגלות לגאולה - כאשר ממשיכים בענין הגלות את האות אל"ף, אלופו של
עולם, שאז נעשה מ"גולה" - "גאולה"²⁰⁸.
- לו. האמור לעיל אודות ההוספה והעילוי שנפעל למעלה על-ידי עבודת בני ישראל - קשור גם עם
תוכן המשנה "הוי זהיר בתלמוד":
- "זהיר" הוא (גם) מלשון זוהר ואור²⁰⁹. וזהו "הוי זהיר בתלמוד" - שיהודי פועל תוספת זוהר ואור
בענין ה"תלמוד". כלומר: אף שהתורה היא תורתו של הקב"ה, "הלא כה דברי כאש"²¹⁰ - מכל-מקום,
בכוחו של יהודי להוסיף זוהר ואור בתורה.
- ודיוק הלשון "הוי זהיר בתלמוד" דוקא - מכיון שכללות ענין ההוספה, "לאפשה לה", שייך רק
ב"תלמוד", כי: בלימוד ה"מקרא" לא שייך ענין של הוספה - "לא תוסף עליו גו'", וכל לימודו אינו
אלא מה שקורא את דבריו של הקב"ה, ועד כדי כך - שאפילו כאשר "לא ידע מאי קאמר" יוצא ידי-חובת
לימוד התורה²¹¹; וכן בלימוד המשנה, הלכות פסוקות, אינו יכול להוסיף מאומה, כי אם מה שחוזר
ושונה את הלכות המשנה; ורק ב"תלמוד", לימוד טעמי ההלכות באופן של שקלא-וטריא כו', שייך
הלימוד באופן ד"לאפשה לה", ולכן, גם ההוספה בענין הזוהר והאור שייכת (בעיקר) ב"תלמוד".

אדה"ז שם ס"א. לקו"ש ח"י ע' 74 הערה 27. וש"נ.

(208) לקו"ת בהעלותך לה, ג.

(209) סה"מ תשי"ח ע' 240. לקו"ש ח"ז ע' 151 הערה 25. וש"נ.

(210) ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.

(211) הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב.

(203) לקוטי לוי"צ ע' שמב.

(204) אוה"ת בלק ע' תתקנה. תתקנט. ובכ"מ.

(205) ראה לקו"ת דרושים לשבת תשובה סה, ב ואילך. סהמ"צ

להצ"צ מצות יודוי ותשובה פ"ב. ובכ"מ.

(206) מ"א יח, לט.

(207) ראה שבת י, א. קיט, רע"ב. טור או"ח סי' רסח. שו"ע

- 1 וענין זה מתאים גם עם הפירוש הפשוט במשנה - זהירות כפשוטה, שלא יכשל כו', שזהירות זו
- 2 עיקרה בנוגע ל"תלמוד":
- 3 מכיון שב"תלמוד" ישנו הענין ד"לאפשה לה", להבין דבר מתוך דבר כו' (ענין של הוספה, הן
- 4 כפשוטו, והן תוספת זוהר ואור) - לכן, דרושה זהירות מיוחדת בזה, שלא יכשל בדבר הלכה חס-ושלום
- 5 (מה-שאינ-כן בנוגע למשנה - שבלא-הכי אי-אפשר לפסוק דינים מדברי המשנה, שהרי אלו שמורין
- 6 הלכה מדברי המשנה נקראים "מבלי עולם"²¹²).
- 7 וממשיך במשנה - "שגגת תלמוד עולה זדון":
- 8 מכיון שמדובר אודות יהודי שלמד כל התורה כולה - הרי בוודאי שאינו שייך לענין של "זדון"
- 9 חס-ושלום, אבל אף-על-פי-כן, גם "שגגת תלמוד עולה זדון", היינו, שכאשר מחשיבים ענין זה ("שגגת
- 10 תלמוד") לפי ערך מעלת פנימיות נפשו כו' - אזי "עולה זדון", על-דרך המבואר באגרת הקודש²¹³ בשם
- 11 האריז"ל - שהשגגות הם מ"התגברות נפש הבהמית שִׁמְנוּנָה".
- 12 וזהו גם דיוק הלשון "עולה זדון" (ולא חשיב זדון), לשון עליה דוקא - מכיון שענין זה אינו אלא
- 13 כאשר מעלים את הדבר ומחשיבים אותו ביחס לפנימיות נפשו כו', שאז נחשב ל"זדון", אף שבעצם אין
- 14 זה אלא "שגגת תלמוד".
- 15 ונמצא, שתוכן מאמרו של רבי יהודה הוא - בנוגע ללימוד התורה בשייכות לעולם, פסקי דינים בנוגע
- 16 לפועל.
- 17 לו. והנה, מכיון שמאמרו של רבי שמעון בא בהמשך ולאחרי מאמרו של רבי יהודה - מובן, שגם
- 18 תוכנו קשור עם לימוד התורה ופעולתה בעולם (על-דרך מאמרו של רבי יהודה), אלא שזהו בדרגא נעלית
- 19 יותר:
- 20 "רבי שמעון אומר שלשה כתרים הן, כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות" - שעיקר ההדגשה בזה
- 21 היא על "כתר תורה", ועד שהוא כולל את ב' הכתרים דכהונה ומלכות, כמובן ממאמר רבותינו ז"ל²¹⁴
- 22 "שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר²¹⁵ בי מלכים ימלוכו גו'", היינו,
- 23 שעל-ידי התורה ישנו ענין המלוכה, וכן הוא בנוגע לכהונה - כמו שכתב הרמב"ם²¹⁶: "לא שבט לוי
- 24 בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים כו'".
- 25 והטעם לכך שהענין ד"כתר תורה" בא באופן ד"שלשה כתרים" - יש לומר: "כל התורה ניתנה לעשות
- 26 שלום בעולם"²¹⁷, היינו, שהתורה פועלת קיום ועמידת העולם. ומכיון שהעולם עומד וקיים על שלשה
- 27 עמודים²¹⁸ - מתבטא הדבר גם בתורה: "שלשה כתרים".
- 28 ועל-פי-זה מובן המשך ב' המאמרים דרבי יהודה ורבי שמעון - ששניהם מדברים אודות לימוד התורה
- 29 ופעולתה בעולם, אלא שהסדר בזה הוא מן הקל אל הכבד:
- 30 בתחילה בא מאמרו של רבי יהודה, שתוכנו - הזהירות בלימוד התורה ופסקי דינים בנוגע לפועל,
- 31 היינו, לימוד התורה בדרגא כזו שיש צורך להזהיר ולשלול את הענין ד"שגגת תלמוד"; ולאחרי זה בא
- 32 מאמרו של רבי שמעון, דקאי אודות לימוד התורה בדרגא ד"כתר תורה", כפי שיש לה שייכות לפעולה
- 33 בעולם - קיום ועמידת העולם.
- 34 יתירה מזו: רבי שמעון מדבר אודות דרגא נעלית יותר מ"שלשה כתרים" "כתר שם טוב עולה על
- 35 גביהן", שזהו עצם הענין דלימוד התורה כפי שהוא למעלה משייכות למציאות העולם, אלא שגם ענין
- 36 זה נמשך ומתגלה בעולם.

(216) סוף הל' שמיטה ויובל.

(217) רמב"ם סוף הל' חנוכה.

(218) אבות פ"א מ"ב. מ"ח.

(212) סוטה כב, א.

(213) סו"ס כח.

(214) רמב"ם הל' ת"ת רפ"ד - מיומא עב, ב.

(215) משלי ח, טו-טז.

- 1 לח. ויש לקשר זאת עם שמותיהם של רבי יהודה ורבי שמעון:
 2 "יהודה" - מלשון הודאה²¹⁹, היינו, שאף-על-פי שהדבר אינו באופן של הבנה והשגה בשכלו,
 3 מכל-מקום, נמצא בתנועה של הודאה, על-דרך "מודים חכמים לרבי מאיר", "מודה אני לפניך", וכיוצא
 4 בזה.
 5 ו"שמעון" - מלשון שמיעה²²⁰, שתוכנה הבנה והשגה, שזוהי דרגא נעלית יותר מאשר דרגת ההודאה.
 6 ולכן: כאשר העבודה היא בבחינת "הודאה" בלבד (יהודה) - אזי יש צורך להזהיר ולשלול אודות
 7 העניין ד"שגגת תלמוד"; מה-שאינ-כן כאשר באים לדרגת העבודה ד"שמיעה" (שמעון), באופן של הבנה
 8 והשגה כו' - אזי הלימוד הוא באופן ד"כתר תורה", "שלשה כתרים", ויתירה מזו: "כתר שם טוב עולה
 9 על גביהן", כנ"ל.
 10 ויש להוסיף, שגם העניין ד"כתר שם טוב" שייך לשמו של רבי שמעון:
 11 מצינו בהלכות שבת²²¹ בנוגע לכתיבת חצי תיבה - שהדוגמא לכך היא: "שם משמעון".
 12 ומכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיק, מובן, שאין זו סתם דוגמא, אלא שענין ה"שם" יש לו
 13 שייכות ל"שמעון" דוקא.
 14 ויש להאריך בזה, ואין כאן מקומו.
 15 לט. בהמשך להמוזכר לעיל אודות הלימוד ד"תלמוד", באופן של שקלא-וטרלא ופלפול כו' - יש
 16 להעיר מהשייכות המיוחדת לרבי שמעון בן יוחאי, כמסופר בגמרא²²² אודות העילוי שנפעל בלימוד
 17 התורה דרבי שמעון בן יוחאי על-ידי צער המערה, "דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחאי קושיא
 18 הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא הוה
 19 מפרק ליה רבי שמעון בן יוחאי עשרין וארבעה פירוקי".
 20 ובהמשך לזה - הרי כאן המקום לבאר מה שהוזכר לעיל (סעיף כו) אודות לימוד פנימיות התורה,
 21 אם הוא בכלל "מקרא" או בכלל "תלמוד":
 22 ב'לקוטי תורה' כותב אמנם אדמו"ר הזקן שלימוד פנימיות התורה הוא בכלל "מקרא", אבל בהלכות
 23 תלמוד תורה שלו²²³ פוסק ש"חכמת הקבלה תחשב בכלל שליש בתלמוד" (כדעת הרמב"ם)?!
 24 ויש לומר²²⁴ - שבלימוד פנימיות התורה גופא יש חילוקי דרגות:
 25 ישנו הענין דפנימיות התורה כפי שהוא מצד עצמו, וישנו הענין דפנימיות התורה כפי שנמשך ומתגלה
 26 בנגלה דתורה.
 27 ועל-דרך החילוק שבין "לטייל בפרדס" - לימוד פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה רחבה
 28 ועמוקה, באופן של תענוג וכו', לבין כניסה לפרדס - ידיעה כללית ושטחית אודות מושגים השייכים
 29 לפנימיות התורה, בדוגמת המבואר בהתחלת ספר ה'יד' - "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'", ועניני
 30 "מעשה מרכבה"²²⁵.
 31 והנה, "הלכות תלמוד תורה" - הרי זה נגלה דתורה. ואף שבהלכות תלמוד תורה מביא אדמו"ר הזקן
 32 כמה ענינים שאמרו "חכמי האמת" - הרי זה על-דרך ובדוגמת הענינים דפנימיות התורה שהובאו בספר
 33 ה"הלכות" של הרמב"ם, פנימיות התורה כפי שבאה בנגלה דתורה. ונמצא, שכאשר מדובר שם אודות
 34 לימוד פנימיות התורה, הרי זה באופן ד"נגלה" שבפנימיות התורה גופא.

(223) רפ"ב.

(224) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 237.

(225) ראה שיחת ש"פ אמור ש.ז. סכ"ז ואילך.

(219) ויצא כט, לה. תו"א ר"פ ויחי.

(220) ויצא שם, לג. תו"א שם.

(221) שבת קג, א - במשנה.

(222) שבת לג, סע"ב.

- 1 מה־שאינ־כן כאשר הענין דלימוד פנימיות התורה מובא ב'לקוטי תורה', תורת החסידות - הרי זה
- 2 פנימיות התורה ממש.
- 3 ולכן: בהלכות תלמוד תורה מבואר ש"חכמת הקבלה תחשב בכלל שליש בתלמוד" - דמכיון שמדובר
- 4 אודות נגלה שבפנימיות התורה, הרי זה נכלל ב"תלמוד", שעיקרו - הבנה והשגה כו'. אבל ב'לקוטי
- 5 תורה' מבואר שלימוד פנימיות התורה הוא בכלל מקרא - דמכיון שהמדובר אודות פנימיות התורה ממש,
- 6 הרי זה נכלל ב"מקרא", שעיקרו - אמירת האותיות גם כאשר אינו מבין כו'.
- 7 מ. כאן המקום להזכיר גם אודות השיעור היומי בלימוד הרמב"ם:
- 8 בשיעור היומי לומדים סוף הלכות קריאת שמע (פרקים ג' וד'), והתחלת הלכות תפילה (פרק א').
- 9 וענין זה קשור עם ב' האופנים שמצינו בדרושי חסידות בנוגע לענין התפילה - אם עיקר התפילה
- 10 היא קריאת שמע²²⁶, או שעיקר התפילה היא תפלת העמידה²²⁷. וכפי שנתבאר פעם התיווך בדבר²²⁸.
- 11 ולהעיר מהשייכות לל"ג בעומר - כמסופר בגמרא²²⁹ אודות הנהגת רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר
- 12 בנו בהיותם במערה: "הווי משלחי מנייהו והוי יתבי עד צווארייהו בחלא . . בעידן צלויי לבשו מיכסו
- 13 ומצלו כו'".
- 14 מא. בריש הלכות תפילה כותב הרמב"ם: "מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר²³⁰ ועבדתם את ה'
- 15 אלקיכם, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה, שנאמר²³¹ ולעבדו בכל לבבכם, אמרו חכמים²³²
- 16 אי זו היא עבודה שבלב זו תפילה".
- 17 ובביאור מצות התפילה בספר המצוות שלו²³³ - כותב הרמב"ם: "צונו לעבדו . . ואף־על־פי שזה
- 18 הציווי הוא גם כן מהציוויים הכוללים כמו שביארנו בשורש הד' (שאינ ראוי למנות הציוויים הכוללים
- 19 כו'), הנה יש בו יחוד אחר שהוא ציווי לתפילה. ולשון ספרי²³⁴ ולעבדו זו תפילה, ואמרו גם כן ולעבדו
- 20 זו תלמוד".
- 21 והנה, מה שבספר היד' לא הביא הרמב"ם את דרשת הספרי "ולעבדו זו תלמוד" - הרי זה מובן
- 22 בפשטות, דמכיון שפוסק להלכה ש"מצות עשה להתפלל בכל יום", צריך להביא ראיה מפסוק שנדרש
- 23 על תפילה ולא על תלמוד;
- 24 ומה שדורש ביאור הוא - מדוע בספר המצוות הביא גם את הדרשה "ולעבדו זו תלמוד", אדרבה:
- 25 בהביאו דרשה זו - מערער הוא בכך את ההכרח לשיטתו ש"מצות עשה להתפלל בכל יום", מכיון שיש
- 26 מקום לדרוש שפסוק זה קאי על תלמוד ולא על תפילה, ובמילא הציווי להתפלל בכל יום אינו אלא
- 27 מדרבנן?!
- 28 ויש לומר הביאור בזה:
- 29 כוונת הרמב"ם בהביאו בספר המצוות גם את הדרשה "ולעבדו זו תלמוד" היא - להוכיח שפסוק זה
- 30 אינו אסמכתא בלבד (כפי שישנם דעות שסבירא־להו כן), אלא מצות־עשה מן התורה ממש, ולכן מביא
- 31 את הדרשה "ולעבדו זו תלמוד" - שבנוגע ל"תלמוד" הרי בוודאי אין זה אסמכתא בלבד, שהרי לכל
- 32 הדרשות זוהי מצות־עשה מן התורה, ומזה מוכח שגם הדרשה "ולעבדו זו תפילה" אינה אסמכתא בלבד,
- 33 אלא מצות־עשה מן התורה.
- 34 ועל־פי־זה מובן הטעם לכך שהרמב"ם מהפך את סדר הדרשות מכמו שהוא בספרי, ששם הובאה
- 35 תחילה הדרשה "ולעבדו זו תלמוד", ואחר כך הדרשה "ולעבדו זו תפילה", ואילו הרמב"ם מביא זאת

(231) עקב יא, יג.
 (232) תענית ב, סע"א.
 (233) מ"ע ה.
 (234) עה"פ עקב שם.

(226) הקדמת אדה"ז לסידורו.
 (227) לקו"ת בלק ע"א, ג.
 (228) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 116 הערה 19.
 (229) שבת לג, ב ובפרש"י.
 (230) משפטים כג, כה.

בסדר הפכי, תפילה ואחר כך תלמוד, כי: הרמב"ם פוסק כמו הדיעה השניה ש"לעבדו זו תפילה", ואחר כך מביא את הדיעה הראשונה "ולעבדו זו תלמוד", כדי להוכיח שהדרשה על פסוק זה אינה אסמכתא בלבד, כנ"ל.

אמנם, בספר ה'יד' אינו צריך להביא הוכחה זו - מכיון שסומך על מה שכתב בספר המצוות, להיותו הקדמה לספר ה'יד'.

מב. והנה, בספר המצוות לה'צמח צדק', בהתחלת שורש מצות התפילה, איתא: "יש מחלוקת בין הפוסקים אם הוא מצות-עשה מדאורייתא או מדרבנן. . . רוב מוני המצוות. . . העלו דהתפילה בכל יום ונוסח התפילה הוא מצוה מדרבנן, אך מדאורייתא הוא המצוה שיתפלל האדם ויבקש בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים כו'". ולכאורה דרוש ביאור:

תורת החסידות עושה "שטורעם" מכללות הענין דעבודת התפילה - כמבואר בריבוי מאמרים בתורת החסידות, ובפרט ב"קונטרס התפילה" ו"קונטרס עץ החיים", ועד שעבודת התפילה מוסיפה עליו בלימוד התורה וכו' וכו'.

ועל-פי-זה: היתכן שב"שרש מצות התפילה" מדגיש אדמו"ר ה'צמח צדק' את דעת הפוסקים שסבירא-להו שהתפילה בכל יום אינה אלא מדרבנן, ולא הביא אפילו את לשון הרמב"ם ש"מצות עשה להתפלל בכל יום" - זוהי ההקדמה לכל אריכות הביאור ד"שרש מצות התפילה" המשתרעת על יותר מארבעים פרקים?!

יתירה מזו: ידוע מה שכתב²³⁵ אדמו"ר הזקן להרב הצדיק רבי אלכסנדר משקלאוו אודות גודל ההכרח והנחיצות דעבודת התפילה, וכותב שם: "וגם האומרים תפילה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם"! ואם כן, היתכן שנכדו וממלא מקומו של אדמו"ר הזקן - אדמו"ר ה'צמח צדק' - מייסד את ביאורו ב"שרש מצות התפילה" על הדעות שהתפילה בכל יום אינה אלא מדרבנן?!

וקושיא זו מתחזקת עוד יותר - על-פי הסיפור הידוע²³⁶ שרבינו הזקן ראה את כתביו של ה'צמח צדק' בענין "שרש מצות התפילה" [כאשר זוגתו הרבנית של ה'צמח צדק' הביאה כתבים אלו לאדמו"ר הזקן, וכידוע המשך הסיפור - שכתוצאה ממעשה זה היה צורך לעשות "שלום בית" וכו'], ורבינו הזקן הפליא ושיבח כתבים אלו! אמנם אין לדעת אם כל "שרש מצות התפילה" היה למראה עיני רבינו הזקן, אבל התחלתו - בוודאי היתה למראה עיניו!

והביאור בזה:

מבואר ב'לקוטי תורה'²³⁷ בביאור הענין שמצות התפילה היא מדרבנן ואינה ממנין המצוות - שהיא בדוגמת "חוט השדרה" הנמשך בתוך החוליות, ואף-על-פי-כן אינו במנין האברים, להיותו המעמיד והמקיים את כל האברים, וכן הוא במצות התפילה - "שהיא בחינת כוונה ופנימיות להמצוות, והיא עיקר המעמיד ומקיים את הרמ"ח מצוות-עשה", ולכן אינה נמנית עמהם.

ונמצא, שבכתבו שמצות התפילה היא מדרבנן, מדגיש אדמו"ר ה'צמח צדק' את גודל מעלת מצות התפילה - שאינה נמנית במנין המצוות (לא מפני שאינה חשובה כמותם, אלא אדרבה) להיותה הדבר המעמיד והמקיים את כל המצוות, בדוגמת חוט השדרה המעמיד את כל האברים.

ועל-פי-זה יובן גם פתגם אדמו"ר הזקן ש"האומרים תפילה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם", דלכאורה תמוה: כיצד אפשר להתבטא כן, הרי זוהי דעתם של כמה גדולי ישראל?!

והביאור בזה - על-פי דיוק הלשון "לא ראו מאורות מימיהם":

(237) בלק ע, סע"ג ואילך.

(235) אגרות קודש כ"ק אדה"ז סט"ו. וש"נ.
(236) ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 9 ואילך.

- 1 ענינו של ה"מאור" הוא – שעל־ידו רואים את הדבר הנמצא מקודם לכן, ולולי ה"מאור" - הרי אף
- 2 שהדבר קיים, לא רואים אותו ולא יודעים אודות קיומו.
- 3 ובענינו: תורת החסידות גילתה את מעלתה הפנימית של התפילה - שהיא הדבר המעמיד והמקיים
- 4 את כל רמ"ח מצוות־עשה, בדוגמת חוט השדרה כו'. וגילוי זה נפעל על־ידי ה"מאורות" דתורת החסידות.
- 5 וזהו הביאור בדברי אדמו"ר הזקן ש"האומרים תפילה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם":
- 6 כוונת אדמו"ר הזקן במה שכתב "האומרים תפילה מדרבנן" - אינה לפוסקים הסוברים כן, כי אם
- 7 לאלו הנמצאים בדורו שרוצים להסתמך על דברי פוסקים אלו כדי להפחית את מעלתה של התפילה.
- 8 ועל זה אומר - "לא ראו מאורות מימיהם":
- 9 המציאות היא אמנם שרוב מוני המצוות סבירא־להו שהתפילה בכל יום היא מדרבנן, אבל סיבת הדבר
- 10 - אינה מפני העדר חשיבותה, אלא אדרבה, מפני היותה למעלה מכל המצוות, דבר המעמיד כו', ואם
- 11 כן, אלו שרוצים להוכיח מדברי הפוסקים שהתפילה אינה חשובה כל כך - "לא ראו מאורות מימיהם"
- 12 שיאירו להם את הטעם הפנימי שבדבר, גודל מעלתה של התפילה, מעלה שנתגלתה על־ידי ה"מאורות"
- 13 דתורת החסידות.
- 14 מג. ויהי־רצון שכל אחד ואחד יוסיף בכל עניני התורה ומצוותיה, הפצת התורה והיהדות, כולל הפצת
- 15 לימוד ספר הרמב"ם - דבר שנתקבל כבר בכמה וכמה מקומות.
- 16 ועל־ידי כללות מעשינו ועבודתנו בעניני התורה ומצוותיה, הפצת המעיינות והיהדות חוצה - ממהרים
- 17 את הגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו,
- 18 ובמיוחד - על־ידי לימוד ספר הרמב"ם, שענינו - הלכות פסוקות, כלשון המשנה, והרי לימוד
- 19 המשנה שייך במיוחד לענין הגאולה - כפי שמביא אדמו"ר הזקן ב'לקוטי תורה'²³⁸ מאמר רבותינו ז"ל²³⁹
- 20 "אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות, שנאמר²⁴⁰ גם כי יתנו בגוים גו'",
- 21 במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.
- 22 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז אודות ה"פאראד" דל"ג בעומר, ולאחרי ההכרזה הוסיף כ"ק
- 23 אדמו"ר שליט"א: בשמחה וטוב לבב.
- 24 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

לקוטי שיחות פרשת בחוקותי כרך יב

30 א. הקא-סלקא-דעתא הוא רק דעליו לברור
31 ולהוציא את היפה, ולכן נאמר "לא יבקר", אבל
32 מנא-לן לומר ד"וכל מבחר נדריכם"⁶ הוא
33 לעיכובא, ולא חלה קדושה (כלל) אם לא הוציא
34 את היפה - שלשול זה מסיים "בין תם בין
35 בעל-מום חלה עליו קדושה"?

36 ב. פתח ב"יפה" ומסיים ב"תם"?
37 דהנה על-כרחך צריך לומר שבהקא-סלקא-
38 דעתא ש"יהא בורר ומוציא את היפה" דוקא - אין
39 הכוונה לשלול בעל-מום, שהרי בעל-מום לא תיסק
40 אדעתן למעטיה מטעם "כל מבחר נדריכם", כי שם
41 המדובר מבין אלו "אשר תדור לה", ובעל-מום
42 אסור להקדישו ולהקריבו לה'⁷ - אינו בסוג
43 "נדריכם" בכלל: אלא הכוונה בזה⁸ היא שיקח
44 בהמה יפה כפשוטו (שמינה), ולא פחותה ורעת⁹
45 מראה (על-דרך כחוש¹⁰)¹¹ - ואם-כן (א) מהו

1 א. דיני מעשר בהמה שבסוף פרשתנו, על
2 הפסוק¹ "לא יבקר בין טוב לרע פירש רש"י: "לא
3 יבקר וגו' - לפי שנאמר² וכל מבחר נדריכם, יכול
4 יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לא יבקר
5 בין טוב לרע, בין תם בין בעל-מום חלה עליו
6 קדושה, ולא שיקריב בעל מום אלא יאכל בתורת
7 מעשר ואסור ליגזז וליעבד".

8 והנה תחלת פירושו של רש"י "לפי שנאמר..
9 תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע" מקורו ב'תורת
10 כהנים'³. אמנם ידוע שאין דרכו של רש"י להעתיק
11 דרשת רז"ל אלא-אם-כן מוכרחת היא להבנת
12 פשוטן של כתובים: ומה שבנידון-דין מביא רש"י
13 דרשת ה'תורת כהנים' יש לומר בפשטות:

14 בפשוטן של כתובים אינו מובן, למה הוצרך
15 הכתוב להזהיר⁴ "לא יבקר בין טוב לרע": דין
16 מעשר בהמה מפורש בכתוב הקודם "כל אשר יעבור
17 תחת השבט, העשירי יהי קודש לה", שפשוטו -
18 שהסדר צריך להיות שהבהמות עוברות תחת השבט,
19 והעשירית קדושה - ולא שבורר ומוציא אחת מתוך
20 עשר (ונוסף על זה - יעבור (ולא יעבירו) מעצמו
21 משמע)⁵, הרי כבר ידוע שאין להאדם לבקר ולברר
22 איזו תהיה 'קודש' - ולמה צריך הכתוב להזהיר
23 "לא יבקר וגו'?" לכן פירש רש"י "לפי שנאמר וכל
24 מבחר נדריכם", ולכן אפשר קא-סלקא-דעתך
25 ש"יהא בורר ומוציא את (העשירי שיהי) היפה -
26 תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע".

27 אמנם על פי זה אינו מובן סיומו "תלמוד לומר
28 לא יבקר בין טוב לרע" בין תם בין בעל מום, חלה
29 עליו קדושה", הרי לאו סיפא רישא וכו':

(1) כז, לג.

(2) ראה יב, יא.

(3) משא"כ סיומו "בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה" -
ראה בכורות יד, ב (ובפרש"י שם ע"א (במשנה) ד"ה חוץ) נז, א.
ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. וראה לקמן הערה 18, 22.

(4) ראה לקמן הערה 18, 22.

(5) אף שרש"י לא הביא דרשת הגמ' (בכורות נח, ב) "אמותיהן
מבחין כו' וגו' ויוצאות לקראת אדם ולפקינהו אינהו, יעבור
כתיב ולא שיעבירוהו". וכמו שהקשה במשכיל לדוד על ל' רש"י
"מוציאן בפתח". אבל בפשטות "מוציאן" בידים, ואפ"ל רק גרם
הוצאתן (תו"ת כאן). ובפרט שרש"י לא מפיך פי' תיבת ד"כל
אשר יעבור" (שמעונו מעצמו) מפשוטו, ובכלל לא עסיק
בפירושו (שלכן לא העתיק תיבת "יעבור") ורק מפרש תיבות
תחת השבט".

(6) להעיר מפרש"י שם "מלמד שיביאו מן המוכחר" (ולא
שצריך להביא כיו"ב).

(7) אמור כב, יט ואילך. ובפרש"י שם כב "ג' פעמים להזהיר
על הקדשן כו'".

(8) וכן פי' הר"ש משאנן בתו"כ. ובביאור הרי"ף פערלא
(בסהמ"צ להרס"ג) ח"א עשה פו בסופו (שיח, ג). וראה לקמן
הערה 22.

אבל להעיר מלשון הרמב"ם ריש הל' איסורי מזבח מ"ע
להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנא' תמים יהי' לרצון כו'
(ועד"ז בריש פ"ו שם). ואולי גם "מובחרין" נכלל ב"תמים יהי'".
או שזהו פרט נוסף, ובתיבת "מובחרין" כוונתו עדמ"ש בפ"ב
ה"ח (שם) "ד' חוליים אחרים כו' אין מקריבין אותה לפי שאינה
מן המובחר והכתוב אומר מבחר נדריך" (ואין לומר שזהו בע"מ,
כי הרי מסיים שם "ואם הקריבין יראה לי שהורצו" ואילו בבע"מ
נא' "תמים יהי' לרצון, לא לרצון יהי' לכם" - אמור שם, כ"כ"א.
ורפ"ז שם "לא יביא שה כחוש וכעור ויאמר הרי אין בו מום כו'
אלא כל שיביא כו' מן המובחר". וכדמוכח (ש"מבחר" ו"בע"מ"
הם בב' סוגים נפרדים) גם מפ"ג ה"א (שם): "האסורין למזבח
הרי הן י"ד כו' בע"מ, ושאינה מן המובחר". וראה ברי"ף פערלא
שם (שיז, ג ואילך). ובהערה 11.

(9) היינו בעיקר שאינה יפה (שמנה) ולא שיש בה איזה צד
שלילי, כי זקן וחולה וזמון נתמעטו מקרבן (פרש"י ויקרא א,
י"ד. מבכורות מא, א. תו"כ עה"פ).

(10) להעיר (בדרך ההלכה) מפרש"י מנחות (סד, א ד"ה אפי'
נמצאת) דבכחוש יש איסור ד"הקריבהו נא לפחתך" (מלאכי א,
ח). וראה בהערה הבאה.

(11) ומפרש"י זה* משמע דלפי האמת בלא לימוד ד"לא יבקר"
הי' צריך ליקח מן המובחר היינו בהמה יפה (- שמנה), ועד"ז
בשאר קרבנות (דלא נאמר בהם מיעוט). אבל ראה גו"א בפרש"י
(פרשתנו כז, י"ד): "דלגבי הקרבה אין חילוק בין כחוש ושמן".
וראה רמב"ם שבהערה 8. ובסוף הל' איסורי מזבח "ויביא

(* ובפרש"י ראה שם כתב "שיביאו מן המובחר" אבל לא פירש מהו
מובחר.

18 ב. והביאור בזה:
 19 תיבת ("לא) יבקר" אפשר בה ב' פירושים:
 20 (א) בירור, ובנידון-דין - לבקר ולהוציא בהמה
 21 אחת מתוך העשר שבעדרו.
 22 (ב) מלשון "בקורת"¹⁴, ובנידון-דין פירושה
 23 (לא שיכרר אחד מתוך השאר, אלא) לעשות בקורת
 24 בכל עדרו. והיינו שכל אחת מהעדר של עשר
 25 בהמות (שממנו יהי' העשירי קודש) תהיה מבוקרת.
 26 ועל-פי דרך ההלכה מותר לעשות בקורת בתוך
 27 עדרו, היינו שיכול "לשדי ביה מומא בכולי
 28 עדריה"¹⁵ (ובמילא יהי' העשירי בעל-מום). ומזה
 29 מובן (בפשטות) גם לאידך גיסא, שיכול לבקר את
 30 עדרו שתהיינה כולן יפות (ובמילא תהי' העשירית
 31 בהמה יפה).
 32 והנה בפשטות הכתובים באם "לא יבקר בין
 33 טוב לרע" פירושו מלשון בירור, היינו שמזהיר
 34 שלא יכרר אחת מהעשר שתהי' היא טובה וקודש,
 35 הרי כבר נאמר "כל אשר יעבור תחת השבט
 36 העשירי יהי' קודש" דמזה מובן, כנ"ל, שאין לברר
 37 בהמה אחת מן השאר שבעדרו.
 38 ולכן מסתבר יותר ש"לא יבקר" הוא מלשון
 39 בקורת, היינו ש"לא יבקר" את כל הבהמות
 40 שבעדרו קודם שיעשרן - שתהיינה כולן כפי רצונו.
 41 אולם רש"י בא לפרש כי לא יבקר הוא מלשון
 42 בירור ולא ביקורת, ולכן מעתיק בפירושו "לא
 43 יבקר" ותו לא, שהרי בעיקר מפרש תיבות אלו,
 44 אלא שההכרח לפירושו הוא מהנאמר אחרי זה
 45 "בין טוב לרע", וזאת הוא מרמז ב"וגו":
 46 לפני-זה כשמדבר בהפרשת בהמה לקרבן
 47 נאמר¹⁶ "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או
 48 רע בטוב". ועל-פי-זה בפסוק דידן, אם נפרש "לא
 49 יבקר", שלא יעשה בקורת בעדרו - למה נאמר רק
 50 "לא יבקר בין טוב לרע", הי' לו להוסיף כבלפני-

1 הסיום "בין תם בין בעל-מום חלה עליו קדושה"
 2 - "תם" ו"בעל מום" מאן דכר שמייה. (ב) מכיון
 3 דפירוש הכתוב "לא יבקר בין טוב לרע" הוא שלא
 4 יבקר את היפה מתוך השאר שבעדרו שאינם יפים
 5 (אבל שניהם ראויים להקרבה) - מנלן מכתוב זה
 6 כי "בין תם בין בעל-מום חלה עליו קדושה".
 7 (ג) גם צריך להבין: בתחילת פירושו, מעתיק
 8 רש"י רק את התיבות "לא יבקר", ותיבות "בין טוב
 9 לרע" מרמז ב"וגו", ובאמצע פירושו מעתיק גם
 10 "בין טוב לרע"?
 11 (ד) כן צריך להבין בסיום דברי רש"י:
 12 אריכות לשונו "ולא שיקריב בעל-מום"
 13 לכאורה מיותרת היא, שהרי כבר מפורש בתורה
 14 לפני-זה¹⁷ "כל אשר בו מום לא תקריבו גו"¹².
 15 (ה) מנא-ליה לרש"י בפשוטו של מקרא ב'
 16 הפרטים שבפירושו ש"יאכל בתורת מעשר ואסור
 17 לגזוז וליעבד"¹³.

קרבנו מן היפה המשובח ביותר כו' יקריש מן היפה" (וראה שו"ע
 יו"ד ס"ו ס"ח רמח). וראה שו"ת צפע"נ (נ.י. תשי"ד) סי' רעד (חלקו
 נעתק בצפע"נ עה"ת שם). ביאור הר"פ שם. ציונים לתורה כלל
 יג.

אבל להעיר שברמב"ם (ובשו"ע) שם א. מתחיל "הרועה
 לזכות עצמו יכופ יצור הרע כו" שבוה יש לפרש שאם מכיון לבו
 לשמים (ואינו יכול להביא יותר) מצוה בזה כמו בזה – ראה
 מנחות בסופו. תוס' שבועות טו, א ד"ה ללמדך (וראה בארוכה
 לעיל ע' 10 הערה 3, וע' 13 ואילך). ב. מסיים "וכן הוא אומר
 כל חלב לה" ולא הביא הכתוב "מבחר נדריכם". אך י"ל שבנוגע
 לקרבנות, סמך ע"ז שכבר הביא "מבחר" בפ"ה ח"ה שם (ובפר"ז
 שם). וכאן הביא "כל חלב לה", לפי שמדבר ב"כל דבר שהוא
 לשם הא-ל". או י"ל (שלדעת הרמב"ם) "מבחר נדריכם" שולל
 רק "שה כחוש וכעור" (רפ"ז שם) ו"חוליים אחרים" (שכפ"ב
 שם) ** וכיו"ב (היינו היפך היפה והמובחר). ו"כל חלב לה"
 מרבה גם "מן היפה המשובח ביותר"*** (לא רק שלילת האיני
 יפה ומובחר כו').

(12) בפשטות י"ל שמכיון שכ' שגם בע"מ "חלה עליו קדושה"
 אף שבכלל אסור להקדיש בע"מ כנ"ל הערה 7, הי' קס"ד שבע"מ
 זה אפשר גם להקריבו - וכבגמרא שם יד, ב, ולכן פירש "ולא
 שיקריב בע"מ". אבל יומתק ביותר ע"פ המבואר לקמן.
 (13) ואין לומר שמה שרש"י מביא ב' פרטים אלו הוא (לא לפי
 שמרומזים בפשט"מ, אלא) כי זה הדין במעשר בע"מ (לפי
 האמת), ומכיון שכ' ש"חלה עליו קדושה" (ולכן הוצרך לשלול
 "ולא שיקריב בע"מ" כנ"ל בהערה הקודמת) מסיים "שיאכל

בתורת מעשר ואסור לגזוז כו" כי אלה הדברים שבקדושת מעשר
 שישנם בבע"מ כמו בתם –

כי עפי"ז לא הי' צריך להביאו כלל, כ"א לכתוב "חלה עליו
 קדושה אבל לא שיקריבו בע"מ", והי' מובן ששאר הדברים
 שבקדושת מעשר ישנם בו (שהרי גם במעשר תם לא הביא
 (בפרש"י הקודמו) כל פרטי דיניו).

(14) ל' הכתוב קדושים (יט, כ). וראה פרש"י שם "לבקר את
 הדבר".

(15) בכורות לו, ב. וש"נ.

(16) כז, יו"ד.

(**) אבל זקן חולה ומוזהם הם בכלל בע"מ (רמב"ם ספ"ז מהל' ביאת
 מקדש).

(***) וי"ל דוב"ז תלוי: בנוגע להקרבן עצמו (ראה לעיל שם) מוכרח
 רק שיהי' "מבחר נדריכם" היינו לא "כחוש וכעור" וכיו"ב, דאל"כ הוי
 כמו בינון קדשים (וראה בהמובא בסוף הערה 8 "אסורין למזבח . .
 שאינה מן המובחר"). ובנוגע להאדם "הרועה לזכות עצמו יכופ יצור
 ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר".

28 תם בין בעל-מום חלה עליו קדושה". ואף שאין
29 בעל-מום קרב לגבי המזבח, וקדושת המעשר היא
30 "ליקרב למזבח כו'", מכלל-מקום למדנו ממה שנאמר
31 "לא יבקר בין טוב לרע" (שפירושו גם תם ובעל-
32 מום, כנ"ל) שגם בעל-מום "חלה עליו קדושה"²²,
33 אלא שקדושתו היא "לא שיקרב בעל-מום אלא
34 יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד", כדלקמן.
35 ד. והביאור בזה: בקדושת העשירי (בין תם
36 ובין בעל-מום) נאמר - "יהי קודש". וכן בכתוב
37 לפני-זה "העשירי יהי קודש לה'" (בהוספת תיבת
38 "יהי") מזה משמע דנוסף על עצם חלות הקדושה
39 על הבהמה, צריך ש"יהי קודש" - צריך להיות
40 החלות ביחד עם הו' דקדושה, היינו שתיכף
41 כשנתקדשה הבהמה תיעשה בה פעולת²³ קדושה²⁴.
42 וכמו שפירש רש"י על "יהי קודש" (הנאמר
43 לפני-זה בתם) - "נקרב למזבח דמו ואמוריו כו'
44 והבשר נאכל לבעלים", שזוהי פעולת הקדושה
45 החיובית - שחל על האדם לעשותה משנתקדשה
46 הבהמה.
47 אולם בנוגע לבעל-מום אינו מובן, איך שייך
48 לומר בזה "יהי קודש", היינו איך אפשר לעשות
49 בה פעולה חיובית של קדושה - הרי אין מקריבין
50 בעל-מום על גבי המזבח.

פרש"י - ככ"מ בפרש"י עה"ת (ראה לקו"ש ח"א ע' 58 ס"ג
ובהערה 22 שם).

(22) ועפ"ז נמצא דלפירש"י (בפירושו עה"ת) אין בהכתוב "לא
יבקר בין טוב לרע" איסור לאו. בנוגע להוציא את היפה הוא רק
שלילה שא"צ לבקר, ובנוגע לבע"מ בא הכתוב לומר ש"חלה
עליו קדושה",

ולא כמ"ש בביאור הרי"ף פ' פערלא שם (שיח, ד) דמתיבת "בין
תם בין בע"מ" ואילך הוא פ"י אחר, וכמו "דבר אחר" בפרש"י,
ולתחלת פירושו שבא לשלול להוציא את היפה, אי"ז לאו. ולפי'
השני שקאי על תם ובע"מ היא לאו, עיי"ש שקו"ט בארוכה בזה
שלדעתו זהו מחלוקת, דהתו"כ כאן דס"ל דטוב פ"י יפה, הוא רק
שלילה (לומר דלא קפיד להיות ממבחר). וגמ' דילן (בכורות לו,
ב. גג, ב) ס"ל דהוי אזהרת לאו, ופי' טוב ורע הוא תם ובע"מ,
וכ"ה דעת הספרי ראה (יב, יא). ועייג"כ צפע"נ (מהדו"ת עז, ב.
השטמות להל' ערכין ע' 83. נעתקו בצפע"נ עה"ת כאן, ובפ' ראה
שם). ושם: מחלוקת רש"י ותוס' (בכורות נח, רע"ב) בבירור את
היפה, אם עבר על "לא יבקר".

(23) עפ"ז יש לתרץ פרש"י בבהר (כה, יב): תהי' בהויתת תהא,
ול"ק זה בתהי' שבכתוב שלפניו -

אלא - בפעם הא' שנאמר "תהי'" הוא כפשוטו שצ"ל פעולה
(וקדשתם - בב"ד ואומרים כו' שם פרש"י כה, י) וכשנשנה
עוה"פ - ה"ז לדרשה דבהויתת תהא.

(24) ובפרט שרש"י לא הביא על "יהי קודש" דרשת התו"כ
כאן "מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר", ועד"ז שאר הדרשות
שבגמרא (בכורות נג, ב. נח, ב).

1 זה גם "בין רע לטוב", שהרי כמו שאין לבקר את
2 עדרו שתהיינה כל הבהמות יפות, כמו כן צריך
3 להזהיר שלא יבקר שתהיינה כולן רעות¹⁷,

4 וכיון שנאמר רק "לא יבקר בין טוב לרע" ותו
5 לא - מוכח ש"לא יבקר" פירושו הוא לא יברר.
6 ואם תאמר, מהיכא תיתי לומר שאפשר לברר
7 ולהוציא את היפה שיהא הוא העשירי, מפרש רש"י
8 "לפי שנאמר וכל מבחר נדריכם, יכול יהא בורר
9 ומוציא את היפה - תלמוד לומר לא יבקר"¹⁸.

10 ולכן אין הכתוב מוסיף "בין רע לטוב", כי
11 מאחר שנאמר "כל אשר יעבור גו' העשירי יהי'
12 קודש גו'" אין מקום לומר שאפשר לברר ולהוציא
13 את העשירי שיהא קודש כנ"ל, אם לא מפני שכתוב
14 "כל מבחר נדריכם" שפירושו (לברר ולהוציא את
15 ה)יפה, לכן צריך לומר (ר"ק) "לא יבקר בין טוב
16 לרע", שלא יהא בורר ומוציא את היפה.

17 ג. אמנם עדיין קשה: כיון ש"לא יבקר בין טוב
18 לרע" נאמר רק לשלול שלא נלמד מ"וכל מבחר
19 נדריכם" שצריך לבקר - הרי הי' מספיק לכתוב
20 "לא יבקר" ותו לא, שגם אז הי' מוכרח לפרש
21 שהמדובר הוא בביקור היפה¹⁹ (כי בלעדי הכתוב
22 "וכל מבחר נדריכם", שכוונתו על היפה, אין צורך
23 לשלול שלא יברור את העשירי, מאחר שכבר נאמר
24 "כל אשר יעבור גו'", כנ"ל). ואם-כן תיבות "בין
25 טוב לרע" מיותרות הן.

26 ומזה מכריח רש"י ש"בין טוב לרע" מרבה עוד
27 ענין²⁰ - "תם ובעל-מום". ובא הכתוב לומר²¹ "בין

(17) ואף זה הי' מובן במכש"כ - הרי הי' קס"ד שמעכב
בדיעבד, וצריך להשמיענו שאם עבר ועשה כל העדר בהמות
רעות, שחל ע"ז קדושת מעשר, ועדמ"ש כבלבוש האורה בפרש"י
פסוק יו"ד.

(18) ומזה שהכתוב בא לשלול הקס"ד שצריך לברר את היפה
- לכאורה שוב אין מקום לומר (לדעת רש"י) שלא יבקר הוא
לאו, כי זהו רק שלילה, שאינו מחויב לבקר. וראה לקמן הערה
22.

(19) אבל אין לומר שאז הי' קס"ד דפי' "לא יבקר" הוא מל'
בקורת בעדרו, דהרי מובן דלא כל הבהמות נכנסות לדיר להתעשר
(ראה בכורות נו, א), וא"כ מוכרח שיעשה הבקורת דלהוציא מן
העדר הפסולין הנ"ל, ואף שלא הובא הנ"ל (דבכורות) בפרש"י,
הרי א' גם בפפ"ש"מ נתמעטו כמה בהמות מהקרבה (ראה פרש"י
ויקרא א, ג. ב. ג. י). ב' אם לא הי' הלימוד דגם בע"מ חלה עליו
קדושה וכו' הרי הי' נשאר האיסור להקדיש ולהקריב בכל
הפסולין שבפ' אמור שם.

(20) ואי"ז דרשה אחת עם התחלת הפירוש כמו שצירפו כמה
מפרשי התו"כ כל דברי רש"י לפי' התו"כ (ששם הוא רק לא יבקר
בבירור היפה - כתחילת דברי רש"י).

(21) ותיבות "בין טוב לרע" - הן העתקת ל' הכתוב בפנים

ומלשון רש"י³¹ "שיאכל בתורת מעשר" משמע
 שיש ענין חיובי באכילתו³².
 ובהכרח לומר שפירוש רש"י הוא כפשוטו ממש
 - שהאכילה צריכה להיות "בתורת מעשר" -
 שמדאורייתא צריך לכוון שהוא אוכל מעשר. ולכאורה
 חידוש גדול הוא, ולא אשתמיט במקום אחר.
 ו. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י:
 מבואר בחסידות³³ שבזיכוכן שבדברים הגשמיים
 ועלייתם לקדושה, ישנן כמה מדריגות, ומהן:
 דברים גשמיים ש(רק) הוכנו לעשיית מצוה,
 טרם שנעשית בהם מצוה, כגון צמר שהוכן
 לציצית, קלף לתפילין, וכו': למעלה מזה -
 הדברים הגשמיים אחרי שנעשית בהם המצוה,
 אשר הזיכוכן הנעשה בהם בעת קיום המצוה על-ידי
 קיום המצוה (שאז הוא הזיכוכן הכי נעלה) רישומו
 נשאר בדבר אחרי קיום המצוה.
 ובזה גופא חילוק: אינו דומה רושם הזיכוכן
 שנשאר בדברים אשר לאחר עשיית המצוה הם
 "תשמישי קדושה"³⁴ לאלו שאין בהם קדושה
 לאחר עשיית המצוה, וכמו "תשמישי מצוה"³⁴
 וכו'.

[ותירה מזה, גם בדברים שאין המצוה נעשית
 בהם עצמם אלא שעל ידם נעשית מצוה, כגון: ממון
 הניתן לצדקה, הנה אף שאין במעות אלו שום
 קדושה (הם חולין כמקודם), מכל מקום אינו דומה
 ממון זה לאחר שקיימו בו מצות צדקה, לכמו

לכן מוסיף רש"י "ולא שיקרב בעל-מום (שהיא
 פעולה חיובית של קדושה עיקרית, בפשטות) אלא
 יאכל בתורת מעשר", שגם זאת היא פעולה חיובית
 של קדושה - "יהי קודש".

אבל אין זה מספיק, כי לאכלו "בתורת מעשר"
 אפשר רק לאחר שחיטה (והשחיטה בבעל-מום אינה
 חלק מפעולת הקדושה של מעשר) - ולא מיד
 כש"חלה עליו קדושה".

ולכן מוסיף רש"י "אסור ליגזז וליעבד",
 שבקדושה זו צריך לזהר תיכף משנתקדשה.

אמנם מובן שאין זה מספיק - כי אינה פעולה
 חיובית אלא שלילית "אסור ליגזז וליעבד". ולכן
 ענין הראשון הוא "יאכל בתורת מעשר", כנ"ל.

ה. מענינים מופלאים בהלכה שבפירוש רש"י
 דילן:

עדיין צריך להבין, קדושה זו בבעל-מום אשר
 "יאכל בתורת מעשר" מה ענינה: נאכל ל"שני ימים
 ולילה אחד"²⁵, הוא רק בתם ולא בבעל מום; נאכל
 רק בכל העיר (ירושלים)²⁵, גם זה הוא רק בתם,
 אבל בעל-מום "נאכל בכל מקום"²⁶, גם בחוץ
 לארץ.

ואיזה דין מיוחד באכילת מעשר בעל-מום שעל-
 ידו תיקרא אכילה זו - אכילה "בתורת מעשר"²⁷?

[ואין לומר שהכוונה היא מה "שאין נמכרין
 באטליז ואין שוקלין בליטרא"²⁸ כי (נוסף שלכמה
 דיעות הוא מדרבנן (בעל-מום)²⁹, הרי) (א) זהו רק
 ענין שלילי (ב) ועיקר - אין זה דין באכילת מעשר³⁰,

(25) זבחים פ"ה, מ"ח.

(26) רמב"ם הל' בכורות פ"ו ה"ד.

(27) ואין לומר שיש מצוה באכילתו כמו בקק"ל שהנאכלים
 לישראל יש מ"ע באכילתן לבעלים (רש"י פסחים נט, א ד"ה
 בשאר ימות השנה. רמב"ן בסהמ"צ בהשלמות מ"ע א) - שהרי
 פסוקים המובאים בהנ"ל הוא רק בקק"ל כאלו שנקרבים ע"ג
 המזבח. וכדמוכח (שאין מצוה באכילת בע"מ שאינו נקרב) גם
 מהברכה שהיא לאכול את הוֹבֵב (רש"י ברכות שם. תוספתא ספ"י
 דפסחים. וראה רש"י פסחים קכא, א במשנה).

(28) בכורות לא, א. תמורה ח, א.

(29) רמב"ן הל' בכורות רפ"ה. רא"ש שם ס"א, חינוך מצוה
 שסא. וראה פרש"י זבחים עה, ב ד"ה ופרקינן. וראה ברמב"ם הל'
 בכורות שם ה"ו, לענין איסור מכירה בכלל במעשר בע"מ.

(30) בדוחק הי' אפ"ל ש"יאכל בתורת מעשר" כוונתו שאין
 למוכרו לאחר, כ"א לאכלו בעצמו, אבל (נוסף ע"ז שלפ"ז הוא
 רק ענין שלילי, ו"יהי קודש" משמעותו ענין חיובי כנ"ל בפנים,
 הנה): (א) אין זה רמז שיבינו בן חמש למקרא, (ב) הול"ל בפשטות
 - בעליו יאכלנו (ע"ד פרש"י בתם) או כיו"ב. (ג) עפ"ז - לדעת

רש"י - איסור מכירה מדאורייתא, וחידוש דלא כמשמעות סוגי'
 הגמרא (בכורות לא, ב ואילך) וראה בהנסמן בהערה הקודמת.

- הו"ל לרש"י לפרשו ולא לרמזו.

(31) וגם אם לזה הי' כוונת רש"י הו"ל לרש"י לפורטו, ובפרט
 שמפרט איסור גיזה ועבודה.

(32) ואף שבש"ס (בתמורה שם) נאמר הל' "נאכל בתורת
 מעשר" לענין ש"אין נמכרין באטליז ונשקלין בליטרא" כו' הרי
 קשה לפרש כן בפירוש רש"י עה"ת (גם ע"ד ההלכה בפרש"י)
 שבא לפרש ולא לסתום. ועי' בפרש"י סנה' (קרב, ב) ד"ה לעולם
 בבעלי מומין שכתב "שיש להם שם ליווי... בהמת בכור ומעשר"
 (משא"כ לדעת התוס' בכורות לא, א ד"ה חוץ, שגרס הא ד"אין
 נמכרין" גם בסנה').

ויש לפרש בחילוק הסוגיות: בתמורה ס"ל דזה ש"אין
 שוקלין בליטרא וכו'" הוא מה"ת, משא"כ בסנה' דס"ל דאיסור
 אין נמכרין כו' ואין שוקלין כו' הוא רק מדרבנן (ולכן לגירסת
 רש"י) (לא הובא שם).

(33) ראה שערי אורה נו, א ואילך. עז, ב. תו"ש ע' 4. וראה
 ספה"מ תש"ט ע' 148 הערה 4.

(34) מגילה כו, ב.

34 "שיאכל בתורת מעשר (ואחר-כך) אסור ליגזז
35 וליעבד". מתחילה מבאר עיקר המכוון שבעבודה -
36 "יאכל בתורת מעשר", הוא ענין חיובי - "ועשה
37 טוב", שבוזה מתבטאת בחינת הקדושה בגלוי
38 כנ"ל: ואחר-כך מדבר על-דבר "סור מרע", שהוא
39 הקדמה וטפל להמשכת אלקות - "אסור ליגזז
40 וליעבד".
41 והיינו, אף שסדר הדברים בפועל הרי תחלה
42 צריכה להיות הזהירות ב"סור מרע" שלא יהיו
43 דברים בלתי רצויים, ואחר-כך העבודה ב"עשה
44 טוב", אבל בפירוש רש"י - "יינה של תורה",
45 מדגיש העיקר והמכוון שבעבודה⁴¹ - לעשות לו
46 יתברך דירה בתחתונים על-ידי "ועשה טוב",
47 ואחר-כך מבאר אשר קודם לזה צריכה להיות
48 העבודה ד"סור מרע".
49 עוד יש לומר (על-פי פשט שברמז זה): מקדים
50 הודאי - יאכל, ואחר-כך הספק - שאם יהי צמר
51 הראוי להגזז ועבודה הראויה להיעשות על-ידי
52 בהמה זו - אסור ליגזז וליעבד.
53 והנה אף ש"סור מרע" - "איסור גיזה וכו'",
54 הוא רק הקדמה והכנה להמשכת הקדושה בגלוי
55 על-ידי "ועשה טוב" - "יאכל בתורת מעשר",
56 מכל-מקום צריכה להיות הזהירות ד"סור מרע",
57 דוקא בכל הפרטים. ומבאר רש"י שזה בב' -
58 הענינים: איסור גיזה ואיסור עבודה, הזהירות
59 צריכה להיות הן ב"עבודה" הנעשית בגוף הבהמה
60 - דהיינו בענינים עיקריים: והן ב"גיזה" שהיא
61 בשערות, שהשערות הן "את בשרו" הטפל
62 לבשרו⁴² - דהיינו הזהירות גם בענינים (שנראים
63 לכאורה כ)טפלים.
64 ועל-ידי עבודה בסדר זה תהי' אחר-כך כדבעי
65 ההמשכה שעל-ידי "ועשה טוב", לעשות לו יתברך
66 דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ בחוקותי, תשכ"ה)

1 שהיה קודם שנתנוהו לצדקה. ועוד פעולה נפלאה
2 שנעשית על ידי זה - שממון צדקה זה מעלה כל
3 הממון שממנו נתרם³⁵.
4 ולכאורה על-פי-זה - בנידון-דידן, העשירי
5 מעלה עמו כל התשעה. ועוד צריך-עיון].
6 והטעם בזה: זהו החידוש שבמתן-תורה
7 "העליונים ירדו לתחתונים והתחתונים יעלו
8 לעליונים"³⁶. והיינו שהזיכוכ הנעשה בדבר הגשמי
9 בעת עשיית המצוה, נקבע בו (רישומו) גם לאחר
10 עשיית המצוה³⁷.
11 וענין זה מרומז בפירוש רש"י: מעשר בהמה
12 תמימה שנאמר על זה "יהי קודש", הנה הקדושה
13 הנעשית בה נראית בה בגלוי אחר-כך - קריבה על
14 גבי המזבח, דמה ואימוריה וכו'. אמנם בבהמה
15 בעלת מום, שאין מקריבין אותה על גבי המזבח,
16 לכאורה לא נראה בה קדושה אחר שחלה עליה
17 קדושת מעשר, ורק שאסור לגוזזה ולעבוד בה
18 (שזהו רק על-דרך אסור לבזות וכו'), אבל באופן
19 חיובי לא נראית בה קדושה. מה-שאין-כן לפירוש
20 רש"י - מכיון שנתקיימה בה מצות מעשר ו"חלה
21 עליו קדושה", נשארה בה קדושה שבאה לידי
22 ביטוי בגלוי שם לאחר-יזה "יאכל בתורת מעשר",
23 שכשאוכלו - עליו לכוין שהוא אוכל מעשר, כנ"ל.
24 ז. עוד ענין ב"יינה של תורה" שבפירוש רש"י
25 דילן:
26 ידוע³⁸ בענין "סור מרע" ו"עשה טוב", שעיקר
27 המשכת קדושת אלקות הוא על-ידי "ועשה טוב"
28 - מצות-עשה דוקא, אלא שבכדי להמשיך אלקות
29 על-ידי מצות-עשה, צריך להיות תחלה "סור מרע",
30 ו"כמשל המלך בשר-ודם שרוצים לעשות לו דירה
31 נאה שצריכין לפנות ההיכל מכל לכלוך וכו'
32 ואחר-כך לסדר שם כלים נאים כו"³⁹.
33 וזהו שמרמז⁴⁰ רש"י בסדר הענינים:

(35) עיין תניא פל"ד.

(36) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(37) ראה לקו"ש ח"ה ע' 88. ח"ה ע' 59 ובהערות שם.

(38) לקו"ת בלק ע, ג. וראה לקו"ת פרשתנו מה, ג. שלח לו,

ד. ובכ"מ.

(39) לקו"ת בלק שם. וראה שם פ' צו טז, סע"א ואילך.

(40) בפשטות צריך להקדים "שיאכל כו'" - כי "יהי קודש"

משמעותו ענין חיובי, בזה שווה לקודמו (תם) שפרש"י (גם) בענין

דאכילה.

(41) להעיר גם מלקו"ש ח"ה ע' 120, בשינוי ל' רש"י "יעקב
(ואח"כ) ועשו האמורים בפרשה" ללשון הרמב"ן "עשו (ואח"כ)
יעקב האמורים למשה".
(42) עירובין ד, ב.

ילקוט לוי יצחק על התורה

אברם את רכושו בן אחיו ר"ת רב"א כמ"ש בלקוטי תורה (שם) הי' דבר ה' אל אברם במחזה לאמר, מחזה דוקא. עד"ז הוא מה שרכא דר במחוזא דוקא.

במלת מחזה שברכוע⁷ עולה מספר רב"א, והי' דר במחוזא שברכוע⁸ עולה בהסר הפשוט דמחוזא מספר רב"א, זהו מה שרכא הרבוע דמחזה, הי' דר במחוזא, שעולה מספר הרבוע בלבד מבלי הפשוט מספר רבא, והיינו הרבוע דר בהפשוט, וד"ל.

הנה רבא שהוא כמו בחי' אברם, הוא יודע שצריך להוקיר לאשתו בשביל שיתעשר ע"ד כמו שבאברם כתיב ולאברם הטיב בעבורה, לכן אמר שכן צריך לעשות לבני מחוזא.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שסא

והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערו:

יש להעיר משבת לב⁹: שאנשי מחוזא אמר רבא שגוזלות לבעליהן וכו', וחידש שבכ"ז אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערו. ואפשר שמפ"ז אין מספיק הטעם דיבמות (סב:) שהמכבדה¹⁰ יותר מגופו עליו נאמר וידעת כי שלום אהלך וכו'¹¹. ועיין ג"כ לקוטי תורה ס"פ וזאת הברכה¹².

הערה מכ"ק אדמו"ר זי"ע

(7 פירוש: מ (40) + מח (48) + מחז (55) + מחזה (60) = 203, כמספר רב"א.

(8 פירוש: מ (40) + מח (48) + מחז (54) + מחז (61) + מחוזא (62) = 265, ובהסר מספר הפשוט של מחוז"א (מספר 62), דהיינו 265 - 62 = 203, כמספר רבא.

פירוש: רבא הי' דר במחוזא, והיינו שהי' דר וכלול בתוך העיר מחוזא, והרבוע דמחוזא – שהוא בגי' "רבא", וכן "מחזה" ברבוע, הם בגי' האותיות שכלולים ודברים בתוך האותיות "מחוזא", וזהו רמז ש"רבא" דר במחוזא.

(9 גמרא שם: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הוה... אמר רבא כגון הני נשי דמחוזא דאכלן ולא עבדין. [ופרש"י – דאכלן ולא עבדין. ונמצא שגוזלות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדת במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגזול.]

(10 וז"ל: ת"ר האוהב את אשתו כגופו והמכבדת יותר מגופו עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד) וידעת כי שלום אהלך [פרש"י: יותר מגופו, דולותא דאיתתא קשה מדגברא].

(11 וצריכים גם הטעם "כי היכי דתתערו" וד"ל.

(12 (עמוד ק, ב) וז"ל שם: ... יובן מאד"ל (ביבמות דס"ב ע"ב) ע"פ להניח ברכה אל ביתך (ביחזקאל ס"י מ"ד) שהברכה לאדם היא בשביל אשתו. וזהו מימי לא קראתי לאשתי אשתי אלא לאשתי ביתי (בשבת קיח, ב), וצ"ל דהרי בכתובה כותב האיש לאשתו אנא אוקיר ואוזין כו', ולכאורה תמוה איך כותב אנא אוקיר ואוזין, הלא אמרו אין אדם ניזון אלא בשביל אשתו, אך באמת שניהם אמת כי העיקר העבודה להמשיך בחי' חסדים העליונים הוא מבחי' דוכרא, רק שיכול להיות שיהיו החסדים רק בגילוי אלקות וכדומה ולא ישתלשל למטה כלל בפרנסה גשמי, ושימשך מבחי' חסד ורחמים דאצילות למטה נותן לחם לכל בשר גשמי זהו בשביל אשתו... ע"ש.

בראשית יב, טז – ולאברם הטיב בעבורה ויהי-ל צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתנות וגמלים

ביאור הגי' (כ"מ נמ) אין הברכה מצוי' בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנא' ולאברם הטיב בעבורה, היינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערו וכו'

וא"ר חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצוי' בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר' ולאברם הטיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערו².

רבא מציעא נט, א

אוקירו נשייכו, כבדו נשותיכם.

מחוזא, עיר שהי' רבא דר בתוכה כך שמה.

רש"י

כשיש לו להאדם תבואה בתוך ביתו אז הוא עשיר, משא"כ כשאין לו תבואה בתוך ביתו אז נקרא דל.

הנה הברכה המצוי' בתוך ביתו של אדם, הוא הברכה בתבואה שבתוך ביתו, והוא כי אפילו אם יש לו תבואה בתוך ביתו הנה צריך להיות שיהי' ברכה מצוי' בעיסה, ושיהי' ברכה מצוי' בעיסה הוא ע"י האשה דוקא, שעל ידה מתגדלת העיסה שנעשה בה ברכה הרבה. וכמו שמצינו בשרה שהיתה ברכה מצוי' בעיסה³.

ונלמד זה ממ"ש ולאברם הטיב בעבורה, בעבורה ממש, שעבור הוא תבואה כמו מעבור הארץ⁴, וההטיב בעבורה הוא מה שהברכה מצוי' בעיסה.

והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערו, רבא דוקא אמר זה כי רבא הוא מבחי' אברם אותיות מרבא כמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פ' לך⁵ ע"ש.

ורבא הי' דר במחוזא⁶ הוא ע"ד כמו שבאברם כתיב אחר הדברים האלה (שהוא אחר מלחמת המלכים שהשיב

(1 בראשית יב, טז. (ראה גם לקמן סימן קטו).

(2 כי היכי דתתערו, דע"ז תתעשרו.

(3 ראה רש"י בראשית כד, טז.

(4 יהושע ה, יב "באכלם מעבור הארץ".

(5 וז"ל שם: (בראשית יד, יב) ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם, כבר הודעתין איך רבא האמורא נמשך נשמתו משרש דנעמה העמונית בת לוט וז"ס ואת כל "רכוש" בן "אחי ר"ת רבא (כי כולה היא למעלה) וכאשר הקליפות שבו את לוט גם את נשמת רבא שבו עמו עד שיצאה נעמה העמונית ויצאה ממנה רבא וזהו סוד בן אחי אברם כי אותיות רב"א הוא באברם.

(6 ראה גם לעיל סימן פה.

מצב העולם, "ארורה" האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה גו' בזעת אפך תאכל לחם גו', אלא לפי שעניני גשמיים העולם אינם "כלים" כביכול להשפעת הקב"ה. והיינו שגם אדם הלומד תורה ומקיים מצוות כדבעי, ונשפע לו כל טוב גם בצרכיו הגשמיים, אין זה בא תיכף ומיד, כי דבריו הגשמיים אינם מיוחדים עם שרשם ברוחניות, השפעת ה'. וזהו החידוש שיהי' לעתיד לבוא בימות המשיח, שלא יהי' הפסק בין הפעולה והצמיחה בגשמיים, לפי שלעתיד יהיו הדברים הגשמיים בהתאחדות עם שרשם ומקורם – דבר הוי'.

וחילוק זה בין העבודה באופן של חקיקה והתאחדות בזמן הזה והחידוש שיהי' לעתיד לבוא מובן על פי משל מהחילוק בין חקיקה על גבי האבן וחקיקה שהיא מעבר לעבר. וכמבואר בחילוקם³, דאיותיות החקיקה על דרך משל באבן טוב אף שהאיותיות הם מיני' ובי' דהאבן, מכל מקום, כיון שאיותיות אלו יש להם מקום אחיזה בהאבן יש להם דמיון ושייכות לאיותיות הכתיבה⁴, שגם הן מעלימות קצת, הן משחירות ה"טוהר" של האבן טוב, ואילו איותיות החקיקות מעבר לעבר (כמו האיותיות שבלוחות⁵) אין להם מקום אחיזה ומובדלות לגמרי מאיותיות הכתיבה.

וכן הוא בנמשל⁶: כאשר איזה דבר חקוק בהאדם דוגמת איותיות החקיקה באבן טוב, היינו שחקוק וחודר בתוכו (לא כאיותיות הכתיבה שהן על הקלף) אבל אינו חודר לתוך העצם שלו ממש, הרי כשם שאצל האדם אינו העצם שלו ממש, כן הוא גם בהתוצאה מזה, שאינה באופן שחודר עד לכל דבריו החיצוניים שלו; אבל כאשר התורה ומצוות נחקקים באדם מעבר לעבר, שזהו כל העצם שלו, הרי זה חודר ופועל מעבר לעבר, בכל כוחותיו ועניניו עד בכל הדברים שבעולם, ולכן נראה ונגלה גם בגשמיים העולם שאין הפסק בין פעולת האדם והפירות הצומחים, שההשפעה של הקב"ה נשפעת תיכף ומיד ממש בלי הפסק כלל.

וענין זה יהי' בגילוי לעתיד לבוא שאז תהי' בגלוי החקיקה שבלוחות, כמו שכתוב⁷ "חרות על הלוחות", ואמרו רז"ל⁸ אל תקרי חרות אלא חירות, חירות ממלאך המות כו', שחירות זו תהי' לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש. לקוטי שיחות חלק לז פרשת בחוקותי

כו, ג – אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם

א. אם בחוקותי תלכו. כתב הגאון בספר ברכת טוב ז"ל בליקוטיו דף כג וזה לשונו, אם בחוקותי תלכו רצה לומר כשבחוקותי תלכו יהי' הגאולה הנרמזת במילת אם, בגאולת מצרים על ידי אהרן משה, דיוונים על ידי אלעזר מתתיהו, דאחשוורוש על ידי אסתר מרדכי, דלעתיד לבא על ידי אליהו משיח, וזהו אם הבנים שמחה עכ"ל. גם הרב הקדוש מ"מ בספר סמוכים לעד ז"ל דכתב בכוונת הסמיכות משם הרב מנחה בלולה ז"ל ד'אם' ראשי תיבות אליהו משיח לרמזו למאמר רז"ל בשבת דף קיח אם שמרו ישראל שני שבתות כראוי מיד נגאלים ולזה סמך (כו, ב) שבתותי תשמורו מיד אם בחוקותי תלכו כלומר מיד אליהו משיח מתגלי' עכ"ל.

ברכת טוב

כו, ד – ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי

ב. ונתנה הארץ יבולה. לא כדרך שהיא עושה עכשיו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון. ומנין שהארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. וכן הוא אומר (בראשית א, יא) תדשא הארץ דשא עשב מלמד שבו ביום שהי' נזרעת בו ביום עושה פירות.

ועץ השדה יתן פרי. לא כדרך שהיא עושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. ואומר (בראשית א, יא) עץ פרי עושה פרי למינו, מלמד שבו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פירות.

תורת כהנים

ג. ונתנה הארץ יבולה. שהארץ תצמיח מית' לעתיד. יבלה כתיב, אם יבֵּלָה המת אף על פי כן יחי'. [ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, וכי היום אין הגשמים יורדים ואין הארץ נותנת יבולה, אלא זה רמז לתחיית המתים שתהי' בעתה, הקב"ה מוריד הנשמה מן השמים, כענין שנאמר (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל זו הנשמה, והארץ מצמחת מית' מלמטה, כענין שנאמר (שם) ואל הארץ לדין עמו, וזהו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה].

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

זה שבזמן דעתה באים עניני האדם באופן של טירחא ויגיעה, ועובר זמן רב עד שמוציאים פירות, הן בעשבים והן בפירות האילן, אינו רק בסיבת חטא עץ הדעת' שירד

(2) בראשית ג, יז ואילך.

(3) המשך תרס"ו עמוד תפג ואילך. המשך תער"ב חלק א' עמוד תק. ספר המאמרים תש"י עמוד 63. ובכמה מקומות.

(4) ועד שאפשר למלאותן דיו, היינו שנותנין מקום לאיותיות הכתיבה המעלימים לגמרי (תרס"ו ותש"י שבהערה הקודמת).

(5) כמור"ל (שבת קד, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין.

(6) ראה לקוטי שיחות חלק ח' עמוד 131 ביאור החילוק בעבודת האדם (לגבי קב"ע).

(7) תשא לב, טז.

(8) אבות פרק ו, ב.

(9) ראה שמות רבה פרק מא, ז. וש"נ.

(1) להעיר מנצח ישראל להמהרה ל"פ"נ. נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ו.

♦ יום ראשון י"א אייר ♦

(ג) **אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם** גאם בקנמי תהכון ונת פקודי תטרונו ותעבדון יתהיו: **אתם:**

רש"י: **אם-בחוקתי תלכו** • יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר: **"וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְגו'**", הרי קיום המצוות אמור! הא מה אני מקיים **"אם בחוקתי תלכו"**? שתהיו צמלים בתורה. **וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ** • הווי צמלים בתורה על מנת לשמר ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה א): **"ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם"**.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 79)

אם בחוקתי תלכו . . ונתתי גשמיכם בעתם (כו, גז)

ידועה השאלה, הרי העקר הוא השכר הרוחני. ויש לבאר, דהנה **"בחוקתי"** הוא גם מלשון חקיקה. כשם שלא נתן להפריד בין אות החקיקה באבן ובין האבן עצמה, כמו כן התורה צריכה להיות חקוקה בלב, היא צריכה להתמזג עם האדם ולחדור בכל מהותו. ודבר זה בא לידי בטוי בכך שהשפעתה מקיפה גם את חיו הגשמיים ומביאה לו שכר גשמי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק יו, עמוד 313 – מתוך 'לקראת שבת')

למוד התורה באפן דיגיטי

אם-בחוקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו

אם בחוקתי תלכו – יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו, שתהיו צמלים בתורה (כו, ג. ובפירוש רש"י) וצריך להבין (כפי שהקשו במפרשים), מהיכן למד רש"י בפשט הכתוב דקאי על עמל התורה, ולא על למוד התורה בכללות?

ויש לומר הבאר בזה: תלמוד תורה הרי הוא אחד מתרי"ג המצוות, ולכן אי-אפשר לומר שבחוקתי קאי על למוד התורה כפשוטו, דהרי זה נכלל ב"וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", אלא מכריחים לומר דאיידי בהוספה מיוחדת בלמוד התורה, שאינה כלולה בחיוב של מצוות תלמוד תורה – "עמלים בתורה". כי מצד מצוות תלמוד תורה (**"וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ"**) אין חיוב להתנגע בתורה. וזוהי ההוספה דבחוקתי תלכו – ללמוד התורה באפן דעמל ויגיעה.

(ד) **וְנָתַתִּי גְשֵׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ** דואתן מטריכון בעדנהון ותתן ארעא עללתיה ואלן חקלא יתן אבה: **השדה יתן פריו:**

רש"י: **בעתם** • (ת"כ, תענית כב) בשעה שאין דרוך בני אדם לצאת, כגון (בבלי רביעית, רש"י ישן) בבילי שבתות. **ועץ השדה** • (ת"כ) הן אילני סרק, ועתידין לעשות פרות.

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

רש"י ישן. וכן בבילי שבתות שהפריית שרייזים במנוחת שבת וממעטים לצאת (ספרא, תענית כג) (נח"י): **ועץ השדה**. אחר שפבר נאמר ונתנה הארץ יבולה הרי כל מיני הצמחים והפירות במשמע, אם כן מה תלמוד לומר ועץ השדה יתן פריו? אלא הן **אילני סרק** – סוג אילנות שאין טבעם להוציא פירות, והכתוב מבטיחך שבאשר יגיע זמן וישאל יעשו רצונו של מקום בדרך המושלמת, אזי ישתנה טבע האילנות הללו, ועתידין לעשות פירות (ספרא לש"י): תורה ה

לכם ושמורות בלבבכם כדי לקיימן, כמו שנאמר (דברים ה, א) **"ולמדתם אותם"** – ומתוך כך – **ושמרתם לעשותם** (וראה עוד בבאורנו לעיל כב, לא) ו: תורה ד **(ד) בעתם**. כוונת הכתוב, כי לא זו בלבד שהגשמים יבואו בעת הראויה להם מצד צורך האדמה והצמחים כשהם זקוקים למים, אלא גם בזמן המתאים והנוח לבריות, דהיינו **בשעה שאין דרוך בני-אדם לצאת** מבתיהם, כגון (בבלי רביעית – לילות ימי רביעי בשבוע, שאז היו נמנעים מלצאת ביחידות מפני חשש מזיקים.

(ג) **אם בחוקתי תלכו**. אילו היה נאמר כאן רק **"אם בחוקתי תלכו"**, הייתי יכול לומר כי זה קיום המצוות בלבד, אמנם כשהוא אומר בהמשך הכתוב **וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְגו'**, הרי קיום המצוות כבר אמור, הא מה אני מקיים – ואם כן, מה אני מפרש: **"אם בחוקתי תלכו"**? שבנוסף לקיום המצוות, גם תהיו צמלים בתורה (ספרא):

וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אתם. כך אמר הכתוב: הווי צמלים בתורה על-מנת לשמר ולקיים, שעל ידי לימוד התורה תהיינה המצוות ידועות

סַבַּת הַיְעוּדִים הַגְּשָׁמִיִּים

וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: (כו ד)

והקשה האברבנאל: מדוע השכר על עמל בתורה וקיום המצות הוא שכר גשמי, והרי עיקר שלמות השכר הוא תועלת וטובה ורחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית?

וַיֵּשׁ לִזְמוּר הַבְּאוּר בְּזֶה: עַל הַתּוֹרָה נֶאֱמָר "כִּי הוּא חַיֵּךְ וְאָרְךְ יָמֶיךָ", וּפְרוּשׁוֹ, לֹא רַק שֶׁהַתּוֹרָה מְבִיאָה חַיִּים לְאָדָם, אֲלָא שֶׁהִיא הִיא הַחַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁבְּנוֹגַע לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל, אִין הַתּוֹרָה דְּבָר נֹסֵף עַל מְצִיאוֹתָיו וּפְרָט מִסֵּם בְּחַיּוֹ, אֲלָא הִיא מוֹהוּת וְחַיּוֹ מִמֶּשׁ. וְעִנֵּן זֶה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חַיִּינָה, מִתְבַּטֵּא פְּאֶשֶׁר הַתּוֹרָה פּוֹעֵלֶת וּמְשַׁפֵּיעָה לֹא רַק עַל עַנְיָי נִשְׁמָתוֹ אֲלָא גַם בְּעַנְיֵינוּ גּוֹפְנִיִים וּבְכָל עַנְיָנוּ הַגִּשְׁמִיִּים הַשְּׂחִיכִים אֲלֵינוּ.

ולכן: אם השכר על למוד התורה לשמה היה רק שיצאה למעלות רוחניות וענינים געלים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השכר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שכר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעות לו טובות גשמיות בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ומצות, "ונתתי גשמיכם בעתם", אזי נראה ונפר שהתורה והמצות אינם רק למוד ועשיה נוספים על מציאותו או אפילו פרט במציאותו, אלא התורה היא כל מהותו וחיותו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

(ה) וְהָיִיתָ לָכֶם דִּישׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁית אֶת־זֶרַע
וְאָכְלֹתֶם לַחֲמֻכָּם לְשֹׁבַע וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטָּח בְּאַרְצְכֶם:
ה ויערע לכון דישא ית קטפא וקטפא יערע
לאפוקי בר זרעא ותיכלון לחמכון למשפע
ותיבתון לרחצן בארעכון:

כִּי־וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־בָּצִיר • שִׁיחַא הַדִּישׁ מְרֻבָּה וְאַתֶּם עֲסֻקִים בּוֹ עַד הַבָּצִיר, וּבְבָצִיר תַּעֲסֻקוּ עַד שְׁעַת הַזֶּרַע. וְאַכְלִיתֶם לַחֲמֻכְכֶם לְשִׁבְעָ • (ת"ט) אוֹכֵל קִמְעָא, וְהוּא מִתְבָּרֵךְ בְּמַעֲיו.

◆ יום שני י"ב אייר ◆

וְאַתָּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלִית דְּמְנִיד
וְאַבְטֵל חִיתָּא בִּשְׂתָּא מִן אַרְעָא וְדִקְטִלִין
בְּחֶרְבָּא לֹא יַעֲדוּן בְּאַרְעֵכוֹן :

(1) וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצָן וּשְׁכֻבָתָם וְאִין מַחְרִיד
וְהַשְׁבֵּתִי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא־תֵעָבֵר
בְּאַרְצֵכֶם:

ש"י וְנִתְּתִי שָׁלוֹם • שָׁמָּה תֵּאמְרוּ: הֲרֵי מֵאֵכָל וְהֲרֵי מִשְׁתֶּה, אִם אֵין שָׁלוֹם אֵין כָּלוּם! תִּלְמוּד-לוֹמַר אַחֵר כָּל זֹאת: וְנִתְּתִי שָׁלוֹם בְּאַרְץ; מִכָּאן, שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁקוֹל כִּנְגֵד הַכֹּל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל". וְחֵרֵב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם • אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יִבְאוּ לְמִלְחָמָה, אֲלֵא אֲפִלוּ לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֲרָצְכֶם מִמְּדִינָה לְמְדִינָה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אחר כל זאת: 'ונתתי שלום בארץ'
 שתאכלו את לחמכם לשובע מתוך
 שלום ושלווה. **מכאן שהשלום שקול**
בנגד הכל, שאלמלא השלום אין
חשיבות גם לשאר הטובות, וכן הוא
אומר (ישעיה מ"ה, ז) **'יוצר אור ובורא**
חשך עושה שלום ובורא רע אני ה'
 עשה כל אלה' - **הרי שהעמיד** **הכתוב**
את הרע בנגד השלום, כדרך והיפוכו,
כשם שהעמיד את החושך בנגד האור
 (כ"ב, נח"ל):

וְיָחִיב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם. לְאַחֵר
שֶׁנֶּאֱמָר וְיִנְתֵּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ, כְּבָר אֵין
צָרִיךְ לִזְמַר שְׁלָא יוֹבֵאוּ אֲנָשֵׁי חֶרֶב
לְמַלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם, אֵלֹא כֵּאן הוֹסִיף
הַפֶּתוּב בִּי הַקֵּב"ה יִמְנַע מִחִיל הַגּוֹיִים

שְׁתוּצִיא הָאָרֶץ יִהְיֶה בּוֹ תוֹעֵלַת שָׁל
רְנוּחַ בְּכַדִּי לְמִכּוֹר מִמֶּנּוּ לְעַמִּים
הַיּוֹשְׁבִים סְבִיבוֹתֵיכֶם, אֲשֶׁר לֹא יִזְכוּ
לְאוֹתוֹ [שְׁפַע] (גרא, מלכים); תורה ו

(ו) וְנִתְּתִי שְׁלוֹם. הכתוב לא סיים עדיין את ענין ברפת השובע [ראה המשך ברכתו להלן (פסוק י) וְאַכְלֶתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וגו'], והפסיק כאן בענין השלום, כדי לצרפו יחד לברפת השובע, ורק הוא אומר: **שָׁמָּה תֵּאֱמָרָה, 'הֲרֵי מֵאֵכָל וְהֲרֵי מִשְׁתֶּה, אֲכָל מִה טוֹבָה יֵשׁ בָּךְ, הֲלֹא אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין בְּלוֹם'** [כי אין האדם נהנה בכלל מן השפע והשובע, כאשר הוא שרוי בפחד מן האויבים ואין מנוחה לנפשו (ט"ו)]. לפיכך תלמוד לומר

(ה) וְהָשִׁיב לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר.
הַבֶּרֶכָה הָאֲמֹרָה כָּאן הִיא, שְׂבִיבֹל
הַתְּבוּאָה הַנִּקְצֶרֶת יִהְיֶה רֵב מְאֹד, עַד
שֶׁיִּהְיֶה הַדִּישׁ מְרוּבָּה כֹּל כֶּף, שְׁלֹא
תִסְפִּיקוּ לְסִימּוֹ בְּזֶמֶן מוּעֵט לְאַחֵר
הַבָּצִיר כְּכֹרֵב הַשָּׁנִים, וְאַתֶּם תִּהְיוּ
עֹסֻקִים בּוֹ עַד זְמַן הַבָּצִיר שֶׁהוּא
קְרֹב לְסוֹף הַקִּיץ, וּבָצִיר תַּעֲסֻקוּ עַד
שְׁעַת הַזֶּרַע שֶׁהוּא בַתְחִילַת הַחֹרֶף
(ספרא (מלבי"ם):

וְאִכְלֹתֶם לַחֲמֶכֶם לִשְׂבַע. בְּנוֹסֵף לָךְ
שֶׁהָאֲרֵץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ, נֶאֱמָרָה כֵּאן
בְּרָכָה נוספת, שֶׁהָאֲרֵץ תַּעֲצֶמָה תְּהִיָּה
לְשׂוֹבַע, שִׁיָּהא הָאָדָם **אוֹכֵל קִמְעָא**
(מַעַט מֵאֲכָל) **וְהוּא מִתְבָּרֵךְ בְּמַעֲשֵׁי**
וְשׂוֹבַע מִמֶּנּוּ דִּי עֲרָבָא [וְרִיבּוּי הַתְּבוּאָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות I עמ' 192)

והשבתי חיה רעה מן הארץ (כו, ו) וז"ל אמרו "משביתן שלא יזיקו", והיגו שהמזיק עצמו הופך לטוב, בחינת 'אתה הפכא'. וכן מצינו בחג השבועות, ששתי הלחם חבים להיות חמץ, אף שבפסח החמץ אסור. שכן, מי שנמצא בשלב של 'יציאת מצרים' חייב להרחיק את ה'חמץ', הגבחה והתנשאות; אף לאחר הברור של הנפש הבהמית בעת ספירת העומר הופך ה'חמץ' עצמו למצוה, בבחינת 'ונגבה לבו בדרכי ה'".

(ז) וירדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב:
ה"י וירדפו לפניכם לחרב. (ת"י) איש בחרב רעהו.

(ח) וירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:

ה"י וירדפו מכם. (ת"י) מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם. **חמשה מאה ומאה רבבה.** (ת"י) וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר, אלא: "ומאה מכם שני אלפים ירדפו?!" (יש מדרגות בלשון רש"י, שהוא כמו כפל ואריכות: וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר, וכמו בן מדרגות כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית: לא היה צריך להתחיל, ומה טעם פתח? שגם כן כפל, ועין שם בישיבם, וכאן נראה לפרש למורי הגאון הפלג, מורנו הרב רבי משה חריף גר"ו, שמלת 'רבבה' סובל שני פירושים: פרוש אחד עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י: 'וכי כך הוא החשבון? ופרוש ב', רבבה, מספר מרבה, על שם רבוי, וזה הפרוש שולל רש"י באמרו: והלא לא היה צריך לומר 'וכי ודו"ק', אלא אינו דומה מעטין העושין את התורה למרבים העושין את התורה. ונפלו איביכם וגו'.' שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם (רש"י כו, ח) התבונן "ולא מן הגבורים שבכם" נראות מיתרות לכאורה. ויש לבאר, דהנה אחד מתכסיסי המלחמה הוא, ששולחים קבוצה חלשה של חילים בראש, להטעות את האויב, כאשר פלגה של גבורים מסתתרת במארב. הכתוב מלמדנו, שהשונא יפחד מן החלשים עצמם, ולא מן הגבורים המסתתרים.

(ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרפיתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם:
ט ואתפני במימרי לאוטבא לכו ונאפש יתכוז ואסגי יתכוז ואקם ית קמי עמכו:

ה"י ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שרככם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא ב'תורת פהנים'. **והפריתי אתכם.** (ת"י) בפריה ורביה. **והרפיתי אתכם.** (ת"י) בקומה וקופה.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

והזכיר שוב את נפילת האויבים, כדי לומר שיהיו נופלין לפניכם שלא בדרך הארץ – לא לפי דרך העולם, אלא בדרך ג' ג' ג' ג' ג' (שם) (הזכרון): תורה ט
(ט) ופניתי אליכם. לשון 'ופניתי' האמור כאן, לפי פשוטו פירושו: אפנה את פני אליכם להטיב לכם [כמו (ההלים ב' טו) 'פנה אלי ונגני'], וחכמים הוסיפו לדרשו מלשון פנאי, וכלומר: **אפנה מכל עסקי לשלם שרככם. משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בתורת פהנים** (ק"א):

והפריתי אתכם והרפיתי אתכם. לא כלל הכתוב את שני הלשונות במאמר אחד: 'והפריתי' והרפיתי אתכם, אלא הפריד ביניהם בדרך שהזכיר 'אתכם' בכל אחד מהם, ומתוך כך למדנו

אנשים רגילים מהמון העם, ולא מן הגבורים שבכם אנשי מלחמה גבורי החיל (שם) (מלבי"ם):
חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו. וכי כך הוא החשבון שהמאה ירדפו רבבה (עשרת אלפים), והלא אם חמשה רודפים מאה לא היה צריך לומר אלא 'ומאה מכם שני אלפים ירדפו?' אלא לפי שהכתוב מדבר כאשר 'אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ונעשיתם אתם', הרי אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה, שבאשר הרבים מתקבצים יחדיו, ומעשיהם הטובים מצטרפים לזכות אחת גדולה, נתעצם פהם ביותר שלא לפי ערך מספרם (שם) (מפרשים):
ונפלו איביכם וגו'. כפל הכתוב

אפילו רק לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה, לפי שמראה אנשי חיל ההגורים כלי מלחמה מטיל מורא בלב הבריות, ומוציאן משלוחן (ספרא) (ק"א, ג"א): תורה ז
(ז) לפניכם לחרב. לא נאמר 'והכיתם בחרב', או 'והפלתם בחרב', אלא: 'ונפלו לפניכם לחרב', כלומר, לא תצטרכו אפילו להשתמש בחרבכם, כי הם יפלו מאליהם איש בחרב רעהו, מרוב המהומה שתהיה בהם (שם) (רא"ם): תורה ח
(ח) וירדפו מכם. לא הזכיר הכתוב מי הם האנשים שירדפו את האויבים [בתוספת בינוי כל שהוא, בגון 'וירדפו חמשה לוחמים מכם', או 'אנשי חיל מכם'], אלא נאמר סתם: 'וירדפו מכם', כלומר, אפילו מן החלשים שבכם –

וְהִקִּמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם • (ת"כ) בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כַּבְרִית הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִפְרַתְּם אוֹתָהּ, אֲלֹא בְרִית חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא תוֹפֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא ל-לא): "וְכָרַתִּי אֶת־בְּרִית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּרִית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כַּבְרִית יְגוֹ'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק יז, עמוד 327 – מתוך 'לקראת שבת')

השֹׁכֵר הַמֵּיחָד שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל עֲמֹלָם בַּתּוֹרָה

וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אִתְּכֶם וְהִרְבִּיתִי אִתְּכֶם וְהִקִּמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

וְהִפְרִיתִי אִתְּכֶם – בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה. וְהִרְבִּיתִי אִתְּכֶם – בְּקוֹמָה זְקוּפָה. (כו, ט. ובפירוש רש"י)

וְצִרְיָ לְהַבִּין: רש"י הרי כתב בפרשת בראשית: "פרו – אחד מוליד אחד ולא יותר. רבו – שאחד מוליד הרבה", ומדוע שנה כאן בפרושו, ופרש שהפריה והרביה שניהם כלולים במלת "והרביתי", ואלו "הרביתי" מדבר על ענין אחר לגמרי? ויש לומר, שמפנין שקאן מדבר על שֹׁכֵר מֵיחָד שֶׁמְגִיעַ לִישְׂרָאֵל עַל הַהוֹסָפָה בְּשִׁמִּרַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, "שִׁתְּהִי עֲמִילִים בַּתּוֹרָה", לכן גם השֹׁכֵר הוּא שֹׁכֵר מֵיחָד לִישְׂרָאֵל, וְלֹכֵן אֵי־אֶפְשָׁר לומר שהפנה היא על שֹׁכֵר שֶׁל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה כְּפִשּׁוּטָם, שֶׁהִי בָּזָה נִתְבָּרְכוּ גַם אֲמוֹת הָעוֹלָם "פרו ורבו", אֲלֹא הַכֹּנֶה הִיא לְסוּג בְּרָכָה אַחֲרַת לְגִמְרִי.

פרו: שהפריה עצמה היא באפן של רביה. הינו, שאצל אומות העולם, יש פריה שאחד מוליד אחד, אבל לא מחיב שהנולד יוליד, אלא יכול להיות שהוא יהיה עקר, ויש רביה שאחד מוליד הרבה. אבל בברכת "והרביתי" אצל בני ישראל הפנה היא, שאפילו כשאחד יוליד אחד, זה יהיה באפן של רביה, הינו שיהיה לזה המשך עד סוף כל הדורות, על־דרך שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם "וְאַרְבָּה אֶת זַרְעוֹ וְאֶתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק" (שנולד לו בן אחד, אך באפן של רבוי). וְלֹכֵן הִיא מְכַרֵּחַ רש"י לפרש את "והרביתי אִתְּכֶם" שֶׁמְדַבֵּר בְּרַבּוּי אִיכוּתִי וְלֹא רַבּוּי כְּמוֹתִי – שֶׁזֶה כָּבֵד נֶאֱמַר – וְלֹכֵן פֶּרֶשׁ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, רַבּוּי בְּאִיכוּת.

♦ יום שלישי י"ג אייר ♦

(י) וְאַכְלִיתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֻם: יוֹתִיכֶלֶן עֲתִיקָא דְעִתִּיק וְעִתִּיק מִן קֳדָם חֲדָתָא תְּפִנּוּן:

רש"י וְאַכְלִיתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן • (ת"כ) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מְשִׁתְּמֵרִין וְטוֹבִים לְהַתִּישֵׁן, שִׁיָּהָ יֶשֶׁן הַנוֹשֵׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפָה לְאַכֹּל מִשָּׁל אֲשֶׁתְּקֵד. וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֻם • שִׁיָּהִי הַגְּרֵנוֹת מְלֵאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֻרוֹת מְלֵאוֹת יֶשֶׁן, וְצִרְיָכִים אִתָּם לְפָנוֹת הַאֲצֻרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר, לְתֵת הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן.

(יא) וְנִתְתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אִתְּכֶם: יֵא וְאֶתָּן מִשְׁכְּנִי בִּינְיָכֶן וְלֹא יִרְחַק מִימָרִי יִתְכּוֹן:

רש"י וְנִתְתִּי מִשְׁכְּנִי • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי • אֵין רוּחִי קָצָה בְּכֶם. כָּל 'אֲעִילָה', לְשׁוֹן פְּלִיטַת

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

הַתּוֹבָאָה) מְלֵאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֻרוֹת עֲדִינן מְלֵאוֹת יֶשֶׁן, וְצִרְיָכִים אִתָּם לְפָנוֹת הַאֲצֻרוֹת וְלַהֲעֵבִיר מִהֶם אֶת הַתּוֹבָאָה לְמָקוֹם אַחֵר, לְתֵת הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן וְלִפְנֵי שֶׁהַחֲדָשׁ עֲדִינן לֹחַ מַעַט וְעַלּוֹל לְהִרְקֵב, לְפִיכָךְ הוּא זָקוּק יוֹתֵר לְאוֹצֵר הַמִּתְאִים בְּמִיּוּחַד לְשִׁמִּירַת תּוֹבָאָה מִן הִרְקָבוֹן. אֲבָל הַיֶּשֶׁן שֶׁכָּבֵד הַתִּיבֵּשׁ הֵיטֵב אֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹצֵר, וְנִתָּן לְהַעֲבִירוֹ לְכָל מָקוֹם (לְבוֹשׁ הָאוֹרֵחַ) (שם): תורה יא

(יא) וְנִתְתִּי מִשְׁכְּנִי • זֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהֵם עֲתִידִים לְבָנוֹתוֹ לְאַחַר שִׁיבְנוֹסוּ לְאַרְץ [אֲבָל אֵין לְפָרֶשׁ שֶׁפְּנוֹנָת הַכְּתוּב עַל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהִיא בַּמִּדְבָּר, שֶׁכֵּן בְּאֶשֶׁר נֶאֱמַר מִקְרָא זֶה כָּבֵד הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר 'וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאוֹהֶל מוֹעֵד' (רש"י עירובין ב) (ספרא):

בְּרִית חֲדָשָׁה – לֹא כַּבְרִית הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתָם... אֲשֶׁר הִמָּה הַפְּרוֹ אֶת בְּרִיתִי' (ספרא) (בא"י): תורה י
(י) וְאַכְלִיתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן. הַפְּרוֹת יִהְיוּ מְשִׁתְּמֵרִין וְטוֹבִים לְהַתִּישֵׁן, וְאֵינָם מִתְקַלְקְלִים, וְלֹא זֶה בְּלִבְדִּי שִׁיָּהִי רְאוּיִים לְאַכִּילָה, אֲלֹא שִׁיָּהָ יֶשֶׁן הַנוֹשֵׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפָה לְאַכֹּל – מְשׁוּבָּח בְּטַעְמוֹ – יוֹתֵר מִשָּׁל אֲשֶׁתְּקֵד, שֶׁאֵם לֹא בֵּן לְמָה יִרְצוּ לְאַכֹּל מִן הַיֶּשֶׁן כְּשֵׁנִשׁ לָהֶם מִן הַחֲדָשׁ [וְבוֹל הַפְּרוֹת שֶׁל שָׁנָה זֶה נִקְרָא 'חֲדָשׁ' וְשֶׁל שָׁנָה שְׁעִבְרָה (אֲשֶׁתְּקֵד) נִקְרָא 'יֶשֶׁן', וְשֶׁל שְׁנָתִים 'יֶשֶׁן נוֹשֵׁן'. פְּרוֹת שֶׁל שְׁנָתִים נִקְרָאִים לְפַעְמִים גַּם 'שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים' – בְּצִירּוֹף שָׁנָה זוֹ] (בבא־בִּתְרָא צא) (רא"ם):
וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֻם. שִׁיָּהִי הַגְּרֵנוֹת (הַמְקוֹמוֹת בַּשָּׂדֶה לְאִסּוּף

שֶׁלֹּכַל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מִשְׁמַעוֹת אַחֲרָת: וְהִפְרִיתִי אִתְּכֶם, פִּירוּשׁוֹ: בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה – בְּרִיבּוּי הוֹלָדֵת הַבָּנִים, וְאֵילו 'וְהִרְבִּיתִי אִתְּכֶם' אֵין פִּירוּשׁוֹ רִיבּוּי בְּמִסְפָּר, אֲלֹא הוּא לְשׁוֹן גְּדוּל וְצִמְיָה [כְּמוֹ (יחזקאל טז ז) 'וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי']. לומר שֶׁגַם הַגּוֹף יִגְדֵּל כְּרִאֲוִי וְיַעֲמֹד בְּצוּרָתוֹ הַנְּכוּנָה, בְּקוֹמָה זְקוּפָה כְּדֶרֶךְ הַבְּרִיאִים (ספרא) (גרא ב"ב):

וְהִקִּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם. לֹא רַק שְׁאֵיִים אֶת הַבְּרִית הַשְּׁנָה אֲשֶׁר כָּרַתִּי עִם אֲבוֹתֵיכֶם וְעִמָּכֶם, אֲלֹא אֶף עֲתִיד אֲנִי לְהִקִּים אִתְּכֶם בְּרִית חֲדָשָׁה אֲשֶׁר לֹא תִהְיֶה כַּבְרִית הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִפְרַתְּם אוֹתָהּ, אֲלֹא בְרִית חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא תוֹפֵר לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא, ל-לא) 'הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְאָם ה', וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה

דָּבָר הַבְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ (שמואל ב א כא) : "כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים", לֹא קִבֵּל הַמְּשִׁיחָה, שְׁמוֹשְׁחִין מִגֶּן שֶׁל עוֹר בַּחֲלָב מִבָּשֶׁל כְּדִי לְהַחֲלִיק מֵעָלָיו מַכַּת חַץ או חֲנִית, שֶׁלֹּא יִקָּב הָעוֹר.

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם:
יב וְאַשְׁרֵי שְׂכִינָתִי בִּינִיכֹן וְאַהֲרִי לִכֹּן לְאַלֹּהִים וְאַתֶּן תִּהְיוּ קְדָמִי לְעָם:

כ"ט – וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם • אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגוֹן־עֶדֶן כְּאַחַד מִכֶּם וְלֹא תִהְיוּ מוֹדְעִים מִמֶּנִּי, יָכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד לומר: "וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים".

(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהֵיטֵר לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁכַּח מִטַּת עַלְכֶּם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת: פ
יג אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דִּי אֶפְקִית יִתְכֹּן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִלְמַהֲנִי לְהוֹן עֲבָדִין וְתִפְרִית גִּיר עֲמִמָּא מִנְכֹּן וְדִפְרִית יִתְכֹּן לְחִירוּתָא:

כ"י – אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּדֹא אֲנִי שֶׁתֵּאֱמִינוּ בִּי, שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שֶׁהָרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַשִּׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים. מִטַּת • כְּמִין יִתֵּד בְּשָׁנִי רֹאשִׁי הָעַל הַמַּעֲפָכִים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תֵצֵא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר וְיִתִּיר הַקָּשֶׁר, כְּמוֹ (ירמיה כו ב) : "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת", קְבִילִי־אָּ בְּלַעֲזִי. קוֹמָמִיּוֹת • בְּקוֹמָה זְקוּפָה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מִטַּת. הַמוֹטוֹת הֵם הַמַּעֲמִידִים אֶת הָעוֹלִי. כָּל מוֹט הוּא **כְּמִין יִתֵּד** (מַסְמֵר עֵץ) שֶׁהֵיוּ תוֹקְעִים **בְּשָׁנִי רֹאשִׁי הָעוֹל**, אַחַד מִכָּאן וְאַחַד מִכָּאן, וְהִיִּתְדוֹת הִלְלוּ הֵם הַמַּעֲפָכִים אֶת הַמוֹסְרָה – הַחֲבֵל הַקָּשׁוּר בָּעוֹל שֶׁלֹּא תֵצֵא מֵרֹאשׁ הָעוֹל וְיִתִּיר (=וְיִתֵּר) הַקָּשֶׁר, וְעַל יְדֵי זֶה יִפְרוֹק הַשּׁוֹר אֶת הָעוֹל מֵעַל צִנְאוֹ, **כְּמוֹ** שֶׁמִּצִּינוּ דוֹגְמָנוּ בְּמִקְרָא (ירמיה כו, ב) 'כֹּה אָמַר ה' עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמוֹטוֹת... וְשִׁלַּחְתָּם אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם' וגו' [צִוִּי הַקִּבָּה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא, לְשַׁלֹּחַ אֶל מֶלֶךְ הָעַמִּים הַנְּתוּנִים תַּחַת שְׁלֹטוֹן נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, מוֹסְרוֹת וּמוֹטוֹת שֶׁל עוֹל, בְּצִירּוֹף עִם דְּבָרֵי נְבוּזַאֲדַן מֵאֵת ה' כִּי עֲלֵיהֶם לִקְבֵּל עַל עֲצָמָם אֶת עוֹל מַלְכוּתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר]. 'יִתֵּד': קְבִילִי־אָּ בְּלַעֲזִי. וְהַדְּבָרִים אֲמֹרִים כָּאן לְעִנְיַן יֵצִיאַת מִצְרַיִם, וְכֹלומר: בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם, הִסְרָתִי מִכֶּם אֶת עוֹל הָעֲבָדוֹת שֶׁהָיָה רוֹבֵץ עֲלֵיכֶם, וְהוֹלַכְתִּי אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת, וְכִדְלַהֲלֵן (לשׁוֹר, וְעַפִּי גִירַת כְּתִי):

קוֹמָמִיּוֹת פִּירוּשׁ: **בְּקוֹמָה זְקוּפָה** – לֹא כָּל מוֹרָא וְנִפְחָד מִשּׁוּם בְּרִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יד, ח) 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְּיָד רַמְדָּה' (ספָּרא) (הַזְכֵּרוֹן, חֻקְיוֹנִי: תוֹרַה יֵד

הַכְּמִים, שֶׁעֲנִינוּ נְתִינַת כָּלִי בְּמִים רוֹתְחִים כְּדִי שִׁיפְלוֹט מִתּוֹכּוֹ אֶת הַטַּעַם הָאֶסּוֹר הַנִּבְלָע בּוֹ מִבִּישׁוֹל קוֹדֵם] (כ"י): תוֹרַה יב
(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם. אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגוֹן־עֶדֶן בְּקִירְכָּה וְיִתִּירָה, כְּאִילוֹ הִיִּיתִי אַחַד מִכֶּם, וְלֹא תִהְיוּ מוֹדְעִים מִמֶּנִּי מִתּוֹךְ הָאִימָה וְהַפְּחָד [כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּצִּינוּ אֶצֶל אָדָם הָרֹאשׁוֹן לְאַחֵר שֶׁחֲסָא, שֶׁנֶּחֱבֵא מִפְּנֵי הַקִּבָּה הַמִּתְהַלֶּךְ בְּגוֹן עֶדֶן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, ח"ט) 'וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְהַלֶּךְ בְּגוֹן... וַיֹּאמֶר אֶת קוֹל שֶׁמַּעֲתִי בִּנְן וְאִירָא... וְאַחֲבֵא']. וּמֵאַחֵר שֶׁלֹּא תוֹדְעוּנִי מִמֶּנִּי, יָכוֹל הִיִּית לומר שֶׁמֵּא גַם לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי – תִּלְמוּד לומר 'וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם'; הִירָאָה מִמֶּנִּי תִהְיֶה קִיָּמָה, כִּי אִתָּם הָעָם וְאֲנִכִּי הָאֱלֹהִים (ספָּרא) (כ"ט): תוֹרַה יג

(יג) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִצְרַיִם. פְּסוּק זֶה בֹּא כְּסִיּוֹם לְכָל הַהִבְטָחוֹת הַטּוֹבוֹת הָאֲמֹרוֹת לְמַעֲלָה, וְכִּי אִמָּר לָהֶם הַקִּבָּה: **כְּדֹא אֲנִי** (כְּדֹא אֲנִי) **שֶׁתֵּאֱמִינוּ בִּי שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שֶׁהָרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַשִּׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים:**

וְלֹא תִגַּעַל נִפְשִׁי. אֵין רוּחִי קָצָה בְּכֶם. כְּלוֹמֵר לֹא אֶמָּאָס בְּכֶם [כְּמוֹ (לחלו פסוק מד) 'לֹא מֵאֲסִיתִים וְלֹא גַעַלְתִּים']. וּמֵבֹאֵר רִש"י דְּקוֹדֵק הַלְשׁוֹן: כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּזְכֵּר בּוֹ 'גַּעַלְה' אֵין הַפְּוֹנָה דְּוּקָא לְעִנְיַן דְּבַר מֵיִאֹס וְשִׁקּוֹן, אֲלֵא עִיקָר מִשְׁמַעוֹ הוּא לְשׁוֹן פְּלִיטַת דְּבַר הַבְּלוּעַ בְּתוֹךְ דְּבַר [וּלְפִי שֶׁכָּל דְּבַר הַנִּמָּאָס אֶצֶל הָאָדָם וְנִפְשׁוֹ קָצָה מִמֶּנּוּ, הָרִי הוּא דוֹחָה אוֹתוֹ מֵעָלָיו וּפּוֹלְטוֹ, לְכָף קְרוּי גַם עִנְיַן הַמֵּיִאֹס בְּלִשׁוֹן 'גַּעַלְה']. שֶׁכֵּן מִצִּינוּ לְשׁוֹן זֶה גַם לְגַבִּי פְלִיטַת שְׁאָר דְּבָרִים, **כְּמוֹ** שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹאל־ב א, כא) 'כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים, מִגֶּן שֶׁאוֹל כָּלִי מִשִּׁיחַ בְּשִׁמּוֹן' [דְּבָרֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ בְּקִינָתוֹ עַל מוֹת שֶׁאוֹל בְּמִלְחָמָה: אֵיךְ לֹא הוֹעִיל לוֹ הַמִּגֶּן הַמְּשִׁיחָה בְּשִׁמּוֹן, לְהִגֵּן בְּעֶדוֹ מִפְּנֵי הַחֲצִים], וְהַלְשׁוֹן 'נִגְעַל מִגֶּן' הָאֲמֹר שֶׁם פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָיָה דוֹמָה הַמִּגֶּן כְּאִילוֹ לֹא קִבֵּל אֶת הַמְּשִׁיחָה אֲשֶׁר מִשְׁחָהוּ בּוֹ, אֲלֵא דָּחָה וּפְלַט אוֹתָהּ, שֶׁכָּף הָיָה דְּרָךְ הַלּוֹחֲמִים, שֶׁהָיוּ מוֹשְׁחִין מִגֶּן שֶׁל עוֹר בַּחֲלָב מִבּוֹשֶׁל (הַנֶּעֱשֶׂה כְּמוֹ שִׁמּוֹן) כְּדִי לְהַחֲלִיק מֵעָלָיו מַכַּת חַץ או חֲנִית, שֶׁלֹּא יִקָּב (וְנִקָּב) הָעוֹר. הָרִי שֶׁכָּל פְּלִיטַת דְּבַר קְרוּיָה 'גַּעַלְה' [דוֹגְמָא נּוֹסְפָּת: הַבִּישׁוֹ 'הַנֶּעֱלָה' בְּלִשׁוֹן

וְאֵלֶּךָ אֶתְכֶם קוֹמְמִית (כו, יג)

פרש רש"י: "בְּקוֹמָה זְקוּפָה". וְקָשָׁה, הרי "הַמְהִלָּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה". כָּאֵלֶּיךָ דוֹחֵק רַגְלִי שְׂכִינָה". וַיֵּשׁ לִזְמֹר, שִׁישׁ 'קוֹמָה זְקוּפָה' שְׂבָאָה מִבְּטוֹל מְחֻלָּט: הָאָדָם אֵינוֹ מְצִיאֹתָ לְעֶצְמוֹ כָּלֵל, כָּל מְצִיאֹתוֹ הִיא מְצִיאֹתָ שֶׁל אֱלֻקוֹת וְגַם הַגְבָּהָתוֹ הִיא הַגְבָּהַת הָאֱלֻקוֹת. וְעַל־דִּרְךָ "עֶבֶד מֶלֶךְ מֶלֶךְ": מִכֵּינֹן שֶׁכָּל מְצִיאֹתוֹ הִיא הָיְתָה עֶבֶד הַמֶּלֶךְ, נַעֲשֶׂה הוּא מְצִיאֹתָ הַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ, וְכָל שִׁגְדֵל הַמֶּלֶךְ מוֹתַגְדֵּל אִף הוּא.

(יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:
 יי ואם לא תקבלון למימרי ולא תעבדון ית
 כל פקודי האלין:

ה"י וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי • לִהְיוֹת עֲמִילִים בַּתּוֹרָה וְלִדְעַת מִדְּרַשׁ חֻכָּמִים. יְכוֹל לִקְיוֹם הַמִּצְוֹת? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'" – הָרִי קִיּוֹם מִצְוֹת אֲמֹר! הֵא מָה אֲנִי מַקְיִים: "וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי"? לִהְיוֹת עֲמִילִים בַּתּוֹרָה. וְמָה תִלְמֹד לִזְמֹר "לִי"? אֵין "לִי" אֵלָּא זֶה הַמִּפְּרִי אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְכַּנֵּן לְמַד בּוֹ, וְכֵן בְּנִמְרוֹד (בראשית י ט): "גִּבְרַת־צִיד לְפָנָי ה'", שֶׁמִּפְּרִי וּמִתְכַּנֵּן לְמַד בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם (בראשית יג יג): "רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מֵאֲדָם" – מִפְּרִי אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְכַּנֵּן לְמַד בּוֹ. וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ת"י) מִשְׁלָא תִלְמְדוּ, לֹא תַעֲשׂוּ; הָרִי שְׁתִּי עֲבֵרוֹת.

(טו) וְאִם־בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ וְאִם־אֶת־מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתִי לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי:
 טו ואם בקנמי תקוצוין ואם ית דיני תרחק
 נפשכון בדיל דלא למעבד ית כל פקודי
 לאשנאיתכון ית קנמי:

ה"י וְאִם־בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ • מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם • שׁוֹנֵא הַחֻכָּמִים. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת • מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מֵעֲשׂוֹת. אֶת־כָּל־מִצְוֹתִי • כּוֹפֵר [בַּמִּצְוֹת] שְׁלֹא צוִיתִים, לְכָךְ נֶאֱמַר: "אֶת־כָּל־מִצְוֹתִי", וְלֹא נֶאֱמַר: "אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת". לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי • כּוֹפֵר בְּעֵקֶר; הָרִי שְׁבַע עֲבֵרוֹת:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

– לֹא תַעֲשׂוּ אוֹתָם. הָרִי כִּבֵּר שְׁתִּי עֲבִירוֹת: אֵינוֹ לִזְמֹר וְאֵינוֹ מַקְיִים: תּוֹרָה טו
(טו) וְאִם בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ. מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה, הִרְיָהּ גַּם בֹּא לִידֵי כֶּךָ שֶׁהוּא מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים:
מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם. לֹא דִי שֶׁשׁוֹנֵא אֶת הַעוֹשִׂים, אֵלָּא אִף שׁוֹנֵא אֶת הַחֻכָּמִים – שׁוֹפְטֵי הָעָם – עַל עֲצָם חֻכָּמָתָם בַּתּוֹרָה (גרא):
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת. בִּפְסוּק הַקּוֹדֶם נֶאֱמַר 'לֹא תַעֲשׂוּ, שֶׁרַק הוּא עֲצָמוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה. וְכָאן נֶאֱמַר 'לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת', שֶׁהוּא אִף מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מֵעֲשׂוֹת:
אֶת כָּל מִצְוֹתִי. כּוֹפֵר בַּמִּצְוֹת וְאוֹמֵר שְׁלֹא צוִיתִים. לְכָךְ נֶאֱמַר כָּאן 'אֶת כָּל מִצְוֹתִי, וְלֹא נֶאֱמַר כְּבִפְסוּק הַקּוֹדֶם: 'אֶת כָּל הַמִּצְוֹת' כִּי אֲבָן בַּתְּחִלָּה הוּא רַק אֵינוֹ מַקְיִים אֶת 'הַמִּצְוֹת', אִךְ לְבִסּוֹף הוּא בֹא לִידֵי כֶּךָ שֶׁהוּא אִף אוֹמֵר עַל אוֹתָן 'הַמִּצְוֹת' – שֶׁאֵין הֵן 'מִצְוֹת' (קא):
לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי. סוֹפֶם שֶׁל

לְעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַם זֹאת הוּא מוֹרֵד בּוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלוֹ. אִף מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַקִּבָּה צִיּוּה כֵּן, עָלָיו לֹא נֶאֱמַר הַעֲנִשִׁים הָאֲמִירִים בִּפְרָשָׁה [שֶׁכֵּן אָדָם זֶה אֵין נִכּוֹן לְקִרְוֹתוֹ 'אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לִי, אֵלָּא 'אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ' סָתָם], וְכֵן מְצִינוֹ לְשׁוֹן זֶה בְּנִמְרוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (בראשית י ט) 'הוּא הָיָה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' [הָיָה צֶד בְּפִיו דַּעְתָּם שֶׁל הַבְּרִיּוֹת וּמִטַּעַה אוֹתָם לְמַרְדּוֹ בַּהֲקִבָּה' (רש"י שם)], וְהָיְתָה מִרְיָתוֹ 'לְפָנָי ה' – שֶׁמִּפְּרִי וּמִתְכַּנֵּן לְמַד בּוֹ. וְכֵן מְצִינוֹ בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם יג יג) 'אֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מֵאֲדָם' – שֶׁהֵיוּ מִפְּרִי אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְכַּנֵּן לְמַד בּוֹ (ספרא) 'גו', בֹּא י"י):
וְלֹא תַעֲשׂוּ. בִּפְסוּק הַזֶּה וְשֶׁלֹּאֲחֲרָיו נֶאֱמָרִים הַרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל בִּיטוּל הַמִּצְוֹת, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד מֵהֶם חֲמוֹר יוֹתֵר מִקִּדְמוֹ, רֹאשׁוֹן לְכוֹלָם הוּא: 'וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, שִׁפִּירוֹשׁוֹ שְׁלֹא תִלְמְדוּ אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה (כמבואר למעלה), וּלְפִיכָךְ, מִשְׁלָא תִלְמְדוּ אוֹתָם

(יד) וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי. לִהְיוֹת עֲמִילִים בַּתּוֹרָה לִדְעַת אֶת הַכְּתוּב כֶּה, וְלִדְעַת גַּם אֶת מִדְּרַשׁ הַחֻכָּמִים שֶׁדִּרְשׁוּ בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה. אֲמָנָם, אֵילוֹ הָיָה נֶאֱמַר רַק 'וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי', יְכוֹל הִיִּיתִי לִזְמֹר שֶׁכּוֹנוֹת הַכְּתוּב רַק לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת – כִּשְׁהוּא מְסִיִּים וְאוֹמֵר 'לֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת' וְגו', הָרִי קִיּוֹם מִצְוֹת כִּבֵּר אֲמֹר, הֵא – אִם כֵּן מָה אֲנִי מַקְיִים אֶת הַנֶּאֱמָר כָּאן: 'וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי' – לִהְיוֹת עֲמִילִים בַּתּוֹרָה, הֵן בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב וְהֵן בַּתּוֹרָה שֶׁבַּעל פֶּה [לְפִי שֶׁהִלְשׁוֹן 'תִּשְׁמְעוּ' מִשְׁמְעוֹ לְרִבּוּת אִף דִּבֵּר שֶׁאֵינוֹ נִכְתָּב, אֵלָּא נִשְׁמָע מִפִּי הַחֻכָּם הַדּוֹרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב]. וּמוֹטִיף רש"י: הָיָה דִּי שִׁיאֲמַר הַכְּתוּב: 'וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ' וְגו' וְמָה תִלְמֹד לִזְמֹר: וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ 'לִי'? לְפִי שֶׁאֵין בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'לִי' אֵלָּא דְּוָקָא זֶה הַמִּפְּרִי אֶת רְבוּנוֹ (אֲדוּנִי) וּמִתְכַּנֵּן לְמַד בּוֹ – כְּלוֹמֵר, יוֹדֵעַ הוּא שֶׁהַקִּבָּה אֲשֶׁר הוּא אֲדוֹן הָעוֹלָם צִיּוּה

הראשונה גוררת השנייה, וכן עד השביעית, ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעקר.

טז אף אַנא אַעבד דא לכוּן וְאַסְעַר עֲלִיכוּן
בְּהִלְתָּא זַת שְׁחַתְתָּא וְזַת קְדַחְתָּא מִחֲשָׁקִין
עֲיִנִין וּמִפְחִין נָפֶשׁ וְתִזְרְעִין לְרִקְנִין וְרַעֲבִין
וְיִיכְלְגָה בְּעַלִי דְבִכְיִין:

(טז) אַף-אַנִי אֶעֱשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם
בְּהִלָּה אֶת-הַשְׁחָת וְאֶת-הַקְּדַחַת מִכְּלוֹת עֵינִים
וּמִדִּיבַת נֶפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק וְרַעֲבִי וְאִכְלֶהוּ
אִיבֵיכֶם:

טז"א וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם • וְצִוִּיתִי עֲלֵיכֶם. שְׁחָת • חֲלִי שֶׁמִּשְׁחָף אֶת הַבֶּשֶׁר, אֲנִפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, דּוֹמָה לְנִפּוֹחַ שֶׁהוֹקְלָה נִפְיַחְתּוֹ וּמִרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה. קְדַחַת • חֲלִי שֶׁמִּקְדִּיחַ אֶת הַגּוּף וּמִחֲמָמוֹ וּמִבְעִירוֹ, כְּמוֹ (דְּבָרִים ל"ב כ"ב): "כִּי-אִשׁ קָדַחָה בְּאִפִּי". מִכְּלוֹת עֵינִים וּמִדִּיבַת נֶפֶשׁ • הָעֵינִים צוּפוֹת וְכָלוֹת לְרֹאוֹת שֶׁיִּקַּל וְיִרְפָּא, וְסוֹף שֶׁלֹא יִרְפָּא, וְיִדָּאֲבוּ הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שֶׁאֵינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה, קְרוּיָה 'כְּלִיּוֹן עֵינִים'. וּזְרַעְתֶּם לְרִיק • תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח, וְאִם תִּצְמַח, "וְאִכְלֶהוּ אִיבֵיכֶם".

(יז) וְנָתַתִּי פָנַי בְּכֶם וְנִגְפַתֶּם לִפְנֵי אִיבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם
שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתַּתֶּם וְאִין-רִדְף אֶתְכֶם:

טז"ב וְנָתַתִּי פָנַי • פָּנָאֵי שְׁלִי, פּוֹנָה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי לְהִרַע לָכֶם. וְרָדוּ בְכֶם שְׁנֵאֵיכֶם • כְּמִשְׁמָעוֹ, יִשְׁלֹטוּ בְכֶם.

פירש"י (טז-יז) אַגְדַּת 'תּוֹרַת כְּהֻנִּים' מִפְּרֶשֶׁה זֹ: אַף-אַנִי אֶעֱשֶׂה-זֹאת • אֵינִי מְדַבֵּר אֶלָּא בְּאִפִּי, וְכֵן; "אִף

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עֵינִים' [כְּמוֹ (אִיכָּה ד, יז) 'עוֹדִינוּ תִכְלִינָה עֵינֵינוּ... בְּצַפִּיתָנוּ צַפִּינוּ אֶל גּוֹי לֹא יוֹשֵׁעַ'] (בא"י):
וְזַרְעֶתֶם לְרִיק וְרַעֲבִי • לְשׁוֹן 'לְרִיק' פִּירוּשׁוֹ: עֲשִׂיתָ דָּבָר לְחֵינֶם, לֹא תוֹעֵלֶת [כְּמוֹ 'לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק' (עפ"י ישעיה ס"ה, כ"ט)], וְאִף כָּאֵן: תִּזְרְעוּ אֶת תְּבוּאֹתֵיכֶם וְלֹא תִצְמַחוּ; וּמֵאַחֵר שֶׁהִתְבּוּאָה לֹא תִצְמַח, אִם כֵּן עַל מַה נֶּאֱמָר 'וְאִכְלוּהוּ אִיבֵיכֶם?' אֶלָּא כֹּף הוּא אוֹמֵר: וְזִרְעֶתֶם תִּהְיֶה לְרִיק כִּי לֹא תִצְמַח, וְאִם בְּכָל זֹאת תִּצְמַח מִעַתָּה, לֹא תִאֲכְלוּהוּ אֲתֶם אֶלָּא 'וְאִכְלוּהוּ אִיבֵיכֶם' (באמ"ח); תּוֹרָה יז

וְצוּרַת בֶּשֶׁרוֹ נַעֲשִׂית כְּעִין 'אֲנִפּוּלִי"ש' בְּלַע"ז, שֶׁהוּא דּוֹמָה לְבֶשֶׁר שֶׁהִיָּה נִפּוֹחַ (מִחֲמַת כְּוִיָּה וְכדוּמָה). לְאַחֵר שֶׁכָּבֵד הוֹקְלָה מִעַט וְזִרְדָּה נִפְיַחְתּוֹ, וּמִרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה - מִרְאָה פָּנֵי הַבֶּשֶׁר הוּא חוֹר, וְאֵין בּוֹ גִּוֹן אֲדוּם כְּשֶׁאֵר אֲדָם בְּרִיא (באמ"ח, ש"ח, לשי"ח):
הַקְּדַחַת. הוּא מִין חֲלִי שֶׁמִּקְדִּיחַ אֶת הַגּוּף וּמִחֲמָמוֹ וּמִבְעִירוֹ, וְנִקְרָא 'קְדַחַת' מִלְשׁוֹן חוֹם, כְּמוֹ 'כִּי אִשׁ קָדַחָה בְּאִפִּי' (דְּבָרִים ל"ב כ"ב) [דְּבָרֵי תוֹכְחָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁירַת 'הָאֲיוֹנִי': כְּמוֹ אִשׁ בּוֹעֶרֶת עֲלֶיהָ חֲרוֹן אִפִּי עַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים]:
מִכְּלוֹת עֵינִים וּמִדִּיבַת נֶפֶשׁ. הַכְּתוּב מוֹסִיף וּמִפְרֵשׁ שֶׁהַחֲלָאִים הָאֵלֶּה קָשִׁים הֵם, וְהַלֹּקָה בָּהֶם סוּפוֹ לְמוֹת מִחֲלִי, וְלִכְפֹּר הֵם נִקְרָאִים 'מִכְּלוֹת עֵינִים' וּמִדִּיבַת נֶפֶשׁ: 'מִכְּלוֹת עֵינִים' - כִּי הָעֵינִים שֶׁל הַחוּלָה וְקִרְבּוֹ צוּפוֹת וְכָלוֹת לְרֹאוֹת שֶׁיִּקַּל חֲלִי וְיִרְפָּא, וְסוֹף שֶׁלֹא יִרְפָּא, וְלְאַחֵר מִכֵּן הֵן 'מִדִּיבַת נֶפֶשׁ' - כִּי יִדָּאֲבוּ (וְיִצְטָעְרוּ) הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שֶׁהָאֲדָם תֹּאב וּמִצְפָּה שֶׁתְּבוּאָה וְאֵינָה בָּאָה, וְכָל תּוֹחֶלֶת מִמּוֹשְׁכָה - תִּקְנָה אֲרוּכָה וּמִמּוֹשְׁכָת, קְרוּיָה 'כְּלִיּוֹן

דְּבָרִים שֶׁהוּא כּוֹפֵר בְּעֵינֵיךְ לֹמֵר שֶׁאֵין אֵלֹהָ לְעוֹלָם. הִרִי נִמְנוֹ כָּאֵן שֶׁבַע עֲבִירוֹת, הָרִאשׁוֹנָה גּוֹרֶרֶת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלֹה הֵן: לֹא לָמָּה, וְלֹא עֲשֵׂה, מוֹאָס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאַחֲרִים מִלַּעֲשׂוֹת, כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעֵינֵיךְ [וְכַפִּי לְשִׁשְׁנוֹ חֲכָמִים (אבות פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ב) 'מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה וְעִבְרִיָּה וְשֹׁכֵר עִבְרִיָּה עִבְרִיָּה'] (רא"י): תּוֹרָה טז
(טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. לְשׁוֹן 'הִפְקַדְתִּי' עֲשׂוֹי לְהִתְפָּרֵשׁ בְּכִמְיָה אוֹפְנִים: בְּלִשׁוֹן מִינּוּי לְתַפְקִיד מְסוּיִים [כְּגוֹן (בראשית ל"ט, ה) 'וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו... וַיִּפְקְדוּהוּ עַל בֵּיתוֹ'], אוֹ בְּלִשׁוֹן מְסִירַת דָּבָר כְּפִקְדוּן לְשִׁמְיָה [כְּגוֹן (תהלים לא, ה) 'בִּידְךָ אֶפְקִיד רוּחִי']. אֲמָנָם 'וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם' הָאֲמוּר כָּאֵן הוּא לְשׁוֹן צִוּוּי, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'צִוִּיתִי עֲלֵיכֶם', כְּלוּמֹר, אֲצַוָּה עֲלֵיכֶם אֶת הַחֲלָאִים הָאֵלֶּה שֶׁיִּבְאוּ וְיִשְׁלֹטוּ בְכֶם [כְּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ דּוֹגְמָתוֹ (עזרא א, ב) 'וְהוּא פֶקֶד עָלֵי לְכָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַיִם'] (בא"י, לשי"ח):
הַשְׁחָתָה. הוּא מִין חֲלִי שֶׁמִּשְׁחָף - מִכְּחִישׁ וּמִדְּלִדֵּל אֶת הַבֶּשֶׁר [שֶׁבֶּשֶׂרוֹ כָּלָה וְיָבֵשׁ וְאֵין בּוֹ כֹּף' (רש"י סוֹטָה כ"ה)]

(יז) וְנָתַתִּי פָנַי. אֲתֵן בְּכֶם פָּנִים שֶׁל זַעַם. כְּלוּמֹר, אֲכַעֵס עֲלֵיכֶם. וְיֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'נָתַתִּי פָּנִים' גַּם מִשְׁמַעוֹת נִסְפָּת, שֶׁהַקְּב"ה אוֹמֵר: הִנְנִי נוֹתֵן כָּל פָּנָאֵי שְׁלִי כִּדִּי לְפָרוֹעַ מִכֶּם. כְּלוּמֹר, פּוֹנָה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי לְהִרַע לָכֶם וְיִהְיוּ פָנֵי נִתְנוּנִים רַק נִגְדָּדְכֶם (נ"א, מַלְבִּי"ם וּעִפ"י רש"י בְּתַהֲלִים ל"ד, יז, וּבִיחּוּקָאֵל י"ד, ח):
וְרָדוּ בְכֶם שְׁנֵאֵיכֶם. פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמָעוֹ: שֶׁהַשְּׁנֵאֵאִים יִשְׁלֹטוּ בְכֶם: רש"י חוֹזֵר עֲתָה אֶל תַּחֲזִילַת הַפְּסוּקִים הַקּוֹדֵם, וּמִבְּאֵר אֶת הַכְּתוּבִים בְּאֹפֶן אַחֵר, תוֹדֵה שֶׁהוּא מִצְוֵנוּ אֶת מְקוֹר הַדְּבָרִים: הָאֲמוּר

אני אלך עמם בקריי". והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פקודות אתכם מזו לזו: עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה. בהלה. מכה המבהלת את הבריות, ואיזו? זו מפת מתן [פי' מגפה]. את-השחפת. יש לה אדם שהוא חולה ומטל במטה, אבל בשרו שמור עליו? ! תלמוד לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא נשחף, אבל נח ואינו מקדיח? תלמוד לומר: "ואת הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח, וסבור הוא בעצמו שיהיה? תלמוד לומר: "מכלות עינים". או הוא אינו סבור בעצמו שיהיה, אבל אחרים סבורים שיהיה? תלמוד לומר: "ומדיבת נפש". וזרעתם לריק וזרעכם. זרעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו אויביכם", הא כיצד? זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת ואויבים באים ומוציאים תבואה לימי המצור, ושפפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וזרעתם לריק וזרעכם", כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר (איכה ב כב): "אשר-טפחתי ורביתי איבי כלם". ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה: "ופניתי אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני", משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה. ונגפתם לפני

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

ואויבים באים ומוציאים תבואה בשדותיכם שמחוץ לעיר, ומלקטים אותה לעצמם בעבור מאכלם לימי המצור [מצור] = היקף אויבים סביב העיר כדי לכבשה, וקשהם באים וצרים ומקיפים סביבות עריכם, הרי הם מונעים מלהביא אליכם מזון מן החוץ אל תוך העיר, והתושבים שפפנים מתים ברעב, לפי שלא לקטו תבואה אשתקד (=שנה שעברה) כדי שאכלו מן היבול הישן השמור באוצרות העיר. דבר אחר – דרשה אחרת דרשו בלשון 'וזרעתם לריק וזרעכם': לא לענן וריעת תבואה בלבד, אלא כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שהם זרעך שאתה עמל בהם ומגדלן, וכל העמל הזה יהיה לריק, כי החטא בא ומביא בענשו את חרב האויב ומכלה אותם, כענין שנאמר (איכה ב כב) "אשר טפחתי ורביתי אויבי כלם" [הילדים אשר השקעתי את כוחי בטיפולם וגידיולם, בא האויב וכילה אותם]. וזהו שהכתוב מסיים: "ואכלהו אויביכם", שהאויבים יכלו אותם בהרעם ונמצינו לשון 'אכילה' במשמעות כליון בהרב שנאמר (דברים לב, מב) 'וחרבתי תאכל בשר' [קא]:

ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה (לעיל פסוק ט) 'ופניתי אליכם', כך באותו לשון נאמר ברעה 'ונתתי פני' [כי הן הברכות והן הקללות תהיינה בסוג הנהגה היוצאת מגדרי הטבע, הנקראת 'גילוי פנים', בניגוד לנהגה טבעית רגילה שנקראת 'הסתרת פנים'. לכן נאמר בשניהם לשון 'פנים'

גם מין חולי שיש בו הן מסימני השחפת והן מסימני הקדחת. לפי שיש בחלאים הללו מינים שונים ודרגות שונות בחומרתן, וכאן מדובר במין הקשה מכולם. שכן, יש לה אדם שהוא חולה ומוטל במטה, אבל בשרו שמור עליו מבחוץ, כי מחלתו קלה שאינה אלא מבפנים – תלמוד לומר 'שחפת', שהוא גם נשחף [בשרו נחש ויבש (מכבאר לעיל)]. או לעתים יש אדם חולה שהוא נשחף, אבל נוח ואינו מקדיח – חום גופו נשמר במידתו הנכונה, ואינו 'רותח' – תלמוד לומר 'ואת הקדחת', מלמד שהוא גם מקדיח מחום. או לעתים יש אדם שהוא נשחף ומקדיח, אבל עם כל זאת סבור הוא בעצמו שיהיה ויתרפא מחלו – תלמוד לומר 'מכלות עינים' – עיניו כבר כלו מלקוחות לרפואתו ונתניאש מחיו. או לפעמים יש, אשר הוא אינו סבור בעצמו שיהיה כי לבו מרגיש את תוקף מחלתו, אבל אחרים סבורים שיהיה – תלמוד לומר 'ומדיבות נפש' – גם נפשות קרוביו דואבות ומצטערות כבר מעתה על מותו הצפוי (באמ"ה קא):

וזרעתם לריק וזרעכם. לשון 'לריק' פירושו: ללא תועלת, שיהיה בעל השדה זרעה ואינה מצמחת. ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים? אלא מוריעת שנה זו אכן אין אוכלים בלום, ומה תלמוד לומר 'ואכלהו אויביכם' – מוריעת שנה אחרת. הא כיצד? זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת,

להלן הוא על פי אגדת תורת-כהנים מפרשה זו: אה אני אעשה זאת. נקט הכתוב דווקא לשון 'אה אני', ולא 'גם אני', לפי שיש בתיבת 'אה' גם משמעות של בעס [כמו (דברים כט כו) 'באף ובחמה ובקצף גדול'], וכך אומר הקב"ה: כל מה שאני מדבר על אודות חטאיכם איני מדבר אלא ב'אה'. וכן מצינו עוד: 'אה אני אלך עמם בקריי' (לקמן פסוק מא) (נח"י):

והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פקודות אתכם מזו לזו. כלומר, באות ושוהות אצלכם על פי סדר רצוף בזו אחר זו ללא הפסק ושהות ביניהם, כי עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה [ודרשו לשון 'והפקדתי' במשמעות של 'זכירה לרעה' כמו (שמות לב, ד) 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם' – כלומר, המכות אשר יבואו כסדרן בזו אחר זו, תהיינה דומות כאילו יש בהן דעה והן 'זוכרות' ויודעות את זמן המיועד אימתי עליהן לבא ולפקוד אתכם, כל מכה ומכה לקראת סיומה של הקודמת לה] (באמ"ה):

בהלה את השחפת ואת הקדחת. בהלה' האמורה כאן אין פירושה חולי מסויים הקרוי כן, אלא הוא לשון פחד וחרדה. וכלומר, אביא עליכם מכה המבהלת את הבריות, ואי זו – זו מפת מותן (מפת מות; מכה שרוב החולים מתים בה). כגון 'השחפת והקדחת' שהכתוב מונה והולך (מלבי"ם, קא):

את השחפת ואת הקדחת. על פי מדרש חכמים, כוונת הכתוב לרבות

רש"י ◀ וְשִׁבַּרְתִּי אֶת-גְּאוֹן עֲצֻכֶּם • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כד כא) : "הֲנִי מַחְלִל אֶת-מִקְדָּשִׁי גְאוֹן

וּנְגַפְתֶּם לִפְנֵי אִיְיָכֶם. עַל פִּי
הַמְבוּאָר לְמַעַל שְׁהָאִיְיבִים וְיִשְׁלוּ
מִצּוֹר עַל הָעָרִים, לְמַנוּעַ מוֹן
מִתּוֹשְׁבֵיהֶן, הֲרִי וּנְגַפְתֶּם' הָאָמֹר כֵּאֵן
פִּירוּשׁוֹ: **שִׁיחַא הַמָּוֶת הוֹרֵג אֶתְכֶם**
מִבְּפָנִים מִחַמַּת הָרָעָב, גַּם לֹא מִכַּת
יְדֵי הָאוֹיֵב, וּבַעֲלֵי דְבִיכּוֹן (אֲנָשִׁי
רוֹבְכֶם, הָאוֹיְבִים) מְקִיפִין אֶתְכֶם רַק
מִבְּחוּץ. וְכֵן זֹאת מִן הַקְּלָלָה, לֹאמַר כִּי
הָאוֹיֵב יִשְׁגֶּה אֶת נִצְחוֹנוֹ בְּדֶרֶךְ קִלְהָ,
מִבְּלִי צוּרָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֻרְבוֹ (מִפְּרָשִׁים):
וְרָדוּ כִכֶּם שְׁנֵאִיכֶם. מִתּוֹךְ שִׁקְרָאם
הַכְּתוּב תַּחֲיִלָּה 'אִיְיבִיכֶם' וְאַחֵר כֶּךָ
שִׁנָּה לְשׁוֹנוֹ וּקְרָאם כֵּאֵן 'שְׁנֵאִיכֶם',
דִּרְשׁוּ חֲכָמִים שֶׁבְּשֵׁנֵי סֻגִּים הַכְּתוּב
מִדְּבַר: הָאוֹיְיבִים הֵם הַגּוֹיִים שֶׁבָּאוּ
עֲלֵיכֶם לְמַלְחָמָה. וְאֵילּוּ הַשְׁוֹנָאִים הֵם
הַנּוֹתָנִים לָהֶם יָד וּמִסְיָעִים בְּנִצְחוֹנָם.
וְהוּא שְׂאוֹמֵר הַכְּתוּב 'וְרָדוּ כִכֶּם
שְׁנֵאִיכֶם' - **שְׂאוֹנֵי מַעֲמִיד שְׁוֹנָאִים**
כָּאֵלָּה אֵלָּא מִכֶּם וּבִכֶּם מֵאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם. **שֶׁבִשְׁעָה**
שְׂאוּמוֹת־הָעוֹלָם עוֹמְדִים עַל
יִשְׂרָאֵל, אֵינֶם מִבְּקָשִׁים לְחַמוֹס
לְגוֹזֵל אֵלָּא מֵה שֶׁבְּגִלוּי, לִפְי שְׂאוֹנִים

עֲזָכֶם". וְנִתְּתִי אֶת־שְׁמִיכֶם בְּכַרְזֹל וְאֶת־אַרְצְכֶם בְּנִחְשָׁה • זו קֶשֶׁה מְשַׁל מִשָּׁה, שֶׁשֵּׁם הוּא אוֹמֵר (דברים כח כג) : "וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נִחְשָׁת וְגו'", שִׁיְהִיו הַשָּׁמַיִם מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁהִנְחַשְׁתָּ מְזִיעָה, וְהָאָרֶץ אֵינָה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְרֹז מְזִיעַ, וְהָיָה מְשֻׁמֶּרֶת פְּרוּתִיהָ. אָבָל כָּאן, הַשָּׁמַיִם לֹא יִהְיוּ מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְרֹז מְזִיעַ, וְיֵהָא חֲרֵב בְּעוֹלָם, וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהִנְחַשְׁתָּ מְזִיעָה, וְהָיָה מֵאֲבֹדֶת פְּרוּתִיהָ.

(כ) וְתָם לָרִיק בְּחֶכֶם וְלֹא־תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ
וְעַץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיֹו:

כ"ט וְתָם לָרִיק בְּחֶכֶם • (כ"ט) הָרִי אָדָם שְׁלֹא עָמַל, שְׁלֹא חָרַשׁ, שְׁלֹא זָרַע, שְׁלֹא נָכַשׁ, שְׁלֹא פָסַח, שְׁלֹא עָדַר, וּבִשְׁעַת הַקָּצִיר בָּא שְׂדֵפּוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, אֵין בְּכֶךְ כְּלוּם, אָבָל אָדָם שֶׁעָמַל וְחָרַשׁ וְזָרַע וְנָכַשׁ וְעָדַר, וּבָא שְׂדֵפּוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, הָרִי שְׁנִי שֶׁל זֶה קֵהוּת. וְלֹא־תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ • (כ"ט) אֵף מֵה שֶׁאֲתָהּ מוֹכִיל לָהּ בִּשְׁעַת הַזָּרַע. וְעַץ הָאָרֶץ • (כ"ט) אָפְלוּ מִן הָאָרֶץ יְהֵא לְקוֹי, שְׁלֹא יִחְנִיט פְּרוּתִיו בִּשְׁעַת הַחֲנֻטָּה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּלִכְד שֶׁתִּפְסִיד אֶת בִּרְכַּת הָרִיבּוּי, אֵלֹא אֵף מֵה שֶׁאֲתָהּ מוֹכִיל לָהּ בִּשְׁעַת הַזָּרַע לֹא תִצְמִיחַ לָהּ. כִּי גַם שִׁיעוּר הַזָּרְעִים שֶׁהוּבְלָת וְזָרַעַת בְּתוֹכָהּ לֹא תִחְזִיר לָהּ הָאֲדָמָה, אֵלֹא פְחוּת מִכָּף [וְכַעֲנֵן שֶׁנֶּאֱמַר (חגי א, ו) 'זָרַעְתֶּם הָרְבִּה וְהִבֵּאת מְעוֹט'] (ספרא) (רא"ם):

וְעַץ הָאָרֶץ. תְּקוּפַת צְמִיחַת הַפְּרִי וְגִידוּלוֹ עַל הָעֵץ, מְחוּלְקַת לְשָׁנֵי חֲלָקִים: א. עַד חֲנֻטַּת הַפְּרִי, אֲשֶׁר אֵין כָּל כֹּחַ גִּידוּלוֹ הוּא מִן הַמַּיִם שֶׁהָעֵץ מְקַבֵּל מִהָאֲדָמָה. ב. מִהֲחֻטָּה וְאֵילָף, שֶׁאֵין גִּידוּלוֹ תְּלוֹי בְּכוּחוֹ שֶׁל הָעֵץ לְהַחְזִיקוֹ עָלָיו וּלְגַדְלוֹ עַד סוֹף הַבְּשָׁלָתוֹ. לְפִיכָף, עֵץ שֶׁלֹא חֲנֻט פִּירוּתִיו, הַסִּיבָה לָכֶף הִיא מִחֲסוֹר בְּגִשְׁמִיּוֹם. וְאֵילּוֹ עֵץ שֶׁחֲנֻט פִּירוּתִיו אֵף הֵם נִשְׂרוּ מִמֶּנּוּ טָרֵם בִּישׁוּלָם, הַחֲסוֹר הוּא בָּעֵץ עֲצָמוֹ. וּמִעֲתָהּ, הַלְשׁוֹן הָאֲמוּר כָּאן: 'וְעַץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיֹו', נִכְלָלִים בּוֹ שְׁתֵּי הַקְּלָלוֹת: הָאֲחַת, כִּי אֲפִילוֹ בִּינִיקַת הַמַּיִם מִן הָאָרֶץ יְהֵא הָעֵץ לְקוֹי, שְׁלֹא יִחְנִיט פִּירוּתִיו בִּשְׁעַת הַחֲנֻטָּה מְחוֹסֵר גִּשְׁמִיּוֹם (שם), וְכֵן – לֹא יִתֵּן פְּרִיֹו. זֶה הִיא קְלָלָה שְׁנִיָּה נּוֹסֶפֶת עַל הָרֵאשׁוֹנָה, שֶׁאֲפִילוֹ בִּשְׁהוּא מִפְּרָה מְעוֹט פִּירוּתִים וּמִבִּיאֵם לִידֵי חֲנֻטָּה, לְבִסּוֹף הוּא מִשִּׁיר פִּירוּתִיו וְאֵינוֹ מְבִיאֵם לְגִמֵּר בִּישׁוּלָם. הָרִי שְׁתֵּי קְלָלוֹת נֶאֱמָרוּ כָּאן: חוֹסֵר מִיָּם בְּמִדָּה הַמְסַפֶּקֶת לְחֻטָּת הַפִּירוּתִים, וְחוֹסֵר כֹּחַ בָּעֵץ בְּכִדֵּי לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַדְלוֹם עַד בִּישׁוּלָם.

וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁבַע פּוֹרְעָנוּתוֹ, שֶׁעֲלֵיהֶם אָמַר הַכְּתוּב (לעיל פסוק יח)

מִן הַלְחוּת שֶׁבְּאֲדָמָה (ספרא) (חזקוני): תוֹרָה כ
(כ) וְתָם לָרִיק בְּחֶכֶם. כָּל יִגְיעֶכֶם אֲשֶׁר יִגְעַתֶּם בְּעִבּוּדַת הָאֲדָמָה יִכְלָה לָרִיק וּלְחִינֵם, כִּי לֹא תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ. וְהָגַם כִּי בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה עוֹסְקִים הַבְּרִיּוֹת בְּעִבּוּדַת הָאֲדָמָה וְיִגְעִים בָּהּ, הָרִי בְּאֲשֶׁר הִיגִיעָה הִיא לָרִיק, יֵשׁ בְּכֶךְ צַעַר רַב עַד שֶׁנִּחְשַׁבְתָּ כְּפוֹרְעָנוּת בְּפָנֶי עֲצָמָה, מְלִכְד הַפֶּסֶד הַתְּבוּאָה. וְהָרִי דוֹגְמָא לְדָבָר: אָדָם שֶׁבִּשְׁנָה אַחַת לֹא עָמַל כְּלוּם בְּעִבּוּדַת הַשָּׂדֶה, שְׁלֹא חָרַשׁ, שְׁלֹא זָרַע, שְׁלֹא נָכַשׁ, שְׁלֹא כִסָּה, שְׁלֹא עָדַר [אֵין בִּשְׂדֵהוּ כִּי אִם 'סְפִיחִים' שֶׁצָּמְחוּ מֵאֲלֵיהֶם מִנְּשִׁירַת זָרַעִי הַתְּבוּאָה שֶׁנִּקְצְרָה בִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת], וּבִשְׁעַת הַקָּצִיר בָּא שְׂדֵפּוֹן – מִכַּת חוּם וְיִבְשׁ הַמְקַלְקֵלֶת אֶת הַתְּבוּאָה וּמִלְקָה אוֹתוֹ – אֵין בְּכֶךְ כְּלוּם מֵאוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁל יִגְיעָה לָרִיק, אֵלֹא רַק הַפֶּסֶד הַתְּבוּאָה יֵשׁ כָּאן. אָבָל אָדָם שֶׁעָמַל וְחָרַשׁ וְזָרַע וְנָכַשׁ וְכִסָּה וְעָדַר, וּבָא שְׂדֵפּוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ – הָרִי שְׁנִי שֶׁל זֶה קֵהוּת (=מִצְטַעַר בִּירוּת) לְפִי שֶׁצָּעְרוּ כְּפוֹל: הֵן עַל תְּבוּאָתוֹ שֶׁנִּשְׂדָּפָה, וְהֵן עַל יִגְיעָתוֹ שֶׁהִיָּתָה לָרִיק [לְפִיכָף נִמְנִיַת הַפוֹרְעָנוּת הַזֹּאת בְּשִׁתִּים: א. 'וְתָם לָרִיק בְּחֶכֶם'. ב. 'וְלֹא תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ' – וּכְדִלְהֵלֶן בְּחֻשְׁבוֹן 'שְׁבַע עַל חֲטָאֵתִיכֶם']:

וְלֹא תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ. תְּנוּבַת הַפִּירוּתִים וְהַדְּגָן שֶׁהָאָרֶץ מוֹצִיאָה קְרוּיָה 'יְבוּל', אֵף יֵשׁ לְדָרוֹשׁ בּוֹ גַּם לְשׁוֹן 'הוּבְלָה' וְהוּלְכָה [כְּמוֹ (תהלים סח, ה) 'לָךְ יוּבִילוּ מַלְכִּים שִׁי']. וְכְלוּמָר, לֹא זֶה

שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּנִבְיָאָה עַל חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (יחזקאל כד, כא) 'הִנְנִי מִחְלֵל אֶת מִקְדָּשִׁי אֶת גִּאּוֹן עֲזָכֶם':

וְנִתְּתִי אֶת שְׁמִיכֶם בְּכַרְזֹל וְאֶת אֶרְצְכֶם בְּנִחְשָׁה. כְּלוּמָר, בְּשֵׁם שֶׁהַכְרֹז וְהִנְחוּשָׁת הַסְּדָרִים קִשִּׁים וְאִטּוּמִים, שְׂאִינִם נּוֹבְעִים מִיָּם וְאִינִם מְגִדְלִים צְמָחִים, כִּי לֹא יִתְנוּ הַשָּׁמַיִם מִטֵּר וְהָאָרֶץ לֹא תִתֵּן יְבוּלָהּ. וְאִוֹלָם יֵשׁ הַכְּדִל מְעוֹט בֵּין הַכְרֹז וְהִנְחוּשָׁת, כִּי הִנְחוּשָׁת שׁוֹנָה בְּטַבְעָה מִן הַכְרֹז וּפְעָמִים שֶׁהַלְחוּת מִן הָאֵוִיר מִתְאַסֶּפֶת עַל פְּנִיָּה, אֲשֶׁר בְּכֶךְ נִחְשַׁבְתָּ קְלָלָה זֶה הָאֲמוּרָה כָּאן, יוֹתֵר קֶשֶׁה מְשַׁל מִשָּׁה [הַקְּלָלוֹת שֶׁבְּפֶרֶשׁת 'כִּי תִבֵּא' שֶׁאֲמָרָם מִשָּׁה], שֶׁשֵּׁם הוּא אוֹמֵר (דברים כח, כג) 'וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נִחְשָׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּחְתִּיךָ כְּרֹזֶל, הָרִי שֶׁנֶּקֶט הִיפָּךְ מִן הָאֲמוּרָה כָּאן, לוּמָר שִׁיְהִיו הַשָּׁמַיִם מְזִיעִין וְנוֹתְנִים מְעוֹט טַל כְּדֶרֶךְ שֶׁהִנְחַשְׁתָּ מְזִיעָה, וְאֵילוֹ הָאָרֶץ אֵינָה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְרֹז מְזִיעַ, וְיֵשׁ בְּכֶךְ מִשׁוּם יִתְרוֹן מַעֲלָה כְּלִשְׁהִי, שֶׁהָאֲדָמָה יִבְשָׁה וְהִיא מְשֻׁמֶּרֶת פִּירוּתֶיהָ שֶׁהִטְמִינוּ בִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת בְּבוֹרוֹת הַנִּחְפָּרִים בָּהּ, וְאִינִם נִרְקָבִים מִן הַלְחוּת: אָבָל כָּאן נֶאֱמַר לְהִיפָּךְ: 'אֶת שְׁמִיכֶם בְּכַרְזֹל וְאֶת אֶרְצְכֶם בְּנִחְשָׁה' – הַשָּׁמַיִם לֹא יִהְיוּ מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְרֹז מְזִיעַ, וְיֵהָא חוֹרֵב (יִבְשׁ) בְּעוֹלָם לֹלֵא שׁוּם טַל וּמִטֵּר, וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעָה וְלָהּ מְעוֹט כְּדֶרֶךְ שֶׁהִנְחַשְׁתָּ מְזִיעָה, וְהִיא מֵאֲבֹדֶת גַּם אֶת פִּירוּתֶיהָ הַטְּמוּנִים בְּתוֹכָהּ מִשְׁנִים קוֹדְמוֹת, שֶׁהֵם נִרְקָבִים

לא יתן • משמש למעלה ולמטה, אע"פ ואפרי. לא יתן פרי • כשהוא מפרה משייר פרותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות.

(כא) ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי
ויספתי עליכם מפה שבע כחטאתיכם:

כ"י • ואם תלכו עמי קרי • רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקס, כן תלכו עראי במצות. ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה יז): "הקר רגלך", וכן (משלי יז כח): "קרויח", וקרוב לשון זה לתרגומו של אוגלוס: לשון קשי, שמקשין לבם למנע מהתקרב אלי. שבע כחטאתיכם • שבע פרעניות אחרות, במספר שבע כחטאתיכם.

(כב) והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם
והכריתיה את בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו
דרכיכם:

כ"י • והשלחתי • לשון גרוי. ושכלה אתכם • אין לי אלא חיה משכלת, שדרכה בכך. בהמה, שאין דרכה בכך, מניין? תלמוד לומר (דברים לב כד): "ושן בהמות אשלח בם", הרי שתיים. ומניין שתהא ממיתה בנשיכתה? תלמוד לומר (שם): "עם חמת זחלי עפר", מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין; כבר היו

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(ספרא): תורה כב
(כב) והשלחתי בכם את חית השדה. 'והשלחתי' האמור כאן אינו מלשון 'שלחות' ממש, שאם כן היה נאמר 'ושלחתי' או 'ושלחתי', אלא הוא לשון גירוי [התגרות, שסוי. הבאת בעל חיים לידי רוגז ועזות, לתקוף ולהזיק], וכלשון הנאמר באיסור להלחם עם בני עשו (דברים ב ה) 'אל תתגרו בם' - אל תכעיסו אותם כדי שיצאו להלחם בכם (לשם):

ושכלה אתכם. הוא לשון מיתה כמבואר להלן. ומתוך שצאמר כאן 'חית השדה', אין לי אלא חיה משכלת - דהיינו חיה רעה שדרכה בכך לטרוף ולהמית, אבל בהמה שאין דרכה בכך, מניין שגם היא תנשוף ותמית? תלמוד לומר (דברים לב כד) 'ושן בהמות אשלח בם' - אף בהמות תהינה נושכות בשניהן, הרי שתיים - שתי פורעניות: שן חיה, ושן בהמה. ומניין שתהא בהמה ממיתה בנשיכתה? תלמוד לומר (שם) 'עם חמת זחלי עפר' - מכת שן בהמות תבוא יחד עם ארס נחשים הזוחלים על העפר, הרי שהשוה הכתוב את שניהם - מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין. ובכך היו שנים בארץ ישראל, בזמן שלא היו

בספרו 'המחברת' (ערך 'קד') פירש שהוא לשון מניעה. וכלומר, אם גם לאחר כל אלה, עדיין תהיו נמנעים מלהכנע אלי ולקיים מצוותי, וכן מצינו בעין לשון זה במשמעות 'מניעה': 'הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך וישנאך' (משלי כה יז) [מנע רגלך מלבוא אל בית רעך יום יום, פן תהא נפשו 'שבעה' ממך וישנאך]. וכן 'חושך אמריו יודע דעת, יקר רוח איש תבונה' (שם יז כז) [האיש הנבון, דרכו להמנע מדבורים מיותרים (רוח פיו) והוא ממעט בדיבור]. וקרוב לשון זה - של פירוש מנחם - לתרגומו של אוגלוס, שתרגם: 'בקשיו', שהוא לשון קושי, הקרוב במשמעותו ללשון מניעה, ופירושו, שעל ידי דרכם הרעה מקשין את לבם לימנע מהתקרב אלי:

שבע כחטאתיכם. גם כאן פירושו כמו 'שבע על חטאתיכם' המוזכר למעלה (בספסוק ח). כלומר, אביא עליכם עוד שבע פורעניות אחרים, במספר שבע כחטאתיכם (ראה פירוטם ברשי לעיל פסוק טו, דה להפרכ את ברייתא, אצל אין פירושו 'שבע פעמים יותר על העונש הראוי כחטאתיכם', כי 'חללה לאל מרשע ושידי מעל' לתת לאיש יותר מכדי חטאיו (לשון הרא"ם עפי איוב לו, י)

ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם. ואלו הן: א. ושבבתי את גאון עזכם - זה בית המקדש. ב. ונתתי את שמיכם בברזל, ג. ואת ארצכם בנחש. ד. ותם לריק בחרכם. ה. ולא תתן ארצכם את יבולה. ו. ועץ הארץ לא יתן... - שלא יתן כלום, אפילו פירות חנוטים. ז. ...לא יתן פרי' - שגם מעט הפירות שיחנוט 'לא יתן פרי' בהוגן, לגדלם עד שיבשילו, אלא יהיה משייר אותם קודם גמר הבשלתם [לפי שהלשון 'לא יתן פרי' בולל במשמעו כל פרקי גדילתו של הפרי: הן לנתינת עיקר צמיחת הפרי, בהנטתו. והן לנתינת המשך גידולו עד להבשלתו הגמורה]

(ספרא) (רא"ם ועפי"י גי' דפיר): תורה כא

(כא) ואם תלכו עמי קרי. מהו לשון 'קרי' האמור כאן לגבי ביטול המצוות? רבותינו אמרו שפירושו 'עראי', 'במקרה', כלומר: דבר בלתי קבוע שאינו אלא לפרקס, כן תלכו עראי במצות ותקיימו אותן רק לפרקס [כלומר, אם לא תקבלו עליכם המצוות בעול, לעשותן בקביעות ובאופן תמידי כדרך של חובה, אלא תקיימון באילו היו דברי רשות שעוסקים בהם רק בשיש זמן פנוי לכך (באמ"ח)]. ומנחם [מנחם בן סרוק,

שנים בארץ-ישראל: חמור נושף וממית, ערוד נושף וממית. וּשְׂפֵלָה אֲתֶכֶם • אלו הקטנים. וְהִכְרִיתָה אֶת-בְּהֶמְתֶּכֶם • מבחויץ. וְהִמְעִיטָה אֲתֶכֶם • מבפנים. וְנִשְׁמּוּ דִרְכֵיכֶם • שבילים גדולים ושבילים קטנים, הרי שבע פרעניות: שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושפלה, והכריתה, והמעטה, ונשמו.

(כג) וְאִם-בְּאֵלָה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהִלַכְתֶּם עִמִּי קָרִי: כג ואם באלין לא תתדוין למימרי ותהכון קדמי בקשיו: כה"א לֹא תִוָּסְרוּ לִי • לשוב אלי.

(כד) וְהִלַכְתִּי אִתְּךָ עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֲתֶכֶם גַּם-אֲנִי שֶׁבַע עַל-חַטֹּאתֵיכֶם: כד ואהפך אף אנא עמכון בקשיו ואלקי יתכון אף אנא שבע על חוביכון:

(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֹאסַפְתֶּם אֶל-עַרְיֵכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בִּיד-אֹיֵב: כה ואיתי עליכון דקטלין בחרבא ויתפרעון מנכון פרענותא על דעברתון על פתגמי אורייתא ותתפנשון לקרויכון ואגרי מותנא ביניכון ותתמסרין בידי דסנאא:

כה"א נֶקֶם-בְּרִית • ויש נקם שאינו בברית, בדרך שאר נקמות, וזהו סמיו עיניו של צדקיהו. דבר אחר: "נקם ברית" - נקמת בריתי אשר עברתם, כל 'הבאת חרב' שבמקרא, היא מלחמת חילות אויבים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הרי זו פורענות חמורה, שהגויים אשר יבואו למלחמה על ישראל ינקמו בהם נקמה גדולה ואכזרית בדרך נוקמי נקם ברית. וזהו כגון סמיו עיניו של צדקיהו, שבשעה שעלה נבוכדנאצר מלך בבל להלחם על ישראל, תפס תחילה את צדקיהו מלך יהודה ונהג עמו באכזריות גדולה כמו שנאמר (מלכים ב' כ') 'ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו, ואת עיני צדקיהו עור, ויאסרוהו בנחשתיים ויבארוהו בכל', וזאת על שום שהפר את הברית והשבועה אשר הבטיחו צדקיהו שלא ימרוד בו לעולם [כמו שנאמר (דברי הימים ב' יא) 'וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלהים', וכן הוא אומר (יחזקאל יז טז) 'וימרד בו לשלח מלאכיו מצרים לתת לו סוסים ועם רב... אשר בזה את אלתו ואשר הפר את בריתו אתו'] (ספרא). דבר אחר - פירוש אחר בלשון 'נקם ברית': לא על הפרת ברית ביניכם לבין הגויים תבוא החרב לנקום, אלא על נקמת בריתי אשר עברתם, והיא הברית אשר בריתי עמכם בהר סיני לשמור מצוותי [כמו שנאמר (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי']. ומוסיף רש"י: כל לשון 'הבאת חרב' שבמקרא, היא מלחמת חילות

למעלה: שן בהמה - שתהא בהמה נושכת וממיתה, אף שאין דרכה בכך. ושן חיה - גירוי ושלילת חיות רעות הטורפות וממיתות. חמת זוחלי-עפר - ארס נחשים. ושפלה - החיה תטרף וְהִכְרִיתָה את הבהמות הרעות בחוץ [שאינן להם מקום סתר לברוח לשם]. וְהִמְעִיטָה אפילו את האנשים הגדולים הנשמרים בבתיהם. ונשמו הדרכים מאין עובר ושב, מפני פחד החיות (מלכים ב' טז) תורה כג (כג) לֹא תִוָּסְרוּ לִי. 'תווסרו' האמור כאן אינו מלשון 'סורים' אלא הוא לשון קבלת מוסר. וכלומר, ואם בכל אלה לא תקבלו מוסר להכניע ולשוב אלי [כמו שמצינו דוגמתו (ירמיה ה ח) 'הוסרי ירושלים' - קבלי מוסר רש"י שם] (באמ"ח) תורה כד

(כה) נֶקֶם בְּרִית. מתוך שנאמר 'נקם ברית', משמע שיש שני סוגי נקמות: יש נקמה שהאויבים באים במלחמת חרב על עם שבגד בהם והפר ברית שלום הבריתה ביניהם, ואז נוהגים הנוקמים באכזריות רבה, ויש נקם שאינו בברית, אלא באים לנקום על שאר עסקי ריב שיש ביניהם, ואז הם נוהגים במלחמתם בדרך שאר נקמות. ולפי שנאמר כאן 'נקם ברית',

ישראל עושים רצונו של מקום, שגשתנה טבען של הבהמות, והיה חמור נושף וממית, ערוד (חמור הבר) נושף וממית: וּשְׂפֵלָה אֲתֶכֶם. אלו הילדים הקטנים שבמיתתן נקרא האדם 'שכול', [ראה רש"י על הפסוק (בראשית כו מה) 'למה אשכול גם שניכם' - 'הקובר את בניו קרוי שכול, וכן גיעקב נאמר (שם מג יד) ואני באשר שכלתי שכלתי'] (הוכרח): וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתֶּכֶם. מבחויץ - אלו הבהמות היוצאות לרעות בשדות מחוץ לעיר, ויהיו נכרות ונטרפות על ידי החיות (נח"י):

וְהִמְעִיטָה אֲתֶכֶם. מבפנים - אלו שאר אנשים הנמצאים בתוך בתי העיר, שאף הם לא יהיו מוגנים לגמרי מפני החיות (מלכים ב' נח"י): וְנִשְׁמּוּ דִרְכֵיכֶם. הדרכים יהיו שוממות וריקניות מבלי הולכי דרך מפני פחד החיות. ומתוך שנאמר 'ונשמו דרכיכם' בלשון רבים [ולא 'ושמם דרככם' בלשון יחיד] למדנו שכל סוגי הדרכים, הן שבילים גדולים והן שבילים קטנים, כולם יהיו שוממים מאין עובר בהם. הרי שבע פורעניות אמורות בפסוק זה לחלקן מפורשות כאן, וחלקן נתרבו מהנאמר בספר דברים, כמבואר

(כו) בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִמַּה־לָּחֶם וְאִפֹּי עֵשָׂר נָשִׁים
לַחֲמֻכֶּם בְּתֵנוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבֻ לַחֲמֻכֶּם בַּמִּשְׁקָל
וְאָכְלֹתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ׀

(כו) וְאִם־בִּזְאוֹת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בַּקָּרִי:
כֹּז וְאִם בְּדֹא לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְתִהְיוּן
קֹדְמֵי בְּתַשְׁיִי:

(כו) מִטָּה לָחֵם. 'מִטָּה' פִּירוּשׁוֹ: מִקָּל.
וּמִשְׁמָעוֹ כָּאֵן **לְשׁוֹן 'מִשְׁעָן'**, וְנֹאמַר כֵּן
בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל לְחִשְׁבֵּיּוֹת הַלָּחֶם, אֲשֶׁר
הוּא הַסַּעַד וְהַמְשַׁעֲנֵת לְקִיּוֹם חַיִּי

(כח) וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת־קָרִי וּפִרְתִּי אֲתֹכֶם
אֶף־אֲנִי שִׁבַּע עַל־חַטָּאתֵיכֶם:

(כט) וְאֶבְלַתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר בְּנִיכֹן וּבְשַׂר בְּנִיכֹן
תִּכְלֹדוּ:

(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמִיתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם
וְנָתַתִּי אֶת־פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי
אֲתֹכֶם:

יש"י בְּמִיתֵיכֶם • מַגְדִּלִּים וּבִירְנֵיֹת. חַמְנֵיכֶם • מִן עֲבֹדַת אֱלִילִים שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגָּזוֹת, וְעַל שֵׁם שֶׁמַּעֲמִידִים
בַּחֲמָה קְרוּיִין 'חַמְנֵים'. וְנָתַתִּי אֶת־פְּגָרֵיכֶם • תְּפִיחֵי רֶעֶב הֵיוּ, וּמוֹצִיאִים יִרְאַתָּם מִחֵיקָם וּמִנַּשְׁקִים אוֹתָם,
וּכְרָסוֹ נִבְקַעַת וְנוֹפֵל עָלֶיהָ. וְגַעְלָה נַפְשִׁי אֲתֹכֶם • (ת"כ) זֶה סִלּוֹק שְׂכִינָה.

(לא) וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם:

יש"י וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה • יָכוֹל מֵאָדָם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ", הָרִי אָדָם אָמַר!
הָא מָה אֲנִי מְקִים: "חֲרָפָה"? מַעֲוֵב וְשֶׁב. וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם • יָכוֹל מִן הַקְּרָבֹנוֹת? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר:
"וְלֹא אֶרִיחַ", הָרִי קְרָבֹנוֹת אָמַרְיִים! הָא מָה אֲנִי מְקִים: "וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם"? מִן הַגְּדוּדִיּוֹת, שִׁירֹת
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ מִתְקַדְּשׁוֹת וְנוֹעֲדוֹת לְבֹא שָׁם. הָרִי שִׁבַּע פְּרַעֲנִיּוֹת: אֲכִילַת בְּשַׂר בָּנִים וּבָנוֹת וְהִשְׁמַדַּת

רש"י כפשוטו – מהדורת שלם

כָּאן, שִׁיחֵיו הָעָרִים חֲרָבֹת אֶפִּילוֹ
מַעֲוֵב וְשֶׁב, כִּי לֹא יִשְׁאָרוּ בָּהֶן אֶף
שְׂרִידֵי יְשׁוּבָה בָּהֶן אֵילָן וּמַעֲיִין, אֲשֶׁר
הוֹלְכֵי דְרָכִים יִרְצוּ לַעֲבוֹר שָׁם (שע"א):
וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם, יָכוֹל הֵייתִי
לוֹמֵר שְׂכָנוֹת הַכְּתוּב שִׁיחֵיהֶן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ שָׁמָּה וְרִיק מִן הַקְּרָבֹנוֹת, אֶף
כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ
נִיחָחְכֶם', הָרִי קְרָבֹנוֹת כְּבָר אָמַרְיִים,
הָא מָה אֲנִי מְקִים – אִם כֵּן מָה אֲנִי
מִפְּרֵשׁ 'וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם',
לוֹמֵר שֶׁקְּרוֹב לְזֶמֶן חוֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וּבִטּוֹל קְרָבֹנוֹתָיו, כְּבָר יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ
שָׁמָּה מִן הַגְּדוּדִיּוֹת, שֶׁהֵם הַשִּׁירֹת –
קְבוּצוֹת הוֹלְכֵי דְרָכִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל
שֶׁהֵיוּ מִתְקַדְּשׁוֹת (מִן־מִינֵים עֲצָמָם
בְּהִקְנָה מִיּוֹחֶדֶת) וְנוֹעֲדוֹת תָּמִיד לְבֹא
שָׁם לַעֲלִיָּה לְרַגֵּל, וְלִקְרֹאת הַחוּרְבָן
יִתְמַעֲטוּ וּפְסָקוּ.

הָרִי שִׁבַּע פְּרַעֲנִיּוֹת שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר
(לעיל פסוק כח) 'וְיִסְרַתִּי אֲתֹכֶם... שִׁבַּע עַל
חַטָּאוֹתֵיכֶם'. וְאֵלּוּ הֵן: אֲכִילַת בְּשַׂר
בָּנִים וּבָנוֹת, וְהִשְׁמַדַּת בְּמִיתָה, הָרִי
שְׂתִים; וְאוֹלָם כְּרִיתַת חַמְנֵים שֶׁהֵיא
בִּטּוֹל הָעֲבֹדָה זָרָה אֵין כָּאֵין
פְּרַעֲנִיּוֹת, אֵלֹא שֶׁהִזְכִּירָה הַכְּתוּב

עִם פְּסִילֵיהֶם, לְפִי שֶׁכָּל כֶּף יִהְיֶה
דְּבוּקִים בְּעֲבֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם, עַד שֶׁלֹּא
יִתְפָּרְדּוּ מֵהֶם אֶפִּילוֹ סְמוּךְ לְמִיתָתָם.
וְאָכֵן כֶּף נִתְקַנֵּים בִּימֵי חוֹרְבָן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, בְּעַת הָרֶעֶב הַגָּדוֹל כִּאֲשֶׁר
תְּפִיחֵי־רֶעֶב הֵיוּ – שֶׁבִּשְׂרָם הִתְנַפַּח
מְרֹב הָרָעָבוֹן, וּכְבָר הֵיוּ נוֹטִים לְמוֹת,
וּמוֹצִיאִים יִרְאַתָּם (עֲבֹדָה זָרָה
שֶׁלָּהֶם) מִחֵיקָם וּמִנַּשְׁקִים אוֹתָם,
וּכְרִיסוֹ (בְּטָנוֹ) נִבְקַעַת וְנוֹפֵל עָלֶיהָ
וּמוֹת, כִּשְׁהוּא דְבוּק עִם יִרְאַתוֹ (ספרא)
(הר"ש בַּהֲרִ"ר חִירֶשׁ):

וְגַעְלָה נַפְשִׁי אֲתֹכֶם. זֶה סִלּוֹק
שְׂכִינָה, שֶׁתִּתְמַעַט הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה
בִּישְׂרָאֵל. כָּגוֹן: בִּטּוֹל הוֹפַעַת חֲזוֹן
הַנְּבִאָה בִּישְׂרָאֵל (ספרא) (אור
הַחַיִּים): תוֹרָה לֹא

(לא) וְנָתַתִּי אֶת עֲרִיכֶם חֲרָפָה.
מִלְשׁוֹן זֶה הָאָמַר כָּאן, הֵייתִי יָכוֹל
לוֹמֵר שֶׁחוֹרְבָן הָעָרִים פִּירוּשׁוֹ רַק
שִׁיחֵיו רִיקִים מֵאָדָם מִבְּלִי יוֹשֵׁב בָּהֶם,
אֶךְ כִּשְׁהוּא אוֹמֵר (בַּסְּפֹרָה לֵב) 'וְהִשְׁמַדְתִּי
אֲנִי אֶת הָאָרֶץ' – שֶׁתִּהְיֶה שׁוּמָמָה
מִיּוֹשְׁבֵיהֶּ הָרִי שֶׁמִּזֶּמֶן מִן הָאָדָם כְּבָר
אָמַר, הָא מָה אֲנִי מְקִים – אִם כֵּן
מָה אֲנִי מִפְּרֵשׁ לְשׁוֹן חֲרָפָה הָאָמַר

(ל) בְּמִיתֵיכֶם. בְּנִינִים גְּבוּהִים וְחֲשׁוּבִים
כָּגוֹן: מַגְדִּל הוּא בְּנִין גְּבוּהָ
מֵאֵד הַעֲשׂוֹי רָחֵב אֶצֶל יְסוּדוֹ מִלְמַטָּה,
וְהוּא הוֹלֵךְ וְצָר כִּלְפֵי מַעְלָה וְרֹאֵה רִשִּׁי
בְּבֹא מַצִּיעָא כה"ל] וּבִירְנֵיֹת – אַרְמוֹנוֹת
נְאִים וּמִפּוֹאֲרִים [כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (דְּבִרִי
הַיְמִי־ב כו, ד) 'וְעָרִים בְּנָה בְּהָר יְהוּדָה
וּבְחָרְשִׁים בְּנָה בִּירְנֵיֹת וּמַגְדִּלִּים' (שע"א,
מַצִּיעָא שם):

חַמְנֵיכֶם. 'חַמֵּן' הוּא מִין עֲבֹדָה־זָרָה
שֶׁעוֹבְדִיהָ מִיִּיחָסִים אוֹתָהּ אֵל הַחֲמָה
וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ עַל הַגָּזוֹת בְּמִקְוֹמוֹת
שֶׁהֵיא זוֹרַחַת עָלֵיהֶם תָּמִיד, וְעַל שֵׁם
שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָם בַּחֲמָה הֵם קְרוּיִין
'חַמְנֵים'. וְעֵיקַר הַפְּרַעֲנוֹת הָאָמַרָה
כָּאן, הֵיא הַשְּׁמַדַּת הַמַּגְדִּלִּים
וְהַבִּירְנִיּוֹת, אֲשֶׁר אָגַב כֵּן יִכְרָתוּ גַם
הַחַמְנֵים הַנִּצְבִּים עַל גְּבוּהֵיהֶם. אֲבָל
הַשְּׁמַדַּת הַחַמְנֵים עֲצָמָם הָרִי זֶה בְּרָכָה
וְלֹא קֶלְהָ (כְּמִבּוֹאֵר בְּרִשִׁי בַּפְּסוּק
הַבָּא) (ספרא):

וְנָתַתִּי אֶת פְּגָרֵיכֶם עַל גְּלוּלֵיכֶם.
גּוֹף שֶׁל מוֹת קְרוּי 'פֶּגֶר', וְהַכְּתוּב מְכַנֵּה
כָּאן גַּם אֶת הַפְּסָלִים הַנוֹפְלִים
וְנִשְׁבָּרִים בְּלִשׁוֹן 'פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם', וְכָךְ
הוּא אוֹמֵר: הַמֵּתִים יִפְּלוּ כִּשְׁהֵם יָחַד

במות - הרי שמים. כריתת חמנים אין כאן פרענות, אלא על-ידי השמדת הבירניות, יפלו החמנים שבראשי הגזגזות ויפנתו. "ונתתי את פגריכם וגו'", הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרפן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, "ולא אריח" קרפנות, הרי שבע.

(לב) וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׂמָּו עָלֶיהָ אִיבִיכֶם
הַיֹּשְׁבִים בָּהּ:
לב ואצדי אנה את ארעא ויצריין עליה בעלי דבביכון דיתבין בה:

י"ז וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ. זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

(לג) וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב
וְהִיתָה אֲרֻצְכֶם שְׂמָמָה וְעִירֵיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה:
לג ויתכון אבדר ביני עממא ואגרי בתריכון דקטלין בחרפא ויהי ארעכון צדיא וקרויכון יהיו חרפא:

י"ח וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחר, רואים זה את זה ומתנחמין; וישראל נזרו בכמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בתכרתה. והריקתי כששולף החרב, מתרוקן הנדן. ומדרשו: חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור. והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרפה - נראות לכם חרבות; שבשעה שאדם גולה מפירו ומפירו וסופו לחזור, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, כך שנויה ב'תורת כהנים'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשון

ביניהם, כי על-ידי השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגזגזות ויפנתו; ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרפן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא אריח קרפנות, הרי שבע (באמ"ת, שעי"א): תורה לב (לב) וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׂמָּו עָלֶיהָ אִיבִיכֶם וגו'. זו מדה טובה לישראל - הנקה טובה שעושה עמקם הקב"ה, והיא אמורה כאן בדרך נחמה בתוך הפורענות - שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם. כי ארץ ישראל לעולם לא תאיר פניה לשאר האומות, ואף אם יתישבו בה לא תעלה וישיבתם יפה. וזו היא הטובה שבזמן הגלות תהא הארץ שוממה גם מיושביה הגוים, עד עת קץ כאשר ישובו ישראל לארצם (ספרא) (רמב"ן, רבינו בחי'): תורה לג (לג) וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם. פירושו: אפור אתכם בארצות הגוים. וזו מדה קשה לישראל, שיש בקר תוספת פורענות על עיקר עונש גלותם בין העמים, שבשעה שבני המדינה גולים וכולם הולכים למקום אחר, הרי הם לכל-הפחות רואים זה את זה

ומתנחמין; ואולם ישראל 'נזרו בכמזרה' [נתפזרו כמו בכלי העשוי לזריית תבואה ופיוזרה ברוח], כמו שנאמר (ירמיה טו, ז) 'ואזנכם במזרה בשערי הארץ', שהוא כאדם הזורה שעורים בנפה (מזרה), שפך הוא טבע גרמי השעורה, שכולם מתפזרים ברוח, ואין אחת מהן דבוקה בתכרתה [וכן הוא אומר (דברים כח, סד) 'והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ'] (שם) (נח"י): והריקתי אחריכם חרב. אחריות חרב שלופה ביד, קרויה בלשון 'הורקה', כי כששולף החרב ומוציאה, מתרוקן הנדן (הנרתיק) שבו היתה החרב מונחת. [ואף על פי שלא 'החרב' מתרוקנת, אלא הנדן הוא זה שמתרוקן, קרויה בן הוצאת החרב על שם הנדן. וראה הרחבת הדברים ברש"י על הפסוק (שמות טו, ט) 'אריק חרבי']. ומדרשו: נקט הכתוב לשון הורקה על החרב כדי לרמוז שחרב הנשמטת - הנשלפת מתוך הנדן, וכבר היא נטויה אחריכם - אינה חוזרת מהר אל הנדן, אלא כאדם שמריק את המים מן הכלי ואין סופן לחזור. כלומר, לאחר שהתחילה

הפורענות להגיע ולבוא, משמעות הדבר שפך נחתמה גזירת שמים על כך, ואז קשה לבטלה. וכדוגמת מים הנשפכים מן הכלי, שיש טורח גדול באסירתם (ספרא) (לש"ר): והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרפה - אחר שפך נאמר 'והיתה ארצכם שממה' לא היה צריך הכתוב להוסיף 'ועריכם יהיו חרפה', כי הנדן היא שעל ידי שממון הארץ מאין יושב, בתי העיר נחרבים מאליהם. אלא כך הוא אומר: כאשר תצאו לגלות וארצכם תהיה שממה, אזי תדעו שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך שהנני מודיעכם זאת מראש כי הגלות עשויה להפשיך זמן רב, אכן תרגישו בנפשכם ש'עריכם יהיו חרפה', והן תהיינה נראות לכם חרבות כפי שהן באמת, לפי שבשעה שאדם גולה מפירו ומפירו וסופו לחזור, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, והוא סבור שסופו לחזור לאחר זמן מועט, הרי שמכח תקוותו נדמה בעיניו כאילו אין פרמו וביתו חרבים, מה שאין כן מי שאינו מצפה לשוב, הכל חרב והרוס בעיניו. כך שנויה הברייתא ב'תורת כהנים' (לשון הבא"ט): תורה לד

(לד) **אֹת תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתָּם בָּאָרֶץ אֲיִכֶּכֶם אֹת תִּשָּׁבֵת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ:**

ה"י אֹת תִּרְצֶה • תפסי את פעם המקום, שפעם על שמטותיה. והרצת • למלך את שבתותיה. (כל ימי השמה • לשון 'העשות', ומ"ם דגש במקום כפל, 'שממה').

(לה) **כֹּל־יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשָּׁבֵת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שַׁבְתָּה בְּשַׁבְּתֹתֶיכֶם בְּשַׁבְּתֹתֶיךָ עֲלֶיהָ:**

ה"י אֶת אֲשֶׁר לֹא־שַׁבְתָּה • שבעים שנה של גלות בכל, הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות ותשעים היו שני עונם משונכסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביהזקאל (ד' ט'): "וְאַתָּה שָׁכַב עַל־צִדְךָ הַשְּׁמָאֲלִי וְגו' וְכָלִיתָ אֶת־אֶלֶה, וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדְךָ הַיְּמָנִי שְׁנִית וְנִשְׁאַתָּ אֶת־עֵזְוֹן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם", ונבואה זו נאמרה ליהזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש, ואם

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לפניו ארבעים שנה נוספות, משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, ויחד עם אותן שלש מאות ותשעים שנה הרי הן ארבע מאות ושלשים שנה, והוא הדבר שנאמר ביהזקאל (ד' ט'): "וְאַתָּה שָׁכַב עַל צִדְךָ הַשְּׁמָאֲלִי וְגו'..." מספר הימים אשר תשכב עליו תשא את עונם, ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום, ונשאת עון בית ישראל, וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני שנית, ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום, יום לשנה יחזקאל הנביא - אשר היה קשה בעיניו הפורענות הגדולה והצפויה לבא על ישראל - לשכב על צדו ולסבול צער ויסורים, מנין ימים כנגד מנין שנים, ולכפר בכך על עונם ולהקל מהפורענות החמורה (רש"י ומצוד' שם). ונבואה זו נאמרה ליהזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין מלך יהודה (כמו שנאמר שם א, ב) שהיא גם השנה החמישית למלכות צדקיהו שעמד תחתיו למלך (ראה מלכים ב ד, פסוקים ט"ח).

ועוד עשו - המשיכו ושיבתם בארץ שש שנים נוספות עד גלות צדקיהו מלך יהודה וכל העם אשר אתו בחורבן בית המקדש, על ידי

ראשון לבנין בית שני - הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שלא נשמרו כהלכתם, שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום במשך ארבע מאות ושלשים ושש שנה.

להלן יבואר כיצד נתבטלו בתקופה זו שבעים שנות שמטה ויובל. אולם תחילה מבאר רש"י מהו חשבון 436 השנים שבהם לא עשו ישראל רצונו של מקום:

מספר שנות ישיבת ישראל בארצם, מתחילת בנייתם עד גלותם בחורבן הבית הראשון, היו שמונה מאות וחמשים שנה [במבואר ברש"י על הפסוק (דברים ה, כח) 'וְנִשְׁנַתֶּם בְּאָרֶץ'] אָמַנְם לֹא בְּכָל הַשָּׁנִים עָשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי ה', כי אם בחלק מהן, ומתוך כל אותן השנים, שלש מאות ותשעים הם אשר היו שני (שנות) עונם, משונכסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ביד שלמנאסר מלך אשור, בימי הושע בן אלה, אחרון מלכי ישראל (ראה מלכים ב, פרק יז). ויותר העם אשר לא גלו לאשור, הם שני השבטים יהודה ובנימין, ועוד שארית פליטה מועטת מכל שבט ושבט [וכולם נקראו בשם: 'בני יהודה' או 'יהודים' - על שם שבט יהודה, הגדול שבשבטים אשר לו המלכות].

ובני יהודה הנותרים בארץ הכעיסו

(לד) **אֹת תִּרְצֶה.** בפסוק זה נאמרו שני לשונות דומים: 'תִּרְצֶה אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ', ו'הִרְצַת אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ'. ושניהם מדברים בענין שביתת הארץ בימי הגלות - תמורת שמטותיה שלא שבתה בימי ישובה. אף יש הבדל בפירושם, וכן על אינה 'שבתות' הדברים אמורים: הלשון הראשון - 'אֹת תִּרְצֶה הָאָרֶץ' - הוא לשון ריזוי ופיוס, לומר כי בכך תפייס הארץ את פעם המקום, שפעם על אודות שנות שמטותיה אשר לא שבתה בהן, ואילו הלשון השני - 'וְהִרְצַת אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ' - הוא לשון נתינת תשלום ופרעון. כלומר, אז תתן הארץ למלך את שנות שבתותיה שהיא תשבות בימי הגלות, כתשלום ופרעון חוב למלך על כל הארץ, בעבור שנות השמטה אשר לא שבתה בהן (הזכיר: תורה לה (לה) **כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה. לשון העשות** - בגין נפצל, וכלומר: כל הימים שבהם תעשה הארץ שוממה. ובאות מ"ם ניתן דגש, במקום כפל הממ"ם שהיה נכון להיות כאן, כי מצד מלת התואר 'שוממה' היה צריך לומר כאן 'השוממה', אלא שהדגש הניתן באות מ"ם בא במקום המ"ם הנוספת):

אֶת אֲשֶׁר לֹא שַׁבְתָּה. שבעים שנה של גלות בכל - אשר שם הוגלו ישראל בתקופה שבין חורבן בית

תאמר: שנות מנשה חמשים וחמש היו – מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתים, כמו שאמרו באגדת 'חלק', ושל אמן שתים, ואחת עשרה ליהוקים וינגדן לצדקהו, צא וחשב לארבע מאות ושלשים ושלש שנה, שמטין ויובלות שבהן, והם שש עשרה למאה: ארבע עשרה שמטין ושנים יובלות. הרי לארבע מאות שנה, ששים וארבע. לשלשים ושלש שנה, חמש שמטות. הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתרה שונכסה בשמטה, המשלמת לשבעים, (נ"א: ואותו יובל שגלו, שלא נגמר בעולם נחשב להם); ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים (דה"ב לו כא): "עדר-רצתה הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבעים שנה".

לו וידעשתארונו בכון ואצל תכרא בלבהון בארעתא דסנאיהון וירדוף יתהון קל טרפא דשקיף ונערקון כמעירוק מן קדם דקטלין בחרפא ונפלו וילית דרדיף:

(לו) והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם בארצת איביהם וירדף אתם קול עליה נדף ונסו מנסת-חרב ונפלו ואין רדף:

ש"י: והבאתי מרד. פחד ורף לכב. מ"ם של "מרד", יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של 'מועד' ושל 'מוקש'. עליה נדף. שהרוח דוחפו ומפחו על עליה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו: "קל טרפא דשקיף"

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אחת, ועוד שנה יתירה שונכסה בשמיטה – שנת השלשים ושלש, השייכת לשבע השנים הבאות, שגם אם לא היתה אז שנת שמיטה, אולם הואיל ועשו את הרע בעיני ה', נענשו גם על אותה שנה, בשנת גלות נוספת המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים, וכן הוא אומר בדברי הימים (ב לו, כא) 'ועל עליהם את מלך פשדים, ויהרג בחויריהם בחרב בבית מקדשם... ויגל השארית מן החרב אל בבל... עד רצתה הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבעים שנה' (סדר עולם) (הזכרון, משה' לש"י): תורה לו

(לו) והבאתי מרד. לשון פחד ורף לכב. והוא מאותו השורש של תיבת 'רף', והאות מ"ם של 'מרד' יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של 'מועד' (שהוא קביעת זמן, ויש שהמ"ם נשמטת מן השורש, כגון בתיבות: 'עד', 'ועד', 'יעד'). ושל 'מוקש' (שהוא לשון מכשול, ויש שהמ"ם נשמטת, כגון בתיבת 'יקוש'):

ונסו מנסת חרב. המנוסה לא תהיה מפני חרב הרודפת אותם [שהרי נאמר 'אין רדף'], אלא הם נוסו באילו הורגים רודפים אותם בחרב. ובאילו היה נאמר: ונסו 'במנסת' חרב. ובפי שנקמר להלך: 'כמפני' חרב (רא"י): עליה נדף. לשון 'נדף' האמור כאן פירושו כמו 'נדחף'. וקר אמר הכתוב:

מנשה לעשרים ושתים, ושל אמן שנים ושתים (שם פסוק יט), ואחת-עשרה ליהוקים (שם כד, פסוק לו), וינגדן עוד אחת עשרה שנה לצדקהו (שם כד, פסוק יב), הרי הם ביחד ארבעים ושלש [ואולם, שנות מלכות יאשיהו, שהן שלשים ואחת שנה, אינן נמנות כאן בכלל שנות העון, שכן עליו נאמר (שם כב, פסוק ב) 'ויעש הישר בעיני ה'... ולא סר ימין ושמאל', וכן לא נמנו בחרבון זה ימי מלכותם של יהואחז ויהוקים אשר כל אחד מהם מלך רק שלושה חודשים (שם כג, לא, רכז, ח)].

רש"י חזר לענינו הראשון, לבאר כיצד נתבטלו ב-436 השנים הללו שבעים שנות שמיטה ויובל:

צא וחשוב לארבע-מאות ושלשים ושלש שנה, שהן כל משך שנות עונם, את מספר השמיטין ויובלות שבהם, והם שש-עשרה לכל מאה שנים – ארבע-עשרה מהם שמיטין ושנים מהם יובלות [כמו שנאמר (לעיל כד, ח"א) 'וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה... וקדשתם את שנת החמשים שנה... יובל הוא, שנת החמשים שנה תהיה לכם, לא תורעו ולא תקצרו...'], הרי לארבע-מאות שנה, יש ששים וארבע שנים קדושות, ולשלשים ושלש שנה הנותרים, יש חמש שמיטות, הרי הם ביחד: שבעים חסר

נבוכדנאצר מלך בבל, הרי ארבעים ושלש שנים הן סף שנות עונם של בית יהודה, בנוסף על שלש מאות ותשעים, סף שנות עונם של כל בית ישראל, הרי לנו ארבע מאות ושלשים ושלש.

ואם תאמר, היאך יתכן שכל יתרון שנות מלכות יהודה על מלכות ישראל היו רק ארבעים ושלש שנים, הלא גלות עשרת שבטי ישראל ביד מלך אשור היתה בזמן מלך המלך חזקיהו ביהודה [כמו שנאמר (שם פרק יח פסוקים: י"א) 'בשנת שש לחזקיהו, היא שנת תשע להושע מלך ישראל, נלכדה שמרון, ויגל מלך אשור את ישראל אשורה, וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן...'], ולאחר חזקיהו, עדיין מלכו ביהודה עוד שבעה מלכים נוספים עד חורבן ירושלים, והם: מנשה, אמן, יאשיהו, יהואחז, יהויקים, יהויכין, צדקיהו. ושנות מנשה לבדן חמשים וחמש היו [כמו שנאמר (שם פרק כא, א) 'בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו, וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם']? אלא, מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו היו רק עשרים ושתים השנים הראשונות למלכותו, כמו שאמרו בגמרא באגדת חלק [ענייני אגדה שבפרק 'כל ישראל יש להם חלק'] (סנהדרין כג, ו) ולפיכך בשבאנו למנות את שנות עונם, נחשבות שנות

– לשון חֲבֻטָּה; "שְׂדוּפַת קָדִים" – "שְׂקִיפֶן קָדִים" לשון מִשְׁקוֹף, מְקוֹם חֲבֻטַּת הַדֶּלֶת, וְכֵן תִּרְגְּמוּ שֶׁל "חֲבֻרָה" – "מִשְׁקוּפִי". וְנִסּוּ מְנַסֵּת חֶרֶב • בָּאֵלֹוּ רוֹדְפִים וְהוֹגִים אוֹתָם.

(לו) וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאֹחִיו בְּמַפְנֵי־חֶרֶב וְרִדְף אִין וְלֹא־ תַּחֲיָה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם:

לֹא וְיִתְקַלְלוּ גִבּוֹר בְּאֹחִיו בְּמַקְדָּם דְּקֻטְלִין בְּחֶרֶב וְרִדְף לִית וְלֹא תַּחֲיָה לָכֵן תְּקוּמָה קָדָם בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן:

כִּי יִכְשְׁלוּ אִישׁ־בְּאֹחִיו • כְּשִׁירְצוֹ לָנוּס, יִכְשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, כִּי יִפְהָלוּ לְרוּץ. בְּמַפְנֵי־חֶרֶב • בָּאֵלֹוּ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹגִים שֶׁיֵּהָא בְּלִבָּבָם פַּחַד, וְכָל שְׂעָה סְבוּרִים שְׂאָדָם רוֹדְפָם. וּמִדְרָשׁוֹ (ת"כ): "וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאֹחִיו", זֶה נִכְשָׁל בְּעֻזּוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל עָרְבִין זֶה לְזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' שמו)

זֶה נִכְשָׁל בְּעֻזּוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל עָרְבִין זֶה לְזֶה (רש"י כו, לו) אֵיתָא ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' שֶׁדַּבְּרֵי הַתּוֹכְחָה, לִפִּי הָאָמֶת, אֵינָם אֵלָא בְּרָכוֹת. וְאָף כָּאן: הַבְּרָכָה הִיא, שְׂאָחַד יָכוֹל לַעֲזוֹ וְלַהֲעִיל לַחֲבֵרוֹ, מִפִּינֵן שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל עָרְבִין זֶה לְזֶה, הֵינִי שֶׁהֵם מַעֲרָבִים זֶה בְּזֶה וְעָרְבִים וְנַעֲמִים זֶה לְזֶה, שֶׁלֹּכֵן עוֹזְרִים וּמוֹעִילִים אֶחָד לַשֵּׁנִי בְּחֶפֶץ לֵב וּבִשְׂמִיחָה.

(לח) וְאַבְרָהָם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֵיבֵיכֶם:

לח וְתַבְדִּינֵן בִּינֵי עַמִּמָּא וְתַגְמֵר יִתְכוֹן אֶרֶע בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן:

כִּי יִכְשְׁלוּ אִישׁ־בְּאֹחִיו • כְּשִׁתְּהִיו פְּזוּרִים, תַּחֲיוּ אַבּוּדִים זֶה מִזֶּה. וְאָכְלָה אֶתְכֶם • אֵלֹו הַמֵּתִים בְּגוּלָה.

(לט) וְהַנְּשֹׂאֲרִים בָּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנֶם בְּאַרְצַת אֵיבֵיכֶם וְאָף בְּעוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמְקוּ:

לט וְדִישְׁתַּאֲרֵין בְּכוֹן יִתְמַסוֹן בְּחוּבִיחוֹן בְּאַרְעָתָא בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן וְאָף בְּחוּבֵי אֲבֹהֵתָהוֹן בִּישְׂאָ דְאַחֲדִינֵן בִּידֵהוֹן יִתְמַסוֹן:

כִּי יִכְשְׁלוּ אִישׁ־בְּאֹחִיו • כְּשִׁעֲזוֹנוֹת אֲבוֹתָם אִתָּם – כְּשִׁאֲחֻזִּים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. יִמְקוּ • לְשׁוֹן הַמֶּסֶה, כְּמוֹ "מִפְסוּ", וְכִמּוּהוּ (זכריה יד יב): "תִּמְקְנָה בְּחִירֵיהֶן", (תהלים לח) "נִמְקוּ חֲבוּרֵתִי".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יְתִירָה מִפְּחַד פְּתָאוֹם (ג"א):
בְּמַפְנֵי חֶרֶב. בָּאֵלֹוּ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹגִים הָאוֹחִזִּים בְּחֶרֶב. שִׁיָּהָא בְּלִבָּבָם פַּחַד, וְכָל שְׂעָה הֵם סְבוּרִים שְׂאָדָם רוֹדְפָם. זֶהוּ לִפִּי פִּשְׁטוֹ [שֶׁהַכָּשָׁלוֹן אִישׁ בְּאֹחִיו יִהְיֶה מִחֻמַּת בְּהֻלַּת הַמְרוּצָה]. וּמִדְרָשׁוֹ, 'וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאֹחִיו' – זֶה נִכְשָׁל בְּעֻזּוֹ שֶׁל זֶה, לִפִּי שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל עָרְבִין זֶה לְזֶה – כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִרְיֵהוּ עָרֵב וְאַחֲרָיו עַל חֲבִירוֹ לְמַחֹת בּוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְנַהֵג שְׂלֵא כִּשְׂרָה, וְאֵם הוּא מִנִּיחוֹ לְחֻטְאוֹ הָרִי הוּא עֹלֹל לְהַעֲנִשׁ עַל יָדוֹ [וְהוּא שֶׁנֶּקֶט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'אִישׁ בְּאֹחִיו' לֹא מֵרִיב אֶלְמָנָה בִּינֵיהֶם הִיא זֹאת שֶׁגִּרְמָת לְעָרְבוּת, וְשִׁיָּהוּ נִעְנָשִׁים זֶה בְּעוֹנוֹ שֶׁל זֶה (ג"א)] (ספרא, סנהדרין כו) (סנהדרין כו: רמב"ן לעיל טז, טז): תורה לח

(לח) וְאַבְרָהָם בְּגוֹיִם. אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁתִּהְיֶה אַבְרָהָם מִמֶּשׁ [שֶׁאֵם כֵּן הִיאֲךָ תִּתְקַיֵּם הַהֲבִטָּה הָאֲמוּרָה לְהֵלֵן (פסוקים מדר"ה) וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם, לֹא מֵאֲסִתִּים וְלֹא

'קוֹל עֲלָה גִדְף' – קוֹל חֲלָשׁ כְּרִשְׁרוּשׁוֹ שֶׁל עֲלָה בְּשִׁעָה שֶׁהָרִיחַ דוּחְפוֹ וּמִכְהוֹ עַל עֲלָה אַחֵר וּמִקְשָׁקֶשׁ (חובט וְדוֹפֵק) עָלָיו וּמוֹצִיא קוֹל – גַּם מִקּוֹל כְּזֶה נִיּוֹסוֹ בְּבִהְלָה. וְכֵן תִּרְגְּמוּ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'קוֹל טִרְפָּא דְשִׁקִּיף' [קוֹל עֲלָה הַנִּחְבֵּט]. וְשִׁקִּיף' בְּאַרְמִית הוּא לְשׁוֹן חֲבֻטָּה. כְּמוֹ שֶׁמִּצִּיגוֹ כֵּן בְּתִרְגוּמוֹ שֶׁל 'שְׂדוּפַת קָדִים' (בראשית מא, ו) 'שְׂקִיפֶן קָדִים' [חֲבֻטִּים בְּרוּחַ מוֹרְרִית], וְכֵן מִצִּיגוֹ גַּם בְּמִקְרָא לְשׁוֹן 'מִשְׁקוֹף' (שמות יב, ו) [=קָרַשׁ הָעֵלְיוֹן שֶׁבְּמִסְגֶּרֶת הַפֶּתַח, הַמוֹנֵחַ בְּשִׁכְיָה לְרוֹחַב הַפֶּתַח]. הַנִּקְרָא כֵּן עַל שֵׁם שֶׁהוּא מְקוֹם חֲבֻטַּת הַדֶּלֶת הַדּוֹפֶקֶת עָלָיו תְּמִיד בְּסִגְרִיתָהּ. וְכֵן תִּרְגְּמוּ שֶׁל 'חֲבֻרָה' (שמות כא, כח) – 'מִשְׁקוּפִי', עַל שֵׁם שֶׁהַחֲבֻרָה בָּאָה עַל יְדֵי חֲבֻטָּה וְהִבָּאָה. אָף כָּאן 'קוֹל עֲלָה גִדְף' פִּירוּשׁוֹ: קוֹל עֲלִים הַנִּדְחִפִּים בְּרוּחַ וְחֻבְטִים זֶה אֶת זֶה (ר"א): תורה לו

(לו) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאֹחִיו. כְּשִׁירְצוֹ (ס"א: כְּשִׁירְצוֹ) לָנוּס, וְכָשְׁלוּ זֶה בְּזֶה וְיִפְּלוּ, כִּי יִפְהָלוּ לְרוּץ בְּמַהֲרִית

מַיִידוֹן יֵת חוֹבִיהוֹן וְיֵת חוֹבֵי אַבְהָתְהוֹן
בְּשִׁקְרָהוֹן דְּשִׁקְרוּ קְדָמִי וְאִף דְּהִלִּיכוּ קְדָמִי
בְּקִשְׁיוֹ :

מא אף אָנא אַהר עמֶהוּן בְּקִשְׁיוֹ וְאַעַל יְתִהוֹן
בְּאַרְעַ בַּעֲלֵי דְבִיּהוֹן אִוּ בְּכֵן יִתְבַּר לְבִהוֹן
טַפְּשָׁא וּבְכֵן יִרְעוּן יֵת חוֹבִיּהוֹן :

(מב) וּזְכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק
וְאֵף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר:

מב וְדִכְרִינָא יְת קְיָמִי דְעָם יַעֲקֹב וְאַף יְת
קְיָמִי דְעָם יַצְחָק וְאַף יְת קְיָמִי דְעָם אַבְרָהָם
אַנָּא דְכִיר וְאַרְעָא אַנָּא דְכִיר :

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

עֲמִיקָהּם הַקֶּבֶד, כְּדִי שְׁלֹא יֵאבְדּוּ לְגִמְרִי
בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם, שְׁלֹא יִהְיוּ אוֹמְרִים
‘הֲזֹאֵל וְהַקֶּבֶד’ שִׁלַּח אוֹתָנוּ מֵעַל פְּנֵי
וְגִלְנֵנוּ בֵּין הָאוֹמוֹת, הָרִי מַעֲתָה נִפְרוֹק
עָלָיו מֵעַל צָאֲרָנוּ וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם;
עַל כֵּן אָמַר הַקֶּבֶד: ‘אֲנִי אֵינִי מַנִּיחָם,
אֲלֵא מַעֲמִיד אֲנִי אֶת נְבִיאִי וּמְחִזְרִין
אוֹתָן לְתַחַת כַּנְפִּי, כַּעֲנִין שְׁנֵאֲמַר
(יִחְזָקָל ב, לִבְלֹט) ‘וְהַעֲוֵלָה עַל רוּחָכֶם הִיא
לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אִתָּם אֲמָרִים נִהְיָה
כְּגוֹמֵם... לְשֶׁרֶת עַץ וְאָבָן, חֵי אֲנִי וְגו’
אִם לֹא בִּיד חֻזָּקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה
וּבַחֲמָה שְׂפֹכָה אֲמָלוּךְ עֲלֵיכֶם’ וְגו’
(סְפָרָא) (גֵּרָא):

או אז יבנע. תיבת 'או' האומרת כאן אין פירושה כפרוב המקומות: 'או זה או זה', שהרי כאן לא הזכיר הכתוב שני דברים שיהיה שייך לברור ביניהם ולומר 'או זה או זה'. אלא תיבת 'או' פירושה כאן כמו 'אם', כמו שמצינו בדרגמת: **'או נודע פי שור נגח הוא'** (שמות כא, לו), שפירושו 'אם נודע', שכן גם שם אין הכתוב מדבר בברירת דבר אחד מן השניים. ואף כאן יש לפרש כן: **אם אז יבנע** לבכם וירצו את עונם,

אָכּוּר לָהֶם אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וגו'. לְשׁוֹן
אָחֵר - תִּיבֵּת 'או' הָאֲמִירָה כָּאן
 פִּירוּשָׁה: **'אוּלִּי'**. וְכֵן אֲמִיר הַכְּתוּב,
 לְאַחֵר שְׁאֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת כָּל
 הַפּוֹרְעָנוּוֹת הַלָּלוּ, **שְׁמָא אֲזוּ יִכְנַע**
לָבָבָם וגו' (לש"י):
וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם. 'יִרְצוּ' הוּא לְשׁוֹן
 רִיצוּי. כְּלוּמָר, אֲזוּ יִכְפְּרוּ **עַל עֲוֹנָם**
בִּיסוּרֵיהֶם וְיִתְרַצּוּ לְמָקוֹם [וְכִלְשׁוֹן
 הַכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מ, א"ב) 'נִחְמָו נִחְמָו עַמִּי...
 כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ']; תּוֹרָה מִב
(מב) וּזְכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב.
בַּחֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת בְּלִבְד נִכְתָּב שֵׁם
 'יַעֲקֹב' כִּשְׁהוּא מֵלֵא בָּאוֹת ו'י', כְּפִי
 שֶׁנִּכְתָּב בַּפֶּסֶק זֶה. וְלַעֲוֹמָתָם נִכְתָּב
 שְׁמוֹ שֶׁל **'אֱלֹהִי'** הַנִּבְיָא חֲסֵר ו'יז'
(אֱלֹהִי) רַק **בַּחֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת**. וְעֵינֵינוּ,
 כִּי יַעֲקֹב נֻטַּל אוֹת ו'יז' מִשְׁמוֹ **שֶׁל**
אֱלֹהִי קַעִין עֲרֹבֶז = מִשְׁכּוֹן, חֶפֶץ
 בַּעַל עֶרֶךְ הַמּוֹחָק בִּיד הַמַּלְוָה כְּדִי
 לְהַבְטִיחַ אֶת תְּשׁוּלָם הַחוּב, עַד עַתָּה קָץ
שִׁיבוֹא אֱלֹהִי הַנִּבְיָא **וַיִּבְשֶׁר גְּאוּלַּת**
בְּנֵיו שֶׁל יַעֲקֹב [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (מַלְאכִי ג, כג)
 'וְהָיָה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא
 לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא':

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 133)

אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח (רש"י כו, מב) יש לשאל, הרי אפר הקרבנות אינו נשאר על המזבח, אלא יש לקיים בו מצות תרומות והוצאת הדשן. ויש לומר, שהעקדה היא בגדר פעלה מתחדשת, כאלו יצחק נשרף על המזבח כקרבן בכל רגע מחדש; בכל רגע "צבור ומנח על המזבח" האפר שנוצר על ידי שרפתו, כככול, ברגע זה. ולכן לא נאמרה בו זכייה, שכן אין צורך לזכר מארע המתרחש ברגע זה עצמו.

מג וארעא תתרטש מנהון ותרעי ית שמטהא
בדצדיאת מנהון ואנון ירעון ית חוביהון
לזטין חלף ברכן איתי עליהון דבדיני קצו
וזית קימי רחקת נפשהון :

(מג) **והארץ תעזוב מהם ותריץ את שבתותיה**
בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען
במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם:

רש"י יען וביען • גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו.

מד ואף ברם דא במהויהון בארע בעלי
דבכיהון לא ארטשנון ולא ארחקנון
לשיציותהון לאשנאה קימי עמהון ארי אנא
זי אלהיון :

(מד) **ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא**
מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם
כי אני יהוה אלהיהם:

רש"י ואף גם זאת • ואף אפלו אני עושה עמהם זאת הפרענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ איביהם, לא מאסתים לכלתם ולהפר בריתי אשר אתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 292)

~ (כו, מד) **לא מאסתים ולא געלתים לכלתם**

בזהר מבאר שבגני ישראל נמצאים בגלות, הנמשל לשוק של בורסקי, אבל הקב"ה אינו מואס בהם, ואדרבה, בעיני ה' הוא פשוט של בשמים: לא מאסתים מצד כללתם - לשון פלה (וכמו אדם שפלתו דרה בשוק של בורסקי, שבעיניו הוא פשוט של בשמים). הוי אומר: יהודי אינו 'אוכל' מהגלות, ואין זה אלא שנים רע מקיף אותו מבחוץ; וריח זה עצמו הופך ל'ריח ניחוח' בבחינת 'תרון האור מן החשך'!

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כן (במדבר כ, יט) 'יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל'. וכאן שפפל הכתוב ואמר פעמים 'יען וביען', פירושו: **גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו**, שכן הרבה מיני עבירות יש בפרשה זו, והרבה 'גמולים' שונים נאמרו עליהם (עיין ספרא)

(בא"י, באמ"ח בשם רד"ק): תורה מד

(מד) **ואף גם זאת**. ברוב המקומות במקרא, הלשונות 'אף' וגם, דומים זה לזה במשמעותם. ואולם כאן כששניהם נזכרים יחד, הרי שיתפרש לשון 'גם' באופן שונה מהרגיל, כמשמעות לשון 'אפילו'. וכך פירוש הכתוב: **ואף אפילו כשאני עושה עמהם זאת הפרענות אשר אמרתי, שהם ימקו בעונם בהיותם בארץ אויביהם, עם כל זה לא אמאסם לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם** [ודגמא מן המקומות המעשים שתיבת 'גם' משמשת בלשון 'אפילו' (שמואל ב' יז, יט): 'ולא נותר... בכל האנשים אשר אתו גם אהוד': תורה מה

לכד, הנזכרים בסדרם, כדי לחבר זכות כולם ביחד. כמו שנאמר (שמות לב, יא) 'זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך' (גרא). ומוסיף רש"י: ביעקב וכן באברהם נאמרו כאן לשונות של זכירה [וזכרתי, 'אזכר']. **ולמה לא נאמרה זכירה גם ביצחק? אלא, כך אומר הקב"ה: אפרו של יצחק – אפר שריפתו לקרבן נראה לפני צבור ומנוח על המזבח**, כי מאחר שהיה מוכן ומזומן להשחט ולהשרף בקרבן עולה, נחשב הדבר לפני כאילו אכן נתקיים בו כן, והרי זה בכל דבר הנראה לעינים, שאין בו צורך ל'זכירה' (ספרא) (בא"י, קא): תורה מג

(מג) **יען וביען**. 'יען' הוא לשון נתינת טעם לדבר [כמו: 'בגלל ש...'] 'משום ש...'. ודרך הכתוב לנקוט לשון 'יען' רק כאשר מדובר בנתינת טעם ל'גמול' [אם בשכר על מעשה טוב, אם בעונש על מעשה רע, כגון (בראשית כב טו) 'יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך', וכמו

וזכרתי את בריתי יעקוב. **למה נמנו** כאן האבות **אחורנית** – בסדר הפוך, ולא כפי סדר תולדותם: אברהם יצחק ויעקב? אלא להשמיענו שיש די בזכות כל אחד מן האבות לכד כדי להגן על זרעם, ורק אם ירבו עונותיהם של ישראל ביותר, אזי יהיה צורך לצרף את זכות כולם. ואם היה הכתוב מונה אותם בסדר, היה משמע שבכל אופן צריך צירוף כולם, לפיכך מנה אותם אחורנית, מן הקרוב אל הדור הנה, אל הרחוק ממנו [באומר: תחילה נשתמש בדבר הקרוב אלינו, ואם יהיה צורך נרחק עוד]. **כלומה, כדאי הוא יעקב הקטן לכך** – יש די בזכותו של יעקב, הצעיר בדור האבות וקרוב יותר אל הדור הנה, כדי להגן עליו; ואם רבו העונות ואינו כדאי (ראוי) בזכותו לכד, הרי יצחק עמו; ואם עדיין אינו כדאי הרי אברהם עמו, שהוא כדאי ורבמעשה העגל, שלא ידע משה אם לכפרת עון כזה די בזכות אחד מהם

מה וְדִכְרֵנָּא לְהוֹן קָנִם קְדָמָי דִּי אַפְקִית
וְתִהְיוֹן מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמִיָּא
לְמַהְיוֹי לְהוֹן לֹאֲלֵהָא אָנָּא יִי:

(מה) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁימִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים
אֲנִי יְהוָה:

כז"א בְּרִית רֵאשִׁימִים • שֶׁל שְׂבָטִים.

מו אֲלִין קְנִמִּיָּא וְדִינִיָּא וְאִוְרִיָּתָא דִּי יְהִיב יִי
בֵּין מִימְרָהּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְסִינֵי
בִּידָא דְמִשָּׁה:

(מו) אֲלֵה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן
יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה:

כז"א וְהַתּוֹרָה • אַחַת בְּכֶתֶב וְאַחַת בַּעַל-פֶּה, מִגִּיד, שֶׁכֶּלֶם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי.

♦ יום רביעי י"ד אייר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב מַלְל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִמְרָא לְהוֹן גְּבֵר אָרִי
נִפְרַשׁ נִדְרָא בְּפִרְסָן נִפְשָׁתָא קָדָם יִי:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי
יִפְלֹא נִדְרָא בְּעַרְבָךָ נִפְשָׁתָא לִיהוָה:

כז"א כִּי יִפְלֹא • יִפְרִישׁ בְּפִיו. בְּעַרְבָךָ נִפְשָׁתָא • לִתֵּן עֲרָב נִפְשׁוֹ, לומר: 'עַרְבְּ דְבָר שֶׁנִּפְשׁוֹ תְּלוּיָהּ בּוֹ – עַלֵּי'.

ג ויהי פרסנה דכורא מבר עשרין שנין ועד
פר שתיין שנין ויהי פרסנה חמשים סלעין
דכסף בסלעי קודשא:

(ג) וְהָיָה עֲרֹבְךָ הַזֶּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד
בֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹבְךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בָּסָף
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כז"א וְהָיָה עֲרֹבְךָ וְגו' • אֵין עֲרָב זֶה לְשׁוֹן דְּמִים, אֲלֵא בֵּין שֶׁהוּא יִקָּר בֵּין שֶׁהוּא זֹל כְּפִי שְׁנִי – הוּא
הָעֲרָב הַקָּצוּב עָלָיו בְּפִרְשָׁהּ זֹ. עֲרֹבְךָ • כִּמוֹ 'עֲרָב'; וְכַפֵּל הַכְפָּי"ן, לֹא יִדְעִיתִי מֵאִיזָה לְשׁוֹן הוּא.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כגון ראש או לב, הרי הם חשובים
בנפש שלמה. וכך נדרש הכתוב: איש
כי יפליא נדר לומר 'עַרְבָךָ דְבָר שֶׁנִּפְשׁוֹ
תְּלוּיָהּ בּוֹ עַלֵּי' – כגון: 'עַרְבָךָ רֹאשׁ
פְּלוּנִי עַלֵּי' – הרי זה כאומר 'עַרְבָךָ
פְּלוּנִי עַלֵּי', וְגוֹתָן לְהַקְדִּישׁ אֶת סְכוּם
עֲרֹבֹה הָאָמֹר בְּפִרְשָׁהּ (עין ספרא)

(משכ"ל): תורה ג

(ג) וְהָיָה עֲרֹבְךָ וְגו'. פִּרְשַׁת עֲרֹבְךָ
הָאָמֹרָה כָּאֵן – שְׂבָה קוֹבַעַת הַתּוֹרָה
סְכוּמֵי עֲרָב שׁוֹנִים לְכָל קְבוּצַת אָנָּשִׁים
עַל פִּי מִינָם וּמִסְפַּר שְׁנוּתֵיהֶם –
מִדְּבַרְתָּ בְּאִפְסָן שֶׁהַנּוֹדֵר מִתְבַּטֵּא בְּלִשׁוֹן
'עֲרָב'; 'עֲרָב' אִישׁ פְּלוּנִי עַלֵּי. וְאִלֵּם
אֵין 'עֲרָב' זֶה לְשׁוֹן 'דְּמִים', כִּי הָאָמֹר
בְּלִשׁוֹן 'דְּמִים' – 'דְּמִי אִישׁ פְּלוּנִי עַלֵּי'
– דִּינוּ שׁוֹנָה מִהָאָמֹר בְּפִרְשָׁהּ, וְאִינוּ
נוֹתֵן לְהַקְדִּישׁ בְּסָכוּם הַקָּצוּב כָּאֵן, אֲלֵא
נוֹתֵן שִׁיעוֹר דְּמִי שְׁוִיוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אֲדָם
אִילוּ הָיָה בָּא לְהַמְכֵּר כְּעֶבֶד. וְלֹא

לִישְׂרָאֵל, אַחַת בְּכֶתֶב וְאַחַת בַּעַל-
פֶּה. וּמִגִּיד הַכְּתוּב שְׁמוּלָם נִתְּנוּ
לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, וְכַפִּי שְׁמִסִּיִּים: 'בְּהַר
סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה' (שם) (ק"א): תורה א
כז (ב) כִּי יִפְלֹא נִדְרָא. יִפְרִישׁ בְּפִיו אֶת
נִדְרֹו (ג) יִדְה וּבִדְפִיר עֲפִי רִשִּׁי חֲנִינָה י. יד"ה כִּי
יִפְלִיא, וְרֹאה שֶׁם בְּהַגְהוֹת הַב"ח):

בְּעֲרֹבְךָ נִפְשָׁתָא. כֶּךָ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב:
אִישׁ כִּי יִפְלִיא נִדְרָא לִיתֵּן לְהַקְדִּישׁ עֲרָב
נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם, עָלָיו לִיתֵּן כְּפִי סְכוּם
הָעֲרָב הַמְפֹּרֶשׁ כָּאֵן בְּפִרְשָׁהּ. וּמִתּוֹךְ
שֶׁלֹּא נֶאֱמַר 'עֲרָב' אֲלֵא 'עֲרֹבְךָ', לְמַדְנוּ
שֶׁתּוֹרַת עֲרֹבִין נִוָּהֶנֶת רַק כְּשֶׁהוּא נוֹדֵר
לִיתֵּן עֲרֹבֹה שֶׁל אָדָם שֶׁלֵּם, אֲבָל אִם
אָמַר 'עֲרָב יִד אָדָם זֶה עַלֵּי', או 'עֲרָב
רִגְלוֹ', לֹא אָמַר כָּלוּם. וּמִן הַלִּשׁוֹן
'נִפְשָׁתָא' לְמַדְנוּ עוֹד, שֶׁהַדְּבָרִים
אֲמֹרִים דְּוֹקָא בְּאִיבָרִים שְׁאִין הִנְשָׂמָה
תְּלוּיָהּ בָּהֶם, כְּגוֹן יָד וְרִגְלֵי וְכַדוּמָה,
אֲבָל בְּאִיבָרִים שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָהּ בָּהֶם

(מה) בְּרִית רֵאשִׁימִים. אֵין זֹו הַבְּרִית
הַכְּרוּמָה עִם הָאֲבוֹת שֶׁכָּבֵד הוֹדְקָהּ
לְמַעֲלָה (בַּפְסוֹק מִב) אֲלֵא זֹו הִיא בְּרִית שֶׁל
שְׂבָטִים – שְׂכָרַת הַקִּבְ"ה בְּרִית נִסְפָּת
לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׂבָטִי יִשְׂרָאֵל בְּצִאֲתָם
מִמִּצְרַיִם, וְהַבְטִיחָם שֶׁלְעוֹלָם לֹא יִכְלֶה
לְגַמְרֵי וְרַעוֹ שֶׁל שְׂבָט אֶחָד מִן
הַשְּׂבָטִים [וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְבָּר (שְׁמוֹת
רַבָּה פִּרְשָׁה מִד): כְּשֶׁם שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹת
וְקִיַּמְתָּ עִמָּהֶן בְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (לְעִיל פְּסוֹק
מִב) 'וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב', כֶּךָ אָף
לְשְׂבָטִים נִשְׁבַּעְתָּ וְקִיַּמְתָּ עִמָּהֶם בְּרִית,
וּמִנֵּין שֶׁהַקִּבְ"ה נִשְׁבַּע לְשְׂבָטִים שֶׁנֶּאֱמַר
(חִבְקוֹק ג ט) 'שְׁבַעוֹת מִטּוֹת אָמַר סֵלָה',
וּמִנֵּינִין שֶׁקִּיָּם הַקִּבְ"ה עִמָּהֶן בְּרִית
שֶׁנֶּאֱמַר 'וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁימִים',
זֹו בְּרִית הַשְּׂבָטִים] (ספרא) (מַלְבִּיָּם, נַחֲ"י. וְרֹאה
בְּבֵא בְּתָרָא קטו): תורה מו
(מו) וְהַתּוֹרָה. נֶאֱמַר 'הַתּוֹרָה' בְּלִשׁוֹן
רַבִּים, לְפִי שְׁשִׁתִּי תּוֹרוֹת נִתְּנוּ

(ד) וְאִם-נִקְבְּתָה הָיָה וְהָיָה עֲרֹכְךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:

(ה) וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזֶּכֶר עֶשְׂרִים שָׁקִלִים וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵת שָׁקִלִים:

וְאִם נִקְבְּתָה הָיָה וְהָיָה פְּרִסְנָה תִּלְתִּין סִלְעִין:

ה וְאִם מִבֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנִים וְהָיָה פְּרִסְנָה דְּכוּרָא עֶסְרִין סִלְעִין וְלַנְּקִיבָתָא עֶסְרִין סִלְעִין:

כ"א וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים • לֹא שִׁיחָא הַנּוֹדֵר קָטָן, שָׂאִין בְּדַבְרֵי קָטָן כְּלוּם, אֲלֵא גְדוֹל שָׂאֵמֵר: 'עֲרֹךְ קָטָן הַזֶּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים, עֲלֵי'.

(ו) וְאִם מִבֶּן-חֲדָשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקִלִים בָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֲרֹכְךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקִלִים בָּסֶף:

ו וְאִם מִבֶּן יָרְחָא וְעַד בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה פְּרִסְנָה דְּכוּרָא חֲמִשׁ סִלְעִין דְּכֶסֶף וְלַנְּקִיבָתָא פְּרִסְנָה תִּלְתִּין סִלְעִין דְּכֶסֶף:

(ז) וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה אִם-זָכָר וְהָיָה עֲרֹכְךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקִלִים:

ז וְאִם מִבֶּן שְׁתֵּין שָׁנִים וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְהָיָה פְּרִסְנָה חֲמִשׁ עֶסְרִי סִלְעִין וְלַנְּקִיבָתָא עֶסְרִי סִלְעִין:

כ"ב וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו' • כְּשֶׁמִּגִּיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֵׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעָרְכוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחֶתֶת אֲלֵא שְׁלִישׁ בְּעָרְכָּהּ, (עֲרִכִין יט) דְּאָמְרֵי אֲנָשִׁי: סָבָא בְּבִיתָא – פָּחָא בְּבִיתָא, סִבְתָּא בְּבִיתָא – סִימָא בְּבִיתָא, וְסִימָא טָבָא בְּבִיתָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצאי ש"פ בחוקותי תשל"ח)

סָבָא בְּבִיתָא, פָּחָא בְּבִיתָא (רש"י כז, ז) יֵשׁ לִשְׁאֹל, אִם כֵּן רָאוּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְזָקֵן עֲרֹךְ כָּלֵל, וּמִדּוּעַ יֵשׁ לוֹ עֲרֹךְ, וְאִם יוֹתֵר מִזְקָנָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁרִש"י מֵיֵשֵׁב זֹאת בְּדִיוֹק לְשׁוֹנוֹ: הַפְּנָה רַק בִּיחֹס לְנַהוּל הַבֵּית וּכְדוּמָה, אֲבָל בְּדַבְרִים שֶׁמְחוּץ לַבֵּית, כְּגוֹן רְבִנּוּת וְהִנְהֻגַת הַצִּבּוּר, יֵשׁ מַעֲלָה בְּכָךְ שֶׁרֵב וּמִנְהִיג צִבּוּר הוּא זָקֵן וּבַעַל נִסְיוֹן.

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

הָיָה עֲרֹכָה שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל, וְעַתָּה נַעֲשֶׂה עֲרֹכָה עֶשְׂרֵה שָׁקִלִים. וְטַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר נִרְמֶה בְּפִתְגָם הַשְּׁגוּר בְּפִי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁאִמְרוּהוּ חֲכָמִים בְּשֵׁמֶם: דְּאָמְרֵי אֲנָשִׁי, 'סָבָא בְּבִיתָא – פָּחָא בְּבִיתָא'; 'סִבְתָּא בְּבִיתָא – סִימָא בְּבִיתָא וְסִימָא טָבָא בְּבִיתָא' [אֲנָשִׁים אֹמְרִים: זָקֵן בְּבִית – שָׂבֵר בְּבִית. זָקָנָה בְּבִית – אֹצֵר בְּבִית, וְסִימָן טוֹב בְּבִית]. כִּי לְפִי טַבְּעוֹ וְכַחוֹ שֶׁל הָאִישׁ, דָּרְכּוֹ לַעֲסוֹק בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ בְּמַלְאכּוֹת שֵׁשׁ בֵּהֶן עֵמֶל וְטוֹרַח, וְכִינּוֹ שֶׁנִּזְדַּקֵּן נַעֲשֶׂה תְּשׁוּשׁ, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ אֶזְרֵי עֵיסוּקוֹ, וְנִמְצָאֵת יְשִׁיבָתוֹ בְּבִית לְשָׂבֵר וְאִנְחָה, אֲבָל הָאִשָּׁה עֵיקַר עֵיסוּקָהּ תְּמִיד בְּמַלְאכַת אִמְנוּת קְלָה, אוֹ בְּצִרְכֵי הַבֵּית כְּגוֹן הַכֶּנֶת הַמַּאֲכָלִים וּבִישׁוּלָם, וּבִיכְלֻתָּהּ לְהַמְשִׁיךְ מַעֲט בְּעֵיסוּקִים הַלְלוֹ אֶף בְּזִקְנוּתָהּ (עֲרִכִין יט)

(באמ"ח, חוקותי: תורה ח)

בְּדַבְרֵי קָטָן כְּלוּם [כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ (עֲרִכִין פ"א מ"א) 'חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן... לֹא נוֹדְרִין וְלֹא מַעֲרִיכִין מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת'], אֲלֵא הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּגְדוֹל שָׂאֵמֵר 'עֲרֹךְ קָטָן הַזֶּה שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים עֲלֵי', וּמִפְּרֹשׁ וְהוֹלֵךְ מִדּוּ הַסָּכּוּם שֶׁעָלָיו לִיתֵּן: תוֹרָה ו' (ז) וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו'. כְּשֶׁמִּגִּיעַ לִימֵי הַזְקָנָה, הָרִי עֲרֹכָם שֶׁל הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה פּוֹחֵת, אֲבָל הָאִשָּׁה קְרוּבָה אֶזְרֵי לְהַחֲשֵׁב כְּאִישׁ וְאֵין עֲרֹכָה פּוֹחֵת כֹּל כֶּף מִחֲמַת וְקִנּוּתָהּ, כְּמוֹ הָאִישׁ. לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ וְיוֹרֵד יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעָרְכּוֹ, שֶׁהָרִי עַד שְׁשִׁים שָׁנָה הָיָה עֲרֹכּוֹ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל, וְעַתָּה נַעֲשֶׂה עֲרֹכּוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְהַשְׁלִישׁ הַמְדוּקָה מִחֲמִשִּׁים שָׁקֶל הוּא: שִׁשָּׁה עָשָׂר וּשְׁנֵי שְׁלֹשׁ שָׁקֶל. וְאֵילּוֹ הָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחֶתֶת וְיוֹרֶדֶת לְמִטָּה מִשְׁלִישׁ, אֲלֵא עוֹמֶדֶת עַל שְׁלִישׁ בְּעָרְכָּהּ, שֶׁעַד שְׁשִׁים שָׁנָה

קִצְבָה הַתּוֹרָה לָכֶּךָ שִׁיעוּרִים, הוֹאִיל וְאֵין מַחִיר הַעֲבָדִים שָׁנָה בְּכָל, כִּי יֵשׁ עֶבֶד הַנִּמְכָּר בְּיוֹקֵר וְיֵשׁ הַנִּמְכָּר בְּזוֹל, וּמִשְׁעָרִים זֹאת עַל פִּי כּוֹחוֹ לַעֲבֹדָה וּכְשֶׁרוֹן מַעֲשָׂיו וּכְדוּמָה. אֲבָל הַנּוֹדֵר בְּלִשׁוֹן 'עֲרֹךְ' אֵינּוּ כֵן, אֲלֵא בֵין שֶׁהוּא יָקָר בֵין שֶׁהוּא זוֹל הָרִי הוּא נּוֹתֵן כְּפִי שְׁנֵיוֹ שֶׁהוּא הָעֲרֹךְ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפִרְשָׁה זוֹ (מִפְּרֹשִׁים): עֲרֹכְךָ. תִּיבַת 'עֲרֹכְךָ' פִּירוּשָׁה כְּמוֹ 'הָעֲרֹךְ שֶׁלְךָ' 'עֲרֹךְ'. וְאֵין פִּירוּשָׁה כְּמוֹ 'הָעֲרֹךְ שֶׁלְךָ' בְּדוּגְמַת שֶׁאֵר תִּיבּוֹת הַדּוּמּוֹת לָהּ [כְּגוֹן 'דָּרְכָךְ' – הַדָּרָךְ שֶׁלְךָ]. וּכְפֹל הַכְּפִי"ן (אוֹתִיּוֹת הַכְּ"ף) שֶׁבְּסוֹף הַתִּיבָה לֹא יִדְעָתִי מֵאִיזָה לְשׁוֹן הוּא, שֶׁכֵּן עַל-פִּי דְקָדִיק לְשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ הָיָה לוֹ לוֹמֵר 'עֲרֹךְ', וְתוֹסַפְתָּ הַכְּ"ף הַחֲקוּנָה נִרְאִית תִּיבָה (ח"ה) תוֹרָה ד' (ה) וְאִם מִבֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים. לֹא שִׁיחָא הַנּוֹדֵר קָטָן בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים, שֶׁאֵין

ח ואם מספן הוא מפרסנה ויקימנה קדם
כהנא ויפרס יתה כהנא על מימר די תדבק
ידא דנודרא יפרסנה כהנא :

(ח) ואם-מך הוא מערפך והעמידו לפני הכהן
והעריך אתו הכהן על-פי אשר תשיג יד הנדר
יעריכנו הכהן: ט

ט"א ואם מך הוא שצין ידו משגת לתן הערף הזה. והעמידו לנערך לפני הכהן, ויעריכנו לפי השגת
ידו של מעריך. על-פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו, יסדרנו וישאיר לו כדי חייו: משה, פר, כסת וכלי
אמנות; אם היה חמר, משאיר לו חמורו.

(ט) ואם-בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל^ט
אשר יתן ממנו ליהוה יהיה-קדש:

ט"ב כל אשר יתן ממנו. אמר: יגלה של זו עולה, דבריו קמין ותמכר לצרכי עולה ודמיה חלין, חוץ
מדמי אותו האבר.

(י) לא יחליפנו ולא-ימיר אתו טוב ברע או-רע
בטוב ואם-המר ימיר בהמה בבהמה והיה-הוא
ותמורתו יהיה-קדש:

ט"ג טוב ברע. תם בבעל מום. או-רע בטוב. (ת"כ, תמורה ט) וכל-שפן טוב בטוב ורע ברע.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שור ושה אשר יהיה בו מום, כל דבר
רע' [רא"ם גר"א]:
או רע בטוב. כגון להחליף בעל מום
חולין בתם של הקדש. בשני האפנים
האמורים נזהגים כל דיני תמורה: הן
האיסור להמיר, והן שאם עבר והמיר
נעשו שניהם קודש, וכמו שמסיים
הכתוב: 'והיה הוא ותמורתו יהיה
קדש'. ונקט הכתוב שתי דוגמאות
הקיצוניות מכאן ומכאן: 'טוב ברע' -
כדי להשמיענו חידוש בדין הראשון,
שאפילו כשהוא עושה טובה להקדש,
יש איסור להמיר. 'רע בטוב' - כדי
להשמיענו בדין השני, שאפילו באשר
בהמת החולין היא בעלת מום, הרי זו
נעשית קודש על ידי התמורה [לא
לקדושת קרבן, אלא לקדושת בדק
הבית], ולאחר שקבר השמיענו
הכתוב ששני הדינים נזהגים הן
בהמרת 'טוב ברע' והן בהמרת 'רע
בטוב', הרי אנו יודעים בקל וחומר,
כי כל-שפן טוב בטוב ורע ברע,
שנזהגים בהם כל דיני תמורה (עיי'
תמורה ט). (משכ"ל: תורה יא

יש במשמעו אפילו רק חלק ממנו ולא
כולו, מכאן דרשו חכמים שאם אמר
'רגלה של זו עולה', דבריו קיימין.
שהרגל בלבד נעשית קדושה בקדושת
עולה. וכיצד יעשה שתקרב רגל
בהמתו לעולה? תמכר בהמה בולה
לצרכי עולה למי שנדר להביא קרבן
עולה, ואותו אדם יקדיש את כולה
ויקריבנה, ודמיה של ההמה, שקיבל
המוכר תמורת מכירתה, הם חולין
ויכול להשתמש בהם לכל דבר. אך
כשהוא מוכר את ההמה לא יקח דמי
כולה כמחיר בהמה שלמה, אלא חוץ
מדמי אותה האבר - כלומר יפחית
מדמיה סכום השנה לדמי הרגל,
והקונה ישלם לו רק את השאר, כי
הרגל היא של הקדש ואינה שלו כדי
שיוכל למקרה (ספרא) (נח"י, רש"י ערכין
ה: תורה י'
(י) טוב ברע. כגון להמיר ולהחליף
תם בבעל מום - בהמת חולין תמימה
שאין בה מום, בהמת הקדש בעלת
מום [ומנזן שבעל מום קרוי 'רע',
שנאמר (דברים יז) 'לא תזבח לה' אלהיך

(ח) ואם מך הוא מערפך. כלומר,
שהוא עני ואין ידו משגת ליתן
הערף הזה - והכתוב נקט לשון קצר
ואמר: 'מערפך', וכאילו נאמר: 'מליתן
את ערפך' (רא"ם):
והעמידו. המעריך העני יביא את
האדם הנערך אל הכהן, ויעמידנו
לנערך זה לפני הכהן, ויעריכנו הכהן
שלא לפי הסכום הקצוב בפרשה, אלא
לפי השגת ידו של מעריך, וכך יתן
להקדש (בא"י):
על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו
לעני זה מעט נכסים שאפשר למכרם,
כך יסדרנו ונקבע בהם איזהו למכירה
ואיזה להשאיר אצלו, וישאיר לו כדי
חייו - את הדברים הנצרכים לו
ביותר, דהיינו: משה, פר וכסת, וכלי
אומנות - כלי המלאכה שבה הוא
עוסק לפרנסתו. כגון אם היה חמר,
שאומנותו בהנהגת חמור להביא
משאות ממקום למקום, משאיר לו
חמורו לצורך האומנות (ערכין כג) (וחכרן,
בא"י: תורה ט'
(ט) כל אשר יתן ממנו. לשון 'ממנו'

(יא) וְאִם כָּל־בְּהֶמְתָּה טִמְאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבֶּן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת־הַבְּהֶמְתָּה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

רש"י: וְאִם כָּל־בְּהֶמְתָּה טִמְאָה • (ת"כ, תמורה לב) בְּבִעֻלַת מוֹם הַפְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁהִיא טִמְאָה לְהַקְרִיבָהּ; וְלִמְדוֹךְ הַפְּתוּב, שֶׁאֵין קִדְשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לְחָלִין בְּפִדְיוֹן אֶלָּא אִם בֶּן הַיּוֹמָמוֹ.

(יב) וְהָעֲרִיד הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֶּן יִהְיֶה:

רש"י: בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֶּן יִהְיֶה • לְשָׁאֵר כָּל אָדָם הָבֵא לְקִנּוּתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ.

(יג) וְאִם־גָּאֹל יִגְאֹלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ עַל־עֶרְכָּךְ:

רש"י: וְאִם־גָּאֹל יִגְאֹלָנָה • בְּבִעֻלִּים הַחֲמִיר הַפְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִשׁ (ת"ס). וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ בֵּית, וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה, וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנִי - הַבְּעֻלִּים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ וְלֹא שָׂאֵר כָּל אָדָם.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ לְדֹשׁ לַיהוָה וְהָעֲרִיבוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֶּן יָקוֹם:

יד וְגַבֵּר אֲרִי יִקְדֹּשׁ יֵת בֵּיתָה קוֹדֶשׁ אָדָם יִי וְיִפְרֹסָנָה כֹּהֵנָּה בֵּין טוֹב וּבֵין כָּמָא דִּי יִפְרוֹס יֵתָה כֹּהֵנָּה בֶּן יָקוֹם:

(טו) וְאִם־הַמַּקְדִּישׁ יִגְאֹל אֶת־בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ בְּסֶפֶר־עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

טו וְאִם דְּאִקְדֵּשׁ יִפְרוֹק יֵת בֵּיתָה וְיֹסֵף חֲמִשׁ כֶּסֶף פְּרֻסָּנָה עָלָוְהִי וְיִהְיֶה לָּהּ:

♦ יום חמישי ט"ו אייר ♦

(טז) וְאִם מִשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ יִקְדֹּשׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ לִפִּי זֶרַע זֶרַע חֹמֶר שְׁעָרִים בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בָּסָף:

טז וְאִם מִחֶקֶל אַחֲסָנָתָה יִקְדֹּשׁ גִּבֹּר אָדָם יִי וְיִהְיֶה פְּרֻסָּנָה לְפִי זֶרַע זֶרַע פֹּדֶר שְׁעוֹרִין בְּחֲמִשִּׁין סִלְעִין דְּכֶסֶף:

רש"י: וְהָיָה עֶרְכָּךְ לִפִּי זֶרַע • וְלֹא כָּפִי שׁוֹנֶה, אַחַת שָׂדֶה טוֹבָה וְאַחַת שָׂדֶה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שׁוֹה בֵּית

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לְהוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל דְּמֵי שׁוֹנֶה, וְכֵן הָדִין בְּמַקְדִּישׁ בֵּית, וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה, וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר־שְׁנִי, בְּכָל אֶלֶף רֶק כַּאֲשֶׁר הַבְּעֻלִּים עֲצָמָם בָּאִים לְפָדוֹת קְדוּשָׁתָם הֵם מוֹסִיפִין חוֹמֶשׁ, וְלֹא שָׂאֵר כָּל אָדָם (ובמבואר להלן בפסוקים: טו, יט, לא): תורה יד

(טז) וְהָיָה עֶרְכָּךְ לִפִּי זֶרַע. הַפְּתוּב בֶּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁהַמַּקְדִּישׁ שָׂדֶה אַחֲזָתוֹ, וְכֵן אָדָם לְקִנּוּתָהּ וְלְפָדוּתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ, מִשְׁעָרִים אֶת עֶרְךָ הַשָּׂדֶה כְּפִי גוֹדֵל שְׁטַח הַקֶּרֶקֶע, כִּפְּהָ נִתֵּן לְזֶרַע בֶּה. וְלֹא כְּפִי שׁוֹנֶה הַמְּמוֹנִי הַנִּקְבָּע גַּם לִפִּי מַעֲלוֹת נוֹסְפוֹת אוֹ חֲסְרוֹנוֹת שִׁישׁ בֶּה. אֶלָּא - אַחַת שָׂדֶה טוֹבָה כְּגוֹן

(יב) בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֶּן יִהְיֶה. כְּפִי שֶׁהַכֹּהֵן מַעֲרִיד אֶת שׁוֹנֶה אֶת הַבְּהֶמְתָּה, כִּי יִשְׁלַם הַקֹּנֶה לְהַקְדֵּשׁ, וּבְכֶךָ הִיא נִפְדִּית מִקְדוּשָׁתָהּ וְיוֹצֵאת לְחוּלִין [וְהַקְדוּשָׁה עוֹבֶרֶת אֶל דְּמֵי הַתְּשֻׁלוֹם לְהִבִּיא בָּהֶם בְּהֶמָּה אַחֶרֶת לְקִרְבֶּן]. וְהָיָה דְּיוֹקָא לְשָׂאֵר כָּל אָדָם הָבֵא לְקִנּוּתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל אִם בַּעַל הַבְּהֶמָּה עֲצָמוֹ בֶּא לְקִנּוּתָהּ שׁוֹב מִיַּד הַקֹּדֶשׁ וְלְפָדוּתָהּ בְּכֶךָ, דִּינוֹ שׁוֹנֶה, כְּמִבּוֹאֵר לְהֵלֶן בְּסִמּוּךְ (כ"א): תורה יג

(יג) וְאִם גָּאֹל יִגְאֹלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ עַל עֶרְכָּךְ. כִּשֶׁהַבְּעֻלִּים קוֹנִים אוֹתָהּ שׁוֹב מִיַּד הַקֹּדֶשׁ הִרִי זֶה נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן 'גָּאֹלָה'. וּבְבִעֻלִּים הַחֲמִיר הַפְּתוּב

(יא) וְאִם כָּל בְּהֶמָּה טִמְאָה. אֵין הַמְדוּבָר כָּאֵן בְּבִהֶמָּה שֶׁהִיא טִמְאָה בְּמִינָהּ, כְּגוֹן חֲמוֹר וְגַמֵּל, אֶלָּא בְּבִהֶמָּה טְהוֹרָה לְאִכִּילָה שֶׁהִיא בְּעֻלַת־מוֹם הַפְּתוּב מִדְּבַר, הַנִּקְרָאת כָּאֵן 'בְּהֶמָּה טִמְאָה' עַל שֶׁ שֶׁהִיא טִמְאָה (פְּסוּלָה) לְהַקְרִיבָהּ. וְלִמְדוֹךְ הַפְּתוּב אֶת דִּינֵי הַפְּדִיּוֹן מִקְדוּשָׁתָהּ. וּמִתּוֹךְ שֶׁנִּקְטָה דִּין פְּדִיּוֹן בְּהֶמָּה קִדְשִׁים כַּאֲשֶׁר שֶׁהִיא בְּעֻלַת מוֹם, לְמַדְּנוּ מִכֶּה שֶׁאֵין קִדְשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לְחוּלִין בְּפִדְיוֹן, אֶלֶּאֱאִם־כֶּן הַיּוֹמָמוֹ - שֶׁנִּפְּל בָּהֶם מוֹם וְנִפְסְלוּ לְהַקְרִיבָהּ [וְדִין הַמַּקְדִּישׁ בְּהֶמָּה הַטִּמְאָה בְּמִינָהּ, נִקְרָאת לְהֵלֶן (בְּפִסּוּק ב'ז) (דְּחֻרָה): תורה יב

כור שעורים בתמישים שקלים, כך גזרת הכתוב, והוא שפא לגאלה בתחלת היובל. ואם פא לגאלה באמצעו, נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון לשנה; לפי שאינה הקדש אלא למנן שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזבר מוכרה בדרמים הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל, כשאר כל השדות המכורות. וכשהיא יוצאה מידו, חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ומתחלקת ביניהם, זהו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשו אפרשנו על סדר המקראות.

(יז) **אם-משנת היובל יקדיש שדהו בערפך יקום:** יז אם משתא דיובלא יקדש חקלה כפרסנה יקום:

הש"א אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל, מיד הקדישה, ובא זה לגאלה מיד. בערפך יקום. כערך הזה האמור, יהיה, חמשים כסף יתן.

(יח) **ואם-אחר היובל יקדיש שדהו וחשבו-לו הפהן את-הכסף על-פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערפך:** יח ואם בטר יובלא יקדש חקלה ויחשב לה פהנא ית כספא על מימר שניא דישתארן עד שתא דיובלא ויתמנע מפרסנה:

הש"א ואם-אחר היובל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתתה ביד גזבר, ובא זה לגאלה אחר היובל. וחשבו-לו הפהן את-הכסף על-פי השנים הנותרות. כפי חשבון, כיצד? הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל שנה, ושקל יתר על כלן; והשקל ארבעים ושמונה פונדיון – הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא שחסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו רבותינו שאותו פונדיון –

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ותשע שנות תבואה, למי שיקנה אותה מן ההקדש, ובא זה לגאלה מיד לאחר שהוקדשה (גרא):

בערפך יקום. כערך הזה האמור בפרשה, כך יהיה ויקום, דהיינו חמשים שקל כסף יתן בפדיונה (ראם): תורה יח

(יח) **ואם אחר היובל יקדיש.** שהקדישה לאחר שעברו כמה שנים משנת היובל, ובא מיד לגאלה, וכן אם הקדישה מיד לאחר שנת היובל ונשתתה השדה כמה שנים ביד הגזבר שלא מצא לה קונים, ובא זה לגאלה עתה אחר היובל (גרא):

וחשב לו הפהן את הכסף על פי השנים הנותרות. ויפחות לו מן החמישים שקל כפי חשבון. כיצד? הקדיש שדה שגדלה כשיעור זרע חמר שלערים, הרי קצב הכתוב דמיה של ארבעים ותשע שנה חמשים שקל, ואם באנו לחלק את החמשים שקל לתשע וארבעים שנה, כדי לחשב כמה שנה כל שנת תבואה, הרי החשבון הוא שקל לכל שנה, ושקל אחד נוסף יתר על כולן שאותו יש לחלק לתשע וארבעים. והשקל יש בו ארבעים ושמונה פונדיון, הרי סלע (=שקל) ופונדיון לשנה, אלא שחסר

שנות היובל בלבד, שאם נגאלה על ידי הבעלים המוסיפים חומש וכאמור לחלו בסמוך יט) הרי טוב, ואם לאו, הגזבר הממונה על כספי הקדש, אינו ממתין ומשקה אותה ברשותו, אלא הוא מוכרה בדרמים הללו לאחר ללא תוספת חומש, ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו ביובל, אינה חוזרת שוב להקדש, אלא חוזרת לכהנים של אותו משמר – קבוצת הכהנים העובדת במקדש, באותו יום הכיפורים שהיובל פוגע בו, ומתחלקת ביניהם. נמצא, שככל ששנת היובל הולכת ומתקרבת, כך הולך ופוחת מחיר השדה שהקונים חפצים לשלם בעבורה [ואם נשתתה השדה ביד הקדש עד היובל, כגון שהבעלים לא באו לגאלה, והגזבר לא מצא לה קונים אחרים, הרי היא יוצאה ביובל לכהנים (מלאהק כדעת ר"י ור"ש ערכין כה: וכמשמעות לשון רש"י כאן: 'שאינה הקדש אלא למנן שנות היובל')]. זהו המשפט האמור במקדיש שדה. ועכשו אפרשנו על סדר המקראות: תורה יז (יז) **אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה,** ונמצאת שדה זו עתידה ליתן ארבעים

שאדמתה דשנה ופוריה, ואחת שדה רעה שאדמתה כחושא – שיעור דמי פדיון הקדשן שנה, לפי שהוא נמדד רק על פי גודל שטח השדה, וכפי החשבון הקבוע כאן: זרע חמר שלערים בחמשים שקל כסף, דהיינו: בית כור שעורים – שדה שראוי לזרוע בה כור ('חמר') שעורים, פדיונה בחמשים שקלים [ואם ראוי לזרוע בה חצי כור, הרי היא נפדית בעשרים וחמשה שקלים – הכל כפי חשבון זה]. כך גזירת הכתוב. וחמשים שקל כסף האמורים כאן, הוא משלם רק בזמן שבא לגאלה בתחלת היובל – בשנה ראשונה למחזור חמישים שנות יובל, שאז צדין לא נגרע מערך השדה כלום, לפי שהיא עתידה לעמוד ברשות הקונה עוד תשע וארבעים שנה עד שנת היובל הבא. לפיכך סכום דמי פדיונה הוא מלא ללא גרעון, ואם בא לגאלה באמצעו כגון כשגזבר עברו עשר שנים משנת היובל, נותן לפי החשבון כמספר השנים הנותרות עד היובל, סלע (=שקל) ופונדיון לכל שנה [שקל, ועוד מטבע אחת קטנה ששמה 'פונדיון' (כחשבון המבואר להלן)]. לפי ששדה זו אינה הקדש אלא למנן

שיעור יומי ליום חמישי ט"ו אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בחוקותי עה
קלבון לפרוטרוט. והבא לגאל, יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל. ונגרע
מערכף. מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון.

(יט) ואם-גאל יגאל את-השדה המקדיש אתו ויסף
חמישית בסף-ערבך עליו וקם לו:
כט"א ואם-גאל יגאל. המקדיש אותו, יוסיף חמש על הקצבה הזאת.

(כ) ואם-לא יגאל את-השדה ואם-מכר את-השדה
לאיש אחר לא-יגאל עוד:
כט"ב ואם-לא יגאל את-השדה. המקדיש. ואם-מכר. הגזבר. את-השדה לאיש אחר לא-יגאל עוד.
לשוב ביד המקדיש.

(כא) והיה השדה בצאתו ביכל קדש ליהוה בשדה
החרם לפהן תהיה אחותו:
כא ויהי חקלא במפקה ביובלא קודשא קדם
יי פחל חרמא לכהנא תהי אחסנתה:

כט"ג והיה השדה בצאתו ביכל. מיד הלוקחו מן הגזבר, בדרך שאר שדות היוצאים מיד לוקחיהם ביובל.
קדש לה. לא שישב להקדש ביד הבית, ליד הגזבר, אלא בשדה החרם הנתון לכהנים, שנאמר (במדבר
יח ט): "כל חרם בישראל לך יהיה", אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר, שיום הכפורים של יובל פוגע
בו.

רש"י כפשוטו - מהדורת שלם

מיד הלוקחו מן הגזבר, בדרך שאר
שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל
[כמו שנאמר (לעיל כה, כז-כח) 'והאריך לא
תמכר לצמחת פי לי האריך... והיה
ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת
היובל']:

קדש לה' בשדה החרם. לא שישב
לרשות המוכר דהיינו להקדש ביד
הבית ליד הגזבר, אלא דינו כ'שדה
החרם' הנתון לכהנים בשדה
שהקדישה הבעלים בלשון 'חרם'
ואמר: 'הרי שדה זו חרם לכהנים',
שנותנה לכהנים שנאמר (במדבר יח, חיד)
'וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך
את משמרת תרומתי... כל חרם
בישראל לך יהיה', אף שדה זו
שמכרה הגזבר ויוצאת ביובל מרשות
הקונה, תתחלק לכהנים של אותו
משמר שיום-הכפורים של יובל
פוגע בו, כלומר, השדה מתחלקת בין
קבוצת הכהנים העובדת במקדש
באותו יום הכיפורים של שנת היובל,
פי ביום ההוא יוצאות השדות מרשות
בעליהן [כמו שנאמר (לעיל כה, ט"ו) 'ביום
הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם...
ושבתם איש אל אחותו'] (ערכי
כה): תורה כב

ששונה ארבעים שקל, אם הבעלים
באים לגאלה, אינם מוסיפים שמונה
שקלים בלבד, אלא עשרה שקלים.
שתוספת זו היא חמישית מהסכום
הכוללי של חמישים המתקבל ביחד
(הוכחו): תורה כ
(כ) ואם לא יגאל את השדה. כלומר
אם המקדיש לא יקנה שוב את השדה
מיד הקדש [וכמבואר למעלה (בפסוק יא)
שקנו הבעלים נקרא בלשון 'גאולה']:
ואם מכר. הגזבר - הממונה על כספי
הקדש:

את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד.
כלומר, אילו היה המקדיש גואל אותה
קודם שמכרה הגזבר לאיש אחר, היה
משיב את שדהו אליו כבראשונה,
שתשאר ברשותו לעולם. אבל עתה
שכבר נמכרה לאיש אחר, אין כל
עדיפות לזה שהקדיש אותה לשוב
אותה ביד המקדיש כבראשונה, אלא
דינו ככל אדם אחר, ויכול לקנותה מן
הלוקח אם ירצה, אף בהגיע היובל
תצא מרשותו לכהנים, כדלהלן
(משכ"ל): תורה כא

(כא) והיה השדה בצאתו ביובל.
הכתוב ממשיך ומבאר דין שדה זו
שמכרה הגזבר, שהיא יוצאת ביובל

פונדיון אחד לכולן שכן לפי החשבון
המדויק, נמצא לכל שנה סלע ופחות
מעט מפונדיון שלם (=סלע אחד, ועוד 49/48
מן הפונדיון), ואמרו רבותינו שאתו
פונדיון יהיה כתוספת לטובת הקדש
ויחשב כנתינת קלבון לפרוטרוט
[=תוספת קטנה הניתנת לשולחני
בשכר פריטתו את הפרוטות למטבע
גדול, כגון הבא להחליף אצלו
פונדיונים רבים לסלעים שלמים, נותן
לו בשכר ארבעים ותשע פונדיון
בעבור כל סלע]. והבא לגאל, ינהוג
בעין יפה ויתן סלע ופונדיון שלם
לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת
היובל (עין ספרא) (שע"א):

ונגרע מערכף. מנין השנים שפבר
עברו משנת היובל עד שנת הפדיון
אותם יש לגרוע ולהפחית מן הסכום
המלא של חמישים שקל: תורה יט
(יט) ואם גאל יגאל המקדיש אותו.
כלומר, אם בעל השדה הוא שבא
לקנותה [שקנינו קרוי 'גאולה'], יוסיף
חומש על הקצבה הזאת האמורה
למעלה 'חומש' זה פירושו רבע
מסכים הקרן, אלא שהוא קרוי 'חומש'
פי לאחר צירופו אל הקרן הרי הוא
חומש מפלל הסכום. וכגון: שדה

♦ יום שישי ט"ז אייר ♦

(כב) וְאִם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ
כַּבֹּאִם יָת חֶקֶל זְבִינוּהִי דִי לֹא מַחְקֵל
אֲחִסְנָתָהּ יִקְדָּשׁ קָדָם יי:
יִקְדִּישׁ לַיהוָה:

ש"י: וְאִם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ וְגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אֲחִזָּה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך אם בא לגאלה, יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אֲחִזָּה. ואם לא יגאל וימכרנה גִּזְבָּר לאחר, או אם לא יגאל הוא בשנת היובל "ישוב השדה לאשר קנהו מאתו" – אותו שהקדישה, ופן תאמר: "לאשר קנהו", הלוקח הזה האחרון, מאתו, וזהו הגִּזְבָּר? לכה הצריך לומר: "לאשר לו אֲחִזָּה הארץ", מירשת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש.

(כג) וְחִשְׁבִּלּוּ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְפָּךָ עַד שְׁנַת
הַיּוֹבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְפָּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:
כג ויחשב לה כהן את פשתא דיהי פשתא עד שנת
דיובל ונתן את פשתא ביום ההוא
קודשא קדם יי:

(כד) בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ
לְאֲשֶׁר־לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:
כד בשנת דיובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו
לאשר לו אֲחִזָּה הארץ:

(כה) וְכָל־עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:
כה וכל פשתא יהי בשקל קודשא עשרין
קמין יהי סלע:

ש"י: וְכָל־עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כל ערפך שכתוב בו 'שקלים', יהיה בשקל הקדש. עֶשְׂרִים גֵּרָה. עֶשְׂרִים מעות, כף היו מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו: שש מעה כסף דינר, עֶשְׂרִים וארבע מעות לסלע.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

גם לשון שקלים, יהיה שיעורו בשקל הקדש – מטבע מסויים ששיעורו מבואר להלן.
עֶשְׂרִים גֵּרָה. כל השקלים האמורים, יהיו על פי אותו 'שקל' ידוע ששוויו עשרים גרה, ומטבע זה הקרוי כאן 'גרה', הוא 'מעה' שבלשון חכמים. נמצא השקל עֶשְׂרִים מעות. אֲמָנָם כָּף הִיו שיעור השקלים מתחלה, ולאחר מכאן (בתקופת בית שני) תיקנו חכמים להגדיל את שיעור השקל שבתורה והוסיפו עליו שתות (ששית). כלומר, חיבו ליתן תוספת של ששית על ערפו, בדומה לשיעור סלע צורי שהיה בימיהם, הגדול מן השקל בששית [ודרשו כן מתוך לשון הכתובים שיש כח ביד חכמים לקבוע ערך גבוה יותר לשקל האמור בתורה], והסלע מחולק לארבעה דינרים, אלא שבסלע הרגיל יש בכל דינר רק חמש מעות, ואילו לאחר שהוסיפו שתות

אַחֲזָה (כמבואר בפסוק הבא); וְאִלּוּם לַעֲנִין חֲזָרְתָּה בַּיּוֹבֵל דִּינָה שׁוֹנָה, שֶׁאִם לֹא יִגָּאֵל אוֹתָהּ הַמִּקְדִּישׁ מִיַּד הַגִּזְבָּר וַיִּמְכְּרָנָה גִּזְבָּר לְאַחֵר, או אִם יִגָּאֵל הוּא (המקדיש) אוֹתָהּ, הָרִי שֶׁבְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ אוֹתוֹ שֶׁהִקְדִּישָׁה כְּלוֹמֵר לְזֶה הָרֹאשׁוֹן שֶׁהִמְקִדִּישׁ קָנָה אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא לַכֹּהֲנִים. וְפֶן תֹּאמַר – וְשִׁמָּא תִּטָּעָה לֹמֵר וּלְפָרֶשׁ שֶׁכּוֹנֵנָת הַכְּתוּב 'לְאִשֶּׁר קָנָהוּ' עַל הַלּוֹקֵחַ הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן שֶׁקָּנָהוּ מֵאִתּוֹ, וְזֶהוּ הַגִּזְבָּר – לְכָף הַצִּירָף הַכְּתוּב לְהוֹסִיף וְלֹמֵר (בפסוק כד) 'לְאִשֶּׁר לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ', אוֹתוֹ אָדָם שֶׁהִשְׁדֶּה הִיתָה שְׁלוֹ מִירוּשַׁת אֲבוֹת, וְזֶהוּ בְּעֵלִים הָרֹאשׁוֹנִים שֶׁמְכָרוּהָ לְמִקְדִּישׁ – אֵלָיו הִיא חֲזָרְתָּ בַּיּוֹבֵל (ערכין כו) (רא"ם, בא"י: תורה כג
(כה) וְכָל עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כל מקום שנאמר 'ערפך' שכתוב בו

(כב) וְאִם אֶת שָׂדֶה מִקְנָתוֹ וְגו'. עד כאן דיבר הכתוב במקדיש 'שדה אֲחִזָּה' [וכפי שנאמר בתחילת הענין (לעיל פסוק טז) 'ואם משדה אֲחִזָּתו יקדיש איש לה'] שפירושה: שדה העומדת בבגלותו כנחלת עולם מאז ירושת הארץ. ואילו כאן בא לפרש דין המקדיש 'שדה מקנה' – שדה הקנויה לו מאת חבירו שמכרה לו מנחלתו. ולימדה הכתוב שחלוק אחד יש בין שדה־מקנה לשדה־אֲחִזָּה, ששדה־מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי אין אדם יכול להקדיש יותר ממה שיש לו, והוא אין לו בשדה זו קנין עולם, כי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים שממנו קנה אותה. לפיכך, לענין דמי גאולתה, אֲמָנָם שֶׁנָּה דִין שָׂדֶה מִקְנָה לְדִין שָׂדֶה אֲחִזָּה שֶׁאִם בָּא לְגָאֵלָה יִגָּאֵל בְּדָמִים הַלָּלוּ הַקְּצוּבִים לְשָׂדֶה

(כו) אַךְ-בְּכֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֹּשׁ
אִישׁ אֹתוֹ אִם-שׂוֹר אִם-שָׂה לַיהוָה הוּא:
רש"י לֹא-יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֹתוֹ • לְשֵׁם קֶרְבֵּן אַחֵר לִפִּי שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק יז, עמוד 333 – מתוך 'לקראת שבת')

בכור ומעשר בעבודת האדם

אַךְ-בְּכֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה . . לַיהוָה הוּא: . . וְכָל-מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן . . הָעִשְׂרִי יִהְיֶה-קָדֹשׁ (כו – לב).
בסוף הפרשה מצינו שתי מצוות בנוגע לקרבנות: בכור ומעשר. הבכור נוהג גם בזמן הגלות, ואלו המעשר בפעל איננו נוהג בזמן הגלות, כי חכמים גזרו שלא למנות את הבהמות.

ויש לבאר הטעם על כך בפנימיות הענינים:

בכור – קדושתו מלמעלה, ואיננו תלוי במעשה האדם, וזה מורה על המשכת הקדושה מלמעלה, ללא קשר למעשה התחתונים. ואלו מעשר קדושתו תלויה בספירת האדם, וזה מורה על עבודת האדם מלמטה למעלה, ולכן פותבת התורה הבכור לפני המעשר, להורות לנו שקודם נתנים הכחות מלמעלה, ורק לאחר-זה ובכחם מגיעה ובאה עבודת האדם מלמטה למעלה.

שני ענינים אלו קיימים גם באדם עצמו:

בכור – מורה על הבחינה העליונה שבנפש – חכמה שבנפש, ולכן הוא קדוש מעצמו, כי ענין המסירות-נפש הבאה מהחכמה שבנפש, אינה באה על-ידי עבודה אלא היא ירושה לנו מאבותינו, וקדושה זאת נמצאת בתמידיות גם בזמן הגלות, כי בחינת החכמה שבנפש היא בשלמות תמיד.

מעשר – נפש יש עשר כחות, וחובת כל אחד ואחד שלכל-הפחות הכח העשירי שבנפש יהיה קדש, הינו הכח האחרון שבנפש השׂר למחשבה דבור ומעשה. ומכיון שענין זה תלוי בעבודת האדם, לכן יש חלוקים בזה בין זמן הבית (שהאלוקות האירה בגלוי), לזמן הגלות (דמפני חטאינו גלינו כו').

(כו) וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפָּךְ וְיִסַּף
חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו וְאִם-לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְפְּךָ:
כו ואם בבכירה טמאה ויפדה בערפך ויסף
חמשה עליו ואם לא יגאל וימכר בערפך:
בפרשנה:

רש"י וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וְגו' • אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה ויפדה בערפך, וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש. אלא הפתוב מוסב על ההקדש, שהפתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוקמה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית. ופדה בערפך • כפי מה שיעריכנה הכהן. ואם-לא יגאל • על-ידי בעלים (ת"כ) • ונמכר בערפך • לאחרים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ואינו להקדש ואילו כאן הופך הפתוב דינים הנוהגים בהקדש: ויסף חמשתו עליו, ואם לא יגאל ונמכר בערפך, אלא הפתוב מוסב על ההקדש, שהפתוב של מעלה שנאמר בו (פסוק יא) 'ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן, דבר בפדיון בהמה טהורה שהוקמה – שנפל בה מום ונפסלה להקדבה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה בגון סוס וגמל וחמור לבדק-הבית, כדי שימכרנה הגזבר לשאר צרכי המקדש ותיקונו (רא"ם):

ופדה בערפך. אין הפונה שתפדה בערפך שלך' כפי שאתה מעריכה, אלא כפי מה שיעריכנה הכהן, כי

קרבן אחר, לפי שאינו שלו, שבכור קדוש מאליה לקרבן בכור: תורה כו (כו) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, ולומר שהוא בא לפרש מה דין הבכור של בהמה הטמאה – שהרי אין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערפך, כי שאר בהמות הטמאות אין בהן שום קדושת בכורה [כמו שנאמר (שמות יג, יא) 'וכל פטר חמור תפדה בשה' – ולא פטר שאר בהמה טמאה], וחמור אין זה – כלומר, ואין לפרש שבפונת הפתוב על בכור החמור, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה (שה). ואין צורך שיהא השם שוה בערפך כשיעור דמי החמור, ועוד, השם הוא מתנה לכהן

על השקל להשוותו ל'סלע צורי', אמרו רבותינו (בכורות ג.) שש מעה כסף יש בכל דינר, שהם עשרים וארבע מעות לסלע, וכמוהו יחשב השקל (השקל הוא הסלע), ולא עשרים מעות בלבד כפי שהיה מתחילה (מפרשים, ועפ"י רש"י שם ד"ה ומשנן): תורה כו (כו) לא יקדיש איש אתו. אין פונת הפתוב לומר שלא יקדישו לשם קרבן בכור [ראה רש"י על הפסוק (דברים טו, יט) 'כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הוקר תקדיש לה' אלהיך' – אף על פי שהוא קדוש מאליה, יש מצוה להקדישו] ולומר עליו: הרי אתה קדוש לבכורה, אלא כך פירוש הפתוב: 'לא יקדיש איש אתו' לשם

(כח) אַךְ פֿל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֶמָּה וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמְכֹּר
וְלֹא יִגָּאֵל פֿל־חֶרֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

כח כַּרְם כָּל חֶרֶם דִּי יִחְרַם גְּבֵר קָדָם יְיָ מִכָּל
דִּי לֵה מֵאָדָם וּבְעִירָא וּמִחֻזָּל אֲחֻזָּתָהּ לֹא
יִזְדָּבֵן וְלֹא יִתְפָּרֵק כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁין
הוּא קָדָם יְיָ:

רש"י אַךְ פֿל־חֶרֶם וגו' • (תורת כהנים): נִחְלָקוּ רַבּוּתֵינוּ בְּדָבָר, יֵשׁ אוֹמְרִים: 'סֵתָם חֶרֶם לְהַקְדֵּשׁ, וְיֵמָּה אֲנִי
מִקְנִים (במדבר יח יד): "כָּל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יְהִי?" בְּחֶרֶם כְּהֻנִּים, שֶׁפִּרְשׁ וְאָמַר: "חֶרֶם זֶה חֶרֶם לִפְנֵי!" וְיֵשׁ
שֶׁאָמְרוּ: 'סֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים'. לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל • אֲלָא יִנָּתֵן לִפְנֵי. לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים', מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֶרֶם
כְּהֻנִּים (ערכין כח), שֶׁהַכָּל מוֹדִים שֶׁחֶרֶם כְּהֻנִּים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן, עַד שֶׁיִּבְאֻ לִיד כֹּהֵן, וְחֶרֶם גְּבִיט נִפְדִּים.
פֿל־חֶרֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לֵה' • הָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים לְבָדֵק הַבֵּית', מְבִיא רֵאִיָּה מִכָּאן; וְהָאוֹמֵר: 'סֵתָם
חֶרֶם לְכֹהֲנִים', מִפְּרֵשׁ "כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לֵה", לְלַמֵּד שֶׁחֶרֶם כְּהֻנִּים חָלִים עַל קֹדְשֵׁי קֳדָשִׁים
וְעַל קֳדָשִׁים קָלִים וְנוֹתֵן לִפְנֵי, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִסְכַּת עֲרִכִין: 'אִם גֵּדֵר, נֹתֵן דְּמִיָּה, וְאִם נִדְבָּה, נֹתֵן אֶת
טוֹבָתָהּ'. מֵאֲדָם • (ערכין כח) כָּגוֹן שֶׁהַחֲרִים עֲבָדֵיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכֹּנְעָנִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

קֳדָשִׁים (כָּגוֹן עוֹלָה) וְהוּן עַל קֳדָשִׁים
קָלִים (כָּגוֹן שְׁלָמִים), וְנוֹתֵן לִפְנֵי לֹא
אֶת הַבְּהֵמָה עֲצֻמָּה אֲלָא אֶת הַשּׁוּי
שִׁישׁ לוֹ בֶּה, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִסְכַּת
עֲרִכִין (דף כח), אִם גֵּדֵר – נֹתֵן דְּמִיָּה,
וְאִם נִדְבָּה – נֹתֵן אֶת טוֹבָתָהּ. כִּי־עַד:
גֵּדֵר לְהִבִּיא עוֹלָה, וְהַפְּרִישׁ בְּהֵמָה
לְעוֹלָתוֹ וְאַחֲרָיָהּ כָּךְ הִתְרִימָהּ, הָרִי אֶף־
עַל־פִּי שֶׁאֶת הַבְּהֵמָה עֲצֻמָּה אֵינוֹ יָכוֹל
לְהַחֲרִים כְּדִי לִיתְּנָה לִפְנֵי כִּי כָּךְ
אֵינוֹנָה שְׁלוֹ, מִכָּל־מְקוֹם מֵאַחֵר שֶׁהוּא
חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ, שֶׁאִם מֵתָה אוֹ
נֶאֱבְדָה צָרִיךְ לְהִבִּיא אַחֲרֵת תַּחֲתֶיהָ,
נִחָשֵׁב הַדָּבָר כִּי דְּמִי שׁוּיָה הֵם עֲדִיין
שְׁלוֹ, לְפִיכָךְ נֹתֵן דְּמִי פְדִיּוֹנָה לִפְנֵי.
וְאִם הִיא נִדְבָּה, שְׁלֹא הִתְחַיֵּב לְהִבִּיא
קָרְבָן, אֲלָא רַק הַפְּרִישׁ בְּהֵמָה וְאָמַר
'הָרִי זֶה עוֹלָה', הוֹאִיל וְאֵינוֹ חַיִּיב
בְּאַחֲרִיּוּתָהּ, נִמְצָא שִׁישׁ לוֹ בְּבִהֶמָה זֶה
רַק טוֹבַת הַהֶנְאָה שֶׁל זְכוּת קִיּוֹם מִצְוָה
שֶׁאֵין בָּהּ חַיִּיב, לְפִיכָךְ אוֹמְדִים כְּמָה
רוֹצֶה אָדָם לְשַׁלֵּם וּלְקַנּוֹת בְּהֵמָה זָוֹל
עַל מִנֵּת לְהַקְרִיבָהּ קָרְבָן שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב,
וּכְאֹתָן דְּמִים יִשְׁלַם זֶה לִפְנֵי (מפרשים):
מֵאֲדָם. בָּא הַתּוֹבָה לְלַמֵּד שֶׁכָּשֶׁם
שֶׁאָדָם מִחֲרִים שְׂאֵר נִכְסֵיו, כָּךְ יָכוֹל
לְהַחֲרִים גַּם אֶת הָאָדָם הַקִּנּוּי לוֹ, כָּגוֹן
שֶׁהַחֲרִים עֲבָדֵיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכֹּנְעָנִים,
אֲבָל לֹא אֶת הַעֲבָרִיִּים שֶׁאֵין גּוֹפֶם קִנּוּי
לוֹ (הזכרון): תורה כט

לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל. כְּלוֹמַר אִי אֶפְשָׁר
לְפַדּוֹת אֶת הַדָּבָר שֶׁהוֹחֲרֵם, וְלִיתֵן
תְּמוֹנָתוֹ מִמּוֹן וּכְדוּמָה, אֲלָא הַדָּבָר
עֲצֻמּוֹ יִנָּתֵן לִפְנֵי. וּמֵבִיא רֵש"י: לְדַבְּרֵי
הָאוֹמֵר 'סֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים',
מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה גַּם בְּסֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים;
וְהָאוֹמֵר 'סֵתָם חֶרֶם לְבָדֵק הַבֵּית',
מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֶרֶם־כְּהֻנִּים
בְּאוֹפֶן שֶׁפִּרְשׁ הַנּוֹדֵר וְאָמַר שֶׁהוּא
לְכֹהֲנִים, אֲבָל לְגַבִּי דִּינֵי הַפְּדִיּוֹן לֹא
נִחְלָקוּ שֶׁהַכָּל מוֹדִים שֶׁחֶרֶם־כְּהֻנִּים
אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן לִיתֵן דָּבָר אַחֵר
בְּמִקְוָמוֹ וּלְהוֹצִיאָם לַחֲלוּלִין, עַד
שֶׁיִּבְאֻ לִיד כֹּהֵן וְרַק אָז יוֹצִאִים
לַחֲלוּלִין, וְחֶרֶם גְּבִיט נִפְדִּים – חֶרֶם
שֶׁהוֹחֲרֵמוֹ לְבָדֵק הַבֵּית, לֹא יִנָּתֵן הַחֲפִץ
עֲצֻמּוֹ לְהַקְדֵּשׁ, אֲלָא פוֹדִין אוֹתוֹ בְּמִמּוֹן
וְנוֹתֵנִים הַמִּמּוֹן לְהַקְדֵּשׁ [לְפִי שֶׁאֵין
לְהַקְדֵּשׁ צוּרָף בְּשִׁימוּשָׁם, אֲלָא דוּקָא
בְּדְמִי מְכִירָתָם. וְדַעַת הַבְּעָלִים הוּא
כְּרֻצוֹן קֳדָשׁ] (רש"י שם):

כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא. הָאוֹמֵר
(הַתְנָא הַסּוֹבֵר) 'סֵתָם חֶרֶם לְבָדֵק־
הַבֵּית', מְבִיא רֵאִיָּה מִן הַמִּקְרָא
הָאוֹמֵר כָּאן: 'כָּל חֶרֶם... לֵה',
שֶׁמִּשְׁמַעוֹ הַפְּשׁוּטָה הִיא שֶׁכָּךְ הוּא דִּין
הַחֶרֶם הָרְגִיל, שֶׁהוּא לֵה. וְהָאוֹמֵר
'סֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים', מִפְּרֵשׁ 'כָּל
חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא' לְלַמֵּד
שֶׁחֶרֶם־כְּהֻנִּים חָלִים עַל בְּהֵמָה
שֶׁהוֹקְדֶשָׁה לְקָרְבָן, הוּן עַל קֳדָשִׁי

לְכָל הַעֲרִכִין צָרִיךְ דוּקָא כֹּהֵן וְרֵאָה
רש"י (לעיל פסוק א) לְשׁוֹן 'עֲרִיכָה' – פִּירוּשׁוֹ
כְּמוֹ 'עֲרִיכָה' (רא"ם, גר"א):

וְאִם לֹא יִגָּאֵל. עַל־יְדֵי הַבְּעָלִים
הַמוֹסִיפִים חוֹמֶשׁ [כָּל פְּדִיּוֹן הָעֲשׂוּי עַל
יְדֵי הַבְּעָלִים נִקְרָא 'גְּאֻלָּה', עַל שֵׁם
שֶׁהוּא גּוֹאֵל בְּכָף אֶת הַדָּבָר מִרְשׁוֹת
אַחֲרֵת לְהַשִּׁיבוֹ אֶל מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן
כְּבִתְחִילָה (מפרשים):

וְנִמְכֹּר בְּעֶרְכָּהּ. יִמְכְרָנָה הַגִּזְרֵי
לְאַחֲרִים בְּעֶרְכָּהּ בְּלִבָּד, לֹא תוֹסֶפֶת
חוֹמֶשׁ [וּפְדִיּוֹן עַל יְדֵי אַחֲרִים נִקְרָא
בְּלִשׁוֹן מְכִירָה וְקָנָן]: תורה כח

(כח) אַךְ כָּל חֶרֶם וגו'. הַנּוֹדֵר
שֶׁהַקְדִּישׁ דָּבָר בְּלִשׁוֹן 'חֶרֶם', אִם פִּירֵשׁ
אֶת דְּבָרֵיו וְאָמַר: 'חֶרֶם זֶה חֶרֶם לִפְנֵי'
– יִנָּתֵן לִפְנֵי. אוֹ: 'חֶרֶם זֶה חֶרֶם לֵה' –
יִנָּתֵן לְבָדֵק הַבֵּית. אֶךְ אִם לֹא פִירֵשׁ,
אֲלָא סֵתָם וְאָמַר: 'חֶרֶם זֶה חֶרֶם',
נִחְלָקוּ רַבּוּתֵינוּ בְּדָבָר. יֵשׁ אוֹמְרִים
סֵתָם חֶרֶם לְהַקְדֵּשׁ – לְבָדֵק הַבֵּית,
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן: 'כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ
קֳדָשִׁים הוּא לֵה', וְיֵמָּה אֲנִי מְקִיִּים –
כִּי־עַד אֲנִי מִפְּרֵשׁ אֶת הַמִּקְרָא הָאוֹמֵר
לְאַהֲרֹן וּלְכֹהֲנָיו: 'כָּל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ
יְהִי' (במדבר יח יד) – בְּחֶרֶם כְּהֻנִּים,
כָּגוֹן שֶׁפִּירֵשׁ וְאָמַר: 'חֶרֶם זֶה חֶרֶם
לִפְנֵי'; וְיֵשׁ שֶׁאָמְרוּ, סֵתָם חֶרֶם לְכֹהֲנִים
לִפְנֵי כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל פסוק כא) 'כִּשְׁדֵּה
הַחֶרֶם לִפְנֵי' (וכמבאר להלן) (עיין ספרא, ערכין
כח):

♦ שבת קודש י"ז אייר ♦

(כט) **כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת** כט כל חרמא די יתחרם מן אנשא לא יתפרק אתקטלא יתקטל: **יומת:**

כ"ט - כל חרם אשר יחרם וגו' (ת"כ) היוצא להרג, ואמר אחד: 'ערפו עלי'! לא אמר כלום. מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים ולא ערף.

(ל) **וְכָל־מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ** ל וכל מעשה דארעא מזרעא דארעא מפרי אילנא דיני הוא קודשא קדם יי: **ליהוה הוא קדש ליהוה:**

כ"ט - וכל מעשה הארץ. במעשה שני הפתוב מדבר. מזרע הארץ. דגן. מפרי העץ. תירוש ויצהר. לה' הוא. קנאו השם, ומשלחנו צוה לה לעלות ולאכל בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כג): "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך וגו'".

(לא) **וְאִם־גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂיו חֲמִשִּׁיתוֹ יֶסֶף** לא ואם מפרק יפרוק גבר ממעשרה חמשה יוסף עלוהי: **עליו:**

כ"ט - ממעשרו. ולא ממעשר חברו: הפודה מעשר של חברו, אין מוסיף חמש. ומה היא גאלתו? יפדנו, כדי להחירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כה): "ונתתה בפסך וגו'".

(לב) **וְכָל־מַעֲשֵׂה בָקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לַיהוָה:** לב וכל מעשה תורין וען כל דייעבר תחות חטרא עשיראה יהי קדיש קדם יי:

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

'ואכלת לפני ה' אלהיך, מעשר דגנך תירושך וגו' (עין קידושין גג.) (ג"א, רא"ם): תורה לא

(לא) **מַמַּעֲשָׂיו** חמשייתו יוסף עליו. לא נאמר 'מן המעשר' אלא 'ממעשרו' - דיוקא כשהוא פודה מעשר שלו, ולא ממעשר חברו. שהפודה מעשר של חברו אין מוסיף חמש. ומה היא גאלתו - כלומר לענן מה צריך לגאלו, הרי הוא מותר באכילה לכל אדם? אלא אם אינו רוצה לטרוח ולהביאו לירושלים יפדנו מקדושתו, ויחללנו על המעות כדי להחירו באכילה בכל מקום, והמעות שנתקדשו בקדושת מעשר שני יעלה ויאכל בירושלים. כלומר, קנה בקו מאכלים כדי לאכלם שם, כמו שנאמר (דברים יד, כד) 'וכי ירבה ממך הדרךך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום... ונתתה בפסך וגו' ונתתה בפסך בכל אשר תאנה נפשך... ואכלת שם לפני ה' אלהיך' (עין קידושין כד): תורה לב

פריו קדש הלולים לה'. אבל מעשר ראשון הניתן ללוי, חולין גמור הוא ואינו קרוי 'קדש' (ראה רש"י במדבר יח, ל) (ג"א רא"ם): **מזרע הארץ. דגן** - חמשת מיני דגן: חטים, שעורים, בוסמים, שבולת שועל, ושיפון. והם החייבים במעשר מן התורה, ואילו שאר הזרעונים הם בכלל 'קטניות' [ואין חיובם במעשר אלא מדרבנן]: **מפרי העץ. תירוש ויצהר** - יין ושמן העשויים מן הענבים והזיתים. אבל שאר פירות אין בהם חיוב מעשר מן התורה [שנאמר (דברים יד, כג) 'ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך' (לשד"ר) (רש"י ברכות לו, דה גבי מעשר): לה' הוא. אף על פי שמעשר שני נאכל לכל אדם, קראו הפתוב לה' הוא, כי המעשר הוא קודש וקנאו השם, ומשלחנו - מחלקו הוא נותן לה מתנה, וצוה לה לעלות ולאכול בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד, כג)

(כט) **כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם וגו'.** וכי תעלה על דעתך שאם ראובן החרים את שמעון ימיתו את שמעון בגללו? אלא מכאן דרשו חכמים: **היוצא ליהרג** - שגמר דינו בבית דין למיתו, ואמר אחד 'ערפו עלי, לא אמר כלום. וכך אומר הפתוב: 'כל חרם אשר יחרם, כלומר, כל חייבי מיתות [כלשון הפתוב (שמות כב ט) 'וזבח לאלהים יחרם'], לא יפדה' - לא יעריכו את דמי פדיונו לפי שאין לו כל ערף, כדלחלן (ספרא, ערכין ו) (הזכרון): **מות יומת.** אין זה לשון ציווי אלא נתינת טעם: כי הרי הוא הולך למות, לפיכך לא יפדה - אין לו לא דמים ולא ערף - בין שאמר 'דמיו עלי', ובין שאמר 'ערפו עלי' או 'הרי הוא חרם', אינו נותן כלום (רא"ם, בא"י): תורה ל (ל) **וְכָל מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ...** קדש לה. במעשר שני הפתוב מדבר, הקרוי 'קדש' [שהוא כנטע רבעי הנאכל בטהרה לפני ה' בירושלים, שנאמר בו (לעיל ט, כד) 'ובשנה הרביעת יהיה כל

כ"י תחת השבט • בשבא לעשרן, מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסיקרא להיות נפר שהוא מעשר, בן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה. יהיה קדש • לקרב למזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהנה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~

מוציאן בפתח (רש"י כז, לב) אין הפנה שמוציאם בידיים, אלא גורם להם שיצאו. שכן אמרו בגמרא "יעבר כתיב, ולא שיעבירוהו". ורש"י לא בא לפרש מלת "יעבר" ולכן לא העתיקה ב'דבור המתחיל'.

(לג) **לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירו ואם-המר ימירו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל:** לג לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירו ואם-המר ימירו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל: חלפא יחלפנה ויהי הוא וחלופה יהי קודשא לא יתפרק:

כ"י לא יבקר וגו' • לפי שנאמר (שם יב): "וכל מבחר נדריכם", יכול יהא בורר ומוציא את היפה? תלמוד לומר: "לא יבקר". "בין טוב לרע": בין תם בין פועל מום, חלה עליו קדשה; ולא שיקריב פועל מום, אלא נאכל בתורת מעשר ואסור לגזול ולעבר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 135)

אלא נאכל בתורת מעשר (רש"י כז, לג) יש לשאל, מה ענינה של אכילה זו, והרי הדין של נאכל לשני ימים ולילה אחד, וכן הדין שנאכל בכל העיר - אינם אלא בתם ולא בבעל מום. ועל כרחיך, שהפנה היא כפשוטו: האוכל צריך לכוון בעת האכילה שהוא אוכל מעשר (וזהו מדאורייתא). ולכאורה חדוש גדול הוא, ולא אשתימיט במקום אחר.

(לד) **אלה המצות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני:** לד אלה המצות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני: די אליו פקודיא די פקיד יי ית משה לות בני ישראל בטיורא דסיני: חזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 171)

פרשת ערכין כשרבי הלל מפאריטש היה אברך צעיר, הכין קשיא במסכת ערכין כדי לשאלה את אדמו"ר הזקן. כאשר נכנס הרבי לחדר שבו התחבא רבי הלל, אמר: "כאשר יש לאברך קשיא בערכין, הוא צריך תחלה להעריך את עצמו". והנה, מעלתו העקרית של רבי הלל היתה היותו 'עובד', לא היותו 'משכיל'. ואכן - מי שמעריך את עצמו מבין שעקר העבודה איננה השכלה אלא קבלת על, להיות עובד ה'.

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחוקותי

חזק חזק ונתחזק

הפטרה לפרשת בחוקותי נרפסה בעמ' ריט

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

בלבד שאין לברור בין הכפוש והיפה, אלא אפילו בין תם בין פועל מום, כל היוצא עשירי חלה עליו קדושה [ובעל מום קרוי 'רע', שנאמר (דברים יז, א) 'לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע'], ולא שיקרב בעל-מום למזבח, אלא נאכל הבשר בתורת מעשר וינהג בו כעין קדושת המעשרות, כגון שאין מוכרים את בשרו באיטליו (חנות לממכר בשר). וגם בחייו לא ינהג בו כחולין גמור כגון: שאסור ליגזז - לגזוז צמרו ושעריו, וליעבר - לעבוד ולחרוש בו (עיין בברות יד) (באמ"ח, לשיר. וראה רש"י חולין קל. דיה דחזק: חסלת פרשת בחוקותי

המזבח (ראה לעיל ג, גיד), וכל יתר הבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר עשירים וארבעה מתנות כהונה, שמונו חכמים (ראה חולין קלג) ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים: תורה לג (לג) לא יבקר וגו'. לא יבדוק בהם לבחור את הטוב והמשופך, והוצרך הכתוב לומר כן לפי שנאמר (דברים יב, א) 'וכל מבחר נדריכם', ולמדנו משם שמצוה להביא מן המיובקר, ולכן הייתי יכול לומר שגם במעשר בהמה יהא בורר ומוציא את היפה - בהמה משופכת וטובה - תלמוד לומר 'לא יבקר'. ומתוך שהוסיף הכתוב ואמר 'בין טוב לרע', למדנו עוד כי לא זו

(לב) תחת השבט. בשבא לעשרן, בונס אותם למקום אחד, ועושה לפניהם פתח קטן שאי אפשר לעבור בו שנים אלא אחד אחד, ומוציאן בפתח זה אחר זה, ומונה אותן: א' ב' ג' וכו', והעשירי - מכה עליו בשבט צבועה בסיקרא (מין צבע אדום) להיות ניפר שהוא מעשר. בן עושה לטלאים ולעגלים של הנולדים כל שנה ושנה [טלה]: ולד הצאן, מן הפקשים ומן העזים. 'עגלי': ולד הבקר. שנאמר 'וכל מעשר בקר וצאן' (בברות נח): יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו [=האיברים הנשרפים על גבי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה	יום רביעי - י"ד אייר פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שני - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח	יום חמישי - ט"ו אייר מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שלישי - י"ג אייר מפרק סט עד סוף פרק עא	יום שישי - ט"ז אייר מפרק עט עד סוף פרק פב
שבת קודש - י"ז אייר פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר יתבונן... עד עמ' 134, ויחזור למקורו.

מובלים. לשם כך היו צריכים לצמצומים באור, כדי שיוכלו
להיווצר ממנו עולמות ונבראים – וכפי שיסביר להלן: ואלו
היתה השתלשלות העולמות מאור אין-סוף ברוך-הוא בלי
צמצומים, רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך
עלה ועלול –

שהמדרגה העליונה
מהווה עילה וסיבה
למדרגה התחתונה,
שהיא ה"עלול" מה"עילה"
(ה"מסובב", התוצאה
מה"סיבה"). ב"עילה
ועלול" יש לשתי
המדרגות, שייכות וחס
בין אחת לשניה. למשל:
מחשבה ודיבור, המחשבה
היא ה"עילה" לדיבור
שהוא ה"עלול", שכן,
מהמחשבה שהוא מהרהר
בה מקודם, בא לאחר מכן
הדיבור שהוא מדבר.
ובכן, מחשבה היא אמנם

למעלה מדיבור, אך בכל זאת יש למחשבה שייכות לדיבור,
שכן גם מחשבה מורכבת מאותיות כמו דיבור. משמעות הדבר
היא, איפוא, שהעלול (הבא מן העילה) קיים ביחס מסוים
לעילה (ובדרך עילה ועלול, אי אפשר שיווצר עלול שאינו
ביחס כלשהו לעילה). כיוון שמהאור והחיות הנמשכים מאתו
יתברך באופן של אין סוף, מתהווים נבראים בעלי גבול – מכאן
שאין זה בסדר של עילה ועלול, שהרי אילו היה כן – לא היה
העולם הזה נברא כלל כמו שהוא עתה בבחינת גבול
ותכלית, – שכל דבר יש לו גבול וסוף: מהאריך לרקיע
מהלך ת"ק – חמש מאות, שנה, – הרי יש בכך הגבלה של
חמש מאות שנה, וכן בין כל רקיע לרקיע, – מהלך חמש
מאות שנה, וכן עבי כל רקיע ורקיע. – מהלך חמש מאות
שנה – כל האמור מהווה את העולם הזה; ואפלו עולם הבא
וגן-עדן העליון – מדור נשמות הצדיקים הגדולים –
ונשמות עצמן, ואין צריך לומר המלאכים – הן בבחינת
גבול ותכלית, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שכנ"ל
רפ"ט – הנשמות מתענגים על ה' ונהנין ומשיגין מאו"ס ב"ה
– לא קשה" כי יש גבול להשגתן – והבנתם, מאור אין-סוף
ברוך-הוא המאיר עליהן בהתלבשות חכמה-בינה-דעת
כו', – על ידי שאור אין סוף ברוך הוא מתלבש בספירות
חכמה-בינה-דעת של העולם, יש לנבראים של אותו עולם
(נשמות ומלאכים) השגה והבנה בגדלות אין סוף – אלא
שהשגתם היא מוגבלת. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מויו

1 פרק מח. בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום
4 בנפשו של יהודי – ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי
5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק
6 מ"ה, אותו אנו עומדים
7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
8 שכשם שבגלל אהבתו לבני
9 ישראל, צמצם הקב"ה
10 בביכול את עצמו, והרחיק
11 את כל מה שמפריע, כדי
12 לתת מקום לבריאת העולם
13 הזה – עולם, בו יהודי יקיים
14 תורה ומצוות – כך, על יהודי
15 "כמים הפנים לפנים" – מצד
16 אהבתו להקב"ה, לצמצם
17 ולהרחיק את כל ההפרעות,
18 הפנימיות והחיצוניות, שישנן
19 לעבודתו את ה'.
20 והנה, כאשר יתבונן
21 המושביל בנדרת אין-סוף

22 סוף ברוך-הוא, כי כשמו – "אין סוף", כן הוא – אין סוף
23 ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו יתברך
24 ברצונו הפשוט, – כלומר: הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי
25 ולא קיימות לגביו כל ההגבלות של רצונו של נברא, ומיוחד –
26 הרצון, בטהוהו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד. – כלומר:
27 האור והחיות הנמשכים מאתו יתברך, שיווצרו ממנו עולמות
28 מוגבלים, ושהוא יחיה אותם – אין אור זה כמו האור בנברא:
29 למטה, בנברא, ישנה, מצד אחד, מעלה ב"אור" לגבי "שפע"
30 ("שפע" מצומצם ומדוד בהתאם למקבל השפע – ולדוגמה:
31 כשרב משפיע שכל לתלמיד, מדודה השפעת השכל בהתאם
32 לפי מה שהתלמיד יכול לקבל. ואילו, "אור" המאיר בדרך
33 ממילא מהמאור – אינו מצומצם) – אך, מאידך גיסא, יש חסרון
34 באור, שהוא בא בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכן רוצה
35 המאור, כי אם מכיון שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם
36 למעלה, יש לאור המעלה שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו
37 החסרון שבאור המאיר בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון.
38 והרצון למעלה להאיר, אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא
39 צינור וצמצום, עד כמה ובאיו מדה יימשך, ואילו ברצון
40 שלמעלה קיימת רק המעלה והשלמות שברצון, שאינו בהכרח,
41 אבל אין בו הגדר והצמצום שיש ברצון הנברא. כך, שהאור
42 למעלה (למרות שהוא נמשך ברצון, בכל זאת) הוא אין סוף,
43 כמו שהמאור (הקב"ה עצמו כביכול) הוא אין סוף. ומכיוון
44 שהאור הוא אין סוף – אי אפשר שיתהוו ממנו עולמות ונבראים

- 1 השכינה ומתענגין באור ה', - שכן, מכיוון שהנאתם
 - 2 ותענוגם באים מהשגתם את אור אין סוף ברוך הוא, הרי כמו
 - 3 שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כי אין
 - 4 יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחינת אין-סוף ממש, -
 - 5 שהתענוג יהיה בלתי
 - 6 מוגבל, שלא יתבטל
 - 7 ממציאותו ויחזור
 - 8 למקורו. - אם תענוגם
 - 9 היה בלי גבול ובלי סוף,
 - 10 היתה מתבטלת לגמרי
 - 11 מציאותם (המוגבלת) והיו
 - 12 שבים למקורם שהוא "אין סוף". הרי, שכל הנבראים, גם
- הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם נבראים מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור אין סוף ברוך הוא, באופן כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של השתלשלות, אלא) על ידי צמצומים; הצמצום פועל, שהאור הנמשך אחרי הצמצום, לא יהיה כלל בערך ומדות האור שלפני הצמצום. ולכן, אפשרי הדבר, שלמרות שהאור הוא אין-סוף, - יתהוו ממנו נבראים שיש להם סוף ושהם בעלי גבול - דבר זה בא מהצמצום.

ליקוטי אמרים

מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותו ויחזרו למקורו.

יום שני י"ב אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' 134, כלא ממש חשיבי.

- 25 והנה, פרטיות - אופן, הצמצומים, איך ומה - אין כאן
 - 26 מקום באורם. אך דרך כלל, הן הם בחינת הסתר והעלם
 - 27 המשכת האור והחיות, שלא יאיר - האור, וימשך
 - 28 לתחתונים - לנבראים התחתונים, בבחינת גלוי, - הצמצום
 - 29 פועל שהחיות בנבראים
 - 30 לא תהיה גלויה,
 - 31 להתלבש ולהשפיע בהן
 - 32 - בנבראים התחתונים,
 - 33 ולהחיותם להיות יש
 - 34 מאין, כי אם מעט מועד
 - 35 אור וחיות בכדי שיהיו
 - 36 בבחינת גבול ותכלית, -
 - 37 אם החיות היתה בהם
 - 38 בהתגלות, לא היו
 - 39 הנבראים באופן של גבול
 - 40 ותכלית; הצמצום פועל,
 - 41 שהאור והחיות לא יהיו
 - 42 בהתגלות בנבראים, ומה
 - 43 שכן בא בהתגלות, זהו
 - 44 מעט מאד מהאור והחיות
 - 45 - ולכן הם יכולים להיות
 - 46 נבראים בעלי גבול ותכלית, שהיא - מעט האור והחיות הבאים
 - 47 בהתגלות בנבראים אחרי הצמצום, הוא, הארה מועטת מאד,
 - 48 וממש כלא חשיבי - אינה נחשבת כלל, לגבי בחינת הארה
 - 49 בלי גבול ותכלית, - שזהו כשהארה היא לפני הצמצום,
 - 50 ואין ביניהם ערך ויתם כלל, - בין ההארה שבלי-גבול
 - 51 המוסתרת ונעלמת, לבין ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום).
 - 52 המתגלה בנבראים - אין ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו
 - 53 מתבטא רק בין הרבה לבין מעט - אף שזהו הבדל בין הרבה
- מאד לבין מעט מאד - כי אם, אין ביניהן ערך ויחס כלל, כנודע פרוש מלת ערך במספרים, שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלה אלפים, - המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר אחד יש "ערך" לגבי מיליון בכך שהוא - המספר אחד מהווה חלק אחד מני אלה אלפים, - מאחר שהמספר הכולל של מיליון, מורכב מאלף פעמים אלף יחידים - הרי מובן, שלמספר אחד יש ערך ויחס לגבי המספר של אלף פעמים אלף - מיליון חסר אחד, אינו מיליון; אבל לגבי דבר שהוא בבחינת בלי גבול ומספר כלל - אין כנגדו שום ערך במספרים, - אין מספר, ככל שיהיה גדול, שיהיה לו ערך ויחס לעומת דבר שאין לו מספר ואין לו סוף.
- שאפלו אלה אלפי אלפים ורבוא רבבות², - מספר של מיליונים ומיליארדים, אין אפלו בערך מספר אחד לגבי אלה אלפי אלפים ורבוא רבבות, - שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים, יש לו, כאמור, איזה ערך. ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים לעומת דבר שהוא בלי גבול - אין ביניהם ערך כלל, אלא כלא ממש חשיבי. - הם נחשבים לבלום. המספר הגדול ביותר אין לו ערך ויחס כלל לגבי דבר שהוא בלי גבול.

יום שלישי י"ג אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, וככה ממש היא... עד עמ' סח, גבול ותכלית.

- 1 וְכֵכָה מִמֶּשׁ הִיא בְּחִינַת הַהֲאָרָה מוֹעֲטָת זוֹ, - מעט האור
2 שאחרי הצמצום, הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
3 לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם לְהַחְיֹתָם, - אין לה ערך כלל והיא נחשבת
4 לכלום, לְגַבִּי עֶרֶךְ אֹדֶר הַגִּנּוּזִי וְנִעְלָם, שֶׁהוּא בְּבִחִינַת
5 "אֵין-סוּפָה", וְאֵינוֹ
6 מְתַלְבֵּשׁ וּמַשְׁפִּיעַ
7 בְּעוֹלָמוֹת בְּבִחִינַת גִּלּוֹי
8 לְהַחְיֹתָם, אֲלָא מִקִּיף
9 עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה, -
10 בהיותו במדרגתו הגבוהה,
11 הוא משפיע בעולמות,
12 וְנִקְרָא "סוֹבֵב כָּל
13 עֲלָמִין". - מְקִיף כָּל
14 העולמות, לא "ממלא כל
15 עולמין" שהוא מתלבש
16 בפנימיות בעולמות, כמו
17 שהנשמה מתלבשת
18 בפנימיות בגוף, כי אם
19 "סובב כל עולמין" - וְאֵין
20 הַפְּרוֹשׁ סוֹבֵב וּמִקִּיף
21 מְלַמְעֵלָה בְּבִחִינַת מְקוֹם
22 חֵסֶד וְשְׁלוֹם, - שְׂבִיעוּלָמוֹת
23 עצמם אין הוא נמצא חס'
24 ושלום, אלא הוא נמצא
25 מעליהם, במובן של מקום,
26 חס' ושלום, כִּי לֹא שֶׁיֵּךְ
27 כָּלֵל בְּחִינַת מְקוֹם
28 בְּרוּחָנִיּוֹת, - בדבר גשמי, שבגדר "מקום", מתאים לומר שהוא
29 מעל דבר שני במקום, אך כשאומרים "סובב" ומקִיף ברוחניות,
30 שאינו בגדר מקום - אין במשמעו משום מקום. אֲלָא רֹצֵה
31 לִזְמַר סוֹבֵב וּמִקִּיף מְלַמְעֵלָה לְעֵנֶן בְּחִינַת גִּלּוֹי הַשְׁפָּעָה, -
32 המושגים "סובב" ו"מקִיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות
33 ההשפעה בדבר, כִּי הַהֲשָׁפָעָה שֶׁהִיא בְּבִחִינַת גִּלּוֹי בְּעוֹלָמוֹת
34 - זו הנקראת "ממלא כל עולמין" נִקְרָאת בְּשֵׁם "הַלְבָּשָׁה",
35 שְׂמֵתִלְבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת, כִּי הֵם - העולמות מְלַבִּישִׁים
36 וּמְשִׁינִים הַהֲשָׁפָעָה שְׂמִקְבָּלִים, - הרי שההשפעה באה בהם
37 בפנימיות בהשגתם; מִהֲשִׁאֵין-כֵּן הַהֲשָׁפָעָה שֶׁאֵינָה בְּבִחִינַת
- 38 גִּלּוֹי אֲלָא בְּהִסְתָּר וְהַעֲלָם, וְאֵין הַעוֹלָמוֹת מְשִׁינִים אוֹתָהּ -
39 אֵינָה נִקְרָאת מְתַלְבֶּשֶׁת - בעולמות, אֲלָא מְקַפָּת וְסוֹבֵבָת.
40 הַלֵּכָה, מֵאַחֵר שֶׁהַעוֹלָמוֹת הֵם בְּבִחִינַת גִּבּוֹל וְתַכְלִית -
41 לכן, נִמְצָא שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָה אֹדֶר אֵין-סוּפָה - שהוא בלי גבול,
42 מְתַלְבֵּשׁ וּמְתַנַּגֵּל בָּהֶם
43 בְּבִחִינַת גִּלּוֹי, רַק מְעַט
44 מוֹעֵר, הֲאָרָה מוֹעֲטָת
45 מְצַמְצָמַת מְאֹד מְאֹד, וְהִיא - מאירה בהם, רַק
46 כְּדִי לְהַחְיֹתָם בְּבִחִינַת
47 גִּבּוֹל וְתַכְלִית. - כדי
48 להחיות עולמות ונבראים,
49 מִן הַהִכָּרַח שֶׁתִּהְיֶה בָּהֶם
50 הַתְּגִלּוֹת מֵהֲאָרָה זוֹ. אלא,
51 הַתְּגִלּוֹת זוֹ הִיא מֵהֲאָרָה
52 מְצוּמְצָמַת מְאֹד מְאֹד, שֶׁלֹּא
53 אֶפְשָׁרִי הַדָּבָר
54 שֶׁהַעוֹלָמוֹת יִהְיוּ בְּאֹפֶן
55 שֶׁל גִּבּוֹל וְתַכְלִית. אֲבָל
56 עֶקֶר הָאֹדֶר - שהוא בלי
57 צִמְצוּם כָּל כָּךְ - נִקְרָא
58 "מִקִּיף" וְ"סוֹבֵב", מֵאַחֵר
59 שֶׁאֵין הַשְׁפָּעָתוֹ מְתַנַּגֵּלִת
60 בְּתוֹכָם, - בעולמות,
61 מֵאַחֵר שֶׁהֵם בְּבִחִינַת
62 גִּבּוֹל וְתַכְלִית. - ואי
63 אֶפְשָׁר שִׁיתְנַגֵּל בָּהֶם אֹדֶר
64 שֶׁהוּא בְּלִי גִבּוֹל, אלא האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצויין אור
65 זֶה כ"סוֹבֵב" ו"מִקִּיף" מעליהם. להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן
66 לַהֲלֹךְ, מִשֵּׁל וּדְוִגְמָה מֵהֲאֲדָמָה הַגִּשְׁמִית, הַמּוֹרַכְכַת מִ"דוּמָם"
67 ו"צוּמָח" (הנחותים בארבעת הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר),
68 שֶׁהַחַיּוֹת שְׂבִדּוּמָם וְצוּמָח מְצוּמְצָמַת בַּהֲרַבָּה מֵאֲשֶׁר הַחַיּוֹת
69 שְׂבִשְׂאָר שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת חַי וּמְדַבֵּר, הֵרִי שֶׁהַחַיּוֹת הָאֵלֶּקֶת
70 ב"אַרְץ" מְתַנַּגֵּל רַק בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁהִיא בְּאוֹתָהּ בִּישׁוּבֵי ב"דוּמָם"
71 וְצוּמָח" - וּבְכָל זֹאת - "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹד", שֶׁהָאָרֶץ מֵלֵא
72 בְּאוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, אלא שהאור בא בה באופן של סובב
73 וּמִקִּיף. וּבִלְשׁוֹן ה'תניא':
74

יום רביעי י"ד אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סח, והמשל בזה הגה... עד עמ' סח, האדם ודעתו.

ליקוטי אמרים

- 75 וְהַמְשַׁל בְּזֹה, הֵנָּה הָאָרֶץ
76 תְּלֹזֵז הַנִּשְׁמִיּוֹת, אֵף
77 שְׂמֵלֵא כָּל הָאָרֶץ
78 כְּבוֹדוֹ, וְהֵינּוּ אֹדֶר אֵין
- 79 סוּף בְּרוּךְ-הוּא, - לא רק
80 הארה מצומצמת, כי אם
81 הארץ מלאה באור שהוא
82 אין סוף, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:
- 75 וְהַמְשַׁל בְּזֹה הֵנָּה הָאָרֶץ
76 תְּלֹזֵז הַנִּשְׁמִיּוֹת, אֵף
77 שְׂמֵלֵא כָּל הָאָרֶץ
78 כְּבוֹדוֹ, וְהֵינּוּ אֹדֶר אֵין

מכוסה - , שלמעלה במדרגה מההשפעה שבהתגלות, שהיא
בבחינת "עלמא דאתגליא" - עולם מגולה - , ולכן נקראת
השפעה זו "מקיף מלמעלה", מפני שהיא למעלה במדרגה.
ולקרב אל השכל יותר, - להבין בקלות יותר את אופן

ההשפעה והפעולה של

"סובב כל עלמין", שאור

אין סוף נמצא בכל מקום

בעולם, ובכל זאת אור זה

"סובב" ו"מקיף", מכיוון

שאין אור זה בא בצורה

של התלבשות גלויה -

הוא בדרך-משל, כמו

האדם שמצייר בדעתו

איזה דבר שראה או

שראה, הנה אף שכל

גוף עצם הדבר שהוא

וגבו ותוכו ותוך תוכו,

כלו מצייר בדעתו

ומחשבתו, מפני שראהו

כלו או שראהו, הנה

נקראת דעתו מקפת

הדבר שהוא כלו, - זהו

מבחינת ה"דעת", שדעתו מקיפה את הדבר מכל צדדיו

הפנימיים והחיצוניים. וכך גם מבחינת הדבר עצמו - והדבר

הוא מקף בדעתו ומחשבתו, רק שאינו מקף בפעל

ממש, רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו. - הדבר מוקף,

אבל לא בפועל ממש. שכן, מחשבתו של אדם מוגבלת, ולא

שייך שתקף ממש את הדבר; היא רק מהרהרת באותו הדבר,

ורק מבחינה דמיונית אותו הדבר מוקף.

1 "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם ה'" - הרי

2 שהוא אומר "אני מלא", והכוונה היא לאור אין סוף ברוך הוא,

3 ואור זה "מלא" בשמים ובארץ, אף "על-פני-בן-אין מתלבש

4 בתוכה - ב"ארץ", בבחינת גילוי ההשפעה, רק חיות מעט

5 מוער, בבחינת דומם

6 וצומח לבד. - עד כמה

7 שהחיות נראית ב"דומם"

8 ו"צומח" - הארץ היא

9 דומם, וממנה בא

10 ה"צומח", וכל אור אין

11 סוף ברוך-הוא -

12 הממלא את כל הארץ

13 באופן בלתי גלוי, נקרא

14 סובב עליה, אף שהוא

15 - אור זה נמצא בתוכה

16 ממש, - הרי, שלמרות

17 ש"מלא כל הארץ כבודו",

18 בכל זאת, זהו רק באופן

19 של "סובב ומקיף". מדוע,

20 אכן, זה נקרא "סובב"

21 ו"מקיף"? - הרי זה: מאחר

22 שאין השפעתו - של

23 אור זה, מתגלית בה - בארץ, יותר, - מאשר החיות שבדומם

24 וצומח, רק - אור אין-סוף זה, משפיע בה בבחינת הסתר

25 והעלם, וכל השפעה שבבחינת הסתר נקרא מקיף

26 מלמעלה, - השפעה שמקיפה מלמעלה, כי "עלמא

27 דאתבסיא" - העולם המכוסה, הוא למעלה במדרגה

28 מ"עלמא דאתגליא". - מהעולם המגולה. ההשפעה שבבחינת

29 "אתבסיא" - מכוסה - היא בבחינת "עלמא דאתבסיא" - עולם

יום חמישי ט"ו אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סח, אבל הקב"ה... עד עמ' 136, וצומח בלבד.

73 ממש. למשל, בדור הארץ תלוי, - המשל בא להמחיש

74 כיצד נברא פרטי מוקף במחשבה ובידיעה שלמעלה - הרי

75 ידיעתו ותכונתו, ויתברך מקפת

76 כל עני בדור הארץ

77 וכל אשר בתוכו ותוך

78 תוכו עד תחתיתו, -

79 את הכל - מקיפה

80 ידיעתו של הקב"ה,

81 בפעל ממש, שהרי

82 ידיעה זו - של הקב"ה,

83 היא חיות כל עני

84 בדור הארץ כלו,

85 והתהוותו "מאין"

86 ל"יש". - כדור הארץ כולו, נוצר (ומתהווה תמיד) "מאין"

59 אכל הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה: - שלגביו כתוב: "כי

60 לא מחשבותי מחשבותיכם כו'", - מחשבותיו של הקב"ה

61 בביכול, שונות לגמרי

62 ואינן כלל בגדר מחשבות

63 האדם, הרי מחשבתו

64 ודעתו - של הקב"ה,

65 שיועד כל הנבראים,

66 מקפת כל נברא ונברא

67 מראשו ועד תחתיתו,

68 ותוכו ותוך תוכו, הכל

69 - מוקף במחשבתו של

70 הקב"ה, בפעל ממש. -

71 שלא כמו שהדבר הוא

72 באדם, שההקפה היא רק בדמיון, אלא כאן מדובר בפועל

ליקוטי אמרים

אבל הקב"ה

דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו' הרי

מחשבתו ודעתו שיועד כל הנבראים מקפת כל נברא

ונברא מראשו ועד תחתיתו ותוכו ותוך תוכו הכל

בפועל ממש. למשל כדור הארץ הלוי הרי ידיעתו ית'

מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו

עד תחתיתו הכל בפועל ממש שהרי ידיעה זו היא

חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש

ל"יש". - כדור הארץ כולו, נוצר (ומתהווה תמיד) "מאין"

12 כְּבָחִינִת גְּבוּל וְתַכְלִית, וּבְכָחִינִת דּוּמָם וְצוּמָח כְּלָבֵר. –
 13 שהארה הבאה על ידי צמצומים, נותנת חיות בכדור הארץ,
 14 באופן שכדור הארץ יהיה
 15 בבחינת גבול, ובבחינת
 16 "דומם" ו"צומח" בלבד.
 17 ואילו הידיעה שלמעלה,
 18 שהיא מאוחדת עם
 19 הקב"ה עצמו – "מקיפה"
 20 מעל כדור הארץ, מכיוון
 21 שהידיעה היא "אין סוף"
 22 וכדור הארץ הוא בעל גבול.

1 ליש", וזאת מפני שהידיעה שלמעלה יודעת את כל כדור
 2 הארץ. רק שלא היה מתהווה – כדור הארץ, כמות שהוא
 3 עתה, פעל גבול
 4 ותכלית וחיות מועטת
 5 מאד, כְּדִי בְּחִינַת דּוּמָם
 6 וְצוּמָח, – ולא למעלה
 7 מזה – אִם לֹא – מה
 8 שכדור הארץ נתהווה על
 9 יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים
 10 וְעִצּוּמִים, שֶׁצִּמְצָמוּ
 11 הָאוֹר וְהַחַיּוֹת שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּכַדּוֹר הָאָרֶץ לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְמֻ

ליקוטי אמרים

רק שלא היה מתהווה כמות שהוא עתה בעל גבול
 ותכלית וחיות מועטת מאד כדי בחי' דומם וצומח. אם
 לא ע"י צמצומים רבים ועצומים שצמצמו האור והחיות
 שנתלבש בכדור הארץ להחיותו ולקיימו בבחי' גבול
 ותכלית ובבחי' דומם וצומח בלבד

יום שישי ט"ז אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 136, אך ידיעתו ית'... עד עמ' 136, וכמ"ש במ"א:.

57 שום ציור לתאר בו ידיעה כזו, ולכן אין שכלו מסוגל להבין זאת.
 58 הנהגה – על מה שהרמב"ם אומר, שהידיעה למעלה היא באופן
 59 שהוא המדע והוא היודע וכו', שה"מדע", השכל והידיעה, הוא
 60 "הוא" – הוא עצמו כביכול (ובידיעת עצמו כביכול, הוא יודע כל
 61 הנבראים הבאים ממנו) –
 62 ישנם גדולי ישראל שאינם
 63 מסכימים לדעתו של
 64 הרמב"ם. אחד מגדולי
 65 ישראל אלה, הוא
 66 המהר"ל מפראג,
 67 שבהקדמה לספרו
 68 "גבורות ה'", סותר את
 69 דברי הרמב"ם. אחת
 70 מקושייתו העיקריות, היא: התואר של ידיעה ושכל, משמעו
 71 הגדרה מסוימת, זהו ענין של הבנה ולא ענין של רגש וכדומה.
 72 כיצד, איפוא, אפשר לומר על הקב"ה, שהוא מוגדר באיזה גדר
 73 שהוא? הקב"ה הוא הרי פשוט בתכלית ואינו מוגדר חסיושלום
 74 בשום דבר! וגם כשאומרים שהידיעה והשכל למעלה הם (לא
 75 כמו באדם, אלא) בצורה מופשטת ובלתי מושגת, באופן של
 76 "הוא היודע והוא המדע וכו'" – הרי בכל זאת, זהו בגדר של
 77 שכל וידיעה ולא של משהו אחר, דבר שאי אפשר לייחסו
 78 להקב"ה. והמהר"ל מפראג אומר שם, שחכמינו ז"ל קוראים
 79 להקב"ה "הקדוש ברוך הוא" – לא השכל ברוך הוא, מפני
 80 ש"קדוש" משמעו, שהוא מובדל ונעלה לגמרי מכל דבר
 81 שיכולים לציין בתואר מסוים; ומחמת העובדה שהוא קדוש
 82 ומובדל מהכל – לכן הכל בא ממנו, שכן, אין הוא מוגבל בשום
 83 דבר שבגללו יהיה נמנע דבר אחר. אלא – אומר המהר"ל – ענין
 84 השכל הוא פעולה בלבד של הקב"ה, ומה שאומרים "יודע
 85 אלקים" יש לכך אותה משמעות כמו ל"ויאמר אלקים" או
 86 ל"יעש אלקים", כלומר: הוא יצר וברא את הפעולה של שכל
 87 וידיעה. ב"הגהה" אותה אנו עומדים ללמוד, אומר רבנו חזקוני,
 88 שחכמי הקבלה הסכימו לדעת הרמב"ם, שהידיעה שלמעלה
 89 היא באופן של "הוא המדע והוא היודע וכו'". אלא שדבר זה
 90 אמור רק, כשאור אין סוף ברוך הוא מצמצם עצמו בעשר

23 והגם שהידיעה היא החיות וההתהוות של כדור הארץ מאין
 24 ליש, הרי שישנו בידיעה זו, כדור הארץ כולו על כל פרטיו
 25 – בכל זאת זה נקרא רק שהידיעה היא בבחינת "מקיף", היא
 26 "מקיפה" את כדור הארץ. אֲךָ יְדִיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמְּיַחֵדֵת
 27 בְּמַהוּתוֹ וְעִצּוּמֹתוֹ, כִּי
 28 הוּא הַמְּדַע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ
 29 וְהוּא הַיּוֹדֵעַ, – כפי שכבר
 30 למדנו בפרק ב', מה
 31 שהרמב"ם אומר
 32 שבהקב"ה ענין הידיעה
 33 והשכל אינו כמו הידיעה
 34 והשכל באדם – כשאדם,
 35 למשל, יודע ומבין דבר
 36 הלכה, ישנם כאן שלשה דברים: (א) ה"יודע" – נפש האדם היא
 37 היודעת ומבינה את ההלכה; (ב) "מדע" – כוח ההבנה שבו נפש
 38 האדם יודעת ומבינה; (ג) "ידוע" – ההלכה, שאותה נפש האדם
 39 יודעת ומבינה. ואילו, בהקב"ה – הוא המדע הוא היודע והוא
 40 הידוע – שלשת הדברים הם הוא – הוא עצמו יתברך. הרי
 41 שה"ידיעה" היא דבר אחד עם הקב"ה, וְכִידִיעָתוֹ עִצּוּמוֹ כְּבִיכּוֹל
 42 – הקב"ה, יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, – שהרי, כל הנבראים באים
 43 מאמיתת הימצאו, ובידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים,
 44 וְלֹא בִיּוֹדֵעַ שְׁחוֹץ מִמֶּנּוּ בִיּוֹדֵעַ הָאֵדָם, – שכן, אדם שיודע
 45 דבר בידיעה שחוץ ממנו, הידיעה מקרבת ומוסיפה את הדבר
 46 לנפשו. ואילו, מה שהקב"ה יודע את כל הנבראים, אין זה
 47 חסיושלום בידיעה שחוץ ממנו, כי אם "בידיעת עצמו", כִּי כָּלָם
 48 – כל הנבראים, נִמְצָאִים מֵאִמְתָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, – שממנה שהוא
 49 נמצא באמת, ישנם כל הנבראים. וממילא כאמור, בידיעת
 50 עצמו כביכול, הוא יודע כל הנבראים. וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכּוֹלֵת
 51 הָאֵדָם לְהַשִּׁיגוֹ עַל בּוֹרֵיוֹ וְכו' – שכל האדם אינו מסוגל להבין
 52 ידיעה כזו, שמי שיודע ובמה שיודע והדבר שיודע – הם כולם
 53 הוא עצמו, שכן, כשאדם רוצה להבין דבר, הוא מתאר את
 54 הדבר כפי שזה אצלו, אלא – הוא גם מבין, שאצל הקב"ה אותו
 55 דבר הוא באופן נעלה ומופשט בהרבה. כך הידיעה שלמעלה,
 56 מכיוון שהיא אחרת לגמרי מאשר הידיעה שבאדם, – אין לאדם

ליקוטי אמרים

אך ידיעתו ית'
 המיוחדת במהותו ועצמותו. כי הוא המדע והוא היודע
 והוא היודע ובידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים
 ולא בידיעה שחוץ ממנו כידיעת האדם. כי כולם
 נמצאים מאמיתתו ית'. ודבר זה אין ביכולת האדם

את ענין הצמצום, שלפיו מודגשת יותר ההפלאה, איך אור אין סוף ברוך הוא מופלא ולמעלה בלי גבול מענין ה"ספירות". בהתאם לכך היה מקום לומר, שענין זה של "הוא המדע והוא היודע וכו'" אינו נכון, שתואר מיוחד של חכמה וידיעה יצוין בתור דבר אחד עם אור

אין סוף – ובכל זאת הדבר כך הוא (כמו שסובר הרמב"ם) גם לפי קבלתו של האריז"ל – אלא, מתי הדבר כך? – בסוד הצמצום והתלבשות אורות בפנים, –

כשואורות הספירות מתלבשים בכלים של הספירות, כמו שנתבאר לעיל פרק ב: – למדנו, הרי, בפנים ה"תניא", שהידיעה שלמעלה היא דבר אחד אתו יתברך, שהוא אין סוף – ולהלן יוסבר, שמכיוון שהידיעה היא "אין סוף", לכן אין זה נקרא שהיא מתלבשת בכדור הארץ, אלא, היא מקיפה עליו. וכך נבין זאת גם ביחס לנבראים. ובלשון ה"תניא": הרי ידיעה זו, מאחר שהיא בְּחִינַת "אין סוף", – ובלי גבול, אינה נקראת בשם "מתלבשת" בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית, – והידיעה היא הרי "אין סוף", אלא "מקפת" ו"סובבת", – את כדור הארץ. אף שידעה זו כוללת כל ענין ותוכו בפעל ממש, – שלא כמו שהדבר באדם, שאצלו זה דמיון בלבד, אלא, בידיעה למעלה ישנו כל כדור הארץ על תוכו וברו, ומהות איתו – את כדור הארץ, על ידי זה – שהידיעה שלמעלה כוללת אותו בתוכה, "מאין" ל"יש", – ההתהוות מאין ליש היא דוקא על ידי הידיעה שלמעלה הסובבת ומקפת, ולא על ידי ההארה הבאה למטה אחרי הצמצום, מההארה הזו באה רק חיות הנברא באופן של דומם וצומח; הרי למרות שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא לברוא אותו מאין ליש, בכל זאת נקרא הדבר שהידיעה סובבת ומקיפה על הנברא בלבד, ולא שהיא מתלבשת בו, כיוון שידעה זו היא "אין סוף" ואילו הנברא הוא "בעל גבול". וכמו שנתבאר במקום אחר: – שהתהוותו של נברא מאין ליש, היא דוקא על ידי האור של "סובב כל עלמין".

ליקוטי אמרים

הגהה

(כמ"ש הרמב"ם ז"ל והסכימו עמו חכמי הקבלה כמ"ש בפרד"ם מהר"ק ז"ל וכו"ה לפי קבלת האר"י ז"ל בסוד הצמצום והתלבשות אורות בכלים כמ"ש פ"ב):

ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו עי"ז מאין ליש וכמ"ש במ"א:

1 הספירות: חכמה, בינה, דעת וכו', זאת אומרת, אחרי שהאורות התלבשו בכלים, כשאור החכמה מתלבש בכלי של ספירת החכמה, ואור הבינה – בכלי של ספירת הבינה; כלומר, קיים כבר ענין החכמה וידיעה, ואז החכמה והידיעה הן דבר אחד עם הקב"ה. אך, כפי שהקב"ה הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם עצמו בעשר הספירות – הוא אז למעלה לגמרי משכל וידיעה, למעלה גם מהדרגה העליונה ביותר, השכל המופשט והבדלי מושג של הוא המדע והוא היודע וכו' (כפי שהרמב"ם אומר). בהתאם להסברה זו, שתורת החסידות מסבירה את הענין, ובעיקר לפי קבלתו של האריז"ל, שגילה את ענין הצמצום – יוצא, ששניהם, גם הרמב"ם וגם המהר"ל, צודקים: כפי שהקב"ה הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם את עצמו – צודק המהר"ל, שהוא למעלה מכל גדר של שכל וידיעה, גם משכל מופשט כזה של הוא המדע והוא היודע וכו'; אך, אחרי שהקב"ה צמצם עצמו בעשר הספירות – צודק הרמב"ם – שכן, ספירות אינן "נבראים", כי אם – אלקות, והן דבר אחד אתו יתברך, כמו הלשון: "איהו והיוהי חד, איהו וגרמוהי חד" – שאור אין סוף ברוך הוא והאורות והכלים של הספירות, הם "חד", דבר אחד, זהו אותו ענין של הוא המדע והוא היודע וכו'. שכן, ענין הידיעה של הספירות הוא דבר אחד עם הקב"ה, ולא ענין של "בריאה", כדעת המהר"ל, כי על מה שהמהר"ל אומר, שידעה ושכל הם "בריאה" – ישנן קושיות חזקות. שהרי אנו מוצאים, שפסוקי התורה מייחסים את ענין הידיעה לו יתברך: "ולתבונתו אין מספר" וכדומה, גם על פי השכל, אי אפשר היה לומר, שכל ענין הידיעה למעלה בא על ידי נברא שברא הקב"ה. אלא הם נקודות מתוכן ההגהה הבאה: הגהה (כמו שכתב הרמב"ם ז"ל, – שבהקב"ה – הוא המדע והוא היודע והוא הידוע. והסכימו עמו חכמי קבלה, – שגם על פי קבלה – הענין אמון, כמו שכתוב בפרד"ם מהר"ק ז"ל. – רבי משה קורדובירו, וכן הוא לפי קבלת האר"י ז"ל, – האריז"ל גילה

יום שבת קודש י"ז אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' 138, בשביל אהבת ה'.

77 פרק מט. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמאחר שהאור והחיות הנמשכים מהקב"ה הם "כשמו" – אור אין סוף, הרי, אם האור והחיות היו נמשכים בסדר של מדרגות – לא היה העולם הזה מתהווה כפי שהוא אכן נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים באור, כדי שתוכל להיות התהוותם של נבראים בעלי גבול מאור אין סוף שהוא בלי גבול. כל הצמצומים האלה נעשו – כפי שיתבאר להלן – בגלל אהבת הקב"ה לישראל, שיהיה עולם שבו יעשה יהודי את העבודה בקיום התורה והמצוות. בפרק מ"ט, אותו אנו עומדים ללמוד,

78 יסביר רבנו הזקן, ענין הצמצומים באופן כללי, ויסיים, שכשם שהקב"ה בגלל אהבתו לישראל, סילק והרחיק את כל מה שהפריע להתהוות העולמות והנבראים – כך על יהודי, "במים הפנים", בגלל אהבתו להקב"ה, לסלק ולהרחיק את כל הדברים המפריעים בעבודת ה'; וכשם שהקב"ה המשיך אור וחיות ממנו יתברך שלא לפי סדר של מדרגות (שכן, אז, כאמור, לא היו נוצרים נבראים מוגבלים) – כך על יהודי בעבודתו את ה', לא להסתפק בעבודה מידודה ומוגבלת, כי אם עליו לעשות את עבודתו באופן בלתי מוגבל, להפקיר את הכל בגלל אהבתו

50 שב"עולם הבריאה", הוא בְּחִינַת אֵינֶסוֹף לְגַבֵּי עוֹלָם
51 הַיְצִירָה, - ולכן היה צריך להיות צמצום גדול באור המאיר
52 ב"עולם הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך להתלבש ב"עולם
53 היצירה", וְאֵי אֶפְשָׁר - שהאור של "עולם הבריאה" יוכל
54 לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ - ב"עולם
55 היצירה", אֲלָא עַל יְדֵי
56 צְמֻצוֹת וְהַעֲלָם - באותו
57 אור. וְכֵן מִיְצִירָה לַעֲשִׂיָּה
58 - גם כן היה צריך להיות
59 צמצום רב וחזק באור של
60 "עולם היצירה", שיהיה
61 שייך ל"עולם העשיה",
62 שהוא למטה מ"עולם
63 היצירה", וְכֵן שְׁנֵי תַּבְּרָא
64 בְּמָקוֹם אֶחָד בְּאֹר
65 שְׁלֹשָׁה צְמֻצוֹת אֵלוֹ
66 בְּאַרְיֹכּוּת, - כדי לְקַרֵּב
67 אֶל שְׁכָלֵנו הַדֵּל -
68 ששכלנו הדל יהיה מסוגל
69 להבין זאת]. וְתַכְלִית כָּל
70 הַצְמֻצוֹת הַזֵּה, -
71 המטרה והיעד שלהם הם,
72 כְּדֵי לְבָרֵא גּוֹף הָאָדָם
73 הַחֲמֻרִי, וְלִאֲכַפֵּיָא
74 לְסִטְרָא אַחְרָא, - להכניע
75 את ה"סטרא אחרא", על
76 ידי עבודת האדם, וְלַהֲוִית
77 יִתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֹשֶׁךְ, -

כשמרחיקים את החושך, ויתירה מזו, כשהחושך עצמו נדפך
לאור - מיתוסף על ידי כך יתרון באור - וזה נעשה על ידי:
בְּהַעֲלֹת הָאָדָם - כשאדם מעלה למדריגה נעלה יותר, אֵת
נַפְשׁוֹ הַיְצִירָתִית וְהַחֲיוֹנִית - הנפש החיונית מקבלת חיות מן
הקליפות, ועל ידי עבודת האדם, היא מתעלה ונכללת בקדושה,
וְלִבְשִׁיהָ - מחשבה, דיבור ומעשה, וְכָל בְּחִינֹת הַגּוֹף בְּלֵן -
מעלה אותם האדם על ידי עבודתו, לַח' לְבָדוֹ, בְּנוֹכַח לְעֵיל
בְּאַרְיֹכּוּת, - כיצד, על ידי תורה ומצוות שיהודי לומד ומקיים,
מתעלים נפשו האלקית, נפשו החיונית, לבושיה, וכל כוחות
הגוף. כִּי זֶה תַּכְלִית הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת. - מה שהעולמות
השתלשלו ממדריגה למדריגה, מעולמות עליונים יותר
לעולמות תחתונים יותר, הרי התכלית היא - "עולם הזה", שבו
פועל יהודי על ידי עבודתו תהיה "אתכפיא סטרא אחרא"
(שבירת הקליפה) ועל ידי כך נעשה "יתרון האור מן החושך".
להלן יוסבר, שכשם שהקב"ה הסיר והרחיק את כל המניעות
להתהוות העולם הגשמי, וצמצם את האור הבלתי-גבולי, כדי
שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול - וכל זה נעשה בגלל
אהבתו לבני ישראל - כך גם, "כמים הפנים", זה צריך לעורר
בבני ישראל אהבה להקב"ה, באופן שגם הם ירחיקו ויסירו את
כל מה שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא תהיה מדודה
ומוגבלת, כי אם בלי חשבון ובלי גבול. וְהִנֵּה, "כַּמִּים הַפְּנִים

1 את ה'; ואפילו ההגבלות שהטביע הקב"ה בעולם - לא תפריענה לו
2 בעבודתו את ה'.

3 וְהִנֵּה, אֵף כִּי פְרָטִי בְּחִינַת הַהִסְתָּר וְהַהַעֲלָם אֹר אֵינֶסוֹף
4 בְּרוּךְ-הוּא, בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת - המשתלשלים ויורדים
5 מטה מטה, עַד שְׁנֵי תַּבְּרָא
6 עוֹלָם הָיָה הַנֶּשְׁמִי - היו
7 זקוקים להרבה צמצומים
8 והעלמות והסתרים, כדי
9 שהאור ירד למדריגה כזו
10 שיוכל להתהוות עולם
11 גשמי - הרי שהפרטים של
12 העלמות והסתרים הם כל
13 כך רבים, עד שהם - עֲצוּמוֹ
14 מְסַפֵּר, - ההעלמות
15 וההסתרים הם בלי מספר
16 בכמות, ובאיכות הם
17 וּמִיָּנִים מְיֻנָּים שׁוֹנִים, -
18 שאינה דומה איכותו של
19 צמצום והסתר אחד,
20 לצמצום והסתר שני,
21 כִּדְיוֹעַ לְשׁוּעִים מַעֲיָן
22 תַּחֲסִים, - לאלה שטעמו
23 מחכמת הקבלה. אֵךְ דִּרְךָ
24 בְּלֵל הֵם שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי
25 צְמֻצוֹת מְיֻנָּים
26 בְּלֵלִים, לְשִׁלְשָׁה מִיָּנִי
27 עוֹלָמוֹת בְּלֵלִים, וּבְכָל
28 בְּלֵל יֵשׁ רְבוּא רַבְּבוּת
29 פְּרָטִים. וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת: בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה. כִּי
30 עוֹלָם הַאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוֹת מְאֹשׁ, - ואינו נחשב כענין של
31 בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות", מלשון האצלה והפרשה,
32 ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה והופרשה מהקב"ה,
33 והוא אלקות ממש. וְכֵדִי לְבָרֵא עוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת
34 וּמִלֵּאכִים עֲלִיוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוֹדָתָם לַח' - היא, בְּבִחִינַת חֲכָמָה
35 בִּינָה-דַעַת הַמִּתְלַבְּשִׁים בָּהֶם, - שאלקות מתגלה בהם באופן
36 של הבנה, המתגלה על ידי חכמה, בינה ודעת, וְהֵם - הנשמות
37 והמלאכים, מְשִׁיגִים וּמְקַבְּלִים מֵהֶם - מחכמה, בינה ודעת
38 המאירות בהם. - הרי, כדי שיתהווה עולם כזה עם נבראים
39 שאינם בטלים ומאוחדים עם אלקות, כמו הנשמות והנאצלים
40 שב"עולם האצילות", אלא, יש בהם ענין ההשגה וההבנה, וכל
41 ענין של השגה, הוא הרי בוינה של "יש", שיש מי שמשגי, - הרי
42 כדי לברוא את "עולם הבריאה" - הִנֵּה תַּחְלָה צְמֻצוֹת עֲצוּמוֹ,
43 בְּנוֹכַח לְעֵיל. - היו זקוקים לצמצום רב וחזק, שיאיר אור
44 מצומצם, שממנו יוכלו להתהוות נבראים שהם בבחינת בריאה
45 "יש מאין". וְכֵן מְבִרְיָה לַיְצִירָה, - כדי שיתהווה "עולם
46 היצירה" שהוא למטה בהרבה מ"עולם הבריאה", היו צריכים
47 שוב לצמצום עצום חזק, כִּי אֹר מְעַט מְעַט הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם
48 הַבְּרִיאָה, - כלומר, לגבי האור של "עולם האצילות", נקרא
49 האור שב"עולם הבריאה" - "מעט מזער", אך, עֲדִין - אור זה

לפניה כו"2, דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת
שמע, כמו שכתבו הרשב"א ושא"ר פוסקים, - שאין
לברכות אלו שייכות לקריאת שמע - שלא כמו בברכות אחרות
שתיקנו חכמים למצוות שונות, שבהן מדובר מתוכן המצוה

(כמו למשל הברכה על

תפילין - "להניח תפילין" -

הרי מדובר בברכה אודות

תפילין, וכך גם ביחס

למצוות אחרות, ואילו

בברכות קריאת שמע לא

מדובר לגמרי אודות

קריאת שמע - ולמה

קראו אותן "ברכות

קריאת שמע"? ולמה

תקנו אותן לפניה

דיקא? - מאחר שאין להן

שייכות לקריאת שמע?

מסביר רבנו חזקן להלן:

ענינן של ברכות אלו יש

בו משום הכנה, שיוכלו

לקיים את ענין קריאת

שמע, שהרי עיקר ענינה

של קריאת שמע, הוא

להגיע ל"ואהבת את ה'

שתייה ליהודי אהבה להקב"ה גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע.

וכדי להגיע לכך - נדרשת התבוננות בענינים אודותם מדובר

בברכות קריאת שמע; התבטלותם של המלאכים, וכדומה, הרי,

שמפני שלגבי כל מצוה, המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה

(שהיא מדרבנן) תיקנו חכמים כדי שעלייה יהיה יהודי כלי

להמשכה העליונה הנמשכת בנפש היהודי על ידי אותה מצוה

- כך גם תיקנו החכמים ברכות קריאת שמע, כדי שאותו יהודי

יוכל עלייה לקיים את ענין קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": אלא

משום שעקר - ענין, קריאת שמע - הוא, לקיים "כל לבבך

כו" - "בשני יצריך כו"4, - שיהודי יאהב את הקב"ה בכל

לבו, גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע, דהיינו לעמוד נגד כל מונע

מאהבת ה'; - שגם הנפש הבהמית והיצר הרע, המפריעים

לאהבת ה', יוחדר בהם רגש אהבת ה'. וכך גם שאר הענינים,

שאפשר הדבר שהם יפריעו לאהבת ה' - לא יפריעו, שכן, גם

הם כלולים במשמעות המלה "לבבך" ו"לבבך" הן האשה

וילדיה, - הם מתוארים במלה "לבבך", מפני שלבבך של אדם

קשורה בהן במעו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה5

1 לפנים, - כשאדם מסתכל במים, משתקפים מהם אותם פנים
2 שהוא הראה, כך גם "לב האדם לאדם" - האהבה בלב של אחד
3 לשני - מעוררת בלב השני אהבה לראשון: כמו שהקדוש-
4 ברוך-הוא, בברכות, הניח וסלק לצד אחד, דרך-משל, את

5 אורו הגדול הבלתי

6 תכלית, - ובלי גבול,

7 וגנוז והסתירו בג' מיני

8 צמצומים שונים, והכל

9 בשביל אהבת - הקב"ה

10 להאדם המתחנן, -

11 האדם שבעולם התחנן,

12 וזאת כדי להעלותו לה, -

13 כלומר: שיהיה עולם כזה,

14 שבו ישנה עבודה

15 המרוממת את האדם

16 להקב"ה. כיצד, שייך

17 הדבר, שאהבה תגרום

18 לצמצום וסילוק - אהבה

19 היא הרי חסד והתפשטות,

20 ואילו צמצום וסילוק הם

21 ענין של גבורה והיפך

22 ההתפשטות? אלא, יוסבר

23 להלן, מוצאים אנו אהבה

24 המביאה לצמצום, וזה בא לידי ביטוי בלשון הגמרא1 "אהבה

25 דוחקת את הבשר", וכדלהלן: כי "אהבה דוחקת הבשר" -

26 בשר אין בו משום הפרעה ועיכוב לאהבה. משמעות הדבר,

27 שהקב"ה מצד אהבתו לבני ישראל, סילק כביכול לצד, את אורו

28 הגדול וצמצמו בצמצומים רבים. ואם כך - הרי, על-אחת

29 במה-זכמה, בכפלי כפלים לאין קץ, - מחייב הדבר, כי ראוי

30 לאדם גם כן להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר

31 ולהפקיר תכל - שעזיבת האדם את עניניו, לא תהיה מתוך

32 חשבון ומדידה, כי אם בלי חשבון וגבול, באופן של הפקר, שכל

33 עניניו אינם תופסים מקום אצלו - וזאת, בשביל לדבקה בו

34 יתבדק בדביקה חשיקה ונפיצה, - בחשק ותענוג רצוני פנימי,

35 ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ - לא גוף ולא נפש, -

36 שגם ענינים פנימיים לא ימנעו, ולא ממון, ולא אשה וכלים -

37 שהם ענינים חיצוניים - לא יהיה בהם משום מניעה לענינים

38 שעל ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור, משמע:

39 שהאדם מסלק את כל המונעים, גם את אלה שנובעים מהענינים

40 הנחוצים ביותר, בגלל אהבתו להקב"ה. ובהן יובן טוב טעם

41 ודעת לתקנת חכמים, שתקנו ברכות קריאת שמע "שתים

1. בבא מציעא פד, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו בתניא. והעיקר - לא נתבארו בתירוץ. ואדרבא - בקושייתו מדייק (בסיומה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחריו", גם לא בתיבת "כו". ועוד דלאחריו - שייכת, דמדברת בקעומ"ש וביצי"מ (דהיינו ק"ש - כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" - מרבה דעריבת, או מרמז הסיום דמאמר חז"ל זה: שתים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות דבבוקר - מהם יובן גם לאלו שבערב. 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מז. 4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א.

- 1 על פסוק: "הוא אמר ויהי" - "וזה אשה", "הוא צוה
2 ויעמד" - "אלו בנים"; - זו משמעות "לבבך", שהדברים
3 אליהם קשור לבו של
4 האדם - לא יפריעו
5 לאהבת ה', ו"נפשך",
6 ו"מאריך" כמשמעו, חיי 1
7 ומזוני, - "נפש" משמעה 2
8 חיים, ו"מאריך" - כסף, 3
9 כלומר מזונות ופרנסה -
10 לא יהיה בכל אלה משום הפרעה, אלא: להפקיר הכל בשביל
11 אהבת ה'. - הרי, שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו הנפש
12 הבהמית ויצר הרע, וגם
13 הענינים החיצוניים
14 ("מחורץ") כמו אשה, ילדים
15 ופרנסה - לא יהיה בכל
16 אלה משום מניעה
17 לענינים הקשורים לאהבת
18 ה'.

ליקוטי אמרים

הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים.
ונפשך ומאריך כמשמעו חיי ומזוני להפקיר הכל בשביל
אהבת ה'.

6. תהלים לג, ט.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשי"ח

ברוקלין.

מר מנחם שמואל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מד' אייר, בו שואל:

האם נכון מה שאומרים שכוונת רבנו הזקן בהקדמתו להתניא בכתבו, מפי ספרים, לספרי
מהר"ל מפראג.

כן מפרשים חסידים בלמדס ספר התניא, ע"פ מה שקבלו מזקני החסידים מדור לדור, אבל לא
שמעתי בזה מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אף שבכלל מסורת חסידים בעלת סמכא
היא.

ולמעיר אשר הלשון מפי ספרים ומפי סופרים, מובא ג"כ בהקדמת חלק ב' דתניא הנק' חינוך
קטן, וכן בנוסח שער התניא, אשר שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהתיבות, ספר לקוטי אמרים כו'
בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י, הוא לשון רבנו הזקן, ובפמ"ב (בהיפך הסדר).

דא"ג הלשון האמור נמצא ג"כ בעבודת הקדש לר"מ נ' גבאי חלק ד' פרק א' ובשלי"ה איזה
פעמים* [נמצא בכת"י אחד חסיד: עיין ירושלמי יבמות פ"ד הלכה י"א רבא דמתניתא רבא דאולפנא
עיי"ש].

במ"ש ע"ד חיזוק בחסידות, יעוין כתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות המדובר רבות בהנ"ל
וביחוד קונטרס לימוד החסידות וקו' תורת החסידות. ועיקר החיזוק הוא ע"פ דבר המשנה שהמעשה
הוא העיקר, ובכגון דא הכוונה ללמוד בשופי ובפועל ממש, שלא יעבור יום בלא לימוד תורה זו וביום
הש"ק בהוספה.

בדאי יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים ושומר עליהם, אשר כ"פ שמענו
מכ"ק מו"ח אדמו"ר ששויים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט.

יום ראשון	יום ראשון	יא אייר, כו לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק מח. והנה . . . 134" למקורן. אומרים בתפלה: וכן - בצירי ולא בפתח - שני כתובים. חיתני - בקמץ ולא בפתח - מירדי בור. זכר - זין בסגול ולא בצירי - רב טובך. משליך קרחו - בפתח ולא בקמץ - כפתים. ומלכותו ואמונתו לעד קימת.			

יום שני	יום שני	יב אייר, כז לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: והנה פרטיות . . . 134" חשיבי. אומרים בתפלה: מנו מאמר - מ"ם שלישית קמוצה. כיום כו' נאמר - מם פתוחה. זכור - במלאפום - כי עפר אנהנו. ונטלתני - טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה. ואהבתך לא תסור - ולא אל תסיר.			

יום שלישי	יום שלישי	יג אייר, כח לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: וככה ממש . . . "סח" ותכלית. במנחה אומרים תחנון. רבנו הזקן - באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים - אמר: 'דע מה למעלה ממך', דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא ממך, שתלוי בעבודת האדם.			

יום רביעי	יום רביעי	יד אייר, פסח שני, כט לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהר, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והמשל . . . "סח" האדם ודעתו. פסח שני ענינו איז - עס איז ניטא קיין "פארפאלען", מען קען אלע מאל פאריכטען. אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה. און אפילו "לכם", אז דאס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגען קען מען מתקן זיין.			

פֶּסַח שְׁנֵי עָנִינוּ הוּא – אֵין "אָבוֹד" [=לְהִתְאַשׁ מִלְתַּקֵּן], תָּמִיד אֶפְשָׁר לְתַקֵּן. גַּם מִי שֶׁהָיָה טָמֵא, מִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה, וְאָפְלוּ – "לָכֶם", שֶׁהִדְבָּר הָיָה בְּרָצוֹנוֹ, אַף עַל פִּי כֵן אֶפְשָׁר לְתַקֵּן.

יום חמישי

יום חמישי

טו אייר, ל לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עז-עח.
תניא: אבל הקב"ה . . . 136- בלבד.

בימי רבינו הזקן ה' שגור בפי החסידים הפתגם: דער שטיקעל ברויט וואָס איך האָב, איז ער דיינער ווי מיינער. והיו מקדימים מלת "דיינער" – דיינער ווי מיינער.

בימי רבינו הזקן הָיָה שְׁגוֹר בְּפִי הַחֲסִידִים הַפֶּתֶגֶם: פְּרוּסַת הַלֶּחֶם שֵׁשׁ לִי, הִיא שְׁלֹךְ כְּמוֹ שְׁלִי. וְהָיוּ מְקַדִּימִים תַּבַּת "שְׁלֹךְ" – שְׁלֹךְ כְּמוֹ שְׁלִי.

יום שישי

יום שישי

טז אייר, לא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, ששי עם פירש"י.
תהלים: עט-פב.
תניא: אך ידיעתו . . . במ"א.

אאמו"ר כשה' נוטל צפרניו, ה' מערב עמהם קיסם, קודם השריפה. אאמו"ר אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו – כשנכנס אליו ליחידות: אלי' איך בין דיר מקנא. פאָהרסט אויף מערק זעהסט א סך מענשען, איז ווען אינמיטען עסק רעדט מען זיך מיט יענעם פאנאנדער אין א אידישען וואָרט א עין יעקב וואָרט, און מ'איז מעורר אויף לערנען נגלה און חסידות, פון דעם ווערט א שמחה למעלה. און די מעקלעריי צאָהלט דער אויבערשטער אָפּ בבני חיי ומזוני. און וואָס גרעסער דער מאַרק מעהר ארבעט, איז גרעסער די פרנסה.

אָדוֹנֵי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כְּשֶׁהָיָה נוֹטֵל צַפְרָנָיו, הָיָה מְעַרֵב עִמָּהֶם קִיסֵם קֶדֶם הַשְּׂרִיפָה. אָדוֹנֵי אָבִי זָקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהֲר"ש] אָמַר לְהַחֲסִיד ר' אֱלִיהוּ אֲבַעְלֶעֶר – אִישׁ פְּשׁוּט מִצַּד כְּשֶׁרוֹנוֹתָיו וִידִיעוֹתָיו – כְּשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו לִיְחִידוּת: אֱלִיהוּ, אֲנִי מְקַנָּא בָּךְ. אֶתָּה נוֹסֵעַ לִירִידִים, נִפְגָּשׁ עִם הָרַבָּה אֲנָשִׁים, כְּאֶשֶׁר תּוֹךְ כְּדֵי הָעֶסֶק מְשׁוֹחָחִים עִם הַזּוֹלָת כְּעִנְיַן יְהוּדִי, 'וּוֹאָרְט' [=פֶּתָגָם] מִ"עֵין יַעֲקֹב", וּמְעוֹרְרִים אוֹדוֹת לְמוֹד נִגְלָה וְחֲסִידוֹת – מִכֶּךָ נּוֹצֵרֶת שְׂמֻחָה לְמַעְלָה. וְאֵת דְּמֵי הַ"תּוֹוֹךְ" מְשַׁלֵּם הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּבִנֵּי חַיִּי וּמְזוֹנֵי. וְכָל שֶׁהַשּׁוֹק גָּדוֹל יוֹתֵר, יוֹתֵר עֲבוּדָה – כֶּךָ הַפְּרָנְסָה גְּדוּלָה.

שבת
קודש

שבת

יוז אייר, לב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"פז.

תניא: פרק מט. והנה . . . "138" אהבת ה'.

אין אומרים צדקתך.

בק"ש שיש אומרים בבוקר - קודם התפלה - כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ כופלים ג' התיבות, ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפלין דר"ת ושמ"ר אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד - לערך - סיפר הצ"צ תורת הבעש"ט: עס שטעהט כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האט טובע געווען בארץ, אז הכל הי' מן העפר, אט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואס ליגען אין אידען, וואס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ. וסיים הבעש"ט: איך וויל מאכען פון אידען, אז זיי זאלען געבען דעם יבול, וואס דעם אויבערשטענס ב"ה א ארץ חפץ קען געבען.

בקריאת שמע שיש אומרים בבקר - קדם התפלה - כדי לצאת חובת קריאת שמע בזמנה, גם כן כופלים ג' התבות ["אני ה' אלקיכם"], ומסיימים בתיבת "אמת". בקריאת שמע דתפלין דרבנו-תם נשמושא-רבא אין כופלים, אכל אומרים "אמת".

ל"ג בעמר שנת תר"ד - לערך - ספר ה"צמח צדק" תורת הבעל-שם-טוב: כתוב "כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות". לשם שהחכמים הגדולים ביותר לעולם לא ישיגו את אוצרות הטבע הגדולים שה' יתברך הטביע בארץ, שהכל היה מן העפר, כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים שחבויים ביהודים, שהם ה'ארץ חפץ' של הקדוש-ברוך-הוא. וסיים הבעל-שם-טוב: רצוני להפיק מהיהודים שהם יתנו את היבול שה'ארץ חפץ' של הקדוש-ברוך-הוא יכולה לתת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

מאשרים בזה קבלת מכתביו מימי כח ניסן (ב' מכ' א, ח, יא, יב אייר).

במ"ש אודות הנהגתו עם פלונית תי' וכו' וכיו"ב - כבר ידועה הוראת רבותינו נשיאנו שהעיקר בכגון דא הוא הבאתם הענינים לידי פועל בדרכי נועם. אבל אין זה אומר כלל, שיש לוותר על הדברים הנוגעים ביר"ש וכיו"ב, וביחוד בשטח החינוך, שכל תנועה ושינוי נוגע לעשירות תלמידים ותלמידות - העומדים לבנות בתים בישראל ולהעמיד הבתים באופן מתאים לחינוכם. וד"ל.

ובנוגע אליו לעצמו, כבר כתבתי מקודם, שאשרי חלקו שהשגחה עליונה העמידתו על חלק היפה, ביסוס והתפתחות מוסדות רבותינו נשיאנו במדינה... והרי הנשיא - וצדיקים בכלל - דומים לבוראם שאין באים בטרונא עם השלוחים שלהם, ומעוררים ר"ר וממשיכים הכחות בכדי שהשלוחים יוכלו למלאות שליחותם בכי טוב, וק"ל.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מדידת בגד שעטנז

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ד

המכס, אכן מעוניין ללבוש את הבגד כי על ידי כך הוא נפטר מהמכס, ולכן הלבשה אסורה, אך למוכרי כסות אין מטרה בעצם הלבשה אלא רק כדי שיקנו את הבגד.

והט"ז (סק"ז) ביאר בסגנון אחר: כשלושב כדי להבריח את המכס, הלבשה היא הגורמת להנאה, שהרי זו הדרך היחידה להיפטר מהמכס, אך במוכרי כסות אין המכירה תלויה בלבשה, כי אפשר להראות את מידת הבגד לקונה בדרך אחרת, ובהעדר הנאה מהלבשה הרי היא מותרת.

ודין מדידת בגד לצורך קנייה תלוי בביאורים אלה: לדעת ה'כסף משנה' יש לאסור, כי לבישה אסורה בכל אופן וההיתר שלא בכונה הוא רק בהעלאה ללא לבישה. וגם לדעת הש"ך אסור, שהרי כוונתו ללבישה כדי לבדוק את המידה, והרי זה כלובש כדי להבריח את המכס. אך לדעת הט"ז יש להתיר, כי ההנאה אינה תלויה דוקא בלבישה והיה אפשר לבדוק את מידת הבגד בצורה אחרת (כגון אם היתה למוכר צורה הדומה לצורת הקונה וכיו"ב) ולבישה שאינה הכרחית לצורך ההנאה מותרת כמו במוכרי כסות.

(חלקת יעקב יר"ד סי' קנז)

הלכות כלאים פרק י, הלכה טז: מוכרי כסות – מוכרין בדרך, ובלבד שלא יתבוננו בחמה שיציל להם הכלאים שעל כתפן מן החמה, ולא יתבוננו בגשמים להתחמם בו. האם מותר למדוד בגד שעטנז כדי לקנותו ולהוציא את השעטנז אחר כך?

בהלכה זו נפסק שמותר למוכרי כסות לשאת עליהם בגדים של שעטנז, מאחר ואין כוונתם ללבישה אלא להקל על המשא.

ולכאורה הדברים סותרים למבואר להלן (הלכה יח), שאסור ללבוש בגד שעטנז כדי להבריח את המכס, למרות שגם שם אין הכוונה להנאת לבישה אלא כדי להתחמק מתשלום המכס (כי יחשבו שהבגד נועד לשימוש אישי ולא למסחר)! ומיישב ה'כסף משנה' (שם):

במוכרי כסות מדובר שאינם לובשים את הבגד ממש אלא מעלים אותו על גופם, ולמרות שגם זה אסור (כנלמד מהכתוב "לא יעלה עליך"), העלאה שאינה למטרת הנאה מותרת, אבל לבישה אסורה גם כשאינו מתכוון להנאה אלא להברחת המכס.

והש"ך (יר"ד סי' שא סק"ח) ביאר: הלושב כדי להבריח את

האם צריך לתת לעניים ספק פאה?

יום שני י"ב אייר ה'תשע"ד

ספק מתנות עניים אינו רק 'ספק ממון' כי אם גם 'ספק איסור', כי דין נדר עליו ועובר עליו ב'בל תאחר' ו'בל יחל', ולכן אף שיש להסתפק בכוונתו, נוקטים לחומרא ככל ספק דאורייתא.

ובזה תתיישב גם תמיהת הש"ך (יר"ד סי' רנט סי"ד) על הרשב"א שמצד אחד נקט (כשיטת הרמב"ם) שיש יד לפאה כי ספק דאורייתא לחומרא, ומצד שני כתב בתשובתו (סי' תרנז) שהמקדיש בלשון שיש להסתפק בו ומת ואי אפשר לברר מה היתה כוונתו – אין ההקדש יכול להוציא מידי היורשים אם אין ראייה לדבריהם, כי היורשים מוחזקים. ומדוע בזה אין אומרים 'ספק דאורייתא לחומרא'? והביאור: כאשר המקדיש מת, לא חל על היורשים חיוב הנדר של מורישם (רמ"א חו"מ סי' ריב ס"ז), ואין כאן 'ספק איסור' אלא 'ספק ממון' ואין מוציאים ממון מספק כי 'המוציא מחברו עליו הראיה'. אבל כאשר בעל השדה קיים והספק הוא בהפרשת הפאה (האם הפריש גם את הערוגה השניה), שהוא 'ספק איסור' – בזה אומרים 'ספק דאורייתא לחומרא'.

הלכות מתנות עניים פרק ב, הלכה יג: **פַּעַל הַשְּׂדֵה שֶׁהִפְרִישׁ פָּאָה וְאָמַר: הָרִי זֶה פָּאָה וְגַם זֶה, אִי שְׂאֵמַר: הָרִי זֶה פָּאָה וְזֶה – הָרִי שְׂתִיחֶן פָּאָה.**

האומר "ערוגה זו תהא פאה וגם זו", הרי זו פאה. אך האומר "ערוגה זו תהא פאה וזו" – מסתפקת הגמרא (נדרים יב.) האם יש 'יד' לפאה, היינו האם חל דין פאה גם על הערוגה השניה אף שאין כאן דיבור מושלם אלא 'יד' (דיבור מקוטע)?

ופסק הרמב"ם שהאומר "הרי זו פאה וזו" – שתיהן פאה. ומבאר ה'כסף משנה' על פי דברי הר"ן (שם ז, א): אף שספק הגמרא אם יש 'יד' לפאה לא נפשט, נוקט הרמב"ם לחומרא משום שהוא ספק דאורייתא (וכן דעת הרמב"ן והרשב"א). והר"ן (שם) תמה על זה: אמנם באיסורים 'ספק דאורייתא לחומרא' אבל כאן הספק הוא האם חייב לתת את הפאה לעניים, היינו 'ספק ממון', ובממון 'המוציא מחברו עליו הראיה', ומדוע פסק הרמב"ם ש'ספק פאה' נותנו לעניים? ומבאר ה'חתם סופר' (שו"ת יר"ד סי' רמ. נדרים שם):

כמה צדקה צריכים לתת?

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ד

עיניו, יש לדייק שדווקא כשעני נמצא לפניו ומבקש ובכל זאת האדם נמנע מלתת לו, עובר על הלאו, אך לגבי המצות עשה של נתינת צדקה כתב (בהל' א) "מצות עשה ליתן צדקה לעני ישראל", ולא הזכיר שהמצוה היא דווקא כשהעני

הלכות מתנות עניים פרק ז, הלכה ב: **וְכָל הָרוּחָה עֲנִי מִבְּקֵשׁ וְהָעֵלִים עֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא נָתַן לוֹ צֶדֶקָה – עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.**

מלשון הרמב"ם כאן "וכל הרוחא עני מבקש ומעלים

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צה

לפניו עניים ואילו הלאו חל רק כשהעני מבקש, ולפי זה יתכן שההגבלה של חומש או עשירית נאמרה רק כשאין לפניו עניים ואז יש רק מצות עשה, אך כשעני מבקש חל הלאו של 'לא תאמץ' וחייב להוציא אפילו כל ממון (תשובה מאהבה אר"ח סי' תרנז).

אך מדיוק לשון הרמב"ם נראה לומר להיפך, שכן רק לגבי המצות עשה כתב (בהל' ה) שצריך לתת עשירית או חומש, אך לגבי הלאו כתב "וכל הרואה עני מבקש ומעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עובר בלא תעשה", ומשמע שאם נתן אפילו פרוטה אינו עובר על הלאו שהרי לא העלים עיניו. ואם כן כאשר עני מבקש חייב לתת לו, אפילו אם כבר נתן חומש מנכסיו לצדקה, כדי שלא לעבור על הלאו, אך די בנתינה של פרוטה (אורח צדקה שם).

מבקש ומשמע שאם ידוע לו שיש עניים מצוה לפרנסם אף אם לא ביקשו. נמצא שה'עשה' חלוק מה'לאו' בענין זה. אך ה'טור' (סי' רמז) כתב: "מצות עשה ליתן צדקה... וכמה פעמים נצטוונו בה בעשה, ועוד יש לא תעשה למעלים עיניו ממנה". ומלשונו נראה שהעשה והלאו שווים בגדרם, וכאשר מבטל את העשה עובר גם על הלאו (אורח צדקה סי' ד). והנה, להלן (הל' ה) כתב הרמב"ם שאם אין ידו משגת למלא את כל צורך העני יתן מעשר מנכסיו או חומש למצוה מן המובחר. וצריך ביאור: הרי אדם חייב לתת אפילו את כל רכושו כדי לא לעבור על לאו, ורק למצות עשה אינו חייב לתת יותר מחומש נכסיו, ומאחר ובצדקה יש גם לאו, איך נפטר בחומש? ולפי האמור בדעת הרמב"ם, העשה קיים גם כשאין

ניתן לשלם ל'מלמד' מכסף מעשר? יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ד

בשכר אלא תורה שבכתב ולא משנה וגמרא (שו"ע יו"ד סי' רמה ס"ז).

וגם ה'אור החיים' (הביאו הברכי יוסף יו"ד סי' רמט סק"ח) כתב כי כיון שאינו חייב לזונם הרי זו צדקה גמורה. והוסיף ה'ברכי יוסף' (שם) שמטעם זה יש המקילים במעשר כספים, כי הזנת ילדיו מגיל שש נחשבת צדקה ועלות מזונות הילדים היא יותר מדמי המעשר.

אך ה'ברכי יוסף' העיר על זה:

א. אף אם נאמר שבהזנת ילדיו מוציא האב יותר ממעשר "יש מצוה וסוד בהפרשת המעשר" - ולכן צריך קודם להפריש מכספו ואחר כך להוציא מדמי המעשר להזנת ילדיו.

ב. ה"ט"ז (שם) הביא דעת הפוסקים שרק מצוה שאין הכרח וחובה לעשותה (כגון: להיות סנדק בברית מילה או לקנות ספרים ולהשאלם) מותר לעשות בדמי המעשר, אבל לזון את ילדיו "הוא דבר מוכרח לעשותו, אם מצד אהבתו וכרחם אב על בנים" ואם מצד תקנת אושא.

ולכן, אף שמעיקר הדין יכול להפריש דמי מעשר ולהוציאן למזונות בניו "מכל מקום אי לא דחיקא ליה שעתא טובא - לא נכון לעשות כן".

הלכות מתנות עניים פרק י, הלכה טז: הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהן... תרי זה בכלל הצדקה.

האב חייב לזון את בניו ובנותיו כשהם 'קטני קטנים', היינו עד גיל שש, ובית דין כופים אותו על כך (כתובות סה, ב ותוס' שם ד"ה אבל). ומגיל שש ומעלה אינו חייב אך חכמים תיקנו באושא שיהא זון אותם בתורת צדקה (שם מט, ב, ג, א), ודרשו "עושה צדקה בכל עת, זה הזן את בניו ובנותיו כשהם קטנים". ולפי זה: עד גיל שש חייב האב לזונם גם אם יש להם נכסים משלהם, ומגיל שש שעליו לזונם בתורת צדקה - אינו חייב לזונם אם יש להם משלהם (רא"ש שם פ"ד סי' יד).

והנה כתב הרמב"ם (לעיל פ"ז ה"ה) ששיעור צדקה הוא אחד מעשרה בנכסיו, והיא מידה בינונית. וכתב ה"ט"ז (יו"ד סי' רמט סק"א) שאף שהזנת האב את ילדיו הקטנים מגיל שש נחשבת צדקה, אינו יכול לזון אותם מדמי המעשר.

ובספר 'פרי יצחק' (ח"ב סי' כז) הביא שלדעת כמה פוסקים (שו"ת מהר"ם מרוטנברג סי' עז, תשובות מהר"ל סי' נד) מותר לפרנס את ילדיו (מגיל שש) מדמי מעשר וכן לשלם מכסף מעשר למלמד את בנו תורה שבעל פה, שהרי אינו חייב ללמדו

ברכה על הפרשת תרומה יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ד

מברך בשעת העשייה.

והנה, בתרומה לדעת הרמב"ן (השגות לסהמ"צ שורש יב) הפרשת התרומה ונתינתה לכהן נחשבות כשתי מצוות נפרדות, אך לדעת הרמב"ם (סהמ"צ עשה קלג) הכל מצוה אחת. ולפי זה היה מקום לומר שלדעת הרמב"ם אין לברך על ההפרשה, כי גמר המצוה הוא בנתינה ואין מברכים אלא בשלב האחרון של המצוה. ולכן מרמו הרמב"ם בדבריו: "מברך קודם שיפריש", כי בעצם שייך לברך בשעת העשייה הראשונה וגם זה נקרא 'עובר לעשייתו', ומה שתמיד אין מברכים בתחילה אלא בשלב האחרון של המצוה הוא מפני שהעיקר הוא הגמר וראוי לברך אז,

הלכות תרומות פרק ב, הלכה טז: בל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר - מברך קודם שיפריש, בברך שמברכין על כל המצות.

ולכאורה תמוה: דבר פשוט הוא שהברכה נעשית קודם ההפרשה, כמו בכל המצוות שמברכים עליהן 'עובר לעשייתו', ומה מחדש הרמב"ם בזה? והביאור:

בהלכות ברכות (פ"א ה"ח) כתב הרמב"ם שבכל המצוות יש לברך על גמר המצוה, ולכן אין מברכים על עשיית סוכה או עשית תפילין אלא על הישיבה בסוכה והנחת התפילין, ורק אם אין לאחריה עשייה אחרת, כגון עשיית מעקה,

וממילא אין מברכים בתחילה כי אין לברך על מצוה אחת פעמיים, אך במצוה שאין מברכים על הגמר שלה אפשר לברך על ההתחלה. ולכן, מאחר ואין מברכים על נתינת התרומה לכהן, מברכים על החלק הראשון שהוא ההפרשה (ע"ז ארו (טנבורג) ח"א סי' סג).

ומדוע באמת אין מברכים על הנתינה?
מבאר הרשב"א (שו"ת ח"א סי' יח): בנתינת תרומה אין האדם נותן לכהן ממש, כי משעה שחל על התבואה שם תרומה הרי היא 'ממון גבוה' ואינה אלא כפיקדון ביד האדם, ולכן אין מברכים על כך.

שליח עושה שליחותו

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ד

הפריש את התרומה שלא ברשותו ואין תרומתו תרומה (לעיל ה"ב).

והקשה ה'משנה למלך' (הל' בכורות פ"ד ה"א): מדוע בדרבנן צריך לסמוך על 'חזקת שליח עושה שליחותו', הרי אף בלי החזקה, הלכה היא (שבת לד, א) ש'ספיקא דרבנן לקולא'?

ותירץ:

א. הכלל 'ספיקא דרבנן לקולא' אמור רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לסמוך על זה, ואילו על החזקה אפשר לסמוך לכתחילה.

ב. אם השליח נמצא לפנינו ואפשר לברר אם אכן עשה את שליחותו אין להתיר משום 'ספיקא דרבנן', כי דבר שאפשר לבררו אינו ספק, ואילו 'חזקת שליח עושה שליחותו' הינה בגדר וודאי.

ג. על 'ספיקא דרבנן' סומכים רק אם נעשתה פעולת היתר אלא שלא יודעים אם נעשתה כהלכה (באופן שיועיל להתיר), אך כשספק אם הפעולה נעשתה כלל, אין הולכים לקולא, ואילו על החזקה ש'שליח עושה שליחותו' סומכים גם אם אין כל ידיעה שהשליחות נעשתה.

הלכות תרומות פרק ד, הלכה ו: האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ובא ומצא פרי תרם - אין חזקתו תרם. שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה שליחותו לחקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות.

הלכה כרב נחמן (עירובין לא, ב. וראה גם גיטין סד, א) שלהלך אין סומכים על 'חזקת שליח עושה שליחותו'. כגון אדם ששלח גט לאשתו ע"י שליח אין אומרים שהשליח עשה את שליחותו והאשה מותרת להינשא, אבל להחמיר, כגון האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח - אסור בכל הנשים שבעולם, כי חזקה שהשליח עשה שליחותו ולא ידוע מי האשה שקידש.

וכל זה בשל תורה, אבל בדרבנן סומכים על החזקה ששליח עושה שליחותו. ולכן, בעירובי תחומין סומכים על השליח שהניח את העירוב במקום שמשלחו רצה לקנות שביתתו (הל' עירובין פ"ו הכ"ב).

ובתרומה שהיא מן התורה פסק הרמב"ם כאן (וכן דעת ר"ת בתוס' עירובין לב, א) שאין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו. ואף שהשולח מצא שהתבואה נתרמה, ספק שמא אחר

תקנת חכמים יכולה להפקיע דין תורה?

שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ד

אם לא יעשו קנין אחר, ולכן, כשבא לפנינו ספק איסור תורה (האכלת תרומה לפרת ישראל), חוששים לקנין שחל על פי דין תורה בסוף שבית המוכר, ואם כן, הפרה כבר אינה קנין כספו של הכהן המוכר. מה שאין כן באתנן, שהתשלום הוא הביאה, הרי אין בידו שום דבר להחזיר לאישה, אם לא יעשה קנין אחר, ואם כן על מה יחול הקנין? וכיון שאין מקום להחלל הקנין מן התורה, אין כאן 'אתנן' (יד המלך, הל' מכירה פ"ג ה"א).

וה'אבני נזר' (חומ"מ סי' לה) מיישב:

אמנם חכמים ביטלו את דין התורה שמעות קונות, אבל כאשר נעשה אחר כך קנין משיכה, הקנין חל למפרע משעת נתינת הכסף ולכן אסור להאכילה תרומה לאחר שהשואל לקח את הכסף, כי אם יעשו אח"כ קנין משיכה יוברר למפרע שמשעת נתינת הכסף היתה הפרה קנויה לישראל, אך על הטלה שנקנה על ידי הביאה (שהיא כסף הקנין) לאחל שם 'אתנן', כי גם אם יעשה אחר כך קנין המועיל מתקנת חכמים, הרי בשעת ביאה לא היה מבורר שהטלה יהיה שלה (כי שמא יחזור בו), ו'אתנן' צריך שיהיה מבורר בשעת ביאה (תוס' ע"ז סג, א ד"ה כגון).

הלכות תרומות פרק ט, הלכה י: אם מכר חבית פרתו לישראל ולקח הדמים, אף על פי שצדק לא משך חלוקתו - הרי זה אסור להאכילה תרומה; שדין תורה מעות קונות. אף שמדין תורה מעות קונות, תיקנו חכמים שמטלטלים נקנים בהגבהה או במשיכה (הל' מכירה פ"ג ה"א).

ולדעת הרמב"ם, כאשר יש חשש איסור, התקנה לא מפקיעה את דין התורה, וכיון שמן התורה הפרה נמכרה על ידי קנין כסף, שוב אינו 'קנין כספו' של הכהן ואסור להאכילה תרומה.

והנה, בהלכות איסורי מזבח (פ"ד הי"ג), כתב הרמב"ם שהאיסור להקריב אתנן זונה למזבח רק כאשר נעשה בו קנין, ולכן, אם נתן טלה לישראלית ובא עליה, אף שהביאה נחשבת כתשלום כסף, כיון שמדברבנן מעות אינן קונות, אין זה אתנן, ומותר להקריבו. ואם לשיטת הרמב"ם כשיש חשש איסור אין תקנת חכמים יכולה להפקיע את דין התורה, למה לא נחשב הטלה אתנן? ויש לחלק:

כהן שמכר את פרתו וקיבל מעות, כיון שחכמים ביטלו קנין זה והצריכו קנין אחר, עליו להחזיר את הכסף לקונה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"א-י"ז אייר ה'תשע"ד

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ד

הלכות כלאים

פרק ט

א. המרביב זכר על נקבה שאינה מינו - בין בבהמה בין
בחיה ובעופות, ואפלו במיני חיה שבים - הרי זה לוקה
מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ,
שנאמר: "בהמתך לא תרביע כלאים". ואחד בהמה חיה
ועוף שלו, או של חברו. ואינו לוקה, עד שיכניס בידו
במכחול בשפופרת; אבל אם העלם זה על זה בלבד, או
שעוררן בקול - מכין אותו מפת מרדות.
ב. מתר להכניס שני מינין לסהר [=כלוב] אחד; ואם ראה
אותן רבעו זה את זה, אינו זקוק להפרישן. ואסור
לישראל לתן בהמתו לגוי להרביעה לו.
ג. מי שעבר והרביב בהמתו כלאים, הרי הנוול מזה מתר
בהנאה; ואם היה מין טהור עם מין טהור - מתר
באכילה, כמו שנתבאר במאכלות אסורות.
ד. שני מיני בהמה או חיה שדומין זה לזה - אף על פי
שמתעברין זה מזה, ודומין זה לזה - הואיל והן שני
מינין, הרי אלו כלאים ואסור להרביבן. ביצד? הזאב עם
הכלב, והכלב חפרי עם השועל, והצבאים עם העזים,
והיעלים עם הרחלים, והסוס עם הפרד, והפרד עם
החמור, והחמור עם הערוד - אף על פי שדומין זה לזה,
הרי הן כלאים זה בזה.
ה. מין שיש בו מדברי וישובי, כגון שור חבר עם השור,
והרמף [מין סוס] עם הסוס - מתר להרביבן זה עם זה,
מפני שהן מין אחד. אבל אוז עם אוז בר, כלאים זה עם
זה; שהאוז ביציו מבפנים, ואוז הבר ביציו מבחוץ -
מכלל שהם שני מינין. והבוי [מין שהוא ספק חיה ספק
בהמה] - כלאים עם החיה, ועם הבהמה; ואין לוקין עליו,
מפני שהוא ספק.
ו. הילודין מן הכלאים - אם היו אמותיהן מין אחד, מתר
להרביבן זה על זה. ואם היו אמותיהן משני מינין, אסור
להרביבן זה על זה; ואם הרביב, לוקה. וכן אם הרביב זה
הנוול, ואפלו על מין אמו - לוקה. ביצד? פרד נולד מטוס
וחמורה שאמו חמור - מתר להרביבו על פרדה שאמה
חמור, ואסור להרביבו אפלו על החמור; אבל פרד שאמו
סוס, אסור להרביבו על פרדה שאמה חמור. וכן כל ביצא
בזה. לפיכך, הרוצה להרביב פרד על פרדה, או למשך
בשתי פרדות - בודק בסימני אוננים וזנב וקול: אם דומין
זה לזה - בידוע שאמן ממין אחד, ומתרין.
ז. כל העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה כאחד,

והיה אחד מהן מין טהור, והשני מין טמא - הרי זה
לוקה בכל מקום, שנאמר: "לא תחורש בשור ובחמור
יחדו". אחד החורש, או הזורע, או המושך בהן עגלה או
אבן כאחד; ואפלו משכן כאחד או הנהיגן כאחד, ואפלו
בקול - לוקה, שנאמר: "יחדו", מפל מקום; אבל המזונג
[רותם אותם יחדיו], פטור עד שימשך או ינהיג.
ח. אחד שור וחמור, ואחד כל שני מינין שאחד טמא
ואחד טהור - בין בהמה עם בהמה, כחזיר עם הפל, או
חיה עם חיה, כחמור עם הפל, או חיה עם בהמה, ככלב
עם העז או צבי עם החזיר, וכיוצא בהן - על כל אלו,
לוקה מן התורה; שחיה בכלל בהמה היא, כמו שבארנו
במאכלות אסורות. אבל מדברי סופרים - כל שני מינין
שהן כלאים בהרבעה, אסורין לחורש בהן כאחד ולמשך
אותן ולהנהיגן; ואם עשה בהן מלאכה כאחד, או משך,
או הנהיג - מכין אותו מפת מרדות. ואסור להנהיג בהמה
מן היבשה עם חיה שבים, כגון עז עם שבוט; ואם עשה,
פטור.
ט. עגלה שהיו מושכין אותה כלאים - היושב בעגלה
לוקה, ואף על פי שלא הנהיג; שישיתו גורמת לבהמה
שתמשך בעגלה. וכן אם היה אחד יושב בעגלה, ואחד
מנהיג - שניהן לוקין; ואפלו מאה שהנהיגו כלאים כאחד,
כלן לוקין.
י. מתר לעשות מלאכה באדם ובהמה או חיה כאחד -
כגון אדם שחורש עם השור, או מושך עגלה עם החמור,
וכיוצא בזה, שנאמר: "בשור ובחמור יחדו", לא באדם
וחמור או באדם ושור.
יא. בהמת פסולי המקדשין - אף על פי שהיא גוף אחד,
הפתיב עשה אותה כשני גופין; מפני שהיתה קדש,
נעשית קדש וחול מערבין זה בזה; ונמצאת בהמה זו,
כבהמה טמאה עם הטהורה המערבין כאחד - הרי הוא
אומר: "ואם כל בהמה טמאה, אשר לא יקריבו ממנה
קרבן לה", מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא
בפסולי המקדשין. לפיכך, החורש בשור פסולי המקדשין,
או המרביע בו - הרי זה לוקה משום כלאים; ואסור זה,
מדברי קבלה.

פרק י

א. אין אסור בכלאי בגדים, אלא צמר ופשתים בלבד,
שנאמר: "לא תלבש שעטני, צמר ופשתים יחדו". ויש
בכרבי הים כמו צמר שגדל על האכנים שבים המלח יום
שמימיו מלוחים, תבניתו כתבנית הדג, והוא רך ביותר,
וכלף שמו; ואסור עם הפשתן מפני מראית העין, שהוא
דומה לצמר רחלים. וכן השירים [=משי] והכלף, אסורין
מפני מראית העין.

מתוך מהדורת חזק

יב. כלאי בגדים - מתר לעשותן ולמכרן, ואין אסור אלא
 ללבש אותן או להתפסות בהן בלבד, שנאמר: "לא תלבש
 שעטנז", ונאמר: "לא יעלה עליך" - העלה שהיא דרך
 לבישה. אבל אהל שהוא כלאים, מתר לישב תחתיו; וכן
 מתר מן התורה לישב על מצעות של כלאים, שנאמר:
 "לא יעלה עליך", אבל אתה מצינו תחתיה. ומדברי
 סופרים, אפלו עשר מצעות זו על גבי זו, והתחתון שבהם
 כלאים - אסור לישב על העליון, שמא תפרך נימה על
 בשרו.
יג. במה דברים אמורים? ברכין, כגון יריעות ושמלות.
 אבל אם היו קשין ואינן נכרכין, כגון כרים וכסתות - מתר
 לישב עליהן ולהסב; והוא, שלא יהיה בשרו נוגע בהן.
יד. וכן הפרכת שהיא כלאים - אם היתה רפה, אסורה;
 שמא יסמוך לה השמש, ותעלה על בשרו. ואם היתה קשה
 שאינה נכרכת, מתרת.
טו. מנעל שהוא כלאים, ואין לו עקב - מתר ללבשו;
 שעור הרגל קשה הוא, ואינו נהנה כשאר עור הגוף.
טז. תופרי פסות (של כלאים), תופרין כדרךן (בהרגלם) -
 ובלבד שלא יתפנו (להננות מהכסות המונח עליהם) בחמה
 מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים; והצנועין
 [=המהדרים], תופרין בארץ [תוך הקפדה שלא להניח על
 גופם]. וכן מוכרי פסות, מוכרין כדרךן - ובלבד שלא
 יתפנו בחמה שציל להן הכלאים שעל כפתיהן מן החמה,
 ולא יתפנו בגשמים להתחמם בו; והצנועין, מפשילין
 במקל.
יז. לא יקח אדם ביצה כשהיא (חמה ומונחת) בכגד כלאים
 - שהרי הוא נהנה בכלאים [של הבגד המפריד את גופו]
 מפני החמה [שלא יכוה מחום הביצה] או מפני הצנה
 [שבחורף, שחום הביצה מחמם את הבגד, והבגד מחמם את
 גופו]. וכן כל פיוצא בזה.
יח. לא ילבש אדם כלאים עראי, ואפלו על גבי עשרה
 בגדים, שאינו מהנהו כלום, ואפלו לגנב את המקס; ואם
 לבש בן, לוקה.
יט. אין אסור משום כלאים, אלא בגדים שהן דרך חמום
 - כגון הכתנת, והמצנפת, והמכנסים, והאבנט, והשמלה,
 ובגדים שמחפין בהן את השוקים ואת הידים וכיוצא בהן.
 אבל צלצולין [=חגורות] קטנים שעושין אותן העם בבית
 יד שלחן, לצרר בהן את המעות, או לצרר בהן את
 התבלין, וסמרטוט שמניחין עליו רטיה או מלוגמה או
 אספלגית [מיני תחבושת] וכיוצא בהן - הרי אלו מתרין,
 אף על פי שבשרו נוגע בהן; שהרי אין דרך חמום בכך.
כ. ציץ [רצועה המקיפה את הראש] של עור או משי
 וכיוצא בהן, שתלה בהן חוטי צמר וחוטי פשתן מרדלדין
 על פני האדם, כדי להפריח הזבובין - אין בו משום
 כלאים; שאין דרך חמום בכך.
כא. המנהיג בהמות ומכניס חבליים לתוף ידו, מהן

ב. רחל בת עז - צמר שלה, אין לוקין עליו משום
 כלאים; אבל אסור הוא מדבריהם, מפני מראית העין.
ג. שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חבור בעולם - הרי
 זה כלאים מן התורה. כיצד? צמר ופשתים שטרפן
 [=ערבם] זה בזה, וישע [סרקם והחליקם] אותן, ועשה מהן
 לבדין - הרי אלו כלאים; טרפן, וטוה אותן כאחד, וארג
 בגד מטוי זה - הרי זה כלאים.
ג. תפר בגד של צמר בשל פשתן, אפלו תפרן במשי, או
 שתפר בגד צמר בחוטי פשתן, או בגד פשתים בחוטי
 צמר, או קשר חוט צמר בחוטי פשתים או גדלן, אפלו
 נתן צמר ופשתים בשק או בקפה וכרכן - הרי אלו כלאים.
 ואפלו קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן, אף על פי
 שהרצועה באמצע, וכן אם קפל בגדי צמר ופשתן, וקשרן
 - הרי אלו כלאים, שנאמר: "צמר ופשתים יחדו", מכל
 מקום [בכל מצב] - פיון שנתאחד, נאסר.
ד. ומנין שכל אסורין אלו של תורה? שהרי צרף הכתוב
 להתיר כלאים בציצית, כמו שלמדו מפי השמועה, שלא
 נסמכה פרשת כלאים לפרשת ציצית, אלא להתיר כלאים
 בציצית; והציצית, חוטין קשורין בלבד הן - מכלל,
 שחבור בזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה, שאינו
 ממצע בתורה דבר שהוא אסור מדברי סופרים.
ה. הכלאים, אין לו שעור; אפלו חוט כל שהוא של צמר
 בכגד גדול של פשתן, או של פשתן בצמר - אסור.
ו. צמר רחלים וצמר גמלים וכיוצא בו, שטרפן זה בזה,
 וטוה מהן טוי - אם היה החצי מן הרחלים - הרי הכל
 בצמר, והרי הוא כלאים עם הפשתן. ואם היה הרב מן
 הגמלים - מתר לערבו עם הפשתן, מפני שצורת הכל
 צורת צמר גמלים; ואין חוששין לנימות [=שערות] של
 צמר המערבין בהן, מפני שאינן חוטי צמר.
ז. לפיכך, עורות הפכשים שעושין מהן בגדים - אף על
 פי שתופרין אותן בפשתן, מתרין; ואין חוששין לנימות
 של צמר, אף על פי שנכרכו בכלל חוט הפשתן שתפרו
 בו, שהרי בטלו במעוטן.
ח. וכן הקנבס והפשתן שטרפן זה בזה - אם רב מן
 הקנבס, מתר לארג הטוי מהן עם חוטי צמר; ואם היה
 מחציה למחציה, אסור.
ט. העושה בגד פלו צמר גמלים, או צמר ארנבים, או
 קנבס, וארג בו חוט של צמר מצד זה, וחוט של פשתן
 מצד זה - הרי זה אסור משום כלאים.
י. בגד צמר שנפרם [נקרע] - מתר לפרו [לחבר] אותו
 בחוט פשתן, וקושר [את החוט מסביבם, באופן שניתן
 להפריד את חלקי הבגד מבלי להתיר הקשר]; אבל לא
 יתפר.
יא. לובש אדם בגד צמר ובגד פשתן, וחוגר עליהן
 מבחוץ - ובלבד שלא יטרף [=יערבב] את המשיחה
 [שרוך של שני הבגדים], ויקשר בה בין כתפיו.

דברים אומרים, שהוא חייב אחת על כל היום? בשהתרו
בו התרצה אחת; אבל אם התרו בו ואמרו לו: 'פשט!
'פשט! והוא לבוש בו, ושהה כדי לפשט וללבוש אחר
שהתרו בו - הרי זה חייב על כל שהיה ושהיה שהתרו בו
עליה, ואף על פי שלא פשט.
לא. המלביש את חברו פלאים - אם היה הלבוש מזיד -
הלבוש לוקה, והמלביש עובר משום 'ולבני עיר, לא תתן
מכשול'; ואם לא ידע הלבוש שהבגד פלאים, והמלביש
מזיד - המלביש לוקה, והלבוש פטור.
לב. כהנים שלבשו בגדי כהנה שלא בשעת עבודה - אפלו
במקדש - לוקין, מפני האכנס שהיה פלאים; ולא התרו בו
אלא בשעת עבודה, שהיא מצות עשה כמו הציצית.

ברוך רחמנא דסימן

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצוות - שבע מצוות עשה,
ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להניח
פאה; (ב) שלא יכלה הפאה; (ג) להניח לקט; (ד) שלא
ילקט הלקט; (ה) לעזוב עוללות בפרס; (ו) שלא יעולל
הפרס; (ז) לעזוב פרט הפרס; (ח) שלא ילקט פרט
הפרס; (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב לקחת
השכחה; (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן צדקה
במסת ד; (יג) שלא יאמץ לבבו על העני. ובאור מצוות
אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. הקוצר את שדהו - לא יקצר כל השדה כלה, אלא
יניח קמה מעט לעניים בסוף השדה, שנאמר: "לא תכלה
פאת שדה בקצרך"; אחד הקוצר, ואחד התולש. וזה
שמניח, הוא הנקרא 'פאה'.
ב. וכשם שמניח בשדה - כך מניח באילנות כשאוסף את
פירותיהן, מעט לעניים. עבר וקצר את כל השדה, או אסף
כל פרות האילן - לוקח ממה שקצר או אסף מעט, ונותנו
לעניים; שנתנתו מצות עשה, שנאמר: "לעני ולגר תעזב
אתם". ואפלו טחן הקמח ולשו, ואפהו פת - הרי זה נותן
פאה מן הפת לעניים.
ג. אבד כל הקציר שקצר, או נשרף, קדם שיתן הפאה -
הרי זה לוקה; שהרי עבר על מצות לא תעשה, ואינו יכול
לקיים עשה שבה שנתק לו.
ד. וכן בלקט, כשקוצר ומאלם - אלומוות - לא ילקט
השבילים הנופלות בשעת הקציר, אלא יניחם לעניים,
שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט". עבר ולקטן - אפלו
טחן ואפה - נותן לעניים, שנאמר: "לעני ולגר תעזב
אתם"; אבדו או נשרפו אחר שלקטן, קדם שיתן לעניים
לוקה.
ה. וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הבצירה, וכן

פשתים ומהן צמר - הרי זה מתר, ואף על פי שכוונתו על
דו; אבל אם קשרן בלן - נעשו פלאים, ואסור לו לכוונת
על דו.
כב. מטפחות שמקנחין בהן את הידים, ומטפחות
שמספגין בהן הכלים והקרקעות, ומטפחות ספר תורה,
ומטפחות הספרים - אסורין משום פלאים; שהרי הידים
נוגעות בהן, והן נכרכין על היד תמיד ומחממין.
כג. אותות [=סימנים] שעושין הכובסין והגרדין
[=אורגים] בבגדים, כדי שיהיה כל אחד מכיר את שלו -
אם היתה אות של צמר בפשתן, או פשתן בצמר - הרי זה
אסור, ואף על פי שאינו חשוב אצלו.
כד. בגד צמר שחברו עם בגד פשתן, בהכיפה [=תפירה]
אחת - אינו חבור, ואין זה פלאים; קבץ שני ראשי החוט
באחד, או שתכף שתי תכיפות - הרי זה פלאים.
כה. מתר לעשות מן הפלאים תכריכין למת, שאין על
המתים מצוה; ולעשות ממנו מרדעת לחמור, ויושב
עליה; והוא, שלא יהיה בשרו נוגע בה. ולא יניח מרדעת
זו על כתפו, אפלו להוציא עליה את הנבל.
כו. המת והבהמה שהיו מלבישין פלאים, מתר לנשאן על
כתפו.
כז. בגד צמר שאבד בו חוט פשתן, או בגד פשתן שאבד
בו חוט צמר - הרי זה לא ימכרנו לגוי, שמא ימכרנו הגוי
לישראלי; ולא יעשו מרדעת לחמור, שמא ימצא אותו
אחר ויקרענו מעל המרדעת וילבשונו - שהרי אין הפלאים
נפר בו. וכיצד היא תקנת בגד זה? צובעו - שאין הצמר
והפשתים עולין בצבע אחד - ומיד הוא נפר לו, ושומטו;
ואם לא נפר, הרי זה מתר, שמא נשמט והלך לו, שהרי
בדק ולא מצאו. וכבר בארנו בביאות אסורות, שכל אסורי
ספקות מדברי סופרים; ולפיכך הקלו בספק זה.
כח. הלוקח כלי צמר מן הגוים - צריך לכוון יפה יפה,
שמא תפורין הן בפשתן.
כט. הרוצה פלאים של תורה על חברו - אפלו היה מהלך
בשוק - קופץ לו, וקורעו עליו מיד, ואפלו היה רבו
שלמדו חכמה; שאין כבוד הבריות דוחה אסור לא תעשה
המפרש בתורה. ולמה נדחה בהשב אבדה, כמו שיתבאר?
מפני שהוא לאו של ממוץ; ולמה נדחה בטמאת מת?
הואיל ופרט הכתוב ומפי השמועה למדו: "לאחתו" אינו
משמא, אבל משמא למת מצוה. אבל דבר שאסורו
מדבריהם - הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות בכל מקום;
ואף על פי שכתוב בתורה "לא תסור מן הדבר", הרי לאו
זה נדחה מפני כבוד הבריות. לפיכך, אם היה עליו שעטנז
של דבריהם - אינו קורעו עליו בשוק, ואינו פושט בשוק,
עד שמגיע לביתו; ואם היה של תורה, פושטו מיד.
ל. הלבוש פלאים, או המתפסה בו - לוקה; היה לבוש
בכלאים כל היום כלו, אינו לוקה אלא אחת. הוציא ראשו
מן הבגד והחזירו, הוציא ראשו והחזירו - אף על פי שלא
פשט הבגד כלו, הרי זה חייב על כל אחת ואחת. במה

מתוך מהדורת חזק

בשכחה שבראש האילנות; וכל זמן שיש לו לטל שכחה
שבראש האילן - נוטל, ואף על פי שעדין אין לו שכחה
תחתיו.
יג. מתנות עניים שבשדה שאין העניים מקפידין עליהן -
הרי הן של בעל השדה, ואף על פי שעדין לא פסקו
העניים מלחזור על מתנותיהן.
יד. כל מתנות עניים האלו - אינן נוהגות מן התורה אלא
בארץ ישראל, בתרומות וכמעשרות; הרי הכתוב אומר:
"ובקצרכם את קציר ארצכם", ו"פי תקצר קצירך בשדה".
וכבר נתפרש בתלמוד, שהפאה נהגת בחוצה לארץ
מדבריהם; ונראה לי, שהוא הדין לשאר מתנות עניים אלו,
שהן נוהגות בחוצה לארץ מדברי סופרים.
טו. כמה הוא שעור הפאה? מן התורה, אין לה שעור;
אפלו הניח שבלת אחת, יצא ידי חובתו. אכל מדבריהם,
אין פחות מאחד מששים, בין בארץ, בין בחוצה לארץ;
ומוסיף על האחד מששים לפי גדל השדה, ולפי רב
העניים, ולפי ברפת הנרע. כיצד? שדה שהיא קטנה
ביותר, שאם הניח ממנה אחד מששים, אינו מועיל לעני
- הרי זה מוסיף על השעור; וכן אם היו העניים מרובין,
מוסיף. ואם נרע מעט ואסף הרבה, שהרי נתברר - מוסיף
לפי הברכה. וכל המוסיף בפאה, מוסיפין לו שכר; ואין
להוספה הזאת שעור.

יום שני י"ב אייר ה'תשע"ד

פרק ב

א. כל אכל, שגדוליו מן הארץ, ונשמר, ולקייטתו כלו
כאחת, ומכניסין אותו לקיים - חייב בפאה, שנאמר:
"ובקצרכם את קציר ארצכם".
ב. כל הדומה לקציר בחמש דרכים האלו, הוא שחייב
בפאה - כגון התבואה, והקטניות, והחרובין, והאגוזין,
והשקדים, והרמונים, והענבים, והזיתים, והתמרים בין
רטבים בין יבשים, וכל פיוצא באלו. אכל איסטים ופואה
וכיוצא בהן פטורין, מפני שאינן אכל. וכן כמהין ופטוריות
פטורין, מפני שאין גדוליהן מן הארץ כשאר פרות הארץ.
וכן ההפקר פטור, שאין לו מי שישמרנו, שהרי הוא מפקר
לכל. וכן התאנים אינן חייבין בפאה, שאין לקייטתן באחד,
אלא יש באילן זה מה שיגמר היום ויש בו מה שיגמר
לאחר כמה ימים. וכן הירק פטור, שאין מכניסין אותו
לקיים. השומים והבצלים חייבין בפאה, שהרי מבישין
אותן ומכניסין אותן לקיים; וכן האמהות של בצלים
שמניחין אותן בארץ לקח מהן הנרע, חייבות בפאה. וכן
כל פיוצא בהן.
ג. קרקע כל שהוא חייב בפאה, ואפלו היתה של שתפין
- שנאמר: "קציר ארצכם", אפלו של רבים.

בעוללות - שנאמר: "וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא
תלקט; לעני ולגר תעזב אתם". וכן המעמר [חבילות],
ושכח אלמה אחת בשדה - הרי זה לא יקחנה, שנאמר:
"ושכחת עמר בשדה, לא תשוב לקחתו". עבר ולקחו -
אפלו טחנו ואפלו, הרי זה נותנו לעניים, שנאמר: "לגר
ליתום ולאלמנה יהיה", זו מצות עשה. הא למדת, שכלן
מצות לא תעשה שנתק לעשה; ואם לא קים עשה שבהן,
לוקה.
ו. כשם שהשכחה בעמרין, כך היא בקמה - אם שכח
מקצת הקמה ולא קצרה, הרי זו לעניים. וכשם שהשכחה
בתבואה וכיוצא בה - כך יש שכחה לאילנות כלן,
שנאמר: "כי תחבט זיתך, לא תפאר אתריך" [ודרשו:
"אחריו" זו שכחה]; והוא הדין לשאר האילנות, שיש להן
שכחה ביותם.
ז. נמצאת למד, שארבע מתנות לעניים בפרט - הפרט,
והעוללות, והפאה, והשכחה; ושלש מתנות בתבואה -
הלקט, והשכחה, והפאה; ושנים בשאר האילנות -
השכחה, והפאה.
ח. כל מתנות עניים אלו - אין בהן טובת הניה לבעלים
[אין לו רשות לתתם למי שירצה על מנת שיחזיק לו
טובה], אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של
בעלים; ואפלו עני שבישראל, מוציאין אותן מידו.
ט. כל גר האמור במתנות עניים, אינו אלא גר צדק -
שהרי הוא אומר במעשר: "ובא הלוי והגר", מה לוי בן
ברית אף הגר בן ברית. ואף על פי כן, אין מונעין עניי
גוים ממתנות אלו, אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין
אותן - מפני דרכי שלום.
י. נאמר במתנות עניים: "לעני ולגר תעזב אתם", כל זמן
שהעניים תובעין אותן. פסקו העניים מלבקש ולחזור
עליהן - הרי הנשאר מהן מתר לכל אדם; שאין גופן
קדוש בתרומות. ואינו חייב לתן דמיהן; שלא נאמר בהן
"ונתן לעניים", אלא "תעזב אתם"; ואינו מצוה לעזוב
אותן לחיה ולעופות אלא לעניים, והרי אין עניים.
יא. ומאימתי כל אדם מתרין בלקט? משיפנסו המלקטים
השניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים, ויצאו. ומאימתי
כל אדם מתרין בפרט ובעוללות? משיהלכו העניים בפרט
והבואו, הנשאר אחרי כן מתר לכל אדם. ומאימתי כל אדם
מתרין בשכחה של זיתים בארץ ישראל? אם שכח אותה
בראש הזית - הרי זה מתר בה מראש חדש כסלו, שהוא
זמן רביעה [מטר] שניה בשנה אפלה [כלומר: המועד השני
לירידת המטר בשנה שהגשמים מאחרים]; אבל צבורי
זיתים שישכחו תחת האילן, הרי זה מתר בהן משיפסקו
עניים מלחזור אחריהן.
יב. כל זמן שיש לעני לטל שכחת הזיתים המנחות בארץ
תחת האילנות - נוטל, ואף על פי שכבר התר כל אדם

45 בתחלת השדה, או באמצעה - הרי זו פאה; וצריך שניית
46 בסוף השדה, כשעור הפאה הראויה למה שנשאר בשדה
47 אחר שהפריש את הראשונה.
48 יג. בעל הבית שנתן פאה לעניים, ואמר לו: 'תן לנו מצד
49 זה', ונתן להם - זו וזו פאה; וכן בעל השדה שהפריש
50 פאה, ואמר: 'הרי זו פאה, וגם זו', או שאמר: 'הרי זו
51 פאה, וזו' - הרי שתינתן פאה.
52 יד. אסור לפועלים לקצר את כל השדה, אלא מניחין
53 בסוף השדה כשעור הפאה; ואין לעניים בה כלום, עד
54 שיפרישנה בעל הבית מדעתו. לפיכך, עני שראה פאה
55 בסוף שדה - אסור לגע בה משום גזל, עד שיודע לו
56 שהיא מדעת בעל הבית.
57 טו. הפאה של תבואה וקטניות וכיוצא בהן מן זרעים
58 הנקצרים, וכן פאת הפרס והאילנות - נתנת במחבר
59 לקרקע, והעניים בוזזין אותה בידם; ואין קוצרין אותה
60 במגלות, ולא עוקרין אותה בקרדמות - כדי שלא יכו איש
61 את רעהו. רצו אותן העניים לחלק אותה ביניהן, הרי
62 מחלקין; ואפלו תשעים ותשעה אומרים לחלק, ואחד אומר
63 לבו - לזה האחד שומעין, שאמר בהלכה.
64 טז. פאה של דלית [=גז] מוגבהת ושל דקל, שאין
65 העניים מגיעין לבז אותה אלא בסכנה גדולה - בעל הבית
66 מוריד אותה, ומחלק בין העניים; ואם רצו פלו לבז אותה
67 לעצמן, בוזזין; ואפלו תשעים ותשעה אומרים לבז, ואחד
68 אומר לחלק - שומעין לאחד שאמר בהלכה, ומחזיקין בעל
69 הבית להוריד ולחלק ביניהן.
70 יז. בשלש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים בשדה,
71 או מניחין אותן לבז אותה - בשחר, ובחצות היום,
72 ובמנחה; ועני שבא שלא בזמן זה, אין מניחין אותו לטל
73 - כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו פלו לטל.
74 ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום? מפני שיש שם עניות
75 מניקות שצריכין לאכל בתחלת היום, ויש שם קטנים
76 שאינן גוררין בבקר ולא יגיעו לשדה עד חצי היום, ויש
77 שם זקנים שאינן מגיעין עד המנחה.
78 יח. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר, או שנפל
79 עליה, או שפרש טליתו עליה - קונסין אותו, ומעבירין
80 אותו ממנה; ואפלו מה שנטל - לוקחין אותו מידו, ונתן
81 לעני אחר.
82 יט. מי שלקט את הפאה, ואמר: 'הרי זה לאיש פלוני
83 העני' - אם עני הוא זה שלקט - מתוך שזוכה בה לעצמו,
84 זכה בה לאותו פלוני; ואם עשיר הוא - לא זכה לו, אלא
85 יתננה לעני שנמצא ראשון.
86 כ. בעל הבית שהניח פאה לעניים אלו העומדין לפניו,
87 ובא עני אחר ונטלה - זכה בה; שאין אדם זוכה בלקט
88 שכחה ופאה וסלע של מציאה, עד שיגיעו לידו.

1 ד. שדה שקצרה גוים לעצמן, או קצרה לסטים, או
2 קרסמיה נמלים, או שברמה הרוח או בהמה - הרי זו
3 פטורה מן הפאה; שחובת הפאה בקמה.
4 ה. קצר חציה, וקצרו הלסטים חציה שנשאר - הרי זו
5 פטורה; שהחייב - בחצי שקצרו הלסטים. אבל אם קצרו
6 הלסטים חציה, וחזר הוא וקצר השאר - נותן פאה לשעור
7 מה שקצר; קצר חציה, ומכר חציה - הלוקח נותן פאה
8 לכל. קצר חציה, והקדיש חציה - הפודה מיד הגזבר נותן
9 פאה לכל; קצר חציה, והקדישו - הרי זה מניח מן הנשאר
10 פאה הראויה לכל.
11 ו. פרס שהיה בוצר ממנו ענבים למכר בשוק, ובדעתו
12 שניית השאר לגת לדרף אותו - אם היה בוצר לשוק מכאן
13 ומכאן - הרי זה נותן פאה למה שבוצר לגת, כפי הנשאר.
14 ואם היה בוצר לשוק מרוח אחת בלבד - הרי זה נותן
15 פאה מן הנשאר, כפי הראוי לכל הפרס; הואיל ויבצר
16 מרוח אחת - אינו כבוצר עראי מעט מכאן ומעט מכאן,
17 שהוא פטור. וכן הקושף מלילות וקטיפה עראית של
18 שבילים] מעט מעט ומכניס לביתו - אפלו קטף כל שדהו,
19 פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה.
20 ז. הקוצר כל שדהו - קדם שתגמר ועדין לא הביאה
21 שליש, הרי זו פטורה; ואם הגיעה לשליש, חיבת. וכן
22 בפרות האילן - אם נגמרו שליש גמירתן, חיבין.
23 ח. המקדיש שדהו והיא קמה, ופדה והיא קמה - חיבת
24 בפאה. קצרה הגזבר, ואחר כך פדה - פטורה; שבשעת
25 חיוב הפאה, הייתה קדש שאינו חיב בפאה.
26 ט. גוי שקצר שדהו, ואחר כך נתגזר - הרי זו פטורה מן
27 הפאה ומן הלקט ומן השכחה, אף על פי שאין השכחה
28 אלא בשעת העמור.
29 י. אין שוכרין פועלים גוים לקצר, מפני שאינן בקיאים
30 בלקט ופאה; ואם שכר וקצרו את פלה, הרי זו חיבת
31 בפאה.
32 יא. בעל הבית שקצר כל שדהו, ולא הניח פאה - הרי
33 זה נותן מן השבולים פאה לעניים, ואינו צריך לעשר;
34 ואפלו נתן להן רב הקציר משום פאה, הרי זה פטור מן
35 המעשרות. וכן אם דש ועדין לא זרה, נותן להן פאה קדם
36 שיעשר; אבל דש וזרה ברכת ובמורה, וגמר מלאכתו -
37 מעשר, ואחר כך נותן להן מן הפרות המעשרין, שעור
38 הפאה הראויה לאותה שדה. וכן באילנות.
39 יב. אין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה - כדי שיהיו
40 העניים יודעין מקום שיבואו לו, וכדי שתהיה נפרת
41 לעוברים ולשבים ולא יחשד, ומפני הרמאין - שלא יתפון
42 לקצר הפל, ואומר לאלו שראוין אותו קוצר סוף השדה,
43 'בתחלת השדה הנתתי'. ועוד, שלא ישמר שעה שאין שם
44 אדם, ויניחנה, ויתננה לעני הקרוב לו. עבר והניח הפאה

פרק ג

47 בתוך בית סָאָה; אָבֵל אִם הָיָה כָּל עֲשָׂרָה אֵילָנוֹת בְּיֶתֶר
48 מִבֵּית סָאָה, הָרִי זֶה נֹתֵן פָּאָה מִכָּל מַלְבָּן וּמַלְבָּן - שְׁהָרִי
49 הָאֵילָנוֹת מִרְחֻקִּין הִרְבָּה, וְלֹא מִפְּנֵי הָאֵילָנוֹת זָרַע מִלְבָּנוֹת
50 מִלְבָּנוֹת.
51 י. וְכֵן מִלְבָּנוֹת הַבָּצָלִים שְׂבִין הֵיכָל - נֹתֵן פָּאָה אַחַת לְכָל
52 הַבָּצָלִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁהֵיכָל מְבָדִיל בִּינֵיהֶן וּמִשִּׁימוֹ
53 מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת.
54 יא. שְׂדֵה שֶׁהָיָה כְּלָה זְרוּעָה מִן אֶחָד, וְכִינֹן שֶׁהִתְחִילוּ בָּהּ
55 מְקוֹמוֹת לִיבֵשׁ קֶצֶר אוֹ תֵלֶשׁ מֵה שְׂבִיבֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד
56 שֶׁנִּשְׁאָר הַלֵּחַ מִפְּדֵר מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת מִרְחֻקוֹת זֶה מִזֶּה - אִם
57 הָיָה דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁם לְזָרַע מֵאוֹתוֹ הַמֵּינִן עֲרוּגוֹת, עֲרוּגוֹת,
58 כְּגוֹן שְׂבֵת אוֹ חֶרְדֵּל - הָרִי זֶה מְנִיחַ פָּאָה מִכָּל מַלְבָּן
59 וּמַלְבָּן, שֶׁהָרֹאֶה אוֹמֵר: 'עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרָעוּ'; וְאִם הָיָה
60 מִן שְׂזוּרְעִין אוֹתוֹ שְׂדוֹת, כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - נֹתֵן
61 פָּאָה אַחַת לְכָל.
62 יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה יָבֵשׁ מִכָּאן וְיָבֵשׁ מִכָּאן
63 וְלֵחַ בְּאֶמְצַע וּמוֹתְחִיל לְקַצֹּר בְּקֶצֶה הַשְּׂדֵה כְּדוּר כָּל
64 הַקּוֹצְרִים; אָבֵל לֵחַ מִכָּאן וְלֵחַ מִכָּאן וְיָבֵשׁ בְּאֶמְצַע, מְנִיחַ
65 מִן הַיָּבֵשׁ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וּמִן הַלֵּחַ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ.
66 יג. שְׂדֵה שְׂזוּרְעָה בָּצָלִים אוֹ אֲפּוֹנִים אוֹ פּוֹלִין וְכִיּוֹצָא בִּהֶן,
67 וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְמַכּוֹר מִקְצָתָן לַחִין בְּשִׁיק, וּמְנִיחַ מִקְצָת
68 הַשְּׂדֵה יָבֵשׁ וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ גֵרֵן - חֵיב לְהִנִּיחַ פָּאָה לְזֶה
69 שֶׁמוֹכֵר אוֹתוֹ לֵחַ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, וְלִזֶּה שֶׁקּוֹצֵר אוֹתוֹ יָבֵשׁ בְּפָנָיו
70 עֲצָמוֹ; שֶׁהַשּׂוֹק וְהַגֵּרֵן, כְּשֶׁנִּי מִינֵן הֵן.
71 יד. הַזּוֹרֵעַ אֶת שְׂדֵהוּ מִן אֶחָד - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה עוֹשֶׂהוּ
72 שְׂנֵי גֵרֵנוֹת, מְנִיחַ פָּאָה אַחַת; וְזֶרַע שְׂנֵי מִינֵין - אֵף עַל פִּי
73 שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָן גֵּרֵן אֶחָד, נֹתֵן פָּאָה לְמִין זֶה בְּפָנָיו
74 עֲצָמוֹ וּפָאָה לְמִין זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ.
75 טו. זְרָעָה שְׂנֵי גֵוָנִים מִמֵּין אֶחָד, כְּגוֹן שְׂזוּרְעָה שְׂנֵי מִינֵי
76 חֲטִיִּם אוֹ שְׂנֵי מִינֵי שְׁעוּרִים - אִם עֲשָׂן גֵּרֵן אֶחָד, נֹתֵן
77 פָּאָה אַחַת; שְׂתֵי גֵרֵנוֹת, נֹתֵן שְׂתֵי פָּאוֹת; וְדָבָר זֶה, הַלֵּכָה
78 לְמִשְׁחָה מְסִינִי.
79 טז. הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ, נֹתְנִין שְׂתֵי פָּאוֹת; חֲזָרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ,
80 נֹתְנִין פָּאָה אַחַת. הַשְּׁתֵּפִין שֶׁקָּצְרוּ חֲצֵי הַשְּׂדֵה, וְאַחֵר כָּף
81 חֲלָקוֹ - זֶה שֶׁלָּקַח הַקָּצוֹר, אֵינוֹ מְפָרִישׁ כְּלוּם; וְזֶה שֶׁלָּקַח
82 הַקָּמָה, מְפָרִישׁ עַל הַחֲצֵי שֶׁלָּקַח בְּלִבּוֹ. חֲזָרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ,
83 וְקָצְרוּ הַחֲצֵי הָאֲחֵר בְּשִׁתְּפוֹת - כָּל אֶחָד מֵהֶן מְפָרִישׁ
84 מִחֲלָקוֹ שֶׁבְּקָמָה עַל חֲלָק חֲבֵרוֹ שֶׁבְּקָמָה, אָבֵל לֹא עַל הַחֲצֵי
85 שֶׁנִּקְצָר.
86 יז. שְׂדֵה שֶׁהִגִּיעַ חֲצִיָּה עַד שְׁלִישׁ, וְחֲצִיָּה לֹא הִגִּיעַ,
87 וְהִתְחִיל וְקָצַר בְּחֲצֵי שֶׁהִגִּיעַ חֲצִי, וְאַחֵר כָּף הַבִּיאָה כְּלָה
88 שְׁלִישׁ, וְאַחֵר כָּף גִּמְרֵי הַחֲצֵי הָרָאשׁוֹן שֶׁהִגִּיעַ בְּתַחֲלָה -
89 מְפָרִישׁ מִן הָרָאשׁוֹן עַל הָאֲמִצְעִיִּים, וּמִן הָאֲמִצְעִיִּים עַל
90 הָרָאשׁוֹן וְעַל הָאֲחֵרוֹן; אָבֵל לֹא מִן הָרָאשׁוֹן עַל הָאֲחֵרוֹן.
91 יח. הַמוֹכֵר מְקוֹמוֹת מִשְׂדֵּהוּ לְאֲנָשִׁים הִרְבָּה - אִם
92 מָכַר כָּל הַשְּׂדֵה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נֹתֵן פָּאָה מִחֲלָקוֹ שֶׁלָּקַח.
93 וְאִם הִתְחִיל בַּעַל הַשְּׂדֵה לְקַצֹּר, וּמָכַר מְקָצֵת וְשִׁיר מְקָצֵת

1 א. אֵין מְנִיחִין אֶת הַפָּאָה מִשְׂדֵּה עַל חֲבֵרָתָהּ. בִּיצֵד? הָיָה
2 לוֹ שְׂתֵי שְׂדוֹת - לֹא יִקְצֵר אֶת הָאֲחַת כְּלָה, וְיִנִּיחַ בְּשִׁנָּה
3 פָּאָה הָרְאוּיָה לְשִׁתְּיָהּ, שְׁנֹאמֵר: "לֹא תִכְלֶה פָּאָת שְׂדֵךְ
4 בְּקֶצֶרְךָ", שִׁנִּיחַ כָּל אַחַת וְאֲחַת פָּאָה הָרְאוּיָה לָהּ. וְאִם
5 הִנִּיחַ מִשְׂדֵּה עַל חֲבֵרָתָהּ, אֵינָה פָּאָה.
6 ב. הָיָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה כְּלָה מִן אֶחָד, וְהָיָה נָחַל בְּתוֹךְ
7 הַשְּׂדֵה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מוֹשֵׁף, אוֹ אֲמַת [=תַּעֲלָת] הַמַּיִם
8 שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַצֹּר מֵה שֶׁבִּשְׁנֵי צִדֵּיהָ כְּאֲחַת, וְהָיָה שֶׁתִּהְיֶה
9 מוֹשְׁכַת וְקִבּוּעָה - הָרִי זֶה כְּשִׁתֵּי שְׂדוֹת, וְנֹתֵן פָּאָה מִצֵּד
10 זֶה לְעֲצָמוֹ וּפָאָה מִצֵּד זֶה לְעֲצָמוֹ.
11 ג. וְכֵן אִם הָיָה מִפְּסִיק [מִפְּרִיד] בְּהַ דֶּרֶךְ הַיְּחִיד שֶׁהָיָה רָחֵב
12 אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ הַרְבֵּים הַרְחָב שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה. אָבֵל
13 שְׂבִיל הַיְּחִיד, וְהָיָה הַפְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ שְׂבִיל
14 הַרְבֵּים הַפְּחוֹת מִשֵּׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - אִם הָיָה קְבוּעַ בִּימּוֹת
15 הַחֲמָה וּבִימּוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּסִיק; וְאִם אֵינוֹ קְבוּעַ בִּימּוֹת
16 הַגְּשָׁמִים - אֵינוֹ מִפְּסִיק, אָלֹא הָרִי הִיא כְּשֶׂדֶה אַחַת.
17 ד. הָיָה מִפְּסִיק בְּהַ אֶרֶץ בּוֹרָה שֶׁאֵינָה זְרוּעָה וְלֹא חֲרוּשָׁה,
18 אוֹ אֶרֶץ נִירָה - וְהִיא שְׂנֹחֲרָשָׁה וְלֹא נִזְרָעָה - אוֹ שֶׁהַפְּסִיק
19 בְּהַ זָרַע אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה חֲטִיִּם מִכָּאן וְחֲטִיִּם מִכָּאן
20 וּשְׁעוּרִים בְּאֶמְצַע, אוֹ שֶׁקָּצַר בְּאֶמְצַע אֶפְלוֹ קָדָם שֶׁתִּבְאֶה
21 שְׁלִישׁ וְחֲרַשׁ מְקוֹם שֶׁקָּצַר - הָרִי זֶה נִפְסָקֵת לְשְׂתֵי שְׂדוֹת;
22 וְהָיָה, שֶׁהָיָה רָחֵב כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ, כְּשֶׁלֶּשֶׁה תִּלְמִים שֶׁל
23 פְּתִיחַ [=תַּחֲלִיל הַחֲרִישָׁה] - וְהָיָה פְּחוֹת מִבֵּית רַבַּע. בְּמָה
24 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׂדֶה קִטְנָה שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל שְׂתֵי
25 אַמּוֹת אוֹ פְּחוֹת; אָבֵל אִם הָיָה זִמְרָה עַל זֶה, אֵין הַבּוֹר
26 אוֹ הַנִּיר מִפְּסִיקָה לְשָׁנִים, אָלֹא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ רָחֵב בֵּית
27 רַבַּע. אָבֵל זָרַע אַחֵר כָּל שֶׁהָיָה מִפְּסִיק בְּהַ.
28 ה. אָכְלָה גּוֹבָאִי [מִין אֲרֵבָה], אוֹ קֶרְסֻמוֹהַ נְמִלִּים בְּאֶמְצַע
29 - אִם חֲרַשׁ מְקוֹם שֶׁאָכְלוּ, הָרִי זֶה מִפְּסִיק.
30 ו. הַזּוֹרֵעַ בְּהַר שֶׁאֵינוֹ כָּלֹ שָׁוֶה, אָלֹא יֵשׁ בּוֹ תִּלְמִים תִּלְמִים
31 גְּבוּהִין וּמְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת עֲמֻקּוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
32 לְחַרֵּשׁ אוֹתוֹ כָּלֹ וְלִזְרֹעַ אוֹתוֹ בְּאֶחָד, אָלֹא נִחְרַשׁ הַמְּקוֹם
33 הַגְּבוּהַ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׂדֶה אַחַת, וּמְנִיחַ פָּאָה אַחַת
34 בְּסוֹף הַהַר עַל כָּל הַהַר.
35 ז. מִדְּרָגוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת עֲשָׂרָה טַפְחִים, נֹתֵן פָּאָה מִכָּל
36 אַחַת וְאֲחַת; וְאִם הָיָה רָאשֵׁי שְׁוֹרוֹת מְעֻרְבִין, נֹתֵן מֵאֲחַת
37 עַל הַכָּל. הָיָה פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין רָאשֵׁי
38 הַשְּׁוֹרוֹת מְעֻרְבִין, נֹתֵן מֵאֲחַת עַל הַכָּל. הָיָה סֹלַע עַל פְּנֵי
39 כָּל הַשְּׂדֵה - אִם עוֹקֵר הוּא אֶת הַמִּתְרָשָׁה מִצֵּד זֶה וְנֹתְנָה
40 מִצֵּד זֶה, מִפְּסִיק; וְאִם לֹא, אֵינוֹ מִפְּסִיק.
41 ח. הַזּוֹרֵעַ שְׂדֵה שִׁשׁ בְּהַ אֵילָנוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא
42 מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת [עֲרוּגוֹת מְרוּבְּעוֹת] בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְאֵין כָּל
43 הַזָּרַע מְעֻרָב - נֹתֵן פָּאָה אַחַת לְכָל הַשְּׂדֵה; שֶׁהַדָּבָר יִדּוּעַ
44 שֶׁשְּׂדֵה אַחַת הִיא, וּמִפְּנֵי מְקוֹם הָאֵילָנוֹת נִחְלָק הַזָּרַע.
45 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הָאֵילָנוֹת כָּל עֲשָׂרָה

החיצונית; שהרי היא [השבולת שאין ראשה מגיע לקמה] 45
 כנופלת מתוך המגל, ואף על פי שצדין לא נקצרה. 46
 והשבלים שבקש, הרי הן של בעל השדה. 47
 ה. הרוח שפזרה את העמרים, ונתערב קציר של בעל 48
 הבית עם הלקט - אומדין את השדה כמה לקט היא 49
 ראיה לעשות, ונותן לעניים; מפני שזה אנס. וכמה הוא 50
 שעור זה? ארבעת קבין תבואה לכל בית כור. 51
 ו. לקט שנפל לארץ, ולא לקטוהו עניים, וכא בעל הבית 52
 והגדיש את הקציר שלו על הארץ - כיצד הוא עושה? 53
 מפנה הגדיש שלו כלו למקום אחר, וכל השבלים 54
 הנוגעות בארץ - כלן לעניים; מפני שאין אנו יודעין איו 55
 היא מהן שהיתה לקט, וספק מתנות עניים לעניים - 56
 שנאמר: "תעזב", הנח לפניהן משלך. 57
 ז. ולמה אין אומדין אותה, ויתן לעניים מה שראויה 58
 לעשות לקט? מפני שעבר והגדיש על הלקט, קנסוהו; 59
 ואפלו היה שוגג, ואפלו היה הלקט שעורים והגדיש 60
 עליו חטים, ואפלו קרא לעניים ולא באו, ואפלו 61
 הגדישוהו אחרים שלא מדעתו - כל הנוגעות בארץ, 62
 הרי הן לעניים. 63
 ח. הצרך לרבץ [=להרטיב] את שדהו קדם שילקטו 64
 העניים לקט שבה - אם הזקוק מרבה על הפסד הלקט, 65
 מתר לרבץ; ואם הפסד הלקט מרבה על הפסדו, אסור 66
 לרבץ. ואם קבץ את כל הלקט, והניחו על הגדר עד 67
 שיבוא העני ויטלנו - הרי זו מדת חסידות. 68
 ט. זרעים הנמצאים בחרי הנמלים - אם היו החרים 69
 בתוף הקמה, הרי הוא של בעל השדה; שאין לעניים 70
 מתנה בתוף הקמה. ואם היו במקום שנקצר - הרי זה של 71
 עניים; שמא מן הלקט גררהו. ואף על פי שנמצא שחר, 72
 אין אומדין: 'הרי זה משנה שעברה' - שספק הלקט, 73
 לקט. 74
 י. שבלת של לקט שנתערבה בגדיש - הרי זה מפריש 75
 שתי שבולות, ואומר על אחת מהן: 'אם הלקט היא זו, 76
 הרי היא לעניים; ואם אינה לקט - הרי המעשרות שהיא 77
 חייבת בהן שבלת זו, קבועים בשבלת שניה'; וחוזר ומתנה 78
 בן על שבלת שניה, ונותן את אחת מהן לעני, והאחרת 79
 תהיה מעשר. 80
 יא. לא ישכר אדם את הפועל, על מנת שילקט בנו 81
 אחריו; אבל האריסין והחכורות והמוכר קמתו לחברו 82
 לקצר, ולקט בנו אחריו. ויש לפועל להביא את אשמו 83
 ובניו ללקט אחריו, ואפלו שכרו לטל חצי הקציר או 84
 שלישו או רביעו בשכרו. 85
 יב. מי שאינו מניח את העניים ללקט, או שהוא מניח 86
 את אחד ומונע את אחד, או שסיע את אחד מהן על חברו 87
 - הרי זה גוזל את העניים. 88
 יג. ואסור לאדם להרביץ ארי וכיוצא בו בתוף שדהו, 89

1 - בעל השדה נותן פאה הראויה לכל; שפיון שהתחיל
 2 לקצר, נתחייב בכל. ואם מכר תחלה - מפריש הלוקח על
 3 מה שלקח, ובעל השדה על מה ששיר.
 4 יט. שדה אילן, אין מפסיק בה אלא גדר גבוה המבדיל
 5 בין האילנות; אבל אם היה הגדר מבדיל מלמטה, והבדים
 6 והפאות מערבין מלמעלה ונוגעין בגדר על גבו - הרי זה
 7 כשדה אחת, ונותנין פאה לכל.
 8 כ. שנים שלקחו אילן אחד, נותנין ממנו פאה אחת; לקח
 9 זה צפונה וזה דרומה - זה נותן פאה לעצמו, וזה נותן פאה
 10 לעצמו.
 11 כא. החריבין - כל שאדם עומד בצד חרוב זה וחברו
 12 בצד חרוב אחר, ורואין זה את זה - הרי הן כלן כשדה
 13 אחת, ופאה אחת לכלן; היו שני הצדדין רואין את
 14 האמצעיים, ואין הצדדין רואין זה את זה - מפריש מצד
 15 אחד מן הראשונים על האמצעיים ומן האמצעיים על
 16 הראשונים, אבל לא יפריש מצד ראשון זה על צד האחר.
 17 כב. הזיתים - כל שיש מהן ברוח אחת מרוחות העיר,
 18 כגון זיתים שיש במערב העיר כלן, או במזרח - הרי הן
 19 כשדה אחת, ופאה אחת לכלן.
 20 כג. הבוצר את מקצת פרמו מכאן ומכאן, כדי להקל מעל
 21 הגפן עד שימצאו שאר האשכולות רוח ויוסיפו - הוא
 22 הנקרא 'מדל'; וכבר בארנו, שהבוצר מרוח אחת אינו
 23 מדל, ולפיכך נותן מן הנשאך פאה הראויה לכל - ואף
 24 על פי שבוצר לשוק. אבל אם הדל למכר בשוק, אינו נותן
 25 פאה לזה שהדל; הדל להביא לביתו - נותן מן הנשאך
 26 שהניח לדרך, פאה הראויה לכל.

פרק ד

28 א. אינה הוא לקט? זה הנופל מתוך המגל בשעת
 29 הקצירה, או הנופל מתוך ידו כשיקבץ השבלים ויקצר;
 30 והוא, שהיה הנופל שבלת אחת או שתיים; אבל אם נפלו
 31 שלש כאחת, הרי שלשתן לבעל השדה. והנופל מאחר
 32 המגל, או מאחר היד - אפלו שבלת אחת, אינה לקט.
 33 ב. היה קוצר בידו בלא מגל - הנופל מתוך ידו אינו לקט;
 34 אבל התולש דברים שתולשין אותן - הנופל מתוך ידו
 35 לקט. היה קוצר או תולש דבר שדרכו להתלש, ואחר
 36 שקצר מלא זורעו או תלש מלא קמצו, הכהו קוצ' ונפל
 37 מידו על הארץ - הרי זה של בעל הבית.
 38 ג. היה קוצר ונשארה שבלת אחת לא נקצרה, ונקצר כל
 39 סביבותיה - אם היה ראשה מגיע לקמה שבצדה ויכולה
 40 להקצר עם הקמה, הרי היא של בעל השדה; ואם לאו,
 41 הרי היא של עניים.
 42 ד. היו שתי שבולות זו בצד זו - הפנימית יכולה להקצר
 43 עם הקמה, והחיצונית יכולה להקצר עם הפנימית ואינה
 44 יכולה להקצר עם הקמה - הפנימית נצלת, ומצלת את

48 כז. מי שהיה לו חמש גפנים, ובצרון לתוף ביתו - אם
49 לאכלן ענבים [בציר עראי] - פטור מן הפרט ומן השכחה
50 ומן הרבעי, וחיוב בעוללות [נשאר] החיוב בעוללות מותנה
51 בבציר; ואם בצרון יין - חיב בכל, אלא אם כן שיר
52 מקצתו.

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ד

פרק ה

54 א. העמר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה,
55 שכחו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שכחוהו אלו
56 ואלו והיו שם אחרים עובדין ורואין אותו בשעה
57 ששכחוהו - אינו שכחה; עד שישכחוהו כל אדם. ואפלו
58 עמר הטמון - אם נשכח, הרי זה שכחה.
59 ב. היה בעל השדה בעיר, ואמר: "יודע אני שהפועלים
60 שוכחין עמר שבמקום פלוני" - שכחוהו, הרי זה שכחה;
61 ואם היה בשדה ואמר כן, ושכחוהו - אינו שכחה;
62 שהשכוח מעקרו בשדה, הוא השכחה, אבל בעיר, אפלו
63 זכור ולבסוף שכח, הרי זה שכחה - שנאמר: "ושכחת
64 עמר בשדה", לא בעיר.
65 ג. עמדו העניים בפניו או חפזו בקש והוא זוכר את
66 הקש, או שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו
67 - אינו שכחה; אבל אם נטלו ממקום למקום, אף על פי
68 שהניחו סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לכלים, ושכחו
69 - הרי זה שכחה.
70 ד. נטל עמר להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו, ושכח
71 את שניהן - אם זכר העליון [מצד עצמו] קדם שפגע
72 [=שיתקל] בו, אין התחתון שכחה [שהרי הוא מכוסה
73 בעליון]; ואם לאו, התחתון שכחה.
74 ה. צפו עמרין ברוח חזקה לתוף שדה חבירו, ושכח שם
75 עמר - אינו שכחה, שנאמר: "קצירך בשדה"; אבל פזרה
76 עמריו בתוף שדהו, ושכח - הרי זה שכחה.
77 ו. הנוטל עמר ראשון ושני ושלשי, ושכח את הרביעי -
78 אם היה שם ששי, אין הרביעי שכחה עד שיטל החמישי;
79 ואם היו חמשה בלבד - משישקה כדי לטל את החמישי,
80 הרי הרביעי שכחה.
81 ז. שדה שעמריה מצרפבין, ושכח את אחד מהן - אינו
82 שכחה, עד שיטל את כל סביבותיו.
83 ח. הלוי והשומע והבצלים וכיצא בהן - אף על פי שהן
84 טמונין בארץ, יש להן שכחה. הקוצר בליזה ושכח קמה,
85 או שעמר בליזה ושכח עמר, וכן הסומה ששכח - יש להן
86 שכחה; ואם היה הסומה או הקוצר בליזה מתכוון לטל
87 את הגס הגס, אין לו שכחה. וכל האומר: 'הריני קוצר
88 על מנת מה שאני שוכח, אני נוטל' - יש לו שכחה; שכל
89 המתנה על הכתוב בתורה, תנאו בטל.
90 ט. תבואה שקצרה עד שלא נגמרה להאכילה לבקמה,
91 וכן אם קצרה אגדות אגדות ולא עשאה עמרים, וכן

1 כדי שיראו העניים ויכרחו. היו שם עניים שאינן ראוין
2 לטל לקט - אם זכור בעל הבית למחות בידן, ממחה;
3 ואם לאו, מניחן מפני דרכי שלום.
4 יד. המפקיר את הלקט עם נפילת רבו - אינו הפקר;
5 מאחר שנשר רבו, אין לו בו רשות.
6 טו. איזה הוא פרט? זה גרגר אחד או שני גרגרין,
7 הנפטרין מן האשכול בשעת הבצירה; נפלו שלשה גרגרין
8 בבת אחת, אינו פרט.
9 טז. היה בוצר וכורת את האשכול, והסבף בעלין ונפל
10 לארץ ונפטר - אינו פרט. היה בוצר ומשליף לארץ -
11 כשמפנה האשכולות, אפלו חצי אשכול הנמצא שם,
12 פרט; וכן אשכול שלם שנפטר שם, הרי הוא פרט
13 [כמגידש על הלקט שהוזכר למעלה]. והמניח את הפלפלה
14 תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל את העניים.
15 יז. איזו היא עוללות? זה אשכול הקטן שאינו מצבה
16 כאשכולות, שאין לו כתף, ואין ענביו נוטפות זו על זו
17 אלא מפזרות. יש לה כתף ואין לה נטף, נטף ואין לה
18 כתף - הרי היא של בעל הגרם; ואם ספק - לעניים.
19 יח. איזה הוא כתף? פסיגין המחברות בשדרה זו על גבי
20 זו; נטף, ענבים המחברות בשדרה ויורדות; והוא שיהיו
21 כל הענבים שבעוללות, נוזעין בפס ידו [שיכול לגעת בכל
22 גרגר בנפרד]. ולמה נקרא שמו 'עולל'? מפני שהוא לשאר
23 האשכולות כעולל לאיש.
24 יט. ואין בעל הבית חיב לבצר העוללות ולהנחן לעניים,
25 אלא הן בוצרין אותן לעצמן; וגרגר יחיד, הרי הוא
26 עוללות.
27 כ. זמורה שהיה בה אשכול, ובארפכה של זמורה עוללת
28 - אם נקצרה [=נחתכת] עם האשכול, הרי היא של בעל
29 הגרם; ואם לאו, הרי היא לעניים.
30 כא. גרם שפלו עוללות, הרי הוא של עניים - שנאמר:
31 "וכרמך לא תעולל", אפלו פלו עוללות. ואין הפרט
32 והעוללות נזהגין אלא בגרם בלבד.
33 כב. אין העניים זוכין לקח פרט ועוללות, עד שיתחיל
34 בעל הגרם לבצר את פרמו - שנאמר: "כי תבצר פרמך,
35 לא תעולל"; וכמה יבצר ויהיו זוכין בהן? שלשה
36 אשכולות שהן עושין רביע.
37 כג. המקדיש את פרמו עד שלא נודעו העוללות, אין
38 העוללות לעניים; ואם משנודעו העוללות - העוללות
39 לעניים, ויתנו שכר גדולם להקדש.
40 כד. הזמר את הגפן אחר שנודעו העוללות, הרי זה זומר
41 כדרכו; וכשם שכורת האשכולות, כך כורת העוללות.
42 כה. גוי שמכר פרמו לישראל לבצר, חיב בעוללות;
43 ישראל וגוי שהיו שתפין בגרם - חלקו של ישראל חיב,
44 ושל גוי פטור.
45 כו. כן לוי שנתנו לו מעשר טבל, ומצא בו עוללות -
46 נותנן לעני; ואם נקצרה עם האשכול [הרי היא שלו] -
47 יש לו [אף] לעשותה תרומת מעשר על מקום אחר.

סאתים, הרי אלו שכחה; וכן יראה לי שהן שכחה, אפלו
היה בשניהן יתר מסאתים.
יט. כמה שיש בה סאתים, ושכחה - אינה שכחה; אין
בה סאתים - רואין את השבילים הדקות כאלו הן בריאות
וארפות, ואת השדופות כאלו הן מלאות, ואם היתה
ראויה אחר אמדן זה לעשות סאתים ושכחה, אינה שכחה.
כ. שכח סאה תבואה עקורה, וסאה שאינה עקורה - אינן
מצטרפין, אלא שניהן שכחה; וכן בשום ובבצלים ובפרות
האילן - אם שכח מקצתן בקרקע ומקצתן תלוש, ובשניהן
סאתים - אינן מצטרפין, אלא שניהן שכחה.
כא. השוכח עמר בצד הקמה שאינה שכוחה - אינה
שכחה, שנאמר: "כי תקצר ושכחת עמר"; שסביבותיו
קציר - שכחה, אבל עמר שסביבותיו קמה - אינה שכחה.
וכן אם שכח קמה בצד קמה שאינה שכוחה - אפלו היתה
זו שאינה שכוחה קלח אחד - הרי זו מצלת את השכוחה,
והיתה מתר לקחתה. אבל אם שכח עמר או קמה בצד עמר
שאינו שכוח - אפלו היה בו סאתים - אינו מציל אותן,
והרי השכוח לעניינם. אין קמת חבירו מצלת על עמר שלו;
ואין קמת שעורים מצלת על עמר חטים, עד שתהיה
הקמה ממין העמר.
כב. השוכח אילן בין האילנות, אפלו היה בו כמה סאין
פרות, או ששכח שני אילנות - הרי הן שכחה; שלשה -
אינה שכחה.
כג. כמה דברים אמורים? באילן שאינו ידוע ומפרסם
במקומו, כגון שהיה עומד בצד הגת או בצד הפרצה; או
במעשיו, כגון שהיה עושה זיתים הרבה; או בשמו, כגון
שהיה לו שם ידוע, כגון 'זית הנטופה' בין הזיתים, שהוא
נוטף שמן הרבה, או 'השפכני' או 'הבישני'. אבל אם היה
בו אחד משלשה דברים אלו - אינו שכחה, שנאמר:
"ושכחת עמר בשדה"; עמר שאתה שוכחו לעולם, ואין
אתה יודע בו אלא אם תשוב ותראהו - יצא זה, שאתה
זוכרו לאחר זמן ואף על פי שלא תפגע בו, מפני שהוא
ידוע ומפרסם.
כד. היה מסים בדעתו, הרי זה כמפרסם ידוע. היה עומד
בצד הדקל, הדקל מסימו. היו שניהן זית נטופה וכיוצא
בו, זה מסים את זה. היתה כל שדהו זית נטופה, ושכח
אחת מהן או שתים - יש לו שכחה. כמה דברים אמורים?
שלא התחיל באילן זה המפרסם. אבל אם התחיל בו
ושכח מקצתו - הרי זה שכחה, ואף על פי שהוא מפרסם;
והוא, שיהיה הנשאר בו פחות מסאתים; אבל סאתים -
אינו שכחה, אלא אם כן שכח כל האילן, כמו שבארנו.
כה. זית העומד באמצע השורות לבדו, ושלש שורות של
זיתים מקיפין אותו משלש רוחותיו - אף על פי שאין
בכל שורה מהן אלא שני זיתים, ושכח את האמצעי -
אינו שכחה; שהרי השורות הסתירוהו. ולמה אמרו זית
בלבד? מפני שהיה שם חשוב בארץ ישראל באותו הזמן.

השומים והבצלים שתלשן אגדות קטנות להמכר לשוק
ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גרן - אין להן שכחה.
י. הקוצר שהתחיל לקצר, ושכח לפניו ולאחריו -
שלאחריו שכחה, ושלפניו אינו שכחה, שנאמר: "לא
תשוב לקחתו" - אינו שכחה, עד שיעבר ממנו ויניחו
לאחריו.
יא. שנים שהתחילו לקצר באמצע השדה, זה פניו לצפון
וזה פניו לדרום, ושכחו לפניהן ולאחריהן - שלפניהן
שכחה; מפני שכל אחד מהן, זה שלפניו - הוא לאחריו
של חבירו. והעמר ששכחוהו לאחריהן במקום שהתחילו
ממנו, אינו שכחה; מפני שהוא מערב עם השורות שמן
המזרח למערב, והן מוכיחין עליו שאינו שכוח. וכן
השורות של עמרים שפנו אותן לגרן, והתחילו שנים
מאמצע שורה, ושכחו עמר באמצע בין אחריהן - אינו
שכחה; מפני שהוא באמצע השורה שמן המערב למזרח
שעדין לא התחילו בה, והיא מוכחת עליו שאינו שכוח.
יב. הקוצר, ואלם אלמות אלמות, וחזר ופנה האלמות,
והן הנגראין 'עמרים', במקום זה למקום אחר, ומקום
השני למקום שלישי, ומקום שלישי לגרן, ושכח העמר
בשעה שפנה ממקום למקום - אם פנה העמרים למקום
שהוא גמר מלאכה ושכח, יש לו שכחה; וכשפנה ממקום
שהוא גמר מלאכה לגרן, אין לו שכחה. ואם פנה העמרים
למקום שאינו גמר מלאכה ושכח, אין לו שכחה; וכשפנה
ממקום שאינו גמר מלאכה, יש לו שכחה.
יג. איזה הוא מקום שהוא גמר מלאכה? זה מקום שדעתו
לקבץ כל העמרין שם ולדוש אותן שם, או להוליכן משם
למקום גדיש שהוא הגרן; ומקום שאינו גמר מלאכה, הוא
המקום שמקבצין בו העמרים כדי לעשות מהם אלמות
גדולות כדי להוליכן למקום אחר.
יד. שתי פריכות המבדלות זו מזו - שכחה; ושלש - אינן
שכחה. שני עמרין המבדלין זה מזה - שכחה; ושלשה -
אינן שכחה.
טו. שני צבורי זיתים והחרובין המבדלין זה מזה -
שכחה; ושלשה - אינן שכחה. שני חצגי פשתן - שכחה;
ושלשה - אינן שכחה.
טז. שתי גפנות, וכן בשאר האילנות - שנים המבדלין זה
מזה - שכחה; ושלשה - אינן שכחה; שנאמר: "לעני
ולגר תעזב אתם" - אפלו היו שנים, אחד לעני ואחד לגר.
יז. היו כל העמרים של קב קב, ואחד של ארבעת קבין
ושכחו - הרי זה שכחה; יתר על הארבעה - אינו שכחה.
וכן אם היו של שני שני קבין, ואחד יתר על שמונת קבין
- אינו שכחה.
יח. העמר שיש בו סאתים, ושכחו - אינו שכחה,
שנאמר: "ושכחת עמר בשדה", עמר ולא גדיש - אף על
פי שכל העמרים סאתים סאתים. שכח שני עמרים - אף
על פי שיש בשניהן סאתים - הואיל ואין בכל אחד מהן

מתוך מהדורת חזק

47 ו. מעשר ראשון שלוקח הלוי, מפריש ממנו אחד מעשרה,
48 ונותנו לכהן, והוא תרומת מעשר; ועליו נאמר בתורה:
49 "ואל הלויים תדבר".
50 ז. בעל השדה שעברו עליו עניים, והיה לו שם מעשר עני
51 - נותן לכל עני שיעברו עליו מן המעשר כדי שבעו,
52 שגאמר: "ואכלו בשעריך, ושבעו" -
53 (ח) כדי שבעו. וכמה? אם מן החטים נתן, לא יפחות
54 מחצי קב; ואם מן השעורים נתן, לא יפחות מקב; ואם מן
55 הפסמין, לא יפחות מקב וחצי; ואם מן הגרגרות, לא
56 יפחות מקב; ואם מן הדבילה, לא יפחות ממשקל חמש
57 ועשרים סלע; ואם מן הזין, לא יפחות מחצי לג; ואם מן
58 השמן נתן, לא יפחות מרביעית; מן הארז, רבע הקב. נתן
59 לו ירק, נותן לו משקל ליטרה, והוא משקל חמשה
60 ושלשים דינר; מן התרובין, שלשת קבין; מן האגוזים,
61 עשרה; מן האפרסקין, חמשה; מן הרמונים, שתיים;
62 ואתרוג, אחד. ואם נתן לו משאר הפרות, לא יפחות מקדי
63 שימכרם ויקח בדמיהן מזון שתי סעודות.
64 ט. היה לו דבר מועט, והעניים מרבין ואין בו כדי לתן
65 לכל אחד ואחד פשעור - נותן לפניהן, והן מחלקין ביניהן.
66 י. ומעשר עני המתחלק בגרן - אין בו טובת הנאה
67 לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין על פרהו; ואפלו עני
68 שבישראל, מוציאין אותו מידו. אבל המתחלק בבית - יש
69 בו טובת הנאה לבעלים, ונותנו לכל עני שיירצה.
70 יא. היה לו מעשר בגרן, ורצה לתנו לעני קרובו או מידעו
71 - יש לו להפריש מחצה לתנו לו, והחצי - מחלקו לכל עני
72 שיעברו, פשעור שאמרנו.
73 יב. כמה דברים אמורים, שאינו נותן לעני אלא כדי
74 שבעו? בשדה; אבל אם היה המעשר בבית, מחלקו לכל
75 העניים אפלו כזית כזית; שאינו מצוה לתן כדי שבעו אלא
76 בשדה - שהרי אינו מוצא שם לקח, שגאמר: "ואכלו
77 בשעריך, ושבעו".
78 יג. באו איש ואשה לבית - נותנין לאשה תחלה, ופטרין
79 אותה; ואחר כך נותנין לאיש. אב ובנו, איש וקרובו, שני
80 אחין, שני שתפין, שהיה אחד מהן עני - נותן לו האחר
81 מעשר עני שלו.
82 יד. שני עניים שקבלו שדה בארסות - זה מפריש מעשר
83 עני מחלקו ונותנו לחברו, וכן חברו מפריש מחלקו ונותן
84 לו.
85 טו. המקבל שדה לקצר, אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר
86 עני. אימתי? בזמן שקבלה ממנו לקח חלק בכל השדה,
87 כגון שנתן לו שלישה או רביעה בשכרו. אבל אם אמר לו
88 בעל השדה: 'שליש מה שאמתי קוצר בלבד היא שלך', או
89 'רביע מה שתקצר' - הרי זה אין לו כלום עד שיקצר,
90 ובשעת הקציר עני הוא; לפיכך, מתר בלקט שכחה ופאה.
91 ואסור במעשר עני - שאין מפרישין מעשר עני אלא אחר
92 שקצר, והרי זכה בחלקו שקצר.
93 טז. המוכר את שדהו קרקע ופרות, והעני - הרי זה מתר

1 כו. איזה הוא שכחה בערים? כל שאינו יכול לפשט את
2 ידו ולטלה; ובכרם, משיעברו מן גפן מן הגפנים וישפח
3 אותה; בדלית ובדקל, משיירד הימנו; ושאר כל האילן,
4 משיפנה וילף לו. כמה דברים אמורים? שלא התחיל בו;
5 אבל אם התחיל בו ושכחו - אינו שכחה, עד שיבצר את
6 כל סביביו.
7 כז. המפקיר את פרמו, והשפים בבקר וזכה בו לעצמו,
8 ובצרו - חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה; שהרי
9 "שדה" ו"כרם" אני קורא בו - מפני שהיה לו, והרי הוא
10 שלו. אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים, הרי זה
11 פטור מן הכל. ובין כך ובין כך פטור מן המעשרות, כמו
12 שיתבאר.
13 פרק ו
14 א. מתנה אחרת ששית יש לעניים בזרע הארץ, והוא
15 המעשר שנותנין לעניים, והוא הנקרא 'מעשר עני'.
16 ב. וזה הוא סדר הפרשת תרומות ומעשרות: אחר שקוצר
17 זרע הארץ, או אוסף פרי העץ, ותגמר מלאכתו - מפריש
18 ממנו אחד מן החמשים, וזה הוא הנקרא 'תרומה גדולה',
19 ונותנה לכהן; ועל זה נאמר בתורה: "ראשית דגנך תירשך
20 ויצהרך". ואחר כך מפריש מן השאר אחד מן העשרה,
21 וזה הוא הנקרא 'מעשר ראשון', ונותנו ללוי; ועל זה
22 נאמר בתורה: "כי את מעשר בני ישראל וגו'", ונאמר:
23 "ולבני לוי, הנה נתתי כל מעשר בישאל".
24 ג. ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה, והוא הנקרא
25 'מעשר שני', והוא לבעליו, אוכלין אותו בירושלים; ועליו
26 נאמר: "ואם גאל וגאל איש ממעשרו", ועליו נאמר:
27 "עשר תעשר... ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר
28 לשכן שמו שם, מעשר דגנך וכו'".
29 ד. על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע,
30 ובשנה וברביעית ובחמישית; אבל בששית ובשלישית מן
31 השבוע - אחר שמפרישין מעשר ראשון, מפריש מן השאר
32 מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא 'מעשר עני', ואין
33 בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני; ועליו נאמר
34 בתורה: "מקצה שלש שנים, תוציא את כל מעשר תבואתך
35 בשנה ההיא, והנחת בשעריך. ובא הלוי וכו'", ועליו
36 נאמר: "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה
37 השלישית, שנת המעשר וכו'".
38 ה. שנת השמיטה - כלה הפקר; ואין בה לא תרומה, ולא
39 מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני, ולא מעשר עני.
40 ובחוצה לארץ, שאין בה שמטת קרקע - מפרישין בארץ
41 מצרים ובעמון ומואב, מעשר ראשון ומעשר עני; מפני
42 שארצות אלו קרובות לארץ ישראל, כדי שיהיו עניים
43 ישראל נסמכין עליה בשביעית. והלכה למשה מסיני,
44 שיהיו מפרישין בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית.
45 אבל בשנער, מפרישין בשביעית מעשר שני, כסדר רב
46 השנים.

הנמכר בפונדיון כשהיו החטים ארבע סאין בסלע [שהוא 47
ככר של רובע הקב, ויש בו כדי שתי טעודות]; וכבר בארנו 48
כל המדות. ואם לן - נותנין לו מצע שיזן עליו, וכסת לתן 49
תחת מראשוהו, ושמן וקטנית; ואם שבת - נותנין לו מזון 50
שלוש טעודות, ושמן וקטנית ודג וירק. ואם היו מכירין 51
אותו, נותנין לו לפי כבודו. 52

ט. עני שאינו רוצה לקח צדקה, מצרימין עליו ונותנין לו 53
לשם מתנה או לשם הלואה; וצשיר המרעב את עצמו, 54
ועינו צרה במקומו שלא יאכל ממנו ולא ישקה - אין 55
משגיחין בו. 56

י. מי שאינו רוצה לתן צדקה, או שיתן מעט ממה שראוי 57
לו - בית דין כופין אותו, ומפין אותו עד שיתן מה 58
שאמרוהו לתן; ויורדין לנכסיו בפניו, ולוקחין מהן מה 59
שראוי לו לתן. וממשכנין על הצדקה, ואפלו בערבי 60
שבתות. 61

יא. אדם שזע [=נדב] שהוא נותן צדקה יתר מן הראוי לו, 62
או שפוצר לעצמו ונותן לגבאין כדי שלא יתביש - אסור 63
לתבעו ולגבות ממנו צדקה; וגבאי שמכלימו ושואל ממנו 64
- עתיד להפרע ממנו, שנאמר: "ופקדתי על כל לחציו". 65

יב. אין פוסקין צדקה על התומים, ואפלו לפדיון שבויים, 66
ואף על פי שיש להן ממון הרבה; ואם פסק הדין עליהן 67
כדי לשום להם שם, מותר. גבאי צדקה לוקחין מן הנשים 68
ומן התינוקות דבר מועט, אבל לא דבר מרבה - שחזקת 69
המרבה, גנבה או גזל משל אחרים. וכמה הוא מועט 70
שלשה? הכל לפי עשר הבצלים או עניותו. 71

יג. עני שהוא קרובו, קודם לכל אדם; ועני ביתו, קודמין 72
לעני עירו; ועני עירו, קודמין לעני עיר אחרת, שנאמר: 73
"לאחיד לעניו ולאביו בראצו". 74

יד. מי שהלך בסחורה, ופסקו עליו אנשי העיר שהלך שם 75
צדקה - הרי זה נותן לעניי אותה העיר. ואם היו רבים, 76
ופסקו עליהן צדקה - נותנין; וכשהן באין, מביאין אותה 77
עמהן ומפרנסין בה עניים עירם. ואם יש שם חקר עיר 78
[תלמיד חכם המתעסק בצרכי הציבור] - יתנו אותה לחקר 79
עיר, והוא מחלקה כמו שיראה לו. 80

טו. האומר: 'יתנו מאתים דינר לבית הכנסת', או 'יתנו ספר 81
תורה לבית הכנסת' - יתנו לבית הכנסת שהוא רגיל בו; 82
ואם היה רגיל בשניהם, יתנו לשניהם. האומר: 'יתנו מאתים 83
דינרין לעניים', יתנו לעניי אותה העיר. 84

יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ד

פרק ח

א. הצדקה, הרי היא בכלל הנדרים. לפיכך, האומר: 'הרי 87
עלי סלע לצדקה', או 'הרי הסלע הוא צדקה' - חייב לתנה 88
לעניים מיד; ואם אחר, חייב ב"לא תאחר לשלמו" - שהרי 89
בידו לתן מיד, והעניים מצויין הן. אם אין שם עניים, 90
מפריש ומניח עד שימצא עניים. ואם התנה שלא יתן עד 91

1 בלקט שכחה ופאה ומעשר עני שלה. והלוקח אסור בהן,
2 ואף על פי שעדין לא נתן דמים; ואפלו לזה הדמים
3 ולקחה, הרי זה אסור במתנות עניים.

4 יז. מעשר עני - אין פורעין ממנו מלואו, ואין משלמין
5 ממנו את התגמולין [החזר טובה], ואין פודין בו שבויים,
6 ואין עושין בו שושבינות [מתנה לזוג הנישא], ואין נותנין
7 ממנו דבר לצדקה; אבל משלחין ממנו דבר של גמילות
8 חסדים, וצריך להודיעו שהוא מעשר עני. ונותנין אותו
9 לחקר עיר [לדב - כמתנה] בטובה. ואין מוציאין אותו
10 מהארץ לחוצה לארץ, שנאמר: "והנחת בשעריך", ואומר:
11 "ואכלו בשעריך, ושבעו".

פרק ז

12 א. מצות עשה לתן צדקה לעניי ישראל כפי מה שראוי
13 לעני, אם היתה יד הנותן משגת - שנאמר: "פתח תפתח
14 את ירך לו", ונאמר: "והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך",
15 ונאמר: "וחי אחיד עמך". 16

17 ב. וכל הרואה עני מבקש, והעלים עינו ממנו, ולא נתן
18 לו צדקה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תאמץ את
19 לבבך, ולא תקפץ את ירך, מאחיד האביון".

20 ג. לפי מה שחסר העני, אמה מצוה לתן לו - אם אין לו
21 פסות, מכסים אותו; אין לו כלי בית, קונין לו כלי בית;
22 אין לו אשה, משיאין אותו אשה; ואם היתה אשה,
23 משיאין אותה לאיש. אפלו היה דרכו של זה העני לרכב
24 על הסוס ועבד רץ לפניו, והעני ויכר מנכסיו - קונין לו
25 סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו, שנאמר: "די מחסורו
26 אשר יחסר לו"; ומצוה אמה להשלים חסרונו, ואין אמה
27 מצוה לעשרו.

28 ד. יתום שבא להשיאו אשה - שוכרין לו בית, ומציעין
29 לו מטה וכל כלי תשמישו, ואחר כך משיאין לו אשה.

30 ה. בא עני ושאל די מחסורו, ואין יד הנותן משגת - נותן
31 לו כפי השגת ידו. וכמה? עד חמש נכסיו, מצוה מן
32 המבחר; ואחד מצשרה בנכסיו, בינוני; פחות מכן, עין
33 רעה. וילעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל
34 בשנה; וכל הנותן פחות מזה, לא קיים מצוה. ואפלו עני
35 המתפרנס מן הצדקה, חייב לתן צדקה לאחר.

36 ו. עני שאין מכירין אותו, ואמר: 'רעב אני, האכילוני' -
37 אין בודקין אחריו שמא רמאי הוא, אלא מפרנסין אותו
38 מיד. היה ערם, ואמר: 'פסוני' - בודקין אחריו שמא רמאי
39 הוא; ואם היו מכירין אותו - מכסין אותו לפי כבודו מיד,
40 ואין בודקין אחריו.

41 ז. מפרנסין ומכסין עניי גוים עם עניי ישראל, מפני דרכי
42 שלום. ועני המחזיר על הפתחים, אין נזקקין לו למתנה
43 מרבה; אבל נותנין לו מתנה מועטת. ואסור להחזיר את
44 העני ששאל ריקם, ואפלו אמה נותן לו גרוגרת אחת,
45 שנאמר: "אל ישוב דך, נכלם".

46 ח. אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום, מכפר אחד

מתוך מהדורת חזק

47 והמַעֲלִים עֵינָיו מִפְדִּיּוֹנוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל "לֹא תֹאמַר
 48 אֶת לִבְךָ, וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת דִּדְךָ", וְעַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם
 49 רַעַךְ", וְעַל "לֹא יִרְדְּנוּ בַּפֶּה לַעֲנִיךָ"; וּבִטֵּל מִצְוַת "פֶּתַח
 50 תִּפְתָּח אֶת דִּדְךָ", וּמִצְוַת "וְחִי אַחִיר עִמָּךְ", "וְאַהֲבַת לְרַעַךְ
 51 כְּמוֹךָ", וְ"הִצַּל לְקַחִים לַמָּוֶת", וְהִרְבֵּה דְבָרִים כְּאַלוֹ. וְאֵין
 52 לָךְ מִצְוָה רַבָּה כְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים.
 53 יא. אֲנָשִׁי הָעִיר שָׁבוּ מַעוֹת לִבְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכֹא לָהֶם
 54 דְּבַר מִצְוָה - מוֹצִיאִין בּוֹ אֶת הַמַּעוֹת. כְּנוּ אַבְנִים וְקוֹרוֹת
 55 - לֹא יִמְכְּרוּ אוֹתָם לְדַבֵּר מִצְוָה, אֲלֵא לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים; אִף
 56 עַל פִּי שֶׁהֵבִיא אֶת הַלְבָנִים, וְגִדְּרוּ אֶת הָאֲבָנִים [וְהִתְקִינוּ
 57 לַבְנִיּוֹן, וּפָצְלוּ אֶת הַקּוֹרוֹת, וְהִתְקִינוּ הַכֹּל לִבְנֵי - מוֹכְרִין
 58 הַכֹּל לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים בְּלִבְדֹּ. אֲבָל אִם כְּנוּ וְגִמְרוּ - לֹא
 59 יִמְכְּרוּ אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲלֵא יִגְבּוּ לְפִדְיוֹנָם מִן הַחֲבוֹר.
 60 יב. אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִים בְּיָתֵר עַל דְּמִיָּהֶם, מִפְּנֵי תִקְוָה
 61 הָעוֹלָם - שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם לְשִׁבּוֹתָם;
 62 וְאֵין מְכַרִּיחִין אֶת הַשְּׁבוּיִים, מִפְּנֵי תִקְוָה הָעוֹלָם - שֶׁלֹּא
 63 יִהְיוּ הָאוֹיְבִים מְכַבִּידִין עֲלֵיהֶם אֶת הָעַל, וּמְרַבִּים
 64 בְּשִׁמְרָתָם.
 65 יג. מִי שֶׁמְכַר עַצְמוֹ וּכְנִי לַגּוֹיִם, אוֹ שֶׁלָּוָה מִהֶן, וְשָׁבוּ
 66 אוֹתָן אוֹ אֶסְרוּ אוֹתוֹ בְּהַלְוָתָן - פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה,
 67 מִצְוָה לְפִדּוֹתוֹ; שְׁלִישִׁית, אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, אֲבָל פּוֹדִין אֶת
 68 הַבָּנִים לְאַחֵר מִיתֵּר אֲבִיהֶם. וְאִם בִּקְשׁוּ לְהִרְגּוֹ, פּוֹדִין אוֹתוֹ
 69 מִיָּדָם אֲפִלּוּ אַחֵר כְּמֹה פַּעַמִּים.
 70 יד. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה - הוֹאִיל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבֹדוֹת וְקָבַל עָלָיו
 71 מִצְוֹת, פּוֹדִין אוֹתוֹ כִּי־יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה; וְשָׁבוּ שֶׁנִּשְׁתַּמְּדוּ
 72 אֲפִלּוּ לַמִּצְוָה אַחַת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אוֹכֵל וְנָבִלָה לְהַכְעִיס
 73 וְכִיּוֹצֵא בָּזָה - אֶסְרוּ לְפִדּוֹתוֹ.
 74 טו. הָאִשָּׁה קוֹדֶמֶת לְאִישׁ, לְהַכְלִיל וּלְכַסּוֹת וּלְהוֹצִיא
 75 מִבֵּית הַשָּׁבִי - מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דִּרְכּוֹ לְחַזֵּר וְאֵין הָאִשָּׁה דִּרְכָּהּ
 76 לְחַזֵּר, וּבִשְׁתֵּמָה מְרַבָּה; וְאִם הָיָה שֶׁנִּיָּהָ בְּשִׁבְיָהּ, וְנִתְּבַעַר
 77 שֶׁנִּיָּהָ לְדַבֵּר עֲרוּהָ - הָאִישׁ קוֹדֵם לְפִדּוֹת, לְפִי שֶׁאֵין דִּרְכּוֹ
 78 לְכַדֵּר.
 79 טז. יְתוֹם וְיִתוּמָה שֶׁבָּאוּ לְהִשָּׂא אוֹתָן - מִשִּׂיאִין אֶת
 80 הָאִשָּׁה קֹדֶם לְאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁתֵּמָה שֶׁל אִשָּׁה מְרַבָּה; וְלֹא
 81 יִפְתָּחוּ לָהּ מִמַּשְׁקַל שֶׁשָּׂה דִּנְרִין וּרְבִיעֵ דִּנְרֵי שֶׁל כֶּסֶף
 82 טָהוֹר; וְאִם יֵשׁ בָּפִים שֶׁל צֶדֶקָה, נִתְּנִין לָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ.
 83 יז. הָיָה לְפָנֵינוּ עֲנִיִּים הִרְבֵּה, אוֹ שְׁבוּיִים הִרְבֵּה, וְאֵין בָּפִים
 84 כְּדֵי לְפָרְגֵם אוֹ כְּדֵי לְכַסּוֹת אוֹ כְּדֵי לְפִדּוֹת אֶת כָּלָן -
 85 מִקְדִּימִין אֶת הַכֶּהֱן לְלוֹי, לְלוֹי קוֹדֵם לְיִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל
 86 לְחֵלֶל, וְחֵלֶל לְשִׁתּוּקִי, וְשִׁתּוּקִי לְאֶסּוּפִי, וְאֶסּוּפִי לְמִמּוֹר,
 87 וּמִמּוֹר לְנִתְּנִין; וְנִתְּנִין קוֹדֵם לְגֵר, שֶׁהִנְתִּין גְּדֹל עֲמֻנּוֹ
 88 בְּקִדְשָׁהּ; וְגֵר קוֹדֵם לְעֶבֶד מִשְׁחָרָר, לְפִי שֶׁהָיָה בְּכָלֵל אֲרוּר
 89 [- כְּנָעַן עֶבֶד וְגוֹ'].
 90 יח. בְּמֹה דְבָרִים אֲמֹרִים? בִּשְׁהִיּוֹ שׁוֹיִן בְּחֻכְמָה; אֲבָל אִם
 91 הָיָה כְּהֵן גְּדוֹל עִם הָעָרֶץ וּמִמּוֹר תִּלְמִיד חֻכְמִים, תִּלְמִיד
 92 חֻכְמִים קוֹדֵם. וְכֹל הַגְּדוֹל בְּחֻכְמָה, קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ; וְאִם

1 שִׁימָצָא עֲנִי, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ; וְכֵן אִם הִתְנָה בְּשִׁעָה
 2 שֶׁנִּדְּרָה בְּצִדְקָה אוֹ הִתְנַבֵּב אוֹתָהּ, שִׁיְהִי גִבְאִין וְשִׂיאִין
 3 לְשִׁנּוּתָהּ וּלְצִרְף אוֹתָהּ בְּזָהָב - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין.
 4 ב. הַמִּתְפִּיס בְּצִדְקָה, חֵיב כִּשְׂאֵר הַנְּדָרִים. בִּיצֵד? אָמַר:
 5 'הָרִי סֹלַע זֶה כְּזוֹ', הָרִי זֶה צִדְקָה. הַפְרִישׁ סֹלַע וְאָמַר: 'הָרִי
 6 זֶה צִדְקָה', וְלָקַח סֹלַע שְׁנִיָּה וְאָמַר: 'זֶה' - הָרִי הַשְּׁנִיָּה
 7 צִדְקָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ.
 8 ג. הַנּוֹדֵר צִדְקָה וְלֹא יָדַע כְּמֹה נִדֵּר, יִתֵּן עַד שִׂיאֵמֶר: 'לֹא
 9 לָכֵךְ נִתְּבַנְתִּי'.
 10 ד. אֶחָד הָאֹמֵר: 'סֹלַע זֶה לְצִדְקָה', אוֹ הָאֹמֵר: 'הָרִי עָלַי
 11 סֹלַע לְצִדְקָה', וְהַפְרִישׁ הַסֹּלַע - אִם רָצָה לְשִׁנּוּתָהּ בְּאַחֲרֵת,
 12 מִתֵּר; וְאִם מִשְׁהִיָּעָה לִּיד הַגִּבְאִי, אֶסְרוּ לְשִׁנּוּתָהּ. וְאִם רָצוּ
 13 הַגִּבְאִין לְצִרְף הַמַּעוֹת וּלְעִשׂוֹתָן דִּינְרִין, אֵין רִשְׁאִין; אֲלֵא
 14 אִם אֵין שָׁם עֲנִיִּים לְחַלֵּק - מְצָרְפִין לְאַחֲרִים, אֲבָל לֹא
 15 לְעִצְמוֹן.
 16 ה. הָיָה לְעֲנִיִּים הִנָּהָ בְּעֹכֹב הַמַּעוֹת בְּיַד הַגִּבְאִי כְּדֵי
 17 לְעִשׂוֹת לְאַחֲרִים לִתֵּן - הָרִי אוֹתוֹ הַגִּבְאִי מִתֵּר לְלוֹוֹת אוֹתָן
 18 הַמַּעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים, וּפּוֹרַע; שֶׁהַצִּדְקָה, אֵינָה כְּהַקְדָּשׁ שֶׁאֶסְרוּ
 19 לְהַנּוֹת בּוֹ.
 20 ו. מִי שֶׁהִתְנַבֵּב מִנּוּרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶסְרוּ לְשִׁנּוּתָהּ;
 21 וְאִם לְדַבֵּר מִצְוָה, מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע
 22 שָׁם בְּעֲלִיָּה מַעְלִיָּה, אֲלֵא אוֹמְרִין: 'זֶה הַמִּנּוּרָה אוֹ נֵר שֶׁל
 23 פְּלוּגִי'. וְאִם נִשְׁתַּקַּע שָׁם הַבְּעָלִים מַעְלִיָּה, מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ
 24 אֲפִלּוּ לְדַבֵּר הַרְשׁוּת.
 25 ז. בְּמֹה דְבָרִים אֲמֹרִים? בִּשְׁהִיָּה הַמִּתְנַבֵּב יִשְׂרָאֵל; אֲבָל
 26 אִם הָיָה גּוֹי - אֶסְרוּ לְשִׁנּוּתָהּ אֲפִלּוּ לְדַבֵּר מִצְוָה, עַד
 27 שִׁיִּשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעֲלִיָּה מַעְלִיָּה; שְׁמָא יֹאמֵר הַגּוֹי: 'הַקְדַּשְׁתִּי
 28 דְּבַר לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל יְהוּדִים, וּמְכַרוּ אוֹתוֹ לְעִצְמוֹן'.
 29 ח. גּוֹי שֶׁהִתְנַבֵּב לְבָדֵק הַבֵּית, אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ תַּחֲלָה.
 30 וְאִם לָקָחוּ מִמֶּנּוּ, אֵין מְחִזְרִין לוֹ; וְאִם הָיָה דְּבַר מִסִּסִּים,
 31 כְּגוֹן קוֹרָה אוֹ אֶבֶן, מְחִזְרִין לוֹ - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן דְּבַר
 32 מִסִּסִּים בְּמַקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא לָכֶם וְלָנוּ, לְבָנוֹת בֵּית
 33 לְאַלְהֵינוּ". אֲבָל לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְקַבְּלִין מִהֶן לְכַתְּחָלָה;
 34 וְהוּא, שִׂיאֵמֶר: 'בִּדְעַת יִשְׂרָאֵל הַפְּרָשְׁתִּי'; וְאִם לֹא אָמַר -
 35 טַעוֹן גְּנִיזָה, שְׁמָא בָּלְבוּ לַשָּׁמַיִם. וְאֵין מְקַבְּלִין מִהֶן לְחֻמַּת
 36 יְרוּשָׁלַיִם, וְלֹא לְאַמַּת הַיָּם שֶׁבָּה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָכֶם אֵין
 37 חֵלֶק וְצִדְקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם".
 38 ט. אֶסְרוּ לְיִשְׂרָאֵל לִטֵּל צֶדֶקָה מִן הַגּוֹיִם בְּפִרְהֶסְיָה; וְאִם
 39 אֵינוֹ יָכוֹל לְחִיּוֹת בְּצִדְקָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטֵּלָהּ מִן
 40 הַגּוֹיִם בְּצִנְעָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. וּמִלָּךְ אוֹ שֶׁר מִן הַגּוֹיִם
 41 שֶׁשָּׁלַח מִמּוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְצִדְקָה - אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ לוֹ,
 42 מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת; אֲלֵא נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְיִתְּנוּ לְעֲנִי גּוֹיִם
 43 בְּסִתֵּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ.
 44 י. פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, קוֹדֵם לְפִרְכָּסֶת עֲנִיִּים וְלִכְסוּתָם. וְאֵין לָךְ
 45 מִצְוָה רַבָּה כְּמוֹ פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים; שֶׁהַשְּׁבוּיִ, הָרִי הוּא בְּכָלֵל
 46 הָרַעֲבִים וְהַעֲמָאִים, וּבְכָלֵל הָעֲרָמִים, וְעוֹמֵד בְּסִפְנֵי נִפְשׁוֹת.

ט. מצא הגבאי מעות בשוק - לא יתנם לתוך כיסו [שלא יחשד שמכניס לכיסו מכספי הצדקה], אלא נותן לתוך ארנקי של צדקה; ולכשיגיע לביתו, ישלם.
י. היה הגבאי נושה בחברו מנה, ופרעו בשוק - לא יתנם לתוך כיסו, אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה; ולכשיגיע לביתו, ישלם. ולא ימנה מעות הקפה שנים שנים אלא אחד אחד, מפני החשד [שלוקח לעצמו מטבע מול מטבע] - שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישראל".
יא. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - מצרפין המעות דינרין לאחרים, ואין מצרפים לעצמן; גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחרים, ואין מוכרין לעצמם. ואין מחשבים בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין - שנאמר: "אף לא יחשב אתם הכסף הנתן על דם, כי באמונה הם עשים".
יב. מי שישב במדינה שלשים יום, כופין אותו לתן צדקה לקפה עם בני המדינה; יושב שם שלשה חדשים, כופין אותו לתן תמחוי; יושב שם ששה חדשים, כופין אותו לתן צדקה בכסות; שמכסים בה עניי העיר; יושב שם תשעה חדשים, כופין אותו לתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים ועושין להן כל צרכי קבורה.
יג. מי שיש לו מזון שתי סעודות, אסור לו לטל מן התמחוי; היו לו מזון ארבע עשרה סעודות, לא יטל מן הקפה. היו לו מאתים זוז, אף על פי שאינו נושא ונותן בהם, או שהיו לו תמשים זוז, והוא נושא ונותן בהן - הרי זה לא יטל לקט שכתה ופאה ומעשר עני; היו לו מאתים חסר דינר - אפלו אלה נותנין לו כאחד, הרי זה מתר לקט. היו בידו מעות, והרי הן עליו חוב, או שהיו ממשכנין לכתבת אשתו - הרי זה מתר לקט.
יד. עני שצרך, ויש לו חצר וכלי בית, אפלו היו לו כלי כסף וכלי זהב - אין מחבין אותו למכר את ביתו ואת כלי תשמישו, אלא מתר לקט; ומצוה לתן לו. במה דברים אמורים? בכלי אכילה ושתיה ומצעות ומלבוש וכיוצא בהן; אבל אם היו כלי כסף או כלי זהב כגון מנורה או עלי וכיוצא בהן, מוכרין ולוקח פחות מהן. במה דברים אמורים? קדם שיגיע לגבות מן העם [כי אם מתרומה פרטית]; אבל אחר שגבה הצדקה - מחבין אותו למכר כליו ולקח אחרים פחותין מהן, ואחר כך יטל.
טו. בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר, ותמו לו המעות בדרך, ואין לו מה יאכל עתה - הרי זה מתר לקט לקט שכתה ופאה ומעשר עני, ולהנות מן הצדקה; ולכשיגיע לביתו, אינו חייב לשלם - שהרי עני היה באותה שעה. הא למה זה דומה? לעני שהעשיר, שאינו חייב לשלם.
טז. מי שהיו לו פתים ושודות וקרמים, ואם מכרן עתה בימי הגשמים מוכר בזול, ואם הניחן עד ימות החמה

1 היה אחד מהן רבו או אביו - אף על פי שיש שם גדול
2 מהן בחכמה, רבו או אביו שהוא תלמיד חכמים קודם
3 לזה שהוא גדול מהן בחכמה.

פרק ט

א. כל עיר שיש בה ישראל - חבין להעמיד מהן גבאי צדקה, אנשים ידועים ונאמנים, שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת, ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי לתן, ודבר הקצוב עליו; והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת, ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעת ימים. וזו היא הקרצת [הנקראת] קפה של צדקה.
ב. וכן מצמידין גבאין שלוקחין בכל יום יום מכל חצר פת ומיני מאכל ופרות, או מעות ממי שהוא מתנדב לפי שעה; ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים, ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יומו. וזה הוא הנקרא 'תמחוי'.
ג. מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל, שאין להן קפה של צדקה; אבל התמחוי - יש מקומות שנהגו בו, ויש מקומות שלא נהגו בו. והמנהג הפשוט היום, שיהיו גבאי הקפה מחזירין בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת.
ד. בתעניות, מחלקין מזונות לעניים; וכל תענית שאכלו העם ולנו, ולא חלקו צדקה לעניים - הרי אלו בשופכי דמים, ועליהם נאמר בקבלה: "צדק ילין בה - ועתה מרצחים". במה דברים אמורים? בשלא חלקו הפת והפרות שאוכלין בה הפת, כגון תמרים או ענבים; אבל אם אחרו המעות או החטים, אינן בשופכי דמים.
ה. הקפה אינה נגבית אלא בשנים, שאין עושין שורה על הצבור במזון פחות משנים; ומתר להאמין אחד על המעות של קפה. ואינה נתחלקת אלא בשלשה, מפני שהוא פריני ממונות, שנותן לכל אחד די מחסורו לשבת. והתמחוי נגבה בשלשה, שאינו דבר קצוב [ונדרשים לקצוב בעצמם תוך כדי הגבייה]; ומתחלק בשלשה.
ו. התמחוי נגבה בכל יום, והקפה מערב שבת לערב שבת; והתמחוי לעניי עולם, והקפה לעניי אותה העיר בלבד.
ז. ושאין בני העיר לעשות קפה תמחוי, ותמחוי קפה, ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור, ואף על פי שלא התנו בן בשעה שגבו; ואם היה במדינה חכם גדול שהכל גובין על דעתו, והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה - הרי זה רשאי לשנה אותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור.
ח. גבאי צדקה, אינן רשאין לפרש זה מזה בשוק, אלא כדי שיהיה זה פורש לשער וזה פורש לתנות [שנשמר קשר עין], וגובין.

ומתאונן [=מצטער] עמו על צרתו, שנאמר: "אם לא
 כיתי לקשה יום, עגמה נפשי לאביון"; ומדבר לו דברי
 תחנונים ונחמות, שנאמר: "ולב אלמנה ארנן".
 ח. שאל העני ממו, ואין בידו כלום לתן לו - פיסהו
 בדברים. ואסור לגער בעני, או להגביה הקול עליו בעת
 - מפני שלבו נשבר ונדכה; והרי הוא אומר: "לב נשבר
 ונדכה - אלהים, לא תבנה", ואומר: "להחיות רוח
 שפלים, ולהחיות לב נדכאים". ואוי למי שהכלים את
 העני, אוי לו; אלא יהיה לו כאב, בין ברחמים בין
 בדברים, שנאמר: "אב אנכי לאביונים".
 ו. הכופה אחרים לתן צדקה, ומעשה אותן - שכרו גדול
 משכר הנותן; ועל גבאי צדקה וכיוצא בהן נאמר:
 "ומצדיקי הרבים פכוכבים".
 ז. שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: מעלה
 גדולה שאין למעלה ממנה - זה המחזיק ביד ישראל
 שמו, ונותן לו מתנה או הלואה, או עושה עמו שתפות,
 או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך
 לבריות ולא ישאל; ועל זה נאמר: "והחזקת בו, גר
 ותושב וחי עמך" - כלומר, החזק בו שלא יפול ויצטרך.
 ח. פחות מזה - הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי נתן,
 ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה; כגון
 לשפת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנים בה
 בחשאי, והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי.
 וקרוב לזה - הנותן לתוך קפה של צדקה; ולא יתן אדם
 לתוך קפה של צדקה, אלא אם כן יודע שהממנה נאמן
 ותכס ויודע לנהוג בפנייה בן תרדיון.
 ט. פחות מזה - שידע הנותן למי יתן, ולא ידע העני ממי
 לקח; כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר, ומשליכין
 המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה
 היא, אם אין הממנה בצדקה נוהגין פשוטה.
 י. פחות מזה - שידע העני ממי נטל, ולא ידע הנותן;
 כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם
 ומפשילין לאחוריהם, ובאין העניים ונוטלין, כדי שלא
 יהיה להם בושה.
 יא. פחות מזה - שיתן לעני בידו, קדם שישאל.
 יב. פחות מזה - שיתן לו כראוי לתן לו, אחר שישאל.
 יג. פחות מזה - שיתן לו פחות מן הראוי, בסכר פנים
 ופחות.
 יד. פחות מזה - שיתן לו בעצב.
 טו. גדולי החכמים היו נוהגין פרוטה לעני קדם כל
 תפלה, ואחר כך מתפללין - שנאמר: "אני בצדק אחזה
 פניד".
 טז. הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב
 במזונותיהם, כדי ללמד הזכרים תורה, ולהנהיג הבנות
 בדרך ישרה ולא יהיו מבזות, וכן הנותן מזונות לאביו
 ולאמו - הרי זה בכלל הצדקה; וצדקה גדולה היא,
 שהקורב קודם. וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על

1 מוכרן בשויהם - אין מחיבין אותו למכר, אלא מאכילין
 2 אותו מעשר עני עד תצי דמיהן; ולא ידחק עצמו, וימכר
 3 שלא בזמן מכירה.
 4 יז. היו שאר האדם מוכרין ביקר, והוא אינו מוצא מי
 5 שיסח ממנו אלא בזול, מפני שהוא דחוק וטרוד - אין
 6 מחיבין אותו למכר; אלא אוכל מעשר עני והולך, עד
 7 שימכר בשוה, וידעו הכל שאינו דחוק למכר.
 8 יח. עני שגבו לו כדי להשלים מחסורו, והותירו על מה
 9 שהוא צריך - הרי המותר שלו; ומותר לעניים.
 10 מותר שבויים, לשבויים; ומותר שבוי, לאותו שבוי. מותר
 11 מתים, למתים; ומותר המת, ליורשיו.
 12 יט. עני שנתן פרוסה לתמחוי, או פרוטה לקפה - מקבלין
 13 ממנו; ואם לא נתן, אין מחיבין אותו לתן. נתנו לו בגדים
 14 חדשים, והחזירו להן את השחקין - מקבלין ממנו; ואם
 15 לא נתן, אין מחיבין אותו לתן.

פרק י

17 א. חיבין אנו להזהר במצות צדקה, יתר מכל מצוות עשה
 18 - שהצדקה סימן לצדיקי זרע אברהם אבינו, שנאמר: "כי
 19 ידעתי, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות
 20 צדקה". ואין כסא ישראל מתכוונן ודת האמת עומדת אלא
 21 בצדקה, שנאמר: "בצדקה תכונני"; ואין ישראל נגאלין
 22 אלא בזכות הצדקה, שנאמר: "ציון, במשפט תפדה;
 23 ושביה, בצדקה".
 24 ב. ולעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא
 25 הזק נגלל בשביל הצדקה - שנאמר: "והיה מעשה
 26 הצדקה, שלום". כל המרחם - מרחמין עליו, שנאמר:
 27 "ונתן לך רחמים, ורחמך והרבה"; וכל מי שהוא אכזרי
 28 ואינו מרחם, יחוש ליחוסו - שאין האכזריות מצויה אלא
 29 בגוים, שנאמר: "אכזרי המה, ולא ירחמו". כל ישראל
 30 והגולה אליהם - פאחים הם, שנאמר: "בנים אתם לה'
 31 אלהים"; אם לא ירחם האב על אחיו, מי ירחם עליו?
 32 ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן, הלגוים ששונאים אותן
 33 ורודפין אחריהן? ! הא אין עיניהם תלויות, אלא לאחיהם.
 34 ג. כל המעלים עיניו מן הצדקה - הרי זה נקרא 'בליעל',
 35 כמו שנקרא עובד עבודה זרה 'בליעל'; ובעבודה זרה הוא
 36 אומר: "יצאו אנשים בני בליעל", ובמעלים עיניו מן
 37 הצדקה הוא אומר: "השמר לך, פן יהיה דבר עם לכבוד
 38 בליעל". ונקרא 'רשע', שנאמר: "ורחמי רשעים, אכזרי";
 39 ונקרא 'חוטא', שנאמר: "נקרא עליך אל ה', והיה כך
 40 חטא". הקדוש ברוך הוא קרוב לשועת העניים, שנאמר:
 41 "שועת עניים, אתה תשמע"; לפיכך, צריך להזהר
 42 מצעקתם - שהרי ברית פריה להם, שנאמר: "והיה כי
 43 יצעק אלי, ושמעתי כי תנון אני".
 44 ד. כל הנותן צדקה לעני בסכר פנים רעות, ופניו כבושות
 45 בקרקע - אפלו נתן לו אלה והובים, אבד זכותו או
 46 הפסידה. אלא נותן לו בסכר פנים יפות ובשמחה,

בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. 43
ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שנער, מפני 44
שהיא סמוכה לארץ ישראל ורב ישראל הולכין ושכין 45
שם; וחקמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ 46
מצרים ובארץ עמון ומואב, מפני שהן סביבות ארץ 47
ישראל. 48
ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום - היא הארצות 49
שכובש אותן מלך ישראל או שופט או נביא מדעת רב 50
ישראל, וזה הוא הנקרא 'כבוש רבים'. אבל יחיד מ'ישראל 51
או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום - אפלו 52
מן הארץ שנתנה לאברהם - אינו נקרא 'ארץ ישראל', כדי 53
שינהגו בו כל המצוות; ומפני זה חלק יהושע ובית דינו 54
כל ארץ ישראל לשבטים, ואף על פי שלא נכבשה - כדי 55
שלא תהיה כבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש 56
חלקו. 57
ג. הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים 58
וארם צובה ואחלב וכיצא בהן - אף על פי שמלך ישראל 59
הוא, ועל פי בית דין הגדול היה עושה - אינו בארץ 60
ישראל לכל דבר, ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בכל 61
ומצרים, אלא יצאו מפלל חוצה לארץ, ולהיותן בארץ 62
ישראל לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל? 63
מפני שכבש אותן קדם שיכבש כל ארץ ישראל, אלא 64
נשאר בה משכבה עמים; ואלו תפשו כל ארץ כנען 65
לגבולותיה תחלה, ואחר כך כבש ארצות אחרות - היה 66
כבושו פלו בארץ ישראל לכל דבר. והארצות שכבש דוד, 67
הן הנקראות 'סוריה'. 68
ד. סוריה - יש דברים שהיא בהן בארץ ישראל, ויש 69
דברים שהיא בהן כחוצה לארץ. והקונה בה קרקע, כקונה 70
בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית; והכל 71
בסוריה, מדברי סופרים. 72
ה. כל שהחזיקו בו עולי מצרים, ונתקדש קדשה ראשונה 73
- כיון שגלו, בטלה קדשתו; שקדשה ראשונה - לפי 74
שהיתה מפני הכבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה 75
לעתיד לבוא. כיון שעלו בני הגולה, והחזיקו במקצת 76
הארץ - קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשעתה 77
ולעתיד לבוא; והניחו אותן המקומות שהחזיקו בהן עולי 78
מצרים ולא החזיקו בהן עולי כבש, כשהיו, ולא פטרום מן 79
התרומה והמעשרות, כדי שייסמכו עליהן עניים בשביעית. 80
ורבנו הקדוש התיר בית שאן, מאותן המקומות שלא 81
החזיקו בהן עולי כבש; והוא נמנה על אשקלון, ופטרם מן 82
המעשרות [לפי שלא היה בהן ריכוז יהודי]. 83
ו. נמצא כל העולם פלו לענין מצוות התלויות בארץ, 84
נחלק לשלש מחלקות - ארץ ישראל, וסוריה, וחוצה 85
לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים - כל שהחזיקו עולי 86
בכל חלק אחד, והנשאר שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד 87
חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים - ארץ מצרים 88

שלחננו - הרי זה קורא אל ה' והוא עונה ומתענג עליו, 1
שנאמר: "אז תקרא, וה' יענה". 2
יז. צו חכמים, שיהיו בני ביתו של אדם עניים ויתומים, 3
במקום העבדים - מוטב לו להשתמש באלו, ויהנו בני 4
אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא יהנו בהם זרע חם; שכל 5
המרה עבדים, בכל יום יום יוסיף חטא ועון בעולם; 6
ואם יהיו עניים בני ביתו, כל שעה ושעה מוסיף זכות 7
ומצוות. 8
יח. לעולם ידחק אדם עצמו, ויתגלגל בצער, ואל יצטרך 9
לבריות, ואל ישליך אדם עצמו על הצבור; וכן צו 10
חכמים ואמרו: 'עשה שבתך חל, ואל תצטרך לבריות'. 11
ואפלו היה חכם ומכבד, והעני - יעסק באמנות, ואפלו 12
באמנות מנולת, ולא יצטרך לבריות; מוטב לפשט עורות 13
הגבולות פשוט, ולא יאמר לעם: 'חכם אני וגדול אני וכהן 14
אני, פרנסוני'; ויבך צו חכמים. גדולי החכמים - היו 15
מהן חוטבי עצים, ונושאי הקורות, ושואבי מים לגנות, 16
ועושינן הכרזל והפחמין, ולא שאלו מן הצבור, ולא קבלו 17
מהן כשנתנו להן. 18
יט. כל מי שאינו צריך לטל, ומרמה את העם ונוטל - 19
אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות, והרי הוא בכלל 20
"ארור הגבר אשר יבטח באדם". וכל מי שצריך לטל, 21
ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל, כגון זקן או חולה או 22
בעל יסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל - הרי זה שופך 23
דמים, ומתחייב בנפשו; ואין לו בצערו, אלא עונות 24
וחטאות. וכל מי שצריך לטל, וצער עצמו ודחק את 25
השעה, וחי צער, כדי שלא יטריח על הצבור - אינו 26
מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו ועל כל 27
כיצא בו נאמר: "ברוך הגבר אשר יבטח בה'". 28

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ד

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצוות - שתיים מצוות עשה, ושש 32
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש תרומה 33
גדולה; (ב) להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים 34
תרומות ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר; 35
(ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב 36
כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה; 37
(ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל תללה 38
תרומה, ולא מורס מן הקדשים. ובאור מצוות אלו - 39
בפרקים אלו. 40

פרק א

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא

מתוך מהדורת חזק

תרומת מעשר שתפריש ממנו, אלא מוכרה לכהן, ולוקח
 דמיה.
יב. מכר הגוי הפרות שלו לישראל כשהן מחברין לקרקע
 - אם עד שלא באו לעונת המעשרות, ונגמרו ביד ישראל
 - חיבין בכל, ונותן התרומות והמעשרות לבעלים; ואם
 מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות - מפריש תרומת מעשר
 ומעשר, ונותן מהן לבעלים לפי חשבון. כיצד? לקח
 תבואה ורועה מן הגוי אחר שהביאה שלישי, ונגמרה ביד
 ישראל - מפריש תרומות ומעשרות כמו שבארנו, ונותן
 שני שלישי המעשר ללוי, ושני שלישי תרומת מעשר
 לכהן, ומוכר לו השלישי.
יג. ישראל שמכר פרותיו לגוי קדם שביבאו לעונת
 המעשרות, ונגמרו הגוי - פטורין מן התרומות ומן
 המעשרות; ואם אחר שבאו לעונת המעשרות - אף על פי
 שגמרו הגוי, חיבין בכל מדבריהם. וכן גוי שגמר פרות
 ישראל - הואיל ודגון ביד גוי, אינן חיבין בתרומה
 ומעשרות אלא מדבריהם.
יד. מכר הגוי לישראל פרות מחברין אחר שבאו לעונת
 המעשרות, ומרחן הגוי ברשות ישראל - אינן חיבין
 בתרומה ומעשרות, הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות
 הגוי, ומרחן הגוי - אף על פי שהן ברשות ישראל.
טו. הקונה שדה בסוריה - חיב בתרומות ובמעשרות
 מדבריהם, כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים, כמו
 שבארנו. אבל הקונה פרות מן הגוים בסוריה, בין תלושין
 בין מחברין, אפלו קדם שבאו לעונת המעשרות - אף על
 פי שמרחן ישראל - הואיל ואינן מקרקע שלו, פטורין.
טז. קנה קרקע מן הגוי בסוריה, ופרות מחברין - אם
 הגיעו לעונת המעשרות ביד הגוי, פטורין; ואם עדין לא
 הגיעו לעונת המעשרות, הואיל וקנה אותן עם הקרקע,
 חיב לעשר.
יז. ישראל שהיה אריס לגוי בסוריה - פרותיו פטורין מן
 המעשרות; לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום, ויש לגוי
 קנן בסוריה להפקיע מן המעשרות, כמו שבארנו. וכן
 החוכר [מעבד את השדה תמורת כמות תבואה] והמקבל
 [תמורת אחוז מתפוקת השדה] והשוכר שדה מן הגוי
 בסוריה, פטור מן המעשרות ומן התרומות.
יח. ישראל שלקח בסוריה שדה מן הגוי עד שלא הביאה
 שלישי, וחזר ומוכרה לגוי מאחר שהביאה שלישי - אם חזר
 ישראל ולקחה פעם שניה - הרי זה חיב בתרומות
 ומעשרות, שהרי נתחייבה ביד ישראל.
יט. ישראל שהיה לו קרקע בסוריה, והוריד לה אריס,
 ושלח לו האריס פרות - הרי אלו פטורין; שאני אומר:
 'מן השוק לקח' - והוא, שיהיה אותו המין מצוי בשוק.
כ. שתפות הגוי, חיבת בתרומות ומעשרות. כיצד?
 ישראל וגוי שלקחו שדה בשתפות - אפלו חלקו השדה
 בקמתה, ואין צריך לומר אם חלקו הגדיש - הרי טבל

ושנער ועמון ומואב, המצוות נוהגות בהן מדברי סופרים
 ונביאים; ושאר הארצות, אין תרומות ומעשרות נוהגות
 בהן.
ז. איזו היא הארץ שהחזיקו עולי מצרים? מרקם שהיא
 במזרח ארץ ישראל, עד הים הגדול; מאשקלון שהיא
 לדרום ארץ ישראל, עד עכו שהיא בצפון. הנה מהלך
 מעכו לכזיב - כל הארץ שעל ימינו, שהוא מזרח הדרך -
 הרי היא בחזקת חוצה לארץ, טמאה משום ארץ העמים,
 ופטורה מן המעשר ומן השביעית; עד שיגיע לך שאתו
 המקום מארץ ישראל. וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא
 מערב הדרך - הרי היא בחזקת ארץ ישראל, וטהורה היא
 משום ארץ העמים, וחיבת במעשר ובשביעית; עד שיגיע
 לך שאתו המקום חוצה לארץ. וכל ששופע ויורד מטורי
 סמנוס ולפנים [=לדרום], ארץ ישראל; מטורי סמנוס
 ולחוץ [=לצפון], חוצה לארץ. והנסיך [=איים] שביים,
 רואין אותן כאלו חוט מתחת עליהן מטורי סמנוס ועד נחל
 מצרים - מן החוט ולפנים, ארץ ישראל; ומן החוט ולחוץ,
 חוצה לארץ. וזו היא צורתה:
ח. מהיכן החזיקו עולי כבל? מקזיב ולפנים כנגד המזרח
 [אבל] - ומקזיב ולחוץ עד אמונה והיא סמנוס, ועד הנהר
 והוא נחל מצרים - לא החזיקו בו; וכזיב עצמה, לא
 החזיקו בה.
ט. איזו היא סוריה? מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם
 נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד כבל, בגוף דמשק
 ואחלב וחרן ומבג וכיצא בהן עד שנער; וצהר, הרי היא
 בסוריה. אבל עכו - חוצה לארץ כאשקלון, והן תחומי
 ארץ ישראל.
י. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל - לא הפקיעה מן
 המצוות, אלא הרי היא בקדושתה. לפיכך, אם חזר ישראל
 ולקחה ממנו, אינה פכבוש יחיד, אלא מפריש תרומות
 ומעשרות, ומביא בכורים; והפל מן התורה, כאלו לא
 נמכרה לגוי מעולם. ויש קנן לגוי בסוריה להפקיע מן
 המעשרות ומן השביעית, כמו שיתבאר.
יא. פרות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל - אם
 נגמרה מלאכתו ביד הגוי ומרחן הגוי, פטורין מכלום,
 שנאמר: "דגגך", ולא דגן גוי. ואם לקחן ישראל אחר
 שנתלשו קדם שתגמר מלאכתו, ונגמרו ישראל - חיבין בכל
 מן התורה; ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן, ותרומת
 מעשר ומוכרה לכהן [לפי שאסורה עליו באכילה], ומעשר
 ראשון והרי הוא שלו; מפני שהוא אומר ללוי במעשר
 ולכהן בתרומת מעשר: 'אני באתי מכח איש שאין אתם
 יכולין לטל ממנו כלום'. ומפני מה לא יתן תרומת מעשר
 לכהן, בתרומה גדולה? לפי שנאמר בתרומת מעשר: "כי
 תקחו מאת בני ישראל את המעשר" - טבל שאתה לוקח
 מישראל, אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן;
 אבל טבל שאתה לוקח מן הגוי, אין אתה נותן לכהן

47 שמתשבת חבור אינה כלום. עליו מאליהם בחצר - אם
48 היתה חצר המשמרת פרוטה - הרי אלו חבין, שסתמן
49 לאדם; ואם אינה משמרת, פטורין.
50 ג. זרעוני גנה שאין נאכלין, כגון זרע לפת זרע בצלים
51 וזרע צנון וכיוצא בהן - פטורין מן התרומה ומן
52 המעשרות, מפני שאינן אכל; אבל הקצח, חיב בתרומה
53 ומעשרות.
54 ד. תמרות [דמוי תמר הצמוד לעלה] של תלתן, ושל
55 חרדל, ושל פול הלכן, ושל צלף, והקפרסין [קליפה] של
56 צלף - פטורין, מפני שאינן פרי. במה דברים אמורים?
57 בשורצן לזרע; אבל זרען לזרע, הרי אלו חבין. וכן
58 האבינוט [הפרי עצמו] של צלף חבין, מפני שהן פרי.
59 ה. בסבך שזרעה לזרע, ירקה פטור מן התרומה ומן
60 המעשרות; וזרעה לזרע, מפרש תרומה ומעשרות מן הזרע
61 ומן הזרע. וכן השבת שזרעה לזרע, ירקה פטור; וזרעה
62 לזרע - מתעשרת זרע וזרע, ואינה מתעשרת זרע
63 [גבעולים]; וזרעה לזרע, מפרש תרומה ומעשרות מן
64 הזרע ומן הזרע. וכן השחלים והגרגר שזרע לזרע,
65 מתעשרין זרע וזרע. כיצד מתעשרין לזרע ולזרע? שאם
66 לקט הזרע לאכלו, מפרש תרומה ומעשרות ואחר כך
67 אוכל; וכשייבש ויגסף הזרע שלו, מפרש מן הזרע.
68 ו. הירקות - אף על פי שהן מאכל אדם, אינן חבין
69 במעשרות אלא מדבריהם; לפי שנאמר במעשר: "תבואת
70 וזרע", תבואה וכיוצא בה; אבל הירקות אינם בכלל
71 התבואה. וכן יראה לי, שהוא הדין בתרומה - שהרי נאמר
72 בה: "דגנך תירשך ויצהרך", כל הדומה לאלו; אבל
73 תרומת הזרע - מדבריהם, כמעשר.
74 ז. אין מפרשין תרומה ומעשרות מן הזרע בחוצה לארץ,
75 ואפלו במקומות שאמרנו שמפרשין בהן מעשרות. וכן
76 ירק הבא מחוצה לארץ לארץ - אף על פי שיש עפר
77 בעקריהן, הרי זה פטור ולא גזרו עליו. התבואה והקטנית
78 שזרע לזרע - בטלה דעתו אצל כל אדם, והזרע שלחן
79 פטור; והזרע, חיב בתרומה ומעשרות.
80 ח. התלתן - אף על פי שאינו אכל אדם כשיקשו - הואיל
81 ורב אדם אוכלין אותו בתתלתן, הרי הן חבין בתרומה
82 ומעשרות.
83 ט. ואלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות: הלקט
84 והשכחה והפאה והפרט והעוללות, אפלו העמיד מהן כרי
85 [ערימה]. ואם עשה מהן גרן בשדה - הקבוע למעשרות,
86 ומפרש מהן תרומה ומעשרות; אבל אם עשה הגרן בעיר
87 - פטורין, שהרי קול יש להן, והכל יודעין שהן לקט או
88 שכחה או פאה.
89 י. הלקט והשכחה והפאה של גוי - חבין בתרומה
90 ומעשרות, אלא אם כן הפקיר. וכן התבואה והזיתים שלא
91 הביאו שליש, פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ומנזן
92 יודע? כל שזרעה ומצמחת, בידוע שהביאה שליש. עבר
93 והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש, אינה תרומה.

1 וחלין מערבין בכל קלח וקלח מחלקו של גוי, אף על פי
2 שמרתן הגוי; וחייבין מדבריהם, כמו שבארנו.
3 כא. במה דברים אמורים? בארץ ישראל - שהמעשרות
4 של תורה, ובשל תורה אין ברה [בירור למפרע]; אבל
5 אם לקחו שדה בסוריה - הואיל והמעשרות שם מדבריהם
6 - אפלו חלקו הגדיש, חלקו של גוי פטור מכלום.
7 כב. פרות ארץ ישראל שיעצו לחוצה לארץ, פטורין מן
8 החלה ומן התרומות ומן המעשרות, שנאמר: "אשר אני
9 מביא אתכם שמה" - "שמה" אתם חבין, ובחוצה לה
10 פטורין. ואם יצאו לסוריה, חבין מדבריהם. וכן פרות
11 חוצה לארץ שנכנסו לארץ, חבין בחלה, שנאמר: "שמה"
12 - "שמה" אתם חבין, בין בפרות הארץ בין בפרות חוצה
13 לארץ. ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו
14 לארץ, חבין במעשרות מדבריהם.
15 כג. עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ - בזמן
16 שהספינה גוששת [=מתחככת] בארץ - הרי הצומח בו
17 חיב בתרומה ומעשרות ושביעית, בצומח בארץ ישראל
18 עצמה.
19 כד. אילן שהוא עומד בארץ ונוטה לחוצה לארץ, או
20 עומד בחוצה לארץ ונוטה לארץ - הכל הולך אחר העקר;
21 היו מקצת שרשי בארץ, ומקצת שרשי בחוצה לארץ -
22 אפלו היה צחית סלע מבדיל ביניהן, הרי טבל וחלין
23 מערבין זה בזה.
24 כה. עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש, והיה נקבו
25 בארץ ונפחו חוצה לארץ - הולכין אחר הנוף.
26 כו. התרומה בזמן הזה, ואפלו במקום שהחזיקו עולי
27 בבל, ואפלו בימי עזרא - אינה מן התורה, אלא
28 מדבריהם; שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ ישראל,
29 ובזמן שהיו כל ישראל שם, שנאמר: "כי תבואו", ביאת
30 כלכם כשהיו בירשה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזר
31 בירשה שלישית; לא כשהיו בירשה שניה שהיתה בימי
32 עזרא, שהיתה ביאת מקצתן - ולפיכך לא חיבה אותן מן
33 התורה. וכן יראה לי, שהוא הדין במעשרות, שאין חבין
34 בהן בזמן הזה אלא מדבריהם, כתרומה.

פרק ב

35
36 א. כל אכל אדם, הנשמר, שגדוליו מן הארץ - חיב
37 בתרומה; ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לפהן,
38 שנאמר: "ראשית דגנך תירשך ויצהרך". תתן לו; מה
39 דגן תירוש ויצהר מאכל אדם, וגדוליו מן הארץ, ויש לו
40 בעלים, שנאמר: "דגנך" - אף כל כיוצא בהן חיב
41 בתרומה. וכן במעשרות.
42 ב. הפרישין - אף על פי שאינן מאכל אדם - הואיל
43 ואוכלין אותן בשני רעבון, חבין בתרומה ומעשרות.
44 הסיאה והאזוב והקטנית שזרען מתחלה לאדם, חבין
45 במעשר; וכן כל כיוצא בהן. וזרען לבהמה - אף על פי
46 שנמלך וחשב עליהן לאדם כשהן מחפרין - פטורין,

מתוך מהדורת חזק

46 אחד מארבעים; והבינונית, אחד מחמשים; ועין רעה, 47
אחד ממששים. ולא יפחות מאחד ממששים.
48 ג. כל תרומה שאין להנהיג מקפידין עליה, כגון תרומת
49 התרובין והפליסין - נשללת לכתחלה אחד ממששים. ואלו
50 נשלין אחד ממששים: תרומת גדולי תרומה, וערובי
51 תרומה, ותרומה טמאה שהיתה הטמאה באנס או בשגגה,
52 ותרומת הקדש, ותרומת חוצה לארץ, ותרומת הקצח,
53 והפליסין, והתרובין, והגמזיות, והתרומוסין, ושעורין
54 אדומיות, וכיוצא בהן, ופרות עציץ שאינו נקוב; וכן
55 האפטרופין בשתרומין פרות תומים, תורמין אחד
56 ממששים.
57 ד. אין תורמין תרומה זו לא במדה, ולא במשקל, ולא
58 במנין - לפי שלא נאמר בה שעור; אלא אומד, ומפריש
59 בדעתו כמו אחד מחמשים. אבל תורם הוא את המדוד
60 ואת השקול ואת המנוי. ולא יתרם בסל ובקפה שמדתן
61 ידועה, אבל תורם הוא בהן חצין או שלישן. ולא יתרם
62 בסאה חציה, שחציה מדה.
63 ה. המרבה בתרומה - הואיל ושייר מקצת חלין, הרי זו
64 תרומה; אבל אם אמר: 'כל הפרות האלו תרומה', לא
65 אמר כלום. המתכבן לתרם אחד מעשרה, ועלתה בידו אחד
66 ממששים - תרומתו תרומה; נתכבן לתרם אחד ממששים,
67 ועלתה בידו אחד מחמשים - אינה תרומה.
68 ו. המפריש תרומה, ועלתה בידו אפלו אחד מעשרים -
69 תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד ממששים, וחזר
70 והוסיף לשם תרומה - אותה התוספת חייבת במעשרות;
71 ומפריש ממנה הכהן המעשרות, ואחר כך יאכלנה. תרם
72 ועלתה בידו אחד מחמשים ואחת - הרי זו תרומה, ויחזר
73 ויתרם פעם שניה כדי להשלים השעור שבדעתו;
74 והתוספת הזאת - יש לו להפרישה במדה או במשקל או
75 במנין, אבל לא יפרישה אלא מן המקף (הסמוך, ומבואר
76 להלן) בראשונה.
77 ז. המפריש מקצת התרומה - אותו המקצת אינו תרומה,
78 והרי הוא כחולק הכרי; ואף על פי כן, צריך להפריש
79 תרומת אותו מקצת ממנו, ולא יפריש עליו מפרות אחרות.
80 ח. הפריש מקצת תרומה מכרי זה, ומקצת תרומת כרי
81 אחר ממנו - הרי זה לא יתרם מזה על זה. האומר: 'תרומת
82 הכרי הזה לתוכו' - אם אמר 'בצפוני' או 'בדרומי' - קרא
83 שם, וחייב להפריש ממנו תרומתו; ואם לא עין [סימן]
84 מקום, לא אמר כלום.
85 ט. אמר: 'תרומת הכרי הזה והכרי הזה בזה' - מקום
86 שנסתתמה תרומתו של ראשון, שם נסתתמה תרומתו של
87 שני.
88 י. תרומת מעשר, אין מפרישין אותה באמד; אלא מדקדק
89 בשעורה, ואפלו בזמן הזה - שהרי שעורה מפרש בתורה.
90 יא. דבר שדרכו להמדר - מודד, ודבר הנשקל - שוקל,
91 ודבר שאפשר למנותו - מונה. היה אפשר למנותו ולשקלו

1 יא. וכן ההפך - פטור מן התרומה ומן המעשרות,
2 ואפלו הפקיר הכל; אבל הזרע שדה הפקר, חייב בתרומה
3 ומעשרות.
4 יב. הפקיר קמה וזכה בה, ועבר והפריש ממנה תרומה -
5 הרי זו תרומה; אבל אם הפקיר שבילים וזכה בהן, ועבר
6 והפריש מהן תרומה - אינה תרומה. וכן כל המפריש
7 מדבר שאינו חייב, אינה תרומה; וכן במעשרות. דברים
8 שאין דרכן של רב בני אדם לזרע אותן בגנות ובשדות,
9 אלא חזקתן מן ההפקר - הרי הן פטורין מן התרומה ומן
10 המעשרות; כגון השום בעל בכי, ובצל של רכפה, וגריס
11 הקלקי, וצדשים המצירות, וכיוצא בהן.
12 יג. נתערב דבר שחייב בתרומה בדבר שאינו חייב - כגון
13 יחי נקוף [של עניים מדין פאה] שנתערבו בימי מסיק,
14 וערובי עוללות בענבי בציר - אם יש לו פרות אחרות,
15 מוציא על החייב לפי חשבון. ואם אין לו אלא אלו -
16 מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל, וכאלו הכל חייב
17 בתרומה; ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני, לפי חשבון
18 דבר החייב.
19 יד. התרומה - לכהן, בין טמאה בין טהורה; אפלו נטמא
20 הדגן או התירוש בלו קדם שיפריש, הרי זה חייב להפריש
21 ממנו תרומה בטמאה ולתנה לכהן - שנאמר: "ואני, הנה
22 נתתי לך את משמרת תרומתי" [לשון רבים], אחת טמאה
23 ואחת טהורה. הטהורה, נאכלת לכהנים. והטמאה, יחנו
24 בשרפתה: אם היה שמן, מדליקין אותו; ואם היה דגן
25 וכיוצא בו, מסיקין בו את התנור.
26 טו. וכן תרומת מעשר - אם נטמאת, או נטמא המעשר
27 מפרישין אותה בטמאה, ונתנת לכהן להנות בשרפתה.
28 טז. וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר - מברך
29 קדם שיפריש בברך שמברכין על כל המצוות, כמו
30 שבארנו בברכות.
31 יז. אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפלו
32 טמאה. ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. ואם
33 הביא - הרי זו לא תאכל, מפני שהיא טמאה בארץ
34 העמים; ולא תשרף, שלא יאמרו: 'ראינו תרומה שלא
35 נטמאה נשרפת'; ולא תחזר לחוצה לארץ, שמא יאמרו:
36 'מוציאין תרומה לחוצה לארץ'; אלא מניחין אותה עד
37 שתטמא טמאה ידועה לכל, או עד שיבוא ערב הפסח אם
38 היתה חמץ, ותשרף.
39 פרק ג
40 א. תרומה גדולה, אין לה שעור מן התורה, שנאמר:
41 "ראשית דגנך" - כל שהוא, אפלו חטה אחת פוטרת את
42 הכרי. ולכתחלה, לא יפריש אלא בשעור שנתנו חכמים;
43 ובזמן הזה, שהיא עומדת לשרפה מפני הטמאה, יש לו
44 להפריש כל שהוא לכתחלה.
45 ב. וכמה הוא שעורה שנתנו חכמים? עין יפה, [חלק]

48 הביא מינין הרבה בקפה, כרוב מלמעלה וכרוב מלמטה
49 ומין אחר באמצע - לא יתנם מן העליון על התחתון.
50 ואם הקיף תמשה צבורין בגרן - תורם מאחד על הכל,
51 בזמן שעקר הגרן קנים; אין עקר הגרן קנים, תורם מכל
52 אחד ואחד.
53 כ. תרומת מעשר - מפרישין אותה שלא מן המקף,
54 שנאמר: "מכל מעשרותיכם [מתנותיכם] תרימו"; אפלו
55 מעשר אחד במדינה זו, ומעשר אחר במדינה אחרת -
56 מפריש תרומה אחת על הכל. ותלמיד חכמים אין תורמין
57 אלא מן המקף, ואפלו תרומת מעשר.
58 כא. בן לוי שהיה לו מעשר ראשון שלא נטלה ממנו
59 תרומתו, והניחו להיות מפריש עליו והולף, והוא בטבולו
60 - מה שעשה עשוי, שנאמר: "כי את מעשר בני ישראל,
61 אשר ירימו לה", מלמד שהוא עושה את כלו תרומה
62 לאחר.
63 כב. הפריש ממנו תרומת מעשר תחלה, ואחר כך הניחו
64 להיות מפריש עליו והולף עד שיעשה כלו תרומת מעשר,
65 ויתנו לו כהן - לא עשה כלום, שנאמר: "את מקדשו,
66 ממנו": בזמן שקדשיו בתוכו, עושה אותו תרומה
67 לאחרים; אין קדשיו בתוכו, אינו עושה אותו תרומה
68 לאחרים. וכן המניח פרות להיות מפריש עליהן תרומה
69 גדולה, צריך שיהיה טבלין לתרומה; ואם הניחן להיות
70 מפריש עליהן מעשר, צריך שיהיה טבלין למעשר.
71 כג. לשמפרישין תרומות ומעשרות, מפרישין אותן על
72 הסדר. כיצד? מפריש בפורים תחלה לכל, ואחר כך
73 תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר
74 שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון, או מעשר
75 לתרומה, או שהקדים תרומה לבפורים - אף על פי שעבר
76 על לא תעשה, מה שעשה עשוי. ומנין שהוא בלא
77 תעשה? שנאמר: "מלאהו ודמעה לא תאחר", לא תאחר
78 דבר שראוי להקדימו; ואין לוקין על לאו זה.
79 כד. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד
80 - מפריש אחד משלושה ושלישים ושליש [שהם שלושה
81 מתוך מאה - שנים לתרומה גדולה, ואחד לתרומת מעשר],
82 ואומר: 'אחד ממאה שיש כאן, הרי הוא בצד זה
83 שהפרישתי, והרי הוא חלין; והנשאר מזה שהפרישתי, הוא
84 תרומה על הכל; והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלו,
85 הרי הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשאר יתר על התרומה
86 ממה שהפרישתי, הרי הוא תרומת מעשר על הכל'.

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ד

פרק ד

87
88
89 א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות -
90 שנאמר: "בן תרימו גם אתם", לרבות את השליח; ואין
91 עושין שליח גוי, שנאמר: "גם אתם" - מה אתם בני
92 ברית, אף שיוחכם בני ברית.

1 ולמדו - המונה משבח, והמודד משבח ממנו, והשוקל
2 משבח משניהם.
3 יב. מצות תרומת מעשר - שפריש אותן בן לוי ממעשרו,
4 שנאמר: "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר". ויש
5 לישראל להפריש אותה, ולתנה לכהן; ויתן המעשר ללוי,
6 אחר שהפריש ממנו תרומתו שהיא מעשר מן המעשר.
7 יג. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא שבליים, קדם
8 שידוש ויפריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי - אין הלוי חב
9 להפריש ממנו תרומה גדולה אחר שידושנו, אלא תרומת
10 מעשר בלבד. אבל אם דש ישראל, והפריש המעשר מן
11 הדגן קדם שפריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי - חב הלוי
12 להפריש ממנו תרומה גדולה, ותרומת מעשר; מאחר
13 שנעשה דגן, נתחייב בתרומה גדולה - שנאמר: "ראשית
14 דגנך".
15 יד. בן לוי שלקח מעשר שבליים - לא יתן תרומתו לכהן
16 שבליים, אלא קונסין אותו לרוש ולזרות ולתן לו מעשר מן
17 המעשר מן הדגן; ואינו חב לתן לו מעשר מן התבן או
18 העצה. ואם הפריש תרומת המעשר שבליים, כמו שנתנו לו
19 - הרי זה כותש, ונותן לכהן את הדגן ואת התבן. ומפני
20 מה קנסו אותו לכתש? מפני שלקח המעשר שבליים,
21 והפקיע ממנו תרומה גדולה.
22 טו. בן ישראל שאמר ללוי: 'כף אפר לי אבא, מעשר לך
23 בידי' - אין חוששין לתרומת מעשר שבו; שהרי אביו
24 הפריש תרומתו, ולפיכך צוה שזה המעשר לפלוני הלוי.
25 ואם אמר לו: 'אמר לי אבא, כור מעשר יש לך בידי' -
26 חוששין לתרומת מעשר שבו.
27 טז. תרומת מעשר שהיה בה אחד משמונה בשמינית
28 [הלוג, ונקרא קורטוב], מוליכה לכהן; פחות מכאן, אינו
29 מטפל בה להוליכה, אלא משליכה באור, ושורפה. וביין
30 ובשמן - אפלו כל שהוא, מוליכה לכהן; ובלבד שתהיה
31 תרומת מעשר ודאית, וטהורה; אבל אם הייתה טמאה, או
32 שהיתה של דמאי - אם אין בה בשעור, אינו מטפל בה
33 אלא שורפה.
34 יז. אין תורמין תרומה גדולה, אלא מן המקף. כיצד? היו
35 לו חמשים סאה בבית זה, וחמשים סאה בבית אחר - לא
36 יפריש מאחד מהן שתי סאין על המאה, שנמצא מפריש
37 ממקום על מקום אחר. ואם הפריש שלא מן המקף,
38 תרומתו תרומה; והוא, שיהיה המפרש שמור; אבל אם
39 היה טעון כדי יין או שמן, וראה שהן משתברין, ואמר:
40 'הרי הן תרומה על פרות שבביתי' - לא אפר כלום.
41 יח. פרות המפרישין בתוך הבית, או שתי מגורות שבבית
42 אחד - תורם מן אחד על הכל. שקי תבואה, ועגולי דבילה,
43 וחיכות של גרוגרות - אם היו בהקפה אחת, תורמין
44 מאחד על הכל. חיכות של יין - עד שלא סתם את פיהן,
45 תורם מאחת על הכל; ומשסתם, תורם מכל אחת ואחת.
46 יט. היה מלקט גפי ירק ומניח בגנה, תורם מאחד על
47 הכל. הביא מין אחד ביניהן, תורם מכל אחד ואחד;

מתוך מהדורת חזק

47 לו: 'תרם מן הצפון', ותרם מן הדרום - הואיל ובטל
 48 שליחותו מקדם, אינה תרומה.
 49 י. אריס שתרים, ובא בעל הבית ועכב - אם עד שלא תרם
 50 עכב, אין תרומתו תרומה; ואם משתרים עכב, תרומתו
 51 תרומה. והאפיטרופין תורמין נכסי תומים.
 52 יא. הגבב והגזלן והאנס, תרומתן תרומה; ואם היו
 53 הבעלים ורודפין, אין תרומתן תרומה.
 54 יב. הבן והשכיר והעבד והאשה, תורמין על מה שהן
 55 אוכלין; אבל לא תרמו על הכל, שאין אדם תורם דבר
 56 שאינו שלו. הבן בשאוכל על שלחן אביו, והאשה בעסמה
 57 - תורמין, מפני שהן ברשות.
 58 יג. הפועלים, אין להן רשות לתרם שלא מדעת בעל
 59 הבית; חוץ מן הדורכין בגת - שאם ירצו לטמא את היין,
 60 הרי הם מטמאין אותו מיד; ולפי שמסר להן והאמינם על
 61 כף, הרי הן כשולוחין, ואם תרמו, תרומתם תרומה.
 62 יד. ופועל שאמר לו בעל הבית: 'כנש לי גרני', ותרם,
 63 ואחר כך כנש - תרומתו תרומה.
 64 טו. הנכרי שהפריש תרומה משלו - דין תורה שאינה
 65 תרומה, לפי שאינו חייב. ומדבריהם גזרו, שתהיה תרומתן
 66 תרומה; וגזרה - משום בעלי כיסין, שלא יהיה זה הממון
 67 לישראל, ויתלה אותו בגוי כדי לפטרו. ובדקדקין את הגוי
 68 שהפריש תרומה: אם אמר, 'בדעת ישראל הפרשתיה',
 69 תנתן לכהן; ואם לאו - טעונה גניזה, שמא בלבד לשמים.
 70 במה דברים אמורים? בארץ ישראל. אבל גוי שהפריש
 71 תרומה בחוצה לארץ, לא גזרו עליה; מודיעין אותו שאינו
 72 צריך, ואינה תרומה כלל.
 73 טז. המתכנן לומר 'תרומה' ואמר 'מעשר', 'מעשר' ואמר
 74 'תרומה' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו ולבו שוין.
 75 הפריש תרומה במחשבתו, ולא הוציא בשפתיו כלום - הרי
 76 זו תרומה, שנאמר: 'ונחשב לכם תרומתכם', במחשבה
 77 בלבד תהיה תרומה.
 78 יז. המפריש תרומה על תנאי - אם נתקיים התנאי, הרי היא
 79 תרומה; ואם לא נתקיים, אינה תרומה. וכן המפריש תרומה
 80 או מעשרות, ונחם עליהם - הרי זה נשאל עליהן לחכם
 81 ומתיר לו, כדרך שמתירין שאר הגזרים, ותחזור חלין כמות
 82 שהיתה - עד שפריש פעם שניה אותה שהפריש תחלה,
 83 או פרות אחרות.
 84 יח. התורם בור של יין, ואמר: 'הרי זו תרומה על מנת
 85 שתעלה שלם' - צריך שתעלה שלם מן השכר ומן
 86 השפיקה, אבל לא מן הטמאה; ואם נשברה, אינה מדמעת.
 87 הניחה במקום שאם תשבר שם או תתגלגל לא תגיע לבור
 88 - הרי זו מדמעת, שכתב נתקיים התנאי.
 89 יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה. אבל בתרומת
 90 מעשר, שמתר לתרם שלא מן המקף - ביון שעלתה, נתקיים
 91 תנאו; והרי היא תרומת מעשר - ואף על פי שנשברה או
 92 נשפכה, ואין צריך לומר שנטמאה.

1 ב. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, אין תרומתן תרומה:
 2 החרש, והשוטה, והקטן; והנכרי שתרים של ישראל,
 3 ואפלו ברשותו; והתורם את שאינו שלו, שלא ברשות
 4 הבעלים. אבל התורם משלו על של אחרים - הרי זו
 5 תרומה, ותקן פרוטיהן; וטובת הנאה שלו, שנותנה לכל
 6 כהן שירצה.
 7 ג. התורם שלא ברשות, או שירד לתוך שדה חברו ולקט
 8 פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם - אם בא בעל הבית
 9 ואמר לו: 'הלך אצל היפות' - אם היו שם יפות ממה
 10 שתרים - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד; ואם לא היו
 11 שם יפות ממה שתרים - אין תרומתו תרומה, שלא אמר
 12 לו אלא על דרך מחוי. ואם בא בעל הבית ולקט והוסיף
 13 - בין יש לו יפות מהן בין אין לו, תרומתו תרומה.
 14 ד. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, תרומתן תרומה: חרש
 15 מדבר ואינו שומע, לפי שאינו שומע הברכה; והאלם
 16 ששומע ואינו מדבר, והערים - מפני שאינן יכולין לברך;
 17 והשכור והסוטה - מפני שאינן יכולין לבנות ולהפריש את
 18 היפה.
 19 ה. קטן שהגיע לעונת גדרים - אף על פי שלא הביא שתי
 20 שערות, ולא נעשה גדול - אם תרם, תרומתו תרומה,
 21 ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן והקדשן קמיין
 22 מן התורה, כמו שבאנו בגדרים.
 23 ו. האומר לשלוחו: 'צא ותרם לי', והלך לתרם, ואינו
 24 יודע אם תרם או לא תרם, ובא ומצא כריו תרום - אין
 25 חזקתו תרום; שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה
 26 שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם
 27 שלא ברשות.
 28 ז. האומר לשלוחו: 'צא ותרם' - תרם כדעתו של בעל
 29 הבית: אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה, מפריש אחד
 30 מששים; ואם היה בעל נפש שבועה, מפריש לו אחד
 31 מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בבינונית,
 32 אחד מחמשים. נתכנן לבינונית, ועלתה בידו אחד
 33 מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה; ואם נתכנן
 34 להוסיף על הבינונית, ותרם אפלו אחד מתשעה וארבעים
 35 - אין תרומתו תרומה.
 36 ח. פרות השתפין - חייבין בתרומה ומעשרות, שנאמר:
 37 "מעשרתיכם", אפלו של שנים; והשתפין אין צריכין לטל
 38 רשות זה מזה, אלא כל התורם מהן, תרומתו תרומה. תרם
 39 אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה, שהרי לא ידע שתרים
 40 חברו - אם היו ממחין זה על זה, תרומת השני אינה
 41 תרומה. ואם לא היו ממחין ותרם הראשון בפשע, אין
 42 תרומת השני תרומה; ואם לא תרם הראשון בפשע, ו
 43 תרומת שניהן תרומה.
 44 ט. האומר לשתפו או לכן ביתו או לעבדו ושפחתו:
 45 'תרם', והלכו לתרם, ובטל שליחותן קדם שיתרמו - אם
 46 לא שנה השליח, תרומתו תרומה; ואם שנה - כגון שאמר

ו. מאימתי תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב; 47
מאימתי תורמין את הזיתים? משיעטנו [מתחילת 48
סחיתסתם]. 49

ז. אין תורמין מן הטהור על הטמא; ואם תרם, תרומתו 50
תרומה. והלכה למשה מסיני, שעגול של דבילה שנטמא 51
מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו. 52
ולא העגול בלבד שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של 53
ירק, אפלו ערמה של חטים שנטמאת מקצתה - תורמין 54
מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני עגולים 55
או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה ואחת טהורה 56
בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה. ותורמין 57
תרומת מעשר מן הטהור על הטמא לכתחלה - שנאמר: 58
"את מקדשו ממנו", טל מן המקדש שבו. 59

ח. אין תורמין מן הטמא על הטהור. ואם תרם - בשוגג, 60
תרומתו תרומה; במזיד - לא תקן את השירים, וזה 61
שהרים תרומה, ויחזור ויתרם. במה דברים אמורים? שלא 62
ידע בטמאה; אבל אם ידע, ושנג שמתר לתרם מן הטמא 63
על הטהור - הרי הוא כמזיד. וכן בתרומת מעשר. 64

ט. אין תורמין מן המחקר על התלוש, ולא מן התלוש 65
על המחקר. כיצד? היו לו פרות תלושין, ואמר: 'פרות 66
אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחקרים' [שאינם שלוו], 67
אפלו אמר 'לכשיתלשו', או שהיו לו שתי ערמות [שלוו], 68
ואמר: 'פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות 69
ערוגה זו מחברים', או שאמר: 'פרות ערוגה זו מחברים 70
יהיו תרומה על פרות ערוגה זו תלושין' - לא אמר כלום. 71
אבל אם אמר: 'פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על 72
פרות ערוגה זו לכשיתלשו', ונתלשו - הואיל ובקדו 73
לתלשם, אינו מחסר מעשה; ולכשיתלשו שניהן, דבריו 74
קיימין; והוא, שביאשו שתייהן שליש בעת שיאמר. 75

י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח; 76
ואם תרם, תרומתו תרומה. כיצד? לקט ירק היום, ולקט 77
ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרכו 78
להשתמר שני ימים; וכן ירק שדרכו להשתמר שלשה 79
ימים, כגון המלפפנות - כל שלקט בשלישת הימים 80
מצטרף, ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד 81
בלבד, ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה. 82

יא. אין תורמין מפרות שנה זו על פרות שנה שעברה, 83
ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו; ואם תרם - 84
אינה תרומה, שנאמר: "שנה שנה". לקט ירק ערב ראש 85
השנה עד שלא באה השמש, ויחזר ולקט אחר שבאה 86
השמש - אין תורמין מזה על זה; שנה חדש, וזה ילשן. 87
וכן אם לקט אתרוג בערב חמשה עשר בשבט עד שלא 88
באה השמש, ויחזר ולקט אתרוג אחר משבאה השמש - 89
אין תורמין מזה על זה; מפני שאחד בתשרי ראש השנה 90
למעשרות תבואה וירקות וקטניות, וחמשה עשר בשבט 91
ראש השנה למעשרות האילן. 92

יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות חוצה לארץ, ולא 93

כ. האומר: 'שלמעלה תרומה ושלמטה חלין', או 1
'שלמעלה חלין ושלמטה תרומה' - דבריו קיימין, שהדבר 2
תלוי בדעת התורם. 3

כא. התורם את הגרן - צריך שיכנון את לבו שתהיה זו 4
תרומה על הכרי, ועל מה שבקטיעין [שבבליס קטועות שלא 5
נידושו], ועל מה שבצדדין, ועל מה שבתוף התבן. התורם 6
את היקב - צריך שיכנון את לבו לתרם על מה שבבתצנין, 7
ועל מה שבזוגין [קליפות]. התורם את הבור של יין, צריך 8
שיכנון את לבו לתרם על מה שבגפית [109ולת]. ואם לא 9
נתכנון, אלא תרם סתם - נפטר הכל; שתנאי בית דין הוא, 10
שהתרומה על הכל. התורם כלכלה של תאנים, ונמצאו 11
תאנים בצד הכלכלה - הרי אלו פטורין, מפני שכלבו לתרם 12
על הכל. 13

פרק ה

א. אין תורמין אלא מן היפה, שנאמר: "בהריכם את 15
חלבו ממנו"; ואם אין שם כהן - תורם מן המתקנים, אף 16
על פי שלש שם יפה שאינו מתקנים. כיצד? תורם תאנים 17
על הגורגרות [תאנים מיובשות]; ובמקום שאין בו כהן, 18
תורם גורגרות על התאנים. ואם רגיל לעשות תאנים 19
גורגרות - תורם מן התאנים על הגורגרות, אפלו במקום 20
שאין בו כהן. אבל במקום שיש בו כהן - אין תורמין מן 21
הגורגרות על התאנים, אפלו במקום שדרכן לעשות 22
תאנים גורגרות. 23

ב. ותורמין בצל שלם, אף על פי שהוא קטן, אבל לא 24
חצי בצל, אף על פי שהוא גדול - בכל מקום. אין תורמין 25
ממין על שאינו מינו, שנאמר: "בדגן מן הגרן, וכמלאה 26
מן היקב"; ואם תרם, אינה תרומה. 27

ג. הקשות והמלפפון - מין אחד, כל מין חטים אחד, כל 28
מין תאנים וגורגרות ודבילה אחד; ותורם מזה על זה, וכל 29
שהוא כלאים בתבן - לא יתרם מזה על זה, אפלו מן 30
היפה על הרע. כיצד? היו לו חמשים סאה חטים וחמשים 31
שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין חטים - 32
אינן תרומה. וכל שאינו כלאים בתבן - תורם מן היפה 33
על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; ואם תרם מן הרע 34
על היפה, תרומתו תרומה - חוץ מן הזוגין על החטים, 35
מפני שאין הזוגין מאכל אדם. 36

ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא 37
נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר 38
שנגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על 39
דבר שלא נגמרה מלאכתו - שנאמר: "בדגן מן הגרן, 40
וכמלאה מן היקב", מן הגמור על הגמור; ואם תרמו, 41
תרומתן תרומה. 42

ה. מאימתי תורמין את הגרן? משיכבר [יטו]; כבר 43
מקצת, תורם מן הכבד על שאינו כבד. המכנס שבליס 44
לתוף ביתו לעשותן מלילות [לאכלם כמות שהן], הרי זה 45
תורם מהן שבליס. 46

מתוך מהדורת חזק

תרומתו תרומה, ויחזר ויתרם מן הזיתים והענבים בפני
 עצמן. הראשונה מדמעת בפני עצמה, והאכלה חייב עליה
 כפאר תרומות גמורות; אבל לא השניה.
כ. מי שתירם שמן על זיתים שדעתו לאכלן, או זיתים על
 זיתים ודעתו על הכל לאכלה, או שתירם זין על ענבים
 שהם לאכלה, או ענבים על ענבים והכל לאכלה, ונמלך
 לדרכן, ודרף הזיתים והענבים שפכר תרם עליהן - אינו
 צריך לחזר ולתרם.
כא. אין תורמין חמץ על זין, אבל תורמין זין על חמץ
 - שהזין והחמץ, מין אחד הן; היה בלבד לתרם חמץ על
 חמץ, ונמצא החמץ שתרם זין - אינה תרומה.
כב. התורם חבית של זין על הזין, ונמצאת חמץ - אם
 נודע שהיתה חמץ עד שלא תרמה, אינה תרומה; ואם
 אחר שתירמה החמיצה, הרי זו תרומה. ואם ספק -
 תרומה, ויחזר ויתרם. וכן התורם קשות ונמצאת מרה,
 אבטיח ונמצא סריח, או שנמצאו נקורין [מחוררים].
 ואסורים באכילה מחשש לארס [נחש], תרם חבית של זין
 ונמצאת מגלה שאסור לשותה - תרומה, ויחזר ויתרם
 שניה. ואין אחת משתייהן מדמעת בפני עצמה, והאוכל
 אחת משתייהן אינו חייב חמץ.
כג. כיצד? נפלה אחת מהן לתוך החלין, אינה מדמעת;
 נפלה שניה למקום אחר, אינה מדמעת. נפלו שתייהן
 למקום אחד, מדמעות כקטנה שבשתייהן. וכן אם אכל זר
 שתייהן, משלם כקטנה שבשתייהן וחמשה. כיצד הוא
 עושה בשתייהן? נותנן לכהן אחד, ונוטל מן הכהן דמי
 הגדולה.
כד. הבדק את החבית, והניחה להפרישה תרומה על
 אחרים, עד שתעשה פלה תרומה, ויתננה לכהן, ולאחר
 זמן בדקה ומצאה חמץ - מעת שדקה תחלה עד שלשה
 ימים, ודאי זין, וכל זין שחשב באותן הימים שהתרומה
 שלו בחבית זו, הרי הוא מתקן; מפאן ואילך - ספק, וצריך
 להפריש ממנו תרומה שניה.
כה. בשלשה פרקים צריך לבדק את הזין שהניחו
 להפריש עליו, שמא החמיץ; ואלו הן: בקדים [רוח
 מזרחית] של מוצאי התג [המנשבת במוצאי סוכות],
 ובהוצאת הסמדר, ובשעת כניסת מים לבסר. וזין מגתו,
 מפרישין עליו בחזקת שהוא זין ארבעים יום.
כו. המניח פרות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה
 - אף על פי שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המקף - אם
 הפריש, הרי הן בחזקת קמיין. מצאן שאבדו - הרי זה
 חושש לכל מה שתקן, שמא לא הפריש עליהן אלא אחר
 שאבדו; ולפיכך, מפריש תרומה שניה.

פרק ו

א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים - בין גדולים

1 מפרות חוצה לארץ על פרות הארץ, ולא מפרות הארץ
 2 על פרות סוניה, ולא מפרות סוניה על פרות הארץ. ולא
 3 מפרות שאינן חייבין בתרומה, כגון לקט שכחה או פרות
 4 שנתרמה תרומתם, על פרות שחייבין בתרומה, ולא מפרות
 5 שחייבין בתרומה, על פרות הפטורין. ואם תרם, אינה
 6 תרומה.
יג. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו,
 8 או ממעשר שני והקדש שלא נפדו, על פרות אחרות -
 9 {אין} תרומתו תרומה.
יד. אין תורמין מדבר שהוא חייב בתרומה מן התורה על
 11 דבר שהוא חייב מדבריהם, ולא מן החייב מדבריהם על
 12 החייב מן התורה. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזר
 13 ויתרם.
טו. עציץ נקוב, הרי הוא כארץ. וכמה יהיה בנקב? כדי
 15 שרש קטן, והוא פחות מכזית. זרע תבואה בעציץ שאינו
 16 נקוב, והביאה שליש, ואחר כך נקבו, ונגמרה התבואה
 17 והוא נקוב - הרי הוא כצומח בשאינו נקוב; עד שייקבנו
 18 קדם שיביאו שליש.
טז. התורם מפרות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב,
 20 או מפרות עציץ נקוב על הגדלין בארץ - תרומתו תרומה.
 21 תרם משאינו נקוב על הנקוב - תרומתו תרומה, ויחזר
 22 ויתרם. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה,
 23 ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות במקום
 24 אחר.
יז. התורם מן הדמאי על הדמאי, ומן הדמאי על הודאי
 26 - תרומתו תרומה, ויחזר ויתרם מפל אחד ואחד בפני
 27 עצמו. תרם מן הודאי על הדמאי - תרומתו תרומה, ולא
 28 תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות.
יח. אין תורמין שבילים על החטים, וזיתים על שמן,
 30 וענבים על זין; ואם תרם, אינה תרומה - גזרה, שלא
 31 יטריח את הכהן לכתוש ולדרף. אבל תורמין שמן על
 32 זיתים הנכבשין, וזין על ענבים לעשותן צמוקין; למה זה
 33 דומה? לתורם משני מינין שאינן בלאים זה בזה, מן היפה
 34 על הרע. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי פבש, אבל לא
 35 מזיתי פבש על זיתי שמן; מיין שאינו מבשל על המבשל,
 36 אבל לא מן המבשל על שאינו מבשל; מן הצלול על
 37 שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול; מתאנים
 38 על גרורות במנן, מגרורות על התאנים במדה, אבל לא
 39 תאנים על גרורות במדה, ולא גרורות על תאנים במנן
 40 - כדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת,
 41 אבל לא מן הפת על החטים אלא לפי חשבון. ובכל אלו
 42 - אם תרם, תרומתו תרומה.
יט. אין תורמין שמן על זיתים הנכבשין, ולא זין על
 44 ענבים הנדרכות - שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה
 45 מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם -

יא. לפיכך, השבועה אינה אוכלת בתרומה, ואף על פי
שהיא אומרת 'טהורה אני'; וכל שבועה שנאמנת לומר
'טהורה', או שיש לה עד כדי שתהיה מתרת לבעלה, הרי
זו אוכלת בתרומה. והנרבעת לבהמה - לא נפסלה מן
הכהנה, ואוכלת.
יב. ישראלית שיש לה זרע מכהן, אוכלת בשביל בנה -
בין זכרים בין נקבות, ואפלו טמאים ואנדורגיגוס, ואפלו
זרע הזרע עד סוף העולם, שנאמר: "וזרע אין לה" ונדרשו
מ"ל: "ענין לה".
יג. כשם שזרע ישראל מכהנת פוסל אותה - כך זרע כהן
מישראלית מאכיל אותה, ואף על פי שהוא זרע פסול.
כיצד? בת ישראל שנשאת לכהן, או כהנת לישראל, וילדה
ממנו בת, ובא על הבת מי שהוא ערוה עליה, או שנשאת
לממזר, ומתה הבת, והרי הממזר קיים - היתה אם אמו בת
ישראל לכהן, תאכל בתרומה; בת כהן לישראל, לא תאכל
בתרומה.
יד. הנה למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה, ואף על פי
שאותו הזרע פסול ואפלו ישראל אינו; ואין צריך לומר,
שאם היתה לה בת מכהן, אף על פי שהבת נשואה
לישראל, ואפלו נתחללה - הרי אמה אוכלת בשביל הבת
הפסולה.
טו. כיוצא בו - הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
שמישראל, אף על פי שאותו הזרע כהנים. כיצד? בת כהן
שנשאת לישראל, וילדה ממנו בת, והלכה הבת ונשאת
לכהן, וילדה ממנו בן - הרי זה ראוי להיות כהן גדול,
מאכיל את אמו, ופוסל את אמו, ואף על פי שמתה אמו;
וזאת אומרת: 'לא כבן בתי כהן גדול, שהוא פוסלני מן
התרומה'.
טז. העבד אינו פוסל משום זרע, ואינו מאכיל. כיצד?
כהנת שנשאת לישראל, או ישראלית שנשאת לכהן, וילדה
ממנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה, וילדה ממנו עבד,
ומת הבן והרי העבד קיים - היתה אם אביו של עבד זה בת
ישראל לכהן, לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל,
תאכל - שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס.
יז. בת ישראל שנשאת לכהן, ומת, ולה ממנו בן, וחתרה
ונשאת לישראל - לא תאכל בתרומה. מת הישראלי, ולה
ממנו בן - לא תאכל בתרומה; מת בנה מישראל, אוכלת
בשביל בנה הראשון.
יח. בת כהן שנשאת לישראל, ויש לה ממנו בן, וחתרה
ונשאת לכהן - תאכל בתרומה; מת ולה ממנו בן, תאכל
בתרומה; מת בנה מכהן - אסורה לאכל, מפני בנה
שמישראל. מת בנה מישראל - חוזרת לבית אביה כנעוריה,
ואוכלת בתרומה; ואינה אוכלת בחזה ושוק.
יט. בת ישראל שנשאת לישראל תחלה, ויש לה ממנו בן,
וחתרה ונשאת לכהן - אוכלת בתרומה; מת ולה ממנו בן -
אוכלת בפני בנה האחרון, שהרי הוא מאכילה כמו
שהאכילה אביו.

בין קטנים, בין זכרים בין נקבות, הן ועבדיהן הנכנעים
ובהמתן, שנאמר: "וכהן, כי קנה נפש קנן בספו". עבד
כהן שפירח, ואשת כהן שמרדה - הרי אלו אוכלין.
ב. תרומה של תורה - אין אוכל אותה, אלא כהן מיתס;
אבל כהני חזקה, אוכלין בתרומה של דבריהם בלבד.
ותרומה טהורה - בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר,
בין של תורה בין של דבריהם - אינה נתנת אלא לכהן
תלמיד חכמים; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל
עמי הארץ בחזקת טמאה. לפיכך, נותן תרומה טמאה לכל
כהן שירצה.
ג. ישראלית שנשאת לכהן, אפלו קטנה בת שלש שנים
ויום אחד - תאכל בתרומה וחוזה ושוק; ודין תורה,
שתאכל משנתאסרה, שהרי היא קנינו. אבל אסור חכמים
שתאכל, עד שתכנס לחפה; גזרה - שמא תאכיל תרומה
לאביה ולאחיה, כשהיא ארוסה בבית אביה.
ד. חרשת ושוטה שנשאת לכהן - אינה אוכלת בתרומה,
אפלו השיאה אביה; גזרה שמא ישא חרש כהן לחרשת,
ונאכיל אותה; לפיכך גזרו, שלא תאכל חרשת בת ישראל
כלל.
ה. הזר - אסור לאכל תרומות, שנאמר: "וכל זר, לא יאכל
קדש". אפלו היה תושב כהן או שכירו - לא יאכל קדש,
שנאמר: "תושב כהן ושכיר, לא יאכל קדש"; תושב - זה
שכיר עולם, ושכיר - זה שכיר שנים. ועבד עברי, הרי הוא
כתושב. וכהנת אשת הזר, הרי היא כזר - שנאמר: "וכל
זר", בין הוא בין אשתו.
ו. זר שאכל תרומה בזדון - בין שהיה טמא בין שהיה
טהור, בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה - חיב
מיתה בידי שמים, שנאמר: "ומתו בו, כי יחללהו". ולוקה
על אכילתה, ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה
ומשלם. ואם אכל בשגגה - מוסיף חמש, שנאמר: "ואיש,
כי יאכל קדש בשגגה - וינסף חמשיתו וגו'".
ז. "ובת כהן - כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים
לא תאכל" - שני ענינים בלא זה: שאם תפצל לאסור לה
ותעשה זונה או חללה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה
- הרי היא אסורה לאכל בתרומות לעולם כדין כל חלל,
שהחלל כזר לכל דבר; ושאם תנשא לישראל - הרי היא
אסורה לאכל במום מן הקדשים שהוא חזה ושוק לעולם,
אף על פי שגרשה או מת.
ח. אבל התרומות - אוכלת אחר שגרשה הישראלי או
מת, אם לא הניח ממנה בן, שנאמר: "ובת כהן כי תהיה
אלמנה וגרושה, וזרע אין לה - ושבה אל בית אביה
כנעוריה, מלחם אביה תאכל".
ט. מפי השמועה למדו - "מלחם", ולא כל לחם; חוזרת
היא לתרומה, ואינה חוזרת לחזה ושוק.
י. ולא הכהנת בלבד, אלא אפלו לויה וישראלית שנבעלה
לאסור לה - הואיל ונעשת זונה - אסורה לאכל בתרומה
לעולם, ואף על פי שיש לה זרע מכהן.

יום שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ד

פרק ז

שטמא יוצא עליה מגופו; והוא, שיטמא אותו כהן
מניח; אבל קדם שיטמאו הכהן, טהור הוא.
י. כהן צרל, אסור לאכל בתרומה מדין תורה - שהרי
נאמר "תושב ושכיר" בתרומה, ונאמר "תושב ושכיר"
בפסח; מה תושב ושכיר האמור בפסח, צרל אסור בו -
אף תושב ושכיר האמור בתרומה, צרל אסור בה. ואם
אכל, לוקה מן התורה. משום - מתר לאכל בתרומה, ואף
על פי שגראה כערל; ומדברי סופרים, שימול פעם שניה,
עד שגראה מהול.
יא. והנולד מהול, אוכל בתרומה; והטמטום אינו אוכל,
מפני שהוא ספק צרל. ואנדרוגינוס, מל ואוכל.
יב. הערל וכל הטמאים - אף על פי שהן אסורין לאכל
בתרומה, נשיהן ועבדיהן אוכלין.
יג. פצוע דכא וברות שפכה - הם ועבדיהן אוכלין,
ונשיהן לא יאכלו. אם לא ידע את אשתו משנעשה פצוע
דכא וברות שפכה, הרי אלו יאכלו. וכן אם נשא בת גרים,
הרי זו אוכלת.
יד. פצוע דכא כהן שקדש בת כהן, אינה אוכלת. סריס
חמה [מלידה], הוא ואשתו ועבדי אוכלין. אנדרוגינוס
וטמטום - עבדיהן אוכלין, אבל לא נשותיהן.
טו. חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים, אינן אוכלין;
אבל אם קנו להם בית דין, או אפיטרופין, או שנפלו להן
בירשה - הרי אלו אוכלין.
טז. אנדרוגינוס שנבעל לפוסל מן התרומה, בין דרך
זכרותו בין דרך נקבותו - נפסל מלאכל בתרומה כנשים,
ואין עבדי אוכלין. וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא
פוסל בביאתו לאשה - נפסל, ואינו אוכל ולא מאכיל
עבדיו; והוא, שיעלל אותו דרך נקבותו; אבל דרך
זכרותו, אין זכר פוסל זכר מן ההנהגה.
יז. עבד של שתפין, שהיה אחד מהם אינו מאכיל - הרי
זה העבד אסור לאכל. וכל המאכיל בתרומה, מאכיל
בחקו ושוק.
יח. בת ישראל שנשאת לכהן, והכניסה לו בין עבדי מלוג
בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו יאכלו; וכן עבדי כהן שקנו
עבדים, ועבדי אשתו שקנו עבדים - יאכלו, שנאמר: "כי
יקנה נפש קנן כספו" - אפלו קנן הקנן אוכל, וקנן
האוכל מאכיל. וקנן שאינו אוכל, אינו מאכיל אחרים.
יט. בת כהן שנשאת לישראל, והכניסה לו בין עבדי מלוג
בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו לא יאכלו.
כ. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, בין
כהנת בין ישראלית, וכן שאר חיבי לאוין, והכניסה לו
עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל - עבדי מלוג לא יאכלו, אף
על פי שהוא חביב במזונותם; ועבדי צאן ברזל יאכלו,
מפני שהן של בעל. נשא שניה [איטורי עריות מדרבנן] -
היא אוכלת, ועבדי מלוג שלה לא יאכלו.
כא. כהנת אלמנה שנתארסה לכהן גדול, או גרושה לכהן
הדיוט - הואיל והן משמרות לביאה פסולה של תורה,

א. כהן טמא אסור לאכל תרומה, בין טמא בין טהור
- שנאמר: "איש איש מזרע אהרן, והוא צרוע או זב -
בקדשים לא יאכל"; אינה הוא קדש, שאוכלין אותו כל
זרע אהרן, זכרים ונקבות? הרי אומר - תרומות. אלא
שהאוכל תרומה טהור - חביב מיתה בידי שמים, ולפיכך
לוקה [שחייבי מיתה בידי שמים - לוקים], שנאמר:
"ושמרו את משמרת, ולא ישאו עליו חטא". וטמא
שאכל תרומה טמאה - אף על פי שהוא בלאו - אינו
לוקה, שהרי אינה קדש.
ב. אין הטמאים אוכלין בתרומה, עד שיעריבו שמן
ויוצאו שלשה כוכבים בינוניים, וזו העת כמו שליש שעה
אחר שקיעת החמה, שנאמר: "ויבא השמש, וטהר", עד
שיטהר הרקיע מן האור; "ואחר יאכל מן הקדשים".
ג. כהן טהור שאכל תרומה טמאה - אינו לוקה, מפני
שהוא בעשה, שנאמר: "ואחר יאכל מן הקדשים" - מדבר
שהוא בקדשותו, הוא שיאכל כשיטהר; אבל דבר טמא,
לא יאכל אף על פי שטהר. ולאו הבא מפלל עשה, עשה
הוא.
ד. מי שהיה אוכל בתרומה, והרגיש שנודעו אבריו
להוציא שכבת זרע - אוחז באמה, וכולע את התרומה.
ה. השוטה והחרש, מטבילין אותן ומאכילין אותן תרומה
אחר שיעריבו שמן. ומשמרין אותן, שלא יישנו אחר
הטבילה; שאם יישנו - טמאים, אלא אם כן עשו להם
כיס של נחשת [המוצמד לאיברם ומאפשר מעקב ובדיקה],
שמה יראה קרי.
ו. רוכבי גמלים - אסורין לאכל בתרומה, עד שיטבילו
ויעריבו שמן; שהן בחזקת טמאה, מפני חמום. הרכיבה
על עור הגמל, מוציא טפה של שכבת זרע.
ז. המשמשות מטתה - אם לא נתהפכה בשעת תשמיש -
טובלת, ואוכלת בתרומה לערב; ואם נתהפכה בשעת
תשמיש - הרי זו אסורה לאכל בתרומה כל שלשה ימים,
שאי אפשר לה שלא תפלט ותהיה טמאה, כמו שיתבאר
במקומו.
ח. תרומת חוצה לארץ - הואיל ועקרה מדבריהם - אינה
אסורה באכילה, אלא לכהן שטמא יוצא עליה מגופו,
והן: בעלי קראין, וזבין, וזבות, ונדות, ויולדות. וכלן
שטבילו - מתרין לאכלה, אף על פי שלא העריבו שמן.
אבל טמאי מגע טמאות - בין שנגע במת שאי אפשר לנו
היום לטהר ממנו, בין שנגע בשרץ - אינו צריך לטבול
לתרומת חוצה לארץ.
ט. לפיכך, כהן שעדין לא ראה קרי, וקטנה שעדין לא
ראת דם נדה - אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה, שחזקתן
שלא יצאה טמאה עדין עליהן. והמצרע, הרי הוא כמי

ח. ישראל שאמר לכהנת: 'הרי את מקדשת לי לאחר
שלושים יום' - הרי זו אוכלת בתרומה כל השלשים, שעדין
לא נתאסרה; ואם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו
לאחר שלושים יום' - הרי זה אסורה לאכל מיד. וכן בשאר
כל התנאים כיוצא בזה.
ט. החרש ביצר? כהנת שנשאת לחרש ישראל - לא תאכל,
שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נשואין. וכת ישראל
שנשאת לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה,
שאינו בן דעת.
י. נתאסרה לכהן פקח, ולא הספיק לכנסה עד שנתחרש -
אינה אוכלת; מת, ונפלה לפני יבם חרש, ויבמה - אינה
אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פקח, ונתחרש - הרי זו
אוכלת; מת, ונפלה ליבם חרש, ויבמה - הרי זו אוכלת,
הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו,
הרי זו אוכלת בשביל בנה.
יא. בן תשע שנים ויום אחד ביצר? מי שנבעלה לאסור
לה, והוא בן תשע שנים ויום אחד - הואיל וביאתו ביאה,
נפסלה מן הכהנה ואסורה מלאכל, מפני שנעשת זונה או
חללה כמו שבארנו, אפילו היה שחוף [שאינו מתקשה]. וכת
ישראל, אפילו נשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד - אף
על פי שביאתו ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן, לפי
שאינו קונה עד שיגדיל. ספק שהוא בן תשע שנים ויום
אחד, ספק שאינו, נשאת לכן שלש עשרה שנה ויום אחד,
ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא - הרי זו אסורה
לאכל.
יב. כל אלו שאין מאכילין בתרומה של תורה, כף אין
מאכילין בתרומה של דבריהם - גורה, שמא יאכילו בשל
תורה.
יג. ואלו לא פוסלין, ולא מאכילין: האונס, והמפתה,
והשוטה שנשא אשה; אלא אם כן היתה אסורה לה, שהן
פוסלין אותה בביאתן, מפני שנעשת זונה או חללה, כמו
שבארנו.
יד. מי שנשאת לכהן שוטה, או שאנס אותה או פתה
אותה כהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה. ואף על פי
שהדבר ספק, הואיל ושלל בקדושין היא, שמא מאחר
עברה - הרי הולד בחזקת זה שבא עליה; והוא, שלא יצא
עליה קול עם אחר, אלא הכל מרגיזי אחריה בזה הפה.
וכן כהנת שבא עליה שוטה ישראל, או שאנסה או פתה
אותה, ונתעברה - אינה אוכלת, מפני העבר; נתחתף
העבר, הרי זו תאכל.
טו. אשת איש שבאו לה עדי קנאי ועדי סתירה - הרי זו
אסורה לאכל בתרומה, עד שתשתה מי המרים; מפני
שהיא ספק זונה. מת בעלה קדם שישקנה, או שהיתה מן
הנשים שאין שותות ולא נוטלות כתובה - הרי זו אסורה
לאכל בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שאמרה: 'טמאה
אני' - הרי זו אסורה לאכל בתרומה.
טז. קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה,

1 הרי אלו לא יאכלו; וכן אם נכנסו לחפה בלא ארוסין -
2 אינן אוכלות, שהחפה פוסלת אותן מלאכל. נתאלמנו או
3 נתגרשו מן הארוסין, חזרו להכשרן ואוכלות; מן הנשואין
4 - לא יאכלו, שפכר נתחללו.
5 כב. כהנת שמת בעלה כהן, ונפלה לפני יבמין שיש בהן
6 חלל - לא תאכל, מפני זקת החלל, ואפילו עשה בה אחד
7 מן הנשואין מאמר [קידושין]; שאין המאמר קונה ביבמה
8 קנזן גמור.
9 כג. כהן שנזנח גט ליבמתו הכהנת, שהיא נאסרה עליו,
10 ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה; מפני שהיא
11 משמרת לביאה פסולה של דבריהם, שאין הגט פוסל
12 היבמה אלא מדבריהם. וכן כהנת חלוצה או שניה
13 שנתאסרה לכהן, אוכלת. כהן הדיוט שנשא אילנית [אשה]
14 שאינה יכולה ללדת, הרי זו אוכלת בתרומה.

פרק ח

16 א. העבר, והיבם, והארוסין, והחרש, וכן תשע שנים ויום
17 אחד - פוסלין, ולא מאכילין.
18 ב. העבר ביצר? בת ישראל המעברת מכהן, לא תאכל
19 בשביל העבר; וכת כהן המעברת מישראל, אסורה לאכל
20 מפני העבר - שנאמר: "ושבה אל בית אביה כנעוריה",
21 פרט למעברת.
22 ג. בת כהן שבא עליה ישראל - אין חוששין לה שמא
23 נתעברה, אלא טובלת ואוכלת לערב. היתה נשואה
24 לישראל, ומת בעלה - טובלת ואוכלת בתרומה לערב, עד
25 ארבעים יום; ואם הכר עברה - הרי זו מקלקלת למפרע,
26 עד ארבעים יום; שכל הארבעים אינו עבר, אלא מים
27 בעולם הוא חשוב.
28 ד. בת ישראל שנשאת לכהן, ומת והניחה מעברת - לא
29 יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העבר; שהילוד הוא
30 שמאכיל, ושאנו לוד אינו מאכיל. לפיכך, אם היה העבר
31 חלל - אינו פוסל העבדים, אלא אוכלין בגלל אחיו
32 הפשרים, עד שילוד זה החלל, ויאסרו העבדים מלאכל.
33 ה. היבם ביצר? בת ישראל הנקוה ליבם כהן - לא תאכל,
34 שנאמר: "וכהן, כי יקנה נפש", וזה עדין לא קנה אותה;
35 וכת כהן הנקוה לישראל - אסורה מפני יבמה, שנאמר:
36 "ושבה אל בית אביה כנעוריה", פרט לשומרת יבם.
37 ו. יבם כהן שבא על יבמתו באנס, או בשגגה, או שהערה
38 בה ולא גמר - אף על פי שקנה אותה, כמו שבארנו
39 בהלכות יבום, אינו מאכילה בתרומה; עד שיעל בעלה
40 גמורה בריצון. במה דברים אמורים? בשנתאלמנה מן
41 הארוסין; אבל מן הנשואין - הואיל והיתה אוכלת, תאכל
42 בביאה זו.
43 ז. הארוסין ביצר? בת כהן שנתאסרה לישראל - אסורה
44 לאכל, שהרי יש לו בה קנזן; וכת ישראל שנתאסרה לכהן
45 - לא תאכל עד שתפנס לחפה, שמא תאכל לבני בית
46 אביה, כמו שבארנו.

28 זו אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קים; עד שיעיד לה
29 שהוא נאמן להשיאה על פיו.
30 ה. המשתרר את עבדו - משיזפה לו בגט שחורר, פסלו
31 מלאכל בתרומה; וכל עבד שיעצא לחרות, ועדין הוא
32 מעבב גט שחורר, כמו שיתבאר בהלכות עבדים - אף על
33 פי כן, הרי הוא אסור לאכל בתרומה.
34 ו. הכותב נכסיו לאחר, וזפה לו על ידי אחר, והיו בהם
35 עבדים, ושחק זה שננתנו לו ואחר כך צוח - הרי זה ספק
36 אם זה שצוח הוכיח סופו על תחלתו, ועדין לא יצאו
37 מרשות ראשון, או זה שצוח אחר ששחק, חזר בו; לפיכך,
38 אין אוכלין בתרומה - בין שהיה רבן ראשון כהן והשני
39 ישראל, בין שהיה רבן ראשון ישראל והשני כהן.
40 ז. ישראל ששכר בהמה מכהן, מאכילה התרומה. וכהן
41 ששכר בהמת ישראל - אף על פי שהוא חייב במזונותיה
42 - לא יאכילה תרומה, מפני שאינה קנין פסול.
43 ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה, ולהיות השכר והרווח
44 יחולק ביניהן - לא יאכילה תרומה, אף על פי שיש לכהן
45 בשבחה חלק; אבל כהן ששם פרת ישראל לפטמה - אף
46 על פי שיש לישראל חלק בשבחה, הואיל וגופה לכהן, שהרי
47 שמה על עצמו - הרי זה מאכילה התרומה.
48 ט. פרתו של ישראל שילדה בכור - מאכילו התרומה;
49 שהבכור לפנהנים. ואוצר אדם פרשיני תרומה לתוף
50 שובכו, ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו אותן.
51 י. יראה לי, שאם מכר הכהן פרתו לישראל, ולקח הדמים
52 - אף על פי שעדין לא משך הלוקח, הרי זה אסור
53 להאכילה תרומה; שדין תורה מעות קונות, כמו שיתבאר
54 בהלכות מקח וממכר. ואם מכר ישראל לכהן - אף על פי
55 שנתן הדמים, לא תאכל בתרומה עד שישמשך.

1 בין בפני אביה בין שלא בפניו - אף על פי שקדשה אביה,
2 אינה אוכלת בתרומה; שאם מחה, תעשה וזה למפרע;
3 וזה שרואה ושותק - כוונתו, לפי שנשאת שלא לדעתו.
4
5 פֶּרֶק ט
6 א. האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, או ליד
7 שלוחה שעשת לקבלה; וכל שהיא ספק גרושה, הרי זו
8 לא תאכל. האשה שעשת שליח לקבל לה גטה, אסורה
9 לאכל בתרומה מיד; ואם אמרה לו: 'קבל לי גטי במקום
10 פלוני' - אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום.
11 שלחה שליח להבאת גטה, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט
12 לידה. האומר לאשתו: 'הרי זה גטך' שעה אחת קדם
13 למיתתה - אסורה לאכל בתרומה מיד.
14 ב. עיר שהקיפה פרקום (מצור), וספינה המטרפת בים,
15 והיוצא לדין - הרי אלו בחזקת קימין; ואין צריך לומר
16 מפרש, ויוצא בשירה. אבל עיר שפכשה פרקום, וספינה
17 שאבדה בים, והיוצא להרג מבתי דיני גוים, ומי שגורתו
18 חיה, או נפלה עליו מפלת, או שטפו נהר - נותנין עליהן
19 חמרי חיים וחמרי מתים; לפיכך, אם היו נשותיהן בת
20 אכל מי שנגמר דינו בבית דין, והניחוהו בבית הסקילה
21 להרג - הרי זה בחזקת מת, ולא תאכל אשתו.
22 ג. הניחו בעלה גוסס במדינה אחרת, בין שהיתה כהנת
23 אשת ישראל או ישראלית אשת כהן - לא תאכל; שרב
24 גוססין למיתה. אחד אומר: 'מת בעלה', ואחד אומר: 'לא
25 מת' - הרי זו לא תאכל.
26 ד. אמרה לה צרתה, או אחת מחמש נשים שאינן נאמנות
27 להעידה שמת בעלה - הואיל ואינה נשאת על פיהן, הרי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א אייר ה'תשע"ד

66 בגון יינות שמנים וסלתות. אבל העקריין (שורשים), בגון
67 החמס והקשט והלבונה וכיוצא בהן - אין פוסקין להן
68 שער, אלא ישפך המשפך כל מה שירצה.
69 ג. ואין משתכרין פעמים בביצים; אלא התגר הראשון
70 הוא מוכרן בשכר, והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד.
71 ד. אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהן
72 חיי נפש; אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו
73 ומוכר, כדי שימכרו בזול. ובמקום שהשמן מרבה, מותר
74 להשפך בשמן.
75 ה. אין אוצריין (אוגרים) פרות שיש בהן חיי נפש בארץ
76 ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל; שהרי מגיע מדבר
77 זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק;

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ד

הלכות מכירה

פרק יד

58 א. כבר בארנו, שהנשוא נותן בצמונה, ואמר: 'כך וכך
59 אני משתכר' - אין לו הונאה. אפלו אמר: 'זה לקחתי
60 בסלע ובקשר אני מוכר', מותר. אבל בית דין חייבין לפסוק
61 השערים (לקבוע מחיר), ולהעמיד שוטרין לכך; ולא יהיה
62 כל אחד ואחד משתכר כל מה שירצה, אלא שתות בלבד
63 יפסקו להן בשכרן, ולא ישפך המוכר יתר על שתות.
64 ב. במה דברים אמורים? בדברים שיש בהם חיי נפש,

47 "אל תונו איש את אחיו", ומשום "ולא תונו איש את
48 עצמיתו", ומשום "ולא תלחצנו".
49 יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונת דברים, אף
50 בהונת ממון, ועל לאו של הונת ממון, אף בהונת
51 דברים? מפני שהוציא הכתוב את שניהן בלשון הונת
52 סתם, וכפל הלאוין בגר בשני הדברים בפרוש: "לא
53 תונה", ו"לא תלחץ".
54 יח. גדולה הונת דברים מהונת ממון - שזו נתנה
55 להשבון, וזו לא נתנה להשבון, וזה בממון, וזה בגופו;
56 והרי הוא אומר מהונת דברים: "ויראת מאלהיך", לפי
57 שהדבר מסור ללב. הא כל דבר שהוא מסור ללב, נאמר
58 בו: "ויראת מאלהיך". וכל הצועק מהונת דברים - נענה
59 מיד, שנאמר: "כי אני ה'".

יום שני י"ב אייר ה'תשע"ד

פרק טו

61 א. המוכר לחברו במדה, או במשקל, או במנזן, וטעה
62 בכל שהוא - חוזר לעולם; שאין הונת אלא בדמים; אבל
63 בחשבון, חוזר.
64 ב. כיצד? מכר לו מאה אגוזים בדינר, ונמצאו מאה ואחד
65 או תשעה ותשעים - נקנה המקח ומחזיר את הטעות,
66 ואפילו אחר כמה שנים. וכן אם נמצאו המעות יתר או
67 חסר מן המנזן שפסק, חוזר; ואפילו אחר שקנו מידו שלא
68 נשאר לו אצל חברו כלום - חוזר, שקנן בטעות הוא. וכן
69 כל פיוצא בזה.
70 ג. וכן המוכר לחברו קרקע, או עבד, או בהמה, או שאר
71 מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח -
72 מחזירו אפילו אחר כמה שנים, שנה מקח טעות הוא;
73 והוא, שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם
74 נשתמש בו אחר שדעה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול
75 להחזיר.
76 ד. אין מחשבין פחת המום. אפילו מכר לו כלי שזה עשרה
77 דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמי אפר - מחזיר את
78 הפלי, ואינו יכול לומר לו: 'הא לך אפר פחת המום';
79 שהלוקח אומר: 'בחפץ שלם אני רוצה'. וכן אם רצה
80 הלוקח לקח פחת המום, הרשות ביד המוכר; שהוא אומר
81 לו: 'או תקנה אותו פמות שהוא, או טל דמים שלך ולך'.
82 ה. כל שהספיקו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירין
83 בו מקח זה, מחזירין בו; וכל שהספיקו עליו שאינו מום,
84 הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פרש; שכל הנושא ונותן
85 סתם, על מנהג המדינה הוא סומך.
86 ו. כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא דבר השלם מכל מום.
87 ואם פרש המוכר ואמר: 'על מנת שאין אתה חוזר עלי
88 במום' - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממכרו
89 וימחל הלוקח, או עד שיאמר לו: 'כל מום שימצא במקח

1 אצל המכנים משלו, מתר לעשות קבו [המעט שיש לו]
2 אוצר.
3 ו. מתר לאצר פרות שלש שנים, ערב שביעית ושביעית
4 ומוצאי שביעית. ובשני בצרת - אפילו קב חרובין לא
5 יאצר, מפני שמכנים מארה [קללה] בשערים. וכל המפקיע
6 שערים, או שאצר פרות בארץ ישראל, או במקום שרבו
7 ישראל - הרי זה כמלה ברבית.
8 ז. כמה דברים אמורים? בפרות שיש בהן חיי נפש. אבל
9 התבלין, כגון כמון ופלפלן - מתר לאצר אותן בארץ
10 ישראל ולהוציא אותן ממקום למקום, כשאר העקרין.
11 ח. אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות
12 שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ ולא לסוריה,
13 ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל.
14 ט. רשאין בני העיר לקץ להם שער לכל דבר שירצו,
15 ואפילו לבשר וללחם, ולהתנות ביניהן לכל מי שיצטר על
16 התנאי, יענשו אותו כף וכף.
17 י. וכן רשאין אנשי אמוניות לפסק ביניהם שלא יעשה
18 אחד ביום שיעשה חברו, וכיוצא בזה, וכל מי שיצטר על
19 התנאי, יענשו אותו כף וכף.
20 יא. כמה דברים אמורים? במדינה שאין בה חכם חשוב
21 לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה. אבל אם יש
22 בה חכם חשוב, אין התנאי שלקח מועיל כלום; ואין יכולין
23 לענש ולהפסיד על מי שלא קבל מן התנאי, אלא אם כן
24 התנה עמהן ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד לפי
25 התנאי שאינו מדעת החכם, משלם.
26 יב. כלשם שהונתה במקח וממכר, כף הונתה בדברים -
27 שנאמר: "ולא תונו איש את עצמיתו, ויראת מאלהיך, אני
28 ה'", זו הונת דברים.
29 יג. כיצד? היה בעל תשובה, לא יאמר לו: 'זכר מצעיד
30 הראשונים'. ואם היה כן גרים, לא יאמר לו: 'זכר מצעיד
31 אבותיך'. היה גר וקבא ללמד תורה, לא יאמר לו: 'פה
32 שאוכל גבלות וטרפות, יבוא וילמד תורה שנתנה מפי
33 הגבורה? !' היו חללים ויסורין באין עליו, או שהיה מקב
34 את בניו - לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו של איוב:
35 "הלא יראתך כסלתך [בטחונך], זכר נא מי הוא נקי אבד".
36 יד. היו חמורין מבקשין תבואה - לא יאמר להם: 'לכו אצל
37 פלוני שמוכר תבואה', והוא יודע בו שאינו מוכר תבואה
38 מעולם. ושאלה שאלה של דבר חכמה - לא יאמר למי
39 שאינו יודע אותה חכמה: 'מה תשיב בדבר זה? או: 'מה
40 דעתך בדבר זה? וכן כל פיוצא באלו הדברים.
41 טו. כל המונה את הגר, בין בממון בין בדברים - עובר
42 בשלשה לאוין, שנאמר: "וגר לא תונה", זה הונת דברים;
43 "ולא תלחצנו", זה הונת ממון. הא למדת, שהמונה את
44 הגר עובר בשלשה לאוין: משום "לא תונו איש את אחיו",
45 ומשום "אל תונו איש את עצמיתו", ומשום "וגר לא תונה".
46 טז. וכן אם לחצו והונתו בממון, עובר בשלשה: משום

מתוך מהדורת חזק

48 אם נמצא גנב או חוטף או גונב נפשות, או בורח תמיד,
49 או זולל וסובא, וכיוצא בדברים אלו - אינו יכול
50 להחזיר, שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הדעות
51 הרעות, אלא אם כן פירש.

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ד

פרק טז

54 א. המוכר ורעוני גנה, שאין עצמן של ורעונים נאכל,
55 לחברו, ולא צמחו - חייב באחריותו ומחזיר לו את הדמים
56 שלקח ממנו, שחזקתו לזריעה; והוא, שלא צמחו מחמת
57 עצמן; אבל אם לקח הארץ בכרד וכיוצא בו - אינו חייב
58 באחריותו, שמה מחמת הכרד לא צמחו. וכן כל כיוצא
59 בזה.

60 ב. מכר לו ורעים הנאכלים, כגון חטים ושעורים, וזרעו,
61 ולא צמחו - אינו חייב באחריותו; ואפילו היו זרע פשתן,
62 שרב בני אדם קונין אותו לזריעה - הואיל ואוכלין אותו,
63 אינו חייב באחריותו וזרעו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע,
64 חייב באחריותו. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה
65 ולצביעה. וכן כל כיוצא בזה.

66 ג. מכאן אתה למד, שכל הלוקח מקח מחברו, והודיעו
67 שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם, ואחר שהוליכו
68 לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר לו: 'החזר לי מקחי
69 לכאן'; אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל להביא
70 ממכרו או למכרו שם. ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו,
71 הרי הוא ברשות מוכר. אבל אם לא הודיעו שיוליכו
72 למדינה אחרת, והוליכו ונמצא בו שם מום - הרי זה
73 ברשות הלוקח, עד שיחזיר המקח במומו למוכר.

74 ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואבד אחר כך או נגנב -
75 הרי זה ברשות לוקח, עד שיחזירו למוכר; ואם התלוצץ
76 ונפסד מחמת הזמן, הרי זה ברשות מוכר. ואם היה לו
77 להודיע למוכר ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

78 ה. המוכר שור לחברו, ונמצא גנח - יכול לומר לו:
79 'לשחיטה מכרתיו לך'. במה דברים אמורים? בשהיה
80 הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה; אבל אם היה ידוע שהוא
81 קונה לחרישה בלבד - הרי זה מקח טעות, וחוזר. וכן כל
82 כיוצא בזה.

83 ו. המוכר בהמה לטבח, ושחיטה ונמצאת טרפה - אם נודע
84 בודאי שהיתה טרפה פשלקחה, הרי זה מחזיר לו את
85 השחיטה ויחזיר המוכר את הדמים. מכאן אתה למד,
86 שהמוכר שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר
87 קדם שידוע לו המום הראשון - אם עשה דבר שדרכו
88 לעשותו, כגון זה ששחט את הטרפה - פטור; ואם שנה,
89 ועשה מום אחר קדם שידוע לו המום - מחזיר המקח
90 לבדליו, ומשלם דמי המום שעשה.

91 ז. קנה בגד וקראו לעשות ממנו חליק, ואחר כך נודע המום
92 מחמת הקריעה - מחזיר לו את הקרעים. תפירו, ואחר כך

1 זה הפותח דמיו עד כך וכך, קבלתי אותו; שהמוכר צריך
2 לידע הדבר שימחל לו בו ויפרש אותו, כמו המפרש
3 בהוניה.

4 ז. המוכר פרה לחברו, ומנה בה מומין גלויים ומומין
5 שאין נכרין, ולא היה בה מום מאותן המומין הגלויין
6 שמנה, ונמצא בה מום מאותן שאין נכרין - הרי זה מקח
7 טעות, וחוזר אף על פי שפרש המום שנמצא; שהרי
8 הלוקח אומר: 'כשראיתי שאין בה אלו המומין הנראין
9 שמנה, אמרתי: כך אין בה אלו שאין נראין שמנה, ואינו
10 מפרש מומין אלו אלא כדי להשביח דעתו'.

11 ח. כיצד? פרה זו עורת היא, חגרת [צולעת] היא,
12 נשכנית היא, רבצנית היא, ונמצאת נשכנית או רבצנית -
13 הרי זה מקח טעות. היו בה כל המומין שמנה, אין זה
14 מקח טעות. וכן אם היתה חגרת ונמצאת נשכנית - אף
15 על פי שאינה עורת, אין זה מקח טעות.

16 ט. הראה לו המום שיש בה, ואמר לו: 'מום זה יש בה,
17 ומום פלוגי ומום פלוגי' - אף על פי שאותן המומין שמנה
18 אינן נראין, ונמצאו בה כולן או מקצתן - אין זה מקח
19 טעות.

20 י. וכן המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: 'חגרת היא, גדת
21 [בעלת יד אחת] היא, סומה היא, שוטה היא, נכפית
22 [סובלת מוחלת נפילה] היא', ולא היה בה מום מאלו
23 המומין שמנה, ונמצאת נכפית - הרי זה מקח טעות. וכן
24 כל כיוצא בזה.

25 יא. מכאן אני אומר, שהמוכר לחברו חפץ במאה דינרין,
26 ואמר לו: 'חפץ זה אינו שיה אלא זה אחד, על מנת שאין
27 לך עלי אונאה' - הרי זה יש לו עליו אונאה; שהרי זה
28 אומר: 'כיון שראיתי שאינו שיה זה, ידעתי שאינו מתבונן
29 אלא להשביח דעתו'. עד שיפרש כדי ההוניה שיש במקחו
30 בודאי או קרוב לה בכדי שהדעת נוטה, שהרי זה ידע
31 בודאי הדבר שמחל בו. וכנה ראוי לדון.

32 יב. המוכר עבד או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו
33 מפני מומי הנזאי שאין מבטלין אותו ממלאכתו, והן
34 הנקראין 'סמפון'; שאם היה זה סמפון גלוי, כבר ראהו;
35 ואם אינו נראה, כגון שומא בפשו, או נשיכת בלב, או
36 ריח הפה או החטם וכיוצא בו - הואיל ואינו מבטלו
37 ממלאכתו, אינו מחזיר, שאין העבדים לתשמיש המטה,
38 אלא למלאכה.

39 יג. נמצא בו שחין רע, או חלי הממש את כחו, או
40 שהיה נכפה, או משעמם [משוגע] - הרי זה מום, מפני
41 שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה
42 מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום, מפני שנפשו של
43 אדם אוננת מהם; ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת
44 אכילה ושתיה. וכן אם נמצא ליסטים מזין - הרי זה
45 מום המאבד את כלו, מפני שהמלך תופש אותו והורגו.
46 וכן אם נמצא מקרב למלכות - הרי זה מום ומחזירו,
47 מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה. אבל

הונגה שתות - אין אחד מהן יכול לחזר בו, אלא קנה
ומחזיר אוניה.
ב. אבל המוכר חטים שחממית [אדומה] ונמצאת לבנה,
או לבנה ונמצאת שחממית, עצים של זית ונמצאו של
שקמה [תאנה מדברית], של שקמה ונמצאו של זית, זין
ונמצא חמץ, חמץ ונמצא זין - כל אחד משניהן יכול
לחזר בחבירו, שאין זה המין שאמר שימכר לו. וכן כל
פיוצא בזה.
ג. המוכר זין לחבירו, ונתנו הלוקח בקנקניו והחמיץ מיד
- אינו חייב באחריותו, ואף על פי שאמר לו: 'לתבשיל
אני צריך לו'; ואם ידוע שיינו מחמיץ, הרי זה מקח
טעות. מכר לו זין, והרי הוא בקנקני המוכר והחמיץ -
אם אמר לו: 'למקפה [לתבשיל] אני צריך' - מחזיר ואומר
לו: 'הרי יינד וקנקנה, שאני לא קניתי לשותותו אלא לבשיל
מעט מעט'. ואם לא אמר לו 'למקפה הוא' - אינו יכול
להחזיר, שהרי אומר לו: 'למה לא שתית אותו? ולא היה
לך לשתותו עד שיתחמץ'.
ד. המוכר חבית של שכר לחבירו, והחבית של מוכר,
והחמיצה בתוך שלשה ימים הראשונים - הרי זה ברשות
המוכר, ומחזיר את הדמים; מכאן ואילך, ברשות לוקח.
ה. המוכר חבית של זין לחבירו כדי למכרה מעט מעט,
והחמיצה במחציתה או בשלישה - חוזרת למוכר; ואם
שנה הלוקח הנקב שלה, או שהגיע יום השוק ושהה ולא
מכר - הרי היא ברשות הלוקח. וכן המקבל חבית של זין
מחבירו כדי להוליכה למקום פלוני ולמכרה שם, וקדם
שתגיע לשם הוול היין או החמיצה - הרי זו ברשות
המוכר, מפני שהחבית והיין שלו. וכן כל פיוצא בזה.
ו. האומר לחבירו: 'זין מבשם [עמיד] אני מוכר לך', חייב
להעמיד לו עד העצרת. אמר לו: 'זין יושן אני מוכר לך',
נותן לו משל שנה שעברה; 'מזשן', משל שלש שנים;
וצריך שיעמד ולא יחמיץ עד החג. ובמקום שיש שם
מנהג ידוע, הכל כמנהג המדינה.
ז. האומר לחבירו: 'מרתף זה של זין אני מוכר לך
למקפה', או שמכר לו מרתף של זין סתם - הרי הלוקח
מקבל עליו עשרה קנקנים בכל מאה שלא יהיה יינם טוב,
אלא כבד התחיל להשתנות [להחמיץ]; יתר על זה - לא
יקבל.
ח. אמר לו: 'מרתף של זין למקפה אני מוכר לך', או
שאמר לו: 'חבית של זין אני מוכר לך' - נותן לו זין שפלו
יפה וראוי לתבשיל. אמר לו: 'מרתף זה של זין' - נותן
לו זין הנמכר בחנות, שהרי הוא בינוני, לא רע ולא יפה.
אמר לו: 'מרתף זה אני מוכר לך', ולא הזכיר זין - אפילו
פלו חמץ, הגיעו. וכן כל פיוצא בזה.
ט. האומר לחבירו: 'ערכה של עץ אני מוכר לך', או:
'קורת בית הבד אני מוכר לך' - אינו נותן לו עץ שראוי
לחפר בו ערכה, או קורה שראויה לקורת בית הבד, אלא

נודע המום - אם השבית, נוטל שבח התפירה מן המוכר.
וכן כל פיוצא בזה.
ח. המוכר קרקע לחבירו, ואכל פרותיה, ולאחר זמן נראה
לו פה מום - אם רצה להחזיר קרקע לבדלים, מחזיר כל
הפרות שאכל; ואם היתה חצר ודך בה, צריך להעלות לו
שכר.
ט. המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח
מקמת אותו המום - הרי זה מחזיר את הדמים.
י. כיצד? המוכר שור לחבירו שאין לו טוחנות [שינים],
והניחו הלוקח עם הבקר שלו, והיה מניח המאכל לפני פלן
ואוכלין, ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד שמת ברעב -
הרי זה מחזיר לו את הנבלה, ויחזיר לו את הדמים. וכן כל
פיוצא בזה.
יא. היה המוכר ספקר שלוקח מזה ומוכר לזה, ואינו
משקה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי הספקר נשבע
שבועת הסת שלא ידע במום זה, ונפט; מפני שהיה על
הלוקח לבדק השור בפני עצמו ולהחזירו לו קדם שימות,
והיה הספקר מחזירו על המוכר הראשון. הואיל ולא עשה,
הוא הפסיד על עצמו. וכן כל פיוצא בזה.
יב. השוחט את הבכור ומכרו, ונודע שלא הראהו לממחה
- מה שאכל אכל, ויחזיר לו את הדמים; והנשאר מן הבשר
ביד הלקוחות - יקבר, ויחזיר להן את הדמים. וכן השוחט
את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכל אכל,
ויחזיר לו את הדמים; ומה שלא אכל - יחזיר הבשר לטבח,
ויחזיר לו את הדמים.
יג. מכר הלוקח בשר זה של טרפה לגויים, או שהאכילו
לפלכים - יחשב עם הטבח על דמי הטרפה, ויחזיר לו
הטבח את המותר. וכן כל פיוצא בזה.
יד. המוכר בשר לחבירו, ונמצא בשר בכור; פרות, ונמצאו
טבליים; זין, ונמצא זין נסך - מה שאכלו אכלו, ויחזיר
להן את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן
התורה, כף הוא דינו - בין שהיה אסור בכרת, בין שהיה
אסור בלאו בלבד. אבל המוכר דבר שאסור אכילתו
מדברי סופרים - אם היו הפרות קימין, מחזיר את הפרות
ונוטל את דמיו; ואם אכלן אכלן, ואין המוכר מחזיר לו
כלום. וכל אסורי הנגה, בין מן התורה בין מדבריהם -
מחזיר את הדמים, ואין בהן דין מכירה כלל.

יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ד

פרק יז

א. ארבע מדות במוכרין: מכר לו חטים יפות ונמצאו
רעות - הלוקח יכול לחזר בו, ולא המוכר. רעות ונמצאו
יפות - המוכר יכול לחזר בו, ולא הלוקח. רעות ונמצאו
רעות, יפות ונמצאו יפות - אף על פי שאינן יפות שאין
למעלה מהן, ולא רעות שאין למטה מהן, והרי יש שם

46 י. במה דברים אמורים? בשנתן לו מעות בתשרי שהשמן
47 עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי, שהיא גדולה מפני
48 אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן,
49 שהיא קטנה מפני שכבר צלל השמן - אינו מקבל אלא
50 השמרים בלבד.

51 יא. המוכר חטים לחברו, מקבל עליו רבע קישנית לכל
52 סאה. שעורים, מקבל עליו רבע נשובות לכל סאה.
53 עדשים, מקבל עליו רבע עפרורית [ענף ואבנים קטנות]
54 לסאה. תאנים, מקבל עליו עשר מחליעות לכל מאה. מבר
55 לו שאר פרות, מקבל עליו רבע טנופות לכל סאה. נמצא
56 בהן יתר על השעורין האלו כל שהוא - נפח את הכל,
57 ויתן לו פרות מגפין ובוררין שאין בהן כלום.

58 יב. ואין כל אלו הדברים אמורים, אלא במקום שאין להן
59 מנהג; אבל במקום שיש להן מנהג, הכל כמנהג המדינה.
60 יג. יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפרות בוררין ומגפין
61 מפל דבר, ושיהיו היינות והשמנים צלולין, ולא ימכרו
62 שמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפלו היו בהן מחצה
63 שמרים, או שהיה בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר,
64 ימכרו כמות שהוא. לפיכך הבורר צרור מתוך גרנו של
65 חברו, נותן לו דמי חטים כשעור צרור שברר; שאילו
66 הניחו, היה נמכר במדת החטים; ואם תאמר: "חזירנו" -
67 הרי אמרו: "אסור לערב כל שהוא".

68 יד. המוכר קנקנים [כדים] בשרון במקום שאין מנהג,
69 מקבל לכל מאה עשרה פיסטות [כדים רעים]; והוא שיהיו
70 נאות ועשויות בגפרית.

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ד

פרק יט

73 א. אסור למוכר למכר לחברו קרקע או מטלטלין שיש
74 בה עסקין [עוררים] ויש בהן דין [בירור משפט], עד
75 שיודעו; שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה
76 שיתן מעותיו, ויגרד לדין ויהיה נתבע מאחרים.

77 ב. המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח באחד מן
78 הדרכים שקונין בהן, וקדם שישתמש בה, יצאו עליה
79 מערערין - הרי זה יכול לחזר בו; שאין לה מום גדול
80 מזה, שעדין לא נהנה בה ובאו התובעין. לפיכך יבטל
81 המקח, ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם
82 המערערין. ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפלו דש
83 המצר שלה וערב עם הארץ - אינו יכול לחזר בו, אלא
84 עושה דין עם המערערין; ואם הוציאה מידו בדין, יחזר
85 על המוכר כדין כל הנטרפין.

86 ג. כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלין, הרי זה
87 חייב באחריותו. כיצד? אם הוציאו המקח מיד הלוקח
88 מחמת המוכר - חזר הלוקח ונטל כל הדמים שנתן מן
89 המוכר, שהרי נלקח המקח מחמתו. כך הוא הדין בכל
90 ממכר, אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה אלא קנה

1 ערכה בצורתה, או קורת בית הבד בצורתה, שכל הרוצה
2 אומר: "זו ערכה", או: "זו קורת בית הבד". וכן כל כיוצא
3 בזה.

יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ד

פרק יח

6 א. אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר, או לגנוב את
7 דעתם; ואחד גויים ואחר ישראל בדבר זה. היה יודע שיש
8 בממכרו מום, יודיעו ללוקח. ואפלו לגנוב דעת הבריות
9 בדברים, אסור.

10 ב. אין ממכרסין [מייפס] לא את האדם, ולא את הבהמה,
11 ולא את הפלים הישנים כדי שיראו פחדשים. אבל ממכרסין
12 החדשים, כגון שישוף ויגהץ ויפח כל צרכן.

13 ג. אין משרבטין את האדם במים של חורין [מי סובין]
14 וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, ולא צובעים
15 את הפנים בשרק [אודם] וכיוצא בו, ולא נופחין את
16 הקרבים, ולא שורין את הבשר במים; וכן כל כיוצא
17 בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל
18 בשר שחוטא, אף על פי שהנבלה אצלו כשחוטא.

19 ד. מתר לבר [לברר] את הגריסי, אבל לא על פי [בשטח
20 העליון] המגורה [אוצר התבואה], שאינו אלא כגונב את
21 העין, וידמה שהכל ברור. ומתר להגני לחלק קליות
22 ונאגוזים לתינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו;
23 ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקיפין ממנו, ואין
24 בני השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גנבת הדעת.

25 ה. אין מערבין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין
26 צריך לומר ישנים בחדשים, ואפלו הישנים ביקר
27 והחדשים בזול, מפני שהלוקח רוצה לישנן. בזין התירו
28 לערב קשה ברך בין הגתות [באמצע תהליך התסיסה]
29 בלבד, מפני שמשביחו. ואם היה טעמו נכר, מתר לערב
30 בכל מקום; שכל דבר הנכר טעמו, הלוקח מרגיש בו;
31 ולפיכך מתר לערב אותו.

32 ו. אין מערבין מים בזין. ומי שנתערב לו מים בזינו - לא
33 ימכרנו בחנות, אלא אם כן מודיעו; ולא לתגר אף על פי
34 שמודיעו, שמא ירמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל
35 מים בזין, נטיל; והוא, שיהיה בין הגתות.

36 ז. התגר נוטל מחמש גתות, ונותן לתוף פיסט [גגיית]
37 אחד; מחמש גרנות [מקומות שדשים תבואה], ונותן לתוף
38 מגורה אחת; ובלבד שלא יתפון לערב.

39 ח. אסור לערב שמרים, בזין בזין בין בשמן, ואפלו כל
40 שהוא; ואפלו שמרים של אמש בשמרים של יום, אסור.
41 אבל אם ענה הזין מפלי לכלי, נותן שמריו לתוכו.

42 ט. המוכר לחברו שמן מזקק, אינו מקבל שמרים. מבר
43 לו שמן סתם, מקבל לג ומחצה שמרים לכל מאה לג;
44 ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני
45 השמן, יתר על השמרים הידועים באותו מקום.

יום שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ד

פרק כ

א. המבקש לקנות מקח מחברו, מוכר אומר: 'במאתים אני מוכר לך', והלוקח אומר: 'אני קונה אלא במנה', והלך זה לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו, ומשך זה החפץ סתם - אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפץ, אינו נותן אלא מנה; ואם הלוקח הוא שבא ומשך החפץ סתם, חייב לתן מאתיים.

ב. הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן תובע אותו ואומר: 'אני הוא בעל המקח', והוא אינו יודע ממי מהן לקח - מניח דמי המקח ביניהן, ומסתלק; ויהיו הדמים מנחין עד שיודו, או עד שיבוא אליהו. ואם היה חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.

ג. לקח מקח מאחד מהן, וכפר בו ונשבע על שקר, ועשה תשובה והרי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר: 'אני הוא שבכפרת בי ונשבעתי לי', והוא אומר: 'אני יודע' - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה.

ד. נאמן בעל המקח לומר: 'לזה מכרתי, ולזה לא מכרתי'. אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו. אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא עד אחד בלבד, ודינו בעדות זו פדיון כל אדם, שהרי אינו נוגע בעדותו. לפיכך אם נטל הדמים משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו, ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו - בין שהיה המקח בידו, בין שהיו שניהם תופשין בו - אין כאן עדות כלל, וכל אחד ואחד משניהן נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונטל חצי המקח וחצי הדמים.

ה. הרי ששען על חברו ואמר: 'מכרת לי', וזה אומר: 'לא מכרתי', או 'מכרתי, ולא נתת לי דמים'; או ששען הלוקח שנתן הדמים וצדין לא משך, או שאמר: 'משכתי ולא ראיתי מום זה', והמוכר אומר לו: 'הודעתיו לך'; או שאמר האחד מהן: 'כך וכך היה תנאי בינינו', והאחד אומר: 'לא היה שם תנאי' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן - המוציא מחברו, עליו הראיה.

ו. לא היתה שם ראייה - נשבע הכופר שמבקשין להוציא מידו שבועת הסת; ואם הודה במקצת או שיש עליו עד אחד - נשבע שבועת התורה, כשאר הטענות כפן.

ז. אמר לחבירו: 'תן לי בדינר פרות', ונתן לו, והרי הפרות מנחין ברשות הרבים, והתנגני תובע הדינר, ובעל הבית אומר לו: 'נתתיו לך והשלכת אותו לתוך בוסף' - הרי הלוקח נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ, ונטל הפרות, הואיל וכבר יצאו מרשות המוכר, והרי הן ברשות הרבים. ואלו היו ברשות הלוקח - היה נשבע הסת ונפטר; ואלו היו עדין ברשות התנגני - היה נשבע הסת, וישארו פרותיו אצלו.

ס. אפלו מכר הקרקע בשטר, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חייב באחריותו; שהאחריות שלא הזכרה, טעות סופר היא.

ד. במה דברים אמורים? בשהוציאו המקח מיד הלוקח בית דין של ישראל, כגון שהיה המקח מטלטלין והיו גנובין או גזולין, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח; והכל בבית דין של ישראל. אבל אם הגוי הוא שהוציא המקח מיד הלוקח - בין בדין המלך, בין בערפיות שלהן - אין המוכר חייב באחריותו; ואף על פי שהגוי טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלו ממנו, והביא עדים גויים על כך - אין המוכר חייב כלום; שזה אנס הוא, ואין המוכר חייב באחריות האנס.

ה. המוכר קרקע לחברו, והתנה עמו שכל אנס שיגלד בקרקע זו יהיה חייב לשלם - אפלו בא גוי וגזלה ממחמת המוכר, חייב לשלם. אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה אותה, או שחזר הנהר לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או שבאה ונועה [רעידת אדמה] והשחיתה אותה - הרי זה פטור; שאלו וכיוצא בהן אנס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה; וכל אנס שאינו מצוי, אינו בכלל תנאי זה.

ו. והוא הדין לכל תנאי שבממון, שאומדין דעת המתנה, ואין כוללין באותו תנאי אלא הדברים הידועין שבגללן היה התנאי, והן שהיו בדיעת המתנה בשעה שהתנה. ז. מצוה באחד ששכר מלחים להעביר שמשמין למקום פלוני, והתנה עמם שהן חייבין בכל אנס שיארע להן עד שיגיעו השמשמין למקום פלוני, ונפסק הנהר שהיו מוליכין בו; ואמרו חכמים: זה אנס שאינו מצוי, ואין חייבין להוליך שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו המקום. וכן כל כיוצא בזה.

ח. המוכר קרקע לחברו, והתנה המוכר שלא יהיה עליו אחריות - אפלו נודע בודאי שזו הארץ גזולה, ויצאת מיד הלוקח - אין המוכר חייב כלום; ואין צריך לומר אם בא בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו כלום; שכל תנאי שבממון קיים.

ט. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ובא לוי להוציאה מיד שמעון - אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי, עושה; ואין לוי יכול לומר לו: 'מה לי ולך, והרי אין עליך אחריות' - שהרי ראובן אומר לו: 'אין רצוני שיהיה לשמעון תרעמת עלי, שהרי הפסיד בגללי'.

י. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של ראובן לטרף אותה ממנו - אינו יכול לחזור על שמעון; שאף על פי שלא קבל עליו אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל, שלא יהיה הוא המוכר והוא המוציא לעצמו. אבל אם בא בעל חוב של יעקב אביהם וטרפה מיד ראובן - חזר בכל הדמים על שמעון; מפני ששמעון קבל עליו האחריות, וראובן לא קבל לשמעון אחריות אחרים כלל.

י.א. זה אומר: 'איני יודע', וזה אומר: 'איני יודע', ואינה
 ברשות הרבים, ואמר לו החנני: 'דינך זה שנתת לי
 עכשיו, הוא דמי פרות שפכר נתתם לי והולכתם לתוף
 ביתך, אבל פרות אלו המנחין ברשות הרבים מעולם לא
 מכרתם לי' - הרי החנני נשבע בתקנת חכמים בנקיטת
 חפץ שפך היה הדבר, ומחזיר פרותיו לחנני; שהרי לא
 הודה לו שמכרן לו מעולם, ואלו היו בחנותו, היה נשבע
 הסת כמו שבארנו.
 ט. וכן הדין בנותן דינך לשלחני לטל מעות, בזמן
 שהמעות צבורין ברשות הרבים - אם הודה השלחני
 שמכרן, ועדין לא נטל הדינך - נשבע הלוקח בנקיטת
 חפץ שנתן, ונוטל המעות; ואם לא הודה שמכרן, אף על
 פי שמודה שלקח ממנו דינך עתה, וטוען שדינך זה דמי
 המעות שפכר הוליקן הלוקח לתוף ביתו - הרי השלחני
 נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו לחנותו.
 י. המחליף פרה בחמור, וילדה, וכן המוכר שפחתו, וילדה
 - זה אומר: 'עד שלא מכרתי ילדה', וזה אומר: 'משלקחתי
 ילדה', אפלו אמר המוכר: 'איני יודע' - על הלוקח להביא
 ראיה. אף על פי שהפרה עומדת באגם, והשפחה עומדת
 בסמטה - הרי הן בחזקת המוכר, עד שביא הלוקח ראיה.
 לא הביא ראיה - ישבע המוכר בנקיטת חפץ על ולד
 הפרה. אבל על ולד השפחה אינו נשבע אלא הסת, שאין
 נשבעין בנקיטת חפץ לא על העבדים ולא על הקרקעות,
 כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז אייר ה'תשע"ד

תעוב אתם". וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה.
 ודין תורה, שלא תהא נוהגת אלא בארץ.
 המצוה ה"י — האזהרה שהזהרנו מלקצור כל-הנורע,
 אלא יניח ממנו שארית לעניים בפאת השדה, והוא אמרו
 יתעלה: "לא תכלה פאת שדך בקצרך" (שם כג, כב), ולא
 זה נתק לעשה, לפי שאם עבר וקצר כל-הנורע, יתן
 לעניים כשעור הפאה מן-הקציר, והוא אמרו יתעלה:
 "לעני ולגר תעוב אתם" (שם) כמו שבארנו במצות עשה
 (מצות עשה קב — לעיל). והפאה חובה גם לאילן כמו
 שהיא חובה לשדה. ומצוה זו חובה מן-התורה בארץ
 ישראל בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכתא
 שחברה לה ("פאה").

יום שני י"ב אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קכא. מצות לא תעשה ריא.
 מצות עשה קכג. מצות לא תעשה ריב.
 המצוה הקכ"א — הצווי שנוצטוינו להניח את-הלקט

יום ראשון י"א אייר ה'תשע"ד

מצות לא תעשה מב.
 מצות עשה קכ. מצות לא תעשה רי.
 המצוה המ"ב — האזהרה שהזהרנו מללבוש בגד
 הארוג מצמר ופשתים כמו שהיו לובשים כמרי עבודה
 זרה באותו הזמן, והוא אמרו יתעלה: "לא תלבש
 שעטנז" (דברים כב, יא). וזה מפרסם היום אצל נזירי
 הקבטים המצרים. העובר על לאו זה — חייב מלקות;
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פלאים (פרק ט) וגם
 בשבת (נד) ובסוף מכות (כ).
 המצוה המשלמת ק"כ — הצווי שנוצטוינו להניח פאה
 (קצה בשדה) מן-התבואה והפרות וכיוצא בהן והוא אמרו
 יתעלה: "תעוב אתם" (ויקרא יט, י) אחר שהנפיר הפאה.
 וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז), שהפאה היא לאו שנתק
 לעשה. הלאו — הוא אמרו: "לא תכלה פאת שדך" (לא
 תעשה רי); והעשה — הוא אמרו (בהמשך): "לעני ולגר

יְתַעֲלָה: "וְשִׁכַּחַת עֲמֹר בְּשָׂדֶה לֹא-תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר
לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה" (דברים כד, יט), זֶה שְׁאָמַר "לַגֵּר
לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה", — הוּא הַצּוּוֹי לְהִנִּיחוֹ וְהוּא
הַעֲשֵׂה, כְּמוֹ שְׁאָמַר בְּלֶקֶט וּפָאָה "תַּעֲזֹב אֹתָם", שֶׁהוּא
הַעֲשֵׂה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (מצוות עשה ככ-קכא), וְגַם זֶה אֵינָה
נוֹהֶגֶת מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאַרְצָךְ. וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ גַם דִּינִי
מִצְוָה זֶה בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ה ופרק ו).

הַמִּצְוָה הַרִי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקַחַת הַשְּׂבָלִים
הַנּוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה, אֲלָא יִנְחוּ לַעֲנִיִּים, וְהוּא אָמַרוּ
יְתַעֲלָה: "וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט" (שם). וְגַם זֶה נִתַּק
לַעֲשֵׂה (מצוות עשה קכא), כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּפָּאָה. וְכֵכָר
נִתְּבָאָרוּ דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ד משה י).

הַמִּצְוָה הַקכ"ג — הַצּוּוֹי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְהִנִּיחַ לַעֲנִיִּים
אֶת-הַשְּׂאֲרִיּוֹת הַנּוֹשְׂאָרוֹת בְּכֶרֶם בְּשַׁעַת בְּצִיר פְּרוֹתֵיו, וְהֵן
הַנִּקְרָאוֹת עוֹלָלוֹת (אשכול קטן שִׁיחֵסוּ הַגְּדוֹל כְּעוֹלַל-תִּינוֹק),
וְגַם בֵּהֶן אָמַר הַכֹּתוּב: "לַעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם" (שם יט, י),
אַחֵר שֶׁהִזְכִּיר אֶת-הַעוֹלָלוֹת. וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינִי מִצְוָה זֶה
בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ז).

הַמִּצְוָה הַרִי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּכָלוֹת אֶת-הַכֶּרֶם
בְּשַׁעַת בְּצִירָתוֹ (לֹא לְבַצֹּר אֶת הַעוֹלָלוֹת), וְהוּא אָמַרוּ
יְתַעֲלָה: "וְכִרְמְךָ לֹא תַעֲוֹלֵל" (שם), אֲלָא יִנְחוּ הָאֲשֻׁכּוֹלוֹת
הַקִּיצוֹנִיּוֹת (הַעוֹלָלוֹת נִמְצָאוֹת בַּקֶּצֶד) — לַעֲנִיִּים. אֲכָל אֵין
דְּכָר זֶה בְּשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת וְאֶפְלוּ הַדּוּמִים לְכֶרֶם (וְזוֹהִי אֲזַהְרָה
יְחודית בַּכֶּרֶם), לִפִּי שֶׁהִאֲזַהְרָה בְּאָמְרוֹ: "כִּי תִחַבֵּט זֵיתְךָ לֹא
תִפָּאֵר אַחֲרֶיךָ" (דברים כד, כ) הִיא שְׁלֹא יִקַּח אֶת-הַשִּׁכְחָה
וּמִן-הַזֵּית נִלְמַד הַדִּין (אך ורק) בְּשִׁכְחָה לְשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת.
וְגַם זֶה (הַלֹּא שֶׁל "עוֹלָלוֹת") נִתַּק לַעֲשֵׂה. וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינִי
מִצְוָה זֶה בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ז משה ד).

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ד

מצוות עשה קכד. מצות לא תעשה ריג.

מצוות עשה קכב. מצות לא תעשה ריד.

הַמִּצְוָה הַקכ"ד — הַצּוּוֹי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְהִנִּיחַ לַעֲנִיִּים
מִה-שֶׁנֶּשֶׁר וְנִפְּל מִן-הַעֲנָבִים בְּשַׁעַת הַבְּצִיר, וְהוּא אָמַרוּ:
וּפִרְט פְּרִמָּךְ לֹא תִלְקֹט לַעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם" (ויקרא
יט, י), וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ גַם דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק
ו) וְאֵינָה נוֹהֶגֶת מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאַרְצָךְ.

הַמִּצְוָה הַרִי"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָסוֹף אֶת-
הַגִּרְגָּרִים הַנּוֹפְלִים מִן-הַכֶּרֶם בְּשַׁעַת בְּצִירָתוֹ, אֲלָא יִנְחוּ
לַעֲנִיִּים, וְהוּא אָמַרוּ: "וּפִרְט פְּרִמָּךְ לֹא תִלְקֹט" (שם), וְגַם
זֶה נִתַּק לַעֲשֵׂה. וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּמִסְכַּת פָּאָה
(פרק ז משה ג).

הַמִּצְוָה הַקכ"ב — הַצּוּוֹי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְהִנִּיחַ עֲמֹר
הַשִּׁכְחָה (אלומות ואגודות שֶׁנִּשְׁכַּחוּ בַשֶּׂדֶה), וְהוּא אָמַרוּ

1 (שבלים הנופלות בשעת הלפט) והוא אמרו: "ולקט קצירך
2 לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא כג, כב), וגם זה
3 לאו (לא תעשה ריא) שנתק לעשה, כמו שנתבאר במסכת
4 מכות (טז:) לגבי פאה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו
5 במסכת פאה (פרק ד). ודין תורה, שלא תהא נוהגת אלא
6 בארץ.

7 המצוה הרי"א — האזהרה שהזהירו מלקחת השבליים
8 הנופלות בשעת הקצירה, אלא ינחו לעניים, והוא אמרו
9 יתעלה: "ולקט קצירך לא תלקט" (שם). וגם זה נתק
10 לעשה (מצוות עשה קכא), כמו שבארנו בפאה. וכבר
11 נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ד משה י).

12 המצוה הקכ"ג — הצווי שנצטינו להניח לעניים
13 את-השארייות הנושאות בכרם בשעת בציר פרותיו, והן
14 הנקראות עוללות (אשכול קטן שיחסו הגדול כעולל-תינוק),
15 וגם בהן אמר הכתוב: "לעני ולגר תעזב אתם" (שם יט, י),
16 אחר שהזכיר את-העוללות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
17 במסכת פאה (פרק ז).

18 המצוה הרי"ב — האזהרה שהזהירו מלכלות את-הכרם
19 בשעת בצירתו (לא לבצור את העוללות), והוא אמרו
20 יתעלה: "וכרמך לא תעולל" (שם), אלא ינחו האשכולות
21 הקיצוניות (העוללות נמצאות בקצה) — לעניים. אבל אין
22 דבר זה בשאר האילנות ואפלו הדומים לכרם (וזהי אזהרה
23 יחודית בכרם), לפי שהאזהרה באמרו: "כי תחבט זיתך לא
24 תפאר אחריך" (דברים כד, כ) היא שלא יקח את-השכחה
25 ומן-הזית נלמד הדין (אך ורק) בשכחה לשאר האילנות.
26 וגם זה (הלאו של "עוללות") נתק לעשה. וכבר נתבארו דיני
27 מצוה זו במסכת פאה (פרק ז משה ד).

יום שלישי י"ג אייר ה'תשע"ד

מצוות עשה קכד. מצות לא תעשה ריג.

מצוות עשה קכב. מצות לא תעשה ריד.

המצוה הקכ"ד — הצווי שנצטינו להניח לעניים
מה-שנשר ונפל מן-הענבים בשעת הבציר, והוא אמרו:
"ופרט פרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא
יט, י), וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק
ו) ואינה נוהגת מן-התורה אלא בארץ.

המצוה הרי"ג — האזהרה שהזהירו מלאסוף את-
הגרגרים הנופלים מן-הכרם בשעת בצירתו, אלא ינחו
לעניים, והוא אמרו: "ופרט פרמך לא תלקט" (שם), וגם
זה נתק לעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פאה
(פרק ז משה ג).

המצוה הקכ"ב — הצווי שנצטינו להניח עמר
השכחה (אלומות ואגודות שנשכחו בשדה), והוא אמרו

מַעֲשֵׂר מִן-הַמַּעֲשֵׂר שֶׁמִּקְבָּלִים מִיִּשְׂרָאֵל וּלְתַתּוֹ לַכֹּהֲנִים, 42
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֶל-הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם 43
כִּי-תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם 44
מֵאֵתָם בְּנִחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן- 45
הַמַּעֲשֵׂר" (במדבר יח, כו). וּפֶרֶשׁ לָנוּ, שֶׁמַּעֲשֵׂר זֶה — הוּא 46
הַנֶּקֶדָּא, תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר — יִנָּתֵן לַכֹּהֵן. אָמַר: "וְיִנָּתְנָם 47
מִמֶּנּוּ אֶת-תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן" (שם, כח). וּכְבָר פֶּרֶשׁ 48
הַכְּתוּב, שֶׁמִּפְּרִישִׁים מַעֲשֵׂר זֶה מִן-הַמִּבְכָּר וְהִיפָה שָׁבוּ, 49
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִכָּל-חֲלָבוֹ אֶת-מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ" (שם, 50
כח) אַחֲרֵיכֶּן הָעִיר, שֶׁהֵם חוֹטְאִים אִם לֹא יִפְרִישׁוּהוּ 51
מִן-הִיפָה שָׁבוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-תִשָּׂאוּ עָלָיו 52
חֹטָא בְּהִרְיָמְכֶם אֶת-חֲלָבוֹ" ("חלב" הוּא הַחֹלֶק הַמּוּבָחָר) 53
מִמֶּנּוּ" (שם, לב), וְלֹא זֶה הוּא שְׁלִילָה כָּאֵלּוּ אָמַר: לֹא 54
יִהְיֶה עָלֵיכֶם חֹטָא בְּהִרְיָמְכֶם אוֹתוֹ מִן-הִיפָה, מִשְׁמַע: 55
שֶׁאִם יִפְרִישׁוּהוּ מִן-הָרַע יִחָטְאוּ. וְהָרִי זֶה כִּמּוֹ לֹא הִבָּא 56
מִכָּלל עֲשֵׂה, שֶׁאִינוֹ נִמְנָה עִם הַלְוִיִּן, כְּלוּמָר: מִכֵּינִן 57
שִׁצּוֹה לְהַפְרִישׁוֹ מִן הִיפָה, מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְהַפְרִישׁוֹ מִן- 58
הָרַע. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (סוף פֶּרֶשׁת קרח): "מִנֵּיִן אֵתָּה אוֹמֵר, 59
שֶׁאִם הִפְרַשְׁתָּם אוֹתוֹ שְׁלֹא מִן-הַמִּבְכָּר שֶׁאַתָּם בְּנִשְׂיָאֵת 60
עוֹן? תִּלְמוּד לומר: "וְלֹא-תִשָּׂאוּ עָלָיו חֹטָא בְּהִרְיָמְכֶם 61
אֶת-חֲלָבוֹ מִמֶּנּוּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת 62
תְּרוּמוֹת וּבְמִסְכַּת מַעֲשֵׂרוֹת וְגַם בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדִמְאִי. 63

יום שישי ט"ז אייר ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קנד. 64
הַמִּצְוָה הַקִּנ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַקִּידִים מִתְּנוֹת 65
הַזֵּרִעִים. זֶה עַל זֶה, אֲלֵא נִפְרִישׁן לְפִי סִדְרָן. וּבִאֲוֵר דְּבָר 66
זֶה: שֶׁחֲסִיִּים, לְמִשְׁל, אִם דָּשֵׁן וּמִרְחֵן — חָרִי הֵן טָבֵל; 67
מִפְּרִישׁ מִהֵן תַּחֲלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְהוּא אֶחָד מִתְּמִשִּׁים 68
(מדה בינונית) וְאַחֲרֵיכֶּן מִפְּרִישׁ עֲשִׂירִית מִהֶנְשָׂאָר עֲשִׂירִית 69
הַנֶּשְׂאָר — וְזֶהוּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; וְאַחֲרֵיכֶּן מִפְּרִישׁ 70
עֲשִׂירִית מִמָּה שֶׁנֶּשְׂאָר — וְהוּא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. נִתֵּן תְּרוּמָה 71
גְּדוּלָּה לַכֹּהֵן, וּמַעֲשֵׂר לְלוֹי, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵאָכֵל לְכַעֲלֵי 72
בִּירוּשָׁלַיִם. עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה צָרִיף לְהַפְרִישׁ. וּבָאָה הָאֲזַהְרָה 73
מִלְּהַקִּידִים מִה-שְׂרָאוֹי לְאַחֲרוֹ וּמִלְּאַחַר מִה שְׂרָאוֹי 74
לְהַקִּידִימוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִלְּאַתָּךְ וּדְמָעָךְ לֹא 75
תֹּאחֲר" (שמות כב, כח). כָּאֵלּוּ יֹאמַר: לֹא תֹאחֲר מִלְּאַתָּךְ 76
וּדְמָעָךְ מִה שְׂרָאוֹי לְהַקִּידִימוֹ. וּבְמִשְׁנַת תְּרוּמוֹת (פרק ג 77
משנה ו): הַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן 78
לְתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר 79
בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִלְּאַתָּךְ וּדְמָעָךְ לֹא תֹאחֲר" — 80
מִה-שֶׁעֲשֵׂה עֲשׂוֹי. וּבְמִכְלָתָא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): "מִלְּאַתָּךְ" 81
— אֵלּוּ הַבַּכּוּרִים הַנִּשְׁלָחִין מִן-הַמְּלָאִי: "וּדְמָעָךְ" — זֶה 82
תְּרוּמָה; "לֹא תֹאחֲר" — שְׁלֹא תִקְדִּים שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן, 83
(ושל יקדים מעשר) רִאשׁוֹן לְתְּרוּמָה, תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים. 84
85

1 אי אפשר וְשֶׁעָבַר עַל הַלֹּא וְלֹא נִשְׂאָרָה שׁוּם אֲפִשְׁרוּת
2 לְקִיּוּם עֲשֵׂה שָׁבוּ — (רק) אֲזַ לֹקָה. וְדַע עֲנָן זֶה וְהִבְיָנָהוּ.

יום רביעי י"ד אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קל. קצה. 4
מצות לא תעשה רלב. 5
הַמִּצְוָה הַק"ל — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר עֲנִי 6
בְּכָל-שָׁנָה שְׁלִישִׁית מִן-הַשְּׂמִטָּה, וְגַם בְּשְׁלִישִׁית אַחֲרֵי 7
הַשְּׁלִישִׁית, — כְּלוּמָר: בְּשִׁשִּׁית מִן — הַשְּׂמִטָּה, וְהוּא 8
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר 9
תְּבוּאָתְךָ וְגו'" (דברים יד, כח). וְגַם זֶה אֵינָה חוֹבָה 10
מִן-הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה 11
זֹאת בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ח) וּבְמִסְכַּת דִּמְאִי (פרק ד) וּבְמִסְכַּת 12
מַעֲשֵׂרוֹת. וְכַמָּה עֲנִינִים מִמֶּנָּה מְפָרְזִים בְּמִקְוֹמוֹת מִסְפָּר 13
מִשְׁאָר מִסְכָּתוֹת וְרָעִים וּמִסְכַּת מְכִשְׁרִין (סוף פרק ב) וְיָדִים 14
(פרק ד משנה ג). 15

הַמִּצְוָה הַקצ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִתֵּן צִדָּקָה וּלְחֻזֵּק 16
הַחֲלָשִׁים וּלְהַרְחִיב לָהֶם. וּכְבָר כָּא הַצּוּי עַל מִצְוָה זוֹ 17
בְּלִשְׁנוֹת שׁוֹנִים, אָמַר: "פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת-יָדְךָ" (שם טו, 18
ח), וְאָמַר: "וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ" (ויקרא כה, 19
לה), וְאָמַר: "וְחֵי אַחִיד עִמָּךְ" (שם, לו), הַכּוֹנֵה בְּכָל- 20
הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה הִיא אַחַת, וְהִיא: שֶׁנִּכְלָל עֲנִינֵינוּ וְנִתְמַכְּנוּ 21
דִּי מַחֲסוּרוֹ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים, 22
רַבָּם בְּכַתְּבוֹת (טז). וּבִתְרָא (בבא בתרא טז), וּבִא בְּקַבְלָה, 23
שֶׁאֲפִלוּ עֲנֵי הַמִּתְפָּרֵס מִן הַצִּדָּקָה חֵיב בְּמִצְוָה זוֹ, כְּלוּמָר: 24
הַצִּדָּקָה לְמִי שֶׁנִּמּוֹךְ מִמֶּנּוּ אוֹ לְמִי שֶׁכְּמוּהוֹ — אֲפִלוּ 25
בְּדָבָר מוֹעֵט. 26

הַמִּצְוָה הַרל"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַפְּנֵעַ מִלְּתַת 27
צִדָּקָה וּרְחֻקָּה לְעֲנִיִּים מֵאֲחִינוֹ אַחֲרֵי שֶׁנִּדַּע דְּחַק מִצְּבָם וְשִׁישׁ 28
לָנוּ יָכֹלֵת לְתַמָּךְ בָּהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תֹאמֵץ 29
אֶת-לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת-יָדְךָ מֵאֲחִיד הָאֶבְיּוֹן" (דברים טו, 30
ז). וְזֶה אֲזַהְרָה מִלְּהַתְּנֵהָ בְּמִדַּת הַקְּמִצְנוּת עַד שֶׁנִּמְנָע מִלְּתַת 31
לְרִאוֹי לוֹ. 32

יום חמישי ט"ו אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קכו. קכט. 34
הַמִּצְוָה הַקכ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה 35
גְּדוּלָּה, (הַגְּדוּלָּה וְהַחֲשׁוּבָה שְׁבַתְרוּמוֹת, שְׁהִיא מוֹפְרַשְׁת מִכָּל 36
הַכְּמוֹת) וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרֹאשִׁית דְּגָנְךָ וְגו' תִּתֵּן-לוֹ" 37
(דברים יח, ד). וּמִצְוָה זוֹ אֵינָה נִוְהֶגֶת מִן-הַתּוֹרָה אֲלֵא 38
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת 39
תְּרוּמוֹת. 40
הַמִּצְוָה הַקכ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ הַלְוִיִּם לְהַפְרִישׁ 41

- 1 וְשֵׁם נֶאֱמַר: מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל-הַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה לְכַכּוּרִים
2 וּמַעֲשֵׂי שְׁנֵי לְרֹאשׁוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה
3 — מִה-שֶּׁעֲשֶׂה עֲשׂוֹי. וּכְכֹר נִתְּבָאָר בְּרִישׁ תְּמוּרָה (ד).
4 שֶׁהַמִּקְדָּשִׁים אֵינּוּ לוֹקָה.
- 5 **יום שבת קודש י"ז אייר ה'תשע"ד**
- 6 **מצות לא תעשה קלג. קלד.**
- 7 הַמִּצְוָה הַקַּל"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִיר כָּל-זֶר מְלֹאכֹל
8 שׁוֹם תְּרוּמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכָל-זֶר לֹא-יֹאכֹל קֹדֶשׁ"
9 (ויקרא כב, י), וְכֻנְּתוּ בִּ"קֹדֶשׁ" זֶה — הַתְּרוּמָה. וְכֵן
10 הַכַּכּוּרִים, לְפִי שֶׁשָּׁם הֵם נִקְרְאוּ: תְּרוּמָה, כִּמּוֹ שֶׁאֲבָאָר (לא
11 תַעֲשֶׂה קִמּוּחַ), וְלִזְמַן כְּוִנְתִּי בְּאֶמְרֵי שׁוֹם תְּרוּמָה וְהוּא הִדִּין
12 לְכָל-מוֹעֵל (נִהְנֶה בְּשׁוּעָה פְּרוּטָה) בְּקִדְשִׁים בְּזִדּוֹן. וְאִם אָכַל
13 תְּרוּמָה בְּזִדּוֹן — חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם, וְאֵינּוּ חֵיב
14 תּוֹסֶפֶת חֲמִשׁ, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר בְּפָרָק ו' וּפָרָק ז' מִמִּסְכַּת
15 תְּרוּמָה. וּבְפָרָק ט' מִסְנֵה־הַדִּין (פג). מִנּוּ מַחֲבִיב מִיתָה בְּיַד
16 שְׁמַיִם וּבְכָל־לֵם: זֶר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה, וְהִבִּיאוּ רְאִיָּה לְכֹהֵן
17 מֵאֲמָרוֹ: "וּמָתוּ בּוֹ פִּי יִחְלָהוּ" (שם, ט) וְאֶחָדָיו "וְכָל-זֶר
18 לֹא-יֹאכֹל קֹדֶשׁ". וּבְפָרָק ב' מִכַּכּוּרִים אָמְרוּ: "הַתְּרוּמָה
- 19 וְהַכַּכּוּרִים חֲבִיבִים עָלֵיהֶם מִיתָה וְחֲמִשׁ וְאֶסּוּרִים לְזָרִים;
20 וְרַב חוֹלֵק עַל כָּל-הַמִּשְׁנִיּוֹת הָאֵלֶּה וְאוֹמֵר: זֶר שֶׁאָכַל
21 תְּרוּמָה — לוֹקָה, וְיִדּוּעַ שָׂרֵב (כוחו כ) תִּנָּא הוּא וּפְלִיג
22 (חולק גם על תנאים) וּכְכֹר בְּאֶרְנוּ בְּחַבְרָנוּ בְּפִרּוּשׁ הַמִּשְׁנָה
23 (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שֶׁכָּל-מַחְלָקָת שֶׁאֵינָה מְחִיבָת
24 מַחְלָקָת לְמַעֲשֶׂה אֵלֶּה בְּסִבְרָא בְּלִבָּד, לֹא אֶפְסוּק בָּהּ
25 הַלָּכָה, וְלֹא אָמְרוּ: הַלָּכָה כְּפִלּוֹנִי; וּלְפִיכָף לֹא אָמְרוּ כָּאֵן
26 הַלָּכָה כִּרְב אוֹ כִּסְתָם מִשְׁנָה", כִּיִּין שֶׁלְדַבְּרֵי הַכָּל לוֹקָה,
27 לְפִי שֶׁכָּל-מַחֲבִיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם עַל אֶחָד הַלְאוּיִן —
28 לוֹקָה גַּם-כֵּן, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּהַקְדָּמוֹת מֵאֲמָרוּ זֶה. וְכֵן
29 כָּל-מוֹעֵל בְּקִדְשִׁים בְּזִדּוֹן — לוֹקָה בְּלִי סָפֵק, וְהוּא
30 אָמְרוּ בְּמַפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ (קטן בשנתו הסמוכה לגיל
31 הבר-מצוה) אִם הַקְדִּישׁ, אָמְרוּ (נדה מו:): "הַקְדִּישׁ הוּא
32 וְאָכְלוּ אֲחֵרִים רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן-לֵקִישׁ דְּאֶמְרֵי
33 תְּרוּמָה: לוֹקִין".
- 34 הַמִּצְוָה הַקַּל"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִיר אֶפְלוּ תוֹשֵׁב
35 (ישראל, שֶׁנִּשְׁכַּר לַעֲלֹם לִכְהֵן וְשִׁכְרוּ (לתקופה) מְלֹאכֹל
36 תְּרוּמָה, אָמְרוּ: "תוֹשֵׁב כִּהֵן וְשִׁכְרוּ לֹא-יֹאכֹל קֹדֶשׁ" (שם,
37 י), וְאִם אָכַל, דִּינוּ כְּדִין שָׂאָר זָרִים.

אגרות קודש

ב"ה, כ' אייר, תשכ"ב

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ צנמ"ס וכו'

מוהרש"י שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ז אייר, בנוגע... שדבר עמו וכו',

והנה באם חושש הנ"ל לדברים בהנוגע אלי, יסיח דעתו מזה לגמרי, כי אין זה מעניני כלל
(ענינים של קפידא וכו').

ורק שכיון שמעורר בנוגע לצדקה, יתן כ"ה ל"י לשיבת תורת אמת.

באם החשש הוא לדברים הפוגעים ח"ו בכבוד כ"ק מו"ח אדמו"ר או כ"ק אביו אדמו"ר -
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - יורהו כת"ר ע"פ תורה מה שעליו לעשות בזה,

ומה שבידי הוא, שאזכירו על הציון הק' שהנ"ל לא יעשה רושם כלל,

ובהנוגע להפרשה לצדקה בקשר עם זה, יפריש כפי נדבת לבו. וכל המרבה וכו' ובלבד שיהי'
בטוב לבב.

ויהי רצון שבכל האמור אך בטוב הנראה והנגלה יבשר.

בכבוד ובברכה

מ. שניאורסאהן

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבעלה, קא משמע לן שכיין שמותרת עליו ונקראת אשתו, משקים
אותה ככל אשה.
עוד למדנו בברייתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואיילוניות או
שותרות או לא נטלות כתובה: שואלת הגמרא, פשיטא שאשת גר
ואשת עבד משוחרר שותרות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה, "דבר אל בני ישראל",
ונדיק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
אינם משקים את נשותיהן, קא משמע לן שנשותרות שותרות.
שואלת הגמרא, ואימא הכי נמי - אולי באמת אין נשותרות שותרות,
שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.
מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ותוספת "ואמרת" רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
משוחררים, ששותרות.
שנינו במשנה, אשת כהן שוטה כו' ומוותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, (אשת כהן שוטה) פשיטא ששותרת, מדוע יהיה
שנינו בינה לבין אשת ישראל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה תביבת "הוא" שדוקא זאת
שאנסה רק בשלא נאנסה, היא נתפשה באונס מותרת, עליה
אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
שותרת, אבל זו - אשת כהן הואיל ונתפשה, אסורה, שגם אם
נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, אימא
לא תשקה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע לן ששותרת.
שנינו במשנה שאשת כהן שוטה ומוותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, פשיטא שמוותרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
המים שטהורה היא.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמוותרת לבעלה הוא
במתנוונות - שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
בדקה מים - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא
שתלה לה וכות שלא מתה מיד.
מתרצת הגמרא, מה שמוותרת כאן במתנוונות, משום שמדובר שלא
מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא במתנוונת דרך
אברים - ראשה ושאר אברים כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
מה שמוותרת לכהן, מכיון שמהו דתימא - הייתי אומר, הא זנוי
זנאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדקה מים זנוי
אזרחיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא משום דבאונס זנאי - כיון
שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולגבי כהן על כל פנים אסורה, שהרי
אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת
דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
ומוותרת.
שנינו במשנה, אשת גרים שוטה.
שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שוטה, שהרי נישואין גמורים יש
להם.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
שהכהן משביע את האשה "ויתן איש כן את שכבתו מבלעדי
אישך", הרי שאמר רחמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והא - הסריס, לאו בר הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן
שגם אשת סריס שוטה.
שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנא - שהבעל מקנא לאשתו גם
אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
שבתורה.
שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
שאר עריות.

וממשיכה הברייא, מעופרת חבירו ומינקת חבירו, לא שותרת
ולא נטולת כתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא
ישא אדם מעופרת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא
אותן עד שימלאו שנתיים ללדתן, ואם נשא יוציא בגט ולא יחזיר
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראיות לאישות, אינן שותרות,
כמבואר במשנה לעיל. וחכמים אומרים, יוציא ובשנינו זמנו
לכנוס - לאחר השנתיים שגורו חכמים שלא ישאנה, אז יכנוס, ואם
כן נחשבת ראיה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והריבא - הבחור שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה וזקנים
מעיקרא - מלפני כן, לא שותרת ולא נטולת כתובה, כיון שאסורות
עליו כיון שחייב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר, אין אלו נחשבות
אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות
הימנה. אבל המקנא לאריותו ולשומרת יבם שלו ומשכנסה
נסתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה או שוטה או
לא נטולת כתובה. מעופרת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו
מעוברת או מניקה וקינא לה, או שוטה אף על פי שיתכן שתמות
וימות ולדה עמה, או לא נטולת כתובה. הריבא - הבחור שנשא
עקרה וזקנה ויש לו אשה וזקנים, שכבר קיים פריה ורביה, או
שוטה או לא נטולת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין
לנתי, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואיילוניות - נשא איילונות, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
שוטה או לא נטולת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומייקת
הגמרא, קתני מיהא - על כל פנים כתוב בברייתא, שאיילונות
שוטה, תיובתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאיילונות
לדברי הכל אינה שוטה.
מתרצת הגמרא, אמר לך רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים
האם איילונות שוטה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
שאיילונות שוטה, ואנא דאמר כי האי תנא - ואני סובר כהתנא
דלהלן שאף לרבי אלעזר איילונות אינה שוטה, דתנאי, רבי שמעון
בן אלעזר אומר, איילונות לא שוטה ולא נטולת כתובה, שנאמר
בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא ונקתה ונורעה ורע", ודורשים, דוקא מי שדרכה
להורע - שראויה להריון, היא שוטה ממי הסוטה, וצאתה זו -
האיילונות שאין דרכה להורע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
רבא בר אבא.
שואלת הגמרא, ורבנן שסוברים שאיילונות שוטה, הא ונקתה
ונורעה ורע" שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאיילונות אינה
שוטה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
מתרצת הגמרא, מיבעי ליה - רבנן צריכים את הפסוק, לבריתא,
נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
היא ונקתה ונורעה ורע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
זרע, שאם היתה עקרה לפני כן, נפקת כעת, דברי רבי עקיבא.
אמר לו רבי שמעאל לרבי עקיבא, אם בן ויתרו כל העקריות
לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
רוצה להסתיר, הואיל ולא נסתרה הפסידה. אלא, סובר רבי
ישמעאל, אם בן מה תלמוד לומר "ונקתה ונורעה ורע", לא לומר
שלא היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
היום בצער, יולדת מכעת בריית, ואם היתה יולדת עד היום
נקבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.
שנינו בברייתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שוטה או לא נטולת
כתובה.
שואלת הגמרא, פשיטא ששותרת, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותה, שמא טהורה היא ועל ידי ההשקה נתיר אותה לבעלה,
ואפשי פסולין לא ליפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל
ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

שנשא עקרה וזקנה וכו'. ותימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה וזקנה: **לא** יוש אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כג) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושהיא שוטה או לא נוטלת כתובה היו לו אשה ובנים ומתו בין קניי לשתירה כבר נראית לשתות:

מעוברת עצמו או שוטה וכו'. רש"י פי ולא אמרין דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן נמתין עד שתלד הא תנן בפ"ק דערבין (דף ז:) האשה היוצאה ליהרר אין ממתנין לה עד שתלד והם גיורת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דמנא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקניא לה כשהיא מעוברת שוטה לאחר שתלד ולא אמרין כמו גבי מעוברת חבירו דאי קניא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שוטה דלאו בת קניי היתה דמעט לה בספרי מבי תשעה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא היו ולו אשה ובנים וכו' כבר ונראית שלא לשתות: **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתור כל עקרות ופקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתור כל יולדות בצער וילדו בריחו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה והא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקניי: **וזהו** הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשעה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היבא דקרא דמסיק אדעתיה מתוכו למדרש הכי ומדרש לדרשא אחריית לא פריך ואימא ה"ז דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסיני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מי"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחיה אחיה מבני יעקב קמ"ל ה"מ פריך ואימא הכי נמי משום דאין גורה שוה למחצה גרין טעמא להוציא מאותה סברא או קרא וכן לענין ליורשו (שם) וליטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שמשמא ויש שאינו מטמא הא כיצד מטמא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"ז קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא ממעט פסולין והאי פסול הוא וכן בפ"ק דערבין (דף ז:) גבי האשה שיוצאת ליהרר אין ממתנין לה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כ"י) כאשר ישית עליו בעל האשה כתיב והאי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"ז דמאי ודחא נפקא לן

לא שותות. דכתיב תחת אישה ולא יחזיר עולמות. קנאס קנסודו רבנן: לכשיגיע ופנו. לאחר כ"ד חדש ללידת הולד: וקרוכא. בחור. כמו ילד (פולחית כל) רבנא: מקצרת עצמו. שהיתה אשתו מקצרת וקנא לה: או שותות. ולא אמרין לא לקטליה לולד. אשת ממזר לממזר. כלומר אשה הראויה לממזר וניתן לממזר וקנא לה ונסתרה: או שוטה כו'. ולקמן פריך פשיטא: **אמא דאמרי כי האי תנא**. דאית

ליה עקרה וזקנה שותות, מדלא קנט אלא איילונית וקסבי תלמודא מונקתה ונורעה ורע ולא משום דאינה ראויה לקנייה, אלקמא כרבי אלעזר ס"ל דיכול לשא אחרת ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא: וזו, כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: לא ליפוש פסולין. לא נעשה שלום ביניהם, הלואי לא יפדה ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרין: והיא לא נתפשה כו'. כלומר מהו דתימא פרשת סוטה על כרחך באשת ישראל קניא מדכתיב וזהא, מיעוטא משמע וזו היא דכי לא נתפשה אסורה הא נתפשה כו'. ונעלה קאי קרא דכתריה ועבר עליו רוח וגו', דהייכא דמסקא לן ביה קא נטמאה ואם לא נטמאה שוטה, אבל אשת כהן דליתה בכלל והיא לא נתפשה ליתה נמי בכלל השקאה, קמ"ל: בסתנוניה. לאחר ששתתה איצטריך לאשמועינן דמתרת לבעלה, דלא תימא וזהו היא שהרי בדקוה המים: מתנוניה. הא ודאי בדקוה המים וזהו היא אלא שקלה לה וכת ואמאי מתרת לבעלה: בסתנוניה דרך אברים. שאינה מתנוניה במעים ובזרבים אלא ראשה ושאר אבריה בבידים עליה. מהו דתימא הא לאו וכות תלה לה, דאם כן הוה לה להתנונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה למיכר מתנוניה שלא בדרך ולכנה מיהא תיחסר: מבלעדי אישה. משמע דאישה בר הכי הוא: קא משמע לן. דלמיקדם שכיבת בעל לבועל הוא דאמא. וקריס בר שכיבה הוא ואף על גב דלאו בר זריעה הוא. ובסריס חמה קאמא, דמתר לקנייה. ולא בסריס אדם שאסור לקנייה משום לא יבא פצוע דכא וקניס נגו: מהו

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נוטלות כתובה, דברי רבי מאיר. שהיה רבי מאיר אומר: לא יוש אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמות. והכמים אומרים: יוציא וכשיגיע זמנו לכנוס וכו'. והרובא שנישא עקרה וזקנה, ואין לו אשה ובנים מעיקרא, לא שוטה ולא נוטלת כתובה. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבם שלו, ומשפנסה נסתרה, או שוטה או לא נוטלת כתובה. מעוברת ומינקת עצמו, או שוטה או לא נוטלת כתובה. הרובא שנישא עקרה וזקנה, ויש לו אשה ובנים, או שוטה, או לא נוטלת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבד משוחרר, ואילונית או שוטה, או לא נוטלת כתובה. קתני מיהא איילונית, תיובתיה דרב נחמן אמר לך רב נחמן: תנאי היא, ואנא דאמרי כי האי תנא. דתניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שוטה ולא נוטלת כתובה, שנאמר: "ונקתה ונורעה ורע" מי שדרבה להוריע, וצאתה זו שאין דרבה להוריע. ורבנן האי "ונקתה ונורעה ורע" מאי עבדי ליה? מיבעי להו לכתנאי: "ונקתה ונורעה", שאם היתה עקרה נפקת, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' ישמעאל: אם כן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזהו, הואיל ולא נסתרה, הפסידה! אם כן מה תלמוד לומר: "ונקתה ונורעה ורע", שאם היתה יולדת בצער, יולדת בריחה, נקבות, יולדת זכרים. קצרים, יולדת ארופים. שחורים, יולדת

לכנים. אשת ממזר לממזר. פשיטא? מהו דתימא: אפשי פסולין לא ליפוש, קא משמע לן: אשת גר עבד משוחרר, ואילונית: פשיטא? מהו דתימא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? "ואמרת" רבויא הוא: אשת כהן שוטה כו'. אשת כהן שוטה פשיטא מהו דתימא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזהו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתתה, קא משמע לן: ומותרת לבעלה: פשיטא? אמר רב הונא: במתנוניה. מתנוניה? הא בדקוה מיא? במתנוניה דרך אברים, מהו דתימא: הא ונניי ונאי, והא דלא בדקוה מיא כי אורחיה, משום דבאונם ונאי ולגבי כהן אסורא, קא משמע לן: אשת סריס שוטה פשיטא? מהו דתימא: "מבלעדי אישה" אמר רחמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: שעל ידי כל העריות מקנין: פשיטא

מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחרייתו תו לא סלקי דעתא למעוטי מניה מידי וכן פרי"א: **אשת** סריס. רש"י פי בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקנייה ולא ידעין מגזל דסריס אדם כגון ששטה כוס עיקרין דאסור לקנייה אי משום האי ברייתא דמייית בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט:) פועט דכא וברות שפכה סריס אדם וחזקין וכו' עד אסור לקנייה הא קתני נמי וכן וכן אסור לקיים אלא על כרחך אפצוע דכא וברות שפכה קאי כדקתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וברות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה.

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד ב

תוספות

רש"י

1 מהו דתיקא נטמא נטמא שני פעמים. אמריה בפרשה, ודרשין ליה לקמן (ה' מ:) אהר
2 לבצעל ואהר לבועל. היכא דמיתסרא אבועל בהא סתירה משתעי קרא דנותן בה דין
3 סוטה, אבל הא דאסורה בו: כפ"ל. דכי אתא קרא לגופיה אתא, דהיקא דאינו קרוב לה
4 נאסר עליה על ידי קניי זה, ולא למעוטי קרובים אתא: איש אפר רחמנא. ושכב איש
5 אותה: שחוף. שפשוו נשתחף וכלה וקבש ואין בו
6 כח, ובתורת כהנים בקלות שנינו ודגמותו, יש
7 לך אדם שהוא חולה ומשל במשה אבל בשור
8 שמוע ע"ה, תלמוד לומר את השפחה מלמד
9 שבשור נשתחף: פקני על ידו בו, כמו ותיקן בה
10 מקני על ידו פשיטא: ופוסל בתרוקה פשיטא.
11 אם הוא אהר מן הפוסלים המחליק את האשה
12 בגון עובד בוכבים עבד חלל נתין וממיר דקיימא
13 לן בקדושין וביבמות דפוסלי האשה בביתא
14 מוכת בהן כי תהיה לאיש זר, כיון שבעלה למי
15 שזר אע"ה פסלה לא יחלל וזרעו. מלדא כתיב
16 שזר יחל דרשין שני חלולין אהר לה ואהר
17 לזרעה: דאית ליה זרע מחלל. את האשה
18 בביתא, דלית ליה זרע לא יחלל קא משמע לן.
19 שמואל דפוסל שקמנין ליה מהא דאמר מקנין
20 על ידי שחוף וכת בהן כי תהיה לאיש זר וגו',
21 ומנייה נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביתא,
22 ומתאפקה בלשון הדין גרוש דאית ליה הדין
23 מי שקדושין תוססין בהן כגון ממיר נתין וחלל
24 פסלי, אבל עובד בוכבים ועבד דרי הן בבהמה
25 וכן דלית להו הדין לא נפסלו. עובד בוכבים
26 אין לו קדושין בישקאל, דכתיב (ויקרא ס) איש
27 אשר יאנא את אשת רעהו, ותגיא בסנהדרין (ה'
28 כ:) פרט לאשת ונכרי אחרים, אלקמא לית להו
29 אישות. עבד עם הקדמור כתיב בהו, עם הדומה
30 לתמור: מי שיש לו אלקמות וגירושין בה, הוא דכי
31 אין לה זרע ממנו ושבה אל בית אביה מלחם
32 אביה תאכל, דלא פסלה בביתא, יצא עובד
33 בוכבים ועבד שאין לו אלקמות וגירושין בה,
34 שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם
35 אלקמות עליה, וביבמות פריך אימא לקלא, דמי
36 שיש לו אלקמות וגירושין הוא דכי אית לה זרע
37 אית תיבול, אבל עובד בוכבים ועבד אפי' אית
38 לה זרע מניה תיבול, והתם משני לה בהבא על
39 יבמות ובאלמנה לכו"ג, ומיהו שמעינן וליה
40 מהא דמקני ע"י עובד בוכבים: ואיל, מי שאינו
41 איש דמתני' למעוטי בהמה: דאין נותן לבהמה.
42 איה געשית וזנה בעלית בהמה ואיה נאסרת
43 על בעלה: אהן וזנה. נתן קלה באהנה: מחיר
44 בלב. החליף בלב בטלה: אהן בלב, שאם אדם
45 אומר לוזהו היליך טלה והגעלי לכלבי: מחיר
46 וזנה. היתה לו שפחה וזנה והחליפה בטלה,
47 ומדקאמר אהן בלב מתר מקבל דלאו נותן
48 הוא, דאי נותן הוא הדין תייל ע"ה שם אהן:
49 ואיל שכתב זרע לקח לי. כיון דאמרת מקנין ע"י
50 שחוף לשקנא לה שלא בדרבה. אל תסתרי עמו
51 לתבעל שלא בדרבה: השכבי אישך כתיב. וקני
52 שני משכבותיה לכל דברים, וכיון דנאסרת עליו
53 אמאי לא דרי קניי דרך אגריס פריצותא בעלמא
54 הוא. שוכב עמה בקרוב קשר: פריצותא מי אפר
55 רחמנא. אשה על בעלה בבהי, וכיון דלא
56 מתסרא עליה בבהי פשיטא דלאו קניי הוא:
57 בגשקה. משיק השמש באותו מקום: היינו דאמרי

1 אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעינן לה מאלמנה
2 לבחן גדול דאסירה וקיימא לבצעל ואפי' הכי איצטרך קרא דכי תשטה אשתו
3 למעוטי הא לאו הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא
4 משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי בן תשע שנים ויום אחד אפי' שאינו איש שהרי
5 ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה
6 (יבמות דף סח.) ונסקלת הערה על ידו כדאיתא
7 בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נה) ומקומו בפרק
8 יוצא דופן (גדה דף מה) דומיא דכל עריות מקנא
9 על ידן ולא איצטרך לאשמעוטי אלא דשותות
10 אבל דנאסרו פשיטא וכי משום דעריות נניחו
11 גריע:
12 שחוף. פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו
13 ואינו מזרע דתניא איחור מרוח אשך זה
14 הקליטם שכנס רוח באשכו דברי ר"ע רבי
15 ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט
16 שמואל שחוף ולא נקט סורס ושמו שחוף הו
17 רבותא טפ:
18 אבל הא הואיל ואסירה וקיימא. תימא מאי
19 קמ"ל רב הונא והא מתני' היא ע"י כל
20 עריות מקנין ו"ל דהכי פירשו מי שנאסר בכל
21 בת ישראל ע"י בעילת זנות אפילו אינה קרובתו
22 יצא עובד בוכבים ובלאו הכי כל בת ישראל
23 מתסרא וקיימא לגביה: יצא עובד בוכבים שאין
24 לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן
25 מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת
26 אחרים תימה והא נפקא לן בקדושין בפרק
27 האומר מלא תחתון וכן במדומה דלא אית קרא
28 פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על
29 העובדת בוכבים אשת עובד בוכבים וקמ"ל אפי' ג
30 דבעולת בעל יש להו ישראי בעובדת בוכבים
31 פטור:
32 למעוטי בהמה. תימה דהכא משמע דבנות
33 תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ' ד
34 הבא על יבמות (יבמות דף נד.) דיש נותן לבמה
35 מתני' למעוטי מאי וכי אית לן למימר דל"ל
36 דשמואל או דרב (המנוגא) הונא:
37 מנא הא מילתא דאמרי רבא אין נותן לבמה.
38 ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל) מנא הא
39 מילתא דאין נותן לבמה אמר ליה לא נשתמיט
40 קרא ונכתוב אתנן וזנה וכלב א"י הכי אתנן כלב
41 וכו': אלא למאן דאמר הערה זו נשיקה מאי
42 איכא למימר. והיינו שמואל בפ' הבא על יבמות
43 (יבמות דף נה) והבא אליהה דשמואל נמי
44 מסקין ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן
45 דאמר הערה זו נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר
46 עריות היינו דאיצטרך קרא הבא למעוטי אלא
47 למיד הערה זו הכנסת עטרה ולא חשיבה
48 נשיקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטרך
49 למעוטה:

דומה

פריצותא בעלמא היא, ופריצותא מי אפר רחמנא?

37 אלא אפר אפי' פרט לשקנא לה בנשיקה, הניחא למאן דאמר הערה זו הנכנסת
38 עטרה, אבל נשיקה, ולא כלום היא, היינו דאיתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר
39 הערה זו נשיקה, מאי איכא למימר? לעולם לשקנא לה דרך אגריס, ומהו דתימא,
40 בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא פרי, קמשמע לן. אפר שמואל: ישא אדם

דומה

קרא למעוטה. דלא תימא הערה היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (ה' כ:) הערה האמורה בתורה שהיא בגמר ביאה בכל העריות כדכתיב (ויקרא ס) את מקורה תקרה את שאר הקשר
זו נשיקה, מאי איכא למימר, היכי מצית למימר דאתא קרא למעוטה, הלא בגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה וזנות: בקפידא דבעל תליא. דכתיב וקנא, ובעל הא חזין ליה
דקפיד שפרי קנא על לה כר.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מותרת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
 סוטה "נממאח" "נממאח" שני פעמים, ודורשים את שני הפסוקים,
 אחד שאסורה לפעל, ואחד שאסורה לבועל, והייתי סובר שהתורה
 אומרת לקיים דין סוטה רק היבא דקא מתפרא בהא זנות -
 במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - זו שקינא
 לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הואיל ואסורה וקיימא - כבר
 אסורה על הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא
 שותה, קא משמע לן שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור
 אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
 לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
 שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין חוץ מן הקטן [וכו'] ווממי
 שאינו איש. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
 מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושכב איש
 אותה" אמר רחמנא, ומדייקים, דוקא "איש" ולא קטן.
 שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה ושאנינו איש - שאין הבעל
 מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, למעוטי מאי - מי הוא
 זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, אימא למעוטי שחוף - אם
 נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, והוא
 מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, והאמר
 שמואל שחוף כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה שאם היה השחוף
 מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
 ויבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
 כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאנינו
 איש".
 ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
 כוונת המשנה "שאנינו איש". מה שאמר שמואל ששחוף מקנין על
 ידו, שואלת הגמרא פשימא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
 הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
 סוטה "ושכב איש אתה שכבת זרע" אמר רחמנא, והא לאו פר
 הדי הוא - והרי שחוף אינו ראוי להזרע, אם כן לא יקנא הבעל על
 ידו, קא משמע לן שמקנין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
 ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
 עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בתרומה,
 שואלת הגמרא והרי זה פשימא, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן
 הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול
 יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
 מתרת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
 "ולא יחלל זרעו" אמר רחמנא, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא
 יחלל", ומחבילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
 האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דאית ליה זרע ליחלל
 - מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דלית
 ליה זרע לא ליחלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
 לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קא משמע לן שפוסל אותה
 מכהונה.
 חזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאנינו איש" אין מקנין
 על ידו, וואלא "שאנינו איש" למעוטי עובד פוכבים, שאם האשה
 נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, והאמר רב
 המנונא עובד פוכבים כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה וכדלעיל.
 על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
 ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאנינו איש".
 ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
 מה כוונת המשנה "שאנינו איש". מה שאמר רב המנונא שגוי מקנין
 על ידו, שואלת הגמרא פשימא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרת
 הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
 סוטה "נממאח" "נממאח" שתי פעמים כדלעיל, ולמדנו שבא
 לרבות אחד שאסורה לפעל ואחד שאסורה לבועל, והייתי סובר
 שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק היבא דקא מתפרא בהא זנות

- במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - שקינא
 לה בעלה שנסתרה עם גוי, הואיל ואסורה וקיימא - כבר אסורה
 על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא
 קמשמע לן שמקנין על ידו.
 עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בתרומה,
 שואלת הגמרא והרי זה פשימא, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה
 מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
 מתרת הגמרא, מהו דתיקא - הייתי אומר "זבת כהן כי תהיה
 לאיש" וד היא בתרומת הקדשים לא תאכל, אמר רחמנא, - נאמר
 בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
 שהוא זר' אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה
 בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
 תאכל", והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק דבר הנה -
 שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
 נתין או חלל, אין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
 דלאו בר הנה - שאינו בתורת היהיה כלל, שאין תופסים בו קידושין.
 כגון גוי ועבד, לא פוסל אותה בביאתו, קמשמע לן רב המנונא.
 דפסיל גוי את האשה בביאתו, מדרבנן יוחנן, דאמר רבי יוחנן
 משום רבי ישמעאל, מנין לעובד פוכבים ועבד דאמר רבי יוחנן
 ועל הלויה ועל בת ישראל שפסולה מן הכהונה כדלעיל, שנאמר
 "זבת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה חורע אין לה ושבא אל בית
 אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
 ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
 ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אלמנות וגירושין
 בה, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיו תפסו,
 יצאו עובד פוכבים ועבד שאין לו דיני אלמנות וגירושין בה,
 שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
 הכהונה.
 חזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאנינו איש" אין מקנין
 על ידו, ושואלת וואלא "שאנינו איש" למעוטי מאי. ומתרת הגמרא,
 אמר רב פפא, "שאנינו איש" למעוטי בהמה, שאם נסתרה האשה
 עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דאין זנות בבהמה - שאין האשה
 נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
 מבררת הגמרא באותו ענין, אמר ליה רבא מפרוקא - [שם מקום],
 לרבא איש, מנא הא מילתא דאמור רבנן - מדיחין למדו רבנן את
 הדין שאין זנות בבהמה.
 מהא דכתיב בדיני הבאת קרבנות לבית המקדש "לא תביא אתנן
 זונה וקחור כלב בית ה' אלהיך וגו'" כי תועבת ה' גם שנים, ותניא
 דייקו מלשון הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
 אתנן כלב - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלב, וקחור זונה
 - שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מותרין, שנאמר
 בסוף הפסוק "גם שניהם", ומדייקים, שנים אסורים, ולא ארבעה.
 ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
 זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
 חזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, וואלא לפי דברי
 שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
 הגמרא שלא תלמד מ"ושכב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
 שהוא מזרע, אם כן מה שאמר הפסוק "שכבת זרע" למה לי - מה
 בא למעט. מתרת הגמרא, מיעי ליה לרבתינא, כתוב בפסוק
 דלעיל "ושכב איש אותה שכבת זרע", פרט לדרבא אחר,
 שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
 לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
 שואלת הגמרא, מאי דבר אחר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
 מתרת הגמרא, אמר רב ששת, פרט לשקניא לה שלא בדרבה
 - שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא
 לביאה שלא בדרך איש ואשה, שאין לה דין קינוי להחשיבה סוטה.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביהא שלא בדרבה אסרת

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקון.
 שנינו במשנה, ואלו שפית דין כו' ומקנין להן, מי שנתחרש בעלה
 או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש
 כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, מה תלמוד
 לומר "איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו ששנינו לעיל,
 אשת חרש, ואשת שומה, ואשת שעמום שהוא אדם שלקוי
 בתמחון לב, ושחלף בעלה למדינת הים, ושחיה חבוש בבית
 האסורין, שפית דין מקנין להן אם רואים שמתנהגות בפריצות,
 לפוסלן מכתובתן, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת
 הברייתא, יכול - הייתי חושב שבית דין מקנין להן אף כדי להשקותן
 - שבית דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקום כשאר סוטות, ועונה,
 תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן", ואין בית דין
 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך.
 רבי יוסי חולק ואומר, בית דין מקנין לה אף כדי להשקותה, אמנם
 הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את
 אשתו, אלא ולכשיצא בעלה מבית האסורין הוא ישקהה.
 שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי
 בית הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את
 אשתו", והביא האיש את אשתו, דורשים הסמיכות שדוקא אם
 הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא
 בעינן "וקינא והביא" - אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית
 האסורים ישקנה, אף על פי שבית דין קינאו לה.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת
 תורת הקנאות, אשר תשמה אשה תחת אישה ונטמאה", ופסוק זה
 מיותר, ובא כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש
 שדיני איש כאשה.
 שואלת הגמרא, למאי הלבנתא - לענין מה הוקשו, מה למדו אשה
 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 עונה הגמרא, אמר רב ששת, אשה מאיש לומדים, שששים שאם
 הוא סומא - עיור, לא היה מושקה, דכתיב בתורה בפרשת סוטה
 "ונעלם מעיני אשה", תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי
 שרואה בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שוטה.
 רב אשי אמר, איש מאשה לומדים, בשם שהיגרת - שאין לה רגל
 ונידמת - שאין לה יד לא היתה שוטה דכתיב בתורה בפרשת
 סוטה

דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה,
 שזו - הדומה, באה מפיפה פסולה, שהרי אמרה כשרה היתה, וזו -
 בת הדומה, באה מפיפה פסולה, שכיון שמלעזים על אמנה, יתכן
 שאכן היא בת ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף
 שישא אדם בת דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה
 עומדת בחזקת פשרות, שהרי עליה אין שום ריגונים, ומותרת
 לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל חזקה שאמרה התעברה
 מבעלה שהוא אביה של זו, וזו - הדומה, אינה עומדת בחזקת
 פשרות, שהרי כולם מרננים עליה שמזנה תחת בעלה, ואסורה עליו
 ואינו יודע ובא עליה באיסור.
 שואלת הגמרא, מיתיבי, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת
 דומה, וקשה על רבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא, אמר רבא, יש לברר הענין, ותסברא נושא
 לכתחלה - וכי תעלה על דעתך שכוונת הברייתא היא שמותר
 לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. אלא ודאי חייבים לתקן את
 דברי הברייתא ולשנות בה, אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם
 כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, תני נמי -
 אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה מותר.
 ופוסקת הגמרא, והלבנתא, נושא אדם בת דומה ואל ישא דומה,
 כרבי יוחנן, דתני רב תחליפא בר מערבא - שהיה מארץ ישראל,
 קמיה דרבי אבהו, אשה שהיא מזנה, בניה פשרין ולא חוששים
 שמה אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר
 תבעל. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו
 בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה
 באיסור כיון שמזנה עם אחרים מרצונה.
 שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
 הבעל, ואשה מזנה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה
 ביותר, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא
 מאחרים, מהו, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, אליבא דמאן
 דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה - שהאשה
 מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, לא תיבעי
 לה - אין לנו שאלה, ופשוט שבניה אינם כשרים, דלא ידע בה ולא
 מנזיר לה - שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה
 ביום שלפני כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. כי תיבעי
 לה - אמנם יש לנו שאלה אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת
 אלא סמוך לטבילתה - לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה
 מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקנו מאי, האם
 כיון דידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נטורי מנזר לה - הוא
 שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא
 תתעבר מאחרים, או דלמא כיון דפרוצה ביותר לא מצליח בעלה

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שישי עמ' א'

הקב"ה דן את כל באי העולם וגזור עליהם את אשר יקרה להם
 עד תשרי הבא, דכתיב (דברים יא יב) 'אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ
 אֶתָּה, תָּמִיד עֵינֶי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה',
 ודרשו חכמים שמראשית השנה נידון, מה יהא בסופה - מה יהא
 במשך כל השנה עד סופה.
 מבררת הגמרא: במאי דתשרי הוא תחילת השנה לענין הדין.
 משיבה הגמרא: דכתיב (תהלים פא ד) 'תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר, בַּכֶּסֶף לַיּוֹם
 תִּנְנוּ, ודרשו חכמים, אינהו חג

לנו את עצם הדין שראש השנה למלכי אומות העולם הוא
 בתשרי, כיון שלדעתו אין הדבר מפורש במשנה, דרב חסדא ברי
 זירא מתיי לה - רב חסדא פירש את מה שאמרה המשנה 'ראש
 השנה לשנים' כרבי זירא, דרבי זירא אמר, שכוונת המשנה שתשרי
 הוא ראש השנה לתקופה - שתקופת החמה מתחילה מתשרי,
 ומשנתנו כרבי אליעזר היא, דאמר בתשרי נברא העולם, ולכן מונים
 את התקופה ומולד הלבנה מאחד בתשרי.
 הגמרא מביאה פירוש נוסף למשנה: רב נחמן בר יצחק אמר, מה
 ששנינו שאחד בתשרי הוא ראש השנה לשנים היינו לדין - שבו

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

תוספות

דומה. פירש ר"ח שמלעין עליה בני אדם שהיא מזונה כדגריסין (ביבמות דף כה.) ואמר אביי אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שישאו ויתנו בה מחרות בלבנה פי' מחרות נשים שטות פשות משור כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו תנאל דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לזות שפתיים הוא ומידו הכא לא מיירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא

פסקין התם כפי' דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא דלא פסקי היבא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי הכא אם כנס ולא יוציא: **דרכ** פסולות אחר הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקין כרב (ביבמות כה.) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף סט.) הכא על ארוסתו בבית חמוי הולד נמור ומוקי בגמרא בדרימא מניה מעלמא ולא שדין לה בתר ידיה דזקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל בבעל שכנסה מודי ולשמואל לי' דלעולם הולד שחוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלשיליה אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי ארוסה שעבירה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה לכ"ג (ביבמות סט.) כגון דרימא מעלמא מאי שחוקי דאמר שמואל בדוקי שבדוקין את אמו ואמרת לכשר נבעלתי דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר רבי נאמנת דאפילו ברוב פסולין אצלה הואו הדין האי דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא לדומה קמן דנישיליה אבל איכא למתמה ללשנא בתרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה דכ"ע לא פליגי דבתר ידיה שדין הוא הכא דבעל כבש אצלה כל שעה לא שדי שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי' אם תמצא לומר דשאני התם ידיעין בברור דבא עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידיעין ביאה דאיתא דבא עליה מי' לרבא תקשה דאמר אפי' בארוסה שעבירה אמר מסתברא דלא דיימא מניה בהא קאמר בר הולד נמור ושמואל אמר הולד שחוקי אבל דיימא מניה בתר ידיה שדין ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל דהא דבא אע"ג דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות אחר הבעל ולא שדי ליה בדידיה כ"ש התם: **אליבא** דמי' אין אשה מתעברת אלא סמוך לחוסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה וסת ודיה דהמל ונגון דלא קבעה וסת לא תבעי לך כי תבעי לך היבא דקבעה וסת אלא מילתא

דוקא. נטענת ונדברת בפי כל על נאיפיה. דוקא לשון קלסה ודבור. כדאמר' בנדה וף (ט.) דומת עירך עקלתה ביה, והוא לא חסד הוא אלא דבור יתר שהיו נדברים בה על תביעותה של בעלה. ואף קלסה לשון דבור יתר הוא. לפיכך הוא נהפך ללשון שבח וללשון גנאי כדאמר (שמקלסין אותו) וזו **באה פסולה**. שמא מעובר כוכבים או ממזר: ושוו. הבת עומדת בחזקת כשרות ומתרת לבעלה. ולטפה פסולה לא חיישין, דרב בעילות אחר הבעל ומבעלה נהעברה: וזו **אינה עומדת בחזקת כשרות**. שמונה תחמין ונאסרת עליו והוא אינו רואה ואינו מנשא ובהא ובהא **באסור**. ותפסא נישא לבתחלה. הא ודאי מקלקלה ליה. אלא על פירך משבששתא היא ובעית לתרצה ולמתני אם נשא אדם דומה מתר, וכיון דבעית לתרצה אלמא תנא לא דוקא ולא מותבין מנה. דאיכא למימר בהא נמי טעה ותני נמי בת דומה, ואנן נמי כי אמרין ישא אדם זו ולא ישא זו לא לבתחלה אם ימצא אחרת, אבל ואלא אינו שנינו מוצא אלא שתיס אלו ישא זו ולא ישא זו: דתני רב תחליפא כו'. הלכך בת דומה כיון דכשרה היא טוב לו שישאנה שתתא תחמין בחזקת התר, ואל ישא דומה שפוקלקלתו לשמש עמה משאסרה לו: היתה פרוצה ביה. דאיכא למיחש דרב בעילותיה משל אחרים: מהו שיהו בניה כשרים: אין אשה מתעברת אלא סמוך לזכותה. לפני וסת נדותה יום אחד, דלא ידע הבעל את וסת נדותה דלנטרה אותו היום מלונת שלא תתעבר בנות: כי תבעי לך כו'. פלוגתא במס' נדה וף אל: סמוך לזכירתה. לאחר ששקלה ביום טבילתה או ליום מקור: או דלמא כיון דפרוצה היא ביה. לא מצי מינטר לה, ששקטת מאצלו פתאום: וקנא והביא. וקנא לה יסקנה. ואי קשיא מקנא נמי הא כתיב את אשתו דמשמע דבעלה מקנא לה ולא אחר, הא מתרבי מאיש איש: אשר תשטה אשה תחת אישה. קרא יתירא הוא לדרשה בסוף הפרשה, זאת תורת הקנאות וגו': להקיש איש לאשה. בדמפרש ואזיל למאי הלקתה: רב אשי אמר כו'. מר מפרש להקיש דאיש לאשה, ומר מפרש להקיש דאשה לאיש ולא פליגי:

והעמיד

לא היתה שותה. רב אשי אמר: בשם שחיתרת ונידמת לא היתה שותה, דכתיב: "ונועלם מעיני אישה", כך היא, אם היתה סוכא

דפסיקא נקט תימה לרבי והא אמר' התם ב' המפלת (נדה דף כה.) שהוא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאולה לטבילה עד היום יומא ולא הוה אלא מ' יומא אמר האי בנדותה בעל ובפתיה ואודי ותקשה למי' סמוך לחוסתה ונראה דמי' סמוך לחוסתה רוב עיבורין קאמר מיהו מודי דיומין מיקרי דמעברתה נמי סמוך לטבילתה או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לחוסתה וכן למי' סמוך לטבילתה: **איש** איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטרך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קניו זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף ק:) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא כדאמרין התם ב"פ (דף י.) מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אנב אורחיה קמ' דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: **רב** אשי אמר כשם שחיתרת ונידמת אינה שותה ודכתיב והעמיד הכון את האשה. תימה לר' מאי שניא הכא דממעט מוהעמיד חיתרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס ב"פ דערכין (דף ד.) וכן העמיד דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמר' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפרכסת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפי' חליץ נחתכו רגליו (למטה) מן הארבעה מיהו מחליצה לא תקשי דהתם מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דעמד ואמר כדריש ליה בספרי מלמד שאינו אומר דבין אלא בעמידה ותיירך מדרבי רחמנא בן חרש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפדיון עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' נשברו או נחתכו רגליה דלא עדיפא מאדם דלא קפיד קרא אעמידה: **דכתיב** והעמיד הכון את האשה ותן על כפיה. אי קשיא דהכא משמע דרב אשי בעי קרא דכתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין מה) אמר' אמר ליה מר קשיש בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא דכתיב והתן איה איה מום גידס או חגר וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא דכתיב לא משום דכוליה קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהו יתירא דלא בעינן קרא דכתיב בשלמא דרב ששת דממעט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב והעמידה

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף כז עמוד ב

תוספות

רש"י

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
(סנהדרין דף מה) לא בעינן קרא בדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא
לקבולי שבוטה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה
משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה אפי' דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא

בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בניור דף
(מו) דמאן דבעי קרא בדכתיב דניור ממורט או
אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על
כפי הנזיר וכן אין לו בון יד משום דכתיב על בון
ידו תריץ דרב אשי מוהדר למר קשישא לפום
סברתו דבעי למידק ממוטני דבעינן קרא בדכתיב
וא"ל רב אשי מוהבא ליבא למידק מיד דחתם
קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן
קרא בדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

"והעמיד הכהן את האשה לפני ה'... ונתן על כפיה".
כך הוא, אם היה חיוגר או גידם, לא היה משקה. כר
בר רב אשי אומר: בשם שאילמת לא היתה שותה,
דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן". כך הוא, אם היה
אילם לא היה משקה:

הדרן עלך ארוסה

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין
אותו, שנאמר "ובאו", "ובאו". בשם
שאסורה לפעל כך אסורה לבעול, שנאמר: "ונטמאה"
"ונטמאה", דברי רבי עקיבא. אומר רבי יהושע: כך
היה דורש וזכירה בן הקצב. רבי אומר: שני פעמים
האמורים בפרשה נטמאה ונטמאה, אחד לפעל
ואחד לבעול: בו ביום דרש ר' עקיבא "וכלי חרש
אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא",
אינו אומר "טמא" אלא "יטמא", למימא אחרים.
למד על כפר שני, שמטמא את השלישי. אומר ר'
יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי
שהיית אומר: עתיד דור אחר לטהר כפר שלישי,
שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא, והלא ר'
עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא
טמא, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא": בו ביום
דרש ר' עקיבא, "ומדתם מוחין לעיר את פאת
קדמה אלפים באמה..." ומקרא אחר אומר: מקור
העיר וחוצה אלף אמה סביב, אי אפשר לומר
אלף אמה שפכר נאמר אלפים אמה, ואי אפשר
לומר אלפים אמה, שפכר נאמר אלף אמה, הא
ביצד, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה תחום השבת.
ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: אלף
אמה מגרש, ואלפים אמה שדות וכרמים: בו ביום
דרש ר' עקיבא, "אז ישיר משה ובני ישראל את
השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד
לומר "לאמר", ומה תלמוד לומר "לאמר"? מלמד
שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל
דבר ודבר בקוראין את הלל, "אשירה לה' כי גאה
גאה" לכה נאמר "לאמר". ר' נחמיה אומר: בקוראין

בשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו.
ירושלמי דמאריים אמר רבי תנחומא
מנין דמאריים נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד
רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה
על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאתר
הבעול כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה
לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בעל
היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא
נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו
אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניהא
במאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת בדם
במאן דאמר הזכות תולה וניכרת דהרי לא הוכרה
אלא אני אומר מים מגולים שותה ונצבה הכין לא
הוון בעיאי במדקוניה אלא כדון אלא אני אומר
עם אחרים נסתרה ולא כן סברין מימר
לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מויד
והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה בדקו
אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תולה ליה
ניהא במיד הזכות תולה ואינו ניכרת בדם במיד
הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני
אומר מים מגולים שותה ונצבה הכין לא הוה בעי
במדקנה אלא כדון אלא אני אומר עם אחרים
נסתרה מעתה גרש יהא מותר בה תיפתר שהיה
הוא שוגג והיא מוידה ובדקו אותה ולא אותו והא
מויד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה
גירש מהו שהיא מותר בה אפשר לומר מויד בה
ואת אמרת הכין הוא שוגג והיא מוידה פשיטא
שהיא אסורה לביתה גירש מהו שהיא מותר בה
אפשר לומר יצאה מותרת ידו ואת אמר הכין
ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר'
יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מוידה
אסורה שוגגת מותרת:
ההוא

רש"י
על כפיה. ולא נותן על כפיה. ולא נותן על כפיה. ולא נותן על כפיה.
בשם. כך בודקין אותו. בגמ' מפרש לה.
שנאמר ויבאו ויבאו. בגמ' מפרש אי ר"י
יתירא דרש או וקאו וקאו יתירי דכתיבי
בעניינא: נטמאה ונטמאה. וי"ו יתירא דרש, אשר
תשטה אשה תחת אישה ונטמאה: וכך היה ר'
זכריה דרש. וי"ו יתירא: שתי פעמים. ונטמאה
והיא נטמאה לא מנמינא הוא. דאוקמינא
לטמאה ודאית בעד אחד בפ"ק (וילי כו) אלא
וקנא את אשתו והיא נטמאה, ודיתהא אם
נטמאה. ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת
אישה ונטמאה, ובגמרא דרש לה ר"ע לתרומה
ורבי נמי מויד, והאי דנקט הקא תרי מנייהו ותו
לא, משום דשמינן לר"ע דדרש בעל ובעל
מרבוי דר"י יתירא, וקא"ל רבי בעל ובעל
מנטמאה ונטמאה נפקי, ולא דרש וי"ו בו ביום
דרש. במס' ברכות (ף כח) אמרין דכל היבא
דתינו בו ביום הוא יום שהושיבו את ר"א בן
עזריה לנשיאות, שנתרבו תלמידים שנתנו רשות
לקנס לכל, שהיה רבן גמליאל אומר כל ת"ח
שארין תוכו כבדו אל יקנס לבהמ"ד, ורבה תורה
בו ביום ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש
שלא פרשה. והא דנקטין לה הקא, נראה בעיני
דהך דרשה דנטמאה ונטמאה דלעיל נמי בו ביום
הוא: כלי חרש הוא ראשון, שנטמא מן השרץ,
והאכל שבתוכו שני, שנטמא בכלי: אינו אומר
בשם. כל אשר בתוכו טמא, אלא יטמא, למדרש.
נמי ישמא שמטמא אחרים: למד על כפר שני.
לכתיב נקט כפר. לפי שהוא מצוי בתנור שהוא
כלי חרש: שמטמא את השלישי. בתרומה ואפי'
בחלין, דקרא סקמא כתיב: עתיד דור אחר מן
העתידין לבא שישתה את השלישי אף בתרומה,
שאין לו מקרא מן התורה, ואנן הוא דמטמאין
ליה בתרומה מקו' בדמפרש בגמרא, ודור אחר
פרקי ליה לקו' בדלמקרא: ור"ע תלמיד.
מביא מקרא שהוא טמא. אף בחלין מגרש. ורבה
פנויה מוירעה ומבתים ומאילנות לנו העיר
להיות לה לאויר, ואלפים לא הקורב לתמן
ללויים, ולא נאמר אלא ליציאת תחום שבת:
שדות וכרמים. ואלפים סביב נתנו ללויים, מהם
הניחו אלף סביב העיר למגרש, והשאר שדות
וכרמים: שאין ת"ל לאמר. שאינו דומה לשאר
לאמר שבתורה שהשכינה מדרב הדבור למשה
לחזור הוא ולאמר לו ישראל, אכל כאן אין לומר
כך: בקורא את החלל. בגמ' מפרש: בקוראין את
שבע. בגמרא מפרש: פאהבה. שאובת את
המקום: שקול. משקלו שזה מוכרע לכאן ולכאן:
לו אני מייחל או איני מייחל? וחס' הן יקטלנו
הלא הוא הורגני לא אכחל לו עוד, דרש לא
שהוא נדרש כמו לו בלמד' וי"ו בדמפרש
בגמרא: סידאה. מדאגת הפורענות שלא תבא
עליה: ויא' אלהים. ולא אודה אלהים: תלמיד
תלמידך. תלמידו של ר"ע היה: גמ'
דא

לפעל, בעל מוא עביר? וכי תימא
דא

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

34 בו ביום דרש רבי עקיבא, "ומדותם מחזין לעיר את פאת קרמה
35 אלפים באמה וגו'", ומקרא אחר אמר "מקור העיר וחוצה אלף
36 אמה סביב", אי אפשר לומר שיתנו ללויים אלף אמה, שפבר
37 נאמר 'אלפים אמה', ואי אפשר לומר שיתנו אלפים אמה, שפבר
38 נאמר 'אלף אמה', הא ביצה, אלף אמה הוא המגרש שנתנו
39 ללויים, ואלפים אמה נאמרו לגבי תחום השבת, שאסור לצאת חוץ
40 לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללויים. רבי אליעזר
41 בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה
42 שדות וקרמים - נתנו ללויים אלפים אמה, מתוכם אלף היו מגרש
43 ועוד אלף לשדות וקרמים.
44 בו ביום דרש רבי עקיבא, "אין ישר משה ובני ישראל את
45 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר 'לאמר',
46 שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת
47 הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, ומה תלמוד לומר כאן
48 'לאמר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מלמד שהיו ישראל
49 עוזני שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל,
50 שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אשירה לה' כי נאה נאה),
51 לכך נאמר 'לאמר'. רבי נחמיה אומר, בקוראין את שמע אשה
52 שהשליח ציבור פותח תחילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה
53 אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונתו למה
54 שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, ולא בקוראין את הלל.
55 בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבר איוב את הקדוש
56 ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "תן יקמלני לו איחל", ועדיין
57 הדבר שקול, 'לו' אני מצפה - האם כתוב 'לו' בוי"ו משמע, גם
58 אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבר
59 מאהבה, או איני מצפה - שכתוב 'לא' באל"ף משמע, אני מצפה
60 לו כיון שאני מפחד שמא ייהרגני, אבל 'הן יקמלני' שוב 'לא' איחל'
61 ולא אצפה לו לעולם הבא, תלמוד לומר "עך אנגע לא אסיר
62 תומתי מני", מלמד שמאהבה עשה, כיון שמי שיש לו מידה
63 כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים
64 מאהבה. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו רבן יוחנן בן
65 זכאי, שהיית דורש כל ימיו שלא עבר איוב את המקום אלא
66 מיראה, שנאמר "איש תם וישר ירא אלהים וסר מדעו", והלא
67 יהושע בן הורקנוס, תלמיד רבי עקיבא שהיה תלמידך למד
68 שמאהבה עשה.
69 גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא,
70 'אותו' למאן, אילימא שבדקים לבצעל, בעל מאי עבד - והלא
71 הבעל לא חטא כלל, וכי תימא שהכוונה היא

1 "והעמיד כהן את האשה לפני ה' ונתן על כפיה", ותיבת
2 "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיו לה רגליים ולא חגירת,
3 ומתיבת "כפיה" רואים שצריך שיהיו לה ידים, ולא גידמת, כך הוא
4 אם היה חגור או ידים לא היה משקה.
5 עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מהיקש אשה לאיש, מר בר רב אשי
6 אמר, בשם שאילמות לא היתה שותה דבתיב בתורה בפרשת
7 סוטה "ואמרה האשה אמן אמן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפיה,
8 ולא אילמת, כך הוא אם היה אילם לא היה משקה.

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש
10 המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהזכיר שכך דרש
11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
12 בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.
13 משנה. בשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי 'לצבט
14 בטן ולנפיל ירך', כך המים בודקין אותה - את הבעל, שגם בטנו
15 צבה וירכו נופלת, שנאמר 'זכאי' 'זכאי', הוי"ו מיותרת לדרשה.
16 בשם שאסורה האשה לבצעל אם לא שתתה את המים, כך אסורה
17 לבועל אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שנאמר
18 'נטמאה' ו'נטמאה', הוי"ו מיותרת לדרשה, דברי רבי עקיבא. אמר
19 רבי יהושע, כך היה דורש וזכריה בן הקצב כרבי עקיבא. רבי
20 אומר, משני פעמים האמורים בפרשה 'נטמאה' ו'נטמאה' - ממה
21 שנכפל בתורה פעמיים 'נטמאה', נלמדים שני הטומאות, אחד לבצעל
22 ואחד לבועל, ולא מדרשת וי"ו יתירה.
23 בו ביום דרש רבי עקיבא, "[וכל] כלי חרש אשר יפול מהם -
24 מהשרצים במותם, אל תזכר, כל אשר בתוכו ימא', דהיינו
25 שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל
26 שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אינו אומר 'כל אשר
27 בתוכו טמא' אלא 'ימא', ונדרוש יטמא משמעו לטמא אחרים,
28 למד על כך שנטמא מהכלי חרס שהוא שני לטומאה, שפסמא
29 את השלישי אפילו בחולין. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו
30 רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר, עתיד דור אחר למחר כך
31 שלישי אף בתרומה, כיון שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא,
32 והלא רבי עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא
33 טמא אף בחולין, שנאמר 'כל אשר בתוכו ימא'.

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שבת קודש עמ' ב

13 השנה עלתה לו שנה ראשונה, ומעתה מתחילה שנה שניה למנין
14 שנות הערלה, וכן מותר לקיימן בשביעית, ואינם נחשבים לנטיעות
15 שניטעו בשנת השמיטה שדינם להיעקר. אבל אם נטע או הבריק
16 או הרכיב פחות משלשים יום לפני ראש השנה, והיה זה בשנה
17 שאינה ערב שביעית, כשהגיע ראש השנה לא עלתה לו שנה לענין
18 ערלה, ורק שביעית תשרי בשנה הבאה תגמר השנה הראשונה
19 למנין שנות הערלה, ואם עשה כן בערב שביעית פחות משלשים
20 יום קודם ראש השנה, אסור לקיימן בשביעית, כיון שיש חיוב
21 להוסיף על השנה השביעית שלשים יום בסיום השנה השישית,
22 כמבואר לעיל (ע"ע), ואילו זה שניטע בתוך אותו זמן דינו כאילו
23 הניטע בשביעית, שיש לעוקרו.

1 'שנה' האמורה בערלה, שאין עמה הזכרת חדשים, מ'שנה' האמורה
2 בתשרי, שאין עמה הזכרת חדשים, ואין דינן 'שנה' של ערלה שאין
3 עמה חדשים, מ'שנה' האמורה בניסן שיש עמה חדשים, שנאמר
4 'לחדשי השנה'.
5 *

6 הגמרא מביאה ברייתא בענין דיני ערלה בנטיעה חדשה: תנו רבנן,
7 אחר הנוטע אילן חדש בקרקע, ואחר המכריז - מכופף ענף של
8 אילן חי המחובר לקרקע ותוחבו לאדמה, ואחרי שהוא משריש
9 קוצץ את חיבורו לאילן, ונעשה אילן לעצמו, ואחר המכריז ענף
10 של אילן באילן אחר, ועל ידי זה ממשיך הענף המורכב לצמח
11 מיניקת האילן, אם עשה זאת בערב שביעית - בשנה השישית
12 לשמיטה, לכל הפחות שלשים יום לפני ראש השנה, כשמוגיע ראש

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, ואידך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו
מהיתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא,
ההוא דמועד לה כהן דבטן ברישא ותריר ירך - פסוק זה בא לומר
שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא
יהיה כמו שכתוב לפני כן, 'את יריכך ונפלת ואת בטנך צבה', כדי
שלא להוציא לעז על המים הקרים, שיאמרו שהמים לא עשו
כסדר הכתוב בתורה.
מקשה הגמרא, ואידך, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי
מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם כן שלומדים
מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב
קרא במנה ויריכה של האשה, מאי במן וירך, שמע מינה שהמים
בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא פולי להכי הוא דאמא
- אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מניין לרבי
שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם
כן לכתוב במנה ויריכו שמשמע רק לבועל, מאי במן וירך, סתם,
שמע מינה תרת - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם
שהמים בודקים לבועל.
שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש ויריכה בן הקצב,
רבי אומר וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת
במשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרישה, והיתה אם
נממאה, וקנא את אשתו והיא נממאה, תחת אישה ונממאה,
למה, ומבארת הברייתא, אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד
לומר שאם התגרשה מהבועל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל,
ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת
מלאכול בתרומה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך
ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמוד מקל וחומר,
ומה בת כהן גרושה - שהתגרשה מישראל שפותרת בבית אביה
לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדין גרושה שאסורה לכהן, זו
- בת כהן סוטה שאסורה בתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.
הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר
'קנא את אשתו והיא נממאה', או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו והיא לא נממאה, אם ברור לבועל שנממאה למה שותה,
ואם ברור לבועל שלא נממאה למה משקה, אלא מגיד לה הכתוב
שהספק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה. ופירוש הפסוק
הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר
הספק, ואם לא יסקה אותה אסורה עליו.
מוסיפה הגמרא, מכאן - מסוטה, אתה דן קל וחומר לשרץ מת,
שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק,
בדרך זו, ומה פסוקה שלא עשה פה שוגג כמזיד ואינם פרצון -
שאם נטמאה בשוגג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה
על בעלה, בכל זאת עשה פה ספק כודאי - שגם כשספק אם
נטמאה אסורה על בעלה כודאי, שרץ שעשה בו שוגג כמזיד
ואינם פרצון - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשוגג או באונס
נטמאים, אינו דין שעשה בו ספק

דאי את ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנותרה, בדין אף ליה
מאי, לא יתכן לומר כן, כיון שבי אית ביה עון בדידה - בבעל, מי
בדין לה מיה לדידה - לאשה, והא תניא, 'ונקה האיש מעון
והאשה היתה תשא את עונה', ודורשים, בזמן שהאיש מניקה
מעון, שלא בא עליה לאחר שנותרה, המים בודקין את אשתו,
אבל אם אין האיש מניקה מעון, אין המים בודקין את אשתו,
הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.
ממשיכה הגמרא לברר, ואליא כוונת המשנה שהמים בודקים
לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כן המים בודקין את הבועל
בפירוש, בדיקתני סיפא בשם שאסורה לבועל כך אסורה לבועל,
ומפני מה כתוב 'כך המים בודקין אותו'. מתרצת הגמרא, לעולם
המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין
אותה, לכך תני 'כך המים בודקין אותה', ובסיפא, אידי דתנא
בשם שאסורה לבועל, לכך תנא 'כך אסורה לבועל'.
שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר 'וכאו' 'וכאו'.
שואלת הגמרא, איבעיא להו, 'וכאו' 'וכאו' קאמר והלימוד הוא
מיתור הוי"ו, או 'וכאו' 'וכאו' קאמר והלימוד הוא ממה שנכפל
בפרשה כמה פעמים 'וכאו'.
מוכיחה הגמרא, תא שמע ששנינו במשנתנו, בשם שאסורה לבועל
כך אסורה לבועל, שנאמר 'נממאה ונממאה' דברי רבי עקיבא,
אף שרבי עקיבא דורש ווי יתירא, דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך
הא שם כמו ששאלנו ברישא, האם 'נממאה' 'נממאה' קאמר
והלימוד הוא מכפילות המילים, או 'נממאה ונממאה' קאמר
והלימוד הוא מיתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, מדקתני
סיפא, רבי אומר שני פעמים האמורין בפרישה 'נממאה'
'נממאה', אחד לבועל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות
המילים, מכלל דרבי עקיבא שנחלק עליו ווי קדריש.
מבארת הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתיבי, חד
לצנאה דידה - שהקדוש ברוך הוא גזר שיבואו בה המים המאריים
ויהיו למרים, וחד לצנאה דידה - שהמים יבדקו גם את הבועל, חד
לעשייה דידה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך
לאשה זו, וחד לעשייה דידה - שיעשה כך לבועל, חד ליריעה
דידה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריכה, וחד
לייריעה דידה. ורבי שלא את ייתור הוי"ו, תלתא קראי 'וכאו'
בתיבי, חד לצנאה וחד לעשייה וחד ליריעה, וכולם באשה.
שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש ווי יתירא, והפסוקים מדברים רק
על האשה, אם כן הלכה זו ששם שהמים בודקין אותה כך
בודקין אותה, מנא ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מדתניא
בברייתא, נאמר בפסוק 'לצבות כמן ולנפיל ירך', מבארת
הברייתא שהכוונה לכמנו ויריכו של בועל, מבררת הברייתא,
אתה אומר כמנו ויריכו של בועל, או אינו אלא במנה ויריכה
של נבעלת, ומבארת, בשווא אומר 'וצבתה כמנה ונפלה ויריכה'
תרי כמנה ויריכה של נבעלת כבר אמור, ומה אני מקיים 'לצבות
כמן ולנפיל ירך', חייבים לומר שהכוונה לכמנו ויריכו של בועל,
ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבועל.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלוששים ושנים לעומר עמ' ב'

המילה 'שמע' מביעי ליה רבי לדרשה אחרת, שבקריאת שמע צריך
להשמיע לאוזניו מה שאתה מוציא מפיך. ומבארת הגמרא, ורבנן
שדרשו מ'שמע', לקרוא בכל לשון שאתה שומע, ולא דרשו מכך
שצריך להשמיע לאזניו, סברי לה כמאן דאמר תקורא את שמע
ולא להשמיע לאוזניו יצא.
הגמרא מבררת את מחלוקת רבי וחכמים תלויה בעניין אחר. למא
- האם נאמר שקסבר רבי,

שלא יקראנה למפרע, מנליה - מדיחין הוא לומר דין זה. עונה
הגמרא, נפקא ליה - הוא דורש זאת מ'דברים' 'תדברים', שהיה
מספיק לכתוב 'והיו דברים האלה' בלי ה"א, ונאמר 'הדברים', ללמד
שלא יקרא בסדר הפוך. ומבארת הגמרא, ורבנן, שדרשו שלא יקרא
למפרע מ'היו', ולא דרשו זאת מ'הדברים' כמו רבי, כי 'דברים'
'תדברים' לא משמע להו שזה ייתור הניחן לדורשו. שואלת
הגמרא, ורבי נמי, הכתיב 'שמע', ומדוע אינו דורש מזה שאפשר
לקרוא בכל לשון שאתה שומע, כחכמים. עונה הגמרא, והוא,

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד ב

תוספות

רש"י

מכאן

אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף ט:) ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו:) אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטא דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא ותימה למאי איצטריך הלכתא לימא העמד טהור על חזקתו ואימור לא נטמא והכי אמר בהדיא נמי בריש מסכת נדה (ג. דף.) דרבי שמעון גמר לה מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי השתא התם גברא בחזקת טהרה קאי מספיקא לא מחתינא ליה טומאה וי"ל אי לאו הלכתא דגמירין דברה"ר טהור הוא אמינא סתירה דנקט קרא לא דבר הכתוב אלא בהווה וה"ל לכל ספק טומאה בכל מקום שגולדה דמסבירא אין לטהר זו יותר מזה וסד"א דגזירת מלך כך היא בכל ספק טומאה הלכך איצטריך להלכתא להעמיד ספק טומאה ברשות הרבים אחזקה ולא מחתינא ליה טומאה מספק ירושלמי פירקין קמא מי"מ יש גרלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפלות ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה ודאי

בן-דאי? ומקום שבתא, מה סוטה רשות היחיד, אף שרין רשות היחיד. ומה סוטה דבר שיש בו דעת לישאל. אף שרין, דבר שיש בו דעת לישאל ומכאן אמרו: דבר שיש בו דעת לישאל, ברשות היחיד ספיקו טמא, ברשות הרבים ספיקו טהור. ושאין בו דעת לישאל, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טהור. ור' ישמעאל, אמר ר' עקיבא תרומה, ומתיר ליה איהו כהונה? ותו: לר' עקיבא כהונה מנא ליה? וכי תימא, כהונה לא צריכא קרא, שהרי

או ספק אמרו ליה ספק אמר להו מצינו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רשות היחיד אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף וכו' מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל וכו' מליהודן דרבנן פליגין דמר רבי זעירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה והא תנינן כל דבר שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ביום הכא אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להו מצינו שהציבור ערשין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה דאיתא הותרה לצבור ק"ו לספק טומאה וסיום הברייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשבי' אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים: **ברשות** הרבים ספיקו טהור. מקש"י מפרש שני גוירין (גויר דף ג.) דתנן שני גוירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנשטמא ואינו יודע איזה מהם הוא שניהן מביאין קרבן טומאה וקדיין בגמרא ואמאי כל ספק טומאה מזהבא גמירי מסוטא מה סוטה בעל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא ב' תרי אבל הכא שני גוירין והאי דקאין גביהו הא תלתא הוי ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשיב ליה כרה"ר א"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא ערשה צרכיה (נדה ס:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מןן בולן טומאת אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה כרה"ר מיהו מהתם לא קשיא מידי דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שצא הדם מגופה והיאך נטהר כולם ולא דמי אלא לשני שבילין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרש קמא נדה (דף ב.) מקשינן דתנן כיצד היה שעתה היתה יושבת במטה ועסקה בטוהרה ופירשה ורתתה היא טמאה וכולן טהורות ודיין בגמרא (דף ה:) טעמא דדיה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור ותרנגא כשהברותיה נשאות אותה במטה דהויא לה יד חברותיה סוף סוף חברותיה והיא היא שלש הוה ליה ספק טומאה ברה"ר ואמאי מטמין לה ונראה דלא חשיבין טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא היתה יכולה לחיות גלויה לכל כגון הדיא דגמירי ותשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם (כתובות דף טו.) אבל הדיא דנדה המגע ודאי הוא שנשעה במטה ואין שום ספק אלא אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוא ולא שייך למימר ביה דה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתא ברשות הרבים אבל ביה אכא למחמה אמאי משוין מטה בספק טומאה ברשות היחיד הוא לא דמיא לסוטה לסוטה ודאי שרץ וספק מגע כגון בועל הוא השרץ וספק אם בעל אבל התם ודאי מגע וספק מעת לעת הוא שרץ דשמא לא ראתה ואנן לא ילפינן מסוטא אלא דדמי לסוטה דהא דבר שאין בו דעת לישאל ממעטין והוא לא דמי לסוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק (הנבילות) השחוטות (פ"ז) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת למחר עומד ונמצא מת רבי מאיר מטהר שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטא גמירי אע"ג דהוי ודאי מגע וספק שרץ ותימה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישאל והוא לא דמי לסוטה וכבי האי גוונא לא מטהרין וי"ל דהכי הלכתא גמירי לה א"נ עיקר הדבר שאין בו דעת לישאל נפקא לן מהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין וכיון דגלי לן קרא דאיכא פלוגין בין דבר שיש בו דעת לישאל לשאין בו דעת דדבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמוד תתום מן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא מקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה אמינא דעת נוגע ומגיע אגב שיטתה נקט ליה אי נמי הדיא פירוש וי' הזה גלי לן קרא בסוטה דבעינן דבר שיש בו דעת לישאל הוה אמינא דעת נוגע ומגיע. סיום הברייתא דנגע באחד בלילה וחכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לרבי מאיר שאם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין לרבי מאיר אפילו בלילה חשיבין ליה רשות הרבים וקשיא מהא דתנן במסכת טהרות פרק שמיני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה ביום ומצא ביום של אחריו ספיקו טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב לעולם כרשות היחיד ולעיל איתנין גמ' מירושלמי מי"מ יש גרלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות אפלים ביום אלמא דפלטיא בלילה חשיב רה"י. בתוספתא דטהרות פרק ז' יש דברים ברה"ר ועשאו כרה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים והטומאה כתובו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפופה על כתיפו וכבר תרומה כרוך בסיב או בנייר נתן בתוכו ספק נגע ספק לא נגע טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה נותנה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו אחד טמא ואחד טהור ספק נגע זה בזה ספק לא נגע ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר בנו של זה רוכב על כתיפו ובנו של זה רוכב על כתף (ובתפיו) אחד טהור ואחד טמא ספק נגע זה בזה ספק לא נגע ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר חבילה על כתיפו והרוק מדובב בכותל למעלה מ' טפחים ספק היט ספק לא היט ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים ברה"ר הרי הוא כרה"י ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה ואלו הן ימות הגשמים משתרר רביעה שניה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנ"ג) מפרש הא דאמרין בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן:

ור' לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פ"י דמקל וחומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותימה אי לית ליה קל וחומר דרבי ישמעאל א"כ כיון שנבעלה לפסול לה בעילה וראית מנא ליה דפסולה לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סח) ילפינן ליה מהאי קל וחומר ועוד הא ליכא למיפרך עליה מידי יש לומר הכא לית ליה קל וחומר משום דאי לא הוה כתיב אלא תלתא קריא הוה אמינא חד לבעול וחד לבעול וחד לכהונה דחמיר טפי בדפריך לרבי ישמעאל אבל גבי בעילת פסולין כתיבא תרומה בהדיא:

שכן

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

15 אבל ברשות הרבים ספיקו טהור. ושאין בו דעת לישאל, כגון
16 שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, בין ברשות
17 היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טהור.
18 שנינו בבביתא, שלש פעמים 'נטמאה' למה, אחד לבעל ואחד
19 לבעל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל
20 וחומר, ומה גרושה שמתרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה
21 בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל,
22 ורבי ישמעאל, הרי אמר רבי עקיבא שלומדים מפסוק רק שאסורה
23 לאכול תרומה מספק, ומהדר ליה איהו כהונה - והוא השיב לו
24 שאין צריך פסוק שאסורה בכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך.
25 ותו, לרבי עקיבא, שאסורה לכהונה אם מת בעלה מנא ליה, ואי
26 אפשר לומר שסובר שמתרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי
27 אפשר לומר שלומד מזהקל וחומר, שזה שיטת רבי ישמעאל.
28 וכי תימא כהונה לא צריכא קרא, ואסורה ממילא

1 פודאי - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
2 מוסיפה הגמרא עוד, ומקום שפאת - כיון שלמדת שרץ מטמא
3 מספק מסוטה, כמו כן נלמד שרק באופן שסוטה טמאה מספק, מטמא
4 גם השרץ בספק, מה פותח שייך בה ספק טמאה רק ברשות היחיד
5 שהוא מקום הראוי להסתר, אף שרץ אינו מטמא בספק אלא
6 ברשות היחיד, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא בודאי.
7 וכמו כן נלמד, ומה פותח היא דבר שיש בו דעת לישאל - שאפשר
8 לשאול אותה אם נטמאה או לא, אף שרץ מטמא בספק רק בדבר
9 שיש בו דעת לישאל, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר
10 לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות
11 מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא בודאי.
12 מסיימת הגמרא, ומקאן אמרו, דבר שיש בו דעת לישאל כגון ספק
13 אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו
14 הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא ברשות היחיד, ספיקו טמא,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשכ"ב

ברוקלין.

הנהלת רשת ישיבות הערב

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נעם לי לקבל המכתב מטי"ז אייר עם המצורף אליו.

ובעמדנו בימים שבין ל"ג בעומר פרוס העצרת ועצרת זמן מתן תורתנו, יהי רצון שיקוים
פירוש חז"ל במ"ש מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, אותם העוסקים בשקו"ט ומלחמתה של
תורה ולבתר איתהדרו ברחימותא דאחיה, נוסף על הענין כפשוטו קירוב הלבבות באופן דשבת (לשון
התיישבות) גם יחד, עד להתאחדות גמורה,

והרי זהו ג"כ ההכנה וכלי לקבלת התורה, וכחסיפור בתנחומא, אשר בראות הקב"ה דויחן -
לשון יחיד - ישראל נגד ההר, אז דוקא נתן התורה,

הן הגלית והן הפנימית,

וכן יהי בכל האמור במכ', ותשרה הברכה וההצלחה בעבודתם הקדושה האמורה, ועי"ז בכל
עניניהם הכללים והפרטים גם יחד, וכחסיים, שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם.

בברכת הצלחה בעבודתם הקדושה ולבשו"ט בכל האמור.

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

39 אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב, דִּין זֶה שְׁדָּכָר שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל נִטְמָא
40 מִסְפָּק, וְאֵין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל לֹא נִטְמָא מִסְפָּק, מִהָאֵי קָרָא נִפְקָא,
41 "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יָנַע כָּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", מִשְׁמַע שֶׁרַק וְדָאֵי טָמֵא
42 הוּא דִּלֵּא יֵאָכֵל, הָא סָפֵק טָמֵא וְסָפֵק טָהוֹר יֵאָכֵל, הָרִי שִׁסְפֵּק
43 טוּמְאָה אֵינוֹ כּוּדָאֵי. אִימָא סִיפָא שֶׁל הַפְסוֹק, "וְהַבֶּשֶׂר כָּל טָהוֹר
44 יֵאָכֵל בֶּשֶׂר", מִשְׁמַע שֶׁרַק אָדָם שֶׁהוּא וְדָאֵי טָהוֹר הוּא דִּיֵּאָכֵל
45 בֶּשֶׂר, הָא אָדָם שֶׁהוּא סָפֵק טָמֵא וְסָפֵק טָהוֹר, לֹא יֵאָכֵל, הָרִי
46 שִׁסְפֵּק טוּמְאָה הוּא כּוּדָאֵי טוּמְאָה. אֵלֹא לֹא שְׁמַע מִינָהּ, כָּאֵן - כֵּל
47 טָהוֹר יֵאָכֵל בֶּשֶׂר מִדְּבַר בָּאֲדָם שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל וְלֹכֵן נִטְמָא
48 בְּסָפֵק, כָּאֵן - וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יָנַע, מִדְּבַר בִּבְשָׁר שְׁאֵין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל
49 וְלֹכֵן לֹא נִטְמָא בְּסָפֵק.
50 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא שְׁצָרִיכִים אֶת שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת, וְאִיצְטְרִיךְ דְּרַב גִּידֵל
51 אָמַר רַב, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִינְהָר מְסוּפָּה, דָּאֵי רַק מִדְּרַב, הָוֵה אֲמִינָא,
52 שְׁכַשִּׁישׁ דַּעַת לִישָׁאֵל טָמֵא בֵּין בְּרִשְׁוֹת תְּחִינָה וּבֵין בְּרִשְׁוֹת הֶרְבֵּים,
53 לִכֵּן אִיצְטְרִיךְ לְמִינְהָר מְסוּפָּה, לֹמַר שֶׁנִּטְמָא רַק בְּרִשְׁוֹת הִיחִיד
54 כְּסוּטָה. וְאֵי רַק מְסוּפָּה, הָוֵה אֲמִינָא, אֵין טוּמְאָה בְּסָפֵק עַד דִּיֵּאָכֵא
55 דַּעַת בְּנוּגָע - הַשְׁרָץ הַמְטָמָא, וְיִמְנִיעַ הַנְטָמָא. כְּסוּטָה שִׁישׁ דַּעַת
56 בִּאשָׁה וּבְבוֹעֵל, אֲבָל אִם יֵשׁ דַּעַת רַק בְּנוּגָע אִו רַק בְּמִנְיַע אֵינוֹ נִטְמָא
57 מִסְפָּק, לִכֵּן צָרִיכָא אֶת הַלִּימּוּד שֶׁל רַב גִּידֵל אָמַר רַב שְׁלֹמֹה, 'טָהוֹר
58 וְדָאֵי יֵאָכֵל, אֲבָל בְּסָפֵק וִישׁ בְּנִטְמָא דַּעַת לֹא יֵאָכֵל, אָף אִם אֵין
59 בְּמִטְמָא דַּעַת, וּמִשּׁוּם כֵּךְ שֶׁרַץ מְטָמָא בְּסָפֵק אָף שָׁאֵין בּו דַּעַת.
60 שְׁנִינִי בְּמִשְׁנָה, בּו בְּיוֹם דְּרִשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ כּו', אָמַר
61 רַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִי יִגְלָה עֵפֶר מֵעֵינֶיךָ רַבִּי יוֹחָנָן בֵּן זְכָאִי, שְׁהִיִּת אֹמֵר
62 עֵתִיד דּוֹר אַחֵר לִטְהַר כִּכְר שְׁלִישִׁי שָׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
63 טָמֵא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֵּן זְכָאִי, וְיִמְאָחֵר דָּאֵין לוֹ לִשְׁנֵי
64 מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁמְטָמָא שְׁלִישִׁי, לְמָה עֲכָשׁוּ הוּא טָמֵא עַד
65 שִׁיטְהֵרוּ דּוֹר אַחֵר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר רַב, אֲמַנִּם
66 מִן הַתּוֹרָה אֵין לוֹ מִקְרָא לְטָמְאָה, אֲבָל מִדִּין קָל וְחוֹמֶר יֵשׁ לוֹ
67 טוּמְאָה לְשְׁלִישִׁי בְּתוֹרָה, בְּדֶרֶךְ זֶה, וְיִמָּה מְבֹבֵל יוֹם שֶׁלֹּא הֶעֱרִיב
68 שְׁמִשּׁוֹ, שְׁמִיטָתָהּ בְּחוּלִין - שָׁאֵם יָגַע בְּחוּלִין אֵינוֹ מְטָמָא, בְּכָל זֹאת
69 מְבֹבֵל בְּתוֹרָה עַד שִׁיעָרִיב שְׁמִשּׁוֹ, כְּכָר שְׁנֵי שְׁפָסוּל אֵף בְּחוּלִין,
70 אֵינוֹ דִּין שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּתוֹרָה וַיִּפְסְלוּ.
71 דּוּחָה הַגְּמָרָא, אִיכָא לְמִפְדָּה, מָה לְמְבֹבֵל יוֹם שֶׁל טָמָא מֵאִו זֶה
72 אִו מְצוּרָה, שְׁכֵן בִּשְׁעַת טוּמְאָתוֹ הִיָּה אֵב הַטּוּמְאָה וּמִשּׁוּם כֵּךְ פּוֹסֵל
73 תְּרוּמָה, מָה שָׁאֵין כֵּן כִּכְר שְׁנֵי שֶׁלֹּא הִיָּה אֵב הַטּוּמְאָה, לֹא יַעֲשֶׂה
74 שְׁלִישִׁי בְּתוֹרָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, תִּיתִי - תִּלְמַד כִּכְר שְׁנֵי שְׁמִטָּמָא
75 שְׁלִישִׁי בְּקַל וְחוֹמֶר

1 שְׁהָרִי עֲשֶׂה בָּהּ הַכְּתוּב בְּסוּטָה שֶׁתִּהְיֶה סָפֵק זִוְנָה אֲסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ
2 בְּזִוְנָה וְדָאֵי, וּכְיוֹן שֶׁהִיא בְּחֻקָּת זִוְנָה תִּהְיֶה אֲסוּרָה גַּם לִגְבֵי כְּהוֹנָה,
3 וְלֹא צָרִיךְ לִזְה פְּסוּק. דּוּחָה הַגְּמָרָא, אִם כֵּן תְּרוּמָה נָמִי לֹא תִיבְעִי
4 קָרָא, שְׁהָרִי עֲשֶׂה בָּהּ סָפֵק זִוְנָה בְּזִוְנָה, וְאִם הִיא בְּחֻקָּת זִוְנָה
5 אֲסוּרָה לֹאכֹל בְּתוֹמָה, וּכְיוֹן שֶׁכָּל זֹאת מְצָרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא פְּסוּק
6 לְפִסְלָה מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה, הָרִי שְׁצָרִיךְ פְּסוּק גַּם לְאֲסוּרָה לְהִינְשָׁא
7 לִכְהֵן.
8 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אֵלֹא לְרַבִּי עֲקִיבָא אֲרִבְעָה קָרָאֵי בְּתִיבֵי -
9 'נִטְמָא/ 'נִטְמָא/ 'נִטְמָא/ וְיִי' וְיִתִּירָא שֶׁל 'נִטְמָא/ 'חַד לְבַעַל,
10 'חַד לְבַעַל, 'חַד לְכַהֲנָה, 'חַד לְתִרְוּמָה. וּכְיוֹן שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא
11 שְׁלֹמֹהִים כְּהוֹנָה מִזִּוְנָה הִיתִירָא, אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁאִפְשָׁר
12 לְלַמְּדוֹ מִקַּל וְחוֹמֶר. וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל לֹא לֹמַד מִיִּתּוֹר הוּי', מִשּׁוּם כֵּךְ
13 רַק תִּלְתָּא קָרָאֵי בְּתִיבֵי, 'חַד לְבַעַל, 'חַד לְבַעַל, 'חַד לְתִרְוּמָה,
14 וּבְכַהֲנָה אֲתִיָּא בְּקַל וְחוֹמֶר.
15 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, מִטָּאֵי דִיֵּאָצְטְרִיךְ קָרָא לְתִרְוּמָה
16 הַקָּלָה, וּבְכַהֲנָה הַחֲמוּרָה אֲתִיָּא מִמִּילָא בְּקַל וְחוֹמֶר, הָרִי לֹא כְּתוּב
17 בְּמִפּוֹרֶשׁ בְּפִסּוּק תְּרוּמָה, וְאִם כֵּן דִּיֵּלְמָא בִּי אֲצְטְרִיךְ אֶת הַפְּסוּק
18 לְכַהֲנָה כִּיּוֹן שֶׁהִיא חֲמוּרָה, וְתִרְוּמָה הַקָּלָה שְׁרִיָּא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא,
19 אָמַר לָךְ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, מִסְתַּבְּרָא שֶׁהַפְּסוּק הַשְּׁלִישִׁי הוּא דְּוִמָּא
20 דְּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹנִים שְׁלֹמֹדֵנוּ מֵהֶם אֶת הָאִיסוּר דְּבַעַל וּבַעַל,
21 מָה בַּעַל וּבַעַל אֲסוּרָה עֲלֵיהֶם גַּם מִחֵיִים שֶׁל הַבַּעַל, אָף הַפְּסוּק
22 הַשְּׁלִישִׁי מְדַבֵּר עַל תְּרוּמָה שֶׁהִיא נֹאסֶרֶת נָמִי מִחֵיִים שֶׁל הַבַּעַל וְלֹא
23 רַק אַחֵר מִיִּתָּה, לְאַפּוֹקִי בְּכַהֲנָה דִּלְאַחֵר מִיִּתָּה - מָה שָׁאֵין כֵּן אִם
24 נַעֲמִיד אֶת הַפְּסוּק בְּכַהֲנָה תִּיאֲסֵר לִכְהֵן מִהַפְּסוּק רַק אַחֵר מִיִּתָּה
25 בַּעֲלָה, כִּיּוֹן שֶׁגִּרְשָׁה אֲסוּרָה לִכְהֵן גַּם בְּלֹא הַפְּסוּק, לִכֵּן מַעֲמִיד רַבִּי
26 יִשְׁמַעֵאל אֶת הַפְּסוּק בְּתוֹרָה שְׁדוּמָה לְבוֹעֵל וְנִבְעֵל, וְאֶת כְּהוֹנָה הוּא
27 לֹמַד מִקַּל וְחוֹמֶר.
28 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁלֹמַד מִפְּסוּק רַבִּיעִי שֶׁנֹּאסֶרֶת לִכְהוֹנָה,
29 מִפְּנֵי מָה אֵינוֹ לֹמַד מִקַּל וְחוֹמֶר וּבְדַבְרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. מִתְרַצָּת
30 הַגְּמָרָא, 'דְּוִמָּא דְּבַעַל וּבַעַל לִיָּה, וְלִכֵּךְ אִם לֹא יִלְמַד מִפְּסוּק,
31 נֹאמַר שִׁילְמַד רַק שֶׁאֲסוּרָה לִכְהוֹנָה הַחֲמוּרָה, אֲבָל בְּתוֹרָה תִּהְיֶה
32 מוֹתֵר. וְאֵי נָמִי אִית לִיָּה 'דְּוִמָּא דְּבַעַל וּבַעַל, וְאִפְשָׁר לְלַמְּד
33 תְּרוּמָה מִהַפְּסוּק וּלְלַמְּד כְּהוֹנָה בְּקַל וְחוֹמֶר, בְּכָל זֹאת כְּתוּב וְיִי
34 יִתִּירָא לִכְהוֹנָה, כִּיּוֹן שְׁמִיִּלְתָּא דִּיֵּאָתִיָּא בְּקַל וְחוֹמֶר, מִדָּה וּבְתִיבָה לָהּ
35 קָרָא.
36 לַעֲלִיל לְמַדָּה הַגְּמָרָא מְסוּטָה שֶׁדָּבַר שִׁישׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל נִטְמָא מִסְפָּק,
37 וְשָׁאֵין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל לֹא נִטְמָא מִסְפָּק, הַגְּמָרָא מְבִיאָה כָּאֵן לִימּוּד
38 נֹסֶף הַלְכָה זֶה.

אגרות קודש

[י' אייר תשי"ח]

... ומובן וגם פשוט, שכיון שזכה שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה, עבודה בחינוך
הכשר על טהרת הקדש, המקרב לב התלמידים לאבינו שבשמים, בודאי שזהו מברר ומזכך ומעלה
מדרגא לדרגא התלמיד והמתחנך ומוסיף בהצלחתו של המחנך והמלמד בעצמו, וכמו כל ענייני האדם,
שעל כל אדם נאמר בכל דרכיך דעהו, הרי גם זה צ"ל בשמחה וטוב לבב, שהרי ציווי השי"ת הוא קיום
התורה והמצוה וגם בכל דרכיך דעהו, וק"ל.

יום רביעי י"ד אייר - היום תשעה ועשרים יום, שהם ארבעה שבועות ויום אחד לעומר קמה

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף בט עמוד א

רש"י

תוספות

שבן עשה בה ספק זונה כוונה. תימה אמאי לא אמר כיון דטמאה הכתוב מספק מהדיכא
תיתי דמותרת בתרומה ולכהונה ויש לומר אי לא קראי איכא למימר דלא טמאה
אלא לענין בעלה דאיכא ספק חייבי מיתות בית דין על ידו אבל לענין תרומה וכהונה הוה
אמינא אוקי איתתא אחזקה אבל בירושלמי דפרק קמא מתוך קושיא זו דריש חד מהני
תלתא קראי ליבם ודכי איתא הוה תני ר' מאיר
אומר שלש טומאות אמורות בפרשה אחד לבעל
ואחד לבעל ואחד לתרומה מצינו אשה שהיא
אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה למה לא
אילו בת כן ענישאת לישראל ונאמר שמה
אינה מותרת לביתה ואסורה לאכול בתרומה לא
מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול
בתרומה אמר ר' אבין הכין איתאמרת אחת לבעל
ואחת לבעל ואחת ליבם אמר ר' יוסי מתניתא
אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתיבמת: **חד**
לתרומה וחד לכהונה. אין להקשות וכי ספק חמור
מן דאי דאילו ודאי זיתנה מותרת בתרומה
ולכהונה דהא בפ' אלמנה ביבמות (דף סח.)
מרבין מובת כהן כי תהיה לאיש וזו כיון שנבעלה
לפסול לה שור אצלה פסלה ומרבין גר עמוני
ומואבי וכי וקא פריך הוה אימא חייבי כריתות
נמי פירוש אינהו נמי הוה בבבל נבעלה לפסול לה
ומאי שנא דלא תני להו לעיל ומשני כי תהיה
כתיב וקא בני הויה לאפוקי חייבי כריתות דלאו
בני הויה ניהו אלמא דחייבי כריתות לא מפסלי
בביאתן ואשת איש אידי נמי מחייבי כריתות ואם
כן מספקא אמאי מיפסלי ורש"י שיש שם אותה
הגירסא וזה לשונו אימור נבעלה לפסול לה חייבי
כריתות אבל חייבי לאוין כיון דתפסי להו בה
קידושין לא פסלי לה וכותי ונתין וממור דפסלי
מנלן הך דאית ביה דויה מדאפקי להך ביאה
בלשון הויה שמע מינה בהך דתפסי בה קדושין
משתיק קרא ואפ"ה פסלי ולאפוקי חייבי כריתות
לא גרסינן אי הכי כותי ועבר וכו' והוה הדין הוה
מצי למימר חייבי כריתות לא מפסלי אלא משום
דאיירי בהו לעיל דקתני כותי וחינו עובד כוכבים
ובמתניתין תנן העבר פוסל משום ביאה ומשני
פסלי מדריב יוחנן כו' ואית דמפרשי ואימא
נבעלה לפסול לה חייבי כריתות נמי וכו' וקשיא
לי בגוה טובא חדא דתנן בפרק ארבעה אחין (שם)
דף לג.) אם היו כהנות נפסלו מן התרומה בבעילת
אשת איש ועוד קל וחומר חייבי לאוין פסלי חייבי
כריתות לא פסלי ועוד הא אמר בעשרה יוחסין
(קדושין דף עז.) כהן הבא על אחותו זונה משוי לה וכיון דוהנה משוי לה בעילתה פוסלתה
דתניא לזיה שנשבת או שנבעלה בעילת זונת ונתנין לה מעשר ואוכלת לזיה אין אבל
תרומה לכהנת לא:

שלישי

קדושין דף עז.) כהן הבא על אחותו זונה משוי לה וכיון דוהנה משוי לה בעילתה פוסלתה
דתניא לזיה שנשבת או שנבעלה בעילת זונת ונתנין לה מעשר ואוכלת לזיה אין אבל
תרומה לכהנת לא:

ממבול

אי הכי לתרומה נמי לא תיבעי קרא. ונילף מההוא טעמא גופיה שהרי עשה הכתוב
בסוטה ספק זונה כוונה, ובתרומה הא דיענין דוהנה אסורה דכתיב (ויקרא כג) כי תהיה
לאיש ור' בי תבעל לך אצלה, היא בתרומה הקנשים לא תאכל, ואין לך פסול גדול מזה
כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. ולר' עקיבא מהאי קרא נפקא לן ביבמות (ו' סח.) כל
הפסולים דפסלי, והך נמי דלא תפסי בהו
קדושין, דכיון דלר' עקיבא אין קדושין תופסין
בשום פסול, לא משמע ליה כי תהיה לשון הויה
אלא כי תבעל: **אלא** לרבי עקיבא ארבעה קראי
בתבי. יתיר, ב' נטמאה וחד נטמאה, ורבי
עקיבא דריש ור' הרי ארבעה, ובהנה אתיא שכל
וחקר. ולא דריש ור' ופרכין לר' ישמעאל כיון
דלא דריש ור' מנאי דקרא לתרומה מדריש
ובהנה אתיא בקל וחמר ואתו בלהו, דילמא
קרא לכהנה אתא, דכיון דלא כתיב תרומה
בהנה, אגא אמאי תרומה לא אתרבאי
לאסורא אלא בהנה הוא דאתרבאי דחמירא
מניה, ותרומה שריא: **אמר** לך מסתבא. דקרא
תרומה רבי דומיא דתרין נטמאה דרבי בהו בעל
ובועל דמחיים דבעל קמיתסר להו, כגון אם
יגרשנה אסורה לבעול, הלכך מקרא שלישי נמי
למדי דמיתסר ביה מחיים ודלבעל אתה, ותינו
תרומה, ולמעוטי בהנה, שאין פסוק זה בא
לאסורא אלא לאחר מיתה, דמחיים הא אסורא
וקניא, דהא מגרש לה והיא לה גרושה
ואסורה לכהנה: **ורבי** עקיבא דמצריך קרא
לכהנה, דומיא דבעל ובעל לית ליה, ואי לא
כתיב קרא יתירא לא הוה מרבין אלא בהנה
דחמירא, דכל חד וחד קרא באנפי נפשהו, והא
נמי אית ליה. ומיתוסם קרא לתרומה, אפלו הכי
אתא ור' יתירא לכהנה, ואנ"ג דאיכא למילפה
בקל וחמר טרח וכתב לה קרא: **אלא** לאו שמע
מנה. הקשר אשר יגע, דכר שאלין בו דעת
לשאל הוא, דבשר הוה נוגע, הלכך ספקו טהור,
וכל טהור יאכל בשר דאיירי בטמאת הגוף דיש
בו דעת לשאל, בההוא קאמר לך ספקו טמא:
דעת נוגע ומניע. במטמא ונטמא, כי סוטה דיש
בה דעת ויש דעת בבעל המטמא, קמשמע לן
דרב גידל דנפקא מכל טהור, הא ספק לא יאכל
כיון דיש בו דעת בזה שנטמא, אכל במטמא לא
בעין דעת: **ומאחר** דאין לו, מקרא מן התורה
למה הוא טמא בתרומה, לרבי יוחנן ופריון
דקאמר עתיד דור אחר לטהרו אכל הוא היה מטמא: **ומה** פסול יום. שלא העריב שמשו
שאתי בחליו. כדאמרין ביבמות בהעיר (דף עז.) תלתא קראי כתיבי, טבל וצלה מקר
לחליו ולמעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה, הביא בפרתו בטמאה שהיא בת קרן מקר
בקדשים: **כבר** שני שפסול בחליו, דכתיב (ויקרא יט) כל אשר בתוכו וטמא, חליו ותרומה
וקדשים במשמע, דין הוא שיעשה שלישי בתרומה, ודין ליכא למימר דאם כן בטל ליה קל וחמר ויש לו,
וחמר לא אמרינן דיו: **שכן** **אב** הפסא. כגון טמא מת או נב או מצורע שהן בטמאתן אבות

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 ליה פירכא דואיל ואין חמר שבשניהם שוה: מנין לרביעי בקדש שהוא פסול, ולא אמרין
 2 טהור הוא בבתרומה: מחסר בפורים. בטמאות הנצרכות קרבן, כגון זב וזבה ויולדת
 3 ומצורע: שפותר בתרומה פסול בקדש. ביבמות: לפיכך לה בפרק הערל וף ע"ג: שלישי
 4 שפסול בתרומה. כדלפנין לעיל מטבול יום: דין הוא שיעשה רביעי בקדש, ולא תימא דין
 5 לבא מן הדין להיות בנדר ונימא הכי, שלישי
 6 שפסול בתרומה דין הוא שיהא פסול לקדש,
 7 דאם כן בטיל ליה האי קל וחמר, דשלישי בקדש
 8 לא איצטריך, דלא מייקנא דכי דכי בתרומה
 9 אייתניה בל וחמר מטבול יום הכי נמי אתי
 10 קדש בההוא קל וחמר, אלא אפלו מן התורה
 11 למדננה, והיני דקאמר למדנו שלישי לקדש מן
 12 התורה, הלכך אי אמרין דין איפרך ליה ק"ו בו:
 13 מי לא עסקין. מי לא מציען למיעט מנה דאפי'
 14 נגע בשני נמי קאמר לא יאכל, דהא בכל טמא
 15 כתיב, ושני איקרי טמא דכתיב כל אשר בתוכו
 16 יטמא, והאי בבשר שלמים כתיב דקדש נקיה:
 17 טעם בריבי. טעמו של ר' יוסי שהוא חכם וגדול
 18 הדור איני יודע מהו שלמדו רביעי בקדש, שהרי
 19 מקל וחמר זה תשובתו בצד: אבל הכא מחמת
 20 טבול יום, שנגע בטבול יום והוא של קדש או של
 21 תרומה יזכית, שפסול בתרומה מן התורה
 22 בפרשית לעיל דבכלים נמי כתיב הערב שמש
 23 לגבי תרומה ואינו אלא לנגיעה ואינו עושה
 24 רביעי בקדש לרבנן דפליגי עליה דאבא שאול
 25 ואמר טבול יום פסול בקדש ואינו מטמא לפסול
 26 את מי שיחזור ונגע בו, וקא סלקא דעתא דר' יוסי
 27 כרבנן סבירא ליה הלכך תשובתו בצדו דא"כ
 28 הכי נמי נדרש להאי ק"ו שייפסול אבל הכא
 29 מחמת טבול יום את הקדש, ומה מחסר בפורים
 30 שמתר בתרומה פסול בקדש, אבל הנוגע בטבול
 31 יום שפסול בתרומה ואינו דין הוא שיעשה
 32 רביעי בקדש: טבול יום תחלה לקדש. מעלה עשו
 33 בקדש להיות טבול יום אצלו כראשון לטמאה
 34 ויטמא שני בקדש זה, מזה שאכל שנוגע בטבול
 35 יום נעשה שני ועושה את חברו שלישי ושניהם
 36 קרוין טמאין שמקלקלין את אחריהם, והשלישי
 37 פוסל את רביעי להיות הוא עצמו פסול אבל
 38 לא יפסול את אחריהם במגע: רבי מאיר אומר
 39 כשם אחר ופוסל אחר. הרי הוא כשאר שני
 40 שפסול את התרומה והנוגע בו פוסל את הקדש,
 41 כך טבול יום הפוסל את התרומה הנוגע בו טמא
 42 לקדש ולפסול עוד אחר: כך פוסל בו, ואין

43 הנוגע בטבול יום פוסל את הקדש אלא הוא עצמו פסול: מפאי דרבי יוסי ברבנן סבירא
 44 ליה. דתנין תשובה בצדו, דילמא כאבא שאול סבירא ליה. והוא דרין דהוה מצי רב פפא
 45 לממר דילמא בר' מאיר סבירא ליה ואין כאן עוד תשובה דהא עבדי רביעי, אלא רבותא
 46 נקט, כלומר מאן לימא לן דלא מחמיר כאבא שאול, דילמא כוותיה סבירא ליה דאכל
 47 הבא מחמת טבול יום אם של קדש הוא מטמא אחר ופוסל אחר, דהוה דנגע ביה פסול
 48 ליה דאורייתא ונאפלו הוי קמא תרומה פסול לקדש מקל וחמר ממחסר בפורים כדדרש
 49 רבי יוסי לעיל, ודרש ליה נמי הבא, ומה מחסר בפורים שמתר בתרומה פסול לקדש, אבל
 50 תרומה הבא מחמת טבול יום שפסול בתרומה אינו דין הוא שיעשה רביעי בקדש, דהיכא
 51 דהוה ליה דקדש עבדי רבנן מעלה שייטמא אחר ופוסל אחר: ראי פלקא דעתך כאבא
 52 שאול סבירא ליה. ודומקל וחמר דמחסר בפורים פסיל לקמא וממעלה דרבנן מטמא ליה,
 53 כיון דמאורייתא פסיל ליה להווא דנגע ביה ליתיה לרביעי בקדש מאכל הבא מחמת
 54 טבול יום: וקא אבל הכא מחמת טבול יום דבטול יום. שבא מבחוץ שרי בחלין עושה רביעי
 55 בקדש, כלומר פוסל את הקדש מקל וחמר ממחסר בפורים:

שלישי

מטבול יום דרשין. אדם שנגע בשרץ ראשון לטמאה הוא ולא אב הטמאה, וכי טבל החר
 לחלין ואסור לתרומה ואפי' לנגיעה דכתיב נמי הערב שמש בכלים במים יובא וטמא עד
 הערב וטהר ויחלף לו, והא לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה, ואשמעין דכלי טבול יום
 פסל ליה: שכן יש במינו אב הטמאה. אם היה נוגע כלי זה או אדם זה במת נעשה אב
 הטמאה לטמא אדם וכלים, תאמר באכל שאינו
 נעשה אב הטמאה אפי' ע"י מת דכתיב ונמלק יו'
 וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומבאב נפקא לן
 טמא מת דמטמא אדם וכלים, ועל כרחך בטמא
 מת שיש לו טהרה במקוה כתיב, דהא כתיב
 לעיל מזה והנה הטהור על הטמא ורחץ במים,
 דבר שיש לו טהרה ובמקוה נעשה אב הטמאה
 במגע טמא מת על ידי מגע המות, יצאו אכלים
 ונעשין וכלי ררש שאין לו טהרה ובמקוה: כלי
 חרש יזכית, שאין במינו אב הטמאה ומטמא את
 התרומה כשהוא ראשון וכיש שפוסלה, אף אהא
 אל התמה על כפר שני שאפי' שאין במינו אב
 הטמאה יפסול, דטעמא לאו אבא הטמאה תלי'
 מה לכלי חרס כו' טבול יום יזכית, שאין כלי
 שטף דראי לטבילה מטמא מאירו ופסיל
 תרומה: לא ראי. טבול יום כראי כלי חרש לומר
 שטעם פסול התרומה תלי' משום שטמא
 מאירו, דהא טבול יום אינו מטמא מאירו
 ופסיל, ולא ראי כלי חרש להיות אב הטמאה
 במינו כראי טבול יום, דליכא למימר טעמא
 דטבול יום דפסיל בתרומה משום דמין אב
 הטמאה הוא. דהא ליתא להא חומרא בכלי
 חרש ופסיל: הצד השוה שבהן, צריך אתה למצוא
 חמר שוה בשניהם לתלות בו טעם פסול תרומה,
 ומזה צד השוה שבהן שטמאין, טבול יום איקרי
 טמא דכתיב ויחלף לו, וקא השמש וטהר, מכלל
 דעד השתא טמא, וכלי חרש כתיב (וי) תנור
 וכירים יחץ טמאים הם ופוסלין בתרומה, וכ"ש
 כפר שני דפסיל טפי מטבול יום שהוא טמא
 ואסור בחלין שייפסול בתרומה: ובכל הספרים
 כתיב הצד השוה שבהן שמתר בחלין ופוסל
 בתרומה, ולזה לשון אין אדם יכול לפרש אידון
 כלי חרש שמתר בחלין ופסול בתרומה, וברחק
 גדול יש לפרש כלי חרש המקוה צמיד פתיל
 שמציל על חלין שבתוכו ואין מציל על התרומה
 שבתוכו, ודרכה מגומגומ ותשובות ובטול שיטת
 הנקרא יש דבר, דהא דלא אשכחן דאינו מציל
 בתרומה, דבחגיגה (ו) ע"ג אמר אין חסאת נצלת
 בצמיד פתיל, אבל תרומה לא תנן בה, ועוד אין זה פוסל בתרומה דהא לא פסיל מיד אלא
 אינו מגן ומאלית היא נטמאת מאהל המת, ועוד כל הצד השוה שבנקרא שבא ללמוד
 חמר צריך שיהא חמור וזה קל, דקאמר הצד השוה שבהן שמתר בחלין, ואין זו שיטה
 בכל הנקרא, וללשונו שפרשתי אל תשיבני מה שאומר כלי חרש יזכית, שהיה לו להביא
 הוכחה בדבר הדומה לטבול יום שאפי' שטהור לחלין פסול לתרומה, שאין זו תשובה,
 דאין צריך הוכחה אלא לסתור תשובתו שתולה טעם ההומרא דפסול תרומה מפני שהוא
 אב הטמאה, וקא מהדר ליה כלי חרש יזכית שאין בו חמר זה ופוסל, וכן שיטת רוב הדנין,
 כי ההוא דכל הבשר (ואין זה עינו) נמנן לכלב שפוסל בקטל שפוסל בקטל חמר ומה ערלה
 שלא נעבדה בה בערה אסורה בהנאה, כשר בחלב שנעבדה בו בערה בשבולו אינו דין
 שאסור בהנאה, מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הבשר, חמץ בפסח יזכית, מה לחמץ
 ובפסח שבו ברת, כלאי הכרס יזכית, והא כלאי הכרס נעבדה בו בערה בוריעתה וחמץ
 בפסח נמי עבר בכל יקאה ולא דמו לערלה בקלא וידה וקא הוה הוכחה: צד חמור. טבול
 יום יש במינו אב הטמאה, כלי חרש מטמא מאירו: ורבי יוחנן צד חמור לא פריך, לא חשיב

ביאורים למסכת סוטה דף כט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מי לא עסקינן - האם לא מדובר בפסוק, דנגע הבשר בשני
 לטומאה, ואמר רחמנא לא יאכל משמע ששלישי בקודש טמא,
 ואם כן רביעי נלמד מקל וחומר ממחוסר כיפורים, כדאמרן.
 אמר רבי יוחנן, טעם בריבי - טעמו של רבי יוסי שהוא חכם וגדול
 הדור, שאמר שרביעי בקודש פסול, איני יודע מה הוא, שהרי
 תשובתו - פירכתו של הקל וחומר בצדו, כיון שאוכל הבא -
 שנטמא מחמת נגיעה בטבול יום יוכיח, שאף שפסול בתרומה,
 בכל זאת ואינו עושה רביעי בקודש, ולפי רבי יוסי נדרוש קל וחומר
 גם לאוכל הבא מחמת טבול יום שיעשה רביעי בקודש, ומה מחוסר
 כיפורים שמותר בתרומה בכל זאת פסול בקודש, אוכל הנוגע בטבול
 יום שפסול בתרומה ודאי שיעשה רביעי בקודש, אם כן מוכח שרבי
 יוסי אינו דורש קל וחומר זה.
 הגמרא מביאה ברייתא שהכמים סוברים שאוכל הבא מחמת טבול
 יום אינו פסול בקודש, דתניא, אבא שאול אומר, שאף שטבול יום
 הוא שני לטומאה, החמירו חכמים שטבול יום יהיה תחילה לקודש
 - ראשון לגבי קדשים, ויכול לטמא שנים - אם יגע בקודש יעשה
 אותו שני והשני יעשה את חבירו שלישי, ושניהם נקראים טמאים
 ויכולים לטמא אחרים, ולפסול אחד - והשלישי יכול לפסול עוד
 קודש ולעשותו רביעי, אמנם הרביעי רק פסול לאכילה ואינו יכול
 לטמא אחרים. רבי מאיר אומר, טבול יום נחשב לשני גם לגבי
 קדשים ומטמא אחד ועושהו שלישי, ופסול השלישי אחד אחר
 ועושהו רביעי. וחכמים אומרים, טבול יום אינו מטמא אחרים אלא
 רק פוסלם, ובשם שפסול אוכלי תרומה לאכילה ומשקי תרומה
 לשתייה, ואינם מטמאים אחרים, כך טבול יום פסול אוכלי קודש
 ומשקי קודש אבל הם אינם מטמאים אחרים, הרי שאף על פי
 שאוכל הבא מחמת טבול יום פסול בתרומה, אינו פוסל רביעי בקדש,
 והרי זה פירכא על הקל וחומר של רבי יוסי.
 דוחה הגמרא את הפירכא של רבי יוחנן, מתקיף לה רב פפא,
 ממיא דרבי יוסי ברבנן סבירא ליה, דילמא פאפא שאול סבירא
 ליה דאמר שטבול יום נחשב מדרבנן לראשון כשנגע בקדש, לטמא
 שנים ולפסול אחד, כמבואר לעיל, וכשנגע טבול יום בתרומה, אז
 לא החמירו לעשותו רביעי, ואין פירכא על הקל וחומר של רבי
 יוסי. מבאת הגמרא שאין לדחות את הפירכא של רבי יוחנן, מכיון
 דאי סלקא דעתך שרבי יוסי פאפא שאול סבירא ליה, ולמוד קל
 וחומר ממחוסר כיפורים לטמא את הנוגע בטבול יום לעשותו
 שלישי, ויפסול את הרביעי בקדש, אם כן ליתיה - ילמוד ששלישי
 פוסל לרביעי בקודש, מקל וחומר מאוכל שבא מחמת טבול יום
 ולא ממחוסר כיפורים, בדרך זו, ומה אוכל הבא מחמת טבול יום
 אף דטבול יום גופיה מותר בחולין ואינו פוסל אותו, בכל זאת
 אמרת שאוכל הבא מחמתו עושה רביעי בקודש, אוכל

מטבול יום דשרין, שבשעת טומאתו לא היה אב הטומאה אלא
 ראשון, ובכל זאת אסור באכילת תרומה.
 דוחה הגמרא, מה למטבול יום דשרין שכן יש במינו - באדם או
 בכלים אב הטומאה - שאם יגעו במת ייעשו אב הטומאה, מה שאין
 כן בכר שאינו נעשה אב הטומאה אפילו יגע במת. מתרצת הגמרא,
 כלי חרש יוכיח שאף שאין במינו אב הטומאה, בכל זאת מטמא את
 התרומה כשהוא ראשון, אם כן נלמד גם לכבר שני שאף שאין במינו
 אב הטומאה, יפסול את התרומה.
 דוחה הגמרא, מה לכלי חרש שיש בו חומרא שכן מטמא אוכלין
 ומשקין מאויר - אף אם לא נגעו בכלי עצמו, אלא רק היו באויר
 הכלי, ומשום כך גם פוסל תרומה, מה שאין כן בכר שמטמא רק
 בנגיעה. ומתרצת הגמרא, מטבול יום בכלי שנטהר במים יוכיח, שאף
 שאינו מטמא מאויר בכל זאת פוסל תרומה. וחזור הקו, לא ראי
 זה כראי זה - אין חומרתו של כלי שהוא טבול יום כחומרתו של כלי
 חרס שמטמא מאויר, לומר שזו הסיבה שכלי חרס פוסל בתרומה,
 שהרי כלי טבול יום גם פוסל בתרומה, ולא ראי זה כראי זה - ואין
 חומרתו של כלי חרס, כחומרתו של כלי טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, לומר שזו הסיבה שטבול יום פוסל בתרומה, שהרי גם כלי
 חרס גם פוסל בתרומה, תצד השוה שבהן - בטבול יום ובכלי חרס,
 [שטמאים] שמוותרין בחולין ופוסלין בתרומה, כל שכן בכר שני
 שחומר יותר מטבול יום שפוסל בחולין, אם כן ודאי דפוסל
 בתרומה.
 הגמרא מסבירה את שיטת הדור אחר שרבי יוחנן בן זכאי אמר
 שיתירו את ככר שני. ודור אחר פריך, מה להצד השוה שבהן,
 שכן יש בהן - בכל אחד מהם צד חמור, טבול יום שיש במינו אב
 הטומאה, וכלי חרס שמטמא מאויר, אבל בכר שני אין בו צד חומרא
 כלל. ורבן יוחנן בן זכאי, צד חמור לא פריך, אלא רק כשיש צד
 שוה לשניהם.
 תניא, אמר רבי יוסי, מניין לרביעי בקודש שנגע בשלישי לטומאה
 שפסול, ולא טהור בתרומה, ודין הוא - יש ללמוד זאת מדין קל
 וחומר, מה מחוסר כפורים - דהיינו טמא שטעון קרבן ועדיין לא
 הקריבו, שמוותר לאכול בתרומה, בכל זאת פסול בקודש - אם
 נגע בקודש פוסלו, שלישי שפסול בתרומה, אינו דין הוא שיעשה
 רביעי בקודש, ואי אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 שהיה בקדשים רק שלישי בתרומה שהוא נלמד ממנה, כיון שקל
 וחומר זה יתבטל, מפני שאת הדין שיש שלישי בקודש אפשר ללמוד
 מאותו קל וחומר שלומדים את תרומה, ועוד הרי ולמדנו שלישי
 לקודש מן התורה בפירוש, ואם כן ודאי שאם נאמר דיו יתבטל הקל
 וחומר, ולכן ורביעי בקודש נלמד מקל וחומר כמו שכתבה הגמרא.
 שואלת הגמרא, ושלישי לקודש שאמרנו שנלמד מן התורה מניין,
 משיבה הגמרא, דכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל",

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מאכל שהוא ראשון לטומאה, נעשה גופו ראשון מדרבנן, ומה
שנוגע בו נעשה שני, ואם אוכל שני נעשה שני, ואם נגע בתרומה
עשה שלישי, ואם אוכל שלישי נעשה שלישי. רבי יהושע אומר,
שאוכל ראשון אינו עושה את האוכל אותו ראשון, אלא האוכל
אוכל ראשון ואוכל שני נעשה שני, ואם ואם אוכל שלישי
נעשה הוא בעצמו שני בקודש - שאם יגע בקודש יטמא אותו,
ואותו הקודש יוכל לפסול קודש אחר, ואין גופו נעשה שני
בתרומה, ואם יגע בתרומה אינו פוסל אותו. ומוסיף רבי יהושע,
באיזה חולין אמרו שיש בהם שלישי והוא נעשה שני לקודש, בחולין
שנעשו על מחרת תרומה - שקיבל בעליהם הכהן על עצמו לשמור
את חוליו בטהרה כתרומה, אבל חולין סתם אין בהם שלישי.
מדייקת הגמרא, על מחרת התרומה אין - יש בחולין שלישי
כתרומה, כיון שכך עשו הרבה כהנים, אבל חולין שנשמרו על
מחרת הקודש לא שייך בהם שלישי, כיון שדבר זה לא היה מצוי
ובטלה דעתו אצל כל אדם, ויש להם דין ככל חולין רגילים שאין
בהם שלישי, וממה שהוצרכו להגיע לחולין שנעשו על טהרת
תרומה כדי לאסור שלישי בחולין, אלא קסבר רבי יהושע, אין
שני עושה שלישי בחולין סתם.
רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהברייתא. דתניא, רבי אלעזר אומר, שלשון - אלה המבוארים
מיד, שוין בדבם, הראשון שקודש ושבחולין ושבתרומה, מטמא
שנים - הראשון מטמא את השני, והשני מטמא את השלישי, ופוסל
אחד - והשלישי פוסל את הרביעי בקודש, ומטמא אחד - הראשון
מטמא את השני, ופוסל אחד - השני פוסל את השלישי בתרומה,
ופוסל אחד - הראשון פוסל את השני בחולין, הרי שלרבי אלעזר
אין למעלה משני לטומאה בחולין.
רבי אלעזר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, רבי אלעזר אומר, עיסה שנטמאה במזיד אין
מפרישין ממנה חלה, אלא חלה נישלח מן התהורה על התמאה -
שצריך ללוש עיסה נוספת טהורה ולהפריש ממנה על הטמאה. כיצד
יפריש מהעיסה הטהורה על הטמאה מהמקום, ולא תיטמא מהעיסה
הטמאה, עושה כך, הרי שתי עיסות יש, אחת טהורה ואחת
הטמאה, נוטל כדי שיעור חלה שהוא אמור להפריש על העיסה
הטמאה, מעיסה הטהורה שלא הורמה חלתה, ונוטל עוד חתיכה
מהעיסה הטהורה, ונותן ממנה בשיעור של פחות מכביצה שיעמוד
באמצע ויגע בעיסה הטמאה, ובחתיכה הטהורה שעושה אותה
חלה, וכל זה הוא כדי ליטול את החלה מן המוקף.

שלישי תבא מחמת שני, דשני גופיה אסור בחולין, אינו דין
שעושה רביעי בקודש, ומה שרבי יוסי למד דווקא ממחוסר
כיפורים משמע שאינו סובר כאבא שאול אלא כרבנן שאוכל הבא
מחמת טבול יום אינו פוסל אחרים, ואם כן קשה עליו פירכת רבי
יוחנן.
וכי תימא שהסיבה שרבי יוסי לא למד מאוכל הבא מחמת טבול
יום, היא משום דאיבא למיפרך את הקל וחומר ולומר מה לטבול
יום שכן היה אב הטהומה, ומשום כך אוכל הבא מחמתו מטמא
רביעי בקודש, מה שאין כן שני שלא היה אב הטהומה אין שלישי
הבא מחמתו יכול לעשות רביעי, ואמנם הוא סובר כאבא שאול.
דוחה הגמרא, הא אייתינה - למדה רבי יוסי ממהפסר בפזרים, וגם
שם אפשר לפרוך מה למחוסר כיפורים שכן אב הטהומה, ובכל זאת
ולא פריכה, הרי שרבי יוסי סובר שאין פירכא זו פירכא, כיון שאף
שקודם היה אב הטהומה בכל זאת עכשיו שטבל הלכה טומאתו
החמורה, אם כן גם בטבול יום כיון שעכשיו אינו אב הטהומה אי
אפשר לפרוך בדרך זו, ואם כן צריך לומר שהסיבה שלמד דווקא
ממחוסר כיפורים היא מפני שסובר כרבנן ולא כאבא שאול.
אמר רב אסי אמר רב, ואמרי לה אמר רבא בן אסי אמר רב,
רבי מאיר ורבי יוסי ורבי יהושע ורבי אלעזר ורבי אליעזר, בולחו
סביבא להו דאין שני עושה שלישי בחולין, ואינם סוברים כרבי
עקיבא שדרש במשנתנו שני עושה שלישי אפילו בחולין.
רבי מאיר אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, כל המעון ביאת מים מדברי סופרים - כל מי
שהוא טהור מהתורה, אלא שחכמים הזקיקו אותו להיטהר במים,
דינו מדרבנן כשני לטומאה, ומטמא את הקודש ועושהו שלישי,
ופוסל את התרומה, ומותר באבילה בחולין ובמגעש שני, דברי
רבי מאיר, והכמים אסרין אבילה במגעש שני. הרי שרבי מאיר
ורבנן שחולקים עליו סוברים ששני אינו עושה שלישי בחולין.
רבי יוסי אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין, מהא
דאמרי - ממנה שאמר רבי יוסי לעיל, מנין לרביעי בקדש פסול וכו',
כיון דאם איתיה - אם הוא סובר שלישי בחולין הוא טמא
מהתורה, ליתיה לרביעי בתרומה - שילמד שגם רביעי בתרומה
טמא, מהקל וחומר מטבול יום, כמו שהוא למד שלישי בתרומה,
ולאחר שילמד שרביעי בתרומה פסול, שילמד גם וחמישי בקודש
בכל וחומר מרביעי בתרומה, ומה שרבי יוסי אינו לומד כך משמע
שהוא סובר שאין שלישי בחולין.
רבי יהושע אפשר ללמוד שסובר אין שני עושה שלישי בחולין
מהמשנה, דתני, רבי אלעזר אומר, האוכל שיעור חצי פרס

המשך ביאור למס' סוטה ליום עשרים ושש לעומר עמ' ב'

נקרא קינו כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערה
הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הנקטת עמרה, וסובר אכל
נשיקה ולא כלום היא, היינו דאיתי קרא למעוטי נשיקה - לכן
הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
כהערה, אלא למאן דאמר (האמר) הערה הכתובה בכל מקום
שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי איבא למימר - למה מיעט
הכתוב שאינו נקרא קינו, והרי היא הערה ונחשבת ביאה גמורה.
מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתירץ רבא לעיל שדבר אחר זהו
לשקניא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
פסוק שודאי אינו נחשב קינו כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתימא - הייתי אומר, כיון
שבקפידא דבעל תליא רחמנא - כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא
קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, קמשמע לן כיון
שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינו.
אמר שמואל, עדיף שישא אדם

אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "משכב אשה" כתיב בתורה,
"משכב" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה,
שבשניהם נאסרת, ואין אמרת שאינו נקרא קינו. מתרצת הגמרא
אלא מהו דבר אחר, אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקניא לה דרך אברים -
שקניא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
ולא קינא לה לביאה כלל.
שואלת הגמרא, אמר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא
בעלמא היא, ופריצותא מי אסר רחמנא - האם התורה אסרה
אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינו. מתרצת הגמרא
אלא מהו דבר אחר, אמר אביי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקניא לה בנשיקה - שקניא
לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
אלא רק גונע האבר באותו מקום.
שואלת הגמרא, הניחא - מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף ל עמוד א

רש"י

תוספות

שלישי הבא מחמת שני כו'. דשמעין מניה תרתי, ש"מ אבל הבא מחמת טבול יום דסביקא ליה באבא שאלו, וש"מ שלישי הבא מחמת שני נהי דחמישי בקדש לא אמר דייחתי מנה כדקעביד בטבול יום. דהתם מעלה דרבנן היא, ובקדש מקדש מיידי ורבי יוסי מדאורייתא קאמר, אבל רביעי מיתהא אייתי מנה. וכו' כו' הא אייתינה. ר' יוסי מקו' ממחוסר כפורים, דאיבא למיפרך נפך מה למחוסר כפורים

שכן אב הטמא ולא פריך, דלא חשיב ליה ר' יוסי פירכא, דהשתא דטבול לה אולה לה ההיא טמאה: כל תשעין ביאת מים מדברי סופרים. כל שהוא טהור מן התורה והכמים חוקקוה לבא במים ולשתה, כגון הבא ראשו ורובו במים שאובין והאוכל חצי פרס אכלין טמאין והידים שהצריכום טבילה, כלם בתורת שנים הטעינו: מטמאין את הקדש. להיות שלישי ועשה רביעי ופוסלין את התרומה והכמים אוסרין במעשה. באכילה אבל נגיעה שרי, וחלין אף לאכול, והבי אמר בחגיגה ופי' וזהו הדין נמי דלרשב אין שני עושה שלישי בחלין, והאי דלא חשיב ליה לפי שלא נתפרשו שבותין, ור"מ ומחלוקתו קאמר: דאם אימא, דשלישי בחלין מן התורה ליתיה רביעי בתרומה מקו' מטבול יום כדאייתי לשלישי לעיל משני בחלין: ונפיש בקדש. מריבי בתרומה מקו' ממחוסר כפורים, כדאייתי לרביעי לעיל משלישי בתרומה: האוכל אבל ראשו, חצי פרס מאכל ראשו נעשה גופו ראשו לטמאה מדרבנן, והאוכל אבל שני נעשה גופו שני. ובשחיטת חלין מפרש טעמא שעושה את האוכל חמור במאכל, בהשושטן ופי' ד' לה. רבי יהושע אוסר האוכל אבל ראשו או אוכל אבל שני שני. מאכל ראשו לא עביד ליה ראשו אלא שני, שאין האוכל חמור במאכל אבל מאכל שני עושה אותו שני, והתם מפרש טעמא. מצינו שהשני עושה שני על ידי משקין שלישי שני לקדש. האוכל אבל שלישי נעשה גופו שני לקדש, שאם יגע בקדש וטמאנו לפסול עוד אחר, והתם מפרש טעמא. וכל הנה טמאות מדרבנן ניהנה בחלין שנעשו על טהרת תרומה. באיזו חלין אמרו שהאוכל שלישי שלהן נעשה שני לקדש, בחלין שנעשו על טהרת תרומה, שבעליהם בהן ורגיל בתרומה וקבל עליו לאכול חלין שלו בטהרת תרומה כדי שיהא רגיל לתרומותיו בטהרה חזקה להן, חלקן משבחת בהן שלישי, דבחלין אחרים לא משבחת שלישי: ה"ל על טהרת תרומה אין חלין יגדי. לא ומאן יגריס על טהרת הקדש לא הכי מפרש לה, על טהרת הקדש לא דהוה ליה חלין יגדי, שהתפתים חלין לטהרת הקדש בטלה דעתו ואין בדבריו כלום: שלשון שוין. הנה המפרש לה. ראשו של חלין, וראשו של תרומה, וראשו של קדש: מטמא שנים ופוסל אחד בקדש. דהיינו רביעי: מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה. דהנה ליה שלישי: ופוסל אחד בחלין, דהנה ליה שני. ותנא דפליג עליה סבר ראשו של חלין לא אויל בקדש עד רביעי, שאין קדש בא לידי רביעי אלא אם כן היה ראשו של קדש. ומידו שמעין מנה דאין שלישי בחלין: ר"א אוסר חלה נפילת מן הטהרה על המטמא. וישא דמותי במסכת חלה (פי' מ"י) דכי, שעור חלה אחד מכ"ד, נטמא עסקת שוגגת או אגוסה אחד ממה' נטמאת במידי אחד מכ"ד, שלא יתא חטא נשפר. ר"א אוסר היבא דנטמאת מידה תלוש אחרת בטהרה ותטול מן הטהרה על הטמא, משום דמנהא לתרום מן המקח. כיצד תעשה שיהא מן המקח והטהרה, נטולת כדי טמא, הטמאה מעשה הטהרה עד שלא הורקמה חלקה, דאי הורקמה חלקה דטהרה וט לא מצי לאפרושי מן הפסול על החיוב ולא תייל עליה תו שם חלה, ונתנת: פחות מביצה באמצע כדי לתרום מן המקח, מקח לשון מקדש ומקורב, כמו אין מקדיש שתי חביות במסכת ביצה (דף כ"ג), ומקרא נפקא לן והרמותם ממנו מן המקח לו, בספרי, הלכך צריכה להקיק

שלישי הבא מחמת שני, דשני גופיה אסור בחולין, אינו דין שעושה רביעי בקודש? וכי תימא משום דאיבא למיפרך: מה לטבול יום שכן אב הטהומא? הא אייתינה ממחוסר כפורים, ולא פרכיה? אמר רב: אסי אמר רב, ואמרי לה אמר רבא בן איסי אמר רב: ר' מאיר, ור' יוסי, ור' יהושע, ור' אלעזר, ור' אליעזר פולחו סביבא להו, דאין שני עושה שלישי בחולין. ר' מאיר, דתנן כל תשעין ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש, ופוסל את התרומה, ומותר בחולין ובמעשר, דברי ר' מאיר, והכמים אוסרין במעשה. ר' יוסי, הא דאמרן, דאם אימא ליתיה לרביעי בתרומה והחמישי בקודש. ר' יהושע דתנן, ר' אליעזר אוסר: האוכל אוכל ראשו ראשו, שני שני, שלישי שלישי. ר' יהושע אוסר: האוכל אוכל ראשו ואוכל שני שני, שלישי שני בקודש ואין שני בתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה. על טהרת התרומה אין, על טהרת הקודש לא, אלא קסבר אין שני עושה שלישי בחולין. ר' אליעזר דתנא, ר' אליעזר אוסר: שלשון שוין, הראשו שבקודש ושבחולין ושבבתרומה מטמא שנים ופוסל אחד בקודש, מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה, ופוסל אחד בחולין. ר' אליעזר דתנן, ר' אליעזר אוסר: חלה נפילת מן הטהרה על המטמא, כיצד? שתי עיסות אחת הטהרה ואחת מטמא, נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורקמה חלקה, ונותן פחות מביצה באמצע, כדי ליטול מן המוקף, והכמים

רב פפא הנה לטמאת גויה דלאו דאורייתא ומותי מי אמר רב פפא הכי והכתיב לא תטמא בהם ואמר רב פפא מכאן לטמאת גויה דאורייתא ומותר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ואם היה מגורת י"ח דבר וכי בזה היה טועה בעל הגמרא שהם דאורייתא והלא פשט איסורם בכל העולם אלא ודאי נראה דתרי גזירות הוה חזא גזירת טומאת פנים אטו טומאת חוץ דהיינו פסול גויה דהוראה סבר דמותר להגיע טמאה למשקין דהא זה כשכאל תרומה ואח"כ שוטה משקין טמאים נוגעין זה בזה בתוך מעיו ולא חיישנן להכי נמי לא נהורש אפי' בחוץ להכי גזר ודוק בשני ביצים אבל בבביצה לא שהרי האוכל בביצה מתעכל בתוך מעיו ונשאר בין שניו ולכשיהיה בבני מעיו יפחת הרבה מכביצה ואין אדם טועה שאפילו אוכל אוכלין טמאין בבביצה ושוטה משקין דתרומה לא יאמר א"כ שחורין הן בבביצה אפי' בחוץ דהא בפנים לא היה בבביצה שהרי נתעכל האוכל ולא היה כשיעור טמא ודוק באוכלין מצריך יותר מכשיעור משום דמתעכל אבל משקין פסלי גויה בכדי רביעית דאין דרך משקה להתעכל בתוך מעיו וא"ת היה לן לחוסף יותר מעט מ"מ כיון דנחית לשעריה העמיקה שוטה על שני ביצים שהיו שיעור ידוע וגזירה אחרת אותה של שבת בחורש אף על מגע ואתה של שחיטת חולין (דף ל"ד). דאמר עולא האוכל אוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה איני יודע לפרש אם היה מאותה גזירה ראשונה מ"מ למה גזר אי משום טומאת חוץ הלא אפילו אם היה נוגע בשלישי שבתרומה לא היה נפסל שאין שלישי עושה רביעי בתרומה כדמוכח התם דחניא חולין שנעשו על טהרת הקדש הרי הוא בחולין רבי אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כטומאה לתרומה לטמא שנים ולפסול אחד א"כ אינו רביעי וא"ת מגורה שניה ומשום משקין דאכל

אובלין טמאין ושוטה משקין דתרומה אם כן למה נפסל גופו ידע טמא אפי' במגע וא"ת גזרה חלישת דא מ"מ הטעם לא נדע אלא א"כ נאמר רב גזיר גזירה ופירוש הקונטרס שפירש בשחיטת חולין אינו נראה ואינו מיושב יפה שמפרש האוכל אוכל ראשו זהו חצי פרס שהרי אנו אומרים מאי טעמא דילמא אביל אובלין טמאין ושתי משקין דתרומה וזהו אפילו בבביצה. ע"כ לשון ספר הישר:

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף ל עמוד ב

תוספות

רש"י

סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן. תימה דהכא משמע דאי הוה משתעי קרא דאלפים אמה בלוי' דהוה סבר דתחומין דרבנן אלא טעמא משום דמשתעי בשבת הוא וליף לתחומין בפרק מי שהוציאם (עירובין דף נא.) גו"ש מקום מקום ומקום מניסה וכו' א"כ אפי' הוה משתעי בשבת וכרמי' הוה מצי למילף בהו' ג"ש דמקום דכתיב גבי שבת היינו אלפים דהא פריך התם ונילף מקר

העיר וחוצה א"ע"ג דהוהא קרא משתעי לדברי הכל בלוי' ובספ"ק דעירובין (דף יז:) משמע מאן דסבר דתחומין דאורייתא נפקא לן מאל יצא איש ממקומו: **רבי** נחמיה אומר אמר כופר הפוסט על שמע בבית הכנסת. בתוספתא (פ"ו) ר' נחמיה אומר בבני אדם שקורין את שמע שנאמר ויאמרו לאמר מלמד שהיה משה פותח תחילה וישראל עונין אחריו וגומרין משה אמר או ישיר משה וישראל אומרים אשירה לה' משה אמר עזי חמרת יה וישראל אומרים זה אלי ואנוהו משה אמר ה' איש מלחמה וישראל אומרים ה' שמו:

רבי מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמר. אין לומר דרבי יוסי הגלילי ורבי מאיר פליגי דרבי יוסי אית ליה דוקא עוללים ויונקים ולא עוברים אלא מקרא דמפי עוללים ויונקים נפקא ליה דתינוק שמת דד מפיו דמשמע יונקים בשעה שהוא יונק ולכן איצטרך קרא דמפי עוללים דאי לא הוי כיון דנפקא לן מקרא ממקור ישראל במקדלות ברכו אלקים אפילו עוברים לא הוה צריך למימר תו עוללים ויונקים דבפ' שלשה שאכלו (ברכות דף מט:) תנינן בעשרה אומרים נברך אלהינו וכו' רבי יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל מברכין שנאמר במקדלות ברכו אלקים א"ר עקיבא מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין אמר ברכו את ה' וקדיק עליה בגמ' (שם דף נ.) ורבי עקיבא האי קרא דר' הגלילי מאי עביד ליה מבעי ליה לכבוד מאיר וכו' ואידך

קמפילגי? ר' עקיבא סבר: "לאמור" אמילתא קמפיתא. ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי סבר: "לאמור" אפל מילתא ומילתא. ור' נחמיה סבר: "ויאמרו" דאמור פולחו בהדי הדדי, "לאמור" דפתח משה ברישא. תנו רבנן, דרש ר' יוסי הגלילי: בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה. וכיצד אמרו שירה? עולל מוטל על ברפי אמו, ותינוק יונק משידי אמו, פיון שראו את השכינה, עולל הגביה צוארו, ותינוק ששטם דר מפיו, ואמרו "זה אלי ואנוהו" שצאמר: "מפי עוללים ויונקים יסדת עז". היה ר' מאיר אומר: מנין שאפילו עוברים שבמעי אפון אמרו שירה? שצאמר "במקדלות"

להקוף החלה אצל העסה קדם שתקרא לה שם, והכי מקיפה לה נותנת גריבה לצד אחר ונותנת מן העסה השחורה פחות מכביצה בין החלה השחורה ובין העסה השמאה, ומאמצעית נוגעת בשתי' ומצרפתה, וקרא שם על החלה ומסלקת עם קריאת השם, ופחות מכביצה אינו מטמא את החלה ואע"פ שהוא עצמו מקבל טמאה, כדתניא בתורת פהנים מכל האכל אשר יאכל מלמד שהוא מטמא בכל שהוא, יכול וטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל, ודרשין ליה בפרק בתרא דיומא (דף טז) אבל הנאכל בבת אחת, וישערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: **וחכמים** אורין. כדבעין לפרושי טעמא: ותניא בבבלי: ותניא בבבלי: דאלכא דר' אליעזר, ונותנת אף בביצה באמצע ואפי"ה לא מטמא לה לחלה עד שלא נקרא עליה שם: סבירה דבנן. הני דבי מדרשא דבעו למשמע מנה דר' אליעזר אין שני עושה שלישי בחלי ס"ל. אידי ואידי - דר' בריקא מחזיק יותר דרבי אליעזר דשרי בכביצה, ותניא דאמר פחות - תרתייהו בעסה ראשונה העסה השמאה ראשונה לטמא הוא ואפי"ה קאמר ר' אליעזר

בבבלי: דאמר ר' אליעזר דמטמאה אמצעית מחמת ראשונה ותקא לה שניה לא הדרא ועבדא לה לחלה עד שלא קרא עליה שם שלישי, ואע"ג דמשעת דחלין השבולין לחלה הוא, דכ"ע בין לר' אליעזר בין לרבנן לאו בחלה דמאי למיחור עליה תורת תרומה: **מאי לאו** כהא קמפילגי. רבי אליעזר ורבנן, דר' אליעזר דשרי סבר אין שני עושה שלישי בחלי, ורבנן דאסרי סברי שני עושה שלישי בחלי ואיטמא לה חלה לפני קריאת השם ואע"ג דחלין הוא ואשתבב דספינן לכתן חלה טמאה דחוקת שהיא חתולה, ותנא דמתני' דאמר לר' אליעזר פחות מכביצה, לאו משום דאית ליה שני עושה שלישי, אלא משום דכמה דאפשר למעטי טמאה דאמצעית ממעטין, דאסור לגרום טמאה לחלי, אלא משום תקנת תרומה הוא דשרי, והא אפשר בהכי. אי נמי משום דילקא לא מיוחדת בה שלא תגע חלה באמצעית זו אחר קריאת השם, וחכמים אסורין דילקא אתי למיעבד בכביצה ומטמא אמצעית והדרא ומטמא לחלה: **לא** דכ"ע ואפלו לרבנן אין שני עושה שלישי בחלי, והאי דקאסרי רבנן משום דקסברי חלין השבולין לחלה בחלה דמו ומיפסלי משום שם שלישי: ואיצעית אימא דכ"ע לאו בחלה דמי ודכ"ע אין שני עושה שלישי בחלי, והכא מקמי לגרום טמאה לחלין בו, טעמא דרבנן דאסרי משום

אמצעית הוא. דמיטמא מחמת העסה שהיא ראשונה, וקסברי אסור לגרום טמאה לחלי משום תקנת תרומה, ור' אליעזר סבר מקמי לגרום טמאה לאמצעית כדי לתמן חלה בטורה, ותנא דמתניתין ותנא דבבלי: אלא כהא פליגי, דתנא דמתניתין סבר אע"ג דמקמי לגרום לה טמאה מיהו כל כמה דאפשר למעטי לא מפשינן להו לגרום להו טמאה בחנם, והא אפשר בהכי, הלכך בביצה לא חשיב, ותנא דבבלי: אחר קריאת השם ותנא ברא לא שני שיעורא ברא ולא שני שיעורא זוטרא, דאפלו בכדי ביצה נמי מקמי לגרום, אי נמי תנא דמתני' סבר דילקא נגע חלה באמצעית אחר קריאת השם ותנא ברא לא חשיב: **במאי קמפילגי**. ר"ע ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי: בגדול המקרא את החלל. מקרה לצבור להוציאן ידי חובתן: וכן עונין אחריו ראשי פרקים חלליה. שהוא ראש הפרשה, על כל דבר שהוא אומר עונין אחריו חלליה, דתנן במסכת סנה' (דף נח.) מי שהיה עבד או אשה או קטן מקריין אותו הוא עונה אחריו מה שהם אומרים, ואם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו חלליה: **בסופר**. מלמד תינוקות, והוא תדיר בבית הכנסת ופוסט על שמע לעשרה הנוגעים. פוסט לשון פוסט דהתקן (שם דף טז.) מתחיל בברכות שלפני קריאת שמע, וכן עונין אחריו וקורין כלן יחד, וכן שירתה רוח הקודש על כלם וכוונת יחד את השירה בכתבה: **לאמר** אמילתא קמפיתא קאי. שעונין תמיד אשירה לה: ורבי נחמיה סבר ויאמרו. אמשה ובני ישראל קאי, ומשמע דאמור בלהו בהדי הדדי: **לאמר דפתח משה ברישא**. הכי קאמר, ויאמרו כלם אחר ששירש לאמר, ודיהיו אחר שפתח קדם: עולל. גדול מיונק כדכתיב (שם דף טז.) מעולל ועד יונק, ודרך המקרא לומר כן, כלומר כלם הכל מן החשוב עד הגרוע כמו משור

ועד שם קסא

במקדלות

ביאורים למסכת סוטה דף ל עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שאסור לצאת חוץ לאלפים אמה בשבת הוא מדיאורייתא כמו
שנרמז בפסוק, וְיָמַר - רבי אליעזר סבר, תחומין דרַבָּנָן ולא הזכירו
בפסוק.
שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי עקיבא "אז ישיר משה ובני ישראל
את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר" שאין תלמוד לומר 'לאמר',
ומה תלמוד לומר 'לאמר', מלמד, שהיו ישראל עונים שירה אחריו
של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל, לכך נאמר לאמר. רבי
נחמיה אומר, בקורין את שמע, ולא בקורין את הלל. מביאה הגמרא
ברייתא המבארת מחלוקתם, תַּנּוּ רַבָּנָן, בּוּ בְיוֹם דְּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא,
בְּשַׁעַר שְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם נִתְּנוּ עֲיִנֵיהֶם לִזְמַר שִׁירָה, וְכִיצַד
אָמְרוּ שִׁירָה, כְּגִדּוֹל הַמִּקְרָא אֶת הַלֵּל כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת הַצִּיבוֹר יְדֵי
חוֹבָתָם, וְהָן עֲוִינֵן אַחֲרָיו רֵאשֵׁי פָּרָקִים - על כל דבר שהוא אומר
הם עונים אחריו הללויה שהוא ראש הפרשה, כעין זה מִשָּׁה אָמַר
'אֲשִׁירָה לָהּ', וְהָן אוֹמְרִים אַחֲרָיו 'אֲשִׁירָה לָהּ', מִשָּׁה אָמַר 'כִּי נָאֵה
נָאֵה', וְהָן אוֹמְרִים 'אֲשִׁירָה לָהּ'.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמַר, כִּקְטָן הַמִּקְרָא אֶת
הַלֵּל לְגִדּוֹלִים שְׁאִינֶם יוֹדְעִים לִקְרֹא בַּעֲצָמָם, וְאִינוּ יִכּוֹל לְהוֹצִיאֵם
יְדֵי חוֹבָתָם, וְהָן עֲוִינֵן אַחֲרָיו כָּל מֶה שֶׁהוּא אוֹמַר, כַּעֲבִין זֶה מִשָּׁה
אָמַר 'אֲשִׁירָה לָהּ', וְהָן אוֹמְרִים 'אֲשִׁירָה לָהּ', מִשָּׁה אָמַר 'כִּי נָאֵה
נָאֵה', וְהָן אוֹמְרִים 'כִּי נָאֵה נָאֵה'.
רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמַר, בְּסוֹפָהּ - מִלְּמַד תִּינוּקוֹת שֶׁהוּא רָגִיל לְהוֹיֵת בֵּית
הַכִּנְסָה, הַפּוֹרֵס עַל שְׁמַע בְּבֵית הַכִּנְסָה - לַעֲשֶׂרָה אֲנָשִׁים הַמְּגִיעִים
לְבֵית הַכִּנְסָה, שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ תְּחִילָה בְּבִרְכּוֹת שְׁלֹפֵי קְרִיאַת שְׁמַע,
וְהָן עֲוִינֵן אַחֲרָיו בִּיחָד אֹתוֹ, כַּעֲבִין זֶה הִיא בִּשְׂרִית הַיָּם שֶׁמֶשֶׁה פָּתַח
אֲשִׁירָה לָהּ, וּשְׂרֵתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל כּוֹלָם וְכִיּוּנוֹ כּוֹלָם וְאָמְרוּ יַחַד
אֶת הַשִּׁירָה.
מבארת הגמרא בְּמֵאֵי קְמִיפְלָנִי, נאמר בהקדמת השירה, "את
השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", ונחלקו מה אמרו בני ישראל, רַבִּי
עֲקִיבָא סָבַר, 'לאמר' אֲמִילָתָא קְמִיִּיתָא - שבני ישראל אמרו כל
פעם את תחילת השירה 'אשירה לה'. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי
יוֹסִי הַגָּלִילִי סָבַר, 'לאמר' הוֹלֵךְ אַכֵּל מִילָתָא וְמִילָתָא - שכל תיבה
שאמר משה חזרו אחריו בני ישראל. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה סָבַר, שפירוש
הפסוק הוא כך, 'וַיֹּאמְרוּ' משמע, דָּאִמְרוּ בּוֹלְהוּ בְּהִדֵּי הָדָד - משה
עם בני ישראל בִּיחָד, לאחר שקבלו רשות 'לאמר', על ידי דְּפִתְחָא
מִשָּׁה בְּרִישָׁא.
תַּנּוּ רַבָּנָן, דְּרַשׁ רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, בְּשַׁעַר שְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם
נִתְּנוּ עֲיִנֵיהֶם לִזְמַר שִׁירָה, וְכִיצַד אָמְרוּ שִׁירָה, עוֹלָל מוֹטֵל עַל
כְּרָבִי אִמּוֹ, וְתִינוּק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, בִּינוֹן שְׂרָאוֹ אֶת הַשִּׁכְיִנָּה,
עוֹלָל הַנְּבִיָּה צוֹאֵר, וְתִינוּק שְׂמֵט דֵּד מִפִּיו, וְאָמְרוּ 'זֶה אֵלֵינוּ
וְאִנּוּהוּ', שְׁנֵאֲמַר 'מִפִּי עוֹלָלִים וְיוֹנֵקִים וְסִדָּת עוֹז'.
הֵיךְ רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר, מִנֵּן שְׁאִפִּילוּ עוֹבְרִים שְׂבָמְעִי אִמּוֹ אָמְרוּ
שִׁירָה, שְׁנֵאֲמַר

וְחֻכְמִים אוֹסְרִין לְהַפְרִישׁ חֵלָה מִהֶעִיסָה הַטְּהוּרָה עַל הַטְּמֵאָה, אֲלֵא
יַפְרִישׁ מִהֶטְמֵאָה עַל עֲצָמָה. וְנִתְּנָא בְּבֵרִיתָא, שֶׁלְּדַבְּרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אֲפֻשֶׁר לְהַנִּיחַ בְּאִמְצַע אֶף עֵיסָה בְּשִׁיעוֹר כְּבִיצָה, וּבְכָל אֹפֶן אֵין
הַאֲמִצְעִית מִטְּמֵאָתָא אֶת הַטְּהוּרָה, כַּמְבֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ.
סְבִירָה - רַבָּנָן שְׂרָצוּ לְלַמּוֹד מִדְּבַרֵּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵין שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין
סָבְרוּ, שֶׁאֵיִדִּי וְאֵיִדִּי - בֵּין הַבְּרִייתָא שְׁמִיתִירָה לְפִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲפִילוּ
כְּבִיצָה, וּבֵין הַמְּשָׁנָה שְׁמִיתִירָה רַק פְּחוֹת מְכַבִּיצָה, עוֹסְקוֹת בְּעֵיפָה
שֶׁהִיא רֵאשׁוֹנָה לְטוֹמָאָה, שְׁמִטְמֵאָתָא אֶת הַאֲמִצְעִית, וְעוֹשָׂה אֹתָהּ
שְׁנִיָּה, וּבְכָל זֹאת סוֹבֵרֶת הַבְּרִייתָא שְׁלֹפֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲפֻשֶׁר לְהַנִּיחַ
בְּאִמְצַע גַּם כְּבִיצָה, וְאֵף עַל פִּי כֵּן אֵינָה מִטְּמֵאָתָא אֶת הַטְּהוּרָה, הִיּוֹת
וְאֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין, וְאֵף עַל פִּי שְׁחוּלִין אֵלָּה עוֹמְדִים
לְהוֹיֵת חֵלָה, עֲרִידִין יֵשׁ לָהֶם דִּין חוּלִין, הִיּוֹת וְחוּלִין הַטְּבּוּלִין לְחֵלָה -
חוּלִין שֶׁלֹּא הוֹפְרָשׁ מִהֶם חֵלָה, לֹא כְּחֵלָה דְּמֹו וְדִינָם כְּחוּלִין. וְלִפִּי זֶה
רָצוּ הַחֲכָמִים לִזְמַר, מֵאִי לֹא בְּהָא קְמִיפְלָנִי, דְּמַר - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
סָבַר, אֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין וְלִכְּן אֲפֻשֶׁר לְהַנִּיחַ בְּאִמְצַע גַּם
חֲתִיכָה כְּבִיצָה, וְהִיא לֹא טְמֵאָה אֶת הַטְּהוּרָה כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִקְרָא עֲלֶיהָ
שֵׁם חֵלָה, וְאֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין. וְיָמַר סָבַר - חֲכָמִים סוֹבֵרִים,
שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין, וְלִכְּן נִטְמָאָתָא הֶעִיסָה הַטְּהוּרָה אֶף לִפְנֵי
שִׁיקְרָא עֲלֶיהָ שֵׁם חֵלָה, וְהִכּוֹן יִקְבַּל חֵלָה טְמֵאָה בְּחֻקֵּי טְהוּרָה
וַיִּכְשַׁל בְּאִכִּילַת חֵלָה טְמֵאָה.
דוחה הגמרא, אָמַר רַבִּי מְרִי בְּרִיהַ דְּרַבִּי כְּהֵנָא, דְּבּוֹלִי עֲלָמָא - בֵּין
לְרַבָּנָן וּבֵין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין, וְהָבֵא
בְּחוּלִין הַטְּבּוּלִין לְחֵלָה - חוּלִין שֶׁלֹּא הוֹפְרָשׁ מִהֶם חֵלָה קְמִיפְלָנִי,
מֵר סָבַר - רַבָּנָן סָבְרוּ, שְׁעוֹד לִפְנֵי שְׁנִיקָא עֲלֶיהָ שֵׁם חֵלָה כְּחֵלָה
דְּמֹו, וַיֵּשׁ בְּחֵלָה דִּין שְׁלִישִׁי כְּתוּמָה, וְהַחֲתִיכָה הַאֲמִצְעִית תִּפְסֹל אֶת
הַחֵלָה בְּשִׁלְשִׁי. וְיָמַר - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, לֹא כְּחֵלָה דְּמֹו, וְלִכְּן עַד
שִׁיקְרָא עֲלֶיהָ שֵׁם חֵלָה הִיא חוּלִין וְאֵינָה יִכּוֹלָה לְטְמֵאָתָא אֶת הַחֵלָה.
וְאִיבְעִית אִימָא, דְּבּוֹלִי עֲלָמָא חוּלִין הַטְּבּוּלִין לְחֵלָה לֹא כְּחֵלָה
דְּמֹו, וְאֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין, וְלִכּוֹלִי עֲלָמָא אֶף אִם יִהְיֶה
בְּחֲתִיכָה הַאֲמִצְעִית כְּבִיצָה הִיא לֹא טְמֵאָה אֶת הַטְּהוּרָה, וְהָבֵא
בְּמוֹתֵר לְגִרוֹם מוֹמָאָה לְחוּלִין שְׁבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל קְמִיפְלָנִי -
וְהַמְּחִלּוֹקֶת הִיא אִם מוֹתֵר לְטְמֵאָתָא אֶת הַאֲמִצְעִית, מֵר - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
סָבַר, מוֹתֵר לְגִרוֹם מוֹמָאָה לְחוּלִין שְׁבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל כְּדִי לְתַקֵּן חֵלָה
בְּטַהֲרָה, לִכְּן מוֹתֵר לְחַבֵּר חֲתִיכָה קִטְנָה בֵּין הֶעִיסָה הַטְּהוּרָה לְטְמֵאָה
אֶף שֶׁהִיא עֲצָמָה נִטְמָאָתָא. וְיָמַר סָבַר - רַבָּנָן סָבְרוּ, אִסּוּר לְגִרוֹם
מוֹמָאָה לְחוּלִין שְׁבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁהַחֲתִיכָה הַאֲמִצְעִית
נִטְמָאָתָא, אִסּוּר לְהַפְרִישׁ בְּדֶרֶךְ זֶה, הִרִי שְׁלֹרְבִי אֱלִיעֶזֶר וְלִרַבָּנָן
שְׁחוּלָקִים עֲלֵיו, אֵין שְׁנִי עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין.
שנינו במשנה, בּוּ בְיוֹם דְּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ', הָא כִיצַד, אֵלָּף אִמָּה
מִגֶּרֶשׁ וְאֵלָּפִים אִמָּה תַּחּוֹם הַשַּׁבָּת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
הַגָּלִילִי אוֹמַר, אֵלָּף אִמָּה מִגֶּרֶשׁ וְאֵלָּפִים אִמָּה שְׁדוֹת וְכִרְמִים. מִבִּאֲרַת
הַגְּמָרָא בְּמֵאֵי קָא מִיפְלָנִי, מֵר - רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, תַּחּוּמִין - מִה

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מי שקינא פרק שישי

44 הפרק עוסק בדניי העדות על סוטה.
 45 משנה. מי שקינא לאשתו שלא תיטער עם פלוני, ונסתרה אחר
 46 קניו, אפילו שמע על כך שנסתרה מעוף הפורת, כלומר שלא
 47 שמע בעדות גמורה אלא רק מעד אחד, ואף אם הוא פסול לעדות
 48 כגון עבד או שפחה, אם בעלה אינו רוצה להשקותה, אזי יוציא את
 49 אשתו בגט, ויתן כתובה, דברי רבי אליעזר. רבי אליעזר סובר בזה
 50 כשיטתו בתחילת המסכת שאין צריך עדות גמורה על הסתירה, וגם
 51 הפסולים לעדות נאמנים בזה, כמו שנאמנים להעיד על טומאתה,
 52 משום שסתירה הוקשה לטומאה, לפיכך נאסרת לבעלה בעדותם עד
 53 שישקה אותה מים המארים, ואם אינו רוצה להשקותה, יוציא ויתן
 54 כתובה. רבי יהושע אומר, אינה נאסרת לבעלה אם אין שני עדים
 55 כשרים על הסתירה, אולם יכול לקיימה רק עד שישארו ויתנו בה
 56 מוזרות בלבנה - שנשים השזורות חוטי פשתן בלילה, יסאו ויתנו,
 57 כלומר ידברו על פריצותה, שבהגיע למצב זה, מכוער הדבר,
 58 ויוציאה בגט, שהרי במצב כזה שנושאות ונותנות בה מוזרות בלבנה,
 59 אין המים המארים בודקים אם זינתה, כמו שלמדנו לעיל.
 60 אם אפר עד אחד, אני ראיתיה שנטמאת בסתירה זו שעליה העידו
 61 שני העדים לפי רבי יהושע או בסתירה שנודעה על פי עוף הפורח
 62 לפי רבי אליעזר, לא היתה שותת, כי אחרי שקיבלנו עדות
 63 שנסתרה, עד אחד נאמן להעיד שנטמאה, משום שרגילים לדבר,
 64 ואין צורך לבדוקה, ונאמנותו היא אף להפסידה כתובתה, וכפי
 65 שנדרש מהפסוקים בהמשך המשנה. ממשכה המשנה, ולא עוד,
 66 ולא רק עד כשר נאמן, אלא אפילו עבד, אפילו שפחה המעידים
 67 שנטמאה, הרי אלו נאמנים שנטמאה ואינה שותת, ונאמנים אף
 68 לפוסלה מכתובתה. ממשכה המשנה, חמותה, וכת חמותה,
 69 וצרתה, ויבמתה, וכת בעלה מאשה אחרת, אף ששונאות אותה
 70 ואינן נאמנות בשום עדות שהיא לרעתה, הרי אלו נאמנות לעדות
 71 זו שנטמאה כשנסתרה, אבל ולא נאמנות נשים אלו לפוסלה
 72 מכתובתה, שהואיל ושונאות אותה, אינן נאמנות להפסידה, אלא
 73 נאמנותן היא רק לענין שלא תשקה.
 74 המשנה מביאה את הדרשה לכך שעד אחד ואפילו פסול לעדות
 75 נאמן שנטמאה במקרה שכבר הועדה שנסתרה, ומקדימה לבאר,
 76 שלולי גזירת הכתוב היינו מצריכים לכך שני עדים. שהיה פדיון
 77 שנאמר שעד אחד לא יהיה נאמן שנטמאה, מקל וחומר, ומה אם
 78 עדות ראשונה - על הסתירה, שאין אוסרתה על בעלה איסור
 79 עולם, אלא רק עד שתשתה ותמצא טהורה, אינה מתקיימת
 80 בפחות משנים, עדות אחרונה - שהעידו שנטמאה לאחר שהועדה
 81 שנסתרה, שאוסרתה לבעלה איסור עולם, והיא חמורה יותר, האם
 82 אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים. אך דוחה המשנה, תלמוד
 83 לומר - לפיכך כתוב 'ועד אין בה', לומר שכל עדות שיש בה
 84 שנטמאה, העדות נאמנת, אפילו היא של עד אחד.
 85 מקשה המשנה שיש לומר ההפך, קל וחומר לעדות הראשונה
 86 מעתה - מאחר ולמדנו שלטמאה מספיק עד אחד, נלמד קל וחומר
 87 לעדות סתירה שסיפק עד אחד, וכך נלמד את הקל וחומר, ומה אם

1 במקלות ברכו אלהים ה' במקור ישראל משמע שגם אלו
 2 שעדיין היו במקור ברכו את ה' כשהיו במקלות על הים. (שואלת
 3 הגמרא, והא לא חזו. משיבה הגמרא, אפר רבי תנחום, פרס
 4 נעשה להן באספקלריא - מראה המאירה וראו).
 5 שנינו במשנה, בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבד
 6 איוב כו'. את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר 'הן יטלני
 7 לו אייחל', ועדיין הדבר שקול, 'לו' אני מצפה או אני מצפה. מקשה
 8 הגמרא, וליחיו האי 'לא' כיצד הוא כתוב, אי בלמ"ד אל"ף בתיב
 9 'לא' הוא, שפירושו אני מצפה, ואי בלמ"ד וי"ו בתיב, 'לו' הוא
 10 שפירושו שמצפה, ומפני מה אומרת המשנה הדבר עדיין שקול,
 11 וצריך להביא פסוק נוסף.
 12 דוחה הגמרא את הקושיא, וכל היבא דכתיב בלמ"ד אל"ף, לא
 13 הוא, אלא מעתה, בכל צרתם לא צר, דכתיב 'לא' בלמ"ד
 14 אל"ף, הרי נמי דלא הוא, האם תפרש שהכוונה היא שהקדוש
 15 ברוך הוא אינו נמצא עמם בצרתם. ובי תימא הרי נמי, שכן הוא
 16 הפירוש, והכתיב בהמשך הפסוק, 'וילאד פניו הושיעם', הרי
 17 שהקדוש ברוך הוא כן נמצא ומושיע להם בצרתם. אלא (לאו),
 18 משמע הרי, ומשמע הרי - פעמים שהכוונה כך ופעמים שהכוונה
 19 כך, לכן אומרת המשנה הדבר עדיין שקול.
 20 תניא רבי מאיר אומר, נאמר 'רא אלהים באיוב, ונאמר 'כי ראו
 21 אלהים אתה' באברהם, מה ראו אלהים האמור באברהם
 22 מאהבה, אף ראו אלהים האמור באיוב מאהבה, ואברהם גופיה
 23 מנלן שמאהבה, דכתיב 'ורע אברהם אוהבו'.
 24 שואלת הגמרא, מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה.
 25 ומשיבה, איכא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול
 26 העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שההעושה מיראה,
 27 תלוי זכותו ומגינה לאלף דור שלאחריו, וזה העושה מאהבה, תלוי
 28 לאלפים דור. ומניין שכן הוא. כיון שקרא בתיב, 'לאלפים לאהבי
 29 ולשומרי מצותי' הרי שלאזהביו הוא תולה אלפים, והתם בתיב,
 30 'ולשומרי מצותיו לאלף דור' הרי שלשומרי מצותיו שאינם עושים
 31 מאהבה אלא מיראה, תולה אלף.
 32 מקשה הגמרא, התם נמי - בפסוק של אלף דור בתיב 'לאוהביו
 33 ולשומרי מצותיו לאלף דור'. מתרצת הגמרא, האי דרסמיה ליה
 34 והאי דרסמיה ליה - 'לאלפים' סמוך 'לאוהביו', ולא אלף דור' סמוך
 35 'ולשומרי מצותיו'.
 36 הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה לרבא,
 37 אקרינו בחלמאי - הקריאו לי בחלומי את הפסוק 'מה רב טובך
 38 אשר צפנת ליראיך', וחד אמר ליה לרבא, אקרינו בחלמאי
 39 וישמחו כל חסייך לעולם ורגנו ויעלצו בך אוהבי שמך. אמר
 40 להו רבא, תרנויכו רבנן צדיקי גמורי אתון - שנים צדיקים
 41 גמורים, אלא שמר עובד את הקדוש ברוך הוא מאהבה, ולכן
 42 הקריאו לו ויעלצו בך אוהבי שמך, ומר עובדו מיראה, ולכן
 43 הקריאו לו 'אשר צפנת ליראיך'.

הרן עלך בשם שהמים

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לא עמוד א

תוספות

ואידך דהיינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דלר' יוסי הגלילי נמי עוברים
אומרים שירה ובפ"ק דבתובות (דף ו) דריש לה דברכת תננים בעשרה מדהיו מצוי למכתב
מבטן ישראל וכתוב ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים הכי ואותן המלאכים שאמרו
מה אנחנו כי תזכרנו אמר להן הקב"ה באו וראו את השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף
הן ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך
בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר (מנסיא) אמר לא
נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה:
גדול העושה מאהבה. בירושלמי (ברכות פ"ט)
ר"ע הוה מתדין קמיה טורטרופוס
הרשע אתה עונתא דקריית שמע שרי קרי וגוץ
א"ל סבא סבא או חרש אתה או מבעט ביסורין
את א"ל תיפח רוחה דהווא רשעא לא חרש
אנא ולא מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי הייתי
קורא הפסוק הזה ואהבת את ה' אלהיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך רחמתיא בכל לבי
רחמתיא בכל נפשי רחמתיא בכל מזוני לא הות
בריק ליה וכיון דמטי ליה בכל נפשיה ואחיא
ענתיה דקריית שמע ולא איפליג עליה בגין כן
אנא קרי וגוץ:

הדרן עלך בשם שהמים

מי שקינא לה. פרק זה היה הגון שיהא שנוי
ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא
דאלו אסורות לאכול בתרומה ואח"כ היה לו
לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימה
דלאחר ששנה שבדקוה המים הוא חוזר לקניו,
ה"ג בסדר המשנה משקינא לה אפילו שמע מעוף
הפורח ודכי מסתברא ונראה דה"פ מאחר שקינא
לה אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי
עכשיו קצת רגלים לדבר מוכרע דהרי ומצינא
בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו
ובענין זה מצוה לגרשה דאפילו לבי' ודאמר
אפילו אם הקדיחה תבשילו היינו רשות מידו
מצוה ליכא אלא בבב"ג ואם מקיימה דומה לאדם
שנפל זבוב לתוך תמחוי שמוצצו ואוכלו ולבית
שמאי חובה הואיל וקינא לה רגלים לדבר מידו
בכתובתה גובה הואיל ולא נסתרה והשתא אתי
שפיר דרבי יהושע אבל לפירוש רבינו שלמה
דפירש משקינא לה אפי' שמע מעוף הפורח
שנסתרה דעוף פורח היינו עבד ושפחה שנאמנן
בעידי סתירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא
ויתן בכתובת וכו' היה רבי יהושע מחייב בכתובה
לאחר שישאו ויתנו בה מחורות בלבנה והלא אין
המים בודקין אותה כדאמרין בפרק קמא (לעיל
דף ו) ומאחר שהיא גרמה שתיאסר עליו ואין
יכולה לשחות הוויא בארסה ושומרת יבם שלא
שחות ולא נטלות בכתובה מידו מצוי למימר דא
דאמרין אין המים בודקין אותה לאחר שישאו
ויתנו בה מחורות בלבנה דוקא לאחר קינוי ועידי
סתירה לרבי יהושע אבל כאן אין עידי סתירה
אלא שמורות בלבנה נשואות ונחנות
בפריצותה:

כאן

אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות
אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר:
"ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם
עדות

רש"י

במקלהלות כשנקלה על היום: מקור. אף אותם שבמקור: וליחיו האי לא כו'. ואמאי אומר
הדבר עדיין שקול: ה"ל דלא הוא. וה"ק קרא אינו חושש לצרתם ולא צר בה: באברהם.
כי ירא אלהים אתה (פלאשית כט): תלוי. זכותו לדורותיו להגן עליהם עד אלפים דור:
לא אלפים אהבה. סמך אותה לאלפים. ואידך קרא סמך לאלף דור אל שומרי מצותיו.
דהיינו מיראה. ואין אלו דומין לפרוש מאהבה
לפרוש מיראה (שלי דף כט): דהנהו מאהבת שבר
ומיראת פורענות הקלות והענין. והכא
מאהבת המקום ומיראתו שמוקרא גדול ומשל
על הבריות וישמחו כל חוסי בד' וגו'. סיפיה
דקרא ויעלצו בד' אהבי שמך.

הדרן עלך בשם שהמים

מתני' מי שקינא לה ונסתרה. אם לאחר
שקינא לה נסתרה: אפי' שמע מעוף
הפורח. שנסתרה יוציא ויתן בתובה. ורבי
אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק (שלי דף כ) סתירה
לא בקיא עדות ואפילו עבד ואפילו שפחה
נאמנן. דהיינו נמי כעוף הפורח. דאיתקש
למטא דכלהו מהמני בה. הלכך נאסרה עליו
ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן בתובה
רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מחורות
בלבנה. כלומר משום סתירה שאין בה' עדים
איהו נאסרת עליו. ור' יהושע לטעמיה דאמר
משקה על פי שנים. מידו כשישאו ויתנו
מחורות בלבנה בפריצותה מוכרע הדבר ותצא
דקא אפילו מיא הו לא בדקי לה כדנתיא בפ"ק
(שלי דף ו) וסוהרה היא ולא שישאו ויתנו בה
מחורות בלבנה: אני ראיתייה שנממאת. באותה
סתירה שהיא על פי שנים עדים לרבי יהושע
ולרבי אליעזר ע"פ עוף הפורח: לא היתה
שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה
בתובה שרגלים לדבר. ומקראי ילפינן לה
לקמן במתני' תרי אלו נאמנים אף לפסלה
מכתבתה. שלא תשתה ואלא תטול בתובה:
המותה ובת המותה וצרתה ויבמותה. אשת אבי
בעלה. אף היא כצרתה ושוונאתה שדואגת
המנה שסופה להיות צרתה. אם נמות בעלה
בלא בנים תתייבם לבעלה. ובת בעלה מאשה
אחרת. אלו חמש נשים שונאות אותה.
וביבמות (דף ק"ז): מפרש טעמא אמאי סנו לה.
ואין נאמנות לה לשום עדות שהיא לרעתה
תרי אלו נאמנות. לה לעדות זו. שהתורה
האמינה כל עדות שיש בה. ומידו לא לפסלה
מכתבתה הואיל ושונאות אותה. אלא שלא
תשתה: שהיה בדין. שלא יתא נאמן בה עד
אחר אם לא מגורת הכתוב: הראשונה. סתירה
שאין אוסרתה אסור עולם אלא עד שתשתה
איהו מתקיימת בפחות משנים. כדבעין למימר
מגורת שותה. ורבי יהושע היא: עדות האחרונה.
סמאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה. ובגמרא
ילפינן לה דרבי קאמר. תרי לית בה אלא
אחד. וקאמר והיא לא תפשה למיסרה. אלקא
מהימן:

שאוסרתה

הדרן עלך בשם שהמים

מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף
הפורח, יוציא ויתן בתובה, דכרי ר' אליעזר.
ר' יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מחורות
בלבנה. אומר עד אחד "אני ראיתייה שנממאת"
לא היתה שותה. ולא עוד אלא אפילו עבד,
אפילו שפחה, הרי אלו נאמנים, אף לפסלה
מכתבתה. המותה ובת המותה וצרתה ויבמותה
ובת בעלה, הרי אלו נאמנות. ולא לפסלה
מכתבתה, אלא שלא תשתה. שהיה בדין, ומה

אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות
אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר:
"ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם
עדות

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לא עמוד ב

תוספות

רש"י

בבא אחת כאן בזה אחר זה. קשיא דהבא משמע כיון שנתקבל עדותו של ראשון ואע"פ שלא עשו ע"י עדותו שום מעשה ולא שום הוראה רק שלא העיד השני בתוך כדי דיבור של ראשון הוי דבריו של שני במקום ראשון כדבריו של אחד במקום שנים הכי משמע לפירוש רש"י והא בפרק האשה שהלכה (יבמות דף ק"ז) תנן עד אומר מת וניסת

ובא אחר ואמר לא מת לא תצא וקא דייק בגמ' טעמא דניסת הא לכתחילה לא תנשא והאמר עולא וכו' ומשני הכי קאמר עד אומר מת והתירה לנישא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון והא התם דבזה אחר זה מיירי דהא ניסת בנתיים ואפי' בדה"ג בזה אחר זה אם לא ניסת לא תנשא אא"כ מהתירה לנישא דאמר לא תצא מהתירה הראשון ופירש גמ' רש"י התם דדוקא שהתירה קודם שיבא עד השני המכחישו אבל אם קודם שהתירה מודה עולא דלא נמכרין אקמא דאבתי לא אחשביניה כחרי להכי נראה לפרש הבא בזה אחר זה שקיבלו עדות הראשון דהו"ו ע"פ עדותו מיהו תימה עולא נופיה דאמר הכי אליביה תני לא היתה שותה מה דוחקיה למימר הכי והא מותנין לא משמע ששהה השני אחר הראשון עד שדורו ואסרוה עליו ואמרו אינה שותה ויל' דמתניין בסתם קמי' אי גמי רבי יצחק ועולא הוה מתרצי להדיא דהאשה וזוטא כדמתרצי אליבא דר' יוחנן בפ' שני דכתובות (דף כ"ב) משום לזות שפתים והוא דהאשה רבה (יבמות דף פ"ח) לא דימא לתרויהו משום דגברא אתי וקאי:

עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, הרי היא מתקיימת בעד אחר. עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינו דין שתתקיים בעד אחר? תלמוד לומר: "כי מצא בה עדות דבר" ולחלון הוא אומר "על פי שנים עדים... יקום דבר". מה לחלון על פי שנים, אף כאן פי שנים. עד אומר "נטמאת" ועד אומר "לא נטמאת", אשה אומרת "נטמאת" ואשה אומרת "לא נטמאת", היתה שותה. אחר אומר "נטמאת" ושנים אומרים "לא נטמאת", היתה שותה. שנים אומרים "נטמאת" ואחר אומר "לא נטמאת", לא היתה שותה גמ' האי תלמוד לומר "פי מצא בה עדות דבר"? תלמוד לומר "בה" בה ולא בקנינו, בה ולא בסתירה מיבעי ליה? הכי גמי קאמר, תלמוד לומר "בה" בה ולא בקנינו, בה ולא בסתירה. וטומאה בעלמא בלא קניו ובלא סתירה, דלא מהימן עד אחר, מנלן? נאמר כאן "דבר", ונאמר לחלון "דבר". מה לחלון בשני עדים אף כאן בשני עדים: עד אומר נטמאת: טעמא דקא מכחיש ליה, הא לא קא מכחיש ליה, עד אחר מהימן, מנהיגי מילי? דתנו רבנן: "ועד אין בה" בשנים הכתוב מדבר. אתה אומר בשנים, או אינו אלא באחד? תלמוד לומר: "לא יקום עד אחר באיש", ממשימע שנאמר "לא יקום עד" איני יודע שהוא אחד? מה תלמוד לומר "אחד"? זה בנה אב, כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שיפוט לך הכתוב "אחד". ואמר רחמנא תרי לית בה אלא חד, והיא לא נתפשה" אסורה. וכיון דמדאורייתא עד אחר מהימן, איך הכי מצי מכחיש ליה? והא אמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחר הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים! אלא אמר עולא: תני, לא היתה שותה. וכן אמר ר' יצחק, לא היתה שותה. ור' חייא אמר היתה שותה. לר' חייא קשיא דעולא? לא קשיא, כאן בבית אחת, כאן, בזה אחר זה. תנו, עד אומר "נטמאת" ושנים אומרים "לא נטמאת" היתה שותה, הא חד וחד, לא היתה שותה. תיובתא דר' חייא! אמר לך ר' חייא: וליטעמך, אימא סיפא, שנים אומרים "נטמאת" ואחר אומר "לא נטמאת" לא היתה שותה. הא חד וחד, היתה שותה. אלא כולה בפסולי עדות

מדה

ור' נחמיה היא. דתניא, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחר, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באיש אחד בשני אנשים באיש אחד, ואיכא דאמרי כל הויא דאתא עד אחד פשוט מעיקרא, אפילו מאה נשים גמי, בעד אחד דמיון.

והבא

שאוסרתה אסור עולם. בדאמר (ועל דף כ"ח) בסוטה ספק מטמאה ונטמאה, וכ"ש ודאית: עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד בחד חד וחדו היא כספקא ושותה: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניך, שבשקאק ומקצת שנקטר יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת, הרי נסתלק העד והוה ובטלו דבריו מפני השנים וחדו היא כספקא אם נטמאת קדם שקאו אלו ומקאום ודיתה שותה. ובגמ' מפרש למאי איצטריכו כל הך בבי גמ' בה ולא בקניו כו'. למאי איצטריך גזירה שנה הא כתיב גמי טמאה ועד אין בה וימיעטא הוא. בה עד אחד נאמן ולא בעדות אחרת ותקיא לה עדות סתירה כשאר כל עדות שבתורה ונטמאה בעלמא. עד א' שהעיד על אשה שלא קנא לה בעלה ואמר נטמאת מנן דלא מיתנין ולא אמרינן אטמאת אשה המניה רחמנא לא שנה לאחר קניו ולא שנה בלא קניו, תלמוד לומר כו' וכי המניה רחמנא בטמאה שאחר קניו יוש עדי סתירה שנים ועד נטמאת שרגלים לדבר. וכתב קמא (ועל דף ג') פריקין וזה כי כתיב קניו בטר הכי כתיב, ומשנינן ועבר כתיב שבכר עבר: הא לא מכחיש ליה כו'. הוא הדין דהוה ליה למבעי ארישא דקתני בהדיא אחר אומר אני ראיתי נטמאת לא היתה שותה אלקא מהימן, אלא משום דבעי לאקשוי עלה כי מכחיש ליה מאי הוי הא המניה רחמנא להאי דאמר נטמאת כבי תרי וחדו ליה האי דמכחיש ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים: תרי כאן שנים. הרי הוא בשנים: קשיא דעולא: דכיון דהאמינה תורה הרי העמידו במקום שנים: כאן בבית אחת. מתני' כשהעידו שניהם בתוך כדי דבור דבטלו דבריו מיד דלא נחקיקה עדותן בב"ד, והיכא האמינה תורה בשנים כגון אם העיד עדותו וקצא. חתו לא מצי חד לאכחשיה: הא תני וחד. על בריהך לא היתה שותה תנא ברישא, דאי היתה שותה קתני הא תו למא לה, נשקא בחד הוי הכחשה תרי מנא פשיטא דאין אחד במקום שנים, ומתני' לדיוקא דידה תנא ליה, דאי לאשמועינן היא גופא פשיטא דלא איצטריך: אפר לך ר' תמיא ולפניך. דסבירא לך דמתני' לגמריה לא איצטריך, דהא פשיטא דאין א' במקום שנים, ולדיוקא אתא. סיפא מאי תידוק מנה, אלא מתני' לא לדיוקא אתא אלא לאשמועינן היא גופא איצטריך, דשנים דקא תנא בפסולי עדות קאמר כגון נשים או עבדים, ואשמועינן דשתי נשים מבטלות דבר עד א' בין ברישא בין בסיפא. ולקמן פריך תרתי למא לי. ותאי דלא שני ר' חייא מצינתא בזה אחר זה, משום דקא דייק מתני' בבית אחת דקתני ושנים אומרים לא ראיתיה ונטמאת אלקא בהדי דהדי קאתה דלעולם במקום שנים לא האמינה תורה עד אחד: כל מקום שהאמינה תורה כו'. הוציאנו לעדות זה מכלל כל עדות שבתורה לפיכך פסולי ובשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעידין בדה: ואיכא דאמרי כל הויא דאתא עד כשר מעיקרא, ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואחר כך קאו מאה נשים בעד א' דמיון והוה ליה קמא שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ואינה שותה:

והבא

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

היא אסורה. הרי שהאמינה כאן התורה לעד אחד ואסרה את
האשה מחמת עדותה.
מקשה הגמרא על דין המשנה שהעד השני האומר 'לא נטמאת' יכול
להכחיש את הראשון האומר 'נטמאת' ולכן היא שותה, וכן
דמארייתא עד אחד מהדין שנטמאה, אם כן ארדה, חייב מצוי
מכחיש ליה - השני, איך יכול להכחישו, והא אמר עולא, כל
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן תוקף של שנים, ואין
דבריו של אחד המכחישו נחשבים במקום שנים. עונה הגמרא,
אלא אמר עולא, תני - אכן יש לשנות במשנתנו 'לא היתה
שותה', ולא כמו ששנינו 'היתה שותה', כי באמת הראשון נאמן
כשנים שנטמאה, והשני שהוא רק עד אחד אינו יכול להכחישו. וכן
אמר רבי יוחנן, שצריך לשנות 'לא היתה שותה'. ורבי חייא אמר,
הגירסא נשארת 'היתה שותה'. שואלת הגמרא, לרבי חייא קשיא
דעולא, שכיון שהאמינה תורה את הראשון על כך שנטמאה, הרי
הוא כשנים, כפי שלמד עולא, אם כן מדוע שותה. עונה הגמרא, לא
קשיא, כאן במשנתנו, מדובר שהעידו שניהם בבת אחת, שבתוך
כדי דיבור מאז שהעיד הראשון, העיד גם השני, שאז בטלו דבריו של
הראשון מיד, כי עדיין לא הספיקה עדותו להתקיים בבית דין, שלא
האמינה תורה עד אחד אלא אם העיד עדותו ויצא בלי שיוכחש, ורק
באופן זה כבר לא ניתן להכחישו בעד אחד. לפיכך במשנתנו אין
לראשון תוקף של שנים. ואילו כאן בדברי עולא שעד אחד נחשב
כשנים, מדובר ששני העדים באו להעיד בזה אחר זה, ורק על מקרה
כזה אומרים שאין דבריו של אחד במקום שנים.
הגמרא מקשה על רבי חייא מהמשך משנתנו, תני, עד אומר
'נטמאת', ושנים אומרים 'לא נטמאת', היתה שותה. ויש לדייק
מזה, דווקא אם הכחישו שנים היתה שותה, הא תד וחד - במקרה
שרק אחד הכחישו, דהיינו במקרה הקודם במשנה, לא היתה שותה,
וכך יש ודאי לגרוס שם. ובהכרח אי אפשר לגרוס שם 'היתה שותה',
כי אם זו הגירסה שם, אזי קשה מה חידשה המשנה במקרה השני,
ששנים יכולים להכחיש את העד הראשון, הרי כבר למדנו מהמקרה
הראשון שאפילו אחד יכול להכחישו. אלא ודאי שהמקרה השני
הובא כדי לדייק שצריך לגרוס 'לא היתה שותה' במקרה הראשון,
כפי שדייקנו. הרי מכאן תיבאר דבריו, חייא, שגרס שם 'היתה
שותה'.
משיבה הגמרא, אמר לה רבי חייא, וליטעמך - לשיטתך הסוברת
שהמשנה הביאה מקרה נוסף רק כדי לדייק ממנו, אימא ספא - מה
תעשה עם המקרה השלישי במשנה, שנים אומרים 'נטמאת', ואחד
אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, וכי תימצא ממנו, הא חד וחד
היתה שותה, הרי דייקת מהמקרה השני בדיק הפוך. אלא ודאי
שהמקרים האלו לא נאמרו כדי לדייק מהם, אלא שסוף המשנה
בולה עוסקת בעניין שונה, בפסולי עדות, ורבי נחמיה היא.
דתנא, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד,
הרי שהוצאה עדות זו מכלל כל עדויות שבתורה ולא צריך בה תורת
עדות, ולפיכך פסולים וכשרים שווים בה והלך אחר רוב העדות,
כלומר, מקבלים את העדות שיש בה יותר עדים מן העדויות
האחרות, אפילו אם הם פסולים, ואפילו העידו זה אחר זה וכבר
נתקבלה עדות אחרת. ונעשו שתי נשים באיש אחד, בשני אנשים
באיש אחד, כלומר שאם נשים, הפסולות לעדות, הכחישו עד אחד
כשר, הרי הן נאמנות בעדות כזו כמו שני עדים כשרים שהכחישו עד
אחד, שגם בזה הולכים אחר רוב דעות. ושני המקרים האחרונים
במשנה מתפרשים כך, כשיש עדויות סותרות אם נטמאה האשה, עד
אחד אומר שכן, ושנים פסולים אומרים שלא, או הפוך, מקבלים את
דברי השנים שהם רוב הדעות. ואימא דאמרי דעה אחרת בדברי
רבי נחמיה, כל חייא דאמא עד אחד כשר מעיקרא - כל מקום
שבא עד אחד הכשר לעדות בתחילה ואמר שנטמאה, ונתקבלה
עדותו, אפילו מאה נשים נמי, אם יבואו אחר כך להכחישו, כולן
בעד אחד דמיין, ואין עדותו מתקבלת, כי לראשון הכשר יש נאמנות
כשנים כשרים, וכבר לא הולכים אחר רוב דעות של פסולים, אלא
אומרים כזה 'אין דבריו של אחד, במקום שנים'.

עדות אחרונה - שנטמאה, שאוסרתה איסור עולם, והיא חמורה,
הרי היא מתקיימת בעד אחד, כמו שדרשנו, עדות הראשונה -
שנסתרה, שאין אוסרתה איסור עולם, והיא קלה יותר, האם אינו
דין שתתקיים בעד אחד. דוחה המשנה, תלמוד לומר 'כי מצא
בה עדות דבר', ולחלן הוא אומר 'על פי שנים עדים או על פי
שלשה עדים יקום דבר', דורשים גזירה שווה 'דבר' 'דבר' להשוות
בין עדות על אשה שמצא בה עדות דבר, כגון עדות זו שנסתרה, ובין
עדות ממנו, מה לחלן, בעדות ממנו, על פי שנים, אף כאן, על פי
שנים.
אם עד אומר 'ראיתי שהאשה נטמאת', ועד אחר אומר 'לא
נטמאת', או אם אשה מעידה עליה ואומרת 'נטמאת', ואשה
אחרת אומרת 'לא נטמאת', היתה שותה, שכיון שהעדים
מכחישים זה את זה, ממילא זה ספק ככל סוטה, ושותה. אם אחד
אומר 'נטמאת', ושנים מכחישים אותו ואומרים 'לא נטמאת'
בפניו, שכשנבאת ומצאת שנסתרו יחד, גם אנו היינו עמך, ובפנינו לא
נטמאת, היתה שותה, שהרי נסתלקה עדותו ובטלו דבריו של העד
האחד מפני השנים, ויש עדיין ספק שמא נטמאה קודם שבאו העדים
ומצאום, לפיכך שותה כסוטה רגילה. אם שנים אומרים 'נטמאת',
ואחד אומר 'לא נטמאת', לא היתה שותה, שאין אחד נאמן נגד
השנים.
גמרא. שנינו במשנה שלדברי רבי יהושע לומדים מגזירה שוה 'דבר'
'דבר', שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה. מקשה על כך הגמרא,
האי תלמוד לומר 'כי מצא בה עדות דבר' - וכי הלימוד לדברי
רבי יהושע שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה לומדים מהגזירה
שוה, הרי בפסוק עצמו ממנו דורשים שהעד נאמן שנטמאה יש
לימוד אחר לזה, תלמוד לומר 'עד אין פה', שזה מיעוט, דווקא פה,
בעדות שנטמאה, עד אחד נאמן, ולא בקניניו, ודווקא פה הוא נאמן,
ולא בקטירתה, שאין עד אחד נאמן להעיד שקינא לה בעלה או
שנסתרה, אלא צריך שני עדים כשאר כל עדויות שבתורה, ואת
המיעוט הזה מביעי ליה - היתה המשנה צריכה להביא, ומדוע
דרשה זאת המשנה מ'דבר' 'דבר'. מתרצת הגמרא, הכי נמי קאמר
- כך אכן אומרת גם משנתנו, 'תלמוד לומר פה, פה ולא בקניניו,
פה ולא בקטירתה', ובאמת מכאן נדרש הדין, אלא שמילים אלו
חסרות במשנה. והגזירה שוה מלמדת דין אחר, וגם הוא חסר
בגירסתנו, וכך צריך להוסיף במשנה, 'עדות על טומאה בעלמא,
שהאשה נטמאה, בלא שהיה קינוי ובלא שהיתה פתירה, ולא
מהדין עד אחד - שבוה, הדין הוא שאין עד אחד נאמן, מכלן - מנין
לומדים זאת. על כך אמרה המשנה, 'אמר כאן' 'כי ימצא בה עדות
דבר', ונאמר לחלן 'על פי שני עדים וגו' יקום דבר', מה לחלן בשני
עדים, אף כאן בשני עדים, והגזירה שוה נאמרה לגבי דין זה, שעד
אחד אינו נאמן להעיד על אשה שנטמאה כשבעלה לא קינא לה,
ורק אם קינא לה ונסתרה נאמן, כמו שדרשה המשנה מ'עד אין בה',
כי אז יש רגלים לדבר.
שנינו במשנה, שאם עד אומר 'נטמאת', ועד אחר אומר 'לא נטמאת',
היתה שותה. מדייקת הגמרא, מעמא דקא מכחיש ליה - רק מטעם
שהראשון הוכחש היא שותה, הא אם לא קא מכחיש ליה, עד
אחד מהדין שנטמאת. מבררת הגמרא, מהני מילי שעד אחד נאמן
לומר שנטמאת. ומבארת הגמרא, דתני רבנן בברייתא, 'ועד אין פה'
בשנים הקטוב מדבר, שכונת הפסוק היא שאין עדות גמורה של
שני עדים שזינתה. דנה בברייתא, אהא אומר בשנים, או אולי אינו
אלא באחד, שכונת הפסוק שאין אפילו עד אחד שזינתה. וכדי
לברר את כוונת הפסוק מביאה הברייתא עוד דרשה אחרת, תלמוד
לומר, 'לא יקום עד אחד באיש וגו', והיה מקום להקשות על פסוק
זה, ממשמע שאומר 'לא יקום עד', וכי איני יודע כבר שהוא אהא,
מה תלמוד לומר 'אחד'. אלא שזה בנה אב - לימוד של 'בני אב',
שכל מקום שאומר 'עד', הרי כאן שנים, עד שיפוטם לה הקטוב
'אחד'. ועל פי זה חזרת הגמרא ומבארת את הפסוק 'עד אין בה'
והיא לא נתפשה, ואמר רחמנא הרי לית בה - הכוונה ב'עד אין
בה' היא שאין עדות של שנים, אלא רק חד מעיד בה שנטמאה,
הפסוק ממשיך, 'והיא לא נתפשה', כלומר שלא היתה אנוסה ולכן

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עבודת היום שלפני ולפנים בקודש הקדשים, שאז היה קורא בתורה
 את פרשת העבודה ומברך עליה שמונה ברכות. ופרשת המלך -
 פרשת הקהל, שהמלך היה קורא בספר דברים על בימת עץ בעזרה
 בסוכות שאחר השמיטה. ופרשת עגלה ערופה - מה שאומרים
 הזקנים והכהנים כשנמצא חלל שלא נודע מי היכחו אחרי שעורפים
 את העגלה, כמו שכתוב, 'וענו ואמר, ידינו לא שפכו את הדם הזה
 וגו'. ומשום מלחמה בשעה שמדבר אל העם - הדברים שהכוון
 שנמשח לכך אומר אל העם הקרבים למלחמה, כמו שכתוב 'ואמר
 אליהם, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל
 ירך לבבכם וגו'.

מכאן עד סוף המסכת הולכת המשנה ומבארת את הפרטים שזכרו.
 מקרא ביכורים ביצד - דהיינו מניין שצריך לאומרו בלשון הקודש.
 שנאמר בפרשת הביכורים, 'וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלן
 בברכות וקללות שבהר גריזים ודר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים
 ואמרו', מזה שנאמר בשניהם עניה ואמירה דורשים גזירה שוה, מה
 לחלן בברכות והקללות היו דווקא בלשון הקודש כפי שדורשת
 הגמרא, אף כאן בפרשת ביכורים, בלשון הקודש.

חליצה ביצד - מניין שצריכה להיות בלשון הקודש. מבארת המשנה,
 נאמר בחליצה, 'ועניתה ואמרה', ולחלן בברכות וקללות שבהר
 גריזים ודר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים ואמרו', לומדים בזה
 גזירה שוה, מה לחלן, בברכות וקללות בלשון הקודש, אף כאן,
 בחליצה בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, אין צורך ללמוד זאת
 מגזירה שוה, שמהפסוק עצמו שנאמר בחליצה נלמד הדבר, שכתוב
 'ועניתה ואמרה ככה', שמשמע, עד שתאמר בלשון הוה - שבלשון
 הוה שכתוב צריכה היא לומר, בלשון הקודש.

ברכות וקללות שבהר גריזים ודר עיבל, ביצד היה הדבר. כיון
 שעברו ישראל את הירדן בבניסתם לארץ, וכאו אל הר גריזים
 ואל הר עיבל שבשומרון, שבצד שכם, שבאצל - על יד אלונים
 מורה, ואנו למדים שהרים אלו זהו מיקומם, שנאמר 'ונתתה את
 הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, הלא הנה בעבר
 הירדן וגו' אצל אלונים מורה', ולחלן הוא אומר, 'נעבר אברהם
 בארץ עד מקום שכם, עד אלון מורה', מה אלון מורה האומר
 לחלן לגבי אברהם, נתפרש שהוא על יד שכם, אף אלון מורה
 האומר כאן, הרי הוא על יד שכם. ששה שבטים עלו לראש הר
 גריזים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים
 והארון עומדים למטה באמצע, בין שני ההרים, הכהנים מקיפין
 את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן על
 ההרים, שנאמר 'וכל ישראל וזקניו ושוטריה ושופטיה עומדים
 מזה ומזה לארון וגו'.' הפסוק הלויים את פניהם כלפי הר גריזים,
 ופתחו בברכה, 'ברוך ה' אלהינו אשר לא נעשה פסל ומסכה', ואלו
 שבהר גריזים ואלו שבהר עיבל עונין אמן. ואז הפכו הלויים את
 פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה, 'אדור האיש אשר יעשה
 פסל ומסכה', ואלו ואלו עונין אמן, וכך היו עושים גם בשאר
 הברכות והקללות, עד שגומרים בברכות וקללות שנאמרו שם. ואחר
 כך הכיאו את האבנים שנטלו מן הירדן כדי לעשות את ציווי
 התורה, לבנות מזבח בהר עיבל ולכתוב על האבנים את כל דברי
 התורה וגו' באר היטב, וכנו את המזבח, וסדוהו כסיד, וכתבו
 עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, כל שפה בכתבה
 ובלשונו, שנאמר 'באר היטב', ונטלו את האבנים - פירקו את
 המזבח אחרי שגם העלו בו עולות ושלמים, כמו שציוותה תורה
 'והעלית עליו עולות וגו', ולקחו את אבניו כדי להקימם במקום
 שילינו באותו לילה, כפי שציווה ה' ליהושע לעשות, וכאו

והקא - מה שאמרה המשנה 'אחד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא
 נטמאת, היתה שוטה', כמאי עסקינו, כגון דאתאי אשה מעיקרא
 - שאשה היא שבאה ראשונה ואמרה 'נטמאת', ולכן הולכים אחר
 רוב דעות של הפסולים ומקבלים את עדות השנים, ותרצה לרבי
 נחמיה הכי - ה'איכא דאמר' יפרשו את דברי רבי נחמיה לפי דעתם
 כך, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, חלף
 אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת, בשני אנשים
 באיש אחד, דהיינו דוקא כשגם העד הראשון היה אשה או עד פסול
 אחר מקבלים את עדותן של שתי הנשים, אבל שתי נשים באיש
 אחד הכשר לעדות, כי פלגא ופלגא דמי, כלומר, כל אחת מעדויות
 אלו נחשבת כאילו היא של עד אחד, ואין הולכים אחר רוב דעות.
 הגמרא שבה לדון בגוף תירוצו של רבי חיאי, ששני המקרים
 האחרונים במשנה עוסקים בפסולי עדות, ומקשה על כך הגמרא,
 ותרתי - שתי המקרים שאמרנו שעוסקים בפסולי עדות, למה לי,
 הרי כדי לומר שהולכים בפסולים אחר הרוב היה מספיק למשנה
 להביא דוגמא אחת. מתרצת הגמרא, מהו דתיקא, כי אזלינן בתר
 - מה שהולכים אחר רוב דעות נאמר רק לחומרא - אם לפי רוב
 הדעות צריכה לשותת, אבל לקולא - אם לפי רוב הדעות יש להקל
 מעליה שלא תשתת, כגון כששתיים אומרות 'נטמאת' ועד אחד אומר
 'לא נטמאת', אולי בזה לא אזלינן אחר רוב דעות, אלא נשאיר את
 הענין בספק בגלל שהיתה הכחשה כל שהיא, ותשתת, קא משמע
 לן שהולכים גם במקרה כזה אחר רוב דעות, ואינה שוטה, כי הדין
 נאמר בין לחומרא ובין לקולא.

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין פרק שביעי

משנה. דברים אלו נאמרין בכל לשון - בכל שפה, ואין צריך
 לאומרם בלשון הקודש, פרשת סוטה - מה שאומר הכהן לסוטה,
 כמפורש בפסוקים, 'והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה, אם לא
 שכב וכו'', ואינו צריך לומר לה כדרך שכתוב בלשון הקודש, אלא
 אפילו בשפה אחרת. ויודי מעשר, שמצווה להתודות בפסח של
 שנה רביעית ושביעית של מחזור השמיטה, שאז הזמן שחייב להוציא
 ולבער מן הבית את כל מעשרותיו של גידולי קרקע ולעשות בכל
 אחד כדניו, ואחר כך אומר היודי 'ביערתה הקודש מן הבית וכו'
 הכתוב בתורה, ויכול לאמרו בכל שפה, ואין אומרים שהכתוב חייבו
 לומר דווקא בלשון זו הכתובה. קרית שמע, ותפלה, וברכת המזון,
 ושבעות העדות - אם חבירו ביקש שיעיד עבורו תביעת ממון
 שתבע בבית דין, ונשבע בשר שאינו יודע עדות זו, או שהלה
 השביעו שיעיד עבורו וכפר בשר שאינו יודע, חייב קרבן 'עולה
 ויורד' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ושבעות
 הפיקדון - שכפר לחבירו על תביעת פיקדון או ממון ונשבע על כך
 בשר, או שהשביעו התובע וכפר בשר, מתחייב קרבן 'אשם
 גזילות' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ואף
 בדברים שנסדר ונכתב מצוות דיבורם בתורה, אין צריך לאומרם
 בלשון הקודש, כפי שלומדת הגמרא על פי הנאמר בהם.

ואלו נאמרין דווקא בלשון הקודש, ואינם נלמדים מהדברים
 הקודמים לאומרם בכל לשון, משום שנכתב בהם לימוד לעכב שלא
 לומר אותם בלשונות אחרים, מקרא ביכורים - הקריאה של 'ארמי
 עובד אבי וגו' שהמביא ביכורים צריך לקרוא. וחליצה - כל סדר
 האמירות הכתוב בפרשת חליצת יבמה. ברכות וקללות שאמרן
 יהושע וישראל בהר גריזים ודר עיבל כמו שנצטוו בתורה. ברכות
 ביהנים - נשיאת כפיים. וברכת כהן גדול ביום הכיפורים אחר

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לב עמוד א

רש"י

תוספות

1 **מהו** דמיא כי אולינ בטר רוב דיעות לחומרא אבל לקולא לא קמי. ואם תאמר הא
2 ממתני בפרק האשה שהלכה (יבמות ד' קיז) וממתני דפריק עגלה ערופה (לקמן דף
3 מז.) שמעין לה י"ל דהבא איצטריך דאפילו לקולא אע"ג דרגלים דלבר ועוד דלא תנא
4 פסולי העדות בהדיא במתני להכי תנא גבי כל חד וחד:

1 **והבא במאי עסקין.** דקתני עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה
2 ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבת אחת בין בזה אחר זה כר' נחמיה, ועל כרחיך בקצה אחר
3 זה איצטריך עקר לאשמועין, דאי בבת אחת מאי הלך אחר רוב דעות איכא. כדן וחד
4 נמי היתה שותה, ואלא! בהכי עסקין דההוא דאתא מעקרא ואמר נטמאת אשה וקא

הדרן עלך מי שקנא

ה"ג בסדר המשנה

5 **אלו** נאמרין בלשונם. ופירוש כל אדם בלשון
6 שהוא שומע דלאפוקי למדו שאינו אומר
7 בלשון פרסי אם אינו שומע אבל בכל לשון
8 משמע בין שומע בין אינו שומע ובגמרא לא
9 משמע הכי:

10 **קריית** שמע ותפלה. תימא אמאי שייך הלל
11 וקידוש של שבת וברכת הפירות
12 וברכת המצות וליכא למימר דלא נקט אלא
13 דאורייתא דהא בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.)
14 משמע דתפלה וקריית שמע דרבנן ועד דהתם (דף
15 ב:) משמע דקידוש דאורייתא והכי משמע נמי
16 בריש מסכת נזיר (דף ג:) בשלמא מקרא מגילה
17 איכא למימר להכי שייך דתנא פ"ב דמגילה (דף
18 ז.) הלעז ששמע אשורית יצא אלא הני אמאי
19 שייך ונראה דהני נאמרין בכל לשון אפי' אינו
20 שומע להלך לא דמו להני דמתני' דנאמרין דוקא
21 בלשונם:

איהו

1 **והבא במאי עסקין.** כגון דאתאי אשה מעיקרא,
2 ותדעה לדר' נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום
3 שהאמינה תורה עד אחר, הלך אחר רוב דעות, ועשו
4 שתי נשים באשה אחת בשני אנשים באיש אחד.
5 אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי.
6 ותדתי בפסולי עדות, למא לי? מהו דתימא: כי אולינ
7 בטר רוב דעות, לחומרא. אבל לקולא לא אולינ, קא
8 משמע לן:

הדרן עלך מי שקנא

1 **אלו נאמרין בכל לשון:** פרשת סוטה, ויודיו מעשר,
2 קריית שמע, ותפלה, וברכת המזון, ושבעות
3 העדות, ושבעות הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש:
4 מקרא ביפורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים,
5 וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת עגלה ערופה,
6 ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם. מקרא ביפורים

הדרן עלך מי שקנא

25 **אלו נאמרין** (בכל לשון). גרסינן: פרשת סוטה.
26 מה שהבחנו אומר לה. ולא אמרי' צריך
27 לאמרה בלשון הקדש בדרך שנתקב. ובספרי
28 אמרי' דאי לא כתיב קרא להחירי בכל לשון
29 בדרקמן היא ניגמר מיבמה בקל וחמר, ומה
30 יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות בלשון
31 הקדש. סוטה חמורה לא כל שכן: ויודיו מעשר.
32 בשנה השלישית בערתי הקדש מן הבית (ויקניס
33 ט) שהוא מוציא כל מעשרותיו ומקצתן מביתו
34 ואין יכול עוד להשתוקם. ונותן מעשר ראשון
35 ללוי ומעשר עני לעניים. ומעשר שני של שתי
36 שנים שעברו מעלהו לירושלים עבשיו אם לא
37 העלה. ומתודה בערתי הקדש זה מעשר שני.
38 וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, וגר ליתום
39 ולא למנה זה מעשר עני, ואמרו בכל לשון
40 בדרקמן לקמן, ולא אמרין בלשון זה הוקדש
41 הקדוש לאמרה בלה"ק: ושבעות העדות ושבעות
42 הפיקדון. בכל לשון שהשיבועה וכפר ולא הודה
43 חייב קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות
44 ואשם גולות בשבועת הפיקדון. ואלו נאמרין

45 בלה"ק. ולא אמרין נגמר דלעיל שנתקב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרון בלה"ק בכתבי ככלה. משום דקתני כתיב עבובא: מקרא בבורים. שהיה קורא מארמי
46 אובד אבי עד סוף כל הפרשה: וחליצת נפשה. היא אומרת מאן יכמי וגו' והוא אומר לא תפצתי לקחתה ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לאיש וגו'. ברכות וקללות. שאמרין
47 יהושע וישראל בהר גריזים ורע עיבל: ברכת כהנים. נשיאות כפים: ברכת כהן גדול. ביום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ופליגין היה קורא בתורה את הפרשה ומקרי שמינה ברכות
48 דמקריש במתניתין: וקרישית פסול פירקא. והיא פרשת הקהל: ופרשת עגלה ערופה. דיעו לא שפבו וגו' כפר לעמר וישראל וגו' (ויקניס כא): פרישת גופיה מלחמה. (סס ט) והיה
49 כקרבם אל וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו' כי יה' אלהיכם וגו': ביצד. כמו מנן: ויהלן הוא אומר. בברכות וקללות של רב גריזים. ולקמן מפרש התם גופיה מנא לן: אינו צריך.
50 ללמדה בגזרה שנה שמעצמה היא למדה ונענה ואמרה ככה. דמשמע בלשון זה תאמר: שבשומרון. אצל שומרון: למשה באמצע. בין שני ההרים: מנא ומנא. על ההרים: הפכו
51 הלזים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה. כל האחרים היו אומרים תחלה בלשון ברכה: אלו ואלו. שבנו גריזים ושבנו עיבל. והא דכתיב ואלה יעמדו לברך, לא שהיו השבטים
52 מקריבין ומקללין. אלא הלזים העומדים בין שני ההרים והפכין פניהם לר' גריזים בברכה ולר' עיבל בקללה: הביאו את האבנים. בברכות ובגית שם מנחם וגו' וכתבה עליהן את כל
53 דברי התורה הזאת באר היטב: ונשלו את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשקלים בברכותיהן והעלית עליהן עולות (סס כז):

ולנו

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמעון בן יוחי, מפני מה תקנו שצריך אדם לומר את התפלה
בלחש, הסיבה היא, כדי שלא לבייש את עובדי עבודה המתוודים
בתפילתם על עבירות שבידם, והדבר נלמד מהתורה, שהרי לא חלק
הכתוב מקום בין חטאת לעולה - לא קבע הכתוב לשחיטת חטאת
מקום נפרד לעצמו, אלא היא נשחטת היכן שנשחטת גם העולה, בצד
צפון של העזרה, כדי שלא יבינו הרואים שהיא חטאת ולא יתביישו
עובדי העבודה שהביאה, נתבאר מזה, שאין לאדם לומר גותו בקול
רם, ולפיכך הגמרא מתקנת את הדברים, לא תימא, נגותו, שכן לא
על זה אמר רבי שמעון בן יוחאי שראוי לאומרו בקול, אלא אימא,
צערו, רבי שמעון בן יוחאי התכוון שראוי לאדם לומר את צערו
בקול כדי שידעו עליו הרבים, ולמדים זאת ממקרא ביכורים, שאומר
'ארמי עובד אבי' בקול, משום שמזכיר שם צרות שעברו על ישראל
אצל לכן הארמי ובמצרים, בדתניא כך גם בביתא, שמוזה שנאמר
במצורע וימא טמא וקרא, כלומר, שהמצורע צריך להשמע
שהוא טמא ויסורו מעליו, לומדים גם, שצריך להודיע צערו לרבים,
ורבים מבקשים עליו רחמים, וכל מי שאירע בו דבר מצער, צריך
להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים.
נפלא, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מפני מה תיקנו
תפלה בלחש, שלא לבייש את עובדי עבודה, שהרי לא חלק
הכתוב מקום בין חטאת לעולה. מקשה הגמרא, ולא - וכי לא
עשתה תורה חילוק בין חטאת לעולה, והא איבא חילוק בדיניהם
לגבי הזאת דמים, שדם חטאת ניתן למעלה מחוט הסיקרא
שבמזבח, ודם עולה ניתן למטה מחוט הסיקרא. מתרצת הגמרא,
התם בהזאת דם החטאת, רק בהפך הוורק את הדם, הוא היריע,
והורץ ממנו אין אחרים שיודעים שהיא חטאת, וממילא אין החוטא
מתבייש. הגמרא שבה ומקשה, והאיכא - הרי יש סימן אם זו חטאת
או עולה, שהרי חטאת באה רק נקבה, ואילו קרבן עולה יכול
להיות רק זכר, אם כן הרואים ידעו שזו חטאת, למרות שנשחטת
במקום שנשחטת גם העולה. מתרצת הגמרא, התם מיכסיא באלה
- הנקבות של הנקבה מכוסה על ידי הזנב, ולכן לא ניכר שזו חטאת.
שואלת הגמרא, תינח בבשלה, שיש לה זנב, אבל אם הביא שעירה
לחטאת שאין לה זנב, מאי איכא למימר. עונה הגמרא, התם, איהו
דקא מיכסיף נפשית - במקרה כזה, שהביא שעירה לחטאת, יהיה
שהוא זה שמבייש את עצמו, דאיכא ליה לאיתויי בבשלה, וקא
מיתיי שעירה - שהיה צריך להביא בבשה אילו רצה שלא
להתבייש, ובמקום זה הביא שעירה. שואלת הגמרא, חטאת
דעבודת פובכים - שמביא מי שנכשל בשוגג בעבודת כוכבים, דלא
סני דלאו שעירה - שאי אפשר שלא להביא שעירה, שהרי נאמר
בה "עו בת שנתה, מאי איכא למימר, הרי רואים שהתורה לא
דאגה שלא לבייש את עובר העבירה. עונה הגמרא, התם בחטאת
על עבודה זרה, ניכסיף וניזיל, כי היכי דנכפר ליה - כאן באמת
הטיל עליו הכתוב שיתביש, כדי שתהא לו כפרה מעבירה גדולה כזו.
שנינו במשנה, קרית שמע נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא, מנלן.
ומבארת, דבתיב, "שמע ישראל", ודורשים מזה, שניתן לומר בכל
לשון שאתה שומע.
מביאה הגמרא מחלוקת בזה, תנו רבנן, קרית שמע ניתן לקרא
אותה רק בביתקבה, ולא בשפות אחרות, דברי רבי. והבאים
אומרים, בכל לשון. מבארת הגמרא מאי טעמא דרבי, אמר קרא
בפרשת וזהב, "והיו הדברים האלה וגו'", משמע שבתויתן יהיו
- דברי הקריאת שמע צריכים להיות כמו שהם, ולא בשפה אחרת.
ורבנן דורשים, אמר קרא, "שמע", משמע בכל לשון שאתה שומע.
שואלת הגמרא, ורבנן נמי, הא בתיב "והיו", ומדוע אינם לומדים
מזה כדברי רבי, לקרוא קריאת שמע כהווייתה בלשון הקודש.
מתרצת הגמרא, ההוא - הם דורשים את הפסוק ההוא לדין אחר,
שלא יקראנה למפרע, כלומר בסדר הפוך מהסוף להתחלה, שאינו
יוצא ידי חובה אם לא קרא לפי הסדר הכתוב. שואלת הגמרא, ורבי,

ולנו במקומן, בבית מלונם בגילגל, והקימו שם את האבנים.
גמרא. הגמרא מביאה את הדרשות לדברים שנאמרים בכל לשון.
שנינו במשנה שפרשת סוטה נאמרת בכל לשון, מבררת הגמרא,
מנלן - מהיכן לומדים זאת. ומשיבה, דבתיב, ואמר הבה לאשה,
ודורשים מזה בכל לשון שהוא אומר.
אגב מה שלמדנו שהאשה צריכה להפין את דברי הכהן, מביאה
הגמרא את הברייתא הבאה, תנו רבנן, משמיעין אותה בכל לשון
שהיא שומעת - מסבירים לסוטה בשפה שהיא מבינה, את הדברים
הבאים, על מה היא שוטה, וכמה היא שוטה, על מה נטמאת,
וכמה היא נטמאת. ומפרשת הברייתא, על מה - בגלל מה היא
שוטה, על עסקן קינוי וסתירה, דהיינו שמסבירים לה, מה גרם לה
להגיע לכך שמשקים אותך, פריצותך, שקינא לך בעלך ונסתרת, היא
שהביאה אותך לזה. וכמה היא שוטה, במקידה של חרש -
מסבירים לה שישקוה בכוס של חרס, שהוא כלי מאוס. עוד מסבירים
לה על מה נטמאת - שאם אכן נטמאה, מה הביאה לידי כך, על
עסקן שחוק וילדות - קלות ראש. וכל ההסבר הזה נועד בשביל
שיקחו הנשים מוסר שלא יקלו ראשן עם האנשים כדי שלא יגיעו על
ידי זה לעונש הכתוב בסוטה שנטמאה, שנאמר בה וצבתה בטנה
ונפלה ירכה. וממשיכה הברייתא לבאר, וכמה היא נטמאת, בשוגג
או במזיד, באונס [א] פריצון - מסבירים לה מהלכות המים
המאריים, שבאיזה אופן הם יבדקו אותה, רק אם נטמאה במזיד
וברצון, אבל אם היתה שוגגת, כגון שאמרו לה שמת בעלה, והיא
חשבה שאינה אשת איש, או אם היתה אנוסה, לא יבדקה המים.
וכל כך למה - מדוע מרחיבים לה גם בהלכות אלו, הסיבה היא,
שלא להוציא לעו על מים המרים, שאם נטמאה באונס או בשוגג,
וישקוה, ותראה שהמים לא בדקוה, שלא תהא סבורה, אילו נטמאתי
במזיד גם כן לא היו המים בודקים אותי.
שנינו במשנה שידיו מעשר נאמר בכל לשון, מבררת הגמרא, מנלן,
ומבארת, דבתיב, בידיו מעשרות, ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי
הקודש מן הבית, וילוף אמירה' מסופה - דורשים גזירה שזה
של אמירה' אמירה' מפרשת סוטה שגם בה כתוב לשון 'אמירה'
הפסוק בא להשוות את דין וידיו מעשר לזה של סוטה, שגם הוא
יכול להאמר בכל לשון שהוא אומר. שואלת הגמרא, אמר ליה
רב זביד לאביו, וילוף אמירה' מלויים - אולי נלמד גזירה שזה של
'אמירה' מהברכות וקללות שבה גריזים וחר עיבל שנאמר בהם
לשון 'אמירה', ונדרוש להיפך, מה לחלן בלויים, היה צריך לומר את
הברכות והקללות בלשון הקודש, כפי שדורשת הגמרא לקמן, אף
כאן בידיו מעשר יהיה חייב לאומרו בלשון הקודש. ענה לו אביו,
דין אמירה גרידתא - לשון של 'אמירה' בלבד, מאמירה גרידתא
- מלשון של 'אמירה' בלבד, ולפיכך דורשים את דין וידיו מעשרות
מסוטה, שהרי בשניהם כתוב לשון של 'אמירה' בלבד, ואין דין
אמירה גרידתא - לשון של 'אמירה' בלבד, מענייה ואמירה -
מלשון של ענייה ואמירה, ולכן לא דורשים את דין וידיו מעשרות,
שנאמר בו לשון של 'אמירה' בלבד, מפרשת הלויים שבה כתוב וענו
הלויים ואמרו.
תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, אדם אומר שכתב בקול נמוך,
ונגותו בקול רם, כלומר, ראוי שאדם המשבח את עצמו יאמר שבו
בקול נמוך, וכשמנגנה עצמו, יאמר את גותו בקול רם. ומניין למדים
זאת, שכתב בקול נמוך לומדים מן וידיו המעשר, שאומר בו "לא
עברתי ממצותיך ולא שכחתי", דהיינו שבו עצמו, ואומרים אותו
בקול נמוך שהרי בידיו מעשר לא כתוב לשון 'ענייה' לחייב אמירה
בקול רם. נגותו בקול רם נלמד ממקרא ביכורים שנאמר בו "וענית
ואמרת וגו' ארמי עובד אבי וגו'", והיינו גנות, שמתוודים שאביהם
לבן הארמי היה רשע וביקש לעקור את הכל, וצריך לאומרו בקול רם
שנאמר 'וענית', שהוא לשון הרמת קול. מקשה על כך הגמרא,
ונגותו, האם צריך לאומרו בקול רם, והאמר רבי יוחנן משום רבי

מלכים ב יב כא-כב

כא וַיִּקְמוּ עֲבָדָיו וַיִּקְשְׁרוּ קֶשֶׁר וַיָּכּוּ אֶת־יֹאשׁ בֵּית מְלָא הַיּוֹרֵד סָלָא: כב וַיּוֹזְכֵר בֶּן־שִׁמְעָת וַיהוֹזָבָד בֶּן־שֹׁמֶר | עֲבָדָיו הִכְּהוּ וַיָּמָת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אֲמַצְיָה בֶּנּוּ תַחְתָּיו: פ

מלכים ב יג א-י

א בַּשָּׁנָה עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לְיֹאשׁ בֶּן־אֲחֹזָיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָחָז בֶּן־יְהוואֹ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה: ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּלְךְ אַחֲרֵי חַטָּאת וַיִּרְבְּעוּ בֶּן־נְבַט אֲשֶׁר־הִחֲטִיֵּא אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא־סָר מִמֶּנָּה: ג וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתֶּנָּם בְּיָד | חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אַרָם וּבֵן בֶּן־הַרְדִּי בֶּן־חֲזָאֵל כָּל־הַיָּמִים: ד וַיַּחֲלֵל יְהוֹאָחָז אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי יְהוָה כִּי רָאָה אֶת־לֶחֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי־לָחֵץ אֲתָם מֶלֶךְ אָרָם: ה וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ וַיַּצֵּאוּ מִתַּחַת יַד־אַרָם וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲלֵיהֶם כְּתִמּוֹל שְׁלֹשׁ: ו אֲף לֹא־סָרוּ מִחַטָּאוֹת בֵּית־יִרְבְּעָם אֲשֶׁר־הִחֲטִי (הִחֲטִי קרי) אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהַ הֶלֶךְ וְגַם הָאִשְׁרָה עָמְדָה בְּשִׁמְרוֹן: ז כִּי לֹא הִשְׁאִיר לַיהוֹאָחָז עָם כִּי אִם־חַמְשִׁים פָּרָשִׁים וְעֶשְׂרֵה רֶכֶב וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים רִגְלִי כִּי אֲבָדָם מֶלֶךְ אָרָם וַיִּשְׁמַם כַּעֲפָר לְדָשׁ: ח וַיִּתֵּר דָּבָרֵי יְהוֹאָחָז וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הַלְוָאֵהֶם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּשִׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יֹאשׁ בֶּנּוּ תַחְתָּיו: פ בַּשָּׁנָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעַת שָׁנָה לְיֹאשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שָׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה:

רש"י

ארם: (י) בשנת שלשים ושבע וגו'. מקרא זה מוכחש משני צדדין, ולא מצאתי לו מתקן, שהיה לו לומר שלשים ותשע, שהרי עמד אביו בשנת עשרים ושלש ליואש, ומלך שבע עשרה שנה, נמצא שמת בשנת שלשים ותשע ליואש. ועוד הא אמור למטה בענין, בשנת שתים ליואש בן יהואחז מלך ישראל, מלך אמציה בן יואש מלך יהודה, נמצא שעמד יואש בן יהואחז בשנת ארבעים של יואש שהיתה שנה אחרונה לו, ובשנה שניה ליואש בן יהואחז מלך אמציה, ואף כי תאמר שמלך אמציה בשנת מות אביו, וקרא הכתוב שנת שתים ליואש, למדת שלא מלך יואש מלך ישראל עד שנת שלשים ותשע של יואש מלך יהודה:

(כא) בית מלא. באותו מקום: מלא. שם מקום: סלא. שם מקום: (כב) ויוזכר בן שמעת ויהוזבד בן שמר. כתוב בדברי הימים (ב כד כו) - שמעת העמונית ויהוזבד בן שמרית המואבית, ולמה פירשו הכתוב, ללמד שנפרע ממנו הקב"ה על ידי אנשים כיוצא בו, יבאו עמונים ומואבים כפויי טובה, שכפו בטובתו של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם המלכים להצילו, והם שכרו את בלעם לקלל את בניו, ויפרע מיואש, שכפה בטובתו של יהודיע, והרג את זכריהו בנו, כמו שמפרש בדברי הימים (שם פסוק כא). ומדרש זה בספרי: (ה) ויתן ה' לישראל מושיע. את יואש בן יהואחז, שנאמר בו (לקמן פסוק יט): שלש פעמים תכה את

מצודת ציון

(ד) ויחל. ויתפלל: לחץ. דחק: (ה) שלשום. יום השלישי שלפני היום: (ז) לדרש. מלשון דרשה וכתובה:

מצודת דוד

(כא) היורד סלא. העומדת בדרך היורד אל סלא: (א) בשנת עשרים ושלש. כי יהואש מלך בתחלת שבע ליהוא, ויהוא מת בסוף כ"ח למלכו, והוא כ"ב ליהואש, ובתחלת השנה הבאה מלך יהואחז, אם כן היא כ"ג ליהואש: שבע עשרה שנה. ומקוטעות היו: (ג) כל הימים. כל ימי יהואחז: (ד) כי ראה וכו'. ולולי זאת לא היתה תפלתו כדאי להתקבל: (ה) מושיע. יהואש בנו היה המושיע, כמו שזכר אחרי זה, בימי מלכות יהואחז התחילה התשועה: (ו) אך לא סרו. חוזר על המקרא שלפניו, לומר אף שחילה יהואחז את פני ה', אך לא סרו הוא ועמו מחטאת בית ירבעם, והיה התפילה עם אחיות העון: (ז) כי לא השאיר. כי בעבור זה לא השאיר ארם ליהואחז עם וגו': כעפר לדרש. כעפר הנידש ברגלי אדם: (ח) וגבורתו. בהלחמו ביתר העמים וזולת ארם: (י) בשנת שלשים ושבע. כי יהואש מלך ישראל מלך בחיי אביו ב' שנים, לפי בחייו שתי שנים, והלא יהואחז מלך בכ"ג ליואש מלך יהו ליואש מלך יהודה, והלא יהואש מלך ישראל מלך בחיי אביו ב' שנים, הרי מלך בל"ז ליואש מלך יהודה: שש עשרה שנה. מספר השנים ההם מלך אחר מות אביו:

ק"מ. קה-קכב

נ קה גר-לרגלי דברך ואור לנתיבותי: קו נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך: קו נעניתי עד-מאד יהוה חני כדברך: קח נדבות פי רצה-נא יהוה ומשפטי למוני: קט נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי: קי נתנו רשעים פח לי ומפקודיך לא תעיתי: קיא נחלתי עדותיך לעולם פיששון לבי המה: קיב נטיתי לבי לעשות חקיך לעולם עקב: ס קיג סעפים שנאתי ותורתך אהבתי: קיד סתרי ומגני אתה לדברך יחלתי: קטו סורו-ממני מרעים ואצרה מצות אלהי: קטז סמכני כאמרתך ואחיה ואל-תבישני משברי: קיז סעדני ואשעה ואשעה בחקיך תמיד: קיח סלית כל-שונים מחקיך פיששון תרמיתם: קיט סגים השבת כל-רשעי-ארץ לכן אהבתי עדותיך: קכ סמר מפחדך בשרי ומשפטיך יראתי: ע קכא עשיתי משפט וצדק בלתי-חני לעשקי: קכב ערב עבדך לטוב אל-יעשקני ודים:

רש"י

שתי הסעיפים כשאתה קורא סעיפים הוא שם המחשבה וכשאתה קורא סעפים נופל הל' על החושבים אותם. (ק"ז) ואשעה בחקיך. ואתעסק כמו ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה') ד"א ואשעה לשון ספור ושנון כדמתרג' ולשנינה ולשוועין. (ק"ח) סלית. רמסת נתתם למרמס כמו סלה כל אבירי ה' (איכה א): (ק"כ) סמר. כמו (איוב ד') תסמר שערות בשרי כאדם שעמד שערותיו הריציו"ר בלע"ז. ומשפטין יראתי. מפורענו' גזרותיך. (ק"כב) ערב עבדך. ל' הצלה גרנטיי"ה בלע"ז היה ערב בשבילי לנגד הרעה (כלומר היה ערב שאשמור פקודיך).

מצודת ציון

(קה) לנתיבותי. ענין שביל ומסילה: (ק"ז) נעניתי. ענין הכנעה כמו לענות מפני (שמות יד): (ק"י) פח. רשת הלכוד: תעיתי. הסר מדרך הישר והולך בדרך אחר קרוי תועה: (ק"יב) עקב. ענין סוף כעקב שהוא סוף הגוף: (ק"יג) סעפים. ענין מחשבה כמו על שתי הסעיפים (מ"א י"ח): (ק"טו) מרעים. רשעים: (ק"טז) משברי. ענין תוחלת ותקוה כמו שברו על ה' (לקמן קמו): (ק"יז) ואשעה. ענין ספור כי ויספר תרגומו ואשתעי וכן ונשתעה ונראה יחדו (ישעיה מא): (ק"יח) סלית. ענין רמיסה כמו סלית כל אבירי: שוגים. מלשון שגגה: תרמיתם. ענין ערמה כמו ותרמית לבם (ירמיה יד): (ק"יט) סיגים. כסיגים והוא פסולת הכסף: השבת. ענין ביטול: (ק"כ) סמר. מלשון מסמר ויתד ועניינו התקשות וכן תסמר שערות בשרי (איוב ד): (קכא) לעושקי. מל' עושק וגזל: (קכב) ערוב. ענין מתיקות כמו קולך ערב (ש"ה ב) ור"ל היטיב והכשר וכן ה' עשקה לי ערבני (ישעיה לח):

מצודת דוד

(קה) גר לרגלי. כמו הנר מציל הוא בחשכת הלילה מכל מכשול לבל תגוף הרגל כן דברך מציל אותי מכל מכשול עבירה: ואור וגו'. כפל הדבר במ"ש: (קו) נשבעתי וגו'. ר"ל כדי לזרז את עצמי נשבעתי לשמור וכו' קיימתי את השבועה: (ק"ז) נעניתי. נעשיתי מוכנע עד מאוד לכן חייני כדברך שאמרת עלי ע"י נתן הנביא: (ק"ח) נדבות פי. דברי רצוי מה שפי מתנדב קבלם ברצון ולמדני משפטין: (ק"ט) נפשי בכפי. אף שנפשי היא תמיד בסכנה כמו המחזיק דבר מה בכפו שהיא קרובה ליפול כשיפתח כפו ועכ"ז לא שכחתי תורתך בטרדות סכנה: (ק"י) נתנו. אף כי נתנו פח בדרכי מ"מ לא תעיתי מדרך פקודיך לעשות בהם נקם: (ק"יא) נחלתי. אני מחזיק לעולם בתורה והיא לי לנחלה כי המצות שבהם ישישו לבי: (ק"יב) נטיתי לבי. מתענוגי הזמן: לעולם עקב. עד עולם עד סוף ימי וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב): (ק"יג) סעפים. כל המחשבות שנאתי אבל תורתך אהבתי וכל מחשבותי בה: (ק"יד) סתרי. אתה לי למסתור ולמגן כי

אקוה לדברך אשר הבטחתני על זה: (ק"טו) סורו וגו'. לבל תסיתו אותי הרע כי חפץ אני לשמור מצות אלהי: (ק"טז) סמכני. סמוך אותי בהבטחתך שאחיה ואל תבייש אותי מן חקותי כי המקוה לדבר מה ונמנע ממנו תחשב לו לבושה: (ק"יז) סעדני. כשאתה תסעד אותי אהיה בוודאי נושע ותמיד אספר חוקיך כי יסורו ממני הטרדות המונעות: (ק"יח) סלית. רמסת כל השוגים מעשות חוקיך ר"ל עם כי יאמרו שגגה היתה: כי שקר תרמיתם. כי יודע אתה שערמתם שקר ולא בשגגה נעשה כי מזידין המה: (ק"יט) סיגים. כמו הסיגים אשר נשרפים המה בכור הצורף כן השבת מן העולם כל הרשעים ולכן בראותי מפלתם אהבתי עדותיך: (ק"כ) סמר. כי בשרי נתקשה ועמדה כמסמר מפחדך הרב ויראתי מן המשפט ולכן אהבתי עדותיך: (קכא) בל תניחני. בל תעזוב אותי להיות נמסר ביד עושקי: (קכב) ערוב. היטיב והכשר עבדך לטוב שלא יעשקוני ודים:

ה אַחוּזת הָדָם, וְהַמַּעֲשֵׂה, וְהַמַּצְנֵנֶת, וְשֹׁאֵכָלָה הַרְדּוּפִנִי וְשֹׁאֵכָלָה צֹאֵת תְּרִנְגוּלִים, אוֹ שְׂשֻׁתָּה מִיּוֹם הָרָעִים – כְּשֶׁרָה. אֲכָלָה סֵם הַמּוֹת, אוֹ שֶׁהִכִּישָׁה נָחֵשׁ – מִתֶּרֶת מִשּׁוּם טְרֵפָה, וְאִסּוּרָה מִשּׁוּם סִכָּנַת נַפְשׁוֹת.
ו סִימְנֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה נֶאֱמָרוּ מִן הַתּוֹרָה, וְסִימְנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמָרוּ. אֲבָל אֲמָרוּ חֲכָמִים: כָּל עוֹף הַדְּוָרִם – טָמֵא. כָּל שֵׁשׁ לוֹ אֶצְבָּע יִתְרָה, וּנְפֶק, וְקָרְקֵבָנוּ נִקְלָף – טָהוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צְדוֹק אָמַר: כָּל עוֹף הַחוּלָק אֶת רִגְלָיו – טָמֵא.
ז וּבְחֻגְבֵּים: כָּל שֵׁשׁ לוֹ אַרְבַּע רִגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקָרְסָלִים, וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רַבּוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: וְשֵׁמוֹ חֲגָב.

פירוש ברטנורא

ה אַחוּזת הָדָם. שאחזה דם וחלתה: והמעושנת. שנכנס עשן בגופה: והמצוננת. חולי מחמת צינה. ורמב"ם פירש אחוזת הדם שנכר עליה הדם, והמעושנת שנברה עליה הליחה השחורה, והמצוננת שנברה עליה הליחה הלבנה. ולא הזכיר הליחה הרביעית שהיא האדומה, לפי שאינה מצויה כל כך בבהמות: הרדופני. סם המות דבחה. וכן צואת התרנגולים, הבהמות האוכלות ממנה מתות: המים הרעים. מים מגולים: סם המות. דבר שהוא סם המות לאדם ואינו סם המות לבהמה:

ו הדורס. האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שהוא אוכל. ויש שפירשו, שאינו ממתין לבעל חי עד שימות אלא אוכלו מחיים: אצבע יתירה. זו אצבע הנבחה שאחורי האצבעות: וקרקבנו נקלף. הכים שבתוך הקורקבן נקלף מבשר הקורקבן. ולא שיהיה כל עוף טהור צריך לכל הסימנים הללו, אלא סימן אחד בלבד די, ובלבד שנדע בו שאינו דורס ואוכל. והגאונים כתבו שמסורת בידם שאין מכשירים עוף הבא בסמין אחד ואע"פ שידוע לנו בו שאינו דורס ואוכל, אלא אם כן היה אותו סימן שקורקבנו נקלף ביד, אבל אם אינו נקלף ביד אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו: החולק את רגליו. כשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעותיו מכאן ושתיים מכאן: טמא. בידוע שהוא דורס:

ז ובחגבים. זהו סימן טהרתם: כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים ויש לו קרסולים. הם שני רגלים ארוכים לבד הארבע. והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנחר בהם, כשהוא רוצה לקפוץ מתחזק בהם: רבי יוסי אומר ושמו חגב. אע"פ שיש בו ארבעה סימנים הללו אינו כשר, אא"כ ידוע ששמו חגב.

משניות מבוארות – קהתי

— כמו שבארנו במשנה ד, וְקָרְקֵבָנוּ נִקְלָף — שהכים שבתוך הקורקבן נקלף מן הבשר ביד בלא חיתוך סכין, טָהוֹר — עוף טהור הוא. — הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב, שאין אנו צריכים לכל שלושת סימני הטהרה, אלא אפילו נמצא אחד מהם בעוף שאין אנו מכירים אותו, הרי זה עוף טהור, ובלבד שנדע בו שאינו דורס ואוכל. ברם, ב"משנה תורה" (הל' מאכלות אסורות א, יט) כותב הרמב"ם בשם הגאונים שמסורת בידם שאין מכשירים עוף על פי סימן אחד, אף על פי שידועים בו שאינו דורס ואוכל, אלא אם כן היה אותו סימן שקורקבנו נקלף ביד; אבל אם אינו נקלף ביד, אף על פי שיש לו זפק או אצבע יתירה, מעולם לא התירוהו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צְדוֹק אָמַר: כָּל עוֹף הַחוּלָק אֶת רִגְלָיו — כשמעמידים אותו על חוט הוא חולק את אצבעותיו, שתיים לכאן ושתיים לכאן, טָמֵא — שכן סימן זה מעיד שעוף הדורס הוא.

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד סימני הטהרה של חגבים ודגים. וּבְחֻגְבֵּים — אלו סימני טהרתם: כָּל שֵׁשׁ לוֹ אַרְבַּע רִגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקָרְסָלִים — היינו שתי כרעיים ארוכות (מלבד ארבע הרגלים) סמוך לצוארו, שכשהוא רוצה לקפוץ ולהתרומם מן הארץ מתחזק עצמו בהן, כמו שכתוב (ויקרא יא, כא): "אֵךְ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שֶׂרֶץ הָעוֹף הַרוֹחֵץ עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר לוֹ כַרְעִים מִמֶּנּוּ לִרְגָלָיו לִנְתֹת בָּהֶן עַל הָאָרֶץ". וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רַבּוֹ — כלומר שיש בכנפיו כדי לכסות את רוב גופו של החגב. הרי ארבעה סימני טהרה בחגבים, שניים מהם מפורשים בתורה, והם: ארבעה רגלים וקָרְסָלִים, כמו שהבאנו לעיל, ושאר שני הסימנים, דהיינו ארבע כנפיים החופות את רובו, נלמדו מן החגבים שהוזכרו בתורה (והרמב"ם אינו מונה אלא שלושה סימנים בחגבים, שכן "ארבע כנפיים החופות את רובו" מונה הוא כסימן אחד "הל' מאכלות אסורות א, כב). — בגמרא מובאת ברייתא: "אין לו עכשיו (כנפים או כרעים, או שאין לו כנפים החופות את רובו), ועתיד לגדל לאחר זמן. מותר" (כלומר שמותר הוא מעכשיו). רַבִּי יוֹסִי אָמַר: וְשֵׁמוֹ חֲגָב — וצריך שיהא שמו חגב, כלומר שאף על פי שיש בו ארבעה סימנים אלה אינו טהור אלא אם כן ידוע שהוא קרוי בשם חגב. וכן הלכה. וּבְכִדָּגִים — סימני טהרתם נאמרו בתורה (ויקרא יא, ט): כָּל שֵׁשׁ לוֹ סָנַפִּיר וְקַשְׁקֶשֶׁת — כמבואר להלן במשנתנו.

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד בענין מחלות שבגוף הבהמה או העוף, שאין אסורות אותם באכילה משום טריפה.

אֲחוּזת הָדָם — שנתרבה דמה וחלתה, וְהַמַּעֲשֵׂה — שנכנס עשן בגופה וחלתה, וְהַמַּצְנֵנֶת — שחלתה מחמת הצטננות, וְשֹׁאֵכָלָה הַרְדּוּפִנִי — עלי הרדופני (הרדוף) שהם סם המות לבהמה, וְשֹׁאֵכָלָה צֹאֵת תְּרִנְגוּלִים — המזיקה לבהמות, אוֹ שְׂשֻׁתָּה מִיּוֹם הָרָעִים — ששתתה מים מגולים, שיש חשש ששתה מהם נחש, והטיל בהם ארסו, כְּשֶׁרָה — אם שחטו אותה, הרי היא כשרה, כדן "השוחט את המסוכנת" (לעיל ב, ו). אֲכָלָה סֵם הַמּוֹת — דבר שהוא סם המות לאדם, אוֹ שֶׁהִכִּישָׁה נָחֵשׁ — שנשכה נחש, מִתֶּרֶת מִשּׁוּם טְרֵפָה — שאין בה חשש טריפה, וְאִסּוּרָה — באכילה, מִשּׁוּם סִכָּנַת נַפְשׁוֹת — שהאוכל מבשרה עלול לקפח את חייו.

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד סימני העוף, כדי להכיר איזה עוף הוא טמא ואיזהו טהור. סִימְנֵי בְּהֵמָה וְחִיָּה נֶאֱמָרוּ מִן הַתּוֹרָה — סימני הטהרה של בהמה וחיה מפורשים בתורה (ויקרא יא, ג): "זֶאת חֲחִיהָ אֲשֶׁר תֹאכְלוּ... כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה, אותה תאכלו", ואין הבהמה טהורה אלא בשניהם; וידוע שכל מעלת גרה מפרסת פרסה היא, חוץ מן הגמל והארנבת והשפן, וכן ידוע שכל מפרסת פרסה — אמנם בתורה נימנו עופות טמאים שאסור לאכלם, כגון הנשר והפרס וכ' (ויקרא יא, יג-ט), אבל לא נתפרשו בה סימני הטהרה של העוף. אֲבָל אֲמָרוּ חֲכָמִים — ברם, חכמים למדו מהעופות שהוזכרו בתורה, וקבעו את הסימנים דלקמן, להכיר איזה עוף הוא טמא ואיזה טהור: כָּל עוֹף הַדְּוָרִם — יש מפרשים שאוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל (רש"י), ויש מפרשים, שדורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לטרפו עד שימות (דבנו תם). ויש מפרשים, שדורס את הבעל חיים לארץ ונועץ צפרניו בו כדי לאכלו, אף על פי שאינו אוכלו כשהוא חי (עיין "תפארת ישראל", טמא — עוף טמא הוא ואסור באכילה; ואין לבדוק בו סימנים אחרים, שאין הטהור דורס לעולם. ואם ידוע לנו שאינו דורס, הרי אלו סימני טהרתו: כָּל שֵׁשׁ לוֹ אֶצְבָּע יִתְרָה — מאחורי הרגל, למעלה משאר האצבעות, וּנְפֶק

ובדגים: כל שיש לו סנפיר וקשקשת. רבי יהודה אומר: שני קשקשין וסנפיר אחד. ואלו הן קשקשין? הקבועין בו; וסנפירין? הפורח בהן.

פרק רביעי

א בהמה המקשה לילד והוציא העפר את ידו והחזירה — מתר באכילה. הוציא את ראשו, אף על פי שהחזירו — הרי זה פלול. חותך מן העפר שבמעיה — מתר באכילה. מן הטחול ומן הכליות — אסור באכילה. זה הפלול: דבר שגופה — אסור; שאינו גופה — מתר.

ב המבפרת המקשה לילד — מחתך אבר אבר ומשליך לפלבים. יצא רבו — הרי זה יקבר, ונפטר מן הפבורה.

פירוש ברטנורה

וכן הלכה: כל שיש לו סנפיר וקשקשת. אפילו אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, או שיש לו עכשיו ועתיד להשירן כשיוצא מן המים, מותר: וסנפירין הפורח בהן. ששט בהן על פני המים:

ד א בהמה המקשה. מותר באכילה. העובר כולו ואפילו מקום חתך של אבר. דאם הוציא ידו ולא החזירה צריך להניח ממה שבפנים לצד החיצון ולחתכו, שמקום החתך הברלת החיצון והפנימי אסור, מפני שהוא עומד על שפת הרחם. אבל החזירה אין צריך לחתוך לצד פנים, אלא מצמצם וחותך ומקום חתך מותר. דמאי טעמא נאסר האבר כשיצא לחוץ, משום ובשר בשדה טריפה, בשר שיצא חוץ למחיצתו שהוא לו שדה, טריפה. מה טריפה כיון שנמפרה שוב אין לה חית, אף בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו שוב אין לו חית. ומקום חתך לא יצא חוץ למחיצתו, הלכך מותר כשהחזירה קודם שחיטה דקרינן ביה בהמה בברכה תאכל: הרי הוא כילוד. ותו לא מהני ליה שחיטת אמו, וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי. ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה: חותך מעובר שבמעיה. והניח החתיכה בתוכה, מותר בשחיטת הבהמה ולא נאסר משום אבר מן החי: מן הטחול ומן הכליות. של בהמה עצמה: אסור באכילה. ואע"פ שהניחו בבהמה לא הותר בשחיטתה. ולהכי נקט טחול וכליות, משום דמירי דלא מיטרפא בהו הוא:

ב המבפרת המקשה לילד. בפטר רחם שלה. מותר לחתוך אבר אבר כשהוא יוצא ראשון ראשון: ומשליך לפלבים. דכל כמה דלא נפק רוביה לא קריש: יצא רובו. כאחד, וחתכו: הרי זה יקבר. דביציאת הרוב חלה קדושה עליו, דקרינן ביה אשר וילד: ונפטרה מן הפבורה. שהבא אחריו אינו בכור. בין

משניות מבוארות — קהתי

שהואיל והעובר החזיר קודם שחיטה את ידו שהוציא, מותר העובר באכילה, ואפילו מקום החתך של היד, מאחר שמקום זה לא יצא חוץ למחיצתו. הוציא — העובר, את ראשו — לחוץ, אף על פי שהחזירו — קודם שנשחטה האם, הרי זה פלול — ואם נמצא חי בבטן אמו לאחר שחיטתה, הרי הוא טעון שחיטה כדי להחזירו באכילה, ששוב אין שחיטת אמו מתירתו. ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה. חותך מן העפר שבמעיה — המכניס את ידו לתוך מעי האם וחותך אבר מן העובר ומניחו בתוכה, ואחר כך שחט את האם, מתר באכילה — אף האבר שנחתך מותר באכילה ואינו אסור משום אבר מן החי. מן הטחול ומן הכליות — אבל אם חתך מן הטחול או מן הכליות של הבהמה עצמה, והניח את החתיכה בתוכה, ושחט את הבהמה, אסור באכילה — אסורה החתיכה באכילה משום "אבר מן החי". — משנתנו נקטה "מן הטחול ומן הכליות", לפי שאלו הם איברים שאין הבהמה נעשית טריפה בהם (רש"י; ועיין "תוספות יום טוב" שמקשה על כך). זה הפלול: דבר שגופה, אסור — החותך דבר מגוף הבהמה אסור הוא באכילה מתורת אבר מן החי. שאינו גופה — החותך דבר לא מגוף הבהמה, אלא משל העובר שבתוכה, מתר — באכילה, ואין בו משום אבר מן החי.

באור משנה ב

אגב המשנה הקודמת באה משנתנו ללמד דבין העובר — הבכור, שאין איבריו היוצאים לחוץ מתקדשים בקדושת הבכורה כל זמן שלא יצא רובו. המבפרת — בהמה העומדת ללדת בכור, המקשה לילד — שיש לה קשיים בלידתה, מחתך אבר אבר — מותר לחתוך אבר אבר היוצא מן העובר לחוץ, ומשליך לפלבים — שאין קדושת הבכור חלה על העובר כל זמן שלא יצא רובו, כמו שהזכרנו לעיל. יצא רבו — של העובר כאחד וחתכו, הרי זה יקבר — שכיון שיצא רובו, חלה עליו קדושת הבכור, וצריך קבורה, שאסור הוא בהנאה. יש סוברים בגמרא, שאפילו לא יצא רובו כאחד, אלא שהיה מחתך אבר אבר עד שהשלים רובו, דהיינו שלא השליך לכלבים אבר אבר שחתך כמו ששנינו ברישא, אלא שהניחם לפניו עד שהיה בהם רובו של העובר, הרי כולם צריכים קבורה, שהואיל ורובו לפנינו, לפיכך

רבי יהודה אומר: שני קשקשין וסנפיר אחד — רבי יהודה סובר, שאין הדג טהור אלא כשיש לו שני קשקשים, שכן "קשקשת" האמורה בתורה היא שם כללי. ואלו הן קשקשין? הקבועין בו — הקליפות הקבועות בגופו, וסנפירין — ואלו הם סנפירים? הפורח בהן — אלו שהוא שט בהם על פני המים. במסכת נידה (משנה ו, ט) מבואר, שקשקשת הוא הסימן המובהק של הדגים, שכל שיש לו קשקשת בידוע שיש לו סנפיר; אבל סנפיר אינו סימן מובהק, שיש הרבה מינים שיש להם סנפיר ואין להם קשקשת, ולמה כתבה התורה "סנפיר"? משום "יגדיל תורה ויאדיר" (חולין טו, ב). כן מובאת ברייתא בגמרא (חולין טו, א): "אין לו עכשיו (סנפיר וקשקשת) ועתיד לגדל לאחר זמן, הרי זה מותר. יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים, הרי זה מותר".

באור משנה א

הלכה היא, שאם שחטו בהמה מעוברת ומצאו בתוכה עגל חי, מותר העגל באכילה ואינו טעון שחיטה, ששחיטת האם מתירה את העובר שבמעיה באכילה (כמו שנבאר הטעם להלן משנה ה). משנתנו דנה בעובר שהוציא אחד מאיבריו לחוץ קודם שחיטת האם.

בהמה המקשה לילד — שקשה לה ללדת, ועומדים לשחוט אותה, והוציא העפר את ידו — לחוץ, והחזירה — ואחר כך נשחטה הבהמה, מתר באכילה — בגמרא מבואר, שדווקא העובר מותר באכילה הואיל והותר בשחיטת האם, אבל האבר שיצא קודם השחיטה, אף על פי שחזר לגוף הבהמה, אסור לאכלו. שנאמר (שמות כב, ז): "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". ודרשו: כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו (למקום שהוא לו כ"שדה"), נאסר לעולם (נדון "טרפה"). ואף אם ירצה לשחוט הולד, לא יותר האבר, שהסימנים הם מכבר כשחוטים מכוח האם (תוספות ר' עקיבא איגר). ברם, אם ילדה אותו ושחטו את הולד, אף האבר שיצא מותר (תפארת ישראל). והוא הדין אם לא החזיר העובר את האבר שהוציא, או שהחזירו לאחר שחיטת האם, שמוותר העובר באכילה והאבר אסור, אלא שאם החזיר קודם שחיטה, חותכים את האבר שיצא בלבד, ואוכלים את שאר העובר; אבל אם לא החזירו, צריך לחתוך, מלבד אותו אבר שיצא, גם ממה שבפנים הבהמה הסמוך לאבר שיצא, שכן אם יחתכו בדיוק כנגד החלק שיצא, אף מקום החתך אסור באכילה, כדן האבר שיצא. משנתנו באה אפוא ללמד,

ג בַּהֶמָּה שְׁמֵת עֶבְרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, וְהוֹשִׁיט הָרוּעָה אֶת יָדוֹ וַיִּנָּע בּוֹ, בֵּין בִּבְהֶמָּה טְמֵאָה, בֵּין בִּבְהֶמָּה טְהוֹרָה — טְהוֹר. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר: בְּטֵמְאָה — טָמֵא; וּבִטְהוֹרָה — טְהוֹר. הָאִשָּׁה שְׁמֵת וְלֵדָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, וּפְשֻׁטָּה הֵחִיָּה אֶת יָדָהּ וַיִּנָּעָה בּוֹ — הֵחִיָּה טְמֵאָה טְמֵאָת שִׁבְעָה, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שִׁצְצָא הָיֹלֵד.
ד בַּהֶמָּה הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיָא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְחִתְכָּהּ, וְאַחֵר כָּף שָׁחַט אֶת אֹמֹ — הַבֶּשֶׂר טְהוֹר. שָׁחַט אֶת אֹמֹ, וְאַחֵר כָּף חִתְכָּה — הַבֶּשֶׂר מִנְּעָה נִבְלָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֲמָרִים: מִנְּעָה טָרְפָה שְׁחוּטָה; מִזֶּה מִצְוֵנוּ בַּטָּרְפָה

פירוש ברטנורא

שיצא ראשון אבר אבר ובין שיצא רוב כאחד, דהא שני לאו פטר רחם הוא:
ג בבִּהֶמָּה טְהוֹרָה טְהוֹר. מקל וחומר, ומה אם הועילה לו מחיצת אמו להתירו באכילה בשחיטתה אע"פ שהוא מת, לא תועיל לו כשהיא חיה לטהרו מלטמא. ובהמה טמאה מנלן, דאמר קרא (ויקרא י"א) וכי ימות מן הבהמה, זו בהמה טמאה. אשר היא לכם לאכלה, זו בהמה טהורה. איתקש בהמה טמאה לבהמה טהורה, מה בהמה טהורה עוברת טהור, אף בהמה טמאה עוברת טהור: רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה טמא. ומפיק ליה מקרא דכתיב (שם ה') או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה, וכי נבלת בהמה טמאה מטמאת ונבלת בהמה טהורה אינה מטמאת. אלא איזה, זה עובר שבטמאה טמא, ובטהורה טהור מקל וחומר. ובטמאה טמא דליכא קל וחומר ולא דרשינן הקיטא. ואין הלכה כרבי יוסי: החיה טמאה טומאת שבעה. ומדרבנן, גזירה שמא יוציא העובר את ראשו חוץ לפרוודור והרי הוא כילוד ומטמא והחיה סבורה שעדיין הוא במעייה ואחי לטהורי. אבל ברועה שהושיט ידו למעי בהמה דקתני מתניתין טהור, ליכא למגור הכי, מפני שרחם של בהמה גלוי וכי מפיק חזי ליה: והאשה טהורה עד שיצא הולד. דאשה מרגשת בעצמה כשמוציא ראשו חוץ לפרוודור ולא אחי לטהורי:

ד הכשר טהור. כשר העובר טהור, שאין בהמה מקבלת טומאה מחיים: הכשר מנע נבילה. כשר העובר מנע אבר מן החי, שהוא מטמא כנבלה: מנע טריפה שחוטה. שהשחיטה אף על פי שאינה מתרת האבר באכילה, מטרתו מידי נבילה. והוא כמריפה שחוטה שאינה מטמאה מן התורה אלא מדרבנן

משניות מבוארות – קהתי

הבהמה, שבטמאה טמא ובטהורה טהור, שכן בטהורה קל וחומר הוא, כפי שהבאנו לעיל, אבל בטמאה אין קל וחומר, שהרי שחיטתה אינה מתירה את העובר באכילה; ורבי יוסי הגלילי אינו דורש את ההיקש, שנוכר לעיל בדברי תנא קמא (גמרא ורש"י חולין ע. ב). ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי. הָאִשָּׁה שְׁמֵת וְלֵדָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, וּפְשֻׁטָּה הֵחִיָּה — מייילת, אֶת יָדָהּ — לתוך מעיה, וַיִּנָּעָה בּוֹ — בולד המת, הֵחִיָּה טְמֵאָה טְמֵאָת שִׁבְעָה — כדון הנוגע במת, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שִׁצְצָא הָיֹלֵד — שאין הולד מטמא אותה כל זמן שהוא בתוך מעיה. בגמרא מבואר, שמן התורה אף החיה אינה טמאה, שכן התנא של משנתנו סובר שטומאה בלועה אינה מטמאה, אלא שגזרו בה טומאה מדברי סופרים, גזירה שמא יוציא העובר את ראשו לחוץ, והרי הוא כילוד ומטמא, והחיה תהא סבורה שעדיין הוא במעיה וטהורה היא. אבל לגבי האשה (היולדת) אין חשש כזה, שכן מרגישה היא בעצמה כשהולד מוציא את ראשו לחוץ ולא תטעה לחשוב שטהורה היא. ואף ברועה שהושיט ידו לתוך מעי הבהמה, כפי ששינונו ברישא, אין חשש לטעות, שכן רחם הבהמה גלוי וכשמוציא העובר את ראשו מיד רואים אותו; הלכך לא גזרו בו חכמים (גמרא ורש"י חולין עב. א).

באור משנה ד

הלכה היא, שאם העובר הוציא אבר לחוץ, וחתכו אותו קודם שחיטת האם, האבר מטמא כנבילה, כדון אבר מן החי (עין להלן ט. י). משנתנו באה ללמד, שבכגון זה כשר העובר שנשאר במעי האם, טהור. אבל אם לא חתכו את האבר אלא לאחר שחיטת האם, באנו למחלוקת רבי מאיר וחכמים, כפי שיבואר במשנה.

בַּהֶמָּה הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיָא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ — לחוץ, וְחִתְכָּהּ — וחתך את היד, וְאַחֵר כָּף שָׁחַט אֶת אֹמֹ — אף על פי שיד העובר שנחתכה מטמאה כנבילה, הַבֶּשֶׂר טְהוֹר — בשר העובר שבמעי הבהמה טהור, כלומר שלא נטמא במגע היד בשעה שנחתכה, לפי שהוא כאבר מן הבהמה, ואין הבהמה מקבלת טומאה מחיים; ואפילו העובר מת בתוך מעי האם, חשוב הוא כחי, שהרי מועילה שחיטת אמו להתירו אף באכילה (ותספוח). שָׁחַט אֶת אֹמֹ — לאחר שהוציא העובר את ידו ולא התזירה, וְאַחֵר כָּף חִתְכָּהּ — את היד שהוציא העובר, הַבֶּשֶׂר מִנְּעָה נִבְלָה — בשר העובר שבמעי הבהמה טמא כאילו נגע בכנבילה, שהרי נגע ביד הטמאה, כשנחתכה ממנו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר — הסובר, שהיד מטמאה כנבילה. וְחֻכְמִים אֲמָרִים: מִנְּעָה טָרְפָה שְׁחוּטָה — בשר העובר שבמעי הבהמה

נתקדש למפרע. וכך גם פוסק הרמב"ם (הל' בכורות ד, יד); וַיִּנָּעָהּ מִן הַבְּכוּרָה — שהוולד הבא לאחר ולד זה אינו בכור, בין שיצא הראשון אבר אבר והשליך לכלבים ובין שיצא רובו כאחד, שהרי השני אינו פטר רחם (ורש"י; ברטנורא). כרם, לדעת הרמב"ם (שם) מוסבה פסיקה זו על הסיפא בלבד, שאם יצא רובו הרי נתקדש בקדושת הבכור, ולכן נפטרה מן הבכורה; אבל אם חתך אבר אבר והשליך לכלבים, לא נפטרה מן הבכורה, שאין יציאת אבר והשלתו לכלבים קרויה פטר רחם, והבא לאחר ולד זה הריהו בכור.

באור משנה ג

משנתנו דנה בעובר מת שבתוך מעי הבהמה, אם דינו כנבילה לענין טומאה. כן דנה משנתנו בולד מת שבתוך מעי האשה, אם הוא מטמא, כפי שיבואר.

בַּהֶמָּה שְׁמֵת עֶבְרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, וְהוֹשִׁיט הָרוּעָה אֶת יָדוֹ — לתוך מעיה, וַיִּנָּעָה בּוֹ — בעובר המת, בֵּין בִּבְהֶמָּה טְמֵאָה — כגון סוסה או אתון, בֵּין בִּבְהֶמָּה טְהוֹרָה — כגון פרה או כבשה, טְהוֹר — הרועה, שכל זמן שהעובר המת הוא בתוך מעי האם, אין דינו כנבילה, לטמא את הנוגע בו. בגמרא מבואר הטעם, שבבהמה טהורה קל וחומר הוא: אם הועילה לו מחיצת אמו להתירו באכילה בשחיטתה, אף על פי שהוא מת, כלומר שאילו שחטו את האם, היה העובר המת שבתוכה מותר באכילה בשחיטתה, כמו שלמדנו במשנה א, כל שכן שתועיל לו אמו כשהיא חיה לטהרו מידי נבילה. ובבהמה טמאה למדים בהיקש מבהמה טהורה, שכתוב (ויקרא יא, לס): "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב", ודרשו: "וכי ימות מן הבהמה" — זו בהמה טמאה (כלומר שחתם בהמה כולל כל מין בהמה ואפילו טמאה). "ותורה תשימה". "אשר היא לכם לאכלה" — זו בהמה טהורה, מקיש הכתוב טמאה לטהורה, מה טהורה עוברת טהור, אף טמאה עוברת טהור. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר: בְּטֵמְאָה, טָמֵא — בבהמה טמאה העובר המת שבמעייה טמא הוא ומטמא כנבילה, וּבִטְהוֹרָה, טְהוֹר — ובבהמה טהורה עוברת טהור, שאינו מטמא כנבילה. בגמרא מבואר טעמו, שכתוב (ויקרא ח ב): "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה" — וכי נבלת בהמה טמאה מטמאה ונבלת בהמה טהורה אינה מטמאה? והרי כתוב (שם יא, לס): "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב". אלא איזה זה (שבטמאה מטמאה ובטהורה אינה מטמאה)? זה עובר מת שבמעי

שְׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּהּ, אִם שְׁחִיטָהּ הִבְהֵמָה תִּטְהַר אֶת הָאֵבֶר. אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר: לֹא, אִם טָהֳרָה שְׁחִיטָה טְרֵפָה אוֹתָהּ, דָּבָר שְׁגוּפָה; תִּטְהַר אֶת הָאֵבֶר, דָּבָר שְׁאִינוּ גּוֹפָה? מִיָּנִין לְטָרְפָה שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּהּ? בְּהֵמָה מִמָּאָה אֲסוּרָה בְּאֵכִילָה, אִם טְרֵפָה אֲסוּרָה בְּאֵכִילָה; מִה בְּהֵמָה מִמָּאָה אֵין שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּהּ, אִם טְרֵפָה, לֹא תִטְהַרְנָה שְׁחִיטָתָהּ? לֹא, אִם אִמְרַת בְּבִהֶמָה מִמָּאָה, שְׁלֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּפֶשֶׁר, תֹּאמַר בְּטָרְפָה, שְׁהִיטָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּפֶשֶׁר? טַל לָךְ מִה שֶׁהִבְאֵת! הֲרִי שְׁנוּלָדָה טְרֵפָה מִן הַבֶּטֶן מִיָּנִין? לֹא, אִם אִמְרַת בְּבִהֶמָה מִמָּאָה, שֶׁכֵּן אֵין בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה; תֹּאמַר בְּטָרְפָה, שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה? בֶּן שְׁמוּנָה חִי – אֵין שְׁחִיטָתוֹ מִטְהַרְתּוֹ, לְפִי שְׁאִין בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הִבְהֵמָה, וּמֵצֵא בָּהּ בֶּן שְׁמוּנָה חִי אוֹ מֵת, אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה מֵת – קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. מֵצֵא בֶּן תִּשְׁעָה חִי – טְעוֹן שְׁחִיטָה, וְחֵיב בְּאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: שְׁחִיטָה אִמּוֹ מִטְהַרְתּוֹ.

פירוש ברטנורא

במקדשין: הכי גרסינן, אף שחיטת בהמה טהרה את האבר. ולא גרסינן את העובר: לא אם טיהרה שחיטת טריפה אותה. מן הדין הוא שהרי דבר שגופו: ומניין לטריפה ששחיטתה מטהרתה. דשמיא אינה מטהרתה. וכן הדין אינה מטהרתה, שבהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה: ומה טמאה אין שחיטתה מטהרתה, מלטמא, דהכי תניא בתורת כהנים, לכל בהמה אשר היא מפרסת פרסה וגו', כל הנוגע בהם יטמא, להביא בהמה טמאה שלא תטהרנה שחיטתה: תאמר בטרפה שחיטתה לה שעת הכושר. דכיון דחל עלה תורת שחיטה, תו לא פקעה מינה והויא בכלל שאר צאן ובקר: טול לך מה שהבאת. טול מכאן ראה זו שהבאת: הרי שנוולדה טריפה מן הבטן מנין. שחיתנה: חלכך לא נפקא מכלל צאן ובקר. אבל בן שמונה חי שנוולד מבהמה חיה אין לנו כמה לטהר אפילו נשחט, לפי שאינו בכלל בקר וצאן. והלכה כחכמים: בן שמונה חי. אם נולד ושחט: אין שחיטתו מטהרתו. מדי נבלה, שאין שחיטה מועלת בבן שמונה. אלא כשהוא במעי אמו נותר בשחיטת אמו:

ה ומוציא את דמו. דחלכו בלבד הוא דשרי. דרתניא בתורת כהנים, כשהוא אומר חלב ושתי כליות באשם שאין צריך לומר דמקל וחומר הוה ולפינן לה, ומה שלמים שאין כל מינן טעון אליה, הרי הן טעונים חלב ושתי כליות. אשם שכל מינו טעון אליה, אינו דין שיענו חלב ושתי כליות, ומה תלמוד לומר, אלא לומר לך מה חלב ושתי כליות האמור באשם מוצא מכלל שליל, שאיך יכול לומר חלב שליל הנמצא באשם יקריב, שהרי אין אשם בא נקבה, אף כל אפילו בקרבנות הבאים נקבה, חלב האמור בהן מוצא מכלל שליל. וכיון דאין חלב שליל קרב בכל הקרבנות, שרי באכילה. אבל דמו לא גרע מדרם האיברים דקיימא לן במסכת כריתות דם האיברים עובר בלא תעשה: טעון שחיטה. דחדשים גרמי לשיייה בהמה באנפי נפשה ולא אתרבי מכל בבהמה

משניות מבוארות – קהתי

טהורה, התאמר בה שלא תטהרנה שחיטתה? אלא מכאן אתה למד, שאמנם טריפה שחיטתה מטהרתה מידי נבילה, ואפילו טריפה מן הבטן, הוהיל ויש במינה שחיטה. ברם, בן שמונה חי — עובר במונה חדשה שנוולד חי ונשחט, אין שחיטתו מטהרתו — מידי נבילה, לפי שאין במינו שחיטה — שאין שחיטה בולד בהמה שנוולד לטעונה חדשים, לפי שנחשב הוא כמת (אינו בן קיימא). ורק כשהוא במעי אמו הריהו נותר בשחיטת האם, כפי שנלמד במשנה הבאה. והלכה כחכמים.

ב אור משנה ה

משנתנו עוסקת בפרטי הדינים של ולד שנמצא בבהמה לאחר שחיטתה. השו"ח אֶת הִבְהֵמָה, וּמֵצֵא בָּהּ בֶּן שְׁמוּנָה — חדשים, חִי אוֹ מֵת — בין שהעובר חי בין שהוא מת, אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה מֵת — עובר בן תשעה חדשים שהוא מת, קוֹרְעוֹ — כלומר מותר הולד באכילה ואינו טעון שחיטה, הוהיל והוא נחשב כאחד מאברי האם וניתר בשחיטתה, כפי שכבר הזכרנו במשניות הקודמות; ובגמרא למדים זה מן הכתוב (דברים יז, ו): "וכל בהמה מפרסת פרסה... בבהמה אותה תאכלו" — לרבות את הולד, ש"בהמה" שבראש הפסוק מוסב על "בהמה" שבסופו, והרי זה כילו כתוב: "בהמה בבהמה אותה תאכלו"; או שדורשים ממה שכתוב: "וכל בהמה", שתיבת "וכל" באה לרבות את הולד (חולין טז, א). ברם, דמו של הולד אסור באכילה, ולכן קורעו ומוציא את דמו — בגמרא מובא, שאמנם חלבו מותר, שלמים זה מהאמור בהקרבת קרבן אשם (ויקרא ז, ד): "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן", שאין צריך לאומרו, שכן למדים הקרבנים משלמים, אלא לומר לך: מה חלב האמור באשם מוצא מכלל שליל (עובר במעי אמו) — שאין לומר חלב שליל יקריב, שהרי אין האשם בא נקבה — אף כל חלב האמור בקרבנות מוצא מכלל שליל, ומכאן שאינו בכלל חלב ומותר באכילה (רש"י בשם תורת כהנים; ברטנורא); אבל דמו כדם האיברים של הבהמה הוא, שעוברים עליו ב"לא תעשה" (שם; ויש מבראים טעמים אחרים בענין ויתר חלבו ואיסור דמו). מֵצֵא — בבהמה, בן תִּשְׁעָה חִי — ולד חי שהוא בן תשעה חדשים, טְעוֹן שְׁחִיטָה — שכן תשעה אינו נותר בשחיטת האם, וְחֵיב בְּאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ —

דינו כאילו נגע בטרפה שחטה, שאינה מטמאה אלא מדרבנן במקדשים (גמרא), שלדעת חכמים שחיטת הבהמה מטהרת את היד מידי נבילה, שכן מה מְצִינוּ בְּטָרְפָה שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּה — כשם שמצינו בטרפה ששחטה, ששחיטתה מטהרת אותה מידי נבילה, אף שחיטת הבהמה טהרה את האבר — שיצא לפני השחיטה, מידי נבילה, אף על פי שאינה מתרת אותו באכילה. אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר: לֹא — אין ללמוד ב"מה מצינו" מטרפה, ששחיטת הבהמה טהרה את האבר שיצא; אִם טָהֳרָה שְׁחִיטָה טְרֵפָה אוֹתָהּ — אם מצינו ששחיטת טריפה מטהרתה, דָּבָר שְׁגוּפָה — שכן השחיטה מטהרת את גוף הבהמה; האם נאמר, ששחיטת הבהמה טהרה אֶת הָאֵבֶר, דָּבָר שְׁאִינוּ גּוֹפָה — שאינו מגוף הבהמה אלא מגופו של העובר; ועוד, מִיָּנִין לְטָרְפָה שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּה — אף לגבי הטריפה עצמה נשאלת השאלה: מניין ששחיטתה מטהרתה מידי נבילה? והרי יש לדון טריפה מבהמה טמאה שלא תטהרנה שחיטתה, שכן בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה בְּאֵכִילָה, וכן אִם טְרֵפָה אֲסוּרָה בְּאֵכִילָה; מִה בְּהֵמָה טְמֵאָה אֵין שְׁשִׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּה — כפי שלמדים בתורת כהנים מן הכתוב (ויקרא יא, כו), אִם טְרֵפָה, לֹא תִטְהַרְנָה שְׁחִיטָתָהּ? — על כך באה התשובה: לֹא — אין לדון טריפה מבהמה טמאה; אִם אִמְרַת בְּבִהֶמָה טְמֵאָה — שאין שחיטתה מטהרתה מידי נבילה, משום שְׁלֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּפֶשֶׁר — מעולם להיטרה בשחיטה, תֹּאמַר בְּטָרְפָה, שְׁהִיטָה לָהּ שְׁעַת הַכֹּפֶשֶׁר — להיטרה בשחיטה קודם שנעשתה טריפה, האם תאמר בה שלא תטהרנה שחיטתה מידי נבילה? טַל לָךְ מִה שֶׁהִבְאֵת! — ראה זו שהבאת על הטרפה, "שהיתה לה שעת הכושר", קח אותה לך, שאמנם תוכיח ממנה לגבי בהמה שנטרפה לאחר לידתה, ששחיטתה מטהרתה, משום שהיתה לה שעת הכושר, אבל הֲרִי שְׁנוּלָדָה טְרֵפָה מִן הַבֶּטֶן מִיָּנִין — שתטהרנה שחיטתה, והרי לא היתה לה שעת הכושר? לֹא — תשובה אחרת שאין לדון טריפה מבהמה טמאה; אִם אִמְרַת בְּבִהֶמָה טְמֵאָה — שאין שחיטתה מטהרתה, שֶׁכֵּן אֵין בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה — לפי שאין שחיטה במין של בהמה טמאה, תֹּאמַר בְּטָרְפָה, שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה — שיש שחיטה במין של בהמה

רבי שמעון שזורי אומר: אפילו בן שמונה שנים וחורש בשדה – שחיטת אמו מטהרתו. קרעה ומצא בה בן תשעה חי – טעון שחיטה, לפי שלא נשחטה אמו.
ו בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה – פשרה; מן הארכובה ולמעלה – פסולה. וכן שנטל צמת הגידין. נשבר העצם, אם רב הבשר קים – שחיטתה מטהרתו; ואם לאו – אין שחיטתה מטהרתו.

פירוש ברטנורא

תאכלו: וחייב באותו ואת בנו. שלא ישחטנו ביום ששחט את אמו: והכמים אימרים שחיטת אמו מטהרתה. דחדשים ולידה גרמי: ר' שמעון שזורי בו. לדברי חכמים כיון שהלך על גבי קרקע טעון שחיטה מדרבנן, דאית לאחלוף לאכול בהמה בלא שחיטה. ור' שמעון שזורי מתיר אפילו לאחר שהפריס על גבי קרקע. והלכה בחכמים: קרעה. לבהמה בלא שחיטה:

ב בהמה שנחתכו רגליה. האחרונים: מן הארכובה ולמטה. שלש עצמות ביד, התחתון הוא עצם הנחתך עם הפרסות כשמפשיטין הבהמה ואתה רכובה נקראת ארכובה הנמכרת עם הראש, ובלשון לע"ז קורין אותו פרק ינוקל"ו, ובערבי דוקב"א. ולמעלה הימנה עצם האמצעי צומת הגידים בתחתיתו סמוך לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון היא קולית התחובה באליה. והפרק שבין סוף הקולית לראש העצם האמצעי ניכר ונראה בנמל כשהוא רוכב יותר מבשאר בעלי חיים. ומן הארכובה ולמטה דקתני במתניתין שהיא כשרה היינו מתחלת הארכובה הנמכרת עם הראש ולמטה. ומן הארכובה ולמעלה דהיינו מסוף העצם האמצעי שהוא מקום צומת הגידים, בכל מקום שנחתך הרגל משם ולמעלה טריפה: וכן שניטל צומת הגידין. אפילו לא נחתך הרגל שלא נשבר העצם אלא שניטל צומת הגידים, טריפה. כך פירשו קצת אמוראים משנה זו בגמרא. ושיטה זו תפסו רבותי עיקר והורו שבכל מקום שתחתך הרגל למעלה מהארכובה התחתונה שקורין בלע"ז ינוקל"ו בין במקום צומת הגידין בין למעלה מצומת הגידין, טריפה. אבל רמב"ם ורב אלפס רבו תפסו עיקר הפירוש האחר, שמפרש מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה, דהכי קאמר, למטה מארכובה העליונה שהוא הקולית התחובה באליה, ולא למטה מיד הסמוך לו אלא למטה מעצם האמצעי כולו דהיינו בעצם התחתון, ודאי כשרה. למעלה מן הארכובה דהיינו בקולית, ודאי טריפה כל מקום שיחתך. וכן שניטל צומת הגידין, כלומר, ובעצם האמצעי יש מקום שהיא טריפה כגון בצומת הגידין, ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הצומת. ואל תתמה היאך אי פסיק לה למעלה מן הצומת בעצם האמצעי כשרה, וכשמפשיט לחתכה בצומת טריפה, שאין אומרים בטרפות זו דומה לזו, שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה, ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכה רגל ממקום זה, אלא מפני שנחתכו הגידים, שחתיתן היא מכלל המפריות. ומקום צומת הגידין הוא מוחלל מן המקום שהן נראים קשין ולבנים עד המקום שיתחילו להתרכך ולהתאדם: וצומת הגידים. הם שלשה חוטים לבנים בבהמה צמותים ומחברים יחד, אחד עבה ושנים דקים. ואם ניטל האחד העבה לבדו אין זה ניטל צומת הגידים, שהרי נשארו שנים. ואם ניטלו שנים הדקים ממקומם מותרת, שהרי האחד העב גדול משניהם והרי לא ניטל כל הצומת אלא מיעוטם. ואם נחתך רובו של כל אחד מהן, טריפה. ואין צריך לומר אם נחתכו כולן או ניטלו כולן, ובעוף הם ששה עשר חוטים לבנים. אפילו לא נחתך אלא רובו של אחד מהן, טריפה: נשבר העצם. למטה מן הארכובה במקום שאין עושה אותה טריפה: אם רוב הבשר קים. דהיינו שעור ובשר חופים רוב עביו ורוב היקפו של שבר. דומנין דמשכחת ליה זה בלא

משניות מבוארות – קהתי

— בגמרא מבואר, שכונת משנתנו ל"ארכובה הנמכרת עם הראש", ובאה היא ללמד, שאם נחתכו רגליה מהתחתלת ארכובה זו ולמטה הימנה (ולפי "יש אומרים" שהבאנו לעיל — מן הברך התחתונה ולמטה). **פשרה** — הבהמה; **מין הארכובה ולמעלה** — היינו מסוף השוק, שהוא מקום צומת הגידין, ולמעלה, **פסולה** — טריפה הבהמה. **וכן שנטל צמת הגידין** — אפילו לא נחתכה הרגל, היינו שלא נשבר העצם, אלא שניטל צומת הגידים, הבהמה טריפה (ברטנורא). ברם, הרי"ף והרמב"ם מפרשים משנתנו לפי הדעה האחרת שבגמרא, ש"הארכובה" הנזכרת במשנתנו היינו "הארכובה העליונה", כפי שבארנו בהקדמה למשנתנו, ונמצא לפי פירושם, שאף אם נחתכו רגלי הבהמה בחלק האמצעי, דהיינו בשוק, ובלבד שלא במקום צומת הגידים, כלומר שנחתכו למעלה מצומת הגידים, הבהמה כשרה. אבל אם נחתכו רגליה במקום צומת הגידים, הרי זו טריפה. ומוסיף הרמב"ם בענין זה וכותב: "ואל תתמה ותאמר: כיצד תחתך למעלה מצומת הגידים והיא מותרת עד שתחתך למעלה מן הארכובה העליונה כמו שבארנו, ואם נחתך למטה מצומת הגידים אסורה? שבטריפות תחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות (כמו שאמרו חכמים: "אין אומרים בטריפות: זו דומה לזו, שהרי חתכה מכאן וחיה וחותרה מכאן ומתה"); ולא נאסרה בהמה זו (שנחתכו רגליה במקום צומת הגידין). מפני שהיא חתוכה רגל ממקום זה, אלא מפני שנחתכו הגידים, שחתיתכם מכלל הטריפות" (הל' שחיטה ח, טו). **נשבר העצם** — כאן באה משנתנו ללמד בדין האבר המדולדל, שאם נשבר העצם במקום שאינו עושה את הבהמה טריפה, כגון למטה מן הארכובה, ויצא העצם לחוץ, **אם רב הבשר קים** — בגמרא מבואר: אם עור ובשר מכסים רוב עביו ורוב היקפו של העצם, שפעמים העצם רחב מצד אחד וצר מצד שני ואפשר שיהא מכוסה רוב עביו ולא רוב היקפו וכן להיפך; הלכך באים חכמים להשיעורו שדווקא אם הבשר מכסה רוב עביו של העצם ורוב היקפו של השבר, **שחיטתה מטהרתו** — שחיטת הבהמה מטהרת את העצם השבור, דהיינו את האבר המדולדל, שיהא מותר

שאם שחטו ביום ששחט את אמו, הריהו חייב משום "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב, כח), כמבואר בפרק הבא; **דבר רבי מאיר** — הסובר, שחדשי העיבור שכלו לו גורמים לעשותו בהמה בפני עצמה; הלכך אינו נותר בשחיטת אמו. **והכמים אומרים: שחיטת אמו מטהרתו** — אף את בן תשעה להיתירו באכילה, ואינו טעון שחיטה, שסוברים הם שהחדשים עם הלידה הם הגורמים לעשות את הולד בהמה בפני עצמה, וזה שלא נולד, אף שכלו לו חדשיו, נותר הוא בשחיטת אמו. ברם, אם הפריס על גבי קרקע, היינו שעמד על רגליו והלך, טעון שחיטה מדרבנן, אף לדעת חכמים, שלא יבואו להחליפו בבהמה גמורה ויאכלוה בלא שחיטה (גמרא ודש"י חולין עה, ב). **רבי שמעון שזורי אומר: אפילו בן שמונה שנים וחורש בשדה** — אפילו לאחר שהוולד נעשה גדול והוא חורש כבר בשדה, **שחיטת אמו מטהרתו** — ואינו טעון שחיטה, שרבי שמעון אינו חושש שמא יחליפוהו בבהמה אחרת ויאכלוה בלא שחיטה. והלכה כחכמים. **קרעה** — את הבהמה בלא שחיטה, **ומצא בה בן תשעה חי** — ולד שכלו לו חדשיו, **טעון שחיטה** — לדברי הכל, **לפי שלא נשחטה אמו** — ואין לו היתר אלא בשחיטת עצמו.

באור משנה ו

משנתנו דנה בשני דברים: (א) בדין "בהמה שנחתכו רגליה", (ב) בדין אבר מדולדל. לענין הראשון יש להקדים, כי שלושה חלקים הם ברגלי הבהמה: (א) החלק התחתון, הנקרא בגמרא "ארכובה הנמכרת עם הראש", והוא עצם הנחתך עם הפרסות כשמפשיטין את הבהמה; (ב) החלק האמצעי, הנקרא "שוק", שבחלקו התחתון (סמוך לברך) נמצא "צומת הגידים", היינו חוטים קשים ולבנים הצמותים ומחברים כאחד. חלק זה נקרא גם "הארכובה העליונה"; (ג) החלק העליון, הנקרא "ידך" או "קולית". — ויש אומרים, ש"הארכובה הנמכרת עם הראש" הוא עצם קטן הנקרא "ערוקם", שמבשר את החלק התחתון של הרגל עם החלק האמצעי דהיינו השוק. ארכובה זו היא איפוא הברך התחתונה, שכן "ברך" נקראת בארמית "ארכובה"; ואילו "הארכובה העליונה" הוא מקום חיבור השוק עם היד (הקולית), והיינו הברך העליונה (עיין "תוספות יום טוב").

בהמה שנחתכו רגליה — האחריות, **מין הארכובה ולמעלה**

ז' השוחט את הבהמה, ומצא בה שליא — נפש היפה תאכלנה, ואינה מטמאה לא טמאת אכלין, ולא טמאת גבלות. חשב עליה — מטמאה טמאת אכלין, אבל לא טמאת גבלות. שליא שיצתה מקצתה — אסורה באכילה; סימן ולד באשה, וסימן ולד בבהמה. המבפרת שהפילה שליא — ישליכנה לכלבים. ובמקדשין — תקבר. ואין קוברין אותה בפרשת דרכים, ואין תולין אותה באילן, מפני דרכי האמרי.

פ ר ק ח מ י ש י

א אותו ואת בנו נוהג בין בארץ, בין בחוצה לארץ, בפני הבית, ושללא בפני הבית, בחלון, ובמקדשין. כיצד?

פירוש ברטנורא

זה כגון שמרחיב מצד אחד ומצר מצד אחר, שאין העצם עגול, הלכך בעי לתרייהו: שחיטתו מטהרתו. לאבר המדולדל. ומותר אפילו באכילה: ואם לאו. שאין עור ובשר חופים את רובו, אין שחיטתו מטהרתו. ואע"ג דבהמה מותרת הוי אבר אסור משום ובשר בשדה טריפה, כדאמרין [דף ע"ג] להביא אבר ובשר המדולדלים. ואם נשבר העצם מן הארכובה ולמעלה במקום שעושה אותה טריפה, אם רוב בשר קיים, אבר ובהמה מותר. ואם לאו, אבר ובהמה אסור. ודין העוף כדן בהמה לדבר זה:

ז' שליא. כמין כיס שהעובר מונח בתוכו: נפש היפה. שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס: תאכלנה. ולא אמרין אבר מן החי הוא, אלא גם היא ניתרת בשחיטת האם: ואינה מטמאה. דלא חשיבא אוכל: ולא טומאת גבלות. אם מתה הבהמה: מטמאה טומאת אכלין. אם נעגה בטומאה, דמחשבה משויא ליה אוכל. אבל טומאת גבלות לא, דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא הוא: אסורה באכילה. ואע"ג דלא נפק אלא פורתא ופשיטא דכל מיחוי הולד לא היה שם, מכל מקום חיישין שמא באותו מקצת יצא ראש הולד והרי הוא כילוד: [הכי גרסין] סימן ולד באשה. וסימן ולד בבהמה: המבפרת. והו פטר רחם שלה: ישליכנה לכלבים. שאין קדושה בה. דאע"ג דאין שליא בלא ולד, הכא רובא לאו בת מקדשא היא, דדילמא נקבה הוות או נדמה הוה ולא קדוש: ובמקדשין. כגון בהמת שלמים שהפילה שליא: תקבר. דכיון דאין שליא בלא ולד, קדשה, דבין זכר ובין נקבה דנפיק מבהמת הקדש קדוש: בפרשת דרכים. מקום שהדרכים מתפרשים לשנים. ודרך המנחשים לקברה שם כדי שלא תפיל עוד: דרכי האמורי. ניוחש. וכתבי לא תעשה כמעשיהם:

ה' א אותו ואת בנו. האם והבן, או האם והבת. אבל האב עם הבן או עם הבת אינו אסור, דאיתו ואת בנו משמע מי שבנו כרוך אחריו, יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו: בין בארץ בין בחוצה לארץ. אידי דבעי למתני בין בחולין בין במקדשים, תנא נמי בארץ ובחוצה לארץ, אע"ג דלא איצטרך, דחובת הגוף היא וחובת הגוף נהוגת בין בארץ בין בחוצה לארץ: בפני הבית. בזמן שבית המקדש קיים: ושללא בפני הבית. דסלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דקדשים כתיב, בפני הבית נהוגת שלא בפני הבית לא ננהוג, קמשמע לן: בחולין ובמקדשים. בין ששניהם חולין או שניהם מקדשים, בין שאחד מהן חולין וחשני מקדשים. ומגלן דנהוג במקדשים, דכתיב (ויקרא כ"ב) שור או כבש או עז כי יולד וגו' ירצה לקרבן אשה, וכתבי בתריה ושור או שה אותו ואת בנו

משניות מבוארות – קהתי

בה קדושת בכורה. ואף על פי שאין שליא בלא ולד, מכל מקום רוב שליות אינן קדושות, שכן שמא נקבה היתה, ואם היה זכר, שמא היה זה משונה בצורתו שאינו קדוש בקדושת בכור. ובמקדשין — כגון בהמת שלמים שהפילה שליא, תקבר — אותה השליא, שהואיל ואין שליא בלא ולד הרי רוב שליות קדושות הן, שבין אם הולד זכר ובין אם הוא נקבה, קדוש הוא, ואין קוברין אותה — את השליא, בפרשת דרכים — שכן היה דרך המנחשים לקברה שם, שלא תפיל עוד, ואין תולין אותה באילן — שאף זה היה ממנהגי המנחשים וכל זה אסור, מפני דרכי האמרי — שהתורה הזהירה עליהם (ויקרא יח, א): "ובחוקותיהם לא תלכו".

באור משנה א

כתוב בתורה (ויקרא כב, כז): "וישור או שה אותו ואת בנו לא תשחט ביום אחד", מכאן אסור לשחט ביום אחד בהמה עם וולדה. ואף שכתוב "אותו ואת בנו", עיקר האיסור הוא באם ובנה או באם ובתה, שכן דרשו: "אותו ואת בנו" — מי שבנו כרוך אחריו, יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו. ברם, יש סוברים שאיסור זה נוהג אף בזכרים, כשירדע ודאי שזה אביו, והלכה היא שנוהג מספק אף בזכרים. ואין האיסור דווקא ב"אותו ואת בנו" אלא גם ב"בנו ואותו", שאף השוחט את הבן תחילה ואחר כך את אמו, חייב משום הלאו של "אותו ואת בנו". פרק זה בא ללמד כל פרטי הדינים של איסור זה.

א אותו ואת בנו — איסור שחיטת "אותו ואת בנו" ביום אחד, נוהג בין בארץ, בין בחוצה לארץ — שהרי איסור זה חובת הגוף הוא, בפני הבית — בזמן שבית המקדש קיים, ושללא בפני הבית — וגם בזמן שאין בית המקדש קיים, בחלון, ובמקדשין — בין בקרבות הנאכלים ובין בקרבות שאינם נאכלים, ולמדים זה מסמיכות הכתובים, שנאמר (ויקרא כב, כז): "שור או כבש או עז כי יולד... ירצה לקרבן אשה לה", ונסמך לו: "וישור או שה, אותו ואת בנו לא תשחט ביום אחד", הרי לימד הכתוב על אותו ואת בנו שנוהג במקדשין. ואין הבדל אם שניהם חולין, או שניהם קדשים, או אחד מהם חולין והשני קדשים, זה ששחט אחרון עובר משום "אותו ואת בנו". כיצד?

באור משנה ז

השוחט את הבהמה, ומצא בה שליא — כמין כיס שהעובר מונח בתוכו, נפש היפה — אדם שאינו איסטיס, תאכלנה — שאף השליא ניתרת בשחיטת האם, ואינה מטמאה לא טמאת אכלין — כלומר שאף על פי שמוותרת באכילה, אינה חשובה כאוכל לקבל טומאת אוכלים, ולא טמאת גבלות — שאם מתה הבהמה אין השליא מטמאה כבשר גבילה, לפי שאינה נידונה כבשר. חשב עליה — על השליא לאכול אותה, מטמאה טמאת אכלין — שמחשבתו עשאה אוכל, אבל לא טמאת גבלות — שלא הועילה מחשבתו אלא לעשותה אוכל אבל לא לעשותה בשר. שליא שיצתה מקצתה — לפני שחיטת הבהמה, אסורה באכילה — כל השליא, אף החלק שנשתייר ממנה בפנים, אסורה באכילה, לפי שחוששים, שמא באותה מקצת השליא יצא ראש הולד, והרי דינו כילוד שאינו ניתר בשחיטת האם (עיין משנה א): סימן ולד באשה — אם יצאה השליא, הרי זה סימן ולד באשה, והיא טמאה טומאת לידה, וסימן ולד בבהמה — שאין השליא שיצאה מקצתה ניתרת בשחיטת האם. המבפרת — בהמה לפני לידתה הראשונה, שהפילה שליא — והוה פטר רחם שלה, ישליכנה — את השליא, לכלבים — שאין

השוחט אותו ואת בנו חלין בחוץ — שניהם פשרים, והשני סופג את הארבעים; קדשים בחוץ — הראשון חזב ברת, ושניהם פסולים, ושניהם סופגים את הארבעים; חלין בפנים — שניהם פסולים, והשני סופג את הארבעים; קדשים בפנים — הראשון פשר, ופטור, והשני סופג את הארבעים, ופטור.

ב חלין וקדשים בחוץ — הראשון פשר, ופטור, והשני סופג את הארבעים, ופטור; קדשים וחלין בחוץ — הראשון חזב ברת, ופטור, והשני פשר, ושניהם סופגים את הארבעים; חלין וקדשים בפנים — שניהם פסולים, והשני סופג את הארבעים; קדשים וחלין בפנים — הראשון פשר, ופטור, והשני סופג את הארבעים, ופטור; חלין בחוץ ובפנים — הראשון פשר, ופטור, והשני סופג את הארבעים, ופטור; קדשים בחוץ ובפנים — הראשון חזב ברת, והשני פשר, ושניהם סופגים את הארבעים, ופטור.

פירוש ברטנורה

וגו': בחוץ. חוץ לעזרה: שניהם פשרים. משום דבעי למתני סיפא שניהם פסולים תנא רישא שניהם פשרים: והשני סופג את הארבעים. משום לאו דאיתא ואת בנו. ולא שני שחט את האם תחלה, ולא שני שחט את הבן תחלה. לא שני שחטניהו חד גברא, ולא שני שחטניהו שני גברי: הראשון חזב ברת. משום שחוטא חוץ. אבל השני פטור מן הכרת דכיון דנשחטה אמו שוב אינו ראוי הבן לישחט היום בפנים, דפסול משום מחוסר זמן, שאינו ראוי לשחטו ולהקריבו היום ואין חזב משום שחט בחוץ אא"כ ראוי לפנים, דכתב (ויקרא י"ז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו, הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ, ואי לא לא: ושניהם סופגים את הארבעים. הראשון משום שחט בחוץ, דכל חייב כריתות לוקין. והשני משום לאו דאיתא ואת בנו: חולין בפנים שניהם פסולים. משום חולין שנשחטו בעזרה: והשני סופג. משום אותו ואת בנו. אבל משום חולין בעזרה, אזהרת עשה היא (דברים י"ב) כי ירחק ממך המקום וזבחת, ברחוק מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה בקירוב מקום: קדשים בפנים כו' השני סופג. משום אותו ואת בנו. ופטור. משום מחוסר זמן:

ב חולין וקדשים בחוץ. דוקא נקט הראשון חולין והשני קדשים. וכן כל השניין במשנה דוקא נקט להו: והשני סופג. משום אותו ואת בנו: קדשים. בתחלה, ואח"כ חולין בחוץ: השני פשר. באכילה. ואידי דתנא פסול תנא כשר: ושניהם סופגים. ראשון משום שחט חוץ, ושני משום אותו ואת בנו: חולין וקדשים בפנים שניהם פסולים. ראשון משום חולין שנשחטו בעזרה, ושני משום מחוסר זמן: והשני סופג. משום אותו ואת בנו: חולין בחוץ ובפנים. הראשון בחוץ והשני בפנים: קדשים בחוץ ובפנים הראשון בברת. משום שחט בחוץ: ושניהם פסולים. ראשון משום ששחט בחוץ, ושני משום

משניות מבוארות — קהתי

ב אור משנה ב

חלין וקדשים בחוץ — השוחט אותו ואת בנו מחוץ לעזרה, והבהמה הראשונה היתה של חולין, והשנייה של קדשים, הראשון פשר — הבהמה שנשחטה ראשונה כשרה לגמרי, ופטור — והשוחטה פטור, שהרי לא עשה שום עבירה, והשני סופג את הארבעים — לוקה מלקות ארבעים משום הלאו של "אותו ואת בנו", ופטור — כדון קדשים שנשחטו בחוץ. קדשים וחלין בחוץ — השוחט אותו ואת בנו בחוץ, והבהמה הראשונה היתה של קדשים והשנייה של חולין, הראשון חזב ברת — על ששחט קדשים בחוץ, ופטור — הקרבן, משום שנשחט מחוץ לעזרה, והשני פשר — הבהמה השנייה מותרת באכילה, שהרי חולין היא, ושניהם סופגים את הארבעים — הראשון משום הלאו של שחיטת קדשים בחוץ, אם התרו בו למלקות, כמו שבארנו במשנה הקודמת, והשני משום הלאו של "אותו ואת בנו". חלין וקדשים בפנים — השוחט אותו ואת בנו בעזרה שבמקדש, והבהמה הראשונה היתה של חולין והשנייה של קדשים, שניהם פסולים — שתי הבהמות פסולות, הראשונה אסורה בהנאה משום חולין שנשחטו בעזרה, והשנייה קרבן פסול הוא משום מחוסר זמן, שלא היה ראוי להקריבה משום איסור "אותו ואת בנו", והשני סופג את הארבעים — משום הלאו של "אותו ואת בנו" — השוחט אותו ואת בנו בעזרה, והבהמה הראשונה היתה של קדשים והשנייה של חולין, הראשון פשר, ופטור — שלא היתה כאן כל עבירה, והשני סופג את הארבעים — משום הלאו של "אותו ואת בנו", ופטור — הבהמה השנייה אסורה בהנאה משום חולין שנשחטו בעזרה. חלין בחוץ ובפנים — השוחט אותו ואת בנו חולין, הראשון בחוץ והשני בעזרה, הראשון פשר, ופטור, והשני סופג את הארבעים — משום הלאו של "אותו ואת בנו", ופטור — משום חולין שנשחטו בעזרה. קדשים בחוץ ובפנים — השוחט אותו ואת בנו של קדשים, הראשון בחוץ והשני בפנים, הראשון חזב ברת — משום שחיטת קדשים בחוץ, ושניהם פסולים — הראשון משום קדשים שנשחטו בחוץ, והשני משום מחוסר זמן, שהרי לא ראוי היום להקריבה משום איסור "אותו ואת בנו", ושניהם סופגים את הארבעים — הראשון משום הלאו של שחיטת קדשים בחוץ,

השוחט אותו ואת בנו חלין בחוץ — שנשחטו שניהם מחוץ לעזרה, ושניהם פשרים — שתי הבהמות כשרות; שאף על פי שעבר על איסור, הברר מותר באכילה. ברם, יש סוברים שאסור לאכול את הברר בו ביום, שקנסוהו חכמים כדי שלא ייהנה ממעשה איסור. והשני — השוחט את הבהמה השנייה, בין ששחטה זה ששחט את הראשונה, ובין ששחטה אדם אחר, סופג את הארבעים — לוקה מלקות ארבעים משום הלאו של "אותו ואת בנו"; קדשים בחוץ — השוחט אותו ואת בנו של קדשים בחוץ, הראשון חזב ברת — השוחט את הבהמה הראשונה חזב ברת על ששחט קדשים מחוץ לעזרה. אבל השוחט את הבהמה השנייה פטור מן הכרת, שהרי משנשחטה הראשונה, שוב אין השנייה ראויה להישחט היום במקדש, משום איסור "אותו ואת בנו", שנמצא קרבן זה פסול משום מחוסר זמן, ואין אדם חייב משום שחוטא חוץ אלא בקדשים הראויים לבוא בפנים (מבואר במסכת זבחים פרק יג). ושניהם פסולים — שתי הבהמות נפסלו, משום קדשים שנשחטו בחוץ, ושניהם סופגים את הארבעים — השוחט הראשון לוקה משום שחוטא חוץ, אם התרו בו למלקות, שכל חייבי כריתות שהתרו בהם למלקות, הרי הם לוקים; ברם, כיון שלקה הרי הוא נפטר מידי כרת (מכות ג, טו); השני לוקה משום הלאו של "אותו ואת בנו". חלין בפנים — היו שתי הבהמות חולין ושחטום — אותו ואת בנו — בעזרה שבמקדש, ושניהם פסולים — אסורים בהנאה, שכל חולין שנשחטו בעזרה אסורים, והשני סופג את הארבעים — השוחט את הבהמה השנייה לוקה ארבעים, משום הלאו של "אותו ואת בנו", אבל הראשון פטור ממלקות, שאין עונש מלקות על שחיטת חולין בעזרה, משום שאין כאן אלא איסור עשה, שכתוב (דברים יב, כא): "כי ירחק ממך המקום... וזבחת", ודרשו: ברחוק מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה בקירוב מקום, והרי לאו הבא מכלל עשה, "עשה" הוא, ואין לוקים עליו. קדשים בפנים — היו שתי הבהמות קדשים, ושחטום — אותו ואת בנו — בעזרה, הראשון פשר — הקרבן הראשון כשר הוא, ופטור — והשוחט פטור, שהרי לא עבר שום עבירה, והשני סופג את הארבעים — משום הלאו של "אותו ואת בנו", ופטור — והקרבן שנשחט על ידי השני פסול הוא, משום מחוסר זמן, שהרי לא היה ראוי היום להקריבה, משום איסור "אותו ואת בנו".

פֶּרֶת, וְשִׁנְיָהּ פְּסוּלִים, וְשִׁנְיָהּ סוּפְגִים אֶת הָאֲרָבָעִים; חֲלִין בְּפָנִים וּבְחוּץ — הָרֹאשׁוֹן פְּסוּל, וּפְטוּר, וְהַשְּׁנִי סוּפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים, וְכֶשֶׁר; קֶדְשִׁים בְּפָנִים וּבְחוּץ — הָרֹאשׁוֹן כֶּשֶׁר, וּפְטוּר, וְהַשְּׁנִי סוּפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים, וּפְסוּל.

ג' הַשְּׁחֹטָה וְנִמְצָא טְרֵפָה, הַשְּׁחֹטָה לְעִבּוּדָה זָרָה, וְהַשְּׁחֹטָה פֶּרֶת חֲטָאָה, וְשׁוֹר הַנֶּסְקָל, וְעִגְלָה עֲרוּפָה — רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר, וְחַכְמִים מְחַיְבִין. הַשְּׁחֹטָה וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, וְהַנּוֹחֵר, וְהַמַּעֲקָר — פְּטוּר מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ. שְׁנִים שֶׁלֶקְחוּ פֶּרֶה וּבִנְיָה, אֵיזָה שֶׁלֶקַח רֹאשׁוֹן, יִשְׁחַט רֹאשׁוֹן; וְאִם קֶדֶם הַשְּׁנִי — זָכָה. שֹׁחֵט פֶּרֶה וְאַחֵר קֶדֶם שְׁנֵי בָנֶיהָ — סוּפֵג שְׁמוֹנִים. שֹׁחֵט שְׁנֵי בָנֶיהָ וְאַחֵר קֶדֶם שֹׁחֲטָה — סוּפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים. שֹׁחֲטָה וְאֵת בִּתְהָה וְאֵת בִּתְהָה — סוּפֵג שְׁמוֹנִים. שֹׁחֲטָה וְאֵת בִּתְהָה וְאֵת בִּתְהָה, וְאַחֵר קֶדֶם שֹׁחֲטָה אֶת בִּתְהָה — סוּפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים. סוּמְכּוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוּפֵג שְׁמוֹנִים.

פירוש ברטנורה

מחוסר זמן: וְשִׁנְיָהּ סוּפְגִים. ראשון משום שוחט חוץ, ושני משום אותו ואת בנו: קדשים בפנים ובחוץ. השני סופג משום אותו ואת בנו. ומשום שוחט חוץ לא לקי, דמיוסר זמן הוא ואינו מתקבל בפנים:

ג' פֶּרֶת חֲטָאָה. פרה אדומה. דלא לאכילה הוא: ושור הנסקל. לאחר שנגמר דינו. דקיימא לן דאסור בהנאה אפילו שחטו: ועגלה ערופה. דסבירא ליה דנאסרת מחיים ואפילו שחטה אסורה. ובגמרא מסיק דפרת חטאת ועגלה ערופה אינה משנה. דשניהן הויא שחיטתן שחיטה ראויה, וצריך להסיר מן המשנה דלא פטר בהו ר' שמעון: והכמים מחייבין. האי דמחייב חכמים בשוחט לעבודה זרה, לא שנו אלא ששחט ראשון לע"ז ובא שני ושחט לשלחנו לאכול, אבל ראשון לשלחנו ושני לע"ז, דבהך שחיטה בתייתא דמחייב עלה משום אותו ואת בנו אתי נמי דין קטלא עלויה, פטור ממלקות, דקם ליה בדרכה מנייה, דתרתיה לא עבדינן ביה. ופעמים שאפילו שחט ראשון לשלחנו ושני לע"ז חייב, כגון דאתרו ביה משום אותו ואת בנו ולא אתרו ביה משום ע"ז, דכיון דלא אתרו ביה משום ע"ז לא מיקטל, ולוקה משום אותו ואת בנו. והלכה כחכמים: ונתנבלה בידו. שלא מדעת: והנוחר. שתוחב הסכין בנחיריו וחותר: והמעקר. שעוקר הסימנים ממקום חיבורו ואינו שוחט: פטור. ואפילו לרבנן. ולא דמיא לשחיטה דלעיל, דהתם שחיטה מעליא איכא ודבר אחר גורם לה ליפסל, אבל הכא ליכא שחיטה כלל: איזה שלקח ראשון ושחט ראשון. אם באו לב"ש, שבא האחר לשחוט וחבירו מעכב עליו ואומר אני צריך יותר ממך, אנו אומרים להם הלוקח ראשון ושחט, שעל מנת כן לקח, שאילו לא מכרה בעל הבית לשני ועכבה לעצמו היה הלוקח שוחט. שכן שנינו בתוספתא, הלוקח מבעל הבית הוא קודם לבעל הבית, שעל מנת כן לקח: ואם קדם השני זכה. שהקדים בעצמו כדי שלא יבוא לידי איסור, ויש לו ריוח שאוכל היום כשר: סופג שמונים. דעל כל כן ששוחט עובר בלאו: סופג את הארבעים. דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת: שחטה ואת

משניות מבוארות – קהתי

— או שעקר את סימניה, פטור משום אותו ואת בנו — אף לדעת חכמים, שאין כאן שחיטה כלל; ופוסק הרמב"ם, שאם ניחר את הראשונה או שנתנבלה בידו, מותר לשחוט את השנייה. שְׁנִים שֶׁלֶקְחוּ פֶּרֶה וּבִנְיָה — שניים שקנו שתי בהמות, זה האם וזה וולדה, וכל אחד רצה לשחוט באותו יום, ובאו לדין, אֵיזָה שֶׁלֶקַח רֹאשׁוֹן, יִשְׁחַט רֹאשׁוֹן — זה שקנה ראשון ישחוט תחילה, והשני ימתין עד למחר, לפי שהמוכר לא מכר לשני אלא זכות שבידו, והוא עצמו לא היה יכול לשחוט לפני הלוקח הראשון, שכן הלוקח מבעל הבית, הוא קודם לבעל הבית, שעל מנת כן לקח (דש"י; ברסנווא). וְאִם קֶדֶם הַשְּׁנִי — ושחט תחילה, זָכָה — וימתין הראשון עד למחר. בגמרא מובאת ברייתא: "אם קדם השני, הרי זה זריז ונשכר, זריז — שהקדים בעצמו שלא יבוא לידי איסור, ונשכר — שאוכל היום כשר (גמרא ודש"י חולין פב, א). שֹׁחֵט פֶּרֶה וְאַחֵר קֶדֶם שְׁנֵי בָנֶיהָ — והתרו בו על כל אחד, סופג שמונים — על כל כן לוקה מלקות ארבעים שהואיל ושחט תחילה את האם, הרי עבר על הלאו של "אותו ואת בנו" בשחיטת כל אחד ואחד מן הבנים. שֹׁחֵט שְׁנֵי בָנֶיהָ — תחילה, וְאַחֵר קֶדֶם שֹׁחֲטָה — את האם, סופג אֶת הָאֲרָבָעִים — אינו לוקה אלא ארבעים, שלא עבר אלא בשחיטת האם בלבד. שֹׁחֲטָה — את הפרה, וְאֵת בִּתְהָה וְאֵת בִּתְהָה — ששחט את שלשתן זו אחר זו, סופג שמונים — שעבר פעמיים על איסור "אותו ואת בנו", פעם ראשונה כששחט את בתה של הפרה לאחר שחיטת הפרה, ופעם שנייה כששחט את בת בתה לאחר שחיטת בתה שהיא אמה. שֹׁחֲטָה וְאֵת בִּתְהָה — והרי לא עשה שום איסור, שאינו אסור אלא ב"אותו ואת בנו" ולא באותו ואת כן בנו, וְאַחֵר קֶדֶם שֹׁחֲטָה אֶת בִּתְהָה — אף על פי שעבר בשחיטה זו על שני איסורים: על "אותו ואת בנו" משום האם שלה, ועל "בנו ואותו" משום הבת שלה (בת בתה) שכבר נשחטה, סופג אֶת הָאֲרָבָעִים — אינו לוקה אלא ארבעים, שלא שחט באיסור אלא בהמה אחת, והרי אין כאן אלא לאו אחד והתראה אחת ומעשה אחד (דש"י). סוּמְכּוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סוּפֵג שְׁמוֹנִים — הואיל

אם התרו בו למלקות, והשני משום הלאו של "אותו ואת בנו". חֲלִין בְּפָנִים וּבְחוּץ — השוחט אותו ואת בנו של חולין, ראשון בעזרה ושני בחוץ, הָרֹאשׁוֹן פְּסוּל — אסור בהנאה משום חולין שנשחטו בעזרה, וּפְטוּר — שלא עבר אלא על איסור עשה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, וְהַשְּׁנִי סוּפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים — משום הלאו של "אותו ואת בנו", וְכֶשֶׁר — אף על פי שעבר על איסור "אותו ואת בנו" הבהמה מותרת לאכילה. קֶדְשִׁים בְּפָנִים וּבְחוּץ — השוחט אותו ואת בנו של קדשים, הראשון בפנים והשני מחוץ לעזרה, הָרֹאשׁוֹן כֶּשֶׁר, וּפְטוּר — שנעשה כהלכה, וְהַשְּׁנִי סוּפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים — משום הלאו של "אותו ואת בנו", וּפְסוּל — משום קדשים שנשחטו בחוץ.

באור משנה ג

הַשְּׁחֹטָה — אותו ואת בנו, וְנִמְצָא טְרֵפָה — שאחד מהם הוא טריפה; או הַשְּׁחֹטָה לְעִבּוּדָה זָרָה — את הבהמה הראשונה, ובא חברו ושחט את השנייה, וְהַשְּׁחֹטָה פֶּרֶת חֲטָאָה — ששחט אותו ואת בנו, ואחד מהם היתה פרה אדומה, וְשׁוֹר הַנֶּסְקָל — או שהיה שור שנגמר דינו להיסקל, וְעִגְלָה עֲרוּפָה — או עגלה שהוזמנה לעריפה, רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר — בכל אלו משום "אותו ואת בנו", שסובר רבי שמעון ששחיטה שאינה ראויה לאכילה אין שמה שחיטה, ואין איסור "אותו ואת בנו" נוהג אלא בשחיטה בלבד, שכתוב בו: "לא תשחטו", וְחַכְמִים מְחַיְבִין — בכל אלו משום הלאו של "אותו ואת בנו", שסוברים הם, שאף על פי ששחיטתם של כל אלו אינה ראויה לאכילה, מכל מקום שחיטה היא, ועוברים עליה משום "אותו ואת בנו". והלכה כחכמים. בָּרַם, השוחט אותו ואת בנו, ושחט את השנייה לעבודה זרה, פטור משום "אותו ואת בנו", שהרי נתחייב בנפשו ("קם ליה בדרכה מנייה"). אבל אם לא התרו בו משום עבודה זרה והתרו בו משום "אותו ואת בנו", הריהו לוקה (דמב"ט). הַשְּׁחֹטָה — אותו ואת בנו, וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ — שנפסלה הבהמה הראשונה או השנייה בשחיטה כגון כשהייה או בדרסה וכיוצא בזה, וְהַנּוֹחֵר — או הנוחר אחת מהן, שדקר אותה בגרונה או בנחיריה, וְהַמַּעֲקָר —

בִּאֲרֵבְעָה פְּרָקִים בִּשְׁנֵה הַמוֹכֵר בְּהֶמָּה לְחִבְרוֹ צָרִיד לְהוֹדִיעוֹ: אִמָּה מִכְרָתִי לְשָׁחוּט, בְּתָה מִכְרָתִי לְשָׁחוּט; וְאִלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרֹן שֶׁל הַחֹג, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֵרָתָהּ, וְעֶרֶב רִאשׁ הַשָּׁנָה; וּבְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: אֵף עֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּגָלִיל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתִי? בְּזֶמֶן שֶׁאֵין לוֹ רוּחַ, אֲכָל יֵשׁ לוֹ רוּחַ, אֵין צָרִיד לְהוֹדִיעוֹ. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּמוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחֹתֶן וְאֶת הַבֶּת לְפֶלֶה — שְׁצָרִיד לְהוֹדִיעוֹ; בִּידוּעַ שְׁשֻׁנֵיהֶם שׁוֹחֲטִין בְּיוֹם אֶחָד.

ד בִּאֲרֵבְעָה פְּרָקִים אֵלּוּ, מִשְׁחִיטִין אֶת הַטֶּבֶחַ בַּעַל כְּרָחוֹ. אֲפִילוּ שׁוֹר אֶלֶף דִּינָרִין, וְאֵין לוֹ לְלוֹקֵחַ אֶלָּא דִּינָר — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְשָׁחוּט. לְפִיכָךְ, אִם מֵת — מֵת לְלוֹקֵחַ. אֲבָל בִּשְׁאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן, לְפִיכָךְ, אִם מֵת — מֵת לְמוֹכֵר.

פירוש ברטנורא

בתה ואח"כ את בת בתה. יש כאן שני אותו ואת בנו: שחטה ואת בת בתה. אין כאן עדיין איסור. ואח"כ שחט את בתה. ויש בשחיטה זו שני איסורים, אותו ואת בנו משום אמה, ובנו ואותו משום בתה של זו שכבר נשחטה: סופג ארבעים. דהד לאו הוא וחדא התראה וחד מעשה: כוונתו אומר סופג שמונים. דסבירא ליה לסומכוס דמחייב בהתראה אחת ובלאו אחד שתי מלקיות. והוא הדין לרישא דקתני שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג ארבעים, לסומכוס סופג שמונים. וכך היא בתוספתא, שחט חמשה בניה ואח"כ שחטה סומכוס אומר משום ר"מ חייב משום חמשה לאוין: בארבעה פרקים בשנה. דרך ישראל לעשות סעודות בארבעה פרקים הללו, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד, לפיכך המוכר בהמה לחבירו ומכר תחלה אמה או בתה בו ביום, צריך שיאמר לשני דע לך שהיום מכרתי אמה לשחוט או בתה מכרתי לשחוט, שמא כבר נשחטה: כיום טוב האחרון של חג. היו מרבים בשמחה מפני שרגל בפני עצמו הוא וחביב עליה. והאי דלא חשיב ערב יום טוב ראשון של חג, משום דכולי עלמא טרידי בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה: אף ערבי יום הכיפורים בגליל. ולא ביהודה ובשאר ארצות, שלא היו אוכלים ערב יום הכיפורים אלא בשיר עוף ודגים כדמכא בבראשית רבה גבי ההוא חיימא דבן גונא: בזמן שאין לו ריוח. הפסק בינתיים, שמכר האם היום: אבל יש לו ריוח. שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום: אין צריך להודיעו. שאני אומר אתמול שחטה הראשון. פירוש אחר, בזמן שאין לו ריוח שהוא נחפו ומחיר לקנות שמראה שרוצה לשחוט היום. אבל יש לו ריוח שאינו נחפו בקנייתו, אינו חייב להודיעו, דשמא לצורך יום אחר הוא קונה. ורבי יהודה לפרושי מלתיה דת"ק אתי ולא לאפלוני עליה: ומוודה ר' יהודה. אע"פ שלקח זה היום וזה למחר. ולפירוש השני, אף על פי שאינו נחפו ומחיר לקנות: את האם לחתן ואת הבת לכלה. אורחא דמלתא נקט, דאורחא ארעא לעשות סעודה טפי בבית החתן מבבית הכלה, הלכך האם לחתן שהיא גדולה, והבת שהיא קטנה לכלה:

ד משחיטין את הטבח בעל כרחו. שאם קיבל דינר מלוקח ליתן לו בדינר בשיר: אפילו שור שוה אלף זוז. שוחטו בעל כרחו, אף על פי שאין לו לוקחים לשאר הבשר. לפי שדבר תורה מעות קונות ומעות שקיבל המוכר הדינר קנה הלוקח הבשר. ולא תקנו חכמים שמישיבה קונה ולא מעות אלא גזירה שמא יאמר לו מוכר לקונה נשרפו חטיף בעליה. דאי מוקמת להו לפירי באחריות הלוקח משנתן המעות, אי מתרמי דליקה בבית המוכר שהפירות שם לא טרח לאצוליהו. אבל לאחר שמשך מסתמא ממנו להו לביתו. ובארבעה פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה שהמעות קונות: לפיכך אם מת מת ללוקח. ומפסיד לדינר שהרי ברשותו מת: אינו כן. דבעינן משיכה וכל זמן שלא משך חזר בו הטבח:

משניות מבוארות – קהתי

— של הפרה, לפלה — מכר לכלה היום, שצריך להודיע — לכלה, שמכר את האם לחתנה; שכן בידוע ששניהם שוחטין ביום אחד — שמן הסתם שניהם קנו את הבהמות לסעודת הנישואין. — הרמב"ם מבאר ענין "אין לו ריוח" בדרך אחרת (עין הל' שחיטה יב, טו).

באור משנה ד

אגב המשנה הקודמת הובאה כאן משנה זו, אף שאין לה כל קשר לדיני פרקנו, לפי שהיא עוסקת בהלכה הנוהגת באותם ארבעת הפרקים שנפרטו במשנה הקודמת. בִּאֲרֵבְעָה פְּרָקִים אֵלּוּ — היינו ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה, מִשְׁחִיטִין אֶת הַטֶּבֶחַ בַּעַל כְּרָחוֹ — כופים את הטבח לשחוט, כמו שמשנתנו מפרשת והולכת: אפילו שור שנה אלף דינרין, ואין לו ללוקח אלא דינר — שאם קיבל הטבח דינר מהלוקח, כדי לתת לו מן השור בדינר בשיר, אף על פי שהשור שווה אלף דינרים, ואין לו לקוחות על שאר הבשר, כופין אותו לשחוט — את השור ולתת ללוקח בשיר בדינר שקיבל ממנו. הטעם הוא, לפי שמעונו קנו לו בבשר השור עד שיעור דינר, והרי הוא משותף בנוף הבשר. ואף על פי שתיקנו חכמים שמישיבה קונה ולא מעות (עין בבא מציעא ד, א), בארבעה פרקים אלו, מפני כבודם וחשיבותם של החגים הללו, העמידו חכמים דבריהם על דין תורה שהמעות קונות. לְפִיכָךְ, אִם מֵת — השור קודם שישחטנו, מֵת לְלוֹקֵחַ — שמפסיד דינרו, שכן אומרים לו: טול דינרך מבשר הנבילה. אֲבָל בִּשְׁאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה אֵינוֹ כֵּן — אין כופים את הטבח לשחוט, ויכול הוא לחזור בו מן המכירה כל זמן שלא משך הלוקח את הבשר, כפי שתיקנו חכמים שמישיבה קונה ולא מעות, לְפִיכָךְ, אִם מֵת — השור, מֵת לְמוֹכֵר — וגובה ממנו הלוקח את הדינר שנתן לו.

ועבר שני איסורים של שני שמות, דהיינו "אותו ואת בנו" ו"בנו ואותו", כפי שבארנו לעיל. בִּאֲרֵבְעָה פְּרָקִים בִּשְׁנֵה — בארבעה זמנים המפורטים להלן, המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו — ללוקח: אִמָּה מִכְרָתִי לְשָׁחוּט, או: בְּתָה מִכְרָתִי לְשָׁחוּט — כדי שימתין הלוקח ולא ישחט עד למחר; והטעם הוא, לפי שבארבעה פרקים אלו היו רגילים להרבות בסעודה, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא כדי לשחטה מיד, הלכך המוכר בהמה לחברו לאחר שמכר באותו יום את אמה או בתה צריך להודיעו על כך, שמא כבר נשחטה, ואסור לו לשחוט עד למחר. וְאִלּוּ הֵן — ארבעת הפרקים: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרֹן שֶׁל הַחֹג — הסוכות, שהיו מרבים ביום טוב זה בשמחה, מפני שהוא יום טוב בפני עצמו וחביב עליהם, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח — שהיו מרבים בסעודה, כדי שיהיו הפסחים נאכלים על השבוע; ויש אומרים, לפי שהוא יום גאולה ויציאה לחרות, וְעֶרֶב עֲצֵרָתָהּ — חג השבועות, שמפני שאינו אלא יום אחד, חביב היה בעיניהם, ואף משום שהוא יום מתן התורה, וְעֶרֶב רִאשׁ הַשָּׁנָה — שהיו מרבים בסעודה לסימן טוב ולכבוד החג; וּבְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי — שהיה אומר: כל האוכל ושותה בתשיעי כאלו התענה תשיעי ועשירי, אף ערבי יום הכיפורים בגליל — שהיו מרבים שם לאכול בערב יום הכיפורים בשיר בהמה. ברם, ביהודה ובמקומות אחרים לא היו אוכלים בערב יום הכיפורים אלא בשיר עוף ודגים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתִי — צריך להודיעו? בְּזֶמֶן שֶׁאֵין לוֹ רִנָּח — של זמן, דהיינו שמכר גם לראשון בערב החג את האם או את הבת, אֲכָל יֵשׁ לוֹ רִנָּח — שמכר לראשון אתמול, אֵין צָרִיד לְהוֹדִיעוֹ — ללוקח היום, שמן הסתם זה שקנה אתמול שחט כבר אתמול. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּמוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחֹתֶן — שמכר פרה לחתן אתמול, וְאֶת הַבֶּת

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף סד עמוד ב: מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב**, ודאי נחלקו רבנן ורבי יהודה אף בדין בעלי חיים נדחין, ומוכח כן מלשונן של רבי יהודה שנקט 'ועוד', דהיינו שרבי יהודה חולק על רבנן בדבר נוסף וסובר שבעלי חיים נדחין, ומוכח שרבנן סוברים שבעלי חיים אינן נדחין, ובא רבי יהודה לומר שאף בזה חלוק אני עליכם, ואני סובר שבעלי חיים נידחין, ולפיכך השני מהזוג הראשון שהוא דחוי דינו שימות, והשני מהזוג השני יקרב, ואכן יאמר רב, **אֵלֶּיכָא דְרַבִּי יְהוּדָה לֹא קָא אָמִינָא** - שלא אמרתי את דברי לפי רבי יהודה, אלא **כִּי אָמִינָא אֵלֶיכָא דְרַבָּנָן** - אמרתי לפי רבנן הסוברים שבעלי חיים אינן נדחין.

ממשיכה הגמרא להקשות מהמשנה: **בְּשִׁלְמָא** - יהיה מובן לרַב, דְּבָהָא - שבנידון זה, איזה שני יקרב למזבח, אם מזוג ראשון או מזוג שני **פְּלִיגִי** [-נחלקו] **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן** בסיפא של המשנה, ומובן מדוע רבי יהודה נקט בסיפא לשון 'ועוד', כיון שבא להוסיף לחלוק על רבנן בדין נוסף, **אֵלֶּא לְרַבִּי יוֹחָנָן** הסובר שאף לרבנן בעלי חיים נדחין, וכוונתם במשנה שהשני מהזוג הראשון ירעה, אם כן קשה, **בְּמֵאֵי פְּלִיגִי** - במה נחלקו רבי יהודה ורבנן בסיפא בנוסף על מה שנחלקו ברישא. **אָמַר רַבָּא, הָא אָמְרִינָן** - הרי כבר אמרנו לעיל **דִּיִּיקָא מִתְּנִיתִין בְּיוֹתֵיהּ דְרַב** - שהמשנה מדויקת כמו רב, וגם מכאן יש לדייק מהמשנה כדברי רב.

הגמרא מוסיפה להקשות ממשנתנו על רב: **הֲנֵן** במשנה, שלדעת חכמים השעיר הנוטר ירעה עד שיסתאב, ואינו הולך למיתה כשאר חטאת שכיפרו בעליה באחרת, משום **שְׂאִין חֲטָאת צִבּוּר מֵתָהּ**, ומדויק מכך, שדווקא בחטאת צבור הדין כן, **הָא דִּיִּחִיד** - אבל בחטאת שהפריש אדם לחטאתו, **בְּכִי הָאֵי גְּוִינָא** - באופן כזה שכפרו בעליה באחרת, הדין הוא ש**מֵתָהּ** הנוטרת ולא צריך שתרעה עד שתסתאב. ומקשה הגמרא, **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן** שפירש כוונת חכמים ששעיר שני מזוג ראשון ירעה, מובן לשון המשנה 'שֵׂאִין חֲטָאת צִבּוּר מֵתָהּ', שאילו היתה חטאת זו של יחיד, דינה היה למיתה, שהרי היא נחשבת כחטאת אבודה, כיון שרבי יוחנן סובר **בְּדְרַבִּי אָבָא אָמַר רַב**, לגבי מחלוקתם של רבי ורבנן (תמורה כב:) במפריש בהמה לחטאת ואבדה הבהמה, והפריש בהמה אחרת תחתיה לחטאת, ולאחר מכן נמצאה הראשונה, וכעת שתיהן עומדות בפנינו והקריב את אחת מהן. נחלקו רבי ורבנן מה דינה של הבהמה הנוטרת, רבי סבר שהבהמה הנוטרת תמות, כיון שהיא בכלל חטאת שכפרו בעליה באחרת ודינה למיתה כשאר חטאות המתות. אבל חכמים סוברים שאין דינה למיתה אלא תרעה עד שתסתאב, משום שהכלל שחטאת שכפרו בעליה באחרת למיתה אינו אלא באופן שנמצאה האבודה אחרי שנתכפרו הבעלים בחברתה, אך אם נמצאה לפני כפרת הבעלים, אף שהבעלים הפריש כבר אחרת במקומה, אין דינה למיתה אלא תרעה עד שתסתאב. ועל זה מצינו **דְּאָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַב**,

דף סד עמוד ב: כי קאמר אליבא דרבנן. מדקאמר ר' יהודה ועוד לאשמועינן דבעלי חיים נדחין מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרי שני שבזוג ראשון קרב דבעלי חיים אין נדחין ושני שבזוג שני ירעה שאין חטאת צבור מתה ואתא לאיפלוגי עליהו בתרתי דקא אמריתו אין חטאת צבור מתה אני אומר תמות ועוד לא בזה שאמרתם עליו ירעה אני אומר ימות אלא הוא יקרב ושני שבזוג ראשון ימות: **בשלמא לרב בהא פליגי רבי יהודה ורבנן**. בהאי ועוד דסיפא: **אלא לרבי יוחנן**. דאמר רבנן נמי בשני שבזוג ראשון אמרו ירעה במאי פליג ר' יהודה עליהו בהך סיפא דקתני ועוד: **בשלמא לר' יוחנן**. דאמר ירעה דמתניתין אשני שבזוג ראשון קאמר משכחת לה דאילו דיחיד כי האי גוונא תמות משום חטאת שכפרו בעליה: **בדרבי אבא**. דאמר במסכת תמורה (דף כג.) גבי פלוגתא דרבי ורבנן שנחלקו במפריש חטאתו ונאבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות דקאמר ר' מתכפר באחת מהן והשניה תמות וחכמים אומרים אין חטאת שכפרו בעליה מתה אלא שנמצאת לאחר שכפרו הבעלים אבל נמצא קודם כפרה ולאחר הפרשה רועה ואמר ר' אבא עליה הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה דהיינו

שניה שהופרש אחרון אבודה מתה שכך נאמרה הלכה למשה מסיני חטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת הראשונה מתה לא נחלקו אלא שנתכפר בראשונה והשניה עומדת ובהא פליגי רבי סבר מפריש לצורך תשלומי אבוד כאבוד דמי ורבנן סברי לאו כאבוד דמי וגבי מתניתין דהכא בשלמא לר' יוחנן דאמר שני שבזוג ראשון קתני מתניתין ירעה היינו דידיב טעמא משום דאין חטאת צבור מתה הא דיחיד תמות דהוה ליה נתכפר בשאינה אבודה והדחוייה קיימת והכל מודים שמתה:

קעב ראש השנה דף ג עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון)

1 אחר מיתת אהרן (במדבר כא א) וַיִּשְׁמַע הַכֹּהֲנִים מִלִּפְתֵּי הַיְּהוָה
2 כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל. ודרשו חכמים, מה
3 שְׁמוּעָה שָׁמַע מֶלֶךְ עֶרֶד שֶׁבִּגְלָלָה יֵצֵא לְהִילָחֵם, שָׁמַע שְׁמַת אֲהֲרֹן
4 וְנִסְתַּלְּקוּ עִמּוֹ עֲנֵי כְּבוֹד, וּבְכִסּוּר נִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל,
5 וְהֵינִי דִּכְתִּיב קוֹדֵם לַפֶּסֶק זֶה, כְּשֵׁמַת אֲהֲרֹן (במדבר כ כט) וַיִּרְאוּ כָּל
6 הָעָדָה כִּי נָזַע אֲהֲרֹן, וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֵל תִּקְרִי וַיִּרְאוּ שְׂרָאוֹ אֵת
7 מִיתָתוֹ, שֶׁהָיָה מֵת בְּרָאשׁ הָהָר, אֵלָּא וַיִּירְאוּ, שֶׁהֵם נִרְאוּ עַל יְדֵי
8 אַחֲרִים, וְזֶה עַל יְדֵי נִסְתַּלְּקוּ מֵהֶם עֲנֵי הַכְּבוֹד נִתְּגַלוּ. וּבְדִרְשֵׁי
9 לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, כִּי מִשְׁמַשׁ בַּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה בְּאִרְבַּע לְשׁוֹנוֹת
10 – בְּאַרְבַּע פִּירוּשִׁים שׁוֹנִים, אִי – אִם. דִּילֻמָּא – שְׂמַא. אֵלָּא – סוֹתָר
11 אֵת הַנֶּאֱמָר קוֹדֵם לָכֵן. דְּהָא – שֶׁהָיָה וְכִי הַנֶּאֱמָר בַּפֶּסֶק כִּי גֹעַ
12 אֲהֲרֹן הוּא מַלְשׁוֹן דְּהָא שְׂמַת אֲהֲרֹן הִיא עֲדִין סִיחּוֹן קִיִּים, וּמִיתָת אֲהֲרֹן
13 קִדְמָה לְתוֹכַחַת מִשָּׁה, וְאִם כֵּן בְּהִכְרַח שְׁאִין מוֹנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם
14 מִתְּשֵׁרִי.
15 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְדַחֲוֹת אֵת הָרֵאִיָּה שִׁסְחּוֹן הִיא קִיִּים כְּשֵׁמַת אֲהֲרֹן.
16 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִי דְמִי – הָאֵם יֵשׁ לְדַמּוּת אֵת הַנֶּאֱמָר בְּמִשָּׁה
17 לְנֶאֱמָר בְּמִיתָת אֲהֲרֹן. הָתֵם – בְּמִיתָת אֲהֲרֹן. נֶאֱמָר 'בְּנֻעַן' – וַיִּשְׁמַע
18 הַכְּנַעֲנִי, הָקָא – בְּתוֹכַחַת מִשָּׁה, נֶאֱמָר 'אֲחֵרִי הִכְתוּ אֵת סִיחּוֹן',
19 וּמִנֵּץ שְׁהִיָּה סִיחּוֹן קִיִּים בּוֹמֵן שְׁמַת אֲהֲרֹן.
20 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: תָּנָא בְּרֵייתָא, הוּא סִיחּוֹן הוּא עֶרֶד הוּא בְּנֻעַן,
21 שְׂאוֹתוֹ מֶלֶךְ הִיָּה, וְנִקְרָא 'סִיחּוֹן' עַל שֵׁם שְׂדוּמָה לְסִיחִי בְּמִדְבָּר,
22 שְׁהוּא קַל בְּרַגְלֵיו, וְנִקְרָא 'בְּנֻעַן' עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ שֶׁמֶלֶךְ בְּאַרְץ כְּנַעַן,
23 וְמָה שְׁמוֹ הָאֲמִתִּי, עֶרֶד שְׁמוֹ. אֵיכָא דְאָמַר, נִקְרָא 'עֶרֶד' שְׂדוּמָה
24 לְעֶרֶד בְּמִדְבָּר – חֲמוֹר הֵבֵר, וְהוּא פֶּרָא הָרְגִיל לְרוֹץ בְּמִדְבָּרֵי, וְ
25 נִקְרָא 'בְּנֻעַן' עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וְמָה שְׁמוֹ, סִיחּוֹן שְׁמוֹ. וְאִם כֵּן יֵשׁ
26 לְהוֹכִיחַ שְׁקִדְמָה תּוֹכַחַת מִשָּׁה לְמִיתָת אֲהֲרֹן שְׁהִיתָה בְּשַׁע שְׁהִיָּה
27 סִיחּוֹן קִיִּים.
28
29 *

30 הַגְּמָרָא הוֹכִיחָה שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה לְמִנֵּץ הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם אִינוּ
31 יִכּוֹל לְחַלּוֹל בְּחֻדוּשִׁים שְׁבִין אֲב לִשְׁבֹּט, וְעֵתָה דְנָה הַגְּמָרָא מִדּוּעַ אִין
32 לֹמַר שְׁחַל בְּחֻדוּשִׁים שְׁבִין שְׁבֹט לֹאֵב חוּץ מִנִּסְיוֹן. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא:
33 וַאֲיָמָא – וְשִׁמָּא נֶאֱמָר שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה לְמִנֵּץ הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם,
34 בְּאִיָּה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא סִלְקָא דְעֵתָה, דְּכִתְיִב (שְׁמוֹת מ יז) וַיְהִי
35 בְּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן, בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית, בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ, הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, וְכִתְיִב
36 (במדבר יא) וַיְהִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, נִעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן
37 הָעֶרְתָּ, מִדְּקָא – מִכָּךְ שְׁעוֹסֵק הַכְּתוּב בְּהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן שְׁהִיָּה בְּנִיָּין,
38 וְקָרִי לָהּ, שָׁנָה שְׁנִית. וְקָאִי – וְעוֹסֵק הַכְּתוּב בְּהַעֲלוֹת הָעֵנָן שְׁהִיָּה
39 בְּאִיָּה, וְקָרִי לָהּ גַּם שָׁנָה שְׁנִית, מִכָּלֵל דְּרָאשׁ הַשְּׁנָה לֹאֵב בְּחֻדוּשׁ אִיָּיר
40 הוּא, שְׁאֵם הִיָּה כֵּן, נִמְצָא שְׁהַעֲלוֹת הָעֵנָן שְׁהִיָּה אַחֵר הַקְּמַת
41 הַמִּשְׁכָּן, הִיָּה בְּשַׁנָּה הַשְּׁלִישִׁית לִיצִיאַת מִצְרַיִם, וְלֹא בְּשַׁנָּה הַשְּׁנִית.
42 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וַאֲיָמָא שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה בְּסִינֵן. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא
43 סִלְקָא דְעֵתָה, דְּכִתְיִב בְּבִיאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהָר סִינֵי (שְׁמוֹת יט א) בְּחֹדֶשׁ
44 הַשְּׁלִישִׁי, לְצִאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְאִם אִתָּא – וְאִם אֲכֹן
45 רָאשׁ הַשְּׁנָה בְּחֻדוּשׁ סִינֵן, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי 'בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצִאֵת' וְגו'
46 מִיבְּעֵי לִיָּה.
47 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וַאֲיָמָא שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה בְּתַמּוּן, וַאֲיָמָא – אִו נֶאֱמָר
48 שְׁבָבָה, וַאֲיָמָא בְּאֲדָר.
49 מִחֲמַת קוּשִׁיּוֹת אִלוּ מִבִּיָּאָה הַגְּמָרָא מִקּוֹר אַחֵר לִכָּךְ שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה
50 לְמַלְכִּים הוּא בֹא' נִסְיוֹן: אֵלָּא אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מְהֵבָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ

51 זֹאת, בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹמֹה נֶאֱמָר (דְּבָרִי הַיָּמִים ב ג ב), וַיִּחַל
52 לְבִנּוֹת בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בְּשָׁנָה אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ. וְיֵשׁ לְבָרֵר, מָא
53 'בְּשָׁנָה', שְׁהוֹסִיף הַכְּתוּב, לֹאֵב – הָאֵם אִין הַכּוּוֹנָה, שְׁהַחֲדוּשׁ הַשְּׁנִי
54 (אִיָּיר) הוּא חוֹדֶשׁ שְׁנִי לִירַח שְׁמוּנִין בּוֹ לְמַלְכוּתוֹ – לְחֻדוּשׁ נִסְיוֹן
55 שְׁמַמְנוּ מוֹנִים שְׁנוֹת מַלְכוּת שְׁלֹמֹה, וּמִכָּאֵן שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה לְמַלְכִּים
56 בֹא' נִסְיוֹן.
57 מְתִקְיָה לָהּ רַבִּינָא, וַאֲיָמָא שְׁבָשְׁנִי הֵינִי בְּיוֹם שְׁנִי בְּחֹדֶשׁ. דּוּחָה
58 הַגְּמָרָא: אִי אִפְשָׁר לֹמַר כֵּן, דָּאֵם כֵּן, 'שְׁנִי בְּחֹדֶשׁ' בְּחֹדֶשׁ הָיָה כְּתִיב
59 בִּיָּה – הִיָּה הַכְּתוּב אוֹמַר בְּפִירוּשׁ שְׁנִי בְּחֻדוּשׁ.
60 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וַאֲיָמָא שְׁבָשְׁנִי הֵינִי בְּשָׁנָה בְּשָׁנָה – בְּשָׁנִי לִימִי
61 הַשְּׁבוּעָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא: מִחֲמַת שְׁנֵי טַעְמִים אִין לֹמַר כֵּן, חֲדָא, דְּלֹא
62 אֲשַׁבְּחֵן שְׁנֵי בְּשָׁנָה דְּכִתְיִב – לֹא מִצְּאֵנוּ שִׁזְכִּיר הַכְּתוּב אֵת הַיּוֹם
63 בְּשָׁבוּעָה. וְעוֹד, מְקִישׁ שְׁנֵי בְּתָרָא – 'בְּשָׁנִי' הָאֲחֵרוֹן, לְשָׁנִי קָמָא –
64 לְבֻחֻדוּשׁ הַשְּׁנִי' הַנֶּאֱמָר בְּתַחֲלִילָה, מָה 'שְׁנִי' קָמָא, מִפּוֹרֶשׁ שְׁהוּא
65 חֲדָשׁ שְׁנִי, אָף שְׁנֵי בְּתָרָא פִירוּשׁוֹ חֲדָשׁ שְׁנִי, וְהֵינִי שְׂאִיָּיר הוּא
66 הַחֻדוּשׁ הַשְּׁנִי לְחֻדוּשׁ שְׁמַמְנוּ מִתְּחִילִים לְמַנּוֹת שְׁנוֹת הַמַּלְכִּים.
67 הַגְּמָרָא מְבִיָּאָה בְּרֵייתָא הַמּוֹכִיחָה שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה לְמַלְכִּים בֹּא' נִסְיוֹן,
68 מִהַפְּסוּקִים שְׁהוּבָאוּ לְעִיל: תָּנָא בְּוִוְתִּיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, שְׁשֻׁנִי
69 בְּרֵייתָא, מִנִּיין שְׁאִין מוֹנִין לָהֶם לְמַלְכִּים אֵלָּא מִנִּיין, שְׁנֵי אֲמַר (מַלְכִּים
70 א' כ) וַיְהִי בְּשָׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצִאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם
71 מִצְרַיִם וְגו', הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל, הוֹקְשָׁה
72 מַלְכוּת שְׁלֹמֹה לִיצִיאַת מִצְרַיִם, מָה יִצִּיאַת מִצְרַיִם מִנִּסְיוֹן אָף מַלְכוּת
73 שְׁלֹמֹה מִנִּסְיוֹן. וְכִתְיִב (במדבר לג לח) וַיִּזְעַל אֲהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵל ה' הָהָר עַל
74 פִּי ה' וְגו', וְכִתְיִב (דְּבָרִים א ג) וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂרֵי עוֹשֵׁר
75 חֲדָשׁ, מִכָּאֵן שְׁאִין רָאשׁ הַשְּׁנָה לְמִנֵּץ שְׁנוֹת יִצִּיאַת מִצְרַיִם בִּין
76 חוֹדֶשׁ אֲב לְחֻדוּשׁ שְׁבֹט. וְכִתְיִב (דְּבָרִים ד) אֲחֵרִי הִכְתוּ אֵת סִיחּוֹן וְגו',
77 וַאֲמַר (במדבר כא א) וַיִּשְׁמַע הַכֹּהֲנִים מִלִּפְתֵּי הַיְּהוָה, וַאֲמַר וַיִּרְאוּ כָּל הָעָדָה כִּי
78 נָזַע אֲהֲרֹן וְגו', הָרִי שְׁמִיתָת אֲהֲרֹן בֹּאֵב קִדְמָה לְדְבָרִי מִשָּׁה בְּשִׁבֹּט.
79 וַאֲמַר (שְׁמוֹת מ יז) וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית וְגו', וַאֲמַר
80 (במדבר יא) וַיְהִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וְגו', הָרִי שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה
81 אִינוּ בֹאֲיָיר. וַאֲמַר (שְׁמוֹת יט א) בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצִאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו',
82 הָרִי שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה אִינוּ בְּסִינֵן. וַאֲמַר (דְּבָרִי הַיָּמִים ב ג ב) וַיִּחַל לְבִנּוֹת
83 וְגו' בְּשָׁנִי, וְהֵינִי בְּחֻדוּשׁ שְׁנִי לִירַח שְׁמוּנִין בּוֹ לְמַלְכוּתוֹ, וְכִדְרֶשֶׁת
84 רַבִּי אֶלְעָזָר.
85
86 *

86 שְׁנִינֵי בְּמִשְׁנֵתֵינוּ שְׁאֲחֵד בְּנִסְיוֹן רָאשׁ הַשְּׁנָה לְמַלְכִּים. הַגְּמָרָא
87 מְבִאֵרֵת בְּאִלוּ מַלְכִּים מְדוּבָר: אֲמַר רַב חֲסֵדָא, לֹא שְׁנֵי אֵלָּא לְמַלְכִּי
88 יִשְׂרָאֵל, אֲכָל לְמַלְכִּי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, מֵאַחַד בְּתִשְׁרֵי מִנִּינֵן. וּמִקּוֹר
89 הַדְּבָר, שְׁנֵי אֲמַר בְּתַחֲלִילֵת סֵפֶר נַחֲמִיָּה (א כ) דְּבָרֵי נַחֲמִיָּה בֵּן חַכְלִיָּה,
90 וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ בְּסִלְוִי שְׁנַת עֶשְׂרִים וְגו', וּמִבִּיאַ שֵׁם אֵת דְּבָרֵי חֲנָנִי חֲבִירוֹ
91 עַל מִצֵּב הַיְּהוּדִים שְׁנִשְׁאָרוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְכִתְיִב בְּדַבְרֵי נַחֲמִיָּה לְמֶלֶךְ
92 פָּרַס אֵת הַדְּבָרִים שְׁמַע מַחֲנֵי (שֵׁם ב א), וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ נִסְיוֹן שְׁנַת
93 עֶשְׂרִים לְאַרְתֶּשְׁשֶׁתָא וְגו', מִדְּקָא – מִכָּךְ שְׁעַמַּד נַחֲמִיָּה בְּכַסְלִיו,
94 וְקָרִי לִיָּה שְׁנַת עֶשְׂרִים, וְקָאִי בְּנִיָּין, וְקָרִי לִיָּה גַּם שְׁנַת עֶשְׂרִים, מִכָּלֵל
95 דְּרָאשׁ הַשְּׁנָה לְמַלְכִּי אוּמּוֹת הָעוֹלָם לֹאֵב בְּנִיָּין הוּא, שְׁאֵם כֵּן הִיָּה
96 לֹא לֹמַר נֶשֶׁת עֶשְׂרִים וְאַחַת.
97 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְדַחֲוֹת אֵת מִקּוֹר שֶׁל רַב חֲסֵדָא: בְּשִׁלְמָא הִיאָה –
98 הַפֶּסֶק הָעוֹסֵק בְּחֻדוּשׁ נִסְיוֹן מְפָרֵשׁ דְּשַׁנַּת עֶשְׂרִים לְאַרְתֶּשְׁשֶׁתָא
99 הוּא, אֵלָּא הִיאָה – הַפֶּסֶק הָעוֹסֵק בְּחֻדוּשׁ כַּסְלִיו, מְפָרֵשׁ דְּשַׁנַּת עֶשְׂרִים
100 לְאַרְתֶּשְׁשֶׁתָא הוּא, דִּילֻמָּא שְׁנַת עֶשְׂרִים

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קעג רש"י

אלא וייראו – נתגלו. כדריש לקיש – כי "גוע" נתינת טעם הוא לדבר שלפניו, נתגלו העדה לפי שגוע אחריו. שלשון "כי" בר' לשונות משמש במקרא. פעמים בא במקום "אם", פעמי' בא במקום "דילמא" שמוא. פעמי' בא במקום "דהא" – שנותן טעם לדבר, פעמים בא במקום "אלא" וסותר את דבור שלפניו. "כי יהיה להם דבר" (שמות יח) "כי תפגע" (שם כג) "כי יקרא קן" (דברים כב) כולן לשון "אם" הם. וכן: "כי תבאר" (שמות יב) "כי תלכוך" (שם ג) "כי תכלה" (דברים כו) "כי תשא" (שמות ל) וכל המשמשין במקום "כאשר", ובמקום אשר – כולן לשון "אם" הם. שמצינו בכמה מקומות "אם" משמש לשון "כאשר" ולשון "אשר", כמו: "ואם יהיה היובל" (במדבר לו) שהרי בודאי יהיה. "ואם תקריב מנחת בכורים" (ויקרא ב) הרי זה "וכאשר תקריב", שהרי חובה הוא. וכן: "אם כסף תלוה" (שמות כב) "אם יבלענו ממקומך" (איוב ח) המדבר בשלות רשעים. דילמא – כגון: "כי תאמר בלבבך" (דברים ז) שמה תאמר רבים הגוים האלה – לא תאמר כן, לא תירא מהם. "כי תאמרו מה נגדך לו" (איוב יט) "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" (ויקרא כה) "כי תראה חמור שונאך ודולת" (שמות כג) "כי תראה ודעתלמת" (דברים כאלו – לשון שמה הן. "לא צחקת כי יראה" (בראשית יח) ה"ז לשון "דהא", לפי שיראה. "ויאמר לא כי צחקת" (שם) ה"ז לשון "אלא". "כי גוע אחרך" כשאתה קורא וייראו – הרי זה לשון "דהא", "הדרו לה" כי טוב" (תהלים קיח) שהרי טוב, "לא תקפחין את ידך" וגו' (דברים טו) אלא פתוח תפתח. פ"ח – עיר בן סוס. עיר – חמור חבר. ואימא אב ואימא אדר – דכל חדשים שבין אב לשבת פקע לן לעיל מדקאי באב וקרי ליה שנת ארבעים בו. מאי שני – דהדר כתב פעם אחת בקרא "בשני", מהבא שמעי' דשני לירח שמונין בו למלכים. שני בחדש בהדיא הוי כתיב ביה – דכתיב בכמה מקומות: באחד לחדש, וכתיב בשנה השלישית בעשור לחדש. שני בשבת לא אשכחן דכתיב ביה קרא – דהדר ביה קרא בשני. תניא בוותיה דר' יוחנן – בבבלי קראי דאיתיה לעיל.

וישמע הכנעני מלך ערד – במדרש אמרינן דהיינו עמלק, כמו שידר הפייט בפזמון של פרשת וזור: כסות ולשון שניה, היות כמלך ערד, אבל מי' דייק שפיר דהוה סיוחון קיים, מדרשנה עמלק עצמו לבא בדמותו. ונראה דמהוה דמסעי קא דריש, דאי מהוה דחקת הא מפרש דשמע: "כי בא ישראל דרך הארצות", ורש"י לא דק בפי' חומש.

אלא וייראו כדרי' – כלומר: שנתגלו, לפי שמת אחריו. והיינו בלשון "דהא", דאי אמרת וייראו לשון ראייה – אין מתיישב לפרש האי "כי" בשום (אחד) מהנך בארבע לשונות. מיהו, קשיא: דילמא לשון "כאשר", כלומר ויראו כאשר גוע אחרך, כמו: "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישמנו" (בראשית ג) וייראו פלשתים כי מת גבורם" (שמואל א ז) ושמה אין מתישב כאן כמו בהנ"ל, והא דמפרשין קראי בלשון "כאשר" כמו: "כי בא סוס פרעה" (שמות טו) "כי תרבו ופריחם" (ירמיה ג) – אין זה לשון חמישי, כדפירש בקונטרס ד"כ תבא" ר"כ תלכוך" "כי תשא" "כי תכלה" וכל המשמשין בלשון "כאשר" – לשון "אם" הם משמשין, שמצינו בכמה דוכתי "אם" משמש בלשון "כאשר", כמו: "ואם יהיה היובל" – הרי זה כאשר יהיה, שהרי ודאי יהיה. וכן "ואם תקריב מנחת בכורים" – ה"ז: כאשר תקריב, שהרי הוא חובה. ומה שפי' כאן בקונטרס: כל המשמש בלשון "אשר" לשון "אם" הם – לא יתכן, ובסוף "ומגשר" (גיתין דף צא, פירש בקונטרס שהם לשון "דהא", וכן עיקר.

א דילמא אלא דהא – "כי ימצא" "כי יקרא" "כי תראה" "כי תפגע" – כולם ל' "אם" הם, וכן רובם. "כי תאמר בלבבך" אין שייך לפרש בלשון "אם", דהוה משמע לשון: אם תאמר – לא תירא. הא אם לא תאמר – תירא. וע"כ לשון דילמא הוא, כלומר: שמה תאמר בלבבך רבים הגוים וגו' – לא תאמר כן, וכן: "כי תאמרו מה נגדך לו" ו"כי תאמרו מה נאכל" "כי תראה חמור שונאך", "כי גוע אחרך" – דמשמע לשון "דהא" והיינו לשון "אשר".

ערד שמו – ופשיטה דקרא: ערד שמי המדינה, או שם עיר.

וקאי באייר קרי ליה שני שנה השנית – ואין לומר דקרא דאייר להקמת המשכן הוא דקחשיב, ולעולם ר"ה אייר. דאמר שנה השנית לג"ש בדאמר לעיל, גבי שנת מ' ושנת כ', ומיהו, הוה מצי לאתויי קרא דפרשת במדבר סיני, ולא הוה צריך לגזרה שוה זו, דמפרש ביה קרא: "באחד לחדש והשני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים" (במדבר א).

שני בשבת לא אשכחן – והא דכתיב: "וידי בוקר יום שני" (בראשית א) מפרש בירושלמי: אין למדון מבריייתו של עולם. כלומר: דלא אשבת קאי, אלא שהיה יום שני לבריייתו של עולם.

תניא בוותיה דר' יוחנן – לאו לאפוקי דר' אלעזר, דהא מייית נמי דר' אלעזר בוקר ברייתא, ובקרא דר' אלעזר לא סגי, דהוה אמינא דלשלמה ודאי הוי שני לירח שמונין לו למלכותו לפי שעמד בניסן, אבל לשאר מלכים – לא. להכי צריך נמי דמקיש ליציאת מצרים.

"וישמע הכנעני מלך ערד" מה שמעוה שמע – שמע שמע אחריו, ונסתלקו עניי כבוד, וכפבור ניתנה רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב: "ויראו כל העדה כי גוע אחריו", ואמר רבי אבהו: אל תקרי "ויראו" אלא "וייראו", כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: "כי" משמש בארבע לשונות: אי, דילמא, אלא, דהא. – מי דמי? ה"ם פנען הכא סיוחון! – תנא: הוא סיוחון, הוא ערד, הוא פנען, סיוחון – שדומה לסיוח במדבר, פנען – על שם מלכותו, ומה שמו – ערד שמו. אימא דאמר: ערד – שדומה לערד במדבר, פנען – על שם מלכותו, ומה שמו – סיוחון שמו. ואימא: ראש השנה אייר! – לא סלקא דעתך, דכתיב: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן" וכתיב: "ויהי בשנה השנית בחדש השני... נעלה הענן מעל משכן העדות". מדקאי בניסן וקרי לה שנה שנית, וקאי באייר וקרי לה שנה שנית – מכלל דראש השנה לאו אייר הוא. – ואימא ראש השנה סיוון! – לא סלקא דעתך, דכתיב: "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים" ואם איתא – בחדש השלישי בשנה השנית לצאת" וגו' מיפעי ליה. – ואימא תמוז, ואימא אב, ואימא אדר! – אלא אמר רבי אלעזר: מהבא "ויחל לבנות בחדש השני בשנה ארבע למלכותו". מאי שני – לאו שני לירח שמונין בו למלכותו? – מתקופה לה רבינא: ואימא שני בחדש! – אם בן שני בחדש הוה כתיב ביה. – ואימא בשני בשבת! – חדא: דלא אשכחן שני בשבת בחדש. – מה שני קמא – חדש, אף שני בתרא – חדש. תניא בוותיה דרבי יוחנן: מניין שאין מונין להם למלכים אלא מניסן – שנאמר "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים" וגו', וכתיב "ויעל אהרן תפקח אל הר ה' על פי ה' וגו', וכתיב: "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש" וכתיב "אחרי הכותו את סיוחון" וגו', ואומר "וישמע הכנעני" וגו', ואומר "ויראו כל העדה כי גוע אחריו" וגו', ואומר "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית" וגו', ואומר "ויהי בשנה השנית בחדש השני" וגו', ואומר "בחדש השלישי לצאת בני ישראל" וגו', ואומר "ויחל לבנות" וגו'. אמר רבי חסדא: לא שנו אלא למלכי ישראל, אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן. שנאמר "דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים וגו' וכתיב: "ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא" וגו'. מדקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים, וקאי בניסן וקרי ליה שנת עשרים – מכלל דראש השנה לאו ניסן הוא. – בשלמא היאך – מפרש דלארתחשסתא, אלא האי – מפאי דלארתחשסתא? דילמא למנינא

מכלל דניסן לאו ראש השנה – אפי' שיש כמה חדשים בין ניסן לתשרי שיש לומר שהם ראש השנה. מי'ם. דואיל דאפיקתיה מניסן – אוקמיה אתשרי, דאשכחן דהוה ראש השנה לכמה דברים לשמטין וליובחות.

למנינא

1 אחרינא - לשום מעשה שהיה. ובירושלמי דוחה: דלעולם מניסן מנינן. והאי
2 דקאי בבסלוי וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו'. בירושלמי גרס: התיב ר'
3 יצחק, והכתיב: "ויהי באחת ושמ מאות שנה" וגו' (בראשית ח) ותני עלה: שנת המבול אינה
4 עולה מן המנין. תפתר כ"א, דאמר בתשרי נברא העולם. והכתיב (נחמיה ב) "ויהי בחדש
5 ניסן שנת עשרים" ונאמר (שם א) "ויהי בחדש
6 כסליו שנת עשרים!" תפתר כ"א, דאמר כל שנה
7 שלא נכנסו לה ל' יום אין מונין אותה שנה
8 שלימה. ופריך, והא כתיב (שמות מ) "ויהי בחדש
9 הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוּקם
10 המִשְׁכָּן", וא"ת, שנה שלישית היא, ולא מנאה
11 אלא שניה, ע"י שלא נכנסו לה שלשים יום, דאין
12 מונין אותה שנה שלימה. כלומר, אם תרצה
13 לדרות ששנה שלישית היתה, ולא מנאה אלא
14 שניה, שלא נכנסו לה ל' יום, והכתיב (במדבר י)
15 "ויהי בשנה השנית בחדש השני ובעשרים בחדש"
16 נעלה הענן מעל משכן. והא איתא בשתא חמשין
17 יומין, ואין מונין אותה שנה שלימה.
18 שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו -
19 פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא
20 דנחמיה בפני ארתחשסתא המלך היה, דהוא
21 דריש בן אסתר, שנבנה הבית בימיו. אבל אי
22 אפשר לומר כן, דהא בשנת שיתא למלכות דריש
23 נבנה הבית, כדכתיב: "ושציצא ביתא דנא" ובסמון
24 מייית לה. והך עובדא דהכא בשנת עשרים הוה,
25 וכבר היו ישראל בהשקט ובבטחה; ועוד:
26 דבסמון פריך רב יוסף לר' אבהו דאמר מניסן
27 מנינן למלכי ישראל: אי"כ קשו קראי אהדדי. הוה
28 ליה לאקשויי מהאי קרא גופיה דשנת עשרים
29 לחדש תשרי קא חשיב, וצריך לפרש דהכי קאמר
30 קרא: שנת עשרים לארתחשסתא, דהוא כורש
31 ראשון של פקדת המלך דריש, דהכי יין לפניו
32 דהוא דריש בן אסתר, ומעשה הוה בשנה
33 שלישית למלכותו, כדכתיב (עזרא ד) "בארץ
34 בטלת עבדות בית אלהא וגו' עד שנת חרתין
35 לדריש מלך פרס" ובשנת שלש למלכו דבר
36 נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורצת,
37 כדכתיב בעזרא, והיא היתה שנת עשרים לכורש
38 הראשון, כדאי במגילה פרק קמא (דף יא,ב) תלת
39 דבורש, וארביסר דאחשורוש, ושתיס דדריש בן
40 אסתר, ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר.
41 ומיהו: יש לפרש דקרא כפשטיה, דבשנת שתיס
42 לדריש התחילו לבנות הבית ונגמור הבנין בשנת
43 שש למלכותו, ולא בנו חומת העיר ושעריה כי אם
44 בנין בית המקדש לבדו, והיו נתונים ברעה גדולה

45 ובחרפה לפי שהעבדים שוללים אותם עד שנת עשרים לדריש, שבקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים, כדמוכחי קראי. אך בבנין הבית לא נתעסקו, שכבר היו בנוי.
46 ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיס לדריש ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה'. תרי קראי ניהו זה אחר זה מיד בנבואה של חגי, ואין מפורש שם מה היה בעשרים
47 וארבעה לחדש בששי. ואע"פ שהוא תחלת פרשה צ"ל דקאי אפרשה קמיתא דכתיב לעיל מינה: "ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' אלהיהם", כלומר: ביום עשרים וארבעה לחדש בששי,
48 דבאותו יום התחילו לסתת באבנים ולנסר בעצים, ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי לזרם להתחוק על המלאכה.
49 באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו - דהכי מוכחי קראי כדכתיב (עזרא ו) "ושציצא ביתא דנא לירח אדר" וכתיב בתריה דעברו חנוכת הבית, ואחר כך עברו פסח (ואמרו)
50 ואי מניסן מנינן? כשעשה פסח היה שנה שביעית, וכתיב בתריה: "אחר הדברים האלה במלכות ארתחשסתא" וכתיב (שם ו) "הוא עזרא עלה מבבל" וכתיב: "ויבא ירושלם בחדש
51 החמישי היא שנת השביעית למלך" וכתיב (שם) "באחד לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל" - והיינו באותו הזמן לשנה הבאה. וסמון לאדר היה. ואי מניסן מנינן - על כרחך היה שנה
52 שמינית.
53 הוא כורש הוא דריש הוא ארתחשסתא - שלשתן כתובים בחד קרא לעיל מקרא ד"ושציצא ביתא דנא" דהכי כתיב: "ושבי יהודאי בנין ומצלחן בנבואת חגי נביאה חזקיה בר עזרא ובנו
54 ושכללו מן טעם אלהא ישראל ומטעם כורש דריש וארתחשסתא מלך פרס" וכתיב: "ושציצא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית לדריש מלכא".
55 וארתחשסתא על שם מלכותו - ואף כורש הראשון שנקרא "ארתחשסתא" כדפרישית לעיל - כמו כן היינו על שם מלכותו.

ומה

1 "ויהי בחדש ניסן שנת
2 עשרים לארתחשסתא" המלך יין לפניו ואשאו את תינו ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו,
3 ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואמה אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואיך הרבה
4 מאד. ואומר למלך המלך לעולם יהיה מדוע לא ידעו פני אשר העיר בית קברות אבותי
5 חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי
6 השמים. ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל
7 יהודה [אל] עיר קברות אבותי ואבננה. ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי
8 יהיה מהלכך ומתי תשוב וייטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן". מתיב רב יוסף:
9 "ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיס לדריש" וכתיב "בשביעי בשנת שתיס
10 בעשרים ואחד לחדש", ואם איתא - בשביעי בשנת שלש מיבעי ליה! - אמר רבי אבהו:
11 כורש מלך כשר היה, לפיכך מנו לו פמלכוי ישראל. מתקוף לה רב יוסף: חדא - דאם
12 בן קשו קראי אהדדי, דכתיב "ושציצא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא
13 שנת שית למלכות דריש מלכא", ותניא: באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל
14 וגלותו עמו, וכתיב "ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך", ואם איתא
15 שנת השמינית מיבעי ליה! ועוד: מי דמי? הים - פורש, הכא - דריש! - תנא: הוא
16 כורש, הוא דריש, הוא ארתחשסתא. כורש - שמלך כשר היה, ארתחשסתא - על שם
17 מלכותו, ומה שמו - דריש שמו. מפל מקום קשיא! - אמר רבי יצחק: לא קשיא; פאן
18 קודם שהחמיין, פאן - לאחר שהחמיין. - מתקוף לה רב פהנא: ומי החמיין? והכתיב
19 "ויבא חגי - מירושלים בא, שכבר עלו בני הגולה מימות כורש, והיו שם בימיו ובימי
20 אחשורוש. וארתחשסתא - זהו דריש שאחר אחשורוש, שנבנה הבית בשנת שתיס
21 לדריש, ודרבה נשארו בבבל. ונחמיה בן חכליה היה שר המשקים למלך בשושן הבירה.
22 בששי בשנת שתיס - שניהם בנבואת חגי. נברך במקרא ולא נמצא כתוב בפסוק שני
23 "בשנת שתיס", אך י"ל: שלפסוק של מעלה
24 הימנו קאי, שכתוב בו "בשנת שתיס". כורש מלך
25 כשר היה - כלומר על שם שהיה כשר קראוהו
26 כורש, ושמו מעיד עליו, לפיכך מנו לו כמלכי
27 ישראל. חדא - דאם מניסן מנינן - קשו קראי
28 אהדדי. באותו זמן לשנה הבאה - ע"כ שביעית
29 היא לו, ממה נפשך. וכתיב בעזרא ויבא ירושלם
30 בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך - ואי
31 מנו לו מניסן - שמינית היא. ועוד - אנו בדריש
32 קיימנן, ואת אמרת כורש מלך כשר היה. הוא
33 כורש כו' - אף דריש שאחר אחשורוש נקרא
34 כורש. החמיין - נעשה רשע. כשעלה עזרא כבר
35 החמיין. ומי החמיין - כשעלה עזרא. והכתיב -
36 באגרת ששלח ביד עזרא. לפחות שהיו לו בארץ
37 יהודה.

ומה

102

103

104

בשביל

ראש השנה דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצה

40 'ביום עשרים וארבעה לחדש, בששי (באלול) בשנת שתיים לדריוש'
 41 (חגי א טו), ובתיב בפסוק שלאחריו (שם ב א) 'בשביעי' (בתשרי) (בשנת
 42 שתיים) בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' ביד חגי הנביא לאמר,
 43 לזרום במלאכת הבנין. ואם איתא שראש השנה למלכי אומות
 44 העולם הוא בתשרי, 'בשביעי בשנת שלש' מיכעי ליה – היה צריך
 45 הכתוב לכתוב.
 46 מתרצת הגמרא: אמר רבי אבהו, בורש מלך כשר היה, לפיכך מנו
 47 לו את מנין השנים במלכי ישראל שמונין להם מניסן ולא מתשרי.
 48 מתקנה לה רב יוסף על תירוצו של רבי אבהו, חדא, דאם כן שמנו
 49 לדריוש מניסן, קשו קראי אהרדי – סותרים הכתובים זה את זה,
 50 דכתיב על בנין בית המקדש (עזרא ו טו), 'ושביעי ביתה דנה עד יום
 51 תלתה לידה אדר די הוא שנת שת למלכות דריוש מלכא' – ונשלם
 52 בניית בית זה, ביום שלישי לחודש אדר בשנה ששית לדריוש
 53 המלך, ותנאי בברייתא, באותו זמן לשנה הבאה, עלה עזרא מבבל
 54 ונלוותו עמו, ובתיב (שם ו ח) 'ויבא' ועזרא וירושלים בחדש תחמיני
 55 ואבא, הוא שנת השביעית למלך, ואם איתא שמונין לדריוש מניסן,
 56 שנת השמינית מיכעי ליה לכתוב, שהרי חודש אדר בו נשלמה
 57 בניית המקדש היה בשנה הששית, ובניסן שלאחריו החלה השנה
 58 השביעית, ואם כן חודש אב לשנה הבאה הוא בשנה השמינית.
 59 ועוד הקשה רב יוסף על דברי רבי אבהו, מי דמי, הקם – מה
 60 שאמרת שמלך כשר היה, הוא על בורש, הכא – מה שמוכח
 61 מהכתובים בספר חגי, שראש השנה אינו בחודש תשרי, הוא
 62 מהמלך דריוש.
 63 הגמרא מיישבת את הקושיה השניה: תנא בברייתא, הוא בורש
 64 הוא דריוש הוא ארתחשסתא – אותו מלך נקרא בשלש שמות אלו,
 65 נקרא בורש על שם ששלך כשר היה, ונקרא ארתחשסתא על שם
 66 מלכותו – שכל מלכי פרס נקראו כך, ומה שמו, דריוש שמו.
 67 מקשה הגמרא: מכל מקום עדיין קשיא קושייתו הראשונה של רב
 68 יוסף, שהרי הכתובים סותרים, שבספר חגי משמע שמנו לכורש
 69 מניסן, ואילו בספר עזרא משמע שמנו לכורש מתשרי.
 70 מתרצת הגמרא: אמר רבי יצחק, לא קשיא, כאן בספר חגי שמנו
 71 לכורש מניסן, מדובר קודם שהחמיין – שנתקלקל ונעשה רשע,
 72 ולכן מנו לו כמלכי ישראל, וקאן בספר עזרא שמנו לו מתשרי,
 73 מדובר לאחר שהחמיין ונעשה רשע, ולכן מנו לו כשאר מלכי
 74 אומות העולם מתשרי.
 75 מקשה הגמרא: מתקנה לה רב פהנא, ומי החמיין דריוש קודם
 76 שעלה עזרא, והקתיב באגרת ששלח דריוש למושלי היהודים
 77 ביהודה, כשבנו את בית המקדש (עזרא ו ט),

1 למנינא אחרינא – למאורע אחר הוא.
 2 מיישבת הגמרא: אמר רב פפא, לומדים 'שנת עשרים' 'שנת עשרים'
 3 לגיזרה שנה, ששנת עשרים שכתוב בה שהיא למנין ארתחשסתא
 4 מלמדת על שנת עשרים שאין כתוב בה לאיזה מנין היא. דמה
 5 התיב המנין הוא לארתחשסתא, אף הכא המנין הוא לארתחשסתא.
 6 ובין שכסליו וניסן באותה שנה למלכות ארתחשסתא, הרי שראש
 7 השנה אינו בניסן.
 8 שואלת הגמרא: וממאי – ומנין דמעשה דכסליו קדים למעשה
 9 דניסן, דילמא – שמא מעשה דניסן קדים למעשה דכסליו, וראש
 10 השנה בניסן.
 11 משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך לומר כן, דתנאי, דברים שאמר
 12 חנני לנחמיה בכסליו, אמרן נחמיה למלך בניסן. הברייתא מבארת
 13 אלו דברים אמר חנני לנחמיה ומה אמר נחמיה למלך, ומתוכם
 14 יתבאר שדברי נחמיה למלך היו אחר דברי חנני לנחמיה: דברים
 15 שאמר חנני לנחמיה בכסליו, שאמר (נחמיה א א') 'דברי נחמיה כן
 16 חלילה, ויהי בחדש כסליו שנת עשרים, ואני הייתי בשושן הבירה,
 17 ויבא חנני אחד נשארני ונאשמים מיהודה, ואשאלם על היהודים
 18 הפליטה אשר נשארו (בירושלים) מן השבי' וגלות בבל ועל (העיר)
 19 וירושלים. ויאמרו לי, הנשארים אשר נשארו מן השבי שם במדינה
 20 פרעה גדולה ובחרפה, וחומת ירושלים מפרצת ושעריה נצתו באש'.
 21 ודברים אלו שמע נחמיה מחנני, אמרן נחמיה למלך בניסן, שאמר
 22 (שם ב א') 'ויהי בחדש ניסן, שנת עשרים לארתחשסתא המלך,
 23 (הביאו) יין ולתת לפניו, ואשא את היין ואתנה למלך, ולא הייתי
 24 רגיל להיות במראה פנים) רע לפניו ועתה הייתי זועף, ויאמר לי
 25 המלך, מדוע פניך רעים ואתה אינך חולה, אין זה כי אם רע לב,
 26 ואיך הרבה מאד. ואמר למלך, המלך לעולם יהיה, מדוע לא
 27 ירעו פני אשר העיר (ירושלים), שהיא בית קברות אבותי תרבה,
 28 ושעריה אבדו באש. ויאמר לי המלך, על מה זה אתה כנאש.
 29 ואתפלל אל אלהי השמים, ואמר למלך, אם על המלך טוב, ואם יטב
 30 עבדך לפניך, ובקשתי אשר תשלחני אל יהודה (אל) עיר קברות
 31 אבותי ואכננה. ויאמר לי המלך, והשגל יושבת אצלי, עד מתי יהיה
 32 מהלכך, ומתי תשוב, ויטב לפני המלך וישלחני, ואתנה לו ומן'
 33 מתי אחזור אליו. ומבואר שדברי נחמיה למלך בחודש ניסן, היו
 34 הדברים שסיפר לו חנני בחודש כסליו, ושניהם היו בשנת עשרים
 35 למלך ארתחשסתא, ומכאן שאין ראש השנה למלכי אומות
 36 העולם בניסן.
 37 *
 38 רב יוסף מקשה על רב חסדא שאמר שמונין למלכי אומות העולם
 39 מתשרי: מתיב רב יוסף, כתוב על תחילת בנין הבית השני, שהיה

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ

מו"ה מרדכי שי הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מפסח שני עם הפ"נ המוסגר בו.

ומי"ש אודות העתקת המאמר, לדעתי סגנון המאמר קשה הוא, אף שכמה מאמרים שבעתון
 קהלת מילאן נכתבים בסגנון זה, הנה מובן שדבר עיוני ובפרט בענין חדש, עכ"פ הסגנון צריך להיות
 קל ככל האפשר. אפשר שקושי הסגנון הוא מפני ההרגל של המעתיק, ואזי קשה לשנותו, אבל אפשר
 שאדרבה שפשטות הסגנון יכול למסור גם ענינים עמוקים ובפרט כשהכוונה היא להפיץ המעיינות גם
 חוצה, וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

1 וְהָיָה חֶשְׁתָּן וְכִנִּי תוֹרִין וְדָרְיִין וְאֶמְרִין לְעֹלָן לְאַלְהָ שְׁמַיָּא, חֲנִינִין מְלַח
 2 חֶמֶר וּמִשָּׁה, כְּמֵאמַר בְּהִנֵּנִי דִּי בִירוּשָׁלַם, לְהוֹא מְתִיב לְהֵם יוֹם בְּיוֹם
 3 דִּי לֹא שְׁלֹ – וּמָה שְׁצִירִכִים, בְּנֵי בֶקֶר וְאֵילִים וּכְבָשִׁים, לְהַעֲלוֹת
 4 לְאַלְהֵי הַשָּׁמַיִם, וְחִטִּים וּמִלֵּחַ וְיִין וְשֶׁמֶן, כֹּאשֶׁר יֹאמְרוּ הַכֹּהֲנִים
 5 אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם, יִיְהִי נָתוּן לְהֵם בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּלֹא דִיחוּי. וּמִכָּאן
 6 נִרְאָה שֶׁמֶלֶךְ כֹּשֶׁר הָיָה, שְׁהָרִי סִייעַ לְהַחֲזִיק אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
 7 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֲמַר לֹא רַבִּי יִצְחָק, רַבִּי, מְסוּנָה – מִמִּשְׁאֵךְ, כְּלוּמֹר,
 8 אֲדַרְבֵּהּ, מִמָּקוֹם שֶׁהִבֵּאת יֵשׁ לְהִבְיָא רֵאזִיָּה שֶׁחֲחֻמִּין. שְׁהָרִי
 9 בַּהֲמִשָּׁךְ מִכְתָּבוֹ שֶׁל דְּרִישׁ כְּתָב (שם ו) שְׁמִטָּה נִתְּנָה הַדְּרִישׁ
 10 הָאֲמֹרִים הָיָה, דִּי לְהוֹן מְהֻרְבֵּין נִיחוּזִין לְאַלְהָ שְׁמַיָּא וּמִצְלִין לְחַי
 11 מְלָכָא וּבְנֵיהֶּ – כִּדִּי שִׁיחִיה לְהֵם לְהַקְרִיב נִיחוּזִים לְאַלְהֵי הַשָּׁמַיִם
 12 וְיִהְיוּ מִתְפַּלְלִים עַל חַי הַמֶּלֶךְ וּבְנָיו. וּמִבּוּאָר, שֶׁכָּל מָה שֶׁעָשָׂה הוּא
 13 לְהִנָּתוּן כִּדִּי שִׁתְּפִלְלוּ עֲלָיו, וּמִכָּאן שֶׁחֲחֻמִּין, שֶׁאִם הָיָה נִשְׁאָר
 14 בְּכִשְׁרוֹתָיו הָיָה נִתּוּן לְשֵׁם שְׁמַיָּא.
 15 הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יִצְחָק: וּמֵאן דְּעָבֵד רַבִּי – וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה
 16 כֵּן שֶׁמֶכּוּיִן לְהִנָּתוּן עֲצֻמוֹ, לֹא מְעֻלְיוּתָא הִיא – הָאֵם אֵין בֶּכֶךְ מַעֲלָה
 17 וּמִצְוָה. וְהִתְנַיָּא, הָאֲמַר סָלַע וְזוֹ לְעִדְקָה בְּשִׁבְלִי שְׁחִיו בְּנֵי זִכּוּת
 18 מִצְוָה זוֹ, וְכֵן אִם אֲמַר בְּשִׁבְלִי שְׁחִיבָה בְּתָ לְחַי הָעוֹלָם הָבָא, חֲרִי זֶה
 19 צִדִּיק גָּמוּר. הָרִי שׁוּם בְּשִׁבְלִי לְהִנָּתוּן עֲצֻמוֹ, מִצְוָה הִיא וְנִחְשָׁב
 20 לְצִדִּיק גָּמוּר, וּמִדּוּעַ אִמַּר רַבִּי יִצְחָק שֶׁחֲחֻמִּין.
 21 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – הַנּוֹתוֹן צִדְקָה עַל מִנַּת שִׁיחִיה בְּנוֹ,
 22 מִדּוּבָר בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁלִיבוֹ לְשִׁמְיָם, וְאִם אֵם בָּאִים עֲלָיו יִסּוּרִים אַחֵר
 23 שֶׁנָּתַן צִדְקָה, אֵינוֹ מִהֲרַחֵר אַחֵר מִדּוּתוֹיִן שֶׁל הַקִּבָּה אֲלֵא תוֹלָה
 24 יִסּוּרָיו בְּעוֹנוֹתָיו, כָּאֵן עָבֵדִי בּוֹכְבִים, שְׁנוֹתִים צִדְקָה כִּדִּי שִׁיטְבוּ
 25 לְהֵם מִן הַשָּׁמַיִם, וְאִם אֵין מְטִיבִין לְהֵם מִתְחַרְטִים עַל מָה שֶׁנָּתַנו.
 26 וְלִכֵּן דְּרִישׁ לֹא נִחְשָׁב לוֹ מָה שֶׁנָּתַן לְמַצּוֹה.
 27 הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאזִיָּה אַחֲרַת שְׁדִרְיוֹשׁ הַחֲמִין: וְאִיִּבְעִית אִימָא, מְנָלִין
 28 דְּאִחְמִין, מִהֲאֲגֵרָת שֶׁכְּתֹב בִּיצֵד לְבָנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכֵתִיב (שם
 29 וד) 'וְעָבְדוּ דִּי אֲבָן גָּלִל תִּלְתָּא, וְנִדְבָךְ דִּי אַע חֲדָה, וְנִפְקָתָא מִן בֵּית
 30 מְלָכָא תִּתִּיב' – שְׁלוֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל שִׁישׁ, וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל עֵץ,
 31 וְהַיִּצָּאת הַבְּנִין תִּנְתֵּן מֵאֵת הַמֶּלֶךְ. לָמָּה לִּיה דְּעָבֵד רַבִּי – וּמִדּוּעַ
 32 עָשָׂה כֵּן, שֶׁאִמַּר לְבָנוֹת שׁוּרָה שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ הַשׁוּרוֹת שֶׁל אֲבָן, אֲלֵא,
 33 סָבַר בְּלָבוֹ, אִי מְרִיד בִּי יְהוֹדָא, אִיִּקְלִיָּה בְּנִינָא – אֲשֶׁרֹף אֶת בֵּית
 34 הַמִּקְדָּשׁ בָּאשׁ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ צִוִּיה לְבָנוֹתוֹ בְּעֵץ. וּמִכָּאן שֶׁחֲחֻמִּין.
 35 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֲמַר שְׁלֵמָה לֹא עָבֵד רַבִּי – הָאֵם שְׁלֵמָה לֹא עָשָׂה
 36 כֵּן, וְהִתְנַיָּא בְּמִקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֵמָה (מלכים א' ו' לו), שֶׁעָשָׂה אֶת הַחֲצֵר
 37 הַחִיצוֹנָה 'שְׁלֵשָׁה מִזְרֵי גִזִּית וְזִמּוֹר בְּרִתּוֹת אֲרִיזִים' – שְׁלֹשָׁה שׁוּרוֹת
 38 אֲבָנֵי גִזִּית, וְשׁוּרָה קוֹרוֹת אֲרִיזִים מִחֻטּוֹבוֹת.
 39 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: שְׁלֵמָה לֹא עָשָׂה כְּדִרְיוֹשׁ, שֶׁכֵּן שְׁלֵמָה עָבֵד – עָשָׂה
 40 שׁוּרָת עֵץ מְלֻמָּעָה, וּמִתְחַתֵּיה שְׁלֹשׁ שׁוּרוֹת אֲבָנִים, וְאִיהוּ – דְּרִישׁ
 41 עָבֵד אֶת שׁוּרָת הָעֵץ מְלֻמָּעָה, וְשׁוּרוֹת הָאֲבָנִים מַעֲלִיָּה, כִּדִּי שִׁיּוּבֵל
 42 לְשׁוּרָה מִן הַיִּסּוּד. וְעוֹד חִילּוֹק, שְׁלֵמָה שְׁקָעִיה – שִׁיקַע אֶת קוֹרֵת
 43 הָעֵץ בְּבִנְיָנָא, אִיהוּ לֹא שְׁקָעִיה בְּבִנְיָנָא, אֲלֵא בּוֹלְטָה יִתֵּיה מִחוּץ
 44 לְבִנְיָן כִּדִּי שִׁיחִיה נוֹחַ הַבְּנִין לְהִישָׁרָה. וְעוֹד חִילּוֹק, שְׁלֵמָה סְרִיָּה
 45 בְּסִידָא – סִיד אֶת קוֹרֵת הָעֵץ בְּסִיד, אִיהוּ לֹא סְרִיָּה בְּסִידָא, כִּדִּי
 46 שִׁיחִיה נוֹחַ לְהִישָׁרָה.
 47 הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאזִיָּה אַחֲרַת שְׁדִרְיוֹשׁ הַחֲמִין: (אמר) רַב יוֹסֵף,
 48 וְאִיתִימָא – וִישׁ שֶׁאִמְרוּ זֹאת מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק, מְנָלִין דְּאִחְמִין,
 49 מְהֻרָּבָא – מִהַפְסוֹק בִּנְחֻמִּיה (ב' ו) שֶׁהוֹזַכַּר לְעִיל (ב' ו), 'וְאִמַּר לִי הַמֶּלֶךְ
 50 וְהִשְׁגַּל יוֹשֶׁבֶת אֲצִלּוֹ, וְדִרְשׁוּ מֵאִי 'שְׁנֵל' אֲמַר רַבָּה בַּר לִימָא, מִשְׁמִיָּה
 51 דְּרַבִּי, 'שְׁנֵל' הִיא בְּלָבָתָא – כְּלָבָה שִׁיחִיה מִיּוֹחַדָּת לְמִלֵּךְ לְמִשְׁכָּב.
 52 וּמִכָּאן שֶׁחֲחֻמִּין, שְׁהָרִי גַם בְּנֵי נַח אֲסוּרִים בְּמִשְׁכָּב בַּהֲמָה.
 53 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי 'שְׁגֹל' הַכּוֹנוֹה לְכָלְבָּה, אֲלֵא מְעָתָה, הָא דְּכֵתִיב
 54 בְּתוֹכָתָהּ דִּנְיָאֵל לְבַלְשָׁצֵר (דניאל ה' כב) 'וְעַל מִרְא שְׁמַיָּא הִתְרוּמָתָהּ,
 55 וְלִמְאִנְיָא דִּי בִּיתִיה הִתִּיב קְרָפָה, וְאִנְתָּ וְרַבְרָבָה שְׁגִלְתָּהּ וְלִתְנִתָּהּ
 56 תְּמָרָא שְׁתֵּין בְּהוֹן' – וְעַל אֲדוֹן הַשָּׁמַיִם נִתְּנָתָהּ, וְאֵת הַכֹּלִים שֶׁל
 57 בֵּיתוֹ וְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִבִּיאוּ לְפָנֶיךָ, וְאִתָּהּ וְשִׁרְיָהּ וְהַשְׁגֵּל וּפְלִגְשָׁךְ,
 58 שְׁתוּ בְּהֵם יִין. וְאִי 'שְׁנֵל' בְּלָבָתָא הִיא, בְּלָבָתָא בְּתָ מִשְׁתֵּיָא תְּמָרָא הִיא
 59 – וְכִי דֶּרֶךְ הַכְּלָבָה לְשִׁתּוֹת יִין וְאֲלֵא בַּהֲכֵרָה הַכּוֹנוֹה לְמַלְכָּהּ.
 60 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הָא לֹא קָשְׁיָא, דְּמִלְפָּא לָהּ וְשִׁתֵּיָא – שְׁמִרְגִּילִים

61 אותה לשנות יין והיא שותה.
 62 שוב מקשה הגמרא: אלא מְעָתָה שֶׁשָּׁגַל הֵינּוּ כְּלָבָה, הָא דְּכֵתִיב
 63 בִּשְׁבַח תְּלִמִּידֵי הַחֲכָמִים וּמֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה לְעֵתִיד לְבוֹא (תהלים מה ו')
 64 'בְּנוֹת מְלָכִים בִּיקְרוּתֵיךְ וְיִמְקִירוֹת אֹתָךְ, נִצְבָּה שְׁנֵל לִימִינְךָ בְּכֶתֶם
 65 אוֹפִיר' – בְּזֹהֵב הָבָא מֵאוֹפִיר. וְאִי 'שְׁנֵל' בְּלָבָתָא הִיא, מֵאִי קָא מְכַשֵּׁר
 66 לָהּ נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל – וְכִי שָׁבַח הוּא לְיִשְׂרָאֵל שִׁיחִיו כְּלָבָה זוֹ
 67 הַמִּיּוֹחֶדֶת לְמִשְׁגֵּל. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הָכִי קָאמַר הַכְּתוּב, בְּשֹׁכֵר
 68 שְׁחִיבָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁחִיבָה שְׁנֵל – כְּלָבָה הַמִּיּוֹחֶדֶת
 69 לְמִשְׁכָּב לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים, וְכֵתִיב לְכֶתֶם אוֹפִיר.
 70 הַגִּמְרָא מִיִּישֶׁבֶת אֶת הַקּוּשִׁיּוֹת מִהַפְסוֹקִים עַל דְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר
 71 לִימָא בְּאוֹפֶן אַחֵר: וְאִיִּבְעִית אִימָא, לְעוֹלָם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוֹזַכַּר
 72 שְׁנֵל, מְלָבָתָא הִיא וְלֹא כְּלָבָה, וְרַבָּה בַּר לִימָא שְׁפִירֵשׁ אֶת הַכְּתוּב
 73 בִּנְחֻמִּיה 'וְהִשְׁגַּל יוֹשֶׁבֶת אֲצִלּוֹ' שֶׁהִיא כְּלָבָה, גְּמָרָא גְּמָרָא לָהּ – קִיבֵּל
 74 מִרְבּוֹ שֶׁכֵּךְ יֵשׁ לְפָרֵשׁ בַּפְּסוֹק זֶה, וְאִמָּא קָרִי לָהּ הַכְּתוּב שְׁנֵל, מִפְּנֵי
 75 שְׁחִיבָתָהּ הַכְּלָבָה חִיבָה עָלָיו בְּשֵׁנֵל – כֹּאשְׁתּוֹ. אִי נָפִי, קָרָא לְכָלְבָּה
 76 שְׁגֹל, מִפְּנֵי שֶׁהוֹשִׁיבָה בְּמָקוֹם הַמִּיּוֹחֵד לְשְׁנֵל.
 77 הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאזִיָּה אַחֲרַת שְׁדִרְיוֹשׁ הַחֲמִין: וְאִיִּבְעִית אִימָא, מְנָלִין
 78 דְּאִחְמִין, מְהֻרָּבָא, שֶׁכְּתֹב דְּרִישׁ בְּמִכְתָּבוֹ לְמִמוֹנָה בִּירוּשָׁלַם שִׁיתֵּן
 79 לְצִרְכֵּי הַמִּקְדָּשׁ (עורא ו' כב), 'עַד כִּסֶּף בְּכִרְיָן מֵאָה, וְעַד חֲנִינִין בּוֹרִין
 80 מֵאָה, וְעַד חֶמֶר בְּתִין מֵאָה, וְעַד בְּתִין מִשָּׁה מֵאָה, וּמִלֵּחַ דִּי לֹא כְּתִב'
 81 'וְגו' – עַד מֵאָה כֶּכֶר כֶּסֶף, וְעַד מֵאָה כוֹרִים חֲטִים, וְעַד מֵאָה בָּתִּים
 82 יִין, וְעַד מֵאָה בָּתִּים שֶׁמֶן, וּמִלֵּחַ בְּלֹא קִצְבָה. וּמוֹכַח שֶׁחֲחֻמִּין, שְׁהָרִי
 83 מְעִיקָרָא – מִתְחִילָה צִוִּיה שִׁיתֵּנוּ לְהֵם בְּלֹא קִצְבָתָא – בְּלֹא קִצְבָה,
 84 וְהִתְנַיָּא – וְעַכְשָׁיו צִוִּיה שִׁיתֵּנוּ לְהֵם בְּקִצְבָתָא.
 85 דוּחָה הַגִּמְרָא: וְדִלְמָא מְעִיקָרָא לֹא תָנוּ קִים לִיה בְּקִצְבָתָא – וְשִׁמָּא
 86 מִתְחִילָה לֹא יָדַע כְּמָה יִצְטָרְכוּ, וְלִכֵּן לֹא נָתַן קִצְבָה, וְאַחֵר שֶׁהֶעֱרִיךְ
 87 אֶת הַחֲצוֹךְ נָתַן קִצְבָה, אֶךְ לֹא מִשּׁוּם שֶׁחֲחֻמִּין. אֲלֵא מִכָּאן אֵין
 88 רֵאזִיָּה שֶׁחֲחֻמִּין, וְהִתְנַיָּא 'וּמִבּוּרָר' בְּשִׁנְיָן מְעִיקָרָא – כִּהְרִאיוֹת
 89 שֶׁהוּבָאוּ קוּדֵם.
 90 *
 91 שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: בֶּאֱחָד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים וְלְרִגְלִים.
 92 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים, בְּאִחְדָּה בְּנִיסָן הוּא, וְהָרִי חֵג
 93 הַפֶּסַח בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר בְּנִיסָן הוּא. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַב חֲסִדָּא,
 94 כֵּךְ הוּא הַפִּירוּשׁ, רִגְלֵי שְׁבֹ – חֵג הַפֶּסַח הַחֵל בַּחוּדֵשׁ שֶׁתְּחִילָתוֹ
 95 בֶּאֱחָד בְּנִיסָן, הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים.
 96 הַגִּמְרָא מְבִאֵרָת לְעֵנִין מָה נִחְשָׁב הַפֶּסַח רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים: נִפְקָא
 97 מִיָּנָה לְעֵנִין נִדָּר לְהִבְיָא קֶרֶבֶן אוֹ נִדְבָה, לְמִיָּסָם עָלֶיהָ בְּכָל תַּאֲחָר –
 98 שֶׁאִם הוּא מֵאַחֵר לְהִבְיָא אֶת נִדְרוֹ שְׁלֹשָׁה רִגְלִים שֶׁהָרִאשׁוֹן בֵּהֶם
 99 הוּא פֶּסַח, עוֹבֵר בְּבֵל תַּאֲחָר. וּמִשְׁנִינָה כְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.
 100 דְּתַנָּיָא, אֲחֵד הַנּוֹדֵר לְהִבְיָא אֶת שׁוּי עֲצֻמוֹ לְבִדֵּק הַבֵּית, וְאֲחֵד
 101 הַמְּקַדֵּשׁ חֲפֵץ לְבִדֵּק הַבֵּית, וְאֲחֵד הַמְּעַרְבֵּךְ – שֶׁאֲמַר עֲרִכִי עָלִי
 102 לְבִדֵּק הַבֵּית. בִּיּוֹן שְׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רִגְלִים וְלֹא נָתַן, עוֹבֵר בְּכָל
 103 תַּאֲחָר. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאִמַּר, אֵינוֹ עוֹבֵר אֲלֵא אִם עֲבָרוּ שְׁלֹשָׁה
 104 רִגְלִים בְּסִדְרָן שֶׁהֶם כְּתוּבִים בְּתוֹרָה, וְחֵג הַמִּצְוֹת תִּחְלָה. וְכֵן הָיָה רַבִּי
 105 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אֲמַר עַל פִּי שִׁיטָּתוֹ, שֶׁמִּסְפַּר הַרִגְלִים לְעֵנִין בֵּל
 106 תַּאֲחָר אֵינוֹ קְבוּעַ, פְּעָמִים שֶׁהֶם שְׁלֹשָׁה רִגְלִים, פְּעָמִים אַרְבָּעָה
 107 רִגְלִים, פְּעָמִים חֲמִשָּׁה. בִּיצֵד, נִדָּר לְפָנֵי הַפֶּסַח עוֹבֵר בְּבֵל תַּאֲחָר אִם
 108 עֲבָרוּ שְׁלֹשָׁה רִגְלִים וְלֹא הִבְיָא, נִדָּר לְפָנֵי עֲצָרָת – שְׁבוּעוֹת, עוֹבֵר
 109 רַק כְּשֶׁעֲבָרוּ עָלָיו חֲמִשָּׁה רִגְלִים וְלֹא הִבְיָא, נִדָּר לְפָנֵי חֵג – סוּכּוֹת,
 110 עוֹבֵר אִם עֲבָרוּ אַרְבָּעָה רִגְלִים וְלֹא הִבְיָא.
 111 *
 112 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא לְעֵנִין בֵּל תַּאֲחָר: תָּנוּ רַבָּנִין, חִיבִי תְּדִמִין –
 113 כָּל מִי שֶׁתְּחַיִּיב בְּאוֹמְרוֹ 'דְּמִי עָלִי, וְהִתְקַרְבִּין – שֶׁאִמַּר 'עֲרִכִי עָלִי,
 114 תְּחַרְמִין – שֶׁאִמַּר דְּבַר זֶה יִיְהִי חֶרֶם לְבִדֵּק הַבֵּית, וְהִתְקַרְשׁוֹת –
 115 שֶׁהִקְדִּישׁ חֲפֵץ לְבִדֵּק הַבֵּית. חֲמָאוֹת וְאִשְׁמוֹת – שֶׁעָשָׂה עֲבִירָה
 116 שֶׁנִּתְחַיִּיב עָלֶיהָ חֲטָאת אוֹ אֲשֵׁם. עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים – מִי שֶׁאִמַּר הָרִי
 117 עָלִי עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, צִדְקוֹת – שֶׁנִּדָּר צִדְקָה לְעֵנִים. וּמַעֲשֻׂדוֹת –
 118 שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, אוֹ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. בְּבוֹר –
 119 בַּחֲמָה טַהוֹרָה. וּמַעֲשֵׂר בַּחֲמָה. וּפְסָח.

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קעז תוספות

ומה חשחן – כלומר כל מה שחפצים הכהנים תנו להם משלי. ממונה – ממשאר, שבאת עלינו להשיבנו, אני משיבך תשובה ראה מה כתוב בה: "די להון מהקרבין וגו' ומצלין לחיי מלכא" – למדת שלא לשם שמים עשה כי אם להנאתו. חיי זה צדיק נמור – אם רגיל בכך. כאן בישראל – שלבו לשמים, ואם מרעין לו בחייו – אינו קורא לו תגר, אלא תולה היסורין בעונו. אבל גוי אם אין מטיבין לו כגמולו קורא תגר. נרמזין די אבן גלל – כתב ששלח ביד עזרא כתוב בו שורות של אבני שיש שלש בחומות הבית והרביעי של עץ. כלבתא – למשכב, ובני נח החדדו על כך, שנאמר (בראשית ב): "חזיו לבשר אחד" – יצאו בחמה וחיה ועוף שאינן נעשין בשר אחד, שאין יולדין מן האדם. בנות מלכים ביקרותיך – מבקרות אותך לעתיד לבא. לעולם שגל – דעלמא מלכתא היא. ורבה בר לימא – להאי שגל דהכא, גמרא גמור לה מרביה דכלבתא הואי. עד כסף ככרין מאה – חנו להם לבוני הבית. רגל שבו ר"ה לרגלים – רגל שהוא בחדש חגסס באחד בניסן, הוא ראש השנה לרגלים. נפקא מינה – דהאי ר"ה. לענין נדר – שהוא מוחדר בי"ב לאחור, ותלה הכתוב איהורו שלשה רגלים, ואשמועי' מתניתין שאינו עובר עד שיהא פסח ראשון לשלשון, שאם עברו עליו שלא כסדרן אינו עובר. אחד חנוך – האומה "דמי עלי" ששמן אותו כעבד. ואחד המקדיש – דבר לבדק הבית. ואחד המעריך – שאמר: "ערכי עלי" שהעריך קצוב בתורה כפי שני. פעמים שלשה – פעמים שהוא בי"ב לאחור" בשלשה רגלים. פעמים חמשה – דבעינן כסדרן. חייבי חרמין – אמר: דמי עלי. והחרמין – חרמי גבוה. בכור ומעשר – מעשר בהמה.

מכדי
ביתיה היתיו קרמך ואנת ורברבניך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון". ואי שגל פלכתא היא פלכתא בת משהיא חמרא היא? – הא לא קשיא, דמלפא לה ושתיא. – אלא מעתה דכתיב "בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר". ואי שגל פלכתא היא – מאי קא מבשר להו נביא לישראל? – הכי קאמר בשכר שחביבה תורה לישראל פשגל לגוים – זכיתם לכתם אופיר. ואיפיעית אימא: לעולם שגל מלכתא היא, ורבה בר לימא גמרא גמיר לה. ואמאי קרי לה שגל – שהיתה חביבה עליו פשגל. אי נמי: שהשיבה במקום שגל. איפיעית אימא: מנלן דאחמין – מהכא "עד כסף כפרין מאה ועד חמין פורין מאה ועד חמין פתין מאה ועד פתין משה ומלח די לא כתב" וגו'. מעיקרא בלא קיצותא, והשתא בקיצותא. – ודילמא מעיקרא לא הוה קים ליה בקיצותא? – אלא כחוררתא פדשנין מעיקרא. "ולרגלים". רגלים באחד בניסן הוא? בחמישה עשר בניסן הוא? – אמר רב חסדא: רגל שבו ראש השנה לרגלים". נפקא מינה לגודר, למימס עליה ב"ב לאחור, ורפי שמעון היא. דתניא: אחד חנוך, ואחד המקדיש, ואחד המעריך, פיון שעברו עליו שלשה רגלים – עובר ב"ב לאחור". רפי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן. וחג המצות תחילה. וכן היה רפי שמעון בן יוחי אומר: רגלים פעמים שלשה, פעמים ארבעה, פעמים חמשה. פיצד? נדר לפני הפסח – שלשה, לפני עצרת חמשה, לפני חג – ארבעה. תנו רבנן: חייבי חרמין, והערכין, והתרמין, והקדשות, הפאות, ואשמות, עולות, ושלימים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר ופסח,

"ומה חשחן ובני תורין ורברין ואמרין לעלון לאלה שמאי חמין מלח חמר ומשה פמאמר פהניא די בירושלם להוא מתייב להם יום ביום די לא שליו". אמר לו רבי יצחק: רבי, ממונה? "די להון מהקרבין נחוחין לאלה שמאי ומצלין לחיי מלכא ובגוה". – ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא? והתניא: האומר "סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאופה פה לחיי העולם הבא" – חיי זה צדיק גמור! – לא קשיא; פאן בישראל, פאן – בגוים. ואיפיעית אימא: מנלן דאחמין – דכתיב "נדבכון די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתייב". למה ליה דעבד הכי? סבר: אי מדרו בי יהודאי איקליה בנורא. – אמיז שלמה לא עבד הכי? והכתיב "שלשה טורי גזית וטור פרתות ארום"! – שלמה עבד מלמעה, ואיהו עבד מלמעה. שלמה שקיעה בבנינא, איהו לא שקיעה בבנינא. שלמה סדייה בסידא, איהו לא סדייה בסידא. אמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: מנלן דאחמין – מהכא "ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו". מאי שגל? אמר רבה בר לימא משמיה דרב: פלכתא. – אלא מעתה, הא דכתיב "ועל מרא שמאי התרוממת ולמאניא די

ביתיה היתיו קרמך ואנת ורברבניך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון". ואי שגל פלכתא היא פלכתא בת משהיא חמרא היא? – הא לא קשיא, דמלפא לה ושתיא. – אלא מעתה דכתיב "בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר". ואי שגל פלכתא היא – מאי קא מבשר להו נביא לישראל? – הכי קאמר בשכר שחביבה תורה לישראל פשגל לגוים – זכיתם לכתם אופיר. ואיפיעית אימא: לעולם שגל מלכתא היא, ורבה בר לימא גמרא גמיר לה. ואמאי קרי לה שגל – שהיתה חביבה עליו פשגל. אי נמי: שהשיבה במקום שגל. איפיעית אימא: מנלן דאחמין – מהכא "עד כסף כפרין מאה ועד חמין פורין מאה ועד חמין פתין מאה ועד פתין משה ומלח די לא כתב" וגו'. מעיקרא בלא קיצותא, והשתא בקיצותא. – ודילמא מעיקרא לא הוה קים ליה בקיצותא? – אלא כחוררתא פדשנין מעיקרא. "ולרגלים". רגלים באחד בניסן הוא? בחמישה עשר בניסן הוא? – אמר רב חסדא: רגל שבו ראש השנה לרגלים". נפקא מינה לגודר, למימס עליה ב"ב לאחור, ורפי שמעון היא. דתניא: אחד חנוך, ואחד המקדיש, ואחד המעריך, פיון שעברו עליו שלשה רגלים – עובר ב"ב לאחור". רפי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן. וחג המצות תחילה. וכן היה רפי שמעון בן יוחי אומר: רגלים פעמים שלשה, פעמים ארבעה, פעמים חמשה. פיצד? נדר לפני הפסח – שלשה, לפני עצרת חמשה, לפני חג – ארבעה. תנו רבנן: חייבי חרמין, והערכין, והתרמין, והקדשות, הפאות, ואשמות, עולות, ושלימים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר ופסח,

לכט

בשביל שיחיו בני – והא דתנן פרק קמא דמסכת אבות (מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס – היינו באומות העולם, שתהוין על הראשונות. ונדבך די אע – האי קרא במגילת כורש הראשון כתיב כדאיתא בספר עזרא בשעה דריש לבקר ולחפש, כדכתיב (עזרא ו) "בארץ דרוש מלכא שם טעם וקבור בבית ספריא די גנויא". ומכל מקום, כיון דעל פי אותה מגילה צוה לבנות, דייק מינה ספירי דהחמין. ומידו קשיא: לעיל מינה דבתחילת מלכות אחשורוש כתבו שטנה, וכתיב "בארץ בטילת עבדות בית אלהא די בירושלם ודות בטלא עד שנת תרתין למלכות דרוש מלך פרס". וקראי דנבואת חגי שגמו לו מניסן בשנת שתים לדוריש כתיב בהו, ועוד טובא דלא מייתי הכא. אלאמא מנו לו מניסן אע"פ שכבר החמין ושמא לא נתברר להם הדבר עד אחרי כן.

שלמה עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמטה – לאו מקרא דריש, אלא קבלה היתה בפיהם. עד כסף ככרין מאה – בשנת שבע למלך יהיה, כשעלה עזרא מבבל. שלשה רגלים כסדרן – ומתניתין דניסן ר"ה – ר"ש היא, והכי אמרינן לקמן (דף ג.ב). והחרמין בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים. ר"ת פסק דצדקה שפוסקים ליתן ביד גבאי ישנה בי"ב לאחור מלמטה לגבאי, ואין הגבאי בי"ב לאחור" מלחלקה. אבל מה שאדם נודר ביד עצמו לכשירצה – אינה בי"ב לאחור". צדקות ומעשרות – והא דאמר רבא לקמן (דף ג.א) וצדקה מייחייב עלה לאלתר – ה"מ דקיימי עניים, אבל לא מייחייב להדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו שלשה רגלים, והא דפריך "פשיטא", ומשני: מהו דתימא הואיל ובענינא דקרבנות כתיב – עד דעברו עליה שלשה רגלים כקרבנות – היינו אפילו היכי דקיימי עניים. ואין לפרש דהא דקאמר עובר לאלתר – היינו עשה, כדאשכחן באחריני דברגל אחד עובר בעשה. דאי"ב הוה ליה לממר עד דעבר עליה רגל אחד, כקרבן.

ומעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני. ומה שקבע עליהם הכתוב זמן ביעור, כדכתיב (דברים יד) "מקצה שלש שנים תוציא" וגו' ותנן בפרק ד' (מ"ו) דמעשר שני: ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור – דהתם, אע"פ שלא הפריש – חייב להפריש, ובלבד שבאו לעונת מעשר, כדתנן התם. וכל זמן שלא הפריש – לא קאי בי"ב לאחור". אבל משהפריש – קאי ב"ב לאחור" אף על פי שלא הגיע לזמן הביעור. ותדע, לקמן דרשין תרי קראי לכולהו: חד דאמר ולא אפריש חד דאפריש ולא אקריב, אבל מעשרות לא אשכחן אלא חד קרא. ועוד: משכחת לה כשתמרח בכרי בין רגל לביעור – דאמי פשיטא כל זמן שלא נתמרח לא מייחייב ממידו. ועוד: דאפילו את"ל חייב – אתא קרא דביעור לעבור עליו בשני לאוין, דכוחה אשכחן פ"ק דנדרים (דף ג.ב) וקצת תימה: דלא חשיב הכא תרומה ובכורים דכי היכי דמריב לקמן (ד' ה.ב) מעשר נרבי נמי תרומה ובכורים ושמא בכלל מעשר איתגודו כמו בכל דוכתי דקתי חייב לתרומה ולבכורים. ומידו, לבכורים אין לחוש דאין דינם בשלשה רגלים אלא מעצרת ועד חגז בקריאה, ומוגז עד חנוכה בלא קריאה.

לכט

לְקַטְּ שִׁכְחָה וּפֹאֵה – חַיִּיב לְהַנִּיחַ בְּשָׂדֶה, דַּאי שְׁקִיל לְהוּ עֵבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה דְכְּתִיב: "לֹא תִלְקֹט" (ויקרא יט) וְרַלֵּא תִשׁוּב" (דברים כד) וְרַלֵּא בְּכֹלָה" (ויקרא שם) וְכְּתִיב: (שם) "לֹעֲנִי וְלֹגֵר תַּעֲזוּב" וְהִכֵּא דְעֵבֶר וְנִטְלָם, חַיִּיב לְהַחֲזִיר וּלְתֵן, דַּאי עֵבֶר לֹא מִחְזֵי, כְּדֵאִיתָא פִּי' דְּתַמְרוּהָ (דף א,ו) וְאִם לֹא הִפְרִישׁ פֹּאֵה מִן הַקֶּמֶה – מִפְּרִישׁ מִן הַעֲמֻרִים אִם מִן הַכְּרִי,

וְאִיכָא בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֶשׁ: דְּשָׁקֶל בְּהִיתָר, כְּגוֹן דְּלִיכָא עֲנִיִּים, וְאִם אִיכָא בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. וְהָא דִּאֲמִירִין בְּסוּף "הַזֶּרֶע" (תולין ד' קלד.) לֹוי וְרַע בְּכִישׁוֹר, לֹא הוּוּ עֲנִיִּים לְמַשְׁקֶל לְקֹט, אֲתָא לְקֹמִי דְרַב שֶׁשֶׁת, אָמַר: "לֹעֲנִי וְלֹגֵר תַּעֲזוּב אוֹתָם" – וְלֹא לְעוֹרֵבִים וְלֹא לְעַטְלָפִים, לֹא קִאֲמֵר דְּלִישְׁקוֹל לְנִפְשִׁיהִי, דְּדוֹקָא הִכָּא דְּלִיכָא עֲנִיִּים בְּתוּךְ בֵּיתוֹ. וּמִיָּהוּ, מִדְּפִרְךְ הֵחֵם מִתְרוּמָה, דָּאִם אִין שֶׁם כְּחֹן שׁוֹכֵר פְּרָה וּמִבִּיבֵי. וּפְרִיךְ נִמִּי מִמִּתְנִי דָּאִם אִין שֶׁם כְּחֹן מַעְלִין אוֹתָם בְּדַמִּים, וּמִשְׁנֵי: שֶׁאִין הֵחֵם דְּנִתְיָה כְּתִיב בְּהוּ. מִשְׁמַע דְּבִלְקֹט שִׁכְחָה וּפֹאֵה שְׁקִיל לְנִפְשִׁיהִי, וְלִפִּי קָמָא קְשִׁיָּא, דַּאי בְּדֵאִיכָא עֲנִיִּים וְעֵבֶר וְנִטְלָם – הִרִי עוֹבֵר לֵאלֶמֶךְ בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי, דְּדוֹקָא הִכָּא דְּלִיכָא עֲנִיִּים אִין עוֹבֵר בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי אֵלֶּא בְּרִגְלִים, אֲבָל הִכָּא דְּקִימִי עֲנִיִּים – קָא עֵבֶר לֵאלֶמֶךְ, כְּמוֹ צְדָקָה! וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ: כְּגוֹן בְּמִלְקֵט לְצוּרֵךְ עֲנִיִּים, כִּי הִיכָּא דְּתֵן בְּפִי' דִּפְאֵה (מִשְׁנֵה ט) מִי שְׁמִלְקֵט וְאֲמַר דְּרִי' הִי לְפָלְגִי עֵנִי, ר"א אֲמַר: זָכֵה לוֹ, וְחִבֵּא: יִתְנַהֵּם לֹעֲנִי תַּנְמָנָא רֶאשׁוֹן. וְהָא דְּלֹא חֲשִׁיב הָבָא פֶּרֶט וְעוֹלָלוֹת – כִּיִּן דְּתֵן הֵנִי, לֹא חֵשׁ לְהֵנִי.

וְאִין צִרְךְ לִזְמַר חֲגֵי הַסּוּכוֹת שְׁבוּ הַכּוֹתוּב מְדַבֵּר לְמַה נִּגְמַר לִזְמַר שׁוֹה אַחֲרוֹן – זֶה הָא גִּירְסַת הַקּוּנֵס. וְהַשְׁתָּא ר' אֲלֵעָזָר וְר"ש וְהַרְשֵׁן בַּעֲנִין אַחֵר, אֵלֶּא דְּמַר סַבֵּר שׁוֹה גִּירָה וּמַר סַבֵּר שׁוֹה אַחֲרוֹן. וְרַבִּינוּ חֲנַנְאֵל גִּירָה: אִין צִרְךְ לִזְמַר בְּחַג הַמִּצּוֹת שְׁבוּ פָתַח הַכּוֹתוּב תְּחִלָּה, לְמַה נִּגְמַר – לִזְמַר שׁוֹה אַחֲרוֹן. וְהַשְׁתָּא פ' קִנְיָטֵרִס שְׁמַרְבְּרִין הִיוּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם – וּמִיָּעוּט מוֹעֲדִים שְׁנִים, וְאֵעִי' דְּהֵאִי קָרָא בְּקִרְבָּנוֹת חוֹבָה הוּא דְּכְּתִיב – הָא כְּתִיב בִּיה נִגְמִי. "בִּלְבַּד מְגִידֵיכֶם וְגִבּוֹרֵיכֶם".

פּו"ר קש"ב – פִּירֵשׁ הַקּוּנֵטֵרִס: רִגֵּל בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ – שָׂאִין שֶׁם חֲגֵי הַסּוּכוֹת עֲלֵיו, וְרֹצֵה לִזְמַר דְּבִרְבַּת חֲמוֹן וְתַפְּשָׁה מִזְכִּירִין שְׁמִינִי עֲצֵרָה, וְלֹא סוּכוֹת. וְכִרְבָּה לְעֲצָמָה פ' קִנְיָטֵרִס שְׁמַרְבְּרִין הִיוּ הַמֶּלֶךְ זָכֵר לְחִנוּכַת הַבֵּית דְּכִתִּי בְּסַפֵּר מַלְכִּים (א' ח') "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת הָעָם וַיִּבְרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ". כְּדִתְנִיָּא בְּתוּסְפָתָא דְּסוּכָה (פ"ד) י"ט הָאֲחִירִין שֶׁל חֲגֵי פִּירֵשׁ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, זְמַן לְעֲצָמוֹ, קִרְבָּן, שִׁיר, וְכִרְבָּה לְעֲצָמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת הָעָם וַיִּבְרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ". וּבְפִרְךְ "לֹלֶב וְעֵרְבֹד" (סוכה ד' מ"א, וּשְׁם) אִין מְקִנְטֵרִס שְׁמַרְבְּרִין הִיוּ: כֶּשֶׁם שֶׁשְּׁבַעֲת יְמֵי חֲחֹן טַעוֹנִים קִרְבָּן שִׁיר וְכִרְבָּה וְלִינָה – כִּי שְׁמִינִי טַעוֹן כּו'. וְרֹצֵה לִזְמַר: מֵאִי בִּרְכָה – זְמַן, וּפְרִיךְ: זְמַן כֹּל שְׁבַעֲת מִי אִיכָא וּמִסִּיק: מֵאִי בִּרְכָה – בִּרְכַת חֲמוֹן וְתַפְּשָׁה. וְדוּמָה

לְהוֹחֵא דְּמִפְרֵשׁ ר"ת הִיאֵה דְּהָבָא. וְרִגֵּל לְעֲצָמוֹ – שְׁטַעֲנָה לִינָה. וְרַבִּינוּ חֲנַנְאֵל פִּירֵשׁ לְעִין אֲבִילוֹת, מִשּׁוּם דְּאֲמַרִּי' בְּמוֹעֵד קֶטֶן בְּפִרְךְ בְּתַרָא (ר' יט,א) הַקּוֹבֵר מֵתוֹ שְׁבַעֲת יְמִים קוֹדֵם לְרִגֵּל – טַבְּלָה מִמֶּנּוּ גִירָה, וְאִפִּי כִּי טַבְּלָה מִמֶּנּוּ גִירָה שְׁלִישִׁים מִשּׁוּם שְׁמִינִי עֲצֵרָה. וְר"ת עֲצָמוֹ יִסֵּד בְּמַעֲרִיב שְׁלֹ: קוֹדֵם לִלְנֵה וְשְׁלִישִׁים יִדְחָם כֹּאשֵׁר אֲבָלִים נִיחָם. וּמִיָּהוּ, אִי אֲפִשֵׁר לִזְמַר שִׁירָהָ לְגִמְרִי, דְּהָא אֲמִירִין בְּפִרְךְ בְּתַרָא מִשּׁוּם יוֹם אֶחָד לְפָנֵי חֲחֹן וְהַחֵן וְשְׁמִינִי שְׁלֹ – דְּרִי כָאֵן אַחֲרֵי וְעֵשְׂרִים יוֹם. וּמִתְחִילָא דְּסוּכָה אִין כָּאֵן רֵאִיָּה אִם אִין בִּרְכָה דְּהָבָא כִּי הִיאֵה דְּהָחֵם, וְהַחֵם לֹא הוּא מִצִּי לְאֻקוּמִי בְּבִרְכַת הַמֶּלֶךְ – מִשּׁוּם דְּלִיתִיהּ בְּשַׁבְּעֵת יְמֵי חֲחֹן שִׁיר – אֲמַר ר'ת: שְׁהִיו אֲמִירִים בְּבֵית הַכְּסֵת מִזְמֹר שְׁלָם, מַה שָּׂאִין כֵּן בְּכָל שָׂאִר יְמֵי חֲחֹן שְׁלֹא הִיו אֲמִירִים מִזְמֹר שְׁלָם, אֵלֶּא חֲצִי בְּיוֹם אֶחָד וְחֲצִי בְּיוֹם אַחֵר כְּדֵאִיתָא פֶּרֶק "הַחֲלִיל" (סוכה ד' נ"א, וּשְׁם) וְסִימְנִיךְ הוֹמְבִיָּה. וּבְמִסְכַּת סוֹפְרִים מִשְׁמַע שְׁהִיו אֲמִירִים בְּבֵית הַכְּסֵת: "לְמַנְצָה עַל הַשְּׁמִינִי" – וְשִׁמָּה כְּמוֹ כֵּן הִיו הָלִים אֲמִירִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

תַּפְּשָׁת מְרֻבָּה לֹא תַפְשָׁת – לֹא דְמִי לְהָא דְּדִרְשִׁין: "יָמִים" – שְׁנִים, "רִבִּים" – שְׁלֹשָׁה. דְּהַחֵם נִיחָא טַפִּי, שָׂאִם בֹּאת לְדוּסְפִי יוֹתֵר מִשְׁנִים – אִין לְדַבֵּר סוּף, אֲבָל הָבָא – יֵשׁ לְדַבֵּר סוּף, וְטַפִּי מִשְׁמֹנָה לֹא. וּבְתוֹרַת כְּהִנִּים תְּנִיָּא: "יָמִים" – שְׁנִים, יִכּוֹל יָמִים הִרְבֵּה – אֲמַר ר'בִּי עֲקִיבָא: כֹּל מִשְׁמֹנָה מְרֻבָּה וּמִשְׁמֹנָה מוֹעֵט, תַּפְּשָׁת מְרֻבָּה – לֹא תַפְשָׁת. ר' יְהוֹדָה בֵּן בִּתְרִיא אֲמַר: שְׁתֵּי מִדּוֹת, אַחַת כֹּלָה וְאַחַת אֵינָה כֹּלָה – מוֹרְדִין בְּמִדָּה כֹּלָה וְלֹא בְּמִדָּה שְׂאִינָה כֹּלָה. אֲמַר ר'בִּי נִמְצִיָּה: וְכִי לְמַה בֹּא הַכּוֹתוּב לְפָתוֹחַ אוֹ לְעֵלֶל כּו', וּבְרִישׁ סוּכָה (ר' דז: וּשְׁם) הִיא בְּתוֹבוֹת.

מַה

לְקַטְּ שִׁכְחָה וּפֹאֵה, פִּיִּין שְׁעָבְרִי עֲלֵיהֶן שְׁלֹשָׁה רִגְלִים עוֹבֵר בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר: שְׁלֹשָׁה רִגְלִים בְּסִדְרָן, וְחֲגֵי הַמִּצּוֹת תְּחִלָּה. רַבִּי מֵאִיר אֹמַר: פִּיִּין שְׁעָבְרִי עֲלֵיהֶן רִגֵּל אַחֵר עוֹבֵר בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אֹמַר: פִּיִּין שְׁעָבְרִי עֲלֵיהֶן שְׁנֵי רִגְלִים עוֹבֵר בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר: פִּיִּין שְׁעָבְרִי עֲלֵיהֶן חֲגֵי הַסּוּכוֹת עוֹבֵר עֲלֵיהֶן בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. מֵאִי טַעְמָא דְּתַנָּא קָמָא? מִפְּדִי מִיָּעִיָּהוּ סְלִיק, לְמַה לִּי לְמַהֲדֵר וּמִיֻּכְתָּב "בְּחֲגֵי הַמִּצּוֹת וּבְחֲגֵי הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחֲגֵי הַסּוּכוֹת"? שְׁמַע מִיָּהוּ – לִיבֵל תֵּאֲחֹרֶי, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר: אֵינִי צִרְךְ לִזְמַר "בְּחֲגֵי הַסּוּכוֹת" שְׁבוּ דְּיִבֵּר הַכְּתוּב, לְמַה נִּגְמַר? – לִזְמַר שְׁוָה אַחֲרוֹן, וְרַבִּי מֵאִיר מֵאִי טַעְמָא? דְּכְּתִיב "וּבִתְנֵי שְׁוָה וְהִבְאֵתָם שְׁוָה". וְרַבִּין – הִיאֵה לְעֵשֶׂה. – וְרַבִּי מֵאִיר, פִּיִּין דְּאֲמַר לִיָּה רַחֲמָנָא אֵייתִי, וְלֹא אֵייתִי – מִמִּילָא קָם לִיָּה בִּיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן יַעֲקֹב מֵאִי טַעְמָא? דְּכְּתִיב "אֲלֵה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם" מִיָּעוּט מוֹעֲדִים – שְׁנִים. – וְרַבִּין? – הִיאֵה לְכַדְרֵי יוֹנָה. דְּאֲמַר רַבִּי יוֹנָה: הוֹקְשׁוּ כָּל הַמוֹעֲדִים כּוֹלָם זֶה לְזֶה, שְׁכּוֹלֵן מִכְּפָרִים עַל טוֹמָאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשִׁיו. וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מֵאִי טַעְמָא? – דְּתַנָּיָא, וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר: לֹא יֵאֲמַר "חֲגֵי הַסּוּכוֹת", שְׁבוּ דְּיִבֵּר הַכְּתוּב. לְמַה נִּגְמַר? – לִזְמַר שְׁוָה גִּירָה. וְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן יַעֲקֹב, הֵאִי "בְּחֲגֵי הַמִּצּוֹת וּבְחֲגֵי הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחֲגֵי הַסּוּכוֹת" מֵאִי דְּרִישׁוּ בִּיה? – מִיָּעִיָּהוּ לְהוּ לְכַדְרֵי אֲלֵעָזָר אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא. דְּאֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא: מִצִּין לְעֲצֵרֶת שִׁישׁ לָהּ תִּשְׁלֹמִין כָּל שְׁבַעֲה – תִּלְמוּד לִזְמַר "בְּחֲגֵי הַמִּצּוֹת וּבְחֲגֵי הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחֲגֵי הַסּוּכוֹת" מִקִּישׁ חֲגֵי הַשְּׁבֻעוֹת

לְחֲגֵי הַמִּצּוֹת, מַה חֲגֵי הַמִּצּוֹת יֵשׁ לוֹ תִּשְׁלֹמִין כָּל שְׁבַעֲה – אָף חֲגֵי הַשְּׁבֻעוֹת יֵשׁ לוֹ תִּשְׁלֹמִין כָּל שְׁבַעֲה. – וְלִקִּישׁ לְחֲגֵי הַסּוּכוֹת: מַה לְחֵלֶן שְׁמוֹנָה – אָף פֶּאֶן שְׁמוֹנָה! – שְׁמִינִי רִגֵּל בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ הוּא. – אִימֹר דְּאֲמִירִין שְׁמִינִי רִגֵּל בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ – לְעִנְיָן פּו"ר קש"ב, אֲבָל לְעִנְיָן תִּשְׁלֹמִין – דְּכְּרִי הַכֹּל תִּשְׁלֹמִין דְּרִאשׁוֹן הוּא. דְּתַנָּן: מִי שְׁלֹא חֲגֵי יוֹם טוֹב הִרְאִישׁוֹן שֶׁל חֲגֵי – חוֹנֵן אֶת כָּל הַרְגֵּל, וְיוֹם טוֹב הָאֲחִירִין שֶׁל חֲגֵי. תַּפְּשָׁת מְרֻבָּה – לֹא תַפְשָׁת, תַּפְּשָׁת מוֹעֵט תַּפְּשָׁת. – אֵלֶּא לְמֵאִי הִלְכְּתָא בְּתַבִּיָּה רַחֲמָנָא לְחֲגֵי הַסּוּכוֹת? – לְאֻקְשִׁיָּה לְחֲגֵי הַמִּצּוֹת, מַה

מִפְּדִי מִיָּעִיָּהוּ סְלִיק – כְּשֹׁאֲמַר הַכְּתוּב: "שְׁלֹשׁ עֶפְרָיִם בִּשְׁנָה יִרְאֶה כָּל זֹכֹרֵךְ בְּחַג הַמִּצּוֹת" וְגו' – מִהֶם הִיָּה עוֹלָה, כְּכֹר תְּכוּב לְמַעְלָה בַּעֲנִין "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב" "שְׁבַעֲת שְׁבֻעוֹת תִּסְפֹּר לָךְ" "חֲגֵי הַסּוּכוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ". לְמַה לִּי לְמַהֲדֵר – וְלִמְנִיָּהוּ בְּפִרְשָׁת חֲגֵי הַסּוּכוֹת. שְׁמַע מִיָּהוּ לְכָל תֵּאֲחֹרֶי – דְּהִיךְ הִיו נִרְאִין לְפָנֵינוּ שְׁלֹם נְדִירֵכֶם, וְלֹא תְּבִאֵהוּ וִרְיָקָם. אִין צִרְךְ לִזְמַר חֲגֵי הַסּוּכוֹת – אָף כִּי כִּתְחוּרִין לְכָל תֵּאֲחֹרֶי לֹא הִיָּה צִרְךְ לְחִזְכִּיר, שְׁהִי הַעֲנִין עֲסוֹק בּו'. הִיךְ שְׁבוּ דִיבֵר הַכְּתוּב, לְמַה נִּגְמַר לִזְמַר שְׁוָה אַחֲרוֹן – עַד שִׁיעֲבֹר אוֹתָם כְּסֹדֵר חוּה. הִיאֵה לְעֵשֶׂה – מִצּוֹת עֲשֶׂה עֲלֵיו לְהִבְיֹא בְּרִגֵּל רֶאשׁוֹן. וְרַבִּי מֵאִיר – אֲמַר לָךְ: כִּיִּן דְּאֲמַר לִיָּה רַחֲמָנָא אֵייתִי בְּרִגֵּל רֶאשׁוֹן – זֶהוּ זְמַן שְׁקַבֵּעַ לָךְ, וְאִם אֲחִירִין חֲגֵי הַמִּצּוֹת – הִיאֵה אֲחִירִין, וּמִמִּילָא קָם לִיָּה בִיבֵל תֵּאֲחֹרֶי. "הַקִּישָׁא דְּר' יוֹנָה – בְּמִסְכַּת שְׁבֻעוֹת (ר' י"א) אֵיִצְטְרִיךְ לִזְמַר שְׁכָל שְׁעִירֵי הַרְגֵלִים מִכְּפָרִים עַל טוֹמָאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשִׁי, דִּילְפִין מִשְׁעִיר דְּר"ה, דְּכְּתִיב בִּיה: "לִשְׁלֹא אֶת עֵן הָעֶרְבָה" (ויקרא י). מִנִּין לְעֲצֵרֶת – דְּאִילוּ בְּחַג הַסּוּכוֹת וּבְחַג הַמִּצּוֹת נִפְקָא לָךְ, וְאִם אֲחִירִין חֲגֵי מִיֻּחְנוּתָם אוֹתוֹ חֲגֵי לַה' שְׁבַעֲת יְמִים" יִכּוֹל יְהוּ חוֹנֵן כֹּל ד' – תִּל: "אוֹתָר", אוֹתוֹ אַתָּה חוֹנֵן, וְאִי אַתָּה חוֹנֵן כֹּל ד', אִם כֵּן לְמַה נִּגְמַר ד' – לְתַשְׁלֹמִים, שָׂאִם לֹא חֲגֵי חִיגוּתָא בְּרִאשׁוֹן – יִקְרִיבְנָה בְּשֵׁנִי. פו"ר קש"ב – כְּכֹר פִּירִשְׁתִּי בְּמִס' יוֹמָא וְד' ג,א, וּמִסְכַּת סוּכ' (ר' מ.ח.א) טַעוֹן פִּירִים לְפִר הַבֹּא בְּשְׁמִינִי, וְאֵינִי קִרְבֵּי לְפִי סִידֵּר הַמִּשְׁמֹרוֹת שֶׁשְׁנוּ וְשֶׁלְשׁוּ בְּפִרִי חֲחֹן מִשְׁתִּים שֶׁשְׁנוּ וְלֹא שְׁלֹשׁ, וּפִרִי שֶׁל שְׁמִינִי אִין אַחַת מֵאוֹתוֹן שְׁתִּים מְקִירְבֵי אוֹלָא כָּל הַמִּשְׁמֹרוֹת מִפִּסְיוֹת. וְטַעוֹן זְמַן וְרִגֵּל לְעֲצָמוֹ – שָׂאִין שֶׁם חֲגֵי הַסּוּכוֹת עֲלֵיו, וְקִרְבֵּן לְעֲצָמוֹ – שָׂאִין קִרְבָּנוֹ כְּשֹׁאֵר יְמֵי חֲחֹן שְׁהִפְרִים מִתְּמַעְטִים בְּהֵם אַחֵר אַחֵד, זֶהוּ אֵינִי אֵלֶּא פִר אַחֵד. וְשֹׁאֵר הַיָּמִים שֶׁל אֵילִים וְאַרְבַּעָה עֶשֶׂר כְּבִשִּׁים, זֶהוּ אֵיל אַחֵד וְד' כְּבִשִּׁים. וְשִׁיר לְעֲצָמוֹ – אִין שִׁירֵי שׁוֹה לְשֵׁל סוּכוֹת שֹׁאֲמֵר עַל הַדּוּכָן, וְלֹא תַפְרֵשׁ לְנוּ שִׁיר, וּבְמִסְכַּת סוֹפְרִים נִמְצָא שִׁיר, הוּא: "לְמַנְצָה עַל הַשְּׁמִינִי". בִּרְכָה לְעֲצָמָה – מְבָרְכִין הִיו אֶת הַמֶּלֶךְ, זָכֵר לְחִנוּכַת הַבֵּית שֶׁאֵן (מ"א ח'): "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת הָעָם וַיִּבְרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ" – כִּי מְפֹרֵשׁ בְּתוּסְפָתָא דְּסוּכָה (פ"ד).

טַעוֹן

מַה

מַה

מַה

מַה

מַה

מַה

מַה

מַה

מַה

55 הגמרא מבארת את טעם החולקים על רבי אליעזר בן יעקב: ורַבִּי
56 – ושאר התנאים שלא דרשו כן סברו, הוּא דרשה באה לְבִרְיָ
57 יוֹנָה. דֹּאמֶר רַבִּי יוֹנָה, מִזֶּה שְׁכָלֵל הַכְּתוּב כָּל קֶרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ

1 מה חג המצות העולה לרגל לירושלים, מעון לינה בירושלים,
2 במוצאי יום טוב הראשון, עד הבוקר שלמחרתו, אף העולה לרגל
3 בחג הסוכות, מעון לינה במוצאי יום טוב הראשון.
4 מבררת הגמרא: והתם בחג המצות מנלן שטעון לינה. משיבה
5 הגמרא: דכתיב בפרשת חג הפסח (דברים טו ז), 'ופנית בבקר והלכת
6 לאהלך', כלומר, שלא יחזור לביתו בלילה אלא בבוקר.
7 הגמרא מבררת לדעת חנא קמא ורבי שמעון מנין שיש תשלומין
8 לשבועות. שואלת הגמרא: ותנא קמא דרבי שמעון (בן אלעזר)
9 שדורשים את מה שכתבה התורה 'שלוש פעמים בשנה יראה וגו'
10 בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, לענין כל תאחר שצריך
11 שלשה רגלים, אם כן דין תשלומין לעצרת מנא להו – מנין להם דין
12 זה, שהרי אין כוונת הכתוב להקיש את חג השבועות לחג המצות
13 לענין תשלומין, אלא רק לומר שצריך שלשה רגלים לעבור על
14 כל תאחר.
15 משיבה הגמרא: נפקא להו, מדתני רבה בר שמואל. דתני רבה בר
16 שמואל, אמר ר' תורה שכדי לקדש את ראש החודש מנה ימים – ימי
17 החודש, וקדש את החודש ביום שלאחריהם בהקדחת קרבן מוסף
18 של ראש חודש. וכמו כן אמרה תורה מנה ספירת העומר ארבעים
19 ותשעה ימים, וקדש ביום החמישים עצרת. ויש ללמוד קביעת הזמן
20 להבאת קרבנות היחיד של חג השבועות, מקביעת הזמן לגבי
21 קרבנות ראש חודש, מה חודש למנויו – כשם שמקדשים את
22 החודש, באחד ממנין ימי החודש, בכך שמביאים קרבן בראש
23 חודש, אף עצרת למנויו – אף חג השבועות מקדשים אותו בהבאת
24 קרבן באחד ממנויו, ומכיון שמנין הזמן שלאחריו חלה העצרת,
25 מנה על ידי ספירת שבועות שלמים, כמו שאמרה התורה (ויקרא כג
26 טו) 'שבע שבתות תמימת תקינה', מכאן שזמן תשלומי הקרבן הם
27 שבעה ימים.
28 הגמרא מבררת את הלימוד של שבועות מראש חודש. מקשה
29 הגמרא: אימא עצרת חד יומא – ונאמר שעצרת תהיה רק יום אחד,
30 ולא יהא לה תשלומים כל שבעה, שהרי מצוה למנות אף את
31 הימים, כמו שאמרה התורה 'תספרו חמשים יום'.
32 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אטו עצרת יומי מנין שבעי לא מנין
33 – וכי לחג העצרת, מונים רק ימים ולא שבועות, והאמר מר, מצוה

34 למימני בספירת העומר יומי, ומצוה למימני גם שבעי, ועוד 'חג
35 שבעות' כתיב, שקראה התורה לעצרת בלשון 'חג שבועות',
36 ומכאן שעיקר המנין הוא בשבועות, ולכן יש ללמוד מראש חודש
37 שמשך הזמן של 'שבע' נתקדש להבאת קרבנות העצרת.
38 *
39 בברייתא לעיל (ד.) נמנו כל הדברים בהם נאמרין כל תאחר, ואחד
40 מהם הוא 'פסח', והבינה הגמרא שהכוונה היא שאם לא הקריב
41 את קרבן הפסח בזמנו ועברו עליו שלשה רגלים, עובר בכל
42 תאחר. מקשה הגמרא: וכי פסח בר מיקרב ברגלים הוא ששייך
43 לומר שעובר עליו בכל תאחר אם עברו שלשה רגלים ולא
44 הקריבו, והלא פסח וימנא קביעא ליה – זמן הקרבתו קבוע ביד
45 בניסן, אי מקריבא מקריבא – אם הקריבו בזמנו יצא ידי חובתו, ואי
46 לא מקריבא, אידידי ליה – הרי הוא נדחה מיד ושוב אי אפשר
47 להקריבו לשם פסח, ואם כן מיד כשעבר הפסח ולא הקריבו יש לו
48 לעבור בכל תאחר.
49 מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, 'פסח' כרי נסכה – שלא לצורך
50 נכתב בברייתא, ובאמת אין דינו כשאר קרבנות שעוברים עליהם
51 בכל תאחר אחר שלשה רגלים.
52 הגמרא מביאה תירוץ נוסף לבאר את הברייתא: רב ששט אמר,
53 מאי כוונת הברייתא במה שאמרה פסח, אין כוונתה לקרבן פסח
54 עצמו, אלא לשלמי פסח – קרבן פסח שאבד, והקריבו פסח אחר
55 במקומו, ולאחר מכן נמצא הראשון, מקריבים אותו כשלמים, ועל
56 קרבן זה אמר התנא, שאם לא הקריבוהו תוך שלשה רגלים,
57 עוברים בכל תאחר.
58 מקשה הגמרא: אי הכי שפסח האמור בברייתא הכונה לשלמי
59 פסח, אם כן היינו שלמים שכבר נשנו בברייתא. מתרצת הגמרא:
60 תנא – שנה התנא בברייתא את דין השלמים הקאין מחרת פסח –
61 שלמים שהוקדשו בתחילה לשם פסח, ותנא – ושנה את דין
62 השלמים הקאין מחרת עצמן – שהוקדשו מתחילה לשלמים.
63 והוצרך התנא לכך, שאילו היה שונה רק את דין השלמים הבאים
64 מחרת עצמן סלקא דעתא אמינא, ששלמי פסח, הואיל ומחרת פסח
65 קאין – הואיל ולא הקדישם לשלמים אלא לפסח, ומכאן הפסח
66 נעשו לשלמים,

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום חמישי עמ' א'

1 שהם תחילת הדבר דיבר התנא, אבל בהפסקה – בדבר שמפסיקים
2 בו לא קמיירי.
3 *
4 שנינו בברייתא שאחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים. מבררת
5 הגמרא: ולתרומת שקלים, מנלן. אמר רבי יאשיה, אמר קרא במוסף
6 ראש חודש (במדבר כח יד) 'זאת עלת חודש בחרשו לחודש השנה', ככל
7 הכתוב לשון 'חודש' לדרשה, שאמרה תורה, חודש והבא קרבן
8 מתרומה חודש, כלומר שיש חודש אחד שממנו ואילך אתה צריך
9 להתחיל ולהביא עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה. ונמרי
10 [ולמדו] 'שנה' 'שנה' מניסן, דכתיב לגבי ניסן (שמות יב ב) 'ראשון
11 הוא לכם לחודש השנה', וגם כאן נאמר 'לחודש השנה', ומגורה
12 שזה זמן למדים שכוונת הכתוב לחדש ניסן.
13 מקשה הגמרא: ולגמרי גזירה שוה 'שנה' 'שנה' מתשרי, דכתיב
14 בחודש תשרי 'מראשית השנה', מתרצת הגמרא: דנין 'שנה' שיש
15 עמה חודשים – שנאמר בה 'לחודש השנה', מ'שנה' האמורה בניסן
16 שיש עמה חודשים – שגם בה נאמר 'לחודש השנה', ואין דיין גזירה
17 שוה 'שנה' שיש עמה חודשים, מ'שנה' שנאמרה בתשרי, שאין עמה

18 חודשים – שלא הוזכרו חודשים בפסוק.
19 הגמרא מבררת בדין קרבנות הציבור מאיזה שקלים הם באים:
20 אמר רב יהודה אמר שמואל, קרבנות צבור הקאין בחדש בניסן
21 ואילך, מצוה להביא מן החודש – מהשקלים שנתרמו באדר של
22 שנה זו, ואם הביא מן תישן יצא ידי חובתו והקרבנות כשרים, אלא
23 שחיסר מצוה להביא מן החודש.
24 הגמרא מביאה ברייתא שכך הוא הדין: תנא נמי הכי, קרבנות
25 צבור הקאין בחדש בניסן, מצוה להביא אותם מן החודש, ואם הביא
26 מן תישן יצא, אלא שחיסר מצוה, ויחיד שהתנדב לתת את קרבנות
27 הציבור משלו – מממונו, כשרין, ובלבד שימסרם לצבור –
28 שיקדישם עבור הציבור, כדי שהקרבנות יקריבו משל הציבור.
29 הגמרא מקשה על מה שאמרה הברייתא שאפשר להקריב משל
30 יחיד אם מסרם לציבור: פשיטא, שאם הוא מקנה אותם לציבור
31 ודאי יוצאים בהם ידי חובה, שהרי כל קרבנות הציבור קרבים
32 משקלי היחידים שנמסרים לציבור.
33 מתרצת הגמרא: מהו דתימא, ליחוש – נחשוש שמא

ראש השנה. ארבעה - פרק ראשון דף ה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קפא רש"י

טען לינה - ליל חולו של מועד. ופנית בבקר - ב"ט לא קאמר קרא, שהרי הוא יום
שחיבו ליראות בעורה. ות"ק ורבי שמעון - דדרשי ליה האי קרא לכל תאחר. דאילו ר'
אלעזר בר' שמעון לא קשיא מידי, דאיהו יליף כל תאחר מחג הסוכות לחודיה, אייתר
ליה חג המצות וחג השבועות להקישא לתשלומין. מנה ימים - שנא' (במדבר יא) "עד
חדש ימים", וקדש חדש - בקרבנות. מה חדש
קדשו אחד ממנו ביום ראש חדש הוא מקריב,
זמן הוקבע להם, אחד מן הימים שהוא נמנה על
יום. אף עצרת - הבאת קרבנותיה באחד
ממנויה, והרי היא נמנית על ידי שבועים,
שנאמר (ויקרא כג) "שבע שבתות תמצינה
תהינה", אימא חד יומא - דכתיב: "תספחו
חמשים יום" (שם). ופסח בר מיקרב בגלים הוא
- דקאמר ליה תנא לעיל בבל תאחר דשלש
רגלים, והרי אינו יכול להקריבו אלא ב"ד בניסן!
שלמי פסח - בשלא קרב בזמנו שאבר ונתכפר
באור, הוא נעשה שלמים, כדנפקא לה בפסחים
(דף צז,ב) ואותן שלמים, אם אחרן ג' רגלים -
עובר.
כפסח
- אקריביה, ואי לא אקריביה אידחי ליה! - אמר רב חסדא: פסח כדי נסבה. רב ששת
אמר: מאי פסח - שלמי פסח. - אי הכי היינו שלמים! - תנא שלמים הבאין מחמת
פסח, ותנא שלמים הבאין מחמת עצמן. סלקא דעתך אמינא; הואיל ומחמת פסח קאתו
כפסח
"לולב וערבה" (דף מז,ב ושם) ובפרק "מי שהיה טמא" (פסחים ד' צה,ב ושם) ובסיפרי מפרש טעמא דמ"ד טעון לינה - דהרי הוא כעצים ולבנותו וי"ל: דמשכחת לה דלא מייתי קרבן ביום
שבא לירושלים - כגון דשלח שלמי מאתמול, דנאכלין לשני ימים, ועוד, בפ"ק דהגיגה (ו' ה"א ושם) אמר: (ואבלת) "ושמחת" - לרבות כל מיני שמחות לשמחה, ואמרין בפ' "אלו דברים"
(פסחים ד' ע"א, א) אפי' בכסות נקיה ויין ישר, דבענין אחר לא משכחת לה שמחה שמונה כשחל י"ט הראשון להיות בשבת, מאחר דבעינן זביחה בשבת שמחה. ובי האי גונא אשכחן
בירושלמי פרק שני (דרכבורות) דתנן: וטעונין לינה, א"ר (וימתן) הוא דתימא - בשאין עמהם קרבן, אבל יש עמהם קרבן - בלא כך טענין לינה מחמת הקרבן. ובפ' "ד"ם חטאת" (זבחים ד' צ"ב,
ושם) משמע קצת שטעון לינה ד' ימי פסח, שכולם חשובין כלילה אחת, גבי הא דתנן: ר' טרפון אומר אם בישל בו מתחילת הרגל - יבשל בו כל הרגל. ואמרין בגמרא: מ"ט דר' טרפון: א"ר
יצחק, דאמר קרא: "ופנית בבקר והלכת לאהלך" הכתוב עשאן כולם בקר אחד. ואע"ג דלא קיימא הכי, דפר"ך עלה: ובי אין פוגל ברגל ובי אין גוהר ברגל מ"מ לענין לינה יתכן שעשאן
בקר אחד כפשטיה דקרא, דאחר הרגל ישבו לביתו. וניחא השתא דשמעינן עצרת ובכורים דטענין לינה בפ' "לולב וערבה" (סוכה ד' מז,א) וכל שאר הקרבנות מותרו מדכתיב "ופנית", ולחג
הסוכות אצטרך היקישא, דאי מ"ופנית" - הוה אמינא לילה אחת, ואיתא היקישא לאשמועינן דאסור לצאת כל שבעת ימי הרגל, שכל הרגל חשוב בקר א' כחג המצות. וניחא נמי הא
דקאמר פ' "לולב וערבה" (ג'ז"ש) דשבעת ימי החג טענין לינה. אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת - כי האי גונא אמרין במנחות פרק "רבי ישמעאל" (ד' ס"ב,
ושם) גבי ביתוסים שהיו אומרים עצרת לאחר השבת וילף לה ר' יהושע מהא דאמרה תורה: מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש שמסמן לביתא נכר אף עצרת שסמון
לביתא נכר, כלומר לביאת חשבונו נכר מאימתי התחיל למנות, דהיינו מתשעה ועשרים יום משעת מולד הלכנה, אף עצרת סמון למנין החמשים ניכר להם יום קבוע שיתחילו למנות בו,
דהיינו ביום ששה עשר בחדש ממחרת י"ט הראשון. שאם ממתנין עד אחר השבת בראשית - אין שם היכר יום קבוע, דפעמים שמתחילין למנות ב"ה, פעמים ב"ז, פעמים ב"ח, פעמים
ב"ט, כמו שפי' שם בקונטרס. ור"ת מפרש: מה חדש - שסמון לביתא של חדש ניכר מתי יהיה ראש חדש, דמיד דמכסי סידרא ידעי כולי עלמא שיהיה גולד, ולמחרת יקדשו ב"ד החדש -
אף עצרת צריך שיהא ניכר וידוע לעולם זמן קידוש סמון לביתא, דהיינו אם מתחילין למנות בששה עשר בניסן, שיתנו עיניהן כמה הלכנה גדולה בחמשה לחדש, וכשראהו בסיון באותה
שיעור - ידעו שלמחרת יתקדש עצרת. ופר"ך דהם במנחות (דף ס"א, ב) דלמא ב"ט אחרון קאי, ויתנו עיניהם בשנים עשר בניסן. והרי משולם גריס הכא וחתם: "מנה שנים וקדש יובל". משום
דמנהימים וקדש חדש" נפקא לן בפ"ק דמגילה (ד' ה"א) מדכתיב "עד חדש ימים", ימים אתה מונה לחדשים, ולא שעות, והוא מדרש כחמים ז"ל, ולא שייך לזמיר "אמרה תורה" אלא בדבר
שהצדוקים מודין. כי זהו דתני בתר הכי: אמרה תורה הבא עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת, דבהדיא כתיב: וכן ספירת יובל - כתיב בהדיא. וסמון לביתא דתחלת חשבונו ניכר, שלעולם
מתחילים למנות למחרת שנת חמשים. אף עצרת סמון לביתא דתחלת חשבונו יאה ניכר, שלעולם מתחילים למנות למחרת יום קבוע, שזה יהיה למחרת י"ט ראשון ולא ישתנה לעולם.
וקשיא, דמצינן לקמן בפירקין (ד' ט"ז, א) אמרה תורה: נסכו מים לפני בחרג, אע"פ שאין הצדוקים מודים בו, שרומזו באתרוגיהם ולא מסתברא לחלק משום דהתם קאמר מפני מה אמרה
תורה. ועוד אשכחן (לקמן ד' ז, א) דדרשינן: "עולת חדש בחדש" אמרה תורה: תש וקבא מתרומה חדשה, ואין צדוקים מודים בו, שהיו אומרים: משל יחיד הם מביאים, כדתינא פ"ק דמגילה
תענית, וחתם במנחות מייתי לה. מ"מ, יש סעד דלבריו, דלאפוקי מדבריהם של ביתוסים היה רבי יהושע מביא דרשה זו, ואי לא מודו בה - מה תשובה היא זו? אבל אין לחמוק בשביל
כן ספרים. ועוד נראה, דהכי יליף: עצרת למנויין מחדש, דאשכחן לקמן בפירקין (ד' י"ב, ב) מדיום אחד בחדש חשוב חדש - שלשים יום בשנה חשובים שנה, וחדש למנויין בשנה למנוייה.
ועוד: דאי מיוכל יליף, כי פר"ך ואימא עצרת חד יומא - מאי קא משני אטו עצרת יומי מניין שבועי לא מנינן? יובל נמי מנינן שנים ושמיטין, ואפ"ה הוי למנויין של שנים, דהוא מנין מועט.
ודכי נמי עצרת, נימא חד יומא, דתפשת מועט - תפשת. אבל אי יליף מחדש - נחא, דהא ליכא לאקשויי נילף מיוכל - דהא קרבן מקריבן יליף, שמקדשין חדש למנויין להבאת קרבנותיו,
כדפריש בקונטרס. וכי תימא: אחתי תפשת מועט תפשת - חד יומא כיון דמחדש לפינן אמרין עצרת לכל מנוייה. עוד י"ל: מה חדש סמון לביתא ניכר שנה ע"י חשבון השנה, ומתי יבא,
שלעולם כשעברו שלשים יום מ"ח מקדשין חדש - אף עצרת סמון לביתא ניכר ע"י חשבון השנה, ש' לחדשי מתי יבא עצרת, שלעולם לאחר חמשים עצרת. ולדברי הצדוקים אינה
ניכרת, שלפעמים יש יותר. וא"י לא אקריביה אדחי ליה - דהרי מיד עובר עליה. שלמי פסח - שאבר ונתכפר באור, ואח"כ נמצא הראשון, דקרר שלמים. ואותן שלמים, אם עבר שלשה
רגלים - עובר, ובפרק "כל הפסולין" (זבחים ד' לו"א) דמרבא שלמי נזיר ושלמי פסח שנאכלים ליום ולילה, פירש שם בקונט' חגיגת י"ד. ולא יתכן, דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה
אחד, (כדתינא) בפסחים פרק "אלו דברים" (ד' ס"ט, ושם) ואע"ג דלכך תימא משמע דהם (ד' ע"א, ב) דנאכלת ליום ולילה - אידו יליף מדאיתקש לפסח, דדרש "ובח חג" - זו חגיגה, "הפסח"
- כמשמעו. ובפ' "כל הפסולין" יליף לה מדכתיב: "תודת שלמי", לכך נראה בדמיון הפסח איירי דהם, כדפריש בקונטרס האי דהכא. וניחא השתא הא דאמר בפסחים פרק "דאשד" (ו'
פ"ט, א) ושם) וניתי משום מותר הפסח, דמותר הפסח נאכל ליום ולילה - דהיינו מדכתיב "תודת שלמי". ומיזהו, דהם פ"ק דזבחים (דף ט"א, ב) ושם) נמי דרשינן: "אם כשב" להביא פסח שעברה
שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל מצות שלמים - הנהו שלמים הבאים מחמת פסח לא יתכן לפרש אלא בחגיגת י"ד, דכל ענייני מותר הפסח דריש דהם מתלאת קרא, לא דלעברה
שנתו

שנתו חמנו, וחד לעברה שנתו ולא זמנו, וחד ללא עברה לא שנתו ולא זמנו. ומיהו, ההוא נמי יש ליישב דאירי במזרח הפסח, שדרך התנאים שמסמיכין אחד קרא אע"ג דנפק מתרי קראי. כדאשכחן בפרק "אלו מציאות" (ב"מ ד' ל"א) גבי "והתעלמות מזה" דרדש מיניה כהן והוא בבית הקברות זקן ואינו לפי כבודו, או שהיתה שלו מרובה משל חבירו. אע"ג דנפק

מתרי קראי, דלא אתי קרא אלא לחד, כדמסיק התם. וכן פ"ק דחגיגה (דף ד"א) "רגלים" – פרט לבעלי בקין. והאי קרא גופיה ד"אם כשב" דרשינן ליה בפרק "מי שהיה טמא" (פסחים צ"ב, ושב) לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקרבה שלמים, ומוקי לה בנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, וקרא אסמכתא בעלמא, דפשיטא היא ולא צריכא קרא.

ונאמר להלן אם נדר או נדבה – הוה מצי לאתויי מדאי ענייני גופיה, דכתיב ביה (דברים כג) "כאשר נדרת נדבה".

ערבין וחרמין והקדשות – בבולחו כתיב: "לה" (גבי ערבין כתיב: "בערבך נפשות לה" (ויקרא כ) ובחרמין כתיב (שם) "קדש קדשים הוא לה" וגבי חרמין כהן נמי דריש ליה בבכורות, בר"פ "כל פסולי המוקדשים" (ד' ל"ב), ובקדשות כתיב (שם) "איש כי יקדיש את ביתו קדש לה" וא"ת: מדאי טעמא נמי תיפוק ליה חטאת ואשם ועולה ושלמים, כדרדשין נמי לקמן בשמעתין מדכתיב: "לה" אלהיך" בקרא ד"מוצא שפתך תשמור" ויל: ודלקמן דאית ליה קרא אחרינא לקדשי בך הבית מ'אשר דברת", מוקי ליה קרא ד"לה" אלהיך" לחטאת ואשמות, דמסתבר. אבל הבא אי לא דכתיב: "דרוש ידרשנו" בחטאת ואשם – הוה מוקמינן בהו האי קרא, ולא הוה שמעינן ערבין חרמין והקדשות. וליכא למלפינהו נמי מ"דרוש ידרשנו" – דלא משמע אלא שבא על חטא.

אלו חטאות ואשמות – שון נדרשין ממך, שהרי הם מוטלין חובה עליך. ועולות ושלמים – כגון עולת ראה ושלמי חגיגה שהם חובה. דאלו נדרים ונדבות מיכי דודור נדר" נפקי. ותימיה שלמי חגיגה ורואיה זמנא קביעא להו, דעבר הרגל ולא חג – אינו חייב באחריות, וא"כ אם אקריה – אקריה וכו', כדאקשינן לעיל גבי פסח ויל: דמ"מ, היכא דהופרשו ולא הקריבם – קאי עלייהו ב"בל תאחר" ביון שלא נפסלו בכך. וי"מ: דנפקא להו חטאת מדכתיב לשון דרישה גבי חטאת, דכתיב (ויקרא י) "דרש דרש משה". ואשם עולה ושלמים דאיתקוש בהדיקשא ד"זאת התורה" בסוף "התורה" (מנחות דף פ"ב, ובשם) ולא יתכן, דא"כ נדרים ונדבות נמי, ובכור ומעשר ופסח נמי תיפוק מהתם, דבולחו איתקוש. **ומעשרות** ובכור – מעשר ובכור מ"כי דרוש ידרשנו" לא נפקא, דלא דמי חיובא דידדו לחיובא דחטאת ואשם. דאי לית ליה בכור ומעשר – לא מייחזי בהו. "ופסח"

לא גרסינן הכא, דאי בשלמי פסח כרב ששת, מהדיכא דנפקא שלמים נפקא להו. ומיהו, יש לחלק, **א**י חליפי חטאת למיתה אולא – ואי חליפי אשם לרעייה אולא, דקיל (נזיר כ"ב, ב) כל שבתאטא מתח באשם רועה. ולר"ת דמפרש: דמן הדין באשם קרב עולה א"כ מקרב קרבי. **שהו"מ** בתוך הרגל – ואין "כל תאחר" אלא בכל הרגל. **מה** מעשר אינו נפסל משנה לחבריה – פירש בקונטרס, דכתיב: "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך" אם שהה מעשרות שנה ראשונה ושניה. ואפילו למאי דפרישית לעיל דאיכא בבל תאחר במעשר שהופרש ולא נתנו, וקרא דשנת הביעור אצטרך לאותו שלא הופרש – מ"מ בבולחו משתעי קרא דמתבער. וקצת תימיה: בבולה שמעתין, מהדיכא תיתי לן דנפסל, דאיצטרך קרא דאינו נפסל; וכן: "אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה" למנו ליה. **קדשים** דבני הרצאה נינהו – דעולה מכפרת על חיבי עשה, כדאמרין בפרק קמא דובחים (דף ז"ב, ושב).

כפסח דמו, קא משמע לן. **מנהיגי מילי** – דתגנו רבנן: **"כי תדור נדר"** אין לי אלא נדר, נדבה מניין? **ונאמר** פאן נדר, ונאמר להלן "אם נדר או נדבה". מה להלן נדבה עמו, אף פאן – נדבה עמו. **"לה" אלהיך** – אלו הקדמין, הערבין, והחרמין, וההקדשות. **"לא תאחר לשלמו"** – הוא ולא חילופיו. **"כי דרוש ידרשנו"** – אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים, **"ה" אלהיך** – אלו צדקות ומעשרות ובכור, **"מעמד"** – זה לקט שכחה ופאה, **"והיה בך חטא"** – ולא בקרבנך חטא. אמר **מר**: **"לא תאחר לשלמו"** – הוא ולא חילופיו. חילופי מאי? אי חילופי עולה ושלמים מקרב קרבי, אי חילופי חטאת – למיתה אולא! אלא, מאי חילופיו – חילופי תודה. דתני רבי חייא: תודה שנתעברה בתמורתה, ומתה אחת מהן – חכרתה אין לה תקנה. היכי לעיבדי? ליקרבה וליקריב להם בהדה – דלמא תמורה היא. ליקרבה בלא להם – דלמא תודה היא. – והא, ביון דלאו בת הקרבה היא, קרא למעוטי למה ליה? – אמר רב ששת: לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים. והכא במאי עסקינן – בגון שעברו עליו שני רגלים, והו"מם וחילולו על אחר, ועבר עליו רגל אחד. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומפכה קמא קאתי – במאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן. וירבי מאיר, דאמר: ביון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"כל תאחר", מאי איפא למימר? – אמר רבא: הכא במאי עסקינן – בגון שהו"מם בתוך הרגל, וחילולו ועבר עליו הרגל. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומפכה קמא קאתי – במאן דעבר עליה פוליה רגל דמי, קא משמע לן. **"והיה בך חטא"** – ולא בקרבנך חטא. – והא מהכא נפקא? מדיאחרים נפקא! דתניא, אחרים אומרים: יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין ויפסל – תלמוד לומר **"ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך"**. מקיש בכור למעשר, מה מעשר אינו נפסל משנה לחבריה – אף בכור אינו נפסל משנה לחבריה. – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הגי מילי – בכור, דלאו בר הרצאה הוא, אבל קדשים, דבני הרצאה נינהו – אימא לא לירצו, קא משמע לן. – ואפתי

כפסח דמו – וברגל ראשון יעבור עליך. **מנא** הני מילי – דאכל תוך דתניא במתניתא לעיל איכא "כל תאחר". נדר – "הרי עלי". נדבה – "הרי זו". **נאמר** להלן נדר – "זאם נדר או נדבה" וגו'. אלו הקדמין והערבין בו' – שון קדשי בך הבית, ובולן לה, ואין לכתובם בהן כלום. הוא ולא חילופיו – עליו אתה עובר, ולא על חילופיו. ולקמיה מפרש לה. אלו חטאות ואשמות – שון נדרשין ממך, שהרי חובה הם מוטלין עליך. ועולות ושלמים – כגון עולת ראה ושלמי חגיגה שון חובה. דאלו נדרים ונדבות – ברישא דקרא כתיב. וה"ה נמי לכבור ולמעשר ופסח, שון חובה. ה' אלהיך אלו צדקות ומעשרות – דהא קרא יתיירא וכו'. דהוה ליה למכתב: "כי דרוש ידרשנו" וכבר ה' כתוב למעלה במקרא. נדרוש ביה לאתויי צדקות ומעשרות שכתוב בהן שם זה: "ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך" (דברים כד). "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך" (שם יד). מעמד זה לקט שכחה ופאה – שון חלקו של עני, דכתיב ביה: "את העני עמך" (שמות כב). ולא בקרבנך חטא – אין הקרבן נפסל בכך. חילופי עולה – חטא אבדה, דהפריש אחרת תחתיה, נמצאת הראשונה ונתכפר בה. מקרב קרבי – וכיון דקרבה הרי היא קרבן לעצמה, ולשלמו קרינא ביה. חילופי חטאת – שיכפרו בעליה, מחמש חטאות המותרות היא. ופשיטא דלא עבר עליה ב"בל תאחר". חילופי תודה – כגון שנתעברה בראשונה. וקיל: "על זבח התודה חלות" – התודה טעונה לחם, ולא חליפתה ולא תמורתה טעונין לחם. ומתה אחת מהן – שאם היו שתיין קיימות – מבאי ומביא ארבעים חלות במשפט התודה, ואומר הרי הלחם הזה לשם אותה שהיא תודה ושחיטת התודה תקדש ארבעים בשפטה. אבל מתא – אין לחבריה תקנה. (והיכי) ממעט מ"בל תאחר". וחללו על אחר – אמר: "זה תחת זה", ובעל מום יוצא לחולין. סלקא דעתך בו' – והכי קאמר קרא: אם על האחד עבר זמן איחור – חייב, ולא שיצטרפו הוא וחילופיו לג' רגלים. שעברה שנתו – מצותו בתוך שנתו, שנאמר (דברים טו): "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה". כפסולי המוקדשים – כבעל מום. ויפסל – הואיל ועבר עליו ואיחר שהרי אין שנה בלא שלשה רגלים ברוב שנים. מקיש בכור למעשר – במעשר דגן קא משתעי קרא. מה מעשר אינו נפסל בו' – דכתיב (שם יד) "מקצה שלש שנים" וגו' אם שהה מעשרות שנה ראשונה ושניה. הרצאה – אם לכפרה אם לדורון. אימא לא לירצו – מאחר שהביאן בעבירה.

אותו

בכור אינו נפסל משנה לחבריה. – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הגי מילי – בכור, דלאו בר הרצאה הוא, אבל קדשים, דבני הרצאה נינהו – אימא לא לירצו, קא משמע לן. – ואפתי

מרבן

כל שבתאטא מתח באשם רועה. ולר"ת דמפרש: דמן הדין באשם קרב עולה א"כ מקרב קרבי. **שהו"מ** בתוך הרגל – ואין "כל תאחר" אלא בכל הרגל. **מה** מעשר אינו נפסל משנה לחבריה – פירש בקונטרס, דכתיב: "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך" אם שהה מעשרות שנה ראשונה ושניה. ואפילו למאי דפרישית לעיל דאיכא בבל תאחר במעשר שהופרש ולא נתנו, וקרא דשנת הביעור אצטרך לאותו שלא הופרש – מ"מ בבולחו משתעי קרא דמתבער. וקצת תימיה: בבולה שמעתין, מהדיכא תיתי לן דנפסל, דאיצטרך קרא דאינו נפסל; וכן: "אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה" למנו ליה. **קדשים** דבני הרצאה נינהו – דעולה מכפרת על חיבי עשה, כדאמרין בפרק קמא דובחים (דף ז"ב, ושב).

מרבן

מִדְּבַר עֲזָאִי נִפְקָא. דְּתַנְיָא, בֵּן עֲזָאִי אָמַר, נֹאמֵר בְּפִרְשֵׁי פִיגוּל (ויקרא
 ז יח) 'זֶאֱמַר הָאֵכָל יֵאָכֵל מִבְּשָׂר זָבַח שְׁלָמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה
 הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשַׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה' וְגו', 'אֹתוֹ' מִהַ תִּלְמֹד לוֹמַר,
 אֵלָּא לִפְיִי שְׁנֵאמַר 'לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ', שׁוּמַע אֲנִי אִם הַמֵּאָחֵר נִדְרָו
 וְעוֹבֵר בִּבְל תֵּאָחֵר, גַּם הוּא בִּבְל יִרְצֶה' וּפְסִל הַקֶּרֶבֶן, תִּלְמֹד לוֹמַר
 'אֹתוֹ, אֹתוֹ בִּלְא יִרְצֶה – דּוּקָא בְּפִיגּוּל נִפְסֵל הַקֶּרֶבֶן, וְאִין מֵאָחֵר
 נִדְרָו בִּלְא יִרְצֶה. וְשׁוּב קֵשָׁה מַה בֵּא לְלַמְדֵּנוּ הַפֶּסֶק 'וְהִידָּה בֶּךָ חֹטֵא'.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵלָּא בֵּא לְלַמְדֵּנוּ, שֶׁאֵם תֵּעֲבֹר עַל בֵּל תֵּאָחֵר, רַק
 בֶּךָ יִהְיֶה חֹטֵא' וְלֹא מֵאָחֵר תִּחְשַׁב. וְהוֹצֵר לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּבַר זֶה,
 מִשּׁוֹם דְּפִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְאִי תִּימָא רַבִּי
 אֶלְעָזָר, אִין אֲשֵׁתוֹ שֶׁל אָדָם מֵתָה אֵלָּא אִם כֵּן מִכְּקִשְׁיִן מִכְּנֵי מִמֶּנּוּ
 שְׁחִיב וְאִין לוֹ לְשִׁלְמוֹ, שְׁנֵאמַר (משלי כב כ) 'אִם אִין לֹד לְשִׁלְמוֹ, לְמָה
 יִקַּח מִשְׁכָּבָךְ' [אֲשֵׁתְךָ] מִתְחַתִּיד, וְלִכֵּן אֵימָא בְּהָא עֲזָא דִּבְל תֵּאָחֵר'
 שְׁמֵאחַר מִלְשָׁלֵם נִדְרָו. נִמִּי אֲשֵׁתוֹ מֵתָה, קָא מְשַׁמַּע לָן הַכְּתוּב שֶׁאִין
 אֲשֵׁתוֹ נִעֲנֶשֶׁת בְּעוֹן אִיחּוּר הַבָּת הַקֶּרֶבֶן.

*

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדוּרְשָׁת פֶּסוּק נוסף הַנֶּאֱמָר לַעֲנִין בֵּל
 תֵּאָחֵר: תֵּנוּ רַבָּנִי, נֹאמֵר בְּתוֹרָה (דברים כג כד) 'מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר
 וְעֵשֶׂת כְּאִשֶּׁר נִדְרָתָ לָהּ' אֶלְקִיד נִדְבָה אִשֶּׁר דְּבִרְתָּ בְּפִיךָ. דוּרְשָׁת
 הַבְּרִיתָא: 'מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ' זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה לְקִיָּים אֵת מַה שֶּׁהִתְחַיֵּב
 לַגְּבוּהָ. 'תִּשְׁמֹר' זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁאִם אִינוּ מְקִיָּים נִדְרָו עוֹבֵר
 גַּם בִּלְאוֹ. 'וְעֵשֶׂת' מִשְׁמַעוּ בַּעַל כְּרַחֵךְ, וְכֹא לִיתָן אֲזִיזָה לְבֵית דִּין
 שְׁעִיעִשׁוֹךְ – שִׁיכְפּוּ עֲלֶיךָ שְׁתַּעֲשֶׂה וְתִקְיָים אֵת דְּבִרְיָךְ. מִמְשִׁיכָה
 הַבְּרִיתָא: בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק מִפְּרֹשֶׁת הַתּוֹרָה אֵת הַחִיּוּבִים הַכּוֹלִלִים
 בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה הָאֲמוּרִים, 'כְּאִשֶּׁר נִדְרָתָ' זֶה נִדְרָ, שֶׁאִם תִּתְחַיֵּב
 וְאָמַר 'הָרִי עָלַי קֶרֶבֶן', וְאִינוּ מְבִיאָה עוֹבֵר בִּלְאוֹ וְעֵשֶׂה. וְהָאֲמוּר 'לָהּ'
 אֶלְהִידָּה' מִיּוֹתֵר הוּא לְרֹבֹת הַחִיּוּבִים שְׁחִיב בִּלְא שְׁנֵדָה, וְאֵלּוֹ
 חֲטָאִים וְאֲשָׁמוֹת עוֹלוֹת וְשִׁלְמוֹ, שֶׁאִם מְחִיב לְהַבִּיאָם, וְאִם לֹא
 הַבִּיאָם עוֹבֵר בִּלְאוֹ וְעֵשֶׂה. וְהַכְּתוּב 'נִדְבָה' מִתְפַּרֵּשׁ בְּמִשְׁמַעוֹ, שְׁמִי
 שֶׁהִתְנַדַּב וְאָמַר, בְּהַמָּה זֶה קֶרֶבֶן לָהּ, חִיב לְהַבִּיאָה לְקֶרֶבֶן. אֲשֶׁר
 דְּבִרְתָּ 'אֵלּוֹ קֶדֶשׁ' בְּדֶק הַבֵּית – שֶׁהַקִּדִּישׁ חֲפֵץ אוֹ מַעוֹת לְבֶדֶק הַבֵּית.
 'בְּפִיךָ' זֶה צִדְקָה, שֶׁאִם הַנּוֹדֵר צִדְקָה לַעֲנִיִּים שִׁיךְ בִּלְאוֹ וְעֵשֶׂה אֵלּוֹ.
 הַגְּמָרָא מְבִרְרַת אֵת דְּבַרֵּי הַבְּרִיתָא: אָמַר מֶר, 'מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ' זֶה
 מִצְוֹת עֲשֵׂה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְמָה לִּי מִצְוֹת עֲשֵׂה זֶה, הָרִי מִ'מוֹצֵא'
 שְׁמָה וְגו' [וְהַבְּתָמָה שְׁמָה' (דברים יב ה) נִפְקָא לַעֲלִי (ד) מִצְוֹת עֲשֵׂה
 שֶׁלֹּא לֵאחֹר אֵת הַנְּדָרִים. וְכֵן קֵשָׁה מַה שֶּׁאֲמַרְהָ הַבְּרִיתָא 'תִּשְׁמֹר'
 זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, לְמָה לִּי לִימּוֹד לֹא תַעֲשֶׂה, הָרִי מִ'הַפֶּסֶק' לֹא

*

תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹ' (דברים כג כב) נִפְקָא שְׁחָא עוֹבֵר בִּלְאוֹ.
 וְכֵן קֵשָׁה מַה שֶּׁאֲמַרְהָ הַבְּרִיתָא 'וְעֵשֶׂת' אֲזִיזָה לְבֵית דִּין שְׁעִיעִשׁוֹךְ,
 לְמָה לִּי אֲזִיזָה זֶה, וְהֵלֵא מִ'קֶּרֶבֶן אֹתוֹ' נִפְקָא, דְּתַנְיָא, נֹאמֵר בְּפִסּוּק
 (ויקרא א כ) 'אִם עֲלָה קֶרְבְּנוֹ מִן הַקֶּבֶר וְכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ, אֶל פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ' לְרַצְנוֹ לִפְנֵי ה'". וְלִכְאוּרָה 'יִקְרִיב אֹתוֹ'
 מִיּוֹתֵר כִּיּוֹן שִׁכְבַּר נֹאמֵר 'יִקְרִיבֵנוּ', אֵלָּא מִלְּמַד שְׁבוּשִׁין אֹתוֹ לְקִיָּים
 אֵת נִדְרָו וְלִהְקִרֵּב אֵת מַה שְׁנֵדָה, יָכוֹל אִפְּלוֹ פְּעֵל בְּרָחוּ – בִּלְא
 רַצְנוֹ כִּלְל, תִּלְמֹד לוֹמַר 'לְרַצְנוֹ', הָא בִּיצֵד מִתְקִימִים שְׁנֵי הַדְּבָרִים,
 בּוֹשִׁין אֹתוֹ – מִיִּסְרִין אֹתוֹ עַד שִׁיֵּאמַר רוּצָה אֲנִי, וּבִכְךָ נִחְשָׁב
 'לְרַצְנוֹ' כִּיּוֹן שִׁגְמַר בִּלְבוֹ לְהַקְרִיב.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא אֵת שְׁלֹשֶׁת הַקּוּשִׁיּוֹת: חָד – פֶּסוּק אֶחָד מִדְּבַר
 בִּאּוּפֵן דְּאָמַר הָרִי עָלַי קֶרֶבֶן וְלֹא אֲפִרִּישׁ – וְעַדִּין לֹא הִפְרִישׁ אֵת
 הַקֶּרֶבֶן. וְחָד – וְהַפֶּסֶק הַשְּׁנִי מִדְּבַר בִּאּוּפֵן דְּאֲפִרִּישׁ אֵת הַקֶּרֶבֶן וְלֹא
 אֲפִרִּישׁ – וְעַדִּין לֹא הִקְרִיבוּ, שֶׁגַּם בּוֹז עוֹבֵר עַל לֹא וְעֵשֶׂה, וּבֵית
 דִּין כּוֹפִין עַל כֵּךְ. וְיִצְרִיבֵא – וִישׁ צוּרֵךְ בְּשֵׁנֵי פִסּוּקִים לְשֵׁנֵי הָאֲפּוֹנִים,
 דְּאִי אֲשַׁמְעִין בְּאִמְרֵי וְלֹא אֲפִרִּישׁ' שְׁעוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה,
 וּבֵית דִּין כּוֹפִין אֹתוֹ, הִייתִי אֹמֵר שֶׁזֶהוּ דּוּקָא מִשּׁוֹם דְּלֹא קִיָּמִית
 לְדִיבְנוּרִית – שֶׁלֹּא קִיָּים אֵת דִּיבּוּרוֹ שֶׁאֲמַר הָרִי עָלַי קֶרֶבֶן, אֲכָל אִם
 אֲפִרִּישׁ וְלֹא אֲפִרִּישׁ, אֵימָא כֹּל הֵיכָא דְאִיתִּיהּ בִּי נִזְא דְּרַחֲמָנָא אִיתִּיהּ
 – בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַקֶּרֶבֶן נִמְצָא הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת גְּבוּהָ, וְאִין חֲסִרוֹן
 בְּאִיחּוּר הַקֶּרֶבֶת, מִשּׁוֹם כֵּךְ צִרְיָא – הוֹצֵרְכָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ
 שְׁחִיב בַּעֲשֵׂה וְלֹא וִישׁ בּוֹ כְּפִית בֵּית דִּין אִם מִתְאָחַר מִלְּהַקְרִיבָהּ.

וְאִי אֲשַׁמְעִין בְּאֲפִרִּישׁ וְלֹא אֲפִרִּישׁ, הִייתִי אֹמֵר שְׁדוּקָא בִּאּוּפֵן זֶה
 עוֹבֵר, מִשּׁוֹם דְּקָא מִשְׁתֵּי לִיה גְּבוּהָ – שְׁמִשְׁהָ אֲצִלּוֹ דְּבַר שִׁכְבַּר
 שִׁיךְ לַגְּבוּהָ, אֲכָל אִם אָמַר וְלֹא אֲפִרִּישׁ, אֵימָא דִּיבְנוּרָא לֹא כְּלוּם הוּא
 – מַה שֶּׁאֲמַר בְּדִיבּוּר בַּעֲלָמָא 'הָרִי עָלַי קֶרֶבֶן' אִינוּ נִחְשָׁב כְּדִבְרֵי
 שִׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ בְּכַדִּי שְׁנֵאמַר שִׁיעֲבֹר עָלָיו בִּלְאוֹ וְעֵשֶׂה, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ
 צִרְיָא – הוֹצֵרְכָה הַתּוֹרָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁגַּם בִּאּוּר וְלֹא אֲפִרִּישׁ חִיב
 בַּעֲשֵׂה וְלֹא וִישׁ בּוֹ כְּפִית בֵּית דִּין.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיָמִי מִצִּית אֲמָרְתָּ שְׁבֵאחַד מִהַפִּסּוּקִים מְדוּבָר בִּאּוּפֵן
 דְּאָמַר וְלֹא אֲפִרִּישׁ, וְהָא בְּשִׁנְהִים גַּם 'נִדְבָה' בְּתִיבָא, וְתֵנּוּ (קטין פ"א
 מ"א) אִי זֶהוּ נִדְרָ, הָאֲמַר 'הָרִי עָלַי עוֹלָה'. וְאִי זֶה הִיא נִדְבָה, הָאֲמַר
 'הָרִי זֶה עוֹלָה'. וְהָא חִילּוּק בְּדִין יֵשׁ בֵּין נִדְרָ לְנִדְבָה, שְׁבִנְרָה, אִם מֵת
 אוֹ נִנְבָּה הַקֶּרֶבֶן שֶׁהִפְרִישׁ, חִיב בְּאֲחֵרִיּוֹתוֹ, אֲבָל נִדְבָה, אִם מֵת אוֹ
 נִנְבָּה אִינוּ חִיב בְּאֲחֵרִיּוֹתָהּ, כִּיּוֹן שֶׁהִתְחַיֵּב לְהַבִּיאַ דּוּקָא בְּהַמָּה זֶה
 לְקֶרֶבֶן וְלֹא בְּהַמָּה אַחֲרָת. וְכִיּוֹן שֶׁהַפֶּסֶק מְרַבֵּה גַּם נִדְבָה, וְהִינּוּ
 כְּשֵׁאֲמַר 'הָרִי זֶה קֶרֶבֶן', אִיךְ נִפְרְשׁוּ שְׁמִדְבַּר בִּאּוּר וְלֹא הִפְרִישׁ,
 הָרִי אֲמַר וְלֹא הִפְרִישׁ הוּא נִדְרָ וְלֹא נִדְבָה.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר דְּקָא, מִשְׁפַּחַת לָהּ נִדְבָה בִּאֲמִירָה לַחֹד, בְּגוֹז,
 דְּאָמַר 'הָרִי עָלַי עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁאִינִי חִיב בְּאֲחֵרִיּוֹתָהּ', וְהִינּוּ, שְׁנֵדָה
 לְהַפְרִישׁ עוֹלָה וְהִתְנַה שֶׁאֵם תַּמּוּת אוֹ תִּנְגַּב לֹא יִתְחַיֵּב בְּאֲחֵרִיּוֹתָהּ,
 וּבִאּוּפֵן זֶה אִף שֶׁאֲמַר וְלֹא אֲפִרִּישׁ מִכָּל מְקוֹם הָרִי זֶה 'נִדְבָה' כִּיּוֹן
 שֶׁאִינוּ חִיב בְּאֲחֵרִיּוֹת הַקֶּרֶבֶן, וְהַפֶּסֶק הַמְדַּבֵּר בִּאּוּר וְלֹא הִפְרִישׁ
 הוּא בִּאּוּפֵן זֶה.

*

לַמְדֵּנוּ בְּבְרִיתָא: 'כְּפִיךָ' זֶה צִדְקָה, כְּלוּמַר שֶׁהַנּוֹדֵר לַתַּת צִדְקָה עוֹבֵר
 עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה אִם מֵאָחֵר לִיתְנָה. אָמַר דְּקָא, וְצִדְקָה
 מִ'תִּיבָא עֲלָה לְאֶלְתֵּר' – אִף שֶׁאֲמַרְוּ בְּבְרִיתָא לַעֲלִי (ד) שֶׁאִין עוֹבֵרִים
 בִּבְל תֵּאָחֵר' אֵלָּא אִם כֵּן עֲבָרוּ שְׁלֹשָׁה רִגְלִים, מִכָּל מְקוֹם בַּצִּדְקָה
 עוֹבֵרִים עֲלֶיהָ מִיד לֵאחֹר שְׁנֵדָה וְאִינוּ נוֹתֵן, מֵאִי מִצְוָא, דְּקָא קִיָּמִי
 עֲנִיִּים – שֶׁהִרֵּי נִמְצָאִים עֲנִיִּים לִפְנֵינוּ וְיִכּוֹל לְקִיָּים בָּהֶם אֵת נִדְרָו.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שְׁכָן הוּא, שֶׁהִרֵּי דּוּקָא קֶרֶבֶנוֹת זְמַן הַבָּתָּם
 הוּא בַּעַת עֲלִיָּה לְרַגֵּל בְּרַגְלִים, אֲבָל צִדְקָה אִין תְּלוּיָה כִּלְל
 בְּרַגְלִים.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מַהוּ דְּתִיבָא בֵּין דְּעִנְיָנָא דְּקֶרְבָּנוֹת בְּתִיבָא – כִּיּוֹן
 שֶׁאִיסוּר 'בֵּל תֵּאָחֵר' בַּצִּדְקָה נִכְלָל בְּכָתוּב הַנֶּאֱמָר לַעֲנִין קֶרֶבֶנוֹת,
 הִייתִי סָבוּר שֶׁגַּם בַּצִּדְקָה אִינוּ עוֹבֵר עַד דְּעִבְרִי עֲלָה שְׁלֹשָׁה רִגְלִים
 בֵּין הַקֶּרְבָּנוֹת, קָא מְשַׁמַּע לָן רַבָּא שְׁעוֹבֵר לֵאלֹתֵהּ, וּמִפְּנֵי שְׁדוּקָא
 הָתָם – בְּקֶרֶבֶנוֹת הוּא דְּתִלְיָהוּ דְּרַחֲמָנָא בְּרַגְלִים, כִּיּוֹן שֶׁבְּרַגֵּל חִיב
 לַעֲלוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְלְהַבִּיאַ אֵת קֶרֶבֶנוֹתוֹ, אֲכָל הָתָם – בַּצִּדְקָה
 לֹא, דְּקָא שְׁכִינִי עֲנִיִּים וְיִכּוֹל תִּיכַף לְקִיָּים בָּהֶם אֵת נִדְרָו.

*

דִּין נֹסֵף לַעֲנִין בֵּל תֵּאָחֵר: אָמַר דְּקָא, אִף שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁאִינוּ עוֹבֵר
 בְּקֶרֶבֶנוֹת בִּבְל תֵּאָחֵר' אֵלָּא לֵאחֹר שֶׁעֲבָרוּ שְׁלֹשָׁה רִגְלִים, מִכָּל
 מְקוֹם בֵּין שְׁעָבֵר עָלָיו רִגֵּל אֶחָד עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה שֶׁל 'וְבָתָּא שְׁמָה וְגו'
 וְהַבָּתָּם שְׁמָה' (דברים יב ה).
 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא מִמְשִׁנָּה: מִיִּתְיָב, שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה (תמורה יח)
 הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פִּפְיָים עַל וְלֹד שְׁלָמִים וְהַמְפְרִישׁ בְּהַמָּה
 מַעֲוֹבֶרֶת לְשִׁלְמוֹ, אוֹ שֶׁהִפְרִישׁ בְּהַמָּה וְנִתְעַבְרָה לֵאחֹר מִכֵּן,
 וְיִלְדָּהוּ שִׁיקְרָב הוֹלֵד לְשִׁלְמוֹ. אָמַר רַבִּי פִּפְיָים, אֲנִי מַעֲיֵד שְׁהִיִּיתָ
 לָנוּ פְּרָה שֶׁל זָכָה שְׁלָמִים וְיִלְדָּה, וְאֶכְלֶנָה – אֵת הַפְּרָה בְּפִסּוּס,
 וְאֶכְלֶנָה וְלָדָה כְּדִין שְׁלָמִים בְּחָג – בְּחָג הַסּוּכוֹת.

מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֵת קוּשִׁיּוֹת: בְּשִׁלְמָא בְּפִסּוּס לֹא אֲפִרְיָה – אֵת
 הוֹלֵד, אֲמַר דְּמַחוּסֵר זְמַן הוֹה, שֶׁאֲפִשֵׁר שְׁנוּלָד בַּעֲרֵב פֶּסַח, וְכֹל
 שֶׁלֹּא עֲבָר עָלָיו שְׁמוֹנֶה יָמִים פֶּסַח לְהַקְרִיבָהּ, אֵלָּא וְלָדָה בְּעֵצָרָתָהּ
 הִיכִי מִשְׁתֵּי לָהּ יִעָבֵר עָלֶיהָ בְּעֵשֶׂה – מִדּוּעַ הִשְׁהוּ אֵת הוֹלֵד עַד חָג
 הַסּוּכוֹת וְלֹא הִקְרִיבוּהוּ בְּחָג הַשְּׁבוּעוֹת, וְהָרִי לְדַבְרֵי רַבָּא בְּרַגֵּל
 אֶחָד עוֹבֵרִים בַּעֲשֵׂה.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב זְבִיד מְשַׁמַּע דְּקָא מַה שֶּׁלֹּא אֲכָלוּ הַקֶּרֶבֶן
 בְּשִׁבּוּעוֹת מִשּׁוֹם שְׁמִדְבַּר בְּגוֹז

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפה

רש"י
תוספות

איתו מה ת"ל – בתורת כהנים תני לה גבי פיגול: "לא ירצה המקריב אותו לא יחשב".
מוצא שפתיך זו מצות עשה – דמסתמא הכי אמר קרא מוצא שפתיך קיים. תשמור זו
מצות לא תעשה – שלא תאחר. כד' אבין א"ר אילע: כל מקום שנאמר השמר פן ואל
כ' (מנחות דף ע"ט.ב). ועשית – על כרחך, מכאן אזהרה לב"ד לכופ, לה' אלהיך – קרא
יתירא הוא, לדרשה, לרבות דבר שבחובה. כפך
זו צדקה – קרא יתירא דרש. יקריב אותו אל
פתח אהל מועד – "יקריב אותו" קרא יתירא
הוא, דהא כתיב ברישיה "יקריבנו". חד דאמר –
"עלי" ולא אפשרה. והא נדבה כתיבא – ובקרא
ד"ב לא תאחר" נמי רבינן ליה בגזירה שדה. מה או
נגב – אם הפרישו לאחר זמן. משכחת לה –
דאמר ולא הפריש, דהוא נדבה. כגון דאמר הרי
עלי עולה על מנת – ששכאפרישנה לא אתחייב
באחריותה. כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא –
ל"ב לא תאחר. עובר בעשה – על הקרבן, דכתיב:
"ובאת שמה והבאתם". על ולד שלמים –
שהפריש בהמה מעוברת או עיברה לאחר
הקרישה. מחוסר זמן – שמא לא עברו עליו
שמונה ימים.
היה
אלו המאות ואשמות עולות ושלמים, "נדבה" – כמשמעו, "אשר דברת" – אלו קדשי בדק
הבית, "בפיד" – זו צדקה. אמר מר: "מוצא שפתיך" – זו מצות עשה. למה ליה? מ"יבאת
שמה והבאתם שמה" נפקא! "תשמור" – זו מצות לא תעשה, למה ליה? מ"לא תאחר
לשלמו" נפקא! "ועשית" – אזהרה לבית דין שיעשו, למה ליה? מ"יקריב אותו" נפקא. דתניא
"יקריב אותו" – מלמד שבוטל אותו, יכול בעל כרחו – תלמוד לומר "לרצונו". הא ביצר?
בזמן אותו עד שיאמר רוצה אני. – חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב. וצריכא;
דאי אשמעינן אמר ולא אפריש – משום דלא קיימיה לדיבוריה, אבל אפריש ולא אקריב –
אימא: כל היכא דאיתיה – בי גזא דרחמנא איתיה, צריכא. ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב
– דקא משהי ליה גביה, אבל אמר ולא אפריש – אימא דיבורא לא כלום הוא, צריכא. –
ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש? והא נדבה פתיכא, ותנן: אי זהו נדר – האומר: הרי
עלי עולה. ואי זו היא נדבה – האומר: הרי זו עולה. ומה בין נדר לנדבה? נדר, מה או נגב
– חייב באחריותו, נדבה, ממה או נגב – אינו חייב באחריותה! – אמר רבא: משפחת לה,
גזון דאמר "הרי עלי עולה על מנת שאני חייב באחריותה". "בפיד" – זו צדקה. אמר רבא:
וצדקה מיחייב עליה לאלתר. מאי טעמא – דהא קיימי עניינים. – פשיטא! – מהו דתימא: כיון
דבעניינא דקרבנות פתיכא – עד דעברי עליה שלשה רגלים פקדנות, קא משמע לן: התם
הוא דתלינן רחמנא ברגלים, אבל הכא – לא, דהא שכחי עניינים. אמר רבא כיון שעבר
עליו רגל אחר – עובר בעשה. מיתבי: העיר רבי יהושע ורבי פפיס על ולד שלמים שיקרב
שלמים. אמר רבי פפיס: אני מעיר שהיתה לנו פרה של זכחי שלמים ואכלנוה בפסח,
ואכלנו ולדה שלמים בהן. בשלמא בפסח לא אקריב – אימור דמחוסר זמן הוה, אלא
ולדה בעצרת – היכי משהי לה ועברי עליה בעשה? – אמר רב זביר משמיה דרבא: כגון
שחיה
בפרק "נערה שנתפתתה" (כתובות דף מט.ב ושם) מכך אותו עד שתצא נפשו. והא דאיתרין קרא הכא – משום דסלקא דעתא דאין כופין כאן לפי שכתוב: "לרצונו". וא"ת: הא דתנן פרק
"ואומר משקל" (ערכין דף כ"א.א) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן, חייבי עולות ושלמים – ממשכנין אותן. ה"ד: אי מקמי דאתא לידוי בל תאחר – אפי' עולות ושלמים נמי לא, ואי
דעבר ב"ב לא תאחר, אפי' חטאות ואשמות נמי ויל' דלעולם בשלא עבר עדיין, אלא דחזינן שהוא מתעצל להביא, ומוציא הצהאות חנם שלא לצורך, כדי שלא ישאר בידו מה לקנות ולחכי
ממשכנין. ואם אין מוצאין בהם למשכנו – או כופין, כדאמר רבא. וא"ת: ואעולות מ"ט (לא) בעי למשכנו טפי מחטאות ואשמות? והא בפ"ק דובחים (דף ג"א) אמר ר' זוטא נמי שמכפרים
אחיבי עשו ויל' כיון דאמרין בעלמא (וימא דף פ"א) שום עשה תשובה לא זו משום עד שנתחיל לך – דהרי בתשובה מתכפר, ולא דמי לחטאות ואשמות. וד' דאמר ר' אבהו אפריש – נראה
לי דמשני כן: שהרי הקשה מעשה ומלא תעשה ומעשיו, נראה בכל חר רוצה ב' פוסקים, ותר למה לך ומשני: צריכי בכל חד תרי קראי, דחד קרא אתא גלל אמר ולא אפריש, וקרא השני
אתא גלל אפריש ולא אקריב. ופרקי: מי מצית אמרת דאמר ולא אפריש? והא נדבה כתיבא ביה, ותנן כ' ניל: היאך מוקמת העשה והלא תעשה והעשוי אנדבה דקראי, דאמר
ולא אפריש – הא אותן ג' עניינים עשה ולא תעשה ועשיו נראה דקאי לנדבה כמו לנדר, שהרי באותו קרא כתיב נדבה, כדאמר לעיל: נדבה – כמשמעה. ואיך מצי היות קאי אמר ולא אפריש
לנדבה? הא זה איכא מהו, שהרי אמר ולא אפריש אינו אומר: "הרי זו", אדרבה, הוא באומר: "הרי עלי כזה נדר", שהרי אינו מפרשיש. ונדרבה פירושיה היא דאמר: "הרי זו" ומפריש באותה
שעה, כדנתי: איזהו וכו'. ומשני: משכחת לה תרתי אפי' בנדבה, כגון דאמר: "הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה". כשאומר "הרי
עלי" – הוא כמו נדר, ורוצה לעשות נדבה כשמבאר בין דין נדבה, באומר דאין חפץ להתחייב באחריותה, אלא דמשכחת לה דאמר ולא אפריש, כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנדבה,
שהרי רוצה שלא יתחייב באחריותה כנדבה. איזהו נדר – משנה היא בפ"ק (משנה א') דקניין. על מנת שלא אתחייב באחריותה – לא דמי למהלך על מה שכתוב בתורה.

שהיה

ראש השנה דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קפז

מתרצת הגמרא: מצינו שנה בלא רגלים גם לפי רבנן, פְּתַנִּי רב
שְׁמַעְיָה בברייתא, עֲצֵרֶת ו' חג שבועות) הכתוב תלה אותו בספירת
העומר, ולא בימי החודש, ולכן פְּעָמִים שחל בַּחֲמִשָּׁה בסיון, פְּעָמִים
שחל בַּשִּׁשָּׁה בסיון, ופְּעָמִים שחל בַּשְּׁבַע בסיון. הָא כִּי צִדָּד, אם ניסן
ואייר שְׁנֵיהֶן מְלֵאִין – שכל אחד מהם שלשים יום, נמצא ששבועות
שהוא ביום החמישים לעומר חל בַּחֲמִשָּׁה בסיון. ואם ניסן ואייר
שְׁנֵיהֶן חֲסֵרִין – שכל אחד מהם עשרים ותשעה יום, חל בַּשְּׁבַע
בסיון. ואם ניסן ואייר אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֲסֵר, חל בַּשִּׁשָּׁה בסיון. ולרב
שמעיה יתכן שתעבור שנה בלא רגלים, כגון, שהיו חדשי אייר
וסיון מלאים ושבועות חל בחמשה בסיון, ונדר למחרת עצרה,
בששה בסיון. ולשנה הבאה היו חדשי אייר וסיון חסרים, ונמצא
שבועות חל בשבעה בסיון, וכשהגיע ששה בסיון הרי עברה שנה,
ועדיין לא עברו שלשה רגלים.

הגמרא מבררת מי הוא התנא החולק על רב שמעיה ולכן סובר
שלא יתכן חיוב בל תאחר בשנה בלא רגלים: וּמֵאֵן תִּנָּה דְּפָלִיג עֲלֵיהּ
דְּרַב שְׁמַעְיָה. משיבה הגמרא: שיטת אַחֲרִים הִיא. דְּתַנָּי, אַחֲרִים
אוֹמְרִים, אִין בִּין עֲצֵרֶת של שנה אחת לעֲצֵרֶת בשנה שלאחריה, וכן
אִין בִּין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, אֱלָא אֲרִבְעָה יָמִים וְיָמֹת הַשְּׁבֻעֹן
בְּלִבָּהּ, כגון, אם חל עצרת ביום ראשון מימות השבוע, בשנה
שלאחריה יחול ארבעה ימים לאחר מכן, ביום חמישי. מפני
שחודשי השנה קבועים הם, אחד חסר ואחד מלא, נמצא שימי
השנה הם שני' ד ימים. וההפך בימות השבוע משנה לחברתה
הוא ארבעה ימים. וְאֵם הֵיחָה שְׁנָה מְעוּפָרָה, ונוסף חודש של כ"ט
יום, נמצא שההפך הוא חֲמִשָּׁה ימים.
ולדעת אחרים, לעולם ניסן מלא ואייר חסר, ושבועות לעולם
בששה בסיון, ולא מצינו שנה ללא רגלים.

מסתפקת הגמרא: פְּעִי רַבִּי יוֹרְא, יוֹרֵשׁ בנכסי אביו, שמוטל עליו
להביא את הקרבנות שאביו התחייב להביא, מִהוּ שיעבור בְּכָל
תַּאֲחָר אם יאחר להביאם. וצדדי הספק, כִּי תִדֵּר נִדָּר לַה' אֱלֹהֶיךָ
לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ וגו' אִמֵּר רַבְּהִינָּא (דברים כג כב), ומשמע שדווקא
מי שנדר את הנדר עובר בבל תאחר, וְהָא הִיורֵשׁ לֹא נִדָּר, ולכן
אינו עובר בבל תאחר. או דְּלָמָּה כיון שאמרה התורה (דברים יב ה')
'בְּאֵת שְׁפָרָה וְהִבְאֵתָם שָׁפָה', וְהָא הִיורֵשׁ מִיְחִיבֵי בעשה של 'ובאת
שמה', אם כן מתחייב גם ב'והבאתם שמה', ואם לא הביא עובר
בבל תאחר. ומה שאמרה תורה 'כי תדור נדר' לאו דווקא הוא.
הגמרא פושטת הספק: תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּי רַבִּי חִינָּא, אמר הכתוב לגבי
בל תאחר (דברים כג כב) 'כִּי יִרְשׁ יִירָשְׁנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ מִעַמֶּךָ' ודורשים
'מִעַמֶּךָ', דווקא ממך שנדרת ידרוש ה', פָּרַם לִיורֵשׁ שֵׁלָה, שלא
ידרוש ממנו.

מקשה הגמרא: וְהָא 'מִעַמֶּךָ' הרי מִיְכַנֵּי לִיהּ לדרשה אחרת (לעיל ה')
'מִעַמֶּךָ, זֶה לְקַם שְׂבָחָה וּפְאֹה' שאם מאחר ליתנם לעניים עובר בבל
תאחר.
מתרצת הגמרא: הכתוב מלמדנו שני הדברים, שכל התיבה
מיותרת, וקָרִי בִיה 'עֶמֶךָ' ובלא מ"ם, ללמד שעובר על בל תאחר
בלקט שכחה ופאה, וקָרִי בִיה 'מִעַמֶּךָ', כלומר ה'מ"ם' שנוסף
בתחילתו בא למעט את היורש שאינו עובר ב'בל תאחר'.

ספק נוסף: פְּעִי רַבִּי יוֹרְא, אִשָּׁה שנדרה להביא קרבן ואיחרה
להביאו מַה הָיָא בְּכָל תַּאֲחָר. וצדדי הספק, מִי אִמְרִינָן, הָא אִשָּׁה לֹא
מִיְחִיבָא בְּמִצְוֹת רַאִיָּה בעזרה ברגלים, שנאמר (דברים טו טז) 'יִרְאֶה
כָּל זָכוֹן, ולכן גם לא תהיה בדיון בל תאחר. או דְּלָמָּה, הָא אִשָּׁה
אִיתָה בְּמִצְוֹת שְׂמִיחָה ברגלים ואין שמחה אלא בבשר שלמים, ולכן
חייבת לעלות לירושלים כדי להקריב שלמים, ואם כן תהיה גם
באזהרת בל תאחר.
אִמֵּר לִיהּ אֲבִי לרבי זירא, וְתִפּוֹק לִיהּ דְּהָא אִיתָה בְּשִׁמְחָה, ואף
שאינה חייבת במצות ראייה, הרי היא שייכת במצות הרגל
ותתחייב בבל תאחר.

שְׁהִיָּה הולך חולָה מְעַצְרָה, וחולה פסול להקריבה, ולכן לא עברו
בעשה במה שהשהו אותו.
תירוץ נוסף: רַב אִשִּׁי אִמֵּר, מֵאֵי וְאִבְלָנוּ וְלָדָה שְׁלָמִים בְּחֵג' דְּקָתַנִּי,
אִין הַכוּוּנָה לחג הסוכות, אלא לחג הַשְּׁבֻעוֹת. ולפי זה באמת
אבלוהו מיד ברגל הראשון שהיה ראוי להקריבה.
מוסיפה הגמרא: וְאִידָךְ – ורב זבדי שלא תירץ כן, הוא מפני שסובר
שְׁכָל הֵיבָא דְּתַנִּי במשנה או בברייתא פְּסָה, תְּנִי לחג השבועות
שמוזכר אחריו בלשון עֲצֵרֶת, ואינו קורא אותו 'חג' בסתם, ורק חג
הסוכות נקרא 'חג' בסתם.

דין נוסף בענין 'בל תאחר': (אמר) [וְאִמֵּר] רַבָּא, מי שנדר להביא
קרבן, בִּין שְׁעָבְרוּ עֲלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים ועדיין לא הביא, בְּכָל יוֹם וְיוֹם
עוֹבֵר בְּכָל תַּאֲחָר.
הגמרא מקשה על רבא מברייתא: מִיִּתְיָבִי, אֶחָד בְּכוֹר וְאֶחָד כָּל
הַתְּרָשִׁים, בִּין שְׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שְׁנָה בְּלֹא שִׁעְבָּרוּ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, או
שִׁעְבָּרוּ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים בְּלֹא שִׁעְבָּרָה שְׁנָה, עוֹבֵר בְּכָל תַּאֲחָר.
תמזה הגמרא: וְהָאִי מֵאֵי תִיּוֹבְתִיה – מה קשה מברייתא זו על דברי
רבא. מבארת הגמרא: אִמֵּר רַב כְּהֵנָּא, מֵאֵן דְּקָא מוֹתִיב, שְׁפִיר קָא
מוֹתִיב – יפה הקשה המקשה מברייתא זו, מִכְּדִי תִנָּה אֱלָאִי קָא
מְתֵדֵר – הרי התנא בברייתא מחזר אחרי כל האופנים שעובר
המאחר את נדרו בלאו, ואם כן לִיתַנִּי – הִידָה לו לשנות גם את דברי
רבא שאחר שעברו שלשה רגלים אוֹי בְּכָל יוֹם הִוא עוֹבֵר בְּכָל
תַּאֲחָר.

וְאִידָךְ – ורבא יתרץ, תִּנָּה לְמִיְקַבְּעִיה בְּלֹא קָא מְתֵדֵר – התנא מחזר
רק לומר את כל אופני זמן חלות איסור בל תאחר, אבל בְּלֹאִי
וְתִירִי לֹא קָא מְתֵדֵר – אינו מחזר להודיע את רבוי הלאוים שעובר
מי שכבר עבר בלאו דבל תאחר.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא שהובאה לעיל: נוּפָא, אֶחָד
בְּכוֹר וְאֶחָד כָּל הַתְּרָשִׁים, בִּין שְׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שְׁנָה בְּלֹא רְגָלִים, או
רְגָלִים בְּלֹא שְׁנָה עוֹבֵר בְּכָל תַּאֲחָר. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא שיעברו
שְׁלֹשָׁה רְגָלִים בְּלֹא שִׁתְעַבְּבוּר שְׁנָה, מִשְׁבַּחַת לָהּ, כגון, שנדר בערב
פסח, ונמצא שלאחר חג הסוכות עברו עליו שלשה רגלים, ועדיין
לא עברה שנה. אֱלָא שִׁתְעַבְּבוּר שְׁנָה בְּלֹא שִׁיעְבָּרוּ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים הִיכִי
מִשְׁבַּחַת לָהּ. ואמנם הִנֵּיחָא לְמֵאֵן דִּיאֵת לִיהּ שִׁעוֹבֵר בבל תאחר רַק
אם עברו שלשה רגלים בְּסִדְרָן וחג הפסח תחילה, מִשְׁבַּחַת לָהּ
שִׁתְעַבְּבוּר שנה בלא רגלים. כגון שנדר לאחר חג הפסח, וכשתעבור
שנה עדיין לא עברו עליו שלשה רגלים כסדרן. אֱלָא לְמֵאֵן דִּיאֵת
לִיהּ בְּסִדְרָן, הִיכִי מִשְׁבַּחַת לָהּ שִׁתְעַבְּבוּר שנה בלא רגלים.

מוסיפה הגמרא: וּבְשִׁלְמָא לְדַעַת רַבִּי מִשְׁבַּחַת לָהּ שנה בלא רגלים,
בְּשָׁנָה מְעוּפָרָה. דְּתַנָּיָא, נאמר במוכר בית בעיר המוקפת חומה
(וּקְרָא כה ל') וְאֵם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאֵת לוֹ שְׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית וגו'
לְצִמְיִיתָ לְקַנְהָ אֹתוֹ לְדַרְתִּיו לֹא יֵצֵא בִּיבֹל, כלומר, שאם עברה
שנה תמימה אינו יכול עוד לגאול את הבית. ונחלקו רבי וחכמים
מה היא 'שְׁנָה תְּמִימָה' האמורה בפסוק, רַבִּי אִמֵּר, מוֹנֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה יוֹם כְּמִנֵּי יָמֹת הַחֹמֶה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, מוֹנֶה שְׁנֵים
עָשָׂר חֳדָשׁ מִיּוֹם הַמְכִּירָה עַד לְאוֹתוֹ יוֹם בְּחוֹדֶשׁ בִּשְׁנָה הַבָּאָה, וְאֵם
נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה וְהוֹסִיפוּ חוֹדֶשׁ, נִתְעַבְּרָה לֹא – למוכר, ויכול לגאול
כל שלשה עשר חודש.

ולדעת רבי, כשם שבבתי ערי חומה מונין שס"ה ימים כשנת
החמה, ואפילו בשנה מעוברת, כן בשאר מקומות שנאמרה 'שנה'
בתורה היינו שנת החמה. ואם כן מִשְׁבַּחַת לָהּ לְרַבִּי שנה בלא
רגלים, כגון, דְּאִתְקַדְּשָׁה בְּתָר – שהקדיש הקרבן אחר שהתחיל חג
הַמִּצְוֹת, דְּכִי מֵאֵא שִׁלְחִי אֶדֶר בְּתָרָא – שכשהגיע סוף אדר שני,
שְׁנָה מְלֵאָה, רְגָלִים לֹא מְלוֹ – נשלמה שנה (ושס"ה ימים) ולא עברו
עדיין שלשה רגלים. אֱלָא לְרַבִּנָּן החולקים על רבי, וסוברים ששנה
היא מיום ליום, ואפילו בשנה מעוברת, הִיכִי מִשְׁבַּחַת לָהּ שנה בלא
רגלים.

קפח ראש השנה דף ז עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי)

הגמרא מביאה ראיות אחרות מהנביאים וכתובים שניסן הוא
החודש הראשון: **אֵלָא אִמְר רַבִּינָא, דְּכֵר זֶה, מִתּוֹרַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ לֹא**
לְמִנְיָנָה, אֲלֵא מִדְּבַר קִבְלָה – מספרי נביאים וכתובים לְמִנְיָנָה, שנאמר
(זכריה א ט) **'בַּיּוֹם עָשִׂים וְאַרְבָּעָה לַעֲשֹׂתִי עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ שְׁבַט,**
הרי שחודש אחד עשר הוא שבט, וממילא חודש ניסן הוא ראשון.
רַבָּה בַר עוֹלָא אִמְר מִהֲבָא, שְׁנֵאמַר (אסתר ב טו) וְתִלְכַּח אֶסְתֵּר אֶל
הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ אֶל בֵּית מְלָכוֹתוֹ, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשָׂרִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת,
הרי שניסן הוא הראשון.
רַב כְּהֵנָא אִמְר, מִהֲבָא, נֵאמַר (זכריה א ט) 'בְּאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי
בְּכִבְלֹי, הָרִי שְׁנִיִּסן הוּא הָרֵאשֹׁן.
רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב אִמְר מִהֲבָא, נֵאמַר (אסתר ב ט) 'וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ
בַּעַת הַחַיָּא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִינָן, הָרִי שְׁנִיִּסן הוּא הָרֵאשֹׁן.
רַב אֲשִׁי אִמְר, מִהֲבָא, נֵאמַר (אסתר א ג ט) 'הִפְסִיל פֹּהר הוּא הַגּוֹדֵל לִפְנֵי
הַמֶּן מִיּוֹם לַיּוֹם וּמִחֹדֶשׁ לַחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר, הָרִי שְׁנִיִּסן
הוּא הָרֵאשֹׁן. וְאַיְבָעִית אִימָא מִהֲבָא, נֵאמַר (שם) 'בַּחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן הוּא
חֹדֶשׁ נִיִּסָן, וּמְפֹרֶשׁ בַּפְּסוּק שְׁחֹדֶשׁ נִיִּסן הוּא הַחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן.
מקשה הגמרא: וְכֹלָּהּ – כל האמוראים שהביאו מקורות אחרים,
מֵאִי טַעְמָא לֹא אִמְרֵי מֵהָא – מדוע לא הביאו ראייה מפסוק זה
שמפורש בו שחודש ניסן הוא הראשון. מתרצת הגמרא: **דְּלָמָא –**
משום שאפשר לדחות ולומר מאי 'ראשון', ראשון לְמִלְכֻתָּהּ –
לאותו מעשה שהכתוב מדבר בו, הוא מעשה המן.
מוסיפה הגמרא: **וְתַנָּא דִּידָן –** התנא של משנתנו שלא הזכיר
שחודש ניסן הוא ראש השנה לחדשים, הוא משום ששְׁנֵים עָשָׂר קִמְיָרִי
– נקט רק את אלו שהם ראשי שנה לענין שנים, אבל בְּרֵאשִׁי שנים
לְחֻדָּשִׁים לֹא קִמְיָרִי.
*
שנינו בברייתא: באחד בניסן ראש השנה לחדשים וְלַעֲיּוּבִירִין.
מקשה הגמרא: לַעֲיּוּבִירִין מִנִּיִּסָן מִנְיָנָה – וכי בית דין יושבים לעבר
את השנה הבאה מניסן. וְהַתִּנָּיָא, אֵין מַעֲבְרִין הַשָּׁנָה לִפְנֵי רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, וְאֵם עֲיַבְרִיהָ קודם ראש השנה אֵינָה מַעֲבִירָתָהּ, אֲבָל מִפְּנֵי
הַדָּחֶק, שְׁחוּשִׁים בֵּית דִּין שְׂמָא לֹא יוֹכְלוּ לַעֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה, מַעֲבְרִין
אוֹתָהּ אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִיָּד, וְאֵף עַל פִּי כֵּן אֵין מַעֲבְרִין – אֵין
מוֹסִיפִים חֹדֶשׁ אַחֵר לַשָּׁנָה אֲלֵא אֲדָר. וְקִשָּׁה מֵה שְׁשִׁנּוּ שְׁנִיִּסן
ראש השנה לעיבורין.
מתרצת הגמרא: **אִמְר רַב נַחֲמָן בַּר יַצְחָק, מֵאִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַעֲיּוּבִירִין,**
לְהַפְסִיקָתָהּ עֲיּוּבִירִין. דְּתַנָּן (פ"ז מ"ה) תָּן – רבי יהושע ורבי פפייס
הַעֲיָדוּ, שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה בֵּל חֹדֶשׁ אֲדָר, וְהִטַּעַם שְׁהוּצָרָבוּ לַהֲעִיד
כֵּן, לִפִּי שְׁנֵי חֲכָמִים אוֹמְרִים מַעֲבְרִין רַק עַד הַפְּזִירִים. וְזֶה שְׂאֵמְרוּ
בְּבִרְיֵיתָא שְׁנִיִּסן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַעֲיּוּבִירִין, הֵינּוּ לְהַפְסִיקָתָהּ עֲיּוּבִירִין,
שְׂכִינָן שְׂקִידוֹ שְׁחֹדֶשׁ אֶת חֹדֶשׁ נִיִּסן, שׁוּב אִי אִפְשָׁר לַעֲבֹר הַשָּׁנָה וּלְקַבֵּעַ
שְׁחֹדֶשׁ זֶה הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי, שִׁכְבַר הַתַּחֲלִילָה שְׁנָה חֲדָשָׁה לַעֲנִין
עֵיבּוּר.
הגמרא מבררת את טעמי התנאים במשנה בעדיות: **מֵאִי טַעְמָא**
דְּמֵאֵין דְּאִמְר מַעֲבְרִין רַק עַד הַפְּזִירִים. מבררת הגמרא: פִּינָן דְּאִמְר מִר
שׁוֹאֲלִין בְּהַלְבוֹת הַפֶּסַח קוֹדֶם לַפֶּסַח שְׁלִישִׁים יוֹם, וְכֵבֶר מְפֹרִים
וְאֵילָךְ הַתַּחֲלִיל הַדְּרָשִׁים לְדֹרוֹשׁ בְּרִבִּים בַּהֲלֹבוֹת הַפֶּסַח, וְאֵם
יַעֲבֹרוּ בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה וּשְׁלַחוּ שְׁלִיחִים לַהֲדוּיַע עַל כֵּךְ, לֹא
יִשְׁמְעוּ לָהֶם הָאֲנָשִׁים לְדָחוֹת אֶת הַפֶּסַח, כִּי כֵבֶר הוֹדִיעוּ לָהֶם
הַדְּרָשִׁים שֶׁהִפְסַח בּוֹמְנוּ, וְאֵתִי לְזִלְזוּלִי בְּחִמִּין בּוֹמְנוּ הָאֲמִיתִי
שִׁקְבָעוּ בֵּית דִּין.
וְאֵיךְ הַסּוֹבֵר שִׁיכּוּלִים לַעֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה כֹּל אֲדָר, לֹא חֵשׁ לִכֵּךְ
שְׁהָאֲנָשִׁים יִזְלּוּ בְּדַבְּרֵי הַשְׁלּוּחִים, מִשּׁוּם דְּמִידַּע יִידַע דְּשִׁתָּא
מַעֲבְרָתָא בְּחוֹשְׁבָנָא תְּלִיָּא מִלְּתָא – שִׁדְבַר יָדוּעַ הוּא שְׁעִיבּוּר הַשָּׁנָה
תְּלִיָּא בַּחֲשׁוֹן הַתְּקוּפָה, וְסִבְרִי חוֹשְׁבָנָא הוּא דְּלֹא סְלִיק לָהּ לְבִנְיָן
עַד הָאֲדִינָא – ומבינים שעד עתה לא התברר לחכמים חשבון
הַתְּקוּפָה וְלֹכֵן רַק כַּעַת עֵיבְרוּ אֶת הַשָּׁנָה.
מוסיפה הגמרא: **וְתַנָּא דִּידָן –** והתנא של משנתנו לא כתב שניסן
הוא ראש השנה לעיבורין, משום דְּבִתְּחִילָה קִמְיָרִי – בְּרֵאשִׁי שנים

הָא דֹאמַר אֲבִי שְׁמוּנִין לוֹ מִשְׁעָה שְׁנוּלָה, הוּא בְּגוֹלָד בְּעַל מוֹם
שְׂאִינוּ רֵאיוּ לְהַקְרִיבָה אֲלֵא עוֹמֵד לְהַשְׁחֵט בַּחוּץ לְאִבְלֵה לִכּוֹן
כַּחוּלִין, וְצִרִיךְ לְאֹכְלוֹ תוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְזֹלָה הוּא רֵאיוּ כֵבֶר מְלִידָתוֹ
וְלֹכֵן מוֹנִין לוֹ מִשְׁעָה שְׁנוּלָה.
מקשה הגמרא: בְּעַל מוֹם מִשְׁעָה לִידָתוֹ מִי מִצִּי אֲכִיל לֵיה, וְהָרִי
צִרִיךְ לְהַמְתִּין שְׁמוֹנָה יָמִים כְּדִי לְרֹאוֹת שְׂאִינוּ נָפַל. מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא: דְּקִיָּם לֵיה בִּיה – שִׁידוּעַ בּוֹ שְׁכָּלוּ לוֹ חֻדָּשִׁי – שְׁגַמְרוּ חֲדָשִׁי
עֵיבּוּרוֹ וּבּוֹדָאֵי אֵינוּ נָפַל.
*
לאחר שביררה הגמרא את דברי הברייתא. מבררת הגמרא: מה ששנינו
למלכים ולרגלים, הגמרא מביאה ברייתא המפרטת דברים נוספים
שניסן הוא ראש השנה להם: **תַּנּוּ רַבִּנָן, בְּאַחַד בְּנִיִּסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה**
לְמִנְיָן הַחֲדָשִׁים, וְלַעֲיּוּבִירִין וְיִבּוּאָר בַּגְּמָרָא לְהַלֵּן, וְלְתַרְוִמָּה שְׁקָלִים –
שְׂמֵאחַד בְּנִיִּסן הָיוּ מְקַרְבִּים אֶת קֶרְבָּנוֹת הַצִּיבּוֹר מִהַשְׁקָלִים
הַחֲדָשִׁים שְׁנֵאסְפוּ בְּאֲדָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵף לְשִׁבּוּת פְּתִים –
שֶׁהַמְשַׁכֵּר בֵּית לַחֲבִירוֹ לַשָּׁנָה, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֶחָד בְּנִיִּסן הַסְתִּימָה
הַשָּׁנָה.
הגמרא מבארת את דברי הברייתא. מבררת הגמרא: מה ששנינו
שניסן הוא ראש השנה לְחֻדָּשִׁים, מְנָלָן. משיבה הגמרא: דְּכָתִיב
(שמות יב ב) **'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֻדָּשִׁים, רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֻדָּשִׁי**
הַשָּׁנָה, וּבַהֲכַרְחָ שְׁנִיִּסן הוּא, שְׁהָרִי נֵאמַר בַּפְּסוּקִים שְׁלֹאחֲרֵיו (שם יב
ג) 'דְּפָרוּ אֶל כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם
אִישׁ שֶׁה לִבֵּית אָבִית, שֶׁה לִבֵּית. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרִבָּעָה עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, וְשִׁחְטוּ אוֹתוֹ' וגו', הָרִי שְׁמִדּוּבֵר כֹּאן בַּחֹדֶשׁ שְׁבו
מְקַרְבִּים קֶרֶבן פֶּסַח, וְכָתִיב (דברים טז א) 'שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב
וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח' וגו', הָרִי שֶׁהִפְסַח קֶרֶב בַּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב, וְאֲבִיב הוּא
מִלְשׁוֹן 'אֲב, כְּלוֹמֵר שְׁחֹדֶשׁ זֶה הוּא כְּבוֹר שְׁהוּא הַחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן
לְהַבְשִׁילָה הַתְּבוּאָה, וְאֵיזוֹהוּ חֹדֶשׁ שְׁשִׁשׁ בּוֹ אֲבִיב, הָיוּ אוֹמְרֵי זֶה נִיִּסָן,
וְקָרִי לֵיה הַכְּתוּב 'רֹאשׁוֹן, וְנִמְצְיָנוּ לְמֹדִים שֶׁהַחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן הוּא
נִיִּסָן.
מקשה הגמרא: וְאַימָא אֵייר הוּא הַחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן, וְבוֹ חַל חַג
הַפֶּסַח, שְׁגוֹם בּוֹ עֲדִיין הַתְּבוּאָה מִתְּבַשְׁלָה, וּבְכֹלל 'אֲבִיב' הוּא.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: **בְּעֵינָא אֲבִיב –** צִרִיךְ חֹדֶשׁ שְׁבו הַתְּבוּאָה
מִתְּבַשְׁלָה וּבְאֵייר לִיכָא שְׁהָרִי רוֹב הַתְּבוּאָה מְבוּשֶׁלֶת כֵּבֶר, וְאֵף
שִׁישׁ מִיעוּט שְׁעִדִּין לֹא הַתְּבַשְׁלָה, אֵין הִיא הַתְּבוּאָה הַבְּכִירָה אֲלֵא
תְּבוּאָה מֵאֻחֲרֵת הִיא, וְאֵינָה בְּכֹלל אֲבִיב.
מקשה הגמרא: וְאַימָא אֲדָר הוּא הַחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן, שְׁהָרִי יֵשׁ תְּבוּאָה
שְׁמִקְדִּימָה לְהַתְּבַשֵּׁל כֵּבֶר בְּאֲדָר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: **בְּעֵינָא רוֹב אֲבִיב,**
וּבְאֲדָר לִיכָא, שְׁהָרִי רַק מִיעוּט תְּבוּאוֹת מְקַדִּימוֹת לְהַתְּבַשֵּׁל בּוֹ.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: מִיָּד רוֹב אֲבִיב פְּתִים בַּפְּסוּק, הֵלֵא כְּתוּב רַק 'אֲבִיב'
סָתֵם, וְאֵם כֵּן שְׂמָא הַכוּוֹנָה לְאֲדָר.
רַב חֲסֵדָא מְבִיא מְקוֹר אַחֵר מִהַתּוֹרָה לִכֵּךְ שְׁנִיִּסן רֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְחֻדָּשִׁים: **אֵלָא אִמְר רַב חֲסֵדָא מִהֲבָא, נֵאמַר (ויקרא כג לט) 'אֵף בְּחִמְשָׁה**
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בְּאַסְפָּכֶם אֶת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ, תַּחֲגּוּ אֶת חַג
ה' שְׁבַעַת יָמִים' וגו', אֵיזוֹהוּ חֹדֶשׁ שְׁשִׁשׁ בּוֹ אֲסִיפָה שֶׁל הַפִּירֹת שֶׁהִנִּיחוּ
בַּמִּשָּׁךְ הַקֵּץ בְּשִׁדּוֹת כְּדִי שִׁתִּיבְשׁוּ, הָיוּ אוֹמְרֵי זֶה חֹדֶשׁ תְּשִׁרִי שְׁבו
מִתַּחֲלִילִים הַגְּשָׁמִים, וְקָא קָרִי לֵיה הַכְּתוּב 'שְׁבִיעִי, וְאֵם כֵּן הַחֹדֶשׁ
הָרֵאשֹׁן הוּא נִיִּסָן.
מקשה הגמרא: וְאַימָא חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא מִרְחָשׁוֹן, וְמֵאִי שְׁבִיעִי,
שְׁבִיעִי לְאֵייר שְׁהוּא הַחֹדֶשׁ הָרֵאשֹׁן. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: **בְּעֵינָא אֲסִיף**
וְלִיכָא – שְׁבַחֲחֹדֶשׁ חֲשׁוֹן אֵין אוֹסְפִים אֶת הַפִּירֹת מִהַשְׁדּוֹת.
מקשה הגמרא: וְאַימָא חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא אֵלּוּל, שְׁבו מִתַּחֲלִילִים
כֵּבֶר לֹאסְפוֹ אֶת הַתְּבוּאָה, וְמֵאִי שְׁבִיעִי, שְׁבִיעִי לְאֲדָר. מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא: **בְּעֵינָא רוֹב אֲסִיף וְלִיכָא –** וְרוֹב אֲסִיפָה הַפִּירֹת הִיא
בְּתִשְׂרִי. דּוּחָה הַגְּמָרָא: מִיָּד רוֹב אֲסִיף פְּתִים – וְכִי נֵאמַר בַּפְּסוּק
שִׁיחִידָה רוֹב הָאֲסִיף בַּחֹדֶשׁ זֶה, הָרִי נֵאמַר רַק 'בְּאַסְפָּכֶם אֶת תְּבוּאוֹת
הָאָרֶץ'.
*

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפט רש"י תוספות

1 **הא** בעל מום – בעל מום מעיקרו. דתם ונעשה בעל מום, כיון דלא חזי לאכילה – מונים
2 לו משעת הרצאה. ואין לדקדק מכאן שיהיה שייך "בל תאחר" בנתינת לכהן, דהבא
3 לענין להאכילו בתוך שנתו. דצריך, כדאיתא פרק ("עד כמה") (בכורות דף כו.ב).
4 **מדברי** קבלה למדנו – לא מצי למילף מכאן מנייניהו כלל, אם לא נאמר שהיתה קבלה
5 בידם סדר שמות החדשים זה אחר זה. והכי אמר
6 בירושלמי: שמות החדשים עלו ביום מובלל.
7 בראשונה בירח האיתנים – שבו גולדו אבות,
8 בירח בול – שבו כל העולם נובל, והארץ עשויה
9 בולות בולות, שבו בולים לבדמה בבתיהם. בירח
10 חזו – שבו זו לאילנות. מכאן ואילך: "ויהי בחדש
11 ניסן שנת עשרים" "ויהי בחדש כסלו שנת עשרים"
12 "בחדש העשירי הוא חדש טבת".
13 **בשנים** קא מיירי – וקשיא: דהא קא אמר
14 לרגלים, ואמר לעיל: כיון שנעברה עליו
15 שנה בלא גרגלים ורגלים בלא שנה י"ל: מכל
16 מקום, מחדשים לא קא מיירי.
17 **הם** העידו – מחדש היא בעדיות, (פ' שמיטה ז)
18 ופ"ק דסנהדרין (ד' י"ב, ושם) גבי עברה
19 ביום ל' של אדר, דאמר רב נחמן: מעובר וקדוש.
20 ומקשי ליה רבא: מכדי מפורים לפסח תלתין יומין
21 חזי, ומפורים דרשנין בהלכות הפסח, וכי מטי ריש
22 ירחא ומרחקים להו – אתי לזלוזלי, ה"נ ה"מ
23 לאקשוי אמתניתין דעריות.
24 **בהפסקה** לא קא מיירי – לקמן (ד' י"ב,א) גבי
25 אחד בתשרי ר"ה לירקות, ולא קתני
26 לנדרים, כדקתני בברייתא – משום דמתניתין
27 בהפסקה לא קא מיירי.
28 **מראשית** השנה – לקמן (ד' ת"א,א) אמרין דזה
29 תשרי.
30 **שמא** לא ימסרם יפה יפה – פלוגתא דתנאי היא
31 בסוף פרק "הבית והעלילה" (ב"מ ד' קי"ח,א)
32 גבי שומרי ספיחים בשביעית, אי מתנבד שומר
33 חנם. וקצת תימא: דפרך הבא "פשיטא" במילתא
34 דהויא פלוגתא דתנאי ושמונ' יש לחלק דהבא
35 ליבא למיחש כולי האי כמו בשומר.
לא

1 בעל מום – שגולד במזמו, ועומד לישחט בחוץ. מיום שגולד הוא ראוי לכך, ומונין לו
2 משגולד. מי **מצי אביל** ליה – ביום שגולד, דלמא נפל הוה, ואין שחיטה מטהרת עד
3 שישחה שמונה ימים, דשוב נפק ליה מכלל נפל. דתניא (שבת ד' קל"ב), רשב"ג אומר:
4 כל ששחה שלשים יום בארם – אינו נפל, ובבבבמה שמונה ימים. לחדשים – למנין חדשי
5 השנה. לעיבורין – קא ס"ד לישב ב"ד ולעיין אם
6 השנה הבאה צריכה להתעבר. ולתירומת שקלים
7 – להקריב ראשון קרבנות הלקחים מתרומת
8 קופות של שקלי שנה זו. אף לשבירות בתים –
9 המשכיר בית לחבירו, ואמר: "לשנה זו" – כלתה
10 שנתו באחד בניסן, ואפי' לא דר בו אלא חדש
11 אחד. החדש הזה לבם – ומנלן דניסן – דכתיב:
12 "ויקחו להם שנה" לפסח, וכתיב קרא אחרינא
13 שהפסח בחדש האביב, שיש בו אביב,
14 שהתבואה בכירה בו להיות מבושלת בגמר
15 בישולה. **בעינא אביב** וליכא – שכבר נגמרה
16 מניסן ואי איכא ודעא אפילה אין הוה בכיר אלא
17 אפילו באחד בניסן, ואפי' לא דר בו אלא חדש
18 המתבכר מאדר. רוב אביב – שיהו רוב תבואות
19 מתבכרות בו. שיש בו **אסיפה** – שמכניסין בו
20 פירות לבית מפני הגשמים וכל הקיץ הן עשויות
21 גדישין לייבש. ראשון למילתיה – למעשה חמץ.
22 ותנא דירן – דלא תנא במתני' ר"ה לחדשים.
23 עיבורים מניסן מנינן – בתמימה וכי רשאין ב"ד
24 לישב ולעיין בצורכי עיבורא ר"ה בניסן? אין
25 מעברין – אין מעינינן בצורכי ציבור להודיע
26 לגולה שעיברו ב"ד את השנה, שלא ישחכח
27 הדבר עד אדר הבא. אבל מפני הדין –
28 שמפחידין שלא יגזרו שמד מלישב ב"ד, או
29 שצריך הנשיא לחצר המלך ואין מעברין אא"כ
30 ירצה נשיא, כדאמר בסנהדרין (דף י"א,א).
31 ואשכ"ח אין מעברין אלא אדר – אין מוסיפין
32 חדש על השנה אלא אדר, דכתיב: "שומר את
33 חדש האביב" – חדש הסמך לאביב עבר, שיבא
34 אביב בזמנו. **הפסקת עיבורין** – שכיון שקדשו
35 את החדש לשם ניסן – פסקה שנה שעברה
36 מלהיות מעוברת עוד, שאין רשאין לעשות ניסן
37 אדר, שכבר נכנסה שנה אחרת לענין עיבור. הם
38 תעירו – רבי יהושע ור' פפוס שמעברין את
39 השנה כל אדר, אם ראו ב"ד לאחר הפורים
40 שהשנה צריכה להתעבר – מעברין אותה. שהיו
41 אומרים עד הפורים – לפי שהיו חכמים אומרים
42 שאין מעברין אא"כ נתישו בדבר לפני הפורים,
43 לכך הוזהרו לעדות זו. אתי לזלוזלי בחמץ –
44 שכבר מן הפורים ואילך התחילו הדרשנים
45 לדרוש ברבים בהלכות הפסח, הוזהרו השומעים
46 לעשות פסח לסוף ל' יום, ואם יעברו ב"ד את
47 השנה – לא יתקבלו דברי שלוחי ב"ד לשומעין
48 לדחות את הפסח, שכבר שמעו מן הדרשני.
49 **בהפסק** לא קא מיירי – בראשי שנים דהפסקה
50 לא קא מיירי. חדש בחדשו לחדשי – חדשי
51 יתירא לדרשה.

יפה

1 **חדש** והבא קרבן מתרומה **חדשה**. וְגַמְרִי "שנה" "שנה" מניסן, דכתיב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה". וְלִגְמֹר שנה שנה
2 מתשרי, דכתיב "מראשית השנה"! – דנין שנה שיש עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים, ואין דנין שנה שיש עמה חדשים
3 משנה שאין עמה חדשים. אָמַר רב יהודה אָמַר שְׁמוּאֵל: קִרְבָּנוֹת צָבוּר תָּפְאִין בְּאַחַד בְּנִינָן – מִצְוָה לְהִבְיֵא מִן הַחֹדֶשׁ, וְאִם הִבְיֵא
4 מִן הַיָּשָׁן – יָצָא, אֲלֵא שְׁחִיפֵר מִצְוָה. תִּנְיָא גַּמִּי הֵכִי: קִרְבָּנוֹת צָבוּר תָּפְאִין בְּאַחַד בְּנִינָן מִצְוָה לְהִבְיֵא מִן הַחֹדֶשׁ, וְאִם הִבְיֵא מִן
5 הַיָּשָׁן – יָצָא, אֲלֵא שְׁחִיפֵר מִצְוָה, וְיַחֲדָה שְׁהִתְנַבֵּד מִשְׁלֹ – בְּשֶׁרֶן, בְּלִבְדִּי שְׁיִמְסְרֵם לַצָּבוּר. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְתִימָא: לִיחֻשׁ שְׁמָא
6 לא
7 **חדש** והבא קרבן מתרומה **חדשה**. וְגַמְרִי "שנה" "שנה" מניסן, דכתיב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה". וְלִגְמֹר שנה שנה
8 מתשרי, דכתיב "מראשית השנה"! – דנין שנה שיש עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים, ואין דנין שנה שיש עמה חדשים
9 משנה שאין עמה חדשים. אָמַר רב יהודה אָמַר שְׁמוּאֵל: קִרְבָּנוֹת צָבוּר תָּפְאִין בְּאַחַד בְּנִינָן – מִצְוָה לְהִבְיֵא מִן הַחֹדֶשׁ, וְאִם הִבְיֵא
10 מִן הַיָּשָׁן – יָצָא, אֲלֵא שְׁחִיפֵר מִצְוָה. תִּנְיָא גַּמִּי הֵכִי: קִרְבָּנוֹת צָבוּר תָּפְאִין בְּאַחַד בְּנִינָן מִצְוָה לְהִבְיֵא מִן הַחֹדֶשׁ, וְאִם הִבְיֵא מִן
11 הַיָּשָׁן – יָצָא, אֲלֵא שְׁחִיפֵר מִצְוָה, וְיַחֲדָה שְׁהִתְנַבֵּד מִשְׁלֹ – בְּשֶׁרֶן, בְּלִבְדִּי שְׁיִמְסְרֵם לַצָּבוּר. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְתִימָא: לִיחֻשׁ שְׁמָא
12 לא

לא פסיקא ליה - צריך לדרוק א' הוה מצי לשנוי בדמשני לקמן, כי קא חשיב מידי דלא תלי במעשה.

עלתה לו שנה - ולא אמרין הדמים מודיעים, והרי המעות מתנה או פקדון. ולרגלים מני - פי' הוא דאמרי' ברישא באחד בניסן ר"ה לרגלים דהיא נשנית סתמא,

ומני היא? ומשני: ר"ש היא. ופריך:

רישא דאמר ארבעה ראשי שנים הן ראש השנה למלכים ולרגלים, וסיפא הא דאמרי רבי אלעזר ור"ש אחד בתשרי. ופריך, רישא וסיפא ר' שמעון ומציעתא רבי מאיר, רבי היא. פי' רבי תנא מתני' ושנאה אליבא דתנאי, וסתם לה כוותיהו. אי הכי, דחד תנא כמו רבי שנאה מתני', ונסיב לה אליבא דתנאי - א"כ מה זה דאמר ארבעה ראשי שנים הן? חמשה הוון! דבשלמא אי ר"ש הוה תני בהדיא ברישא - לא הוה רק ארבעה, דאיהו ר"ש לא סבר אחד באלול ר"ה לבהמה אבל הא דאמרת דרבי נסיב לה אליבא דתנאי, ותנא אחד באלול בשביל ר"ה - איכ' חמשה ר"ה הוון! ומשני: אמר רבא ארבעה לד"ה, לר"מ ארבעה - דל רגלים, לר"ש ארבעה - דל מעשר בהמה.

והרי גלגלים דלא חיילי מאורתא - אפילו ביזם לא חיילי עד יום שני, למאן דאמר: נדרים ונדרות אין מקריבין ביו"ט. ומשני: לאתווי מעיקרא מחייב וקאי. בקונטרס פירש: להביא קרבן מחויב ועומד הוא משעה שנדר, והיה לו להקריבו מערב הרגל. ולא הוקבעו רגלים לענין הקרבת הקרבן אלא לענין "בל תאחר" ומאורתא נמי חיילי. ולא פי' כן בשביל שיעבור ב"בל תאחר" משנכנס רגל שלישי בתחלת הלילה - דהא לר"מ דאמר לעיל ברגל אחד אינו עובר עד שיעבור כל הרגל, והיה לרבנן עד שיעבור שלשה רגלים, ובפרק ב' בביצה (ד' ט"ב ושם) אמר: דאין מביאין תודה בחג המצות ובעצרת אלא בחג הסוכות, משמע דאם הביא בחג הסוכות בחול המועד - דלא עבר. הוא דפירש כאן בקונטרס דמאורתא חייל - חיינו לענין דאם מחויב ועומד לפני הרגל איכא בוליה רגל, ואם נכנס רגל וקא נדר אפי' ליל ראשון - ליכא בוליה רגל, ואינו עולה למנן שלשה רגלים. מירי' דתלי במעשה - ולמאן דאמר (במנחות דף סחא) אפילו בזמן שביט המקדש קיים האיר המזרח מתיר, מ"מ "עד יום הביאכם" למצוה, כדאמרינן במנחות פרק "רבי ישמעאל" (שם).

והרי

לא ימסרם לצבור יפה יפה, קא משמע לן. ותנא דידן: פיון דקתני "אם הביא יצא" - לא פסיקא ליה. "ויש אומרים אף לשכירות בתים". תנו רבנן: המושכר בית לחבירו לשנה - מונה שנים עשר חודש מיום ליום. ואם אמר "לשנה זו", אפילו לא עמד אלא באחד באדר, פיון שהגיע יום אחד בניסן - עלתה לו שנה. ואפילו למאן דאמר יום אחד בשנה חשוב שנה - שאני הכא דלא טרח איניש למיגר ביתא לבציר מתלתין יומין. - ואימא תשרי - סתם, כי אגר איניש ביתא - לכולהו ימות הגשמים אגר. - ותנא קמא דברייתא, ותנא דידן: בניסן נמי מישפח שביח קיטרי. "באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה". מני? רבי מאיר היא, דתנאי רבי מאיר אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. ולרגלים מני - רבי שמעון היא? אימא סיפא: רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי, רישא וסיפא רבי שמעון ומציעתא רבי מאיר? - אמר רב יוסף: רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי, רגלים סבר לה פרבי שמעון, ובמעשר בהמה סבר לה פרבי מאיר. - אי הכי ארבעה? חמשה הוון! אמר רבא: ארבעה לדברי הכל, לרבי מאיר ארבעה - דל רגלים, לרבי שמעון ארבעה - דל מעשר בהמה. רב נחמן בר יצחק אמר: ארבעה חדשים, ובהן פסח ראשי שנים. מיתבי: ששה עשר בניסן ראש השנה לעומר, ששה בסיון ראש השנה לשתי הלחם. לרבא ליתני ששה, לרב נחמן בר יצחק - ליתני חמשה! - אמר רב פפא: פי קא חשיב - מידי דחייל מאורתא, מידי דלא חייל מאורתא - לא קא חשיב. - והרי רגלים, דלא חיילי מאורתא וקחשיב! - פיון שצריך לאתווי מעיקרא מיתביב וקאי. - והרי יובלות, דלא חיילי מאורתא וקחשיב - רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא היא, דאמר: מראש השנה חייל יובל.

רב שישא בריה דרב אידי אמר: פי קא חשיב - מידי דלא תלי במעשה, מידי דתלי במעשה - לא קא חשיב. - והרי רגלים, מידי דתלי במעשה וקא חשיב! - "בל תאחר" ממילא חייל.

והרי

יפה יפה - בלב שלם. ותנא דידן - דלא תניא במתני', כיון דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה - מילתא, דליחשבה בראשי שנים. הכי גרסינן תנו רבנן המושכר בית לחבירו בו' - ולא גרסינן מנלן. דלאו מקראי ילין, דמדרבנן הוא. אלא באחד באדר - אבל בבציר מהכי - לא אמרינן עלתה לו שנה, ודר בה שנה שלימה, דליכא למימר דאדעתא דההיא שתא אגרה, דלא טרח איניש למיגר ביתא לבציר מתלתין יומין. ואימא תשרי - ר"ה לשכירות בתים, אם לא עמד אלא באחד באלול, כיון שהגיע תשרי - עלתה לו שנה. ומשני כי אגר איניש ביתא - סמוך לתשרי - לכולהו ימי הגשמים אגר. ות"ק דברייתא - דלא אמר לשכירות בתים. קיטרי - עבים מתקשרין, וגשמים יורדין, והוי כימות הגשמים. ולרגלים מני ר"ש - דהא אליבא דאוקימנא, דאית ליה כסדרן ל"ב לתאחר: סיפא ר' אלעזר ור"ש אומרים בא' בתשרי, רבי היא - הוא אמרה למתני', ונסיב מילתיה דרא כחד תנא, וחדא כחד תנא. אי הכי - דחד גברא אמרה למתני', ונסיב מילתיה דרא כחד תנא - חמשה ראשי השנים נינהו. אחד בניסן, וט"ו בניסן, ואחד באלול, ואחד בתשרי, וט"ו בשבט. הא ניהא אי מוקמת לה לרישא כר"ש, שפיר, דלדידיה ארבעה נינהו, דלית ליה אחד באלול. אלא אי חד תנא אמרינהו - קשיא. אמר רבא - לעולם רבי היא, והכי קאמר אנא חמשה סבירא לי, ומיהו: הכל מודים לי בארבעה. לר"ש - דאית ליה אחד באלול - דל רגלים, דלדידיה ברגל אחד עובר ב"בל תאחר" כדתניא בבריייתא דלעיל (ד' דב), ולר' שמעון דל מעשר בהמה - דליתיה אלא באחד בתשרי, ובלאו מעשר נמי ראש השנה הוא. ובהן כמה ראשי שנים - הלכך ניסן דאית ביה תרי - חד קחשיב ליה, ר"ה לעומר - לאכול מן החדש מכאן ואילך. ר"ה לשתי הלחם - נתחדשה השנה להביא מנחות מן החדש, שהעומר מתיר במדינה, ושתי הלחם במקדש. לרבא - דאמר: ארבעה לדברי הכל, ליתני מתניתין שיתא. לרב נחמן - דאמר חדשים קא חשיב ניתני ה', דהא לא תנן סיון במתני'. מאורתא - משקדש היום. מידי דלא חייל מאורתא - כגון בט"ו בניסן, לא נתחדשה שנה מן החדש מערב עד למחר, לאחר שקרב העומר, וכן בששה בסיון. והרי רגלים - דקתני מתניתין לענין "בל תאחר" דקס"ד זמן "בל תאחר" לאו מאורתא הוא, כשקדש היום חייל, ואלא עד שתבא שעה שהיא ראויא להביא נדרים ונדרות, ואין זאת עד שיקריב תמיד של שחר, שאין קרבן קודם לו. ומשנינן: לאתווי מעיקרא מחייב וקאי. להביא קרבן נדרו מחייב ועומד משעה שנדר, והיה לו להקריבו מערב

הרגל, ולא הוקבעו רגלים ל"בל תאחר" לענין הקרבת קרבן אלא לענין מיחל עליה "בל תאחר", ומאורתא נמי חייל. והרי יובלות - דקתני בראשי שנים דמתני', דלא חיילי אלא על ידי תקיעת שופר דב"ד, ואינה אלא ביום, דכתיב: "ביום הכפורים תעבירו שופר" (ויקרא כה). רבי ישמעאל בו' - לקמן בפירקין (דף תב), מראש השנה חייל - ואינו תלוי בתקיעה. הלכך, מאורתא דר"ה חייל. דלא תלי במעשה - כניסת ראש השנה שלחן אינה תלוי במעשה, אלא משהגיע היום הוה ראש השנה, ומתחדשת השנה למילתיה. מירי' דתלי במעשה - כגון ראש השנה דעומר ושתי הלחם, אין השנה מתחדשת להחיר חדש במדינה או במקדש אלא בהקרבת העומר וכבשי עצרת. והרי רגלים - קא סלקא דעתך שאין "בל תאחר" חל עד שתבא שעה דראויא להבאת קרבן נדר, נמצא שהוא תלוי בתמיד של שחר. פמילא קא חייל - משקדש היום.

והרי

ראש השנה דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצא

א. א' בניסן למלכים. ב. ט"ו בניסן לרגלים. ג. א' באלול למעשר
בהמה. ד. א' בתשרי לשנים לשמיטין וכו'. ה. ט"ו בשבט לאילנות.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לעולם משנתנו כרבי היא, ולדעתו
חמשה ראשי שנים הם, ומה ששנה שארבעה הם, משום שֶׁאַרְבַּעָה
הוא לְרֹבֵי הַכֹּל. לְרֹבֵי מַאִיר, אַרְבַּעָה, משום דִּלְיֵישׁ להסיר
מהמנין וְלָגֵלִים, שהרי לדעתו ברגל אחד עובר ב'בל תאחר'. לְרֹבֵי
שְׁמֵעוֹן, אַרְבַּעָה, דִּלְיֵישׁ מְעַשֵּׂר בְּהֶמָּה, שהרי לדעתו ראש השנה
למעשר בהמה בא' בתשרי, וכבר נמנה במשנה כראש השנה
לשמיטין וליובלות וכו'. תירוצו נוסף: רַב נֶחֱמָן פִּרְיָא חֶזְקִי אֱמִיר, אֵין
כוונת רבי באומר 'ארבעה ראשי שנים' לארבעה ימים, אלא
אַרְבַּעָה חֲדָשִׁים וְיָנִיס, אלול, תשרי, ושבט וְנֶחֱמָן כִּמְהָרַשׁ שָׁנִים.
הגמרא מקשה מדוע שנינו רק 'ארבעה ראשי שנים': מִיִּתְרִבָּה, שנינו
בברייתא, שֶׁשָּׁה עֶשְׂרִי בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעוֹמֵר – שלאחר הקרבת
העומר ביום זה הותרה התבואה החדשה באכילה. שֶׁשָּׁה בְּנִיסָן
רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁתֵי הַלֶּחֶם – שמחג השבועות שבו הקריבו את שתי
הלחם במקדש, מותר להביא מנחות מהתבואה החדשה. וקשה,
לְרַבָּא שאמר ארבעה לדברי הכל, לִיִּתְנֵי במשנתנו שֶׁשָּׁה ראשי
שנים, שהרי גם ט"ו ניסן ושהה ביוני ראשי שנים הם לדברי הכל.
וְלְרַב נֶחֱמָן פִּרְיָא חֶזְקִי שאמר ארבעה חודשים ובהם כמה ראשי
שנים לִיִּתְנֵי חֲמִשָּׁה, שהרי גם בחודש סיון יש ראש השנה לשתי
הלחם.
מתרצת הגמרא: אֱמִיר רַב פַּפָּא, כִּי קָא חָשִׁיב רַבִּי, מִיָּדִי דְחִיל
מְאֻרְתָּא – דבר החל משנכנס הלילה של אותו יום, אבל מִיָּדִי דְלֵא
חִיל מְאֻרְתָּא, לֹא קָא חָשִׁיב. ולכן לא החשיב ט"ו בניסן כראש
השנה לחדש, שהרי ההיתר תלוי בהקרבת העומר שהוא ביום, וכן
בששה בסיני תלוי הדבר בהקרבת שתי הלחם ביום.
הגמרא מקשה על רב פפא: וְהָיִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים לענין כל
תאחר, דִּלֵּא חִילִי מְאֻרְתָּא, שאין חל אלא כשהגיעה שעת הבאת
הקרבן, ואינה אלא ביום, אחר הקרבת תמיד של שחר, וְקָחֶשֶׁב
התנא במנין ראשי שנים. מתרצת הגמרא: (בֵּין שְׁצָרִיד) לֵאִיתְּנִי –
להביא את הקרבן שנדר או נדר, מְעַקְרָא מִיִּתְרִבָּה וְקָא – מתחילה
משעת הנדר כבר עומד הוא בחיובו, והיה לו להקריבו מערב יום
טוב, ואין הרגל קובע את זמן חיוב ההקרבה אלא את זמן החיוב
בבל תאחר, לכן נחשב 'רגל' כבר מהלילה לענין מנין הרגלים
ל'בל תאחר'.
שוב מקשה הגמרא על רב פפא: וְהָיִי יוֹבְלֹת דִּלֵּא חִילִי מְאֻרְתָּא,
שאין דיני היובל חלים אלא לאחר תקיעת שופר של יום הכיפורים
הנעשית ביום, כמו שנאמר (ויקרא כה ט) 'בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר
בְּכָל אֲרָצְכֶם', וְאָף עַל פִּי כֵן קָחֶשֶׁב בכלל ראשי השנים. מתרצת
הגמרא: משנתנו כרבי שֶׁמֶעָלָּא כִּנּוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא הָיָא,
דְּאֱמִיר, מְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד בְּתַשְׁרִין חִיל יוֹבֵל ואין הדבר תלוי
בתקיעת שופר, וחל היובל כבר מהלילה.
רב שישא מתרץ תירוצו אחר מדוע אין המשנה מונה את ראש
השנה לענין עומר ושתי הלחם: רַב שִׁישָׁא בְּרִיהּ דְּרַב אִידִי אֱמִיר, כִּי
קָא חָשִׁיב רַבִּי, מִיָּדִי דִּלֵּא חִילִי בְּמַעֲשֵׂה – דבר שכניסת ראש השנה
שלו אינו תלוי במעשה, אלא משיגיע היום חל. אבל מִיָּדִי דְחִיל
בְּמַעֲשֵׂה, כגון, ראש השנה לענין היתר 'חדש' באכילה והקרבה
שאינו חל מעצמו אלא תלוי בהבאת העומר ושתי הלחם, לֹא קָא
חָשִׁיב.
הגמרא מקשה על רב שישא: וְהָיִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים, דהיינו
לענין 'בל תאחר', מִיָּדִי דְחִיל בְּמַעֲשֵׂה הוא, שהרי אין שייך 'בל
תאחר' אלא לאחר הקרבת תמיד של שחר, שמוזמן זה ניתן
להקריב את שאר הקרבנות, וְקָא חָשִׁיב – והתנא החשיבו בכלל
ראשי השנים. מתרצת הגמרא: כִּל תֵּאֲחֹר מִמִּילָא חִיל – דין 'בל
תאחר' חל מאליו מיד בתחילת הרגל, ואינו תלוי בהקרבת התמיד
של שחר, כיון שנדר את נדרו קודם לרגל.

לֹא יִמְסְרֵם לְצַבּוֹר יָפָה וְיָפָה וְיָפָה שְׁמַעְדִּיף שִׁיקָרָב הַקָּרָב
משלו, קָא מְשַׁמַּע לָן שאין חוששים.
מוסיפה הגמרא: וְתֵנָּה דִּידֵן – התנא של משנתנו, הטעם שלא כתב
שאחד בניסן ראש השנה לשקלים, בֵּין דְּקָתְנִי בברייתא לעיל
שֶׁאֵם הָיָא מהתרומה הישנה יֵצֵא בדיעבד, לכן לֹא פְּסִיקָא לִיה –
אין זה ראש השנה מוחלט לתרומה חדשה, כיון שבדיעבד יוצאים
גם מדישנה.
*
שנינו בברייתא (לעיל ע"א): וְיֵשׁ אֲמִירִים שאחד בניסן ראש השנה אָף
לשכירות בְּתִים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת זאת: תֵּנּוּ רַבָּנִן,
הַמְשַׁבֵּיר בֵּית לְחִבְרֹו ואמר לו' שהשכירות לְשָׁנָה, מוֹנֶה הַשּׁוֹכֵר
שָׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם. וְאוֹלָם אִם אֱמִיר שֶׁהַשְׁכִּירוֹת לְשָׁנָה ז'ו'
אֶפְּלִי לֹא עֹמֵד – התחיל השוכר לגור, אֲלֵא בְּאֶחָד בְּתָרִי, בֵּין
שְׁהִיגֵעַ יוֹם אֶחָד בְּנִיסָן עָלְתָה לו' שָׁנָה, והסתיימה השכירות. אמנם
דווקא אם עמד בא' באדר, אבל אם עמד אחר כך לא, וְאֶפְּלִי לְמֵאֵן
דְּאֱמִיר, יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֹשֵׁב שָׁנָה, כיון דְּשִׁאֲנִי הָבָא – בשכירות
בתים, דִּלֵּא מִרְחָ אֵינִישׁ לְמִינֵי בִיתָא וְלִשְׁכּוֹר בֵּיתוֹ לְבָצִיר מִתְּלִין
יִמִּין – לפחות משלשים יום, ולכן אם עמד לאחר א' באדר, בודאי
היתה כוונתו לשנה שלמה מאותו יום.
שואלת הגמרא: ומנין שא' בניסן הוא ראש השנה לשכירות בתים,
וְאֵימָא שאחד בתשרי הוא ראש השנה לכן, ואם עמד בא' באדר
יש לו לדור עד א' בתשרי, ואם עמד בא' באלול משהגיע א'
בתשרי עלתה לו שנה. משיבה הגמרא: כֶּתָם כִּי אֲנִי אֵינִישׁ בִּיתָא –
בדרך כלל כשאדם שוכר בית סמוך לחודש תשרי, לְבִלְחֹו יָמוֹת
הַגְּשָׁמִים אֲנִי – כוונתו לשכור את הבית לכל ימות הגשמים, והיינו
עד א' בניסן.
מוסיפה הגמרא: וְתֵנָּה קָמָא דְּבִרְיָתָא, וְתֵנָּה דִּידֵן – של משנתנו,
הטעם שלא כתבו שא' בניסן ראש השנה לשכירות בתים, הוא
מפני שסוברים שְׁנִינָן נְמִי מִשְׁבַּח שְׁבִיחַ קִימָרִי – גם בניסן מצויים
עננים ויורדים גשמים, ולכן אין לומר שכוונתו לשכור עד אז.
*
שנינו במשנתנו (ב): בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה.
הגמרא מבררת בשיטת נאי אמרו דברי המשנה. שואלת הגמרא:
מִנִּי – מכיטת מי שנינו במשנתנו שראש השנה למעשר בהמה
בא' באלול. משיבה הגמרא: משנתנו רַבִּי מַאִיר הָיָא, (דתינא)
[דתינן] (בכורות נז) רַבִּי מַאִיר אֱמִיר בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר
בְּהֶמָּה, ושם נחלקו תנאים בזה, ואם כן משנתנו כרבי מאיר.
שואלת הגמרא שוב: ומה ששנינו בתחילת המשנה שא' בניסן
ראש השנה למלכים וְלָרְגִלִים, והיינו לענין כל תאחר, מִנִּי. משיבה
הגמרא: רַבִּי שְׁמֵעוֹן הָיָא, הַסּוֹבֵר שְׁעוֹבֵר עַל בַּל תֵּאֲחֹר רק אם עברו
שלשה רגלים בסדרן ופסח הראשון, וכפי שנתבאר לעיל (ו).
וקשה, אֵימָא סִיפָא – אמור את מה ששנינו בהמשך לענין ראש
השנה למעשר בהמה, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אֱמִירִים, בְּאֶחָד
בְּתַשְׁרִי ראש השנה למעשר בהמה. ונמצא שהִרְשָׁא ששנינו בה
שא' בניסן הוא ראש השנה לרגלים, וְהִסִּיפָא ששנינו בה שא'
בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה, הם כדעת רַבִּי שְׁמֵעוֹן,
וְמִצִּיעָתָא – והדין האמצעי ששנינו בסתם שבא' באלול ראש
השנה למעשר בהמה, הוא כדעת רַבִּי מַאִיר, ואיך סתם התנא
ברישא כרבי שמעון, ובמציעתא כרבי מאיר.
מתרצת הגמרא: אֱמִיר רַב יוֹסֵף, כל המשנה דעת רַבִּי הָיָא, וְנִסְיָב לָהּ
אֶלִיפָא דְתַנָּאי – ובכל דבר נקט את הדין כדעת התנא שלדעתו
הלכה כמותו בענין זה. בְּרַגְלִים, סָבַר לָהּ רַבִּי שְׁמֵעוֹן שאין עוברים
ב'בל תאחר' אלא בשלשה רגלים בסדרן ופסח תחילה, וְכַמְעָשֶׂר
בְּהֶמָּה, סָבַר לָהּ רַבִּי מַאִיר, שאחד באלול ראש השנה לכן.
מקשה הגמרא: אֵי הָיָי שכל משנתנו כדעת תנא אחד ורבי, מדוע
שנה אַרְבַּעָה ראשי שנים הם, הרי חֲמִשָּׁה הָיוּ,

מקשה הגמרא: וְהָיָה שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה שֶׁאֶחָד בְּתַשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְיוֹבְלֹת, וְהַיּוֹבֵל תְּלוּי בַּמַּעֲשֶׂה תְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: מִשְׁנֵתֵינוּ כְּדַעַת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כִּנּוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרִיקָה הָיָה שֶׁהַיּוֹבֵל חָל מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵינוּ תְּלוּי בַּתְּקִיעָה.
לְעֵיל (ג) הוּבֹא תִירֻצֵּיהֶם שֶׁל רַבָּא וְרַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק מְדוּעַ לֹא
נִקְטָה הַמִּשְׁנָה חֲמִשָּׁה רָאשֵׁי שָׁנִים, מִבִּיָּאָה הַגְּמָרָא תִירֻץ נֹסֶף: וְרַב
אֲשִׁי אָמַר, מַה שֶּׁלֹּא מִנָּה הִתְנַא אֲלֵא אַרְבַּעַה רָאשֵׁי שָׁנִים הוּא מִפְּנֵי
שֶׁאֲרָבְעָן (ח) רָאשֵׁי הַשָּׁנִים הֵם שֶׁחַן חֲלִים בְּאַרְבָּעָן (ח) רָאשֵׁי חֲדָשִׁים,
וְלִכְן לֹא נִמְנוּ אֲלֵא אֶלּוּ, אֲךָ רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים הַחֵל בִּט"ו בַּחוּדֶשׁ
לֹא נִמְנָה. וּמִשּׁוּם כֵּךְ גַּם לֹא נִקְטָה הַמִּשְׁנָה אֶת רָאשֵׁי הַשָּׁנִים לְעֵנֶן
הַעוֹמֵר וְשֹׁתֵי הַלֶּחֶם, כִּיּוֹן שֶׁאֵינֶם חֲלִים בְּרֹאשׁ חוּדֶשׁ.

מקשה הגמרא: וְהֲלֹא אֶחָד מֵרָאשֵׁי הַשָּׁנִים הוּא בְּאַחַד בְּשָׁבָט רֹאשׁ
הַשָּׁנָה לְאִילָנוֹת, וְכִי סָתַם לָנוּ הִתְנַא בְּמָה שֶׁנִּקְטָה אַרְבַּעַה רָאשֵׁי
שָׁנִים בְּבֵית שֹׁמַר, שֶׁהָיָה לְבֵית הַלֵּל הוּא בִּט"ו בּו. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא:
הִתְנַא מִנָּה בַּתְּחִילָה אֶת רֹאשׁ חוּדֶשׁ שֶׁבֶט בֵּין אַרְבַּעַה רָאשֵׁי הַשָּׁנִים
וְאַחֲרֵי כֵךְ פִּירֵשׁ אֶת דְּבָרָיו וְהָיָה בְּרֹאשׁ, שֶׁלֹּשָׁה מִתּוֹךְ הָאֲרַבְעָה
רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם לְדַבְּרֵי הַלֵּל, וְהִרְבִּיעִי שְׁהוּא בְּאַחַד בְּשָׁבָט, שְׁנֵי
בַּמַּחְלֻקָּה בֵּית שֹׁמַר וּבֵית הַלֵּל.*

שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנָה (לְעֵיל ג): בֶּאֱחָד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֶׂר בַּהֲמָה,
רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים בְּאַחַד בְּתַשְׁרֵי.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת טַעַם שְׁנֵי הַדְּעוֹת: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְשִׁנּוּיָהֶם מִקְרָא
אֶחָד דִּירְשׁוּ, וְכֵל אֶחָד מִפִּרְשׁוֹ כִּפִּי שִׁיטָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סה יד) 'לְבָשׁוּ
כְּרִים הַצֹּאן וְעִמְקִים וְעִמְקֵי כֹר יִתְרוֹעְעוּ אִף יִשְׂרָאֵל' – הַצֹּאן הַתְּלַבְשׁוּ
בְּשֵׁר עַל יְדֵי שֶׁהִתְעַבְּרוּ, וְעִמְקִים יִתְכַסּוּ בַּתְּבוּאָה מִתּוֹךְ שֶׁהוֹרִיעָה
צִמְחַת הָרֶבֶה, וְכִשְׁגִּיעַ זֶמֶן הַקִּצֵּר בִּנְסִין, וְהַתְּבוּאָה תִּהְיֶה בְּקִשְׁתִּי
שֶׁלִּי, תִּנְשֵׁב בָּהֶן הָרֹחַ וְהַשְּׁבֵלִים נֹקְשׁוֹת זֹו בּוֹ, וְנִרְאִית
כְּמִשּׁוּרְרוֹת. רַבִּי מֵאִיר, שְׁהוּא הִתְנַא קִמָּא בַּמִּשְׁנֵתֵינוּ, כִּכֵּר, אִימְתִּי
'לְבָשׁוּ כְּרִים הַצֹּאן' – מִתִּי הוּא זֶמֶן עֵיבוֹרֶם שֶׁל הַכִּבְשִׁים, בְּזֶמֶן
שֶׁעִמְקִים וְעִמְקֵי כֹר' – בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּסִּים הָעִמְקִים בַּתְּבוּאָה, וְאִימְתִּי
שֶׁעִמְקֵי כֹר' בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁהוּא זֶמֶן צִמְחַת הַתְּבוּאָה, נִמְצָא
שֶׁהַכִּבְשִׁים מִתְעַבְּרוֹת בְּאַדָּר, וְיוֹלְדוֹת בְּבָאב, כִּיּוֹן שֶׁזֶמֶן עֵיבוֹרֶם שֶׁל
הַכִּבְשִׁים הוּא חֲמִשָּׁה חֲדָשִׁים, וּמִשּׁוּם כֵּךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָחַן לְעֵנֶן
מַעֲשֶׂר בַּהֲמָה הוּא רֹאשׁ חוּדֶשׁ אֱלּוּל, מִשּׁוּם שֶׁבִּזְמַן זֶה כִּכֵּר נּוֹלְדוּ
רוֹב הַכִּבְשִׁים שֶׁנִּתְעַבְּרוּ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה, וּמִכָּאֵן וְאֵילֶךְ מִתְחִילָה שֶׁנָּה
חֲדָשָׁה, וְעַל כֵּן הַיּוֹם שֶׁרָאוי לְהִיטֵב בּוֹ הַגְּבוּל בֵּין שָׁנָה לְשָׁנָה, הוּא
רֹאשׁ חוּדֶשׁ אֱלּוּל. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שִׁישׁ
לְפָרֶשׁ הַפֶּסֶק בְּאוֹפֶן זֶה, אִימְתִּי 'לְבָשׁוּ כְּרִים הַצֹּאן' – מִתִּי הוּא זֶמֶן
עֵיבוֹרֶם שֶׁל הַכִּבְשִׁים, בְּזֶמֶן שֶׁיִּתְרוֹעְעוּ אִף יִשְׂרָאֵל' – בִּזְמַן
שֶׁהַשִּׁבְלִים אוֹמְרוֹת שִׂירָה, וְאִימְתִּי שֶׁבְּלִים אוֹמְרוֹת שִׂירָה, בְּנִסְכֵּן
שְׁהוּא זֶמֶן הַקִּצֵּר, נִמְצָא שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת בְּנִסְכֵּן וְיוֹלְדוֹת בְּאֱלּוּל,
וּמִשּׁוּם כֵּךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָחַן לְעֵנֶן מַעֲשֶׂר בַּהֲמָה הוּא רֹאשׁ חוּדֶשׁ
תַּשְׁרִי, שֶׁבִּזְמַן זֶה כִּכֵּר נּוֹלְדוּ רוֹב הַכִּבְשִׁים שֶׁנִּתְעַבְּרוּ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה,
וּמִכָּאֵן וְאֵילֶךְ מִתְחִילָה שֶׁנָּה חֲדָשָׁה.

שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאֵדָּךְ נִמְי' – רַבִּי מֵאִיר הָאֹמֵר שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְמַעֲשֶׂר בַּהֲמָה הוּא אֱלּוּל, הָאֵל בְּתִיב 'יִתְרוֹעְעוּ אִף יִשְׂרָאֵל', וּמִשְׁמַע
זֶמֶן עֵיבוֹר הַכִּבְשִׁים הוּא בִּזְמַן הַקִּצֵּר בִּנְסִין, וְאִיךְ יִפְרֹשׁ זֹאת לְפִי
שִׁיטָתוֹ שֶׁעֵיבוֹר הַכִּבְשִׁים הוּא בְּאֶדָר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵהוּא – פֶּסֶק
זֶה מְדַבֵּר בְּאַפְלָתָא, דִּתְהִיָּין בְּנִסְכֵּן – בְּכִבְשִׁים הַמִּתְאַחֲרוֹת
וּמִתְעַבְּרוֹת בִּנְסִין, אֲבָל רוֹב הַכִּבְשִׁים מִתְעַבְּרוֹת בְּאֶדָר.

שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאֵדָּךְ נִמְי' – רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבְרִים
שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֶׂר בַּהֲמָה הוּא בְּתַשְׁרֵי כִיּוֹן שֶׁהַכִּבְשִׁים
מִתְעַבְּרוֹת בִּנְסִין, הַבְּתִיב 'וְעִמְקֵי כֹר' וּמִשְׁמַע זֶמֶן עֵיבוֹר
הַכִּבְשִׁים הוּא בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּסִּים הָעִמְקִים בַּתְּבוּאָה, וְהִינּוּ בַּחוּדֶשׁ
אֶדָר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵהוּא בְּתַרְפִּיטָא, דִּתְהִיָּין בְּאֶדָר – בְּכִבְשִׁים
הַחִירְפוֹת שֶׁמְקִידְמוֹת וּמִתְעַבְּרוֹת בְּאֶדָר, אֲבָל רוֹב הַכִּבְשִׁים
מִתְעַבְּרוֹת בִּנְסִין.

הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בַּהֲסַבֵּר הַמַּחְלֻקָּה:
בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁרוֹב הַכִּבְשִׁים מִתְעַבְּרוֹת בְּאֶדָר,

בְּתַרְתִּיב – מִתְפַּרֵּשׁ הַכְּתוּב כִּסְדָּרוֹ, 'לְבָשׁוּ כְּרִים הַצֹּאן' שְׁהוּא זֶמֶן
עֵיבוֹר הַכִּבְשִׁים, וְזֶה בְּזֶמֶן שֶׁעִמְקִים וְעִמְקֵי כֹר' דִּהִינּוּ בְּאֶדָר,
וּמִמְשִׁיךְ הַפֶּסֶק, וְאִימָא נִמְי' – וִישׁ גַּם מִיַּעוֹט כְּבָשִׁים שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת
כִּשִׁי'תְרוֹעְעוּ אִף יִשְׂרָאֵל' דִּהִינּוּ בִּנְסִין. אֲלֵא לְרַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
הַסּוֹבְרִים שֶׁרוֹב הַכִּבְשִׁים מִתְעַבְּרוֹת בִּנְסִין בִּזְמַן שִׁי'תְרוֹעְעוּ אִף
יִשְׂרָאֵל, אִם כֵּן אִימָא מִיבְּעִי לִיה – הִיָּה צְרִיךְ הַפֶּסֶק לְהַכְתֵּב
לְחִיפָךְ, 'לְבָשׁוּ כְּרִים הַצֹּאן' – רוֹב הַכִּבְשִׁים מִתְעַבְּרוֹת, בְּזֶמֶן
שִׁי'תְרוֹעְעוּ אִף יִשְׂרָאֵל' – כִּשְׁהַשְּׁבֵלִים אוֹמְרוֹת שִׂירָה, שְׁהוּא בִּנְסִין,
וְאִימָא נִמְי' – וִישׁ גַּם מִיַּעוֹט כְּבָשִׁים שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת בִּזְמַן דִּעִמְקִים
וְעִמְקֵי כֹר' שְׁהוּא אֶדָר.

רַבָּא מְפָרֵשׁ בְּאוֹפֶן אַחֵר אֶת טַעְמֵי שְׁנֵי הַדְּעוֹת: אֲלֵא אָמַר רַבָּא,
דְּכּוֹנִל עֲלִמָא 'לְבָשׁוּ כְּרִים הַצֹּאן' בְּזֶמֶן שֶׁעִמְקִים וְעִמְקֵי כֹר', דִּהִינּוּ
שֶׁרוֹב הַכִּבְשִׁים מִתְעַבְּרוֹת בְּאֶדָר, וְהָכָא בְּהָא קָרָא קְמִיפְלִי –
וְנַחֲלִקוּ בִּפְרוּשׁ פֶּסֶק אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר לְגַבִּי מַעֲשֶׂר (דְּבָרִים יד כב) 'עֲשֶׂה
תַּעֲשֶׂה אֶת כָּל תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה. וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים
מִכֵּךְ שֶׁכָּפַל הַכְּתוּב 'עֲשֶׂה תַעֲשֶׂה' שֶׁבְּשְׁנֵי מַעֲשֵׂי הַתְּבוּבָה מְדַבֵּר,
אֶחָד מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה, וְאֶחָד מַעֲשֶׂה דָּגָן, וְנִכְתְּבוּ יָחִיד כְּדִי לְהַקְשִׁים זֶה
לְזֶה, רַבִּי מֵאִיר כִּכֵּר, מְקִישׁ מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה לְמַעֲשֶׂה דָּגָן, מַה מַּעֲשֶׂה דָּגָן
סְמוּךְ לְנִקְרוֹ עֵישׁוּרִי, שֶׁהִדְרֵךְ לְהַנִּיחַ הַפִּירוֹת בְּכָל יְמֹת הַקִּצֵּץ
בְּשָׂדֶה לְהַתִּיבֵשׁ, וּבֶאֱחָד בְּתַשְׁרֵי שְׁהוּא סְמוּךְ לִזְמַן גִּמְרַת הַפִּירוֹת אִז
הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעֵנֶן מַעֲשֵׂרוֹת, אִף מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה סְמוּךְ לְנִקְרוֹ
עֵישׁוּרִי, וְכִיּוֹן שֶׁזֶמֶן לִידֵת הַכִּבְשִׁים הוּא בְּבָאב, לִכְן רֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְמַעֲשֶׂר בַּהֲמָה בֶּאֱחָד בְּאֵלּוּל, שֶׁזֶהוּ סְמוּךְ לְגִמְרוֹ. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן כִּכֵּר, שֶׁהַקִּישׁ הוּא בְּאוֹפֶן אַחֵר, וְהוּא לְעֵנֶן הַזֶּמֶן, מְקִישׁ
מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה לְמַעֲשֶׂה דָּגָן, מַה מַּעֲשֶׂה דָּגָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹו בֶּאֱחָד
בְּתַשְׁרִי, אִף מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹו בֶּאֱחָד בְּתַשְׁרִי.*

שִׁנּוּי בַּמִּשְׁנֵתֵינוּ (לְעֵיל ג): בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים.
מְבַרֵּרֵת הַגְּמָרָא: לְמֵאִי הַלְבָּתָא – לְגַבִּי אִיזוֹ הַלְכָה הַמִּשְׁנָה אוֹמֵרֵת
שֶׁאֶחָד בְּתַשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים, אָמַר רַב פֶּפְאָה, לְשִׁמְרוֹת –
שֶׁהִיוּ כּוֹתְבִים בְּשִׁטְרוֹת שְׁנוֹת הַמַּלְכִּים, וְכִדִּי שִׁידְעוּ דִּהִינּוּנִים מַה
דִּינוֹ שֶׁל הַשֹּׁטֵר הַיּוֹצֵא לְפָנֵיהֶם, אִם הוּא שֹׁטֵר מוֹקֵדֶם אוֹ מֵאוֹחֵר,
קִבְעוּ חֲכָמִים זֶמֶן יְדוּעַ לְתַחֲלִיל שְׁנַת הַמֶּלֶךְ. דִּתְנֵן (שְׁבִיעִית פ"ג מ"ה),
שְׁתִּירִי חוֹב הַפּוֹקֵדְמִין – שִׁטְרוֹת שֶׁהוֹזֵן שֶׁנִּכְתְּבָה בָּהֶם מוֹקֵדֶם זֶמֶן
הַהֲלוּאָה פְּסוּלִין, מִשּׁוּם שֶׁבְּמִלּוֹת בְּשֹׁטֵר, אִם אֵין הִלּוּהּ מְשֻׁלֵּם,
יִכּוֹל הַמֶּלֶךְ לְגַבּוֹת מִקְרָעוֹת שֶׁמִּכֵּר הִלּוּהּ אַחֵר הַהֲלוּאָה, וְעַלּוֹל
הַמִּלּוּהּ לְגַבּוֹת שֶׁלֹּא כְּדִין מִקְרָעוֹת שֶׁנִּמְכְּרוּ מִזְמַן הַכְּתוּב בְּשֹׁטֵר
וּבִאֲמַת לֹא הִשְׁתַּעֲבְדוּ לְתַשְׁלוֹם הַחוֹב, שֶׁהָיָה נִמְכָּר קוֹדֵם
לְהֲלוּאָה, לִכְן פְּסוּלוֹ חֲכָמִים. וְהַמֵּאוֹחֲרִין – אִם זֶמֶן הַשִּׁטְרוֹת
מֵאוֹחֵר מִזְמַן הַהֲלוּאָה בְּשִׁטְרִין, שֶׁבְּשִׁטְרוֹת אֵלּוּ אֵין חֲשֵׁשׁ אִם יִגְבֶּה
הַמִּלּוּהּ מִנְכָּסִים שֶׁמִּכֵּר הִלּוּהּ לְאַחֵר הַתֵּאֲרִיךְ הַכְּתוּב בְּשֹׁטֵר, שֶׁהָיָה
הוּא אַחֵר זֶמֶן הַהֲלוּאָה.

מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיךְ אִפְשָׁר לְפָרֶשׁ שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְשָׁנִים הִינּוּ לְעֵנֶן שְׁנוֹת הַמַּלְכִּים, וְהִתְנֵן בַּמִּשְׁנֵתֵינוּ (לְעֵיל ג) בְּאַחַד
בְּנִסְכֵּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, וְאִמְרִינֵן (בְּגִמְרָא שם) לְמֵאִי הַלְבָּתָא, וְאָמַר
רַב חֲסָדָא, לְשִׁמְרוֹת, וְאִם כֵּן מִבּוּאָר שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים הוּא
בִּנְסִין וְלֹא בְּתַשְׁרֵי. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, בָּאָן – מַה שִּׁשְׁנִינוּ
שִׁנִּסְכֵּן הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, הִינּוּ לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, בָּאָן – וְמַה
שִּׁשְׁנִינוּ תַּשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים, הִינּוּ לְמִנְיָן שְׁנוֹת מַלְכֵי
אוֹמוֹת הָעוֹלָם.

מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵא לְפִי זֶה הָא דִּאֲמַר רַב חֲסָדָא (לְעֵיל ג) לֹא שְׁנֵי
שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים הוּא בִּנְסִין אֲלֵא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לְמַלְכֵי
אוֹמוֹת הָעוֹלָם מִתְשִׁירִי מִינֵן, רַב חֲסָדָא מַתְּנִיתִין אֲתָא לְאַשְׁמִיעֵינוּ –
וְכִי בֹא רַב חֲסָדָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּבַר הַמְּפֻרֵּשׁ בַּמִּשְׁנָה.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לֹא – אֵין כּוּוֹנוֹת לְפָרֶשׁ אֶת עֵצֶם הַחִילּוּק בֵּין מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל לְמַלְכֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם, אֲלֵא רַב חֲסָדָא קָרָא אֲתָא
לְאַשְׁמִיעֵינוּ – כּוּוֹנוֹת לְהַשְׁמִיעֵנוּ כִּיצַד לְמַדִּים חִילּוּק זֶה מֵהַכְּתוּבִים
בְּנַחְמִיָּה, וְכִפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל (שם).

תִּירֻץ נֹסֶף: וְאִיבְעִית אִימָא, אִפְשָׁר לְתַרְץ שֶׁרַב חֲסָדָא בֹא לְחַדֵּשׁ

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצב רש"י

וְהָיָה יוֹבֵל – שְׁהוּא תְּלוֹי בְּתַקִּיעָה. רַב אֲשִׁי אָמַר – הָאִי דְּלֹא חָשִׁיב בְּמִתְנִיתִין אִלָּא אַרְבַּעַה
 – לִפִּי שְׁלֹא מִנְה אִלָּא רֹאשֵׁי שְׁנִים הַבָּאִים בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים. וְאִין גְּרָגִלִּים מִן הַמִּנּוּן, אִלָּא
 כְּדִאֲמֹרֵינוּ: רֹגֶל שָׁבוּ, וְלִהְיוֹת לֵא תִנּי נִמִּי רִיָּה דְעֹמֵר וּשְׁתִּי הַלָּחֶם: וּפְרִכִּינָן, א"כ בִּאֲחַד
 בְּשֶׁבַע – סֹתֵם לֵן תֵּנָא בְּרִישָׁא כַּבִּישׁ, דְּאִי כַּבִּיָּה – הָא אֲמַרִי בִּטְוֹ בּוּ. ה"ק כו' – תֵּנָא
 דְּמִתְנִיתִין סֹתֵם בְּרִישָׁא אֲחַד בְּשֶׁבַע בְּרֹאשֵׁי
 שְׁנִים, וְהָדָר פְּרִישׁ וְאוֹיִל בְּסִיפָא בִּאֲחַד בְּשֶׁבַע
 רִיָּה לֵאֵלִין דְּבִרֵּי בִישׁ, לְמִימְרָא דְהָא דִּסְתָם
 בְּרִישָׁא אַרְבַּעַה רֹאשֵׁי שְׁנִים בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים –
 לֹא דְבִרֵּי הֵכֵל הָיָא, אִלָּא אֲבִישׁ קָאִי. וְשִׁלְשָׁה
 לְדִבְרֵי הֵכֵל – לֹא דְּרוּקָא דְהָא אֲחַד בִּאֲלוּל נִמִּי
 פְּלֻגְתָּהּ הָיָא. דְּרִיא רֹשׁ אֲוֹמְרִים בִּאֲחַד בְּתַשְׁרִי,
 וְאִלָּא אֲבִיָּה קָאִי. לְבִישׁוֹ כְּרִים הֲצִאן – מִקְרָא
 הוּא בְּסַפֵּר תַּהֲלִים: "לְבִישׁוֹ כְּרִים הֲצִאן וְעַמְקִים
 יַעֲטֹפוּ בָר יִתְרוּעְעוּ אָף יִשְׁירוּ". לְבִישׁוֹ כְּרִים הֲצִאן
 – מִתְּלַבְּשׁוֹת הַכִּבְשִׁים, שְׁמַתְעַבְרוֹת. יַעֲטֹפוּ בָר –
 שְׁהוֹרִיעָה צוּמַחַת וְנִיכְרַת יִפְתָּה. יִתְרוּעְעוּ אָף
 יִשְׁירוּ – בְּנִיסָן כְּשִׁינִיעַ זְמַן הַקְצִיר וְהַתְּבוּאָה
 בְּקִשְׁיָם שְׁלֵה, וְהָרֹחַ מְשַׁבֵּת וְזֶן נִקְשִׁים וְזֶן עַל
 זֶן – נִשְׁמַע הַקּוֹל, וְנִרְאוֹת כְּמִשְׁרֹרוֹת: זְמַן עֵיבוֹר
 בַּהֲמָה דִּקְהָ חֲמִשָּׁה חֲדָשִׁים. רִיָּה שְׁלֹחַן אֵלּוּל –
 דְּסִמּוּן לְגִמְרוֹ זְמַן חֲדָשׁ וְיֵשֶׁן שְׁלֹחַן לְחִידוֹשׁ
 הַשָּׁנָה. כּוֹמֵן שִׁיתִּירֵעֻנִי – הַשִּׁיבּוֹלִים. הָהוּא
 כַּאֲפֻלָּתָא – יֵשׁ לָךְ צֶאֱן הַמַּעֲשִׂיפּוֹת וּמִתְאַחֲרוֹת
 לְקַלֵּל זֹכֶר עַד נִיסָן, אֲבָל רֹכֵן מֵאֲדָר הוּא. כְּשִׁלְמָא
 לִ"ט – דְּרִירִישׁ קָרָא בְּדִכְתִּיב: "לְבִישׁוֹ כְּרִים".
 וְאִיכָא נָמִי – מִיַּעֲטוּט שֶׁאֵין מִתְּלַבְּשׁוֹת כְּרִים עַד
 שִׁיתִּירֵעֻנִי הַשִּׁיבּוֹלִים. אִלָּא לִ"ט – דְּאֲמַר:
 רֹבָא בְּנִיסָן מִיַּעֲטוּט אֲבָדַר – אִיפְכָא מִיַּבֵּיעַ לִיה
 לְמִיתְבַּע. מַעֲשֵׂר דִּין סִמּוּן לְגִמְרוֹ עִישׁוּרֵי – רִיָּה
 לְמַעֲשֵׂרוֹת תַּשְׁרִי, דְּהִכִּי תִנִּי לִיה לְקַמֵּן (דף יב,א)
 בְּבִרְיָתָא, וְתַשְׁרִי סִמּוּן לְגִמְרוֹ הוּא. דְּכֵל יָמוֹת
 הַחֲמָה נִנְיָחִם לְבִישׁ בְּגִרְנוֹת שְׁבֻדּוֹת. כֹּא
 בְּתַשְׁרִי רִיָּה לְשִׁנִּים לְמֵאִי הִלְכְּתָא לְשִׁפּוֹת –
 לְתַחֲלִיל שְׁנוֹת מַלְכִּים, כְּדִפְרִישִׁית בְּרִישׁ פְּרָקִין
 (דף ב,א). קָרָא אֲתָא לְאַשְׁמֹעִינָן – כְּדִאֲמֹרֵן
 בְּרִישׁ פְּרָקִין (דף ג,ב) "דְּבִרִי נַחֲמִיָּה בֶן כַּבְּלִיָּה".
 וְאִי בְּעִית אֵימָא – רַב חֲסֵדָא דְּאִיצְטְרִיךְ
 לְאַשְׁמֹעִינָן כְּדִאֲמֹרֵן דְּמַלְכִּי אוֹמְרוֹת בְּתַשְׁרִי לִית
 לִיה הָא דְּרַב פַּפָּא. דְּפִרִישׁ רִיָּה לְשִׁנִּים דְּחֵכָא
 לְשִׁטְרוֹת, אִלָּא כִּר' זִירָא מִתְּנִי לֵה לְפִירִישָׁא
 דְּלִשְׁנִים דְּמִתְּנִי דִּר' זִירָא מִתְּנִי רִיָּה לְשִׁנִּים –
 לְתַקּוּפַת חֲמָה וְלִבְנָה, לֹמֵר שְׁמוּנִין לְבִרְיָיִת
 וְחִילּוּכִן (שְׁל) תַקּוּפַת הַחֲמָה וּמוֹלָדוֹת הַלְּבָנָה
 מִתַּשְׁרִי. וְרִיא הָא דְּאֲמַר בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם –
 לְקַמֵּן בְּפִרְקִין (דף יב,ב). רַב נַחֲמִין בֶּר יִצְחָק אֲמַר
 – רִיָּה לְשִׁנִּים דִּתְנֵן הֵכָא – לְדִין תֵּנָא, שְׁהִקְבִּיָּה
 דִּן בְּתַשְׁרִי אֵת כֹּל בְּאִי הָעוֹלָם, כֹּל הַקְּדוֹת אוֹתָם
 עַד תַּשְׁרִי הֵבֵא. דְּכִתִּיב: עֵינִי ה' אֵלֶיךָ בַּה
 מְרֹאשִׁית הַשָּׁנָה – דְּהִנְגוּרוֹת עֲלֶיהָ.
 שְׁהַחֲרִישׁ

וְהָיָה יוֹבֵלוֹת – יֵשׁ תִּימָה: מֵאִי סִידָּהּ הָא לֹא מִיִּתְקוּמִינָן כֹּלֵל אִלָּא לְרִבִּי יִשְׁמַעֲלָא בְּנוֹ שֶׁל רִיָּי
 ב"ב לְקַמֵּן. [בִּאֲחַד בְּשֶׁבַע כְּבִית שְׁמָאִי – פִּי: בְּתִמְהוּא]. שְׁלֹשָׁה לְדִבְרֵי הֵכֵל אֲחַד
 בְּשֶׁבַע מַחְלֻקֹת – הָא לֹא מִתְקוּמָא כְּרִישׁ, דְּלִית לִיה אֲחַד בִּאֲלוּל, אִלָּא כְּרִימ' אֲתִיא. וְאִנְתִּין
 צְרִיכִי לְמִימַר דְּנִסִּיב לֵה אֲלִיבָא דְתַנָּאִי, דְּלִרְגִלִּים לֹא מִיִּתְקוּמָא כְּרִימ'. לְבִישׁוֹ כְּרִים הֲצִאן
 – מִתְּרַגְמִינָן: "יַעֲלֹן דּוּכְרִיָּא עֲלִיף עֵנָא" וְהוּא
 לְשׁוֹן נִקְדָּה. וּבִקְנוֹת' מִפְּרִשׁ לְקַמֵּן (ד' יא,א) לְגַבִּי
 הָא דְּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּנִיסָן נִבְרָא הָעוֹלָם,
 דְּקִאֲמֹרֵינוּ: בְּאוֹתוֹ הַפֶּקֶד זְמַן בַּהֲמָה וְחִידָה
 שְׁמֻדּוּגִים וְזֶה עַם זֶה. וּבִבְכָא לֹא פִירֵשׁ כֵּן.
 סִמּוּן לְגִמְרוֹ עִישׁוּרֵי – וְאִנְעִי דִּתְנֵן בְּפִי
 דְּמַעֲשֵׂר' (מ"ג) הַתְּבוּאָה וְהַזִּוּיָּתִים
 מִשִּׁבְיָאוֹ שְׁלִישׁ – מִימָן אֵין דִּרְךְ לְלַקֵּטֵם אִלָּא
 כְּשִׁנְגִמְרוֹ. מָה מַעֲשֵׂר דִּגֵּן רִיָּה שְׁלֹ תַשְׁרִי –
 כִּדְהִנֵּן בְּפִרְקִין (דף ב,א) "וְלִירְקוֹת", דְּהִינֵּי
 לְמַעֲשֵׂר. כִּךְ מִפְּרִשׁ בְּגִמ' (דף יב,א) וְמִיָּה, לֹא
 מִפְּרִשׁ מִנְלָן, וְשִׁמָּא נִפְקָא לָן מִדְּכִתִּיב: "עֵשֶׂר
 תַּעֲשֶׂר אֶת כֹּל תְּבוּאֹת זֶרַע הַיֵּצֵא הַיֵּצֵא שְׁהִידָה שָׁנָה
 שְׁנָה". וְגַמְרִי שְׁנָה מִתַּשְׁרִי דְכִתִּיב: "מִרְאשִׁית
 הַשָּׁנָה" כְּדִלְקַמֵּן (ע"ב) גְּבִי לְשִׁמְטִין. וְעִיָּל
 דְּטַעְמָא דְּבְתַשְׁרִי כְּדִפְרִישׁ רִישׁ" פ"ב דְּכְתוּבוֹת (דף
 כה,א) דְּלֹא נִתְחַיִּיב יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂר עַד שְׁהַחֲלֹל
 לְמַנּוֹת שְׁמִיטִין – א"כ מַעֲשֵׂר בְּשִׁמְטִין תֵּלָה
 רַחֲמָנָא, וְשְׁמִיטִין הוּי תַשְׁרִי רִיָּה. רַב חֲסֵדָא כִּר'
 זִירָא – דְּמִקְוִים לִיה לְמִתְנִי' לְתַקּוּפּוֹת. וְהָא דְּלֹא
 תֵּנָא תַשְׁרִי רִיָּה לְמַלְכִּי אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם – מִשּׁוּם
 דְּבִאֲמוֹת הָעוֹלָם לֹא קָמִיירָה.
 לְתַקּוּפּוֹת כִּר' דְּאֲמַר בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם
 – וּמוֹנִין מוֹלֵד הַלְּבָנָה וְהַתְּקוּפָה
 מֵאֲחַד בְּתַשְׁרִי, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹנֵה מִנִּיסָן, וְיֵשׁ
 נִפְקוּתָא מְרֻבָּה דְּבִרֵּב בְּמָה שְׁקוּדֵם מִנִּין שֶׁל זֶה
 לְמִנִּין שֶׁל זֶה חֲצִי שְׁנָה. וְהָא דְּקִימָא לָן פְּרָק' כִּינִיד
 מִעֲבִרִין (עִירּוּבִין ד' ג,א וְשֵׁם) דְּאֵין תַּקּוּפַת נִיסָן
 נּוֹפֶלֶת אִלָּא בְּאַרְבַּעַה רְבַעֵי הַיּוֹם, אִם בְּתַחֲלַת
 הַיּוֹם וְכו' – הִינֵּנוּ מִשּׁוּם דְּהָתֵם כֹּלְהוּ כִּר' יְהוֹשֻׁעַ,
 דְּתַנָּא בְּבִרְיָתָא כְּתוּבָה, דְּשִׁמְאֵל סָבַר כִּר'
 יְהוֹשֻׁעַ. דְּלֹרֵא כִּבִּיָּה בִּאֲלוּל נִבְרָא הָעוֹלָם, וְלֹר'
 יְהוֹשֻׁעַ בִּכִּיָּה בִּאֲדָר. הִינֵּנוּ דְּכִשְׁנִבְרָא אֲדָם בְּשִׁישׁ
 קִדֵּשׁ הָרִישׁ. וְזֶה טַעַם לְמַחֲשִׁבֵי הַעֲבוּר לֹאחַר
 שְׁצִרְפוּ כֹל הַשְּׁעוֹת וְהַפְקַת שֶׁל כֹּל מַחֲזוּרִים,
 שְׁמִסְרִין דִּט תְּרַמִּיב: פִּי: ז' יָמִים, תַּשַּׁע שְׁעוֹת,
 תְּרַמִּיב חֲלָקִים, דְּרִגְלִים לֹמֵר: לִפִּי שְׁהִידָה הַלְּבָנָה
 נּוֹפֶלֶת עִי' שְׁקִטְרָגָה וְנִהְיָה נּוֹפֶלֶת עֲצֻמָּה זִיט
 תְּרַמִּיב. וְלֹא מַצִּינוּ טַעַם זֶה בְּכֹל מְקוֹם. אִלָּא זֶהוּ
 הַטַּעַם: לִפִּי שְׁהִמוּנָה מְבִרְיָתָא הָעוֹלָם לֹא מוֹנָה
 רִיָּה עַד יוֹם שִׁשִּׁי שְׁנִבְרָא אֲדָם הָרִאשׁוֹן, וּבִשְׁעָה
 תַּשְׁעִית נִצְטוּחַ כְּדִאֲמַר פְּרָק אֲחַד דִּינִי מִמוּנֹת
 (סְנַהֲדִין ד' לה,ב) וּמִסְתַּמָּא אִז קִדֵּשׁ הַחֲדָשׁ,
 וּמִשְׁקִדֵּשׁ הַחֲדָשׁ עִיבִי הִידָה חֲמוּלָד ו' שְׁעוֹת קוֹדֵם,
 דְּשִׁית שְׁעֵי מְכַסִּי סִידְרָא, וְנִצְמָא חֲמוּלָד בְּתַחֲלַת
 בְּתַחֲלַת

וְאֲמֹרֵינוּ: לְמֵאִי הִלְכְּתָא, וְאֲמַר רַב חֲסֵדָא: לְשִׁמְרוֹת! לֹא קִשְׁיָא; פֶּאֶן – לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל, פֶּאֶן – לְמַלְכִּי אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם. – אֵלּוּ
 הָא דְּאֲמַר רַב חֲסֵדָא: לֹא שְׁנֵי אֵלּוּ לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לְמַלְכִּי אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם – מִתַּשְׁרִי מִנִּינָן, רַב חֲסֵדָא מִתְּנִיתִין אֲתָא
 לְאַשְׁמֹעִינָן?! – לֹא, רַב חֲסֵדָא קָרָא אֲתָא לְאַשְׁמֹעִינָן. וְאִיבְעִית אֵימָא: רַב חֲסֵדָא פְּרַבִּי זִירָא מִתְּנִי לֵה, דְּרַבִּי זִירָא אָמַר:
 לְתַקּוּפָה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיָא, דְּאָמַר: נִבְרָא הָעוֹלָם. רַב נַחֲמִין פֶּר יִצְחָק אָמַר: לְדִין, דְּכִתִּיב "מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית
 שָׁנָה" – מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה יִנְדוֹן מָה יְהֵא בְּסוּפָה. מִמָּאִי דְּתַשְׁרִי הוּא – דְּכִתִּיב "תַּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶף לְיוֹם חֲנֻכָּה", אִיזְוִהוּ חֵג
 שְׁהַחֲרִישׁ

בתחילת שעה ט"ו, הדיא שעה שלישית של יום. וסימן וי"ד, פים: ב' יום' ב'סוף שעה י"ד היה המולד, מאחר שלא היה ר"ה ע"ד יום ו' שקדש ארם הראשון החדש – נמצא שנברא העולם ב"ב'ה באלול, ואותה שנה של תהוה שמונים – משום דיום אחד בשנה חשוב שנה. ובשתדקדק על מולד ניסן של תהוה שלפני תשרי של י"שבו שבו נברא ארם, תמצא מולד ניסן ברביעי

[illegible]

שהחפש מחכסח בו – שאן חלכנב נראית
לרחוקים, כנן שחית לבני מערב,
וערבית לבני מזרח, לפי שקטנה היא סמוך
לחדושה, כפי הקונטרס. וחבאי ר"ת ראיח
מיוקרא רבה בפרשת "אמור אל הכהנים דקאמר
הנחם: תקעו בחורש שופר בכסה ליום חגנו" והלא
היון חורש, ונכסה, ויש בו חגו אלא: זה שחנו בו
ביום, שאן לך חורש שופר ויש בו חג, וחגו
ביממו, אלא תשרי. ועוד מפרש ר"ת: "מתכסה" –
מוזמן, כמו: "ליום הכסא יבא ביתר" בדברק "חלק"
(סנהדרין דף צ"ב). גבי עמון ומואב שיכבי בשי
דארעא דישראל הוא וכו'. והר"ר משולם מפרש:
שהחפש מתכסה – שאן חטאת ר"ת קרב
בראש השנה, כדכתיב: "מלבד עולת החורש"
ומנותת" ולא כתיב: "מלבד עולת חורש",

45 והקשה לו ר"ת: דבריש תוספתא דשבועות תניא (ל)
46 חרש עשתי עשרה, והיינו פרים בני בכך שנים ואי
47 "דמלבר", כמו שהוכיח עולה. ועוד פי': "מתבסח" –
48 ולא רעה לאמור. פי': דמוטב שיבא זכאי ויכפר ער
49 לחוכיר ולמור מלבד עולת החרש, ולסיים ושני שע
50 רב חסדא לעיל רגל שבו ר"ה לרגלים – הוה נמי מ
51 מבעוטי סופה ממתנת דמוסיפיה מחולל על חסדא –
52 יוה"ב אמר: ויש לומר: ד

שֶׁהַחֹדֶשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ - הָיָה אוֹמֵר זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה.
וּכְתִיב "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֹאֱלֹהֵי יַעֲקֹב".
תִּגְדּוּ רַבָּנֵינוּ: "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֹאֱלֹהֵי יַעֲקֹב"
מִלְּמֹד שָׂאִין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה נִכְנָסִין לְדִין אֶלָּא אִם
בֶּן קִידְשׁוֹ בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה אֶת הַחֹדֶשׁ. תִּגְדּוּ אִידֵּךְ:
"כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" אֵין לִי אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל, לְאוֹמוֹת
הָעוֹלָם מִנֵּן - תִּלְמֹד לֹאֵר "מִשְׁפָּט לֹאֱלֹהֵי יַעֲקֹב".
אִם בֶּן מִטָּה תִּלְמֹד לֹאֵר "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל"? מִלְּמֹד
שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִכְנָסִין תַּחֲלִילָה לְדִין. בְּדֶרֶב חֶסֶדָּא, דְּאָמַר
רַב חֶסֶדָּא: מִלְּךְ וְצִיבּוֹר - מִלְּךְ נִכְנָס תַּחֲלִילָה לְדִין,
שְׁנָאֵמַר "מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ". מֵאִי טַעְמָא?
- אִי בְּעִית אִיקָא: לֹא אוֹרֵחַ אֲרַעָא לְמִיקָם מִלְּבָא
אַבְרָא, וְאִיקְעִית אִיקָא: מִקָּמֵי דְלִיפֵּיחַ חֲרוֹן אַף.
"וְלִשְׁמִטִּין". מִנָּלָּהּ? דְּכִתְיב "וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שִׁבְתָּ
שְׁבֹתוֹן יְיָהּ לָאָרֶץ" וְגַמַר "שְׁנָה" "שְׁנָה" מִתְּשַׁרְי,
דְּכִתְיב "מִרְאִשִּׁית הַשָּׁנָה". - וְלִגְמוֹר "שְׁנָה" "שְׁנָה"
מִנִּסָּן, דְּכִתְיב "רִאשׁוֹן הוּא לָכֵם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה". דִּינִן

שָׁנָה שְׁאֵין עֲמָה חֲדָשִׁים מִשְׁנָה שְׁאֵין עֲמָה חֲדָשִׁים, וְשֵׁשׁ עֲמָה חֲדָשִׁים. "וְלִיבִלּוֹת". יוֹבִלּוֹת בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי דְכֶתִיב "בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוּפָר!" - הָא מִנִּי בְּרוּקָא הוּא. דְּתֵנְיָא: "וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְכֹל לֹא תֵהָא מִתְקַדְּשֶׁת אֱלָא מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים" מִלְּפִד שְׁמִתְקַדְּשֶׁת וְהוֹלֵכֶת מִתְחִיל רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָא: מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים מִשְׁתַּעֲבָדִין לֹאֲדוּנֵיהֶם, אֱלָא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשִׁמְחִין הַכַּפּוּרִים - תַּקְעוּ בֵּית דִּין בְּשׁוּפָר, נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבָנֵי שְׁנִים אֶתְהַ מְקַדֵּשׁ, וְאִי אֶתְהַ מְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים. תֵּנְיָא לְפִי שְׁנַאֲמַר "וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים" וְכֹל כֵּן מִתְקַדְּשֶׁת וְהוֹלֵכֶת בְּסוּפָה, וְאֵל תְּחַמּוּ, שְׁהֵרִי מוֹסִיפֵי הִיא שְׁנַת הַחֲמִישִׁים - שְׁנַת הַחֲמִישִׁים אֶתְהַ מְקַדֵּשׁ, וְ

נערים מקריבים ישראל בכל שנה, וחשיב י"ב בראשי חדרים. ובאופן דמוסף חד
חד, בכשים בני שנה שבעה, ושעיר לזכר, וחשיב לר"ח: שלא אמר שאין בו
אין מזכירין מוסף של ר"ח בתפלה, משום דאמר: רשב"ג ה"ל בריה דבסיס קל
חשיב, ואל יבא חייב וכפר על חובאי. פירוש: ההוא דר"ח קריי חייב, משום דאי
ם לזכר, חד דר"ח וחד דר"ה. **בעשרה** בתשרי הוא – לרב איש דאמר לעיל
לשנוני האבי. **ורבנן** שנת תמימים אתה מונה – דלרבנן, כיון דאניה מתקין
מבציר בציר, אסופי מבציר! וא"ת: אדורבני – כשה דצריך טפי, משום דכתיב
ולא שירי טעמא דאסופי מבציר! אמר יתור ממשעט מרמא "וידרשתי"

1 שהחדש מתבסס בו - לרחוקים, כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח, לפי שקטנה
2 היא סמוך לחדושה. **אילא אם** בן קרשו החדש בו' - והי' אם קבעו ישראל את חק
3 החדש - היא משפט לזכרה'. מלך וציבור - כשתקבצ'ה דן אותם, מלך ובנס תחילה.
4 **משפט עקבו** - שלמה קאמר ליה. **לדלוש חרון אף** - בשביל עונות צבור. מנזל - ששת
5 **עונות** וקדושתם מלך. וקאמר חרש'ה דהרמיה

6 וקדשתם שנת החמישים מה ח' – בכיון שבארש
 7 וקדש שבתות שנים והעברת שופר חמש
 8 השביעי – ידע אני שהיא שנת החמישים. לא
 9 נפטרם לבתיהם – דכתיב: "תעבירו שופר",
 10 והדר: "וקראתם דרור". ולא משתעבדין –
 11 דכתיב: "וקדשתם את שנת החמישים".
 12 ועשריתיון בראשיתו – אם רצה לשום עטרה
 13 בראשו, להראות שיצא חפשי. שנים אתה
 14 מקדש – כששנת יובל נכנסה, מצוה על ב"ד
 15 לומר: מקדשת השנה. ואי אתה מקדש שום
 16 חדש – ברא"ש בראש, דאמר לקמן בפרק שני (ד'
 17 כרא.) בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו –
 18 אינן מקדשין אותו, וליקח טעמא מהכא. לפי
 19 שנאמר וקדשתם את שנת החמישים – דילפינן
 20 מנייה שמתקדשת מתולדתה. יכול כך מתקדשת
 21 בכוסה – אחר ראש השנה, ותמשוך עד יום
 22 הכפורים. ואל תתמה – אם משמרין אותה בתוך
 23 שנה שלאחריה. שהרי מוסיפין מחול על קודש
 24 כדאמרין לקמן בשמעתין. ח' יובל היא –
 25 מוטעא דא.

ורבנן

נָה שְׂאִין עֲמֹה חֲדָשִׁים, וְאִין דִּנְיִן שְׁנֵה שְׂאִין עֲמֹה חֲדָשִׁים מִשְׁנֵה
 "ת". וְיִבְלֹת בְּאַחַד בְּחֹשְׁרֵי הוּא?! וְיִבְלֹת בְּעֶשְׂרֵה בְּחֹשְׁרֵי הוּא!
 בִּירוֹ שׁוּפֹר! - הָא מְנִי - רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 תָּמָם אֶת שְׁנֵת הַחֲמִשִּׁים שְׁנָה", מַה תִּלְמוּד לִזְמֹר? לָפִי שְׁנֵאמַר
 מִתְקַדְּשֵׁת אֵלָא מִיּוֹם הַכְּפֻּרוֹים וְאִידָךְ - תִּלְמוּד לִזְמֹר "וְקִדְשָׁתֶם
 שְׁמֹתֵיכֶם מִתְחִילָתָהּ. מִכָּאן אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בְּנֵי שֶׁל
 הַשְּׁנָה עַד יוֹם הַכְּפֻּרוֹים לֹא הָיוּ עֹבְדִים נִפְסְרִין לְבִיתָהּ וְלֹא
 אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשִׁמְחִין וְעִמְרוּתֵיהֶן בְּרֹאשֵׁיהֶן. כִּינֵן שְׁהִינֵי יוֹם
 בְּשׁוּפֹר, נִפְסְרוּ עֹבְדִים לְבִיתָהּ, וְשִׁדּוֹת חֻזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְרַבְּנֵי:
 הַמִּקְדָּשׁ חֲדָשִׁים. תִּנְיָא אִידָךְ: "וְיִבְלֵי הִיא" מַה תִּלְמוּד לִזְמֹר?
 שְׁנֵת הַחֲמִשִּׁים" יוֹכֵל בְּשֵׁם שְׁמֵתִּקְדָּשֵׁת וְהוֹלֵכֶת מִתְחִילָתָה כֶּךָ
 אֵל תִּתְּמֶה, שְׁהֵרִי מוֹסִיפִין מְחוּל עַל קִדְשׁ - תִּלְמוּד לִזְמֹר "וְיִבְלֵי
 הַחֲמִשִּׁים אֶתָּה מִקְדָּשׁ, וְאִי אֶתָּה מִקְדָּשׁ שְׁנֵת הַחֲמִשִּׁים וְאַחַת.
 וְרַבְּנֵי:

ראש השנה דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עזר והדר" (ליום שישי) קצה

51 *
52 שנינו במשנתנו (לעיל ב:) באחד בתשרי ראש השנה לשנים
53 ולשמיטין ולזבולות.
54 מקשה הגמרא: וכי ראש השנה לזבולות באחד בתשרי הוא, והרי
55 זבולות בעשרה בתשרי הוא, דכתיב בפרשת היובל (ויקרא כה ט)
56 שבשנת החמישים 'ביום הכפרים תעבירו שופר' הרי ששנת היובל
57 מתחילה ביום הכפורים כשתוקעים בשופר.
58 מתרצת הגמרא: הא מני - משנתנו כדעת רבי ישמעאל בנו של רבי
59 יוחנן בן ברוקא היא. דתניא, נאמר לגבי יובל (ויקרא כה ט) 'וקדשתם
60 את שנת החמישים שנה', מה תלמוד לומר - מדוע הוצרך הכתוב
61 לומר שהוא בשנת החמישים והרי כבר נכתב קודם (שם כה ט) 'ו
62 יקדשתם לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי
63 שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה. והעברת שופר תרועה
64 בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפרים', ומבואר ששנת היובל
65 בשנת החמישים. אלא לפי שנאמר שהתקיעה תהיה 'ביום הכפרים'
66 יכול לא תהא שנת היובל מתקדשת אלא מיום הכפורים ואילך,
67 תלמוד לומר 'וקדשתם את שנת החמישים' מלמד שמתקדשת
68 והולכת מתחילתה - מאחד בתשרי, ומכאן אמר רבי ישמעאל בנו
69 של רבי יוחנן בן ברוקא, בראש השנה עד יום הכפורים של יובל,
70 לא היו עובדים עבדים נפטרין לבתיהן, שהרי נאמר והעברת שופר
71 תרועה וגו' ביום הכפרים, ורק אחר כך 'ושבתם איש אל אחותו
72 ואיש אל משפחתו תשוב' (שם כה ט), ואולם לא משתעבדין
73 לאדוניהם, שהרי נאמר 'וקדשתם את שנת החמישים', ומשמע
74 שכבר מתחילתה מתקדשת, אלא מתחילת השנה ועד יום
75 הכיפורים העבדים אובלין ושותין ושמיחין, ועבודתיהן כראשונה,
76 כיון שהגיע יום הכפורים, ותקעו בית דין בשופר, נפטרין עבדים
77 לבתיהן ושרות חוזרות לבעליהן. ולכן שנינו שאחד בתשרי ראש
78 השנה לזבולות, כיון שלדעת רבי ישמעאל (וששנתי משנתנו
79 כדעתו) מתחיל היובל במקצת בראש השנה.
80 מבררת הגמרא: ורבנן החולקים וסוברים ששנת היובל מתקדשת
81 רק מיום הכפורים, איך יפרשו הכתוב (ויקרא כה ט) 'וקדשתם את שנת
82 החמישים שנה', והרי מיותר הוא כפי שנתבאר לעיל.
83 משיבה הגמרא: רבנן דורשים מפסוק זה, שנים אתה מקדש, ואי
84 אתה מקדש חדשים, כלומר, שרק כשנכנסת שנת היובל מצוה על
85 בית דין לומר שהשנה מקודשת, אבל אין מצוה לקדש את החודש,
86 אלא מקודש הוא מאליה.
87 *
88 הגמרא מביאה ברייתא לענין זמן תחילת דיני היובל: תניא אידך,
89 נאמר (שם כה יא) 'יובל הוא שנת החמישים שנה', מה תלמוד לומר
90 'שנת החמישים שנה' והרי כבר נאמר בפסוק הקודם שהיובל בשנת
91 החמישים, שנאמר 'וקדשתם את שנת החמישים', משיבה הברייתא:
92 אלא לפי שנאמר 'וקדשתם את שנת החמישים', ודרשו מכך שכבר
93 מתחילתה מתקדשת, יכול - הייתי אומר, בשם שמתקדשת והולכת
94 מתחילתה - בראש השנה, עד שמתקדשת לגמרי ביום הכפורים,
95 כך מתקדשת והולכת בסופה, ונמשכת קדושתה בשנת החמישים
96 ואחת עד ליום הכפורים, ואל תתמה על כך שנמשכת לשנה
97 הבאה, שהרי מצינו שמוסיפין מחול על קדש (כמוא להלן ט), תלמוד
98 לומר, 'יובל הוא שנת החמישים', שנת החמישים אתה מקדש, ואי
99 אתה מקדש שנת החמישים ואחת.

1 שְׁהַחֲדִישׁ (וְהִירָח) מִתְּכֶסֶה בו, כלומר שמחמת קטנותו בשחרית
2 נראה רק במזרח, ומתכסה וְאֵינוֹ נראה ליושבי מערב, ובערבית
3 נראה רק במערב, ומתכסה ליושבי מערב, הוּי אֹמֵר זֶה יוֹם טוֹב שֶׁל
4 ראש השנה, אבל בשאר מועדים שאינם בתחילת החודש, הירח
5 נתמלא במקצת ונראה בכל מקום, ולכן ודאי כוונת הכתוב לראש
6 השנה. וכתב בפסוק שלאחריו 'כי חק לישראל הוא משפט לאלהי
7 יעקב' - חוק לישראל מאת הקב"ה לתקוע באותו היום, והוא יום
8 המשפט לקב"ה, הרי שזמן המשפט לקורות השנה כולה הוא
9 באחד בתשרי.
10 *

11 הגמרא מביאה דרשות נוספות שנאמרו על הפסוק שהוזכר: תנו
12 רבנן, נאמר 'כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב', מלמד, שאין
13 בית דין של מעלה נכנסין לדין בראש השנה, אלא אם בן קדשו בית
14 דין של מטה את החדש, וכך מתפרש הפסוק, 'כי חק לישראל הוא',
15 בזמן שחק לישראל הוא והיינו שבית דין של מטה קבעו את
16 החודש, אזי 'משפט אלקי יעקב'.
17 תניא אידך - שנינו בברייתא אחרת שפסוק זה נדרש באופן אחר,
18 'כי חק לישראל הוא', אין לי אלא שביום זה הוא משפט לישראל,
19 לאומות העולם מנין שגם הם נידונים באותו היום, תלמוד לומר
20 'משפט לאלהי יעקב', והיינו שאלהי יעקב דן את כל העולם, אם בן
21 שהוא יום דין לכל העולם מה תלמוד לומר 'כי חק לישראל', מלמד
22 הכתוב, שישאל נכנסין תחילה לדין, ואחריהם נכנסים לדין אומות
23 העולם. והטעם לכך בדרב חסדא, דאמר רב חסדא, מלך וציבור
24 שבאים לדין בפני הקב"ה, מלך נכנס תחילה לדין, כמו שנאמר
25 בדברי שלמה המלך (מלכים א' ח טו) 'לעשות משפט עבדו ומשפט
26 עמו ישראל דבר יום ביומו' ומשפט עבדו היינו משפט שלמה
27 המלך בעצמו, ואחריו נאמר 'משפט עמו', ומכאן שהמלך נכנס
28 תחילה לדין ואחריו כל ישראל. מאי טעמא לסדר הזה בעת
29 המשפט, אי בעית אימא, לאו אורח ארעא - אין זה דרך ארץ
30 למימק מלפא אפריא - שיעמוד המלך בחוץ וימתין עד לגמר דינם
31 של העם. ואיבעית אימא, כדי שהמלך יכנס לדין מקמי דליפוש
32 קרון אף - קודם שיתרבה הכעס על עוונות העם שנפקדו ונזכרו
33 כשדינם אותם. ומטעמים אלו יש להקדים גם את דינם של ישראל
34 לפני דינם של אומות העולם.
35 *

36 שנינו במשנתנו (לעיל ב:) באחד בתשרי ראש השנה לשנים
37 ולשמיטין.
38 מבררת הגמרא: מנין לנו שמתשרי חלה השמיטה ונאסרת
39 עבודת הקרקע. משיבה הגמרא: דכתיב (ויקרא כה ד) 'בשנה השביעית
40 שבת שבתון יהיה לארץ, וגמר בגיירה שנה שנה' מתשרי,
41 דכתיב (דברים יא יב) 'מראשית השנה' וכפי שנתבאר (לעיל ע"א) כוונת
42 פסוק זה לאחד בתשרי, ומכך אנו למדים שגם 'השנה' שנאמרה
43 לגבי שמיטה מתחילה בתשרי.
44 שואלת הגמרא: ולגמור בגיירה שנה שנה' שנה' מנין, דכתיב
45 בחודש ניסן (שמות יב כ) 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה', ונלמד מכאן
46 שראש השנה לשמיטה הוא בניסן. משיבה הגמרא: דנין 'שנה'
47 שנכתבה בשמיטה שאין - שלא מוזכר עמה חדשים, מ'שנה'
48 שנכתבה בתשרי שאין עמה חדשים, ואין דינן 'שנה' שאין עמה
49 חדשים, משנה האמורה בניסן, שיש עמה הזכרת חדשים, שנאמר
50 'לחדשי השנה'.

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום רביעי עמ' ב

9 הגמרא מבררת מאימתי מונים שנה זו: איבעיא להו, בכור מאימתי
10 מונין לו שנה. אפי' אמר, משעה שגולד מונין לו שנה. רב אחא בר
11 יעקב אמר, משעה שגנאף להרצאה - משעה שהוא ראי להקרבה,
12 כלומר, מיום השמיני ללידתו. מבארת הגמרא: ולאי פליגי - ואין
13 מחלוקת ביניהם, הא דאמר רב אחא שמונים לו שנה משעה
14 שראוי להקרבה, היינו פתם - בכור שאין בו מום וראוי להקרבה
15 ולכן מונים לו משעה שראוי לכך.

1 מקשה הגמרא: ומי אמר אפי' הכי שאשה חייבת בשמחה ברגל,
2 והאמר אביי, אשה אינה חייבת בשמחה, אלא בעלה משמחה על
3 ידי שקונה לה בגדים לכבוד הרגל. מתרצת הגמרא: אביי לרבנן,
4 דרבי ירמיה קאמר - לשטתו של רבי ירמיה שאשה חייבת בשמחה
5 אמר אביי שהיא חייבת גם ב'בל תאחר', אבל דעת אביי עצמו אכן
6 אשה פטורה משמחה, ולכן יש להסתפק האם מזהרת ב'בל
7 תאחר'.
8 לעיל הובאה ברייתא האומרת שהבכור מצוה לאוכלו תוך שנתו,

קצו ראש השנה דף ט עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

37 איסור מלאכה בשבת קציר העומר שהוא מצוה, ולכן אם חל ט"ז
38 ניסן בשבת קוצרים בו את העומר.
39 שואלת הגמרא: ורבי ישמעאל שדורש מהפסוק 'בחרש ובקציר
40 תשובות' להתיר קצירה של מצוה בשבת, מה שמוסיפין מחול על
41 קדש מנא ליה. משיבה הגמרא: נפקא ליה מדהתניא בברייתא, נאמר
42 (ויקרא כג לב) לגבי יום הכיפורים, 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה
43 לחדש בערב' וגו', יכול שפסוק זה מלמדנו שיש להתענות בתשעה
44 בתשרי, תלמוד לומר 'בערב', אי בערב יכול שיתענה רק משתחשך
45 – כשהתחיל ליל עשירי, תלמוד לומר 'בתשעה' ואין אתה יכול
46 לפרשו על ליל עשירי שכבר איננו 'בתשעה', הא כיצד מתפרש
47 הכתוב, מתחיל ומתענה קצת מבעוד יום קודם שתחשך, ובכך
48 מתקיים מה שאמר הכתוב 'בתשעה' שהוא מתענה גם ביום
49 התשיעי בסופו, ודבר זה מלמד, שמוסיפין מחול על קדש.
50 ממשיכה הברייתא: אין לי ללמוד מהפסוק אלא שיש להוסיף על
51 הקודש בפנייתו של יום הכפורים, ביציאתו של יום הכפורים מנין
52 שצריך להוסיף מחול על הקודש, תלמוד לומר בהמשך הפסוק,
53 'מערב עד ערב תשבתו שבתכם', כלומר עד ליל יום האחד עשר,
54 ו'עד' מלמד שגם הוא בכלל התענית, והיינו שהתענית ממשיכה
55 גם בליל אחד עשר בתשרי, ומוסיפים על הקודש גם ביציאתו. אין
56 לי אלא שמוסיפים ביום הכפורים, שבתות מנין שגם בהם יש
57 להוסיף מחול על הקודש, תלמוד לומר 'מערב עד ערב תשבתו'
58 ובא ללמד שגם בשבת יש תוספת מחול על הקודש. 'מים מוכים
59 מנין שגם בהם יש להוסיף מחול על הקודש, תלמוד לומר 'מערב
60 עד ערב תשבתו שבתכם', ובא ללמד שגם בימים טובים יש תוספת
61 מחול על הקודש. הא כיצד – מהו הכלל שנלמד מתוספת שני
62 הריבויים 'תשבתו שבתכם', כל מקום שיש בו שבת – בכל מקום
63 שהזכירה בו שבתה, מוסיפין בו מחול על הקדש.
64 שואלת הגמרא: ורבי עקיבא הלומד את הדין שמוסיפים מחול על
65 הקודש מהפסוק 'בחרש ובקציר תשובות', הא – הפסוק 'ועניתם
66 את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב' וגו', מאי עביד ליה – מה הוא
67 דורש ממנו. משיבה הגמרא: מיבעי ליה לכדתני תניא בר רב מדפתי,
68 דתני תניא בר רב מדפתי, 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה' ובי
69 בתשעה לחודש מתענין, והלא בעשירי לחדש מתענין, אלא בא
70 הפסוק ללמד שמצוה לאכול ולשתות בתשיעי לחודש, וכתבה
71 מצוה זו בלשון 'ענינו' ולא בלשון 'אכילה ושתיה', כדי לומר לה,
72 שכל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הקטוב

1 שואלת הגמרא: ורפנן החולקים על רבי ישמעאל, ואינם דורשים
2 שהיובל חל מתחילת השנה, וממילא אינם צריכים פסוק זה בכדי
3 למעט ולומר שאינה מתקדשת בסופה, אם כן מה ידרשו מפסוק
4 זה. משיבה הגמרא: חכמים דורשים מהפסוק ש'שנת המשיב' בלבד
5 אתה מונה שנה זו של היובל, ואי אתה מונה אותה גם בשנת
6 המשיב ואחת ליובל הבא. אלא מנין חמשים השנים ליובל הבא
7 מתחיל מהשנה שלאחר היובל. ולאפוקי מדרבי יהודה, דאמר (גדלים
8 סא), שנת המשיב עולה לכאן ולכאן – מונים את שנת החמשים
9 גם בשנת החמשים ליובל הקודם, וגם בשנה ראשונה ליובל הבא,
10 קא משמע לן הכתוב ולדעת חכמים דלא, אלא נמנית שנה זו רק
11 כשנת החמשים למנין היובל הקודם.
12 *

13 הגמרא מבררת את המוזכר בברייתא שמוסיפים מחול על הקודש.
14 שואלת הגמרא: ומוסיפין מחול על קדש מנלן – מנין למדים דבר
15 זה. משיבה הגמרא: דתניא, נאמר בפסוק לענין שבת (שמות לד כא)
16 'ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחרש ובקציר תשבת',
17 וסיום הפסוק 'בחרש ובקציר תשבת' מיותר, שהרי כל ל"ט
18 מלאכות נאסרו בשבת, ומדוע צריך הכתוב לאסור חרישה
19 וקצירה, אלא רבי עקיבא אומר סיום הפסוק אינו עוסק בשבת,
20 אלא בא להזהיר על חרישה וקצירה בשנת השמיטה, אמנם אינו
21 צריך לומר שיש איסור בחרש ובקציר של שנת שביעית עצמה,
22 שהרי כבר נאמר בפירוש בפסוק (ויקרא כה ד) 'ובשנה השביעית שבת
23 שבתון יהיה לארץ שבת לה', שדף לא תורע וגו' וכרמך לא תזמר'.
24 אלא כוונת הכתוב לאסור חריש של שדה האילן ערב שנת
25 השביעית, הנכנס לשביעית – המועיל לשדה בשנת השביעית,
26 וקציר של תבואה שגדלה שליש בשביעית, היוצא למוצאי שביעית
27 – שהמשיכה וגדלה בשנה השמינית. ומכאן למדים שיש דין
28 תוספת שביעית בין לפני שמיטה ובין לאחריה, ומשמטה למדים
29 גם לענין שבת ויום טוב ויום הכיפורים, שיש להוסיף מחול על
30 הקודש לפנייהם ולאחריהם.

31 דעה שניה בכוונת הכתוב: רבי ישמעאל אומר, סיום הפסוק 'בחרש
32 ובקציר תשובות' נאמר לענין שבת, כפשוטו המקרא, וכתב כדי
33 להקיש קצירה לחרישה ולמדנו מכך, מה חריש רשות – כשם
34 שהחרישה שנאסרה בשבת היא חרישה שאינה של מצוה, שהרי
35 לא מצינו בתורה מצוה בחרישה, אף קציר רשות – אף הקציר
36 שנאסר בשבת הוא דווקא קציר שאינו של מצוה. ויצא מכלל

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ כו" מו"ה [חיים

מרדכי שי' הכהן]

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום כ"ה אייר.

... בענין המקואות - בכלל טובה הצעתו, אלא שבמקום ש(מסיבה) מציע לעשות בור המכשיר

מן הצד - פשט לאחרונה לעשות ב' בורות מכשירים (מב' צדדים) א' - ע"י זריעה, ב' - ע"י השקה. ונכון במאד. וק"ל.

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצו רש"י

ורבנן – דלא ילפי מ"וקדשתם" שתתקדש מתחילתה, ולא איצטריך "היא" למעוטי סופה, דרשי ליה הכי שנת החמשים אתה מונה, ואי אתה מונה שנת היובל. שנת חמשים לסוף יובל שעבר ואחת למנין יובל הבא, ואי אתה מונה שנת היובל הבא אלא משנה שלאחר היובל, ולאפוקי מדר' יהודה – דאמר במסכת נדרים: "שנת חמשים עולה לכאן ולכאן" שנת היובל ושנה ראשונה לשמטה הבאה. אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית – דעל כרחק אע"ג דרישא דקרא בשבת קאי דכתיב: "שש ימים תעבד" סיפיה אשביעית קאי דאי אשבת – חריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו? חריש של ערב שביעית – שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית. וקציר של שביעית – כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית – אתה נודג בה מנהג שביעית במשניות. ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות בו? – ולא דבר הכתוב אלא לענין שבת, כדכתיב ביה: "וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות". בא ללמוד: מה חריש אין לך חריש של מצוה, ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם, שהרי אם מצא חרוש – אינו חרוש, ואני אסור לך בשבת, אף קציר שאני אסור לך – בשל רשות אני אסור לך. יצא קציר העומר שהוא מצוה – שאפי' מצא קצור – מצוה לקצור. ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת. עד ערב – לילה הוא ועד בכלל. כל האוכל ושותה בו? – דהכי קאמר קרא "ועניתם בתשעה". אכילת תשעה אני קורא עניו. וכיון דאכילתו עניו חשיבה, כל דמפיש באכילה ושתיה – טפי עדיף. דהא מדקאמר "בערב" – על כרחק לא מקפיד אעניו דתשעה, וכי קרי עניו בתשעה – אכילה ושתיה ידידה קרי עניו. יובל

ורבנן: שנת חמשים אתה מונה, ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת. לאפוקי מדרבי יהודה, דאמר: שנת חמשים עולה לכאן ולכאן. קא מושימע לן דלא. ורבמספין מחול על קדש מנזן? דתניא "בחריש ובקציר תשבות" רבי עקיבא אומר: אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית – שהרי כבר נאמר "שךך לא תזרע" וגו'. אלא: חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. רבי ישמעאל אומר: מה חריש רשות – אף קציר רשות, דיצא קציר העומר שהוא מצוה. ורבי ישמעאל, מוספין מחול על קדש מנא ליה? נפקא ליה מדרבנא: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" יכול בתשעה? תלמוד לומר "בערב" – אי בערב יכול משתהיך? תלמוד לומר "בתשעה". הא פיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום. מלמוד שמוספין מחול על קדש. אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנזן? תלמוד לומר "מערב עד ערב". אין לי אלא יום הכפורים, שבתות מנזן? תלמוד לומר "תשבתו". ימים טובים מנזן? – תלמוד לומר "שבתכם". הא פיצד? כל מקום שיש בו שבות – מוספין מחול על קדש. ורבי עקיבא, האי "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" מאי עביד ליה? – מבעי ליה לכדתני חי'א בר רב מרדכי. דתני חי'א בר רב מרדכי: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה" וכי בתשעה מתענין? והלא בעשירי מתענין? אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשעה – מעלה עליו הקטוב באילו

ואי אתה מונה שנת החמשים אחת – בלא וי' גרס, דאין שנת חמשים ראשונה לשביעית הבאה. ולאפוקי מדר' – אומר ר"י: אפי' הלכה כרבי יהודה, דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן. מדאמרין בפרק קמא דע"י (דף ט"ב, ושם) בשמעתא דתנא דבי אליהו גבי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי: נשקול מכל מאה תרתי, ושדי אפרטי, וכל הסוגיא כדבריו. ועוד: דסתם מתניתין דהבא אוקמא כרבי ישמעאל, דפליג ארבנן, דפליגי על רבי יהודה. ועוד: דלר' ישמעאל מקדשין חדשים, ואנן קייל בבוליה תלמודא שמקדשין חדשים. ור' יוסי ממוק עמו קאי כרבי ישמעאל בפ"ק (ורקדשין) (דף מ"ב). דאית ליה דיבול בתחילתו משמט ובערבין בסוף (המקדש שדרה) (דף כ"ח). מוכח דמאן דאית ליה מתחילתו משמט – סבר לה כרבי ישמעאל, דאמר מר' חילא יובל, ואבל לא נראה, דהא אמר התלמוד דהא ובפ' (אין געריכן) (ערבין) דף י"ב (ושם) לאפוקי מדרבי יהודה, ומיהו, אין ראיא גמורה מהא דקאמר דהא ובערבין: "לאפוקי מדרבי יהודה, דאשכחון בפרק 'המגרש' (גיטין) דף פ"ה). אתקין רבא בגיטין: מן יומא דגן ולעלם, לאפוקי מדרבי יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. אע"ג דרבא גופיה פסק כותיה ב"ש נוהלין (כ"ב דף ק"א), וכן בפ"ק דכתובות (דף י"א), לאפוקי דרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא, וקיימא לן: כ"מ ששנה רשב"ג במשנתו – הלכה כמותו, והיא משנה בפרק בתרא דכתובות (דף ק"ב). שהרי כבר נאמר שךך לא תזרע – תימנה: הא איצטריך למאן דאמר בריש מועד קטן (דף ג"א), דחורש בשביעית לא לקי, דקאמר: מכדי ומיהו בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימר דהאני תולדות – מחיב, אחרניתא – לא מחיב, אלמא אפי' תולדות דכתיבי אבות דידדו לא מחיב אלא אדונך דכתיבי בהדיא, וא"כ צריך לכתוב חרישה לאשמועין דאסירא? וי"ל: דעיקר דיוקא מקציר, ומדקצירה לתוספת – חרישה נמי לתוספת. וקציר של שביעית – פי' הריב"א: בקציר

ספיחים שהביאו שליש בשביעית. דאי נדורע ביד בשביעית מלא תזרע" נפקא לן בפרק "מקום שנהג" (פסחים ד' נ"א, ושם) לפי' ר"ת דאסר ספיחים אפילו קודם ביעור, כדן נזרע ביד. ואף באכילה, תרי קראי בספיחים למה לז' ולפרוש רש"י דהתם – נזחא. וי"ל: דספיחים לא אולנין בתר הבאת שליש, וכי אסרין ספיחין מידן לא נזרע" – היינו דנלקטין בשביעית. קמ"ל "בחריש ובקציר". ואי מהבא – לא הייתי אסור לאכילה אלא לסחורה, קמ"ל "הן לא נזרע". וקציר של שביעית היוצא למזאני שביעית – דוקא כי אורחיה אסור לקצור, אבל ע"י שינוי – מותר, אפילו בשביעית. כדאיתא בת"כ, דרד"ש: "זאת ענבי נזירך לא תבצר" – כדרך בוצרין, מכאן אמרו: תאנה של שביעית אין קוצין אותה במוקצה, אבל קוצה אותה בחרבה. וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו') והא דתניא בתורת כהנים: מן המושמר אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר. מופקר נמי, כדרך בצירה – אסור, וע"י שינוי שלא כדרך בצירה – מופקר שרי, ומשומר – אפילו שלא כדרך בצירה נמי אסור. ושומרי ספיחים בשביעית דפרק "הבית והעליה" (ב"מ דף ק"ח, א) שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכן משום עומר ושתי הלחם – אי"כ אסור כיון דמשומר, ואמאי לא אמרינן מן המותר לישראל י"ל: דלא היה שמירה ממש, ולא היו צריכים לשמורה מבני אדם, דמאליהו היו פורשין – כשהיו יודעין שזון לצורך עומר, ולא היו שומרין אותן אלא מבחמה וזיה ועוף. ור"י ישמעאל מוסיפין מחול על הקדש מנא ליה – תימנה לר"ת: הא אמרינן פ"ק מועד קטן (דף ד"א), הלכתא לרבי ישמעאל, קרא לר"ע. דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני. וכיון דהלכתא למשירי ילדה, ממילא זקנה אסורה ותיקין ר"ת: דהבא מביעי ליה בתוספת של אחר שביעית מנא ליה. ובחנם דחק, דכיון דשביעית גופה מהלכה – לא ילפינן מינה שבת ויהי"כ וי"ט, דאין דנין ק"ו מהלכה. והשתא לר' ישמעאל איצטריך קרא משום שבת וי"ט, ואיצטריך להכתא למשירי ילדה. והא דלא משני הכי במו"ק לר"ע, דאיצטריך קרא ללמד על שבת וי"ט ויהי"כ – משום דמהלכה לא ילפי', דאי"כ לא הוי ליה למכתב קראי גבי שביעית, כיון דלשביעית גופיה לא צריך, אלא ללמד על אחריו. כל מקום שנאמר שבות – ואתא לרבות שביעית. ור"י עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה – דר"ע הוה יליף כולו משביעית שבת וי"ט ויהי"כ, דכולו מוודו דתוספת יהי"כ דאורייתא, כדאמרין בפרק "שואל" (שבת דף קמ"ב) ובפרק "המביא" (ביצה דף ל"א) וק"ל, דבפ' "מקום שנהג" (פסחים דף נ"ב, ושם) בעי למימר דהא דיהי"כ ספקא אסור – בבין השמשות שלו איירי. ואמאי? הא אפילו דאי יום סמוך לחשיכה אסור בכניסתו, או דאי לילה סמוך ליום ביציאתו, משום תוספת, וכמו כן קשיא בפרק "כמה מדליקין" (שבת דף ל"א), דתנן: ספק חשבה – אין מדליקין? ושמו משום דסגי בתוספת משוה נקט הכי. ועוד: דרבן גמליאל דפרק קמא דמריק (דף ג"ב) לית ליה תוספת כלל, דקאמר חתם: נגמו על שני פרקים הללו והחזירום, כלומר: פסח ועצרת. ומפרש בירושלמי בריש מסכת שביעית: בשעה שהתירו – למקרא סמכו "שש ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", מה ערב שבת בראשית – אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה, אף כל ערב (שבת) אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה. וטעם זה נמי איתא בריש מו"ק (דף ד"א), יליף שבת שבתון משבת בראשית, מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר כו'. אלא דלא קאי במסקנא הכי, אלא דגמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים, דומיא דניטון גמים. ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע, וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים, ומיהו, לרבי דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן – לא אפשר.

ראש השנה. ארבעה - פרק ראשון דף ט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות רש"י

באילו התעצבה תשיעי וְעַתָּה
אָף עַל פִּי שְׁמָמוֹ, אָף עַל פִּי שְׁמָמוֹ,
אָף עַל פִּי שְׁמָמוֹ, אָף עַל פִּי שְׁמָמוֹ,
רַבִּי יְהוֹדָה, רַבִּי יוֹסִי אוֹסִי

מַרְכִּיבִי הוא המרכיב אילן בחבירו, ומשמע
דמברך ומרכיב חייב בערלה. וקשיא.
דכפ"ק דערלה (משנה ה') משמע דהרכבה פטור
מן הערלה, וחגיגי נמי בתורת כהנים: "ונטעמעם" –
פרט למברך ומרכיב. מכאן אתה אומר: ספוק
נגנים, וספוק, וספוק ספוק, א"ע שדברין
באריץ – מותר. ולשון ספוק בנפגים כלשון
דהרכבה באילן, ומה שדברין בשנה זו ומצויה
וממורת, וחזר והכריז לשנה אחרת – וזה ספוק
ספוקן וי"ל: דהתם כשלא נפסקה מאביה, ובאילן

וְהָכֵתִיב בַּאֲרָץ! - הָחֹזֶק
- נוֹהַג כְּחֻמְצָה לֶאֱרָץ, מְדַבֵּר
דְּבָרֵיכִי "שֶׁלֶשׁ שָׂנִים... יָמֵינוּ"
דְּבָרֵיכִי "מְרַאשֵׁית הַשָּׁנָה"
עַל־פִּי הַמֶּלֶךְ אֲבוֹנֵנוּ עֲלֵינוּ

29 **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**!
30 **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**!
31 **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**!
32 **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**! **וְהָיָה**!

דאמרג' בנטשע בשביעיות, בין שווג ובין במיד – יעקרי. והיינו טעמא ומפרש ה'הם נדחשו ע' היה מותיר לקיים. ולקמן נמי כתני: אין נטועין פרות משלשים יום, והא שלשים יום – נטועין ולא לענין שביעיות, במז שאפרש, ומדאקאמ' מותר לקיימו – הוה משמע דלכתחלה אסור ליל' – גנא רישא מותר לקיימו. ותימא: דרפ"ב דשביעית (משנה א), תני, ומיית' לה פ"ק דמ"ק שרי – שלשים יום לפני ר"ה אמאי אסור' לחרוש? לשתר' נמי לחרוש עד לפני ר"ה שלשים יום אלא בחרישה, דכתיב ביה קרא, כדרשינן לעיל (ע"א) מ"בחרש ובקציר תשבות". ועוד יש ליתע' מחמת שהאילן גדל בשביעית – דכל האילנות נמי מיגדל גדלי בשביעית, וא"כ לא יטע' עד כאן הוא יפה לפני, מכאן ואילך נמכא פירותיו. והא תניא: אחד אילן סרק ואחד אילן מחזיר לאלו מכלל פירותיו. והא תניא: אחד אילן סרק ואחד אילן מחזיר

ב. תגו רבנו: "יובל היא"
על פי שלא תקעו. יובל
למזרח למזר "היא", דברי
אברהם אבינו על עול

10 - אינו יוכל. ולקמח מפרש ויובל מאי חזי דחלי
11 בקריאת דרור? **שפאשר** לעולם בלא שילוח
12 עבדים - עמיטן שאן עבד עברי ישראל
13 שטענען שילוח. **ואפשר** - שלא ידא שופר
14 מצוי בעולם. לפיכך שר לנו לומר כשתלה
15 הכתוב - לא תלה אלא בדבר המצוי לעולם.
16 ד"א תקיעת שופר מסורה לב"ד - לזכות
17 לשלוחם לתקוע. ושילוח עבדים מסורה
18 ליחידים, ואם ימאן - בטל היובל. אלכך לא
19 תלאו הכתוב בו. אמר **קרא וקראתם** דרור -
20 וסמך ליה "ויכל היא" מקרא נדרש לפניו -
21 מעטא דהיא אקריאת דרור אפי' וסליק מניה,
22 עלא דהיא עזיבה בהרבה לאי קמי' בהדיה

23 וְאֵל אֲדֹנָיִם שָׁמַיְם הַזֹּהֶנָה לִפְנֵי מִלְחָמָה
24 שִׁירָצָה - מִי שְׂהוּא בִּרְשׁוֹתָיו לִקְרוֹת בְּכָל מִלְחָמָה
25 שִׁירָצָה, וְלֹא חֲרָיו - שְׂמִינִית לְקִדּוּם דְּכֹתִיב
26 בְּתֵרִיָּה "וְשִׁבְתִּים אִישׁ אֶל אַחֲוֹתָיו", וְהִכְתִּיב יוֹבֵל
27 - לְרִבּוֹת בְּמִשְׁמַע יוֹבֵל מִיָּמָה, וְלִנְשִׁיעָה מִנָּחֶץ -
28 דְּרָה שְׁלֵה תִּשְׂרִי. מִכְּרִיךְ - כּוּפָה אֶת הַזְּמוּרֹת
29 בְּאַרְץ, שְׁקוּרִין פְּרוּפִינְאִי, מִרְכִּיב - אִילֵן בְּחִבְיָעָה
30 שְׁקוּרִין אֲנִישְׁטִיר. עֲלֵתָה לֹא שֹׁנֵה - שְׁחִיעָה
31 יוֹם אַחֵד בְּחֵשֶׁר - עֲלֵתָה לֹא שֹׁנֵה לִמְנִין שְׁנֵי
32 עֵרָלָה, פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא עֲלֵתָה לוֹ שֹׁנֵה -
33 עַד תִּשְׂרִי הִבָּא אִם אִינֵה עֵרֵב שְׁבִיעִית, וְאִם עֵרֵב
34 שְׁבִיעִית הִיא - אֲסוּר לְקִיּוּמָה מִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת
שְׁבִיעִית, שְׂמוּסִיפִין מִחוּל עַל קוֹדֶשׁ.
וּבִירְוֹת

בְּמִן שְׂנוֹהֶג דְּרוֹר בְּאַרְץ
שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּאַרְץ אֵינוּ נוֹהֵג בְּחֻצָּה לְאַרְץ. "וְלִשְׁמִיעָה". מִנִּלְ?

ים" וכתוב "ובשנה הרביעית" וילוף "שנה" "שנה" מותר, - ולומר שנה שנה מניסן, דכתיב "ראשון הוא לכם לחדשי החדשים בשנה שאין עמה חדשים, ואין דיני שנה שאין עמה חדשים. תנו רבנן: אחד הנומץ, אחד המכריד, ואחד המורביב, לפני ראש השנה - עלתה לו שנה, ומותר לקיימן בשביעית. ראש השנה - לא עלתה לו שנה, ואסור לקיימן בשביעית ופירות

שביעית. אבל אי לאו הכי – מותר לקיים, כדאמור התם. א"כ, אם היה כאן שום איסור – לא תתחלה והדיא דלדריה האומר שלשים צריך שלשים ושלשים – מוקי לה ר"ה לענין ערלה, ואי לבתחלה שיר – מה שיק מותר לקיימו ושנאו. איידי דבעי למיזני סיפא אסור לקיימו (ג.כ.ג.) שחורשין בשדה הלבן עד פסח, ובשדה האילן עד עצרת. ובין דאפילו לטע בתחלה ואורית: דלא דחמיזו בנטיעה כמו בחרישה, משום דאין תוספת שביעית דאורייתא בנטיעה טעם: משום דכל חורש ערב שביעית הוא להועיל בשביעית. אבל אין לאסור ערב שביעית ללם. ובידושמי מפרש טעמא אחרינא בריש מסכת שביעית, דגרסינן התם: ולמה עד עצרת? גלו עד כאן מעבה הקדוה, מכאן ואילך מתיש כחן. ולפי טעם זה ניתא, דבין דאין מועיל עד שדרה לערר שביעית.

ופירות

ראש השנה דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצט

כאילו התענה בתשיעי וגם בעשירי, והיינו שהשכר על האכילה ושתיה בתשיעי הוא כעל עיניו, הקשה יותר.

נאמר בפסוקים לגבי שנת היובל (ויקרא כה ט"א) וְהֶעֱבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרוֹ לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם, וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שָׁנַת הַתְּמָשִׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ, יוֹבֵל הוּא שָׁנַת הַתְּמָשִׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִּרְעוּ וְלֹא תִּקְצְרוּ אֶת סִפְתֵּיהֶּי וְלֹא תִּקְצְרוּ אֶת נֹרֵיהֶּי. ומבואר בפסוקים שיש שלש מצוות עשה ומצוה אחת של לא תעשה בשנת היובל: א. לתקוע בשופר ביום הכפורים של יובל. ב. לשלח לחופשי את העבדים העבריים. ג. להחזיר את השדות לבעליהם הראשונים. ד. איסור זריעה קצירה וביצירה בקרקע. ונחלקו התנאים איוז מבין שלשת מצוות העשה שיש ביובל מעכבת את מצות הלא תעשה, כלומר, שאם לא נעשתה אותה מצוה אין היובל חל לגבי איסור לא תעשה של עבודות הקרקע. הגו רבנן, נאמר בפסוק (שם כה ט) 'יוֹבֵל הִיא תִּהְיֶה לָכֶם' ולבארהוּ הוא מיותר, שהרי כבר נאמר שיש לקדש את שנת החמשים, אלא בא הפסוק לרבות ששנה זו היא 'יובל' לענין איסור עבודות הקרקע המוכר בפסוק לאחר מכן, אף על פי שלא שָׁמְנוּ – אף שלא קיימו את הציווי האמור בפסוק להחזיר את הקרקעות, ואף על פי שלא תִּקְעוּ בשופר ביום הכיפורים, שהוא הציווי המוכר בפסוק הראשון. יבול היית לומר שאף על פי שלא שָׁלַחוּ את העבדים לחפשי, גם כן יחול היובל, תלמוד לומר 'היא', שזו לשון מיעוט, כלומר, דווקא אם התקיימה מצות שילוח עבדים 'יובל היא', דברי רבי יהודה.

רבי יוסי חולק ואומר שיש לדרוש את הפסוקים באופן אחר. 'יובל היא' לרבות שהיובל חל אף על פי שלא שָׁמְנוּ – שלא החזירו את הקרקעות, ואף על פי שלא שָׁלַחוּ את העבדים, יבול שנאמר שיחול היובל אף על פי שלא תִּקְעוּ בשופר ביום הכפורים, תלמוד לומר 'היא', ללמד שרק על ידי תקיעת השופר חל היובל. ומבאר רבי יוסי את סברתו: וְכִי מֵאַחֵר שֶׁמִּקְרָא אַחֵר מְרַבֵּה – שלשון 'יובל' בא לרבות שהוא חל אף אם לא התקיימו כל המצוות התלויות בו, ומקרא אַחֵר מְמַעֵט – שלשון 'היא' בא למעט ולומר שיש מצוות המעכבות את היובל מלחול, אם כן מִפְּנֵי מָה אֵינִי אוֹמֵר שֶׁ'יּוֹבֵל הִיא' מרבה שהוא חל אף על פי שלא שָׁלַחוּ את העבדים, ומלשון 'היא' אני ממעט שאין היובל חל אלא אם כן תִּקְעוּ בשופר, הטעם הוא לִפִּי שֶׁאִפְשָׁר לַעְוֹלָם בְּלֹא שִׁילּוּחַ עֲבָדִים – שיתכן שיארע יובל ללא קיום מצות שילוח עבדים, והיינו באופן שאין כלל עבדים עבריים בישראל, וְאִי אִפְשָׁר לַעְוֹלָם בְּלֹא תִּקְיעַת שׁוֹפָר – שלא יתכן שלא ימצא בכל העולם שופר אחד לקיים בו את המצוה, ומסתבר שתלה הכתוב את היובל במצוה שאפשר תמיד לקיימה, ולא במצוה שלפעמים לא ניתן לקיימה.

אומר רבי יוסי טעם נוסף: דבר אחר, זו – מצות תקיעת שופר, מְסוּרָה לְבִית דִּין, שהם מחויבים לצוות לשלוחם לתקוע בשופר, וְזו – שילוח עבדים, אֵינָה מְסוּרָה לְבִית דִּין, אלא דין הוא על היחידים שיש להם עבדים שהם צריכים לשלחם, ומסתבר שלא תלה הכתוב את היובל בדבר התלוי ברצון היחיד, שאם ימאן לשלח את עבדו יתבטל היובל.

שואלת הגמרא: מאי דבר אחר – מדוע הוצרך רבי יוסי לטעם נוסף. משיבה הגמרא: כך אמר רבי יוסי, וְכִי תִּמָּא שֶׁהִטַּעַם הִרְאִינוּ אִינוּ נִכּוֹן, כִּיּוֹן שֶׁאֵף לִגְבִי עֲבָדִים אִי אִפְשָׁר לְדִבֶּק אֶחָד בְּמִסָּה הָעוֹלָם דְּלֹא מִשְׁלָח – לא יתכן שלא יהיה אפילו אדם אחד שיש לו עבד עברי וישלחנו ביובל, וכמו שלגבי שופר לא יתכן שלא יהיה שופר אחד בכל העולם, ואם כן אין טעם להעדיף את תקיעת שופר על שילוח עבדים, לכן אמר רבי יוסי טעם נוסף, וְזו מְסוּרָה לְבִית דִּין, וְזו אֵינָה מְסוּרָה לְבִית דִּין.

הגמרא מבררת את סברתו של רבי יהודה. שואלת הגמרא: מִשְׁלָמָא לְרַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שֶׁתִּקְיעַת שׁוֹפָר מַעֲכַבֶּת אֶת הַיּוֹבֵל וְלֹא שִׁילּוּחַ עֲבָדִים וְהַחֲזֹרָת קִרְקָעוֹת, הִיינו בְּדִקְאָמַר מְעַטִּיה – כפי

שמפרש את דעתו, בשני טעמים. אלא לרבי יהודה הסובר ששילוח עבדים מעכב את היובל, ותקיעת השופר אינה מעכבת, מאי מְעַטִּיה. מבארת הגמרא: אָמַר קְרָא (ויקרא כה ט) 'וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל' ואחר כך נאמר 'יובל הוא' וְקָסַר רַבִּי יְהוּדָה, מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו וְלֹא לְפָנֵי פָנָיו – שיש לדרוש את הפסוקים רק על מה שנכתב לפנייהם ממש, ולא על מה שכתוב לפני מה שנכתב לפנייהם, ולכן יש לדרוש את המיעוט 'יובל היא' רק על האמור בתחילת הפסוק 'וקראתם דרוור', שזהו שילוח עבדים, ולא לגבי תקיעת שופר שאינה סמוכה ל'יובל היא', אלא נאמרה בפסוק שלפניו.

* הגמרא מבארת מנין שלשון 'דרור' האמור בפסוק נאמר לגבי שילוח עבדים. מקדימה הגמרא: דְּכּוּלִּי עֲלָמָא – בין לרבי יהודה ובין לרבי יוסי, הפסוק 'וקראתם דרוור' הוא לשון חירות – שחרור עבדים. מבררת הגמרא: מאי מְשַׁמַּע – כיצד משמע כן מלשון 'דרור', דְּתִנָּא, אֵין 'דרור' אלא לשון חירות, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה הוּא לְשׁוֹן 'דרור', בְּמִדְרֵי בִי דְּיִוָּרָא – כאדם שהוא ברשות עצמו לדרור בכל מקום שירצה, ומוכיל סְחוּרָה בְּכָל מְדִינָה שִׁיחְפוּץ, כלומר, אינו משועבד לאחרים אלא הוא בן חורין.

* הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי בענין היובל, ומביאה דעה שלישית: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֶה דְּבִרַּי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי, שֶׁרַק חֶלֶק מִמִּצְוֹת הַיּוֹבֵל מַעֲכָבֹת אֶת הַיּוֹבֵל מִלְּחוֹל לִגְבִי אִיסוּר עֲבוּדַת קִרְקָע, וְנִחְלָקוּ מִה דִּן הַמִּצְוֹת הַמַּעֲכָבֹת, אֲבָל הַכְּמִים אוֹמְרִים, שֶׁלִּשְׁתֵּן – שלשת המצוות הנוהגות ביובל, תקיעת שופר, שילוח עבדים, והחזרת קרקעות, מְעַכָּבֹת בּוּ, שאם לא התקיימה אחת מהמצוות לא חלה קדושת היובל להאסר בעבודת הקרקע. והטעם לכך, משום דְּקָסַרְבִּי, מִקְרָא נִדְרָשׁ גַּם לְפָנָיו וְגַם לְפָנֵי פָנָיו וְגַם לְאַחֲרָיו, וממילא המיעוט 'יובל היא' נדרש גם על מה שנכתב בסמוך אליו שהוא שילוח עבדים, וגם על האמור קודם לכן, לפני פניו, שזו תקיעת השופר, וגם על מה שנכתב לאחריו, והיינו החזרת קרקעות, שאם לא התקיימה אחת מהמצוות אין היובל חל לגבי איסור עבודת קרקע. מקשה הגמרא על דעת הכמנים: וְהִתְקַבִּיל 'יובל' – והרי לעיל אמרה הגמרא שיש לדרוש מיתור המילה 'יובל' גם משמעות ריבוי, שהיובל חל אף ללא קיום חלק מהמצוות. מתרצת הגמרא: הָהוּא – תיבת יובל באה לרבות ולומר דְּאִפְּסִילוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ נוֹהֶגַת מִצְוֹת שִׁילּוּחַ עֲבָדִים, ולא לרבות שיחול היובל גם ללא קיום אחת מהמצוות שנצטוו בו. מקשה הגמרא על דרשה זו: וְהִתְקַבִּיל 'וקראתם דרוור בְּאֶרֶץ', שמשמע שדווקא בארץ ישראל חל היובל אבל לא בחוץ לארץ. מתרצת הגמרא: הָהוּא – לשון 'בארץ' בא ללמד שפְּנִינֵי שְׁנוֹהֵי דְּרוֹר בְּאֶרֶץ, נוֹהֵג דְּרוֹר גַּם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אֶךְ בְּזִמְנֵי שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּאֶרֶץ – שלא תקע בשופר ולא שילחו את העבדים בארץ ישראל, אִינוּ נוֹהֵג הַיּוֹבֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ לְבַד.

* שנינו במשנה: 'באחד בתשרי ראש השנה לשנים וכו' וְלְמִיטָעָה, והיינו לענין נטיעת ערלה, שאם נטע קודם ראש השנה, כשהגיע ראש השנה נחשב שהסתיימה שנה ראשונה, ומתחילה שנה שנייה. שואלת הגמרא: מִנָּה שֶׁנֶּחֱזַק בְּתַשְׁרֵי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַעֲנִין עֶרְלָה. משיבה הגמרא: דְּתַתִּיב (ויקרא יט כ"ב) וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מִאֲבָל וְעֶרְלָתָם עֶרְלָתוֹ אֶת פְּרִי שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֹלִים לֹא יֵאָכֵל, וְכֵתִיב בַּפֶּסֶק שֶׁאֲחֲרָיו 'וְשָׁנָה רְבִיעִית יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֵדֵשׁ הַלּוּלִים לָהּ', וְיֵלֵף – ויש ללמוד מה היא 'שנה' האמורה בערלה וברבעי, בגזירה שוה 'שנה' 'שנה' מִתְשַׁרְי, שאף על חדש תשרי נאמר לשון 'שנה', דְּתַתִּיב (דברים יא ט) 'מִרְאשֵׁית הַשָּׁנָה', ופסוק זה נדרש (לעיל ה.) לגבי חדש תשרי, ואף לענין ערלה כל 'שנה' מתחילה בחדש תשרי. שואלת הגמרא: לִיָּוִמֵר – ונלמד גזירה שוה 'שנה' 'שנה' מִיָּוִמֵר, שנאמר בו לשון 'שנה', דְּתַתִּיב (שמות יב ב) 'רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחִדְשֵׁי הַשָּׁנָה', וימנו את שנות הערלה מניסן. מתרצת הגמרא: דִּנְיָן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה הפל עולים להצטרף למנין ו' קרואים בשבת^[א] אפלו אשה וקטן היודע למי מברכין¹⁹ אף על פי שאין
- 2 מחיבים בדבר²⁰ אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור^[ב] ואפלו קטן אינו עולה
- 3 אלא להצטרף לגדולים אבל לא שיהיו בלם קטנים או נשים בין שאין מחיבים בדבר^[ג].
- 4 וכן אין הקטן יכול להיות מקרא את העולים דהינו שהוא יקרא בקול רם בספר תורה והעולים אומרים
- 5 אחריו בלחש וכל הצבור יוצאים ידי חובתן בשמיעה ממנו הואיל והוא אינו מחיב בדבר אינו יכול להוציאם
- 6 ידי חובתן עד שיתחייב פחותם דהינו משיביא שתי שערות^[ד]:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף ה

הלכתא רבנא

- יא] בשבת - אבל לא למנין עשרה שצריך בקריאת התורה¹⁸.
- יב] כבוד הצבור - משמע לא תקרא אפילו ישנם ז' קרואים בלעדיה²¹.
- יג] מחיבים בדבר - הציבור מחייב בשמיעת ג' פסוקים וברכותיהם לפחות²² - ולכן אין הקטן או אשה יכולים להוציאו ידי חובה זו, אבל די שאחד

ציונים והוספות

- 18) טור ושו"ע רס"י קמג. שאין הקטנים מצטרפים לעשרה בכל דבר שבקדושה (סימן נה ס"ב).
- 19) עד"ז לעיל סימן נג ס"ג: אין ברכו של תפלת שחרית וערבית דומה לברכו של קריאת התורה שקטן יכול לאמרה לפי שאינה חובה כל כך אלא על העולה לקרות בתורה אבל אלו הן חובה על כל צבור לשמעון שחרית וערבית, וקטן שאינו חייב אינו מוציאם ידי חובתן.
- 20) שהקטן פטור מכל המצות, והאשה פטורה ממצות תלמוד תורה (למעט לימוד מצות שחיבת בהן).
- אמנם בסה"ש תשמ"ט: כל ענייני שבת שובה שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים הנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כוללם לבית הכנסת ושומעים קריאת התורה וכו' (ס' השיחות תשמ"ט א, עמ' 5) ומשמע שהנשים שבאות לבית הכנסת יקשיבו עכ"פ לקריאת התורה (או חלקה). ובקונטרס דברי ימי הרבנית רבקה עמ' קח מביא מרשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ שהרבנית רבקה נהגה לומר: קריאת ה"צאנה וראינה" הוא "קריאת התורה" שלנו.
- 21) וראה סימן נג ס"ט, שמה שאסרו מפני כבוד הצבור, אפילו הצבור מוחלין על כבודם אסור.
- 22) אף שמעיקר הדין אין חייבים לשמוע כל מילה בקריאת התורה, במכתב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (אג"ק מוהרש"ב ח"א עמ' קעט) מביא דברי השל"ה דקל"ב ע"א: כשהחזן מתחיל לקרות בתורה יהיו אזני כל העם אל ס"ת והמצוה מן המוכרח שיהי' ביד כל אחד חומש ויבינו בו מלה במלה לכל דבר שהחזן קורא ובוזה לא יפנה מחשבתו
- לשום דבר אחר בעולם...
- 23) בשו"ת צ"צ חאו"ח סוס"י לה ביאר שאין חיוב על הציבור ממש לשמוע קריאת ז', רק שזיין יהיו קורין, וא"כ ברכת הקטן היא להוציא עצמו י"ח ולא להוציא הציבור. ובחידושי צ"צ על מסכת מגילה ספ"ג תלה קריאת הקטן במחלוקת הפוסקים אי סומא יכול לעלות לתורה, ומצדד שעכ"פ בשני וחמישי יכול לקרות (כשהציבור מוחלין לו), וכן כדי שילמדו קריאת התורה (דגירסא דינקותא עדיף טפי).
- 24) ראה להלן סט"ז.
- 25) עד"ז בסימן רעא ס"ז (לענין קידוש): קטן אפילו הוא בן י"ג שנה אם אינו ידוע שהביא ב' שערות אינו מוציא את האשה כיון שהיא מחוייבת מן התורה בודאי והוא אינו מחוייב אלא מספק כי שמא לא הביא ב' שערות עדיין והוא פטור מכל המצות מן התורה.
- ובסימן נה ס"ו: אם לא הביא ב' שערות אפילו הוא גדול בשנים דינו כקטן... ומכל מקום א"צ לבדוק בשערות בכל שהגיע לכלל שנותיו דהיינו בן י"ג שנה ויום א' שכיון שתפלה מדברי סופרים סומכין על החזקה שמן הסתם הביא ב' שערות כיון שהגיע לכלל שנותיו שראוי להביא בהן ב' שערות (ועפ"י קריאת פרשת זכור לא יקרא כשיש ספק).
- ובחידושי צ"צ מגילה לעיל מצדד שלענין קריאת התורה במנחה של שבת שהיא מתקנת עזרא יש להקל אם מלאו לקטן יב שנים ויום אחד - אפילו כשהוא מקריא ומוציא העולים י"ח.

הלכתא רבנא

המקרא במקום שאין בעל-קורא²⁶, או במקום צער גדול לו ולמשפחתו²⁷.

ציונים והוספות

והביא בסופו: ולכן אף שנראה להחמיר בדבר הנ"ל, וכן ראיתי העלה לדינא בשו"ת עשה לך רב ח"ג סי' כ' ובח"ה סי' מ"ג, או עכ"פ שיעלה לאחר הג' העולים הראשונים ויקרא כדרך העולין לתורה, מ"מ היכא שיש צער גדול לו ולמשפחתו, כגון בנדו"ד שלמד זאת כערך חצי שנה לפני מועד הבר מצוה בודאי שאפשר להקל כדלעיל, ובפרט שעתה לאחר הכתיבה שמעתי אשר מו"ר הגר"פ הירשפרונג שליט"א אב"ד דפה התיר בנדו"ד שיהי' מקרא בציבור.

(26 ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' סג, וצ"ע אם היתר זה (וכן להלן כשנגרם צער וכו') הוא אף לשיטת שו"ע" שאסר בהדיא ולא הזכיר היתר שעת הדחק שהוזכר בכמה פוסקים (כפמ"ג שהתיר עליית קטן, או המג"א סק"ו ועוד שהתירו עליית קטן כהן במקום שאין כהן, משא"כ בשו"ע" ס"ז), ועכ"פ אם אפשר שהקטן יסייע לקריאת הגדול מוטב לעשות כן.

(27 בשו"ת נחלת פנחס (מייערס) סי' כה דן בזה (כשנער בר מצוה טעה והכין את הקריאה שקודם ברהמצוה),

שולחן ערוך – הלכות שבת

אינו חייב עד שיצא מהן דם אבל אם נצרר הדם ולא יצא הרי זה חבורה החוזרת שאלמלא נעקר הדם ממקומו היה יוצא לחוץ כיון שאין לו עור המעכבו:

טז כבר נתבאר בס"י רע"ח שיש אומרים שאין איסור מן התורה אלא במלאכה הצריכה לגופה דהיינו שצריך לגוף הדבר שהמלאכה נעשית בו לפיכך הנוטל נשמה אינו חייב אלא אם כן צריך לגוף החי שהנשמה ניטלה ממנו או לעורו או שצריך להנשמה שניטלה ממנו דהיינו לדם היוצא ממנו ליתנו לפני כלבו או שחובל בדם שהוא אויבו וחפץ הוא בדם היוצא ממנו שיראה נקמה באויביו (עיין חושן משפט סי' תכ"ד) אבל ההורג נחש בשביל שלא יזיקנו הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון שאינו צריך לא לגוף הנחש ולא לרמו ואינו הורגו אלא כדי להנצל מהזיקו.

וכן הצד אינו חייב אלא אם כן יש לו צורך בגוף דבר הניצוד עצמו ומכל מקום הצד מיני חיה עופות ודגים בסתם חייב שסתם צידתן היא לצורך גופן או עורן וכן שמנה שרצים האמורים בתורה הצד אחד מהן בסתם חייב שסתם צידתן הוא לצורך עורן ולא בשביל להנצל מהזיקן שהרי אין דרכן להזיק אבל הצד אחד משאר שקצים ורמשים אינו חייב אלא אם כן צדן לצורך כגון לרפואה וכיוצא בה אבל אם צדן בסתם פטור שסתם צידתן אינה אלא בשביל להנצל מהזיקן שדרכן להזיק ולא בשביל צורך עורן שהרי אין להם עור ולא בשביל צורך גופן שהרי אינו ראוי לאכילה וסתמו אינו עומד לרפואה אלא אם כן מתכוין לכך בפירוש וא"כ הרי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון שאין לו צורך בדבר הניצוד עצמו שגוף המלאכה נעשית בו:

יז ואפילו לכתחלה מותר לצוד כל מיני רמשים שדרכן להזיק כגון נחשים ועקרבנים וכיוצא בהם אפילו במקומות שאינן ממתין בנשיכתן ואפילו אין רצין עתה אחריו כלל אלא שחושש על העתיד שמא ירוצו אחריו או אחר אדם אחר וינשכוהו או שמא לא ישמור עצמו מהם וינשכוהו או שמא יזיקו לאחרים שלא ידעו להשמר מהם שכיון שאינו צדן אלא בשביל להנצל מהזיקן הרי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף שכל מלאכה שאינה

יג שחיטה היא מאבות מלאכות שהיתה במשכן באילים ותחשים ולא שחיטה בלבד אלא כל הנוטל נשמה לאחד מכל מיני חיה בהמה ועוף ודג ושרץ בין בשחיטה בין בנחירה בין בהכאה חייב.

החונק את החי עד שימות הרי זה תולדת שוחט לפיכך אם נטל דג מן ספל של מים והניחו עד שמת חייב משום חונק ולא עד שימות ממש אלא כיון שיש בו כסלע בין סנפיריו חייב אע"פ שהחזירו למים אח"כ מפני ששוב אינו יכול לחיות ולא עד שיבש ממש אלא אפילו כשנוגעין שם באצבע זב ריר משם ונמשך מן האצבע ולכן צריך ליהרר שלא לומר לנכרי להוציא דג מן החבית של מים אע"פ שירא שימות שם.

וכל זה בנוטל הדג ממקום שהיה ניצוד ועומד שם ואינו מחוסר צידה כלל כגון ספל וחבית (עיין סי' תצ"ז) אבל אם נטלו ממקום שהיה מחוסר צידה שם כגון נהר או בריכה אפילו החזירו מיד למים שבכלי חייב משום צידה ואפילו לא תפסו בידו כלל אלא ששלה אותו מהנהר בתוך ספל של מים חייב משום צידה שהרי כשהוא בתוך הספל אינו מחוסר צידה כלל:

יד נטילת נשמה שחייבין עליה לא עד שיטול כל נשמת החי אלא אפילו נטל מקצת נשמה חייב כגון המוציא דם מאחד מאברי החי חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש:

טו ולא עד שיצא דם ממש אלא אפילו החובל באחד מאברי החי עד שנצור הדם תחת העור אע"פ שלא יצא לחוץ חייב לפי שהיא חבורה שאינה חוזרת שכיון שנצור הדם תחת העור שוב לא יוכל לחזור למקומו אלא שהעור מעכבו עתה מלצאת לחוץ וחייב משום נטילת הדם שבאותו מקום.

במה דברים אמורים בחובל באדם או בבהמה וחיה או בעופות או בשמנה שרצים האמורים בתורה (בפרשת שמini) שהם החולד והעכבר וגו' שכל אחד מאלו יש לו עור המעכב על הדם מלצאת אבל החובל בשאר שקצים ורמשים

23 אי אפשר להפריחה.
24 ויש מתירין לצוד הפרעוש אפילו מעל בגדיו מבפנים כיון
25 שיוכל לצערו שם ואפילו מעל חלוקו מבחוץ מותר לצודו
26 כיון שהחלוק הוא סמוך לבשר ואפשר שיבא הפרעוש משם
27 לבשר ויעקצנו אבל אם הפרעוש הוא על האדם באותו ענין
28 שאין לחוש שיעקצנו שהוא על בגד העליון מבחוץ אסור
29 לתפסו שם אבל מותר להפילו מעליו ע"י ניצור.
30 ולענין הלכה אם אפשר לו בקלות להפילו מעליו בלי נטילה
31 ביד יש לעשות כן אפילו אם הוא על חלוקו מבפנים אבל
32 אם הוא לבוש בבתי שוקים וקשה לו להפיל הפרעוש אם
33 לא יטלנו ביד תחלה הסומך על המקילין בדברי סופרים לא
34 הפסיד:
35 יט וכל זה לענין צידת הפרעוש אבל להרגו אסור לדברי
36 הכל אפילו הוא על בשרו ועוקצו שמשום צער בעלמא
37 לא התירו אלא צידתו לפי שאין במינו ניצור ולכן אין צידה
38 זו חשובה מלאכה כלל אבל הריגתו היא מלאכה גמורה
39 אלא שאינו צריך לגופו ויש אומרים שפטור עליה מכל
40 מקום אסורה מדברי סופרים ולא התירוה משום צער בעלמא
41 הואיל ועיקרה מן התורה דהיינו אם צריך לגופו ואפילו
42 למוללו באצבעותיו להתיש כחו שלא יחזור אליו אסור גזרה
43 שמה יהרגנו אלא יטלנו בידו ויזרקנו:

חלק ב סימן שסז צידה האסורה והמותרת בשבת סעיפים יג"ט

1 צריכה לגופה פטור אבל אסור מדברי סופרים כאן התירו
2 חכמים לגמרי מפני חשש היזק הגוף.
3 ואף להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה
4 ואין מחללין שבת במלאכה גמורה של תורה בשביל היזק
5 הגוף אלא בשביל סכנת נפשות מכל מקום כאן כיון שאינו
6 צדן כדרכו אלא מתעסק בהם שלא יוכלו להזיק שכופה
7 עליהן כלי או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו לפיכך
8 התירו לעשות כן אפילו ברמשים שאינם ממיתין כלל אלא
9 שמזיקין בלבד:
10 יח וכל זה ברמשים שדרכן להזיק ממש כגון נחשים
11 ועקרבים אף במקומות שאינם ממיתין בנשיכתן על כל
12 פנים הן מזיקין הגוף בנשיכתן וכן כל כיוצא בהן אבל כל
13 שאינו מזיק הגוף אלא שמצער בלבד כגון צרעה וזבוב
14 ויתושין ופרעושין וכיוצא בהן אסור לצודן ולכן אסור
15 לתפוש פרעוש שעל בגדיו אפילו הוא מבפנים סמוך לבשר
16 ואפילו הוא על בשרו ואינו עוקצו עדיין אסור לתופסו אבל
17 אם הוא עוקצו כבר מותר ליטלו בשעת עקיצתו ולהשליכו
18 שכשנוטלו בשעת עקיצתו אינו כמתכוין לצידה אלא
19 כמתעסק בו שלא יעקצנו ולא גזרו בזה אפילו במקום צער
20 בלבד כיון שהוא דבר שאין במינו ניצור וגם לא גזרו במקום
21 צער על איסור טלטול הפרעוש אע"פ שהוא מוקצה וכן אם
22 עוקצתו צרעה וכיוצא בה מותר ליטלה בידו ולהשליכה אם

לקוטי תורה

20 רק כאן מדגיש "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת",
21 דשמים שהם כדוריים מורה על אור הסובב כל
22 עלמין (שנמשל לעיגול), וכוונת הכתוב היא, דכמו
23 שהארץ מתחת מוקפת משמים ממעל, כך בחינת
24 ממלא כל עלמין (הנקראת "ארץ") מוקפת באור
25 הסובב כל עלמין.

פירוש:

26 מצד הקב"ה בכבודו ובעצמו אין שום דבר
27 חוץ ממנו ח"ו, וא"כ גם הכח של אור הממלא כל
28 עלמין (הזיו וההארה ממנו יתברך המתפשט תוך
29 העולמות) אינו חוץ ממנו ח"ו.
30

31 וכמשל הדבור בעודו בכח הנפש שעדיין לא
32 יצא ונפרד בו'.

33 משל למה הדבר דומה - לדבור האדם בעודו
34 בכח, בטרם שאדם מתחיל לדבר בפועל אל הזולת.
35 דלאחרי הדיבור הרי הדיבור נבדל ונפרד מן האדם
36 עד שנשמע להזולת, משא"כ קודם שמדבר בפועל,
37 הרי הדיבור עדיין חלק ממצאיות "המדבר" בלי

1 וזהו וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'. כי
2 להיות הידיעה והרגשה בבחינת ממלא כל
3 עלמין כבר נאמר אתה הראת לדעת וגו', כבר
4 הראת בו'.

5 ע"פ כל הנ"ל יתורץ גם החידוש בכתוב וידעת
6 היום גו' לגבי הנאמר לפנ"ז "אתה הראת לדעת
7 גו'" (וכמו שהקשה בריש המאמר) - דאתה הראת
8 לדעת גו' היא הידיעה שהקב"ה הוא בורא העולם
9 ומנהיגו (מה שהוא יתברך "ממלא כל עלמין"),
10 שדבר זה ניתן לדעת כאילו רואה ממש, ועל זה
11 נאמר "הראת לדעת".

12 אבל להיות וידעת בבחינת סובב כל עלמין,
13 דהיינו בשמים ממעל שמים בחינת סובב, כמו
14 השמים שהם כדורים, וכמו הארץ שהיא בתוך
15 השמים והשמים מקיפין לה, כך הנה דבר ה'
16 הוא בחינת ממלא כל עלמין היא מוקפת
17 בבחינת סובב כל עלמין, שאין דבר חוץ ממנו.
18 משא"כ בכתוב וידעת גו' בא לצוות על ענין
19 הדעת וההתבוננות באור הסובב כל עלמין. ולכן

ולפיכך אותם המחשבות דיבורים ומעשים
בלתי טובים בעוה"ז שנעשו "לבושים צואים"
לנפש האדם, אי אפשר לאדם להפטר מהם
ו"לפשוט" את עצמו מהם בכח עצמו בעולם הבא,
רק ע"י עונש כף הקלע נטהר מהם.

משא"כ היום, והשבות אל לבבך בשני יצריך,
בבחינת אתכפיא ואתהפכא בו', שהיום יכול
לברר ולהפריד הרע על ידי המשכה מבחינת
סובב כל עלמין, על ידי והיו הדברים האלה
אשר אנכי מי שאנכי מצוך היום דוקא,
שהתורה והמצוות הם מבחינת סובב כל עלמין.
משא"כ בעולם הזה, עולם המעשה, שבו ניתנו
לאדם התורה ומצוותי, שעל ידם נמשך אור
הסובב כל עלמין, ניתן לשנות את עצמו, עד שיכול
להפוך את יצרו הרע לטוב (עבודה זו נקראת
"בירור" הרע);

וזהו "וידעת היום והשבות אל לבבך", דרך
היום ניתן לאדם להגיע לדעת באלקות באופן
שיפעול על "לבבך", היינו לפעול גם על יצרו הרע,
כמאמר רז"ל "בכל לבבך, בשני יצריך" - על ידי
שתי העבודות ד"אתכפיא" (כפיית היצר לעשות
רצון יצרו הטוב) ו"אתהפכא" (להפוך את היצר
הרע לגמרי שהוא עצמו יימשך אחרי אלקות).

ובזה יובן גם מה שאומרים בקריאת שמע
(שענינה לקבוע האמונה בנפש בבחינת דעת
והרגשה) - "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
היום": "דברים האלה" קאי על התורה ומצוותי,
שעל ידן מתגלה באדם בחינת "אנכי" - "אנכי מי
שאנכי" - שזהו הקב"ה בכבודו ובעצמו. ואימתי
ניתן לאדם להגיע לזה - רק "היום", "היום
לעשותם".

וע"י זה וידעת היום כי הוי' הוא האלהים, הוי'
הוא בחינת גילוי, האלהים בחינת הסתר
וצמצום.

אמנם כבר נתבאר לעיל, שבזמן הזה - קודם
הגילוי דלעתיד - אי אפשר שיהי' גילוי אור הסובב
בבחינת דעת והרגשה ממש, ולכן יש שינויים
תמיד, עליות וירידות.

וזהו מ"ש "וידעת היום גו' כי ה' הוא
האלקים", ד"היום", בזמן הזה, אין כל העתים
שוות, דלפעמים שם הוי' (המורה על גילוי אלקות)

שום פירוד, ואין זאת אלא פרט בשלימות האדם,
מה שביכולתו לדבר ולגלות את מחשבותיו אל
הזולת, אבל עדיין אין שום פירוד ויציאה לחוץ אל
השומע.

וכך בנמשל, דהקב"ה הוא שלימותא דכולא,
ויש בו הכח לצמצם את אורו הגדול ולגלות רק זיו
והארה שממנו נמצאו כל הנבראים, אבל ממבטו
של הקב"ה בכבודו ובעצמו אי אפשר להיות שום
פירוד בפועל, כי הוא יתברך אין סוף ונמצא בכל
מקום ולא שייך להיות שום מציאות חוץ ממנו.
ונמצא, שגם אור הממלא כל עלמין "מוקף" וכלול
באור הסובב כל עלמין, "ועל כן כמו בשמים
ממעל אין עוד, כך על הארץ מתחת אין עוד".

וידעיה זו הוא דוקא היום, כמו היום לעשותם
ולא למחר בעוה"ב.

והנה, גבי ציווי זה ד"וידעת" אומר "היום"
דייקא, והוא כמאמר רז"ל "היום" - לעשותם, ולא
למחר בעולם הבא", כלומר, "היום" מורה על
העבודה בעולם הזה, ובא לשלול את הזמן ותקופה
של קבלת שכר בגן עדן.

שהעולם הבא הוא בחינת ממלא כל עלמין,
השתלשלות המדריות מעילה לעלול מדריגה
אחר מדריגה, ובמשל פרצוף שיש בו ראש ויד
ורגל בו', כך יש מדריות רבות ג"ע עליון וג"ע
תחתון בו', ולכן המעשים ודיבורים ומחשבות
נעשו לבושים צואים לעוה"ב ואין יכול לפשוט
אותם וכאלו קשור בשק אם לא ע"י כף הקלע
וביוצא בזה להתיר ולהפקיע הקשר וכו'.

והענין הוא:

ידוע שבעולם הבא - היינו בגן עדן - מאיר רק
בחינת ממלא כל עלמין, ולכן יש ריבוי מדריות
בגן עדן (שבכללות הן שתי מדריות, גן עדן
התחתון וגן עדן העליון), שכל מדריגה
"משתלשלת" מן המדריגה הקודמת, "מעילה
לעלול", כמו באדם כנ"ל, שיש בו ריבוי מדריות
מראש עד הרגל. וזהו הטעם שלאחרי יציאת האדם
מן העולם כבר אי אפשר לו להשתנות, כי בעוה"ב
"כבר בא כל דבר על מקומו ואי אפשר לו
להשתנות, כמו בציור אברי האדם שכבר כאו"א יש
לו מקום בפני עצמו, ולכך אין התשובה רק בעולם
הזה".

17 לבכך", שעל ידי עבודתנו להתבונן באור הסובב
18 ולהשתדל בכפיית והפיכת היצר הרע לטוב (ע"י
19 קיום התורה והמצוות), יקויים היעוד "ואת רוח
20 הטומאה אעביר מן הארץ" שע"ז יוכל אור הסובב
21 להיות בגילוי ממש בעולם הזה, ובמילא - "מלאה
22 הארץ דעה את הוי" דוקא.
23 והארץ תרצה את עונה, דהיינו שזדונות יהיו
24 בזכויות:
25 אז יקויים מ"ש "והארץ תרצה את עוונה",
26 שלא רק שיעביר ה' את רוח הטומאה מן הארץ,
27 אלא שהעוונות יתהפכו לזכויות. ומאחר שלא יהי'
28 שום הסתר כלל, "א"כ לא יהיו ירידות ועליות כלל,
29 אלא תמיד יהי' הוי' בגילוי וכמ"ש ונגלה כבוד ה'
30 וראו כל בשר גו'", וכמ"ש מלכותי מלכות עלם
31 דלא תשתני כו' וכמ"ש ה' ימלוך לעולם ועד,
32 בחינת נצחיות.

ד"ה וידעת היום פרק ו

1 הוא בהתגברות, ולפעמים שולט שם אלקים, מידת
2 הצמצום וההסתר.
3 כי כמו שיש בחינת הסתר וצמצום בבחינת
4 ממלא כל עלמין, בחינת עליות וירידות לפי
5 זמנים מתחלפים כנ"ל, כך יש בבחינת סובב כל
6 עלמין בחינת הוי' זה גילוי ובחינת אלהים היינו
7 הסתר וצמצום, בהתגברות זה לעומת זה.
8 כי מאחר שבזמן הזה אין אור הסובב מאיר
9 בהתגלות ממש, לפיכך, כשם שיש הסתר ושינויים
10 בגילוי אור הממלא, כך ישנם שני המצבים דגילוי
11 והסתר (שם הוי' ושם אלקים) באור הסובב.
12 וצריך להיות וידעת היום והשבות אל לבכך,
13 בבחינת אתכפיא ואתהפכא, שיקויים ואת רוח
14 הטומאה אעביר מן הארץ, וע"ז תהיה ומלאה
15 הארץ דעה וגו'.
16 ועל זה נצטוינו "וידעת היום והשבות אל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

20 שזהו למעלה מבחי' חצונית ההשגה שמוליד המדות
21 וכמ"ש במ"א באריכות ובחי' פנימית בינה זו נק' מי
22 אותיות ים שמקבלת ומתייחדת בבחי' פנימית יסוד
23 אבא כו' וידוע שבחכמה לא היה בחי' שבירה כלל
24 וכמ"ש ימותו ולא בחכמה כו' כי חכמה כח מה בחי'
25 הביטול שזהו הפך בחי' היש דבינה שמזה היה סיבת
26 השבירה והנפילה להיות בבחי' יש גמור כו' וע"כ
27 בחי' ס"ג דס"ג זה בירידתו למטה מטה הוא שרש
28 לבחי' סוס דקליפה למטה ב"פ ג"ס שהוא תכלית
29 הגסות כו' וד"ל. אבל בבחי' ע"ב דס"ג דבינה ג"כ
30 למעלה מבחי' השבירה והנפילה דז' מדות כו' ע"כ
31 נקרא עלמא דחירות בחי' יובלא עילאה שאין שם
32 מקום ושרש לרע וכמ"ש לא יגורך רע כו' והוא יין
33 המשומר ממגע עכו"מ והיינו חירות ממ"ה כמו לעתיד
34 ממש שיבולע המות לנצח משום דואת רוח הטומאה
35 אעביר כו' וע"כ נאמר אז לא ירעו ולא ישחיתו כו'
36 וגר זאב עם כבש כו' וכמ"ש במ"א בענין תבת נח כו'
37 וד"ל:
38 ואמנם אין זה רק מצד הארת אין וכח מה דשם ע"ב

1 (סד) והנה כתיב וילבש המן את מרדכי כו' ויש
2 להבין מה שייך בחי' הלבשה זו דלבוש
3 מל' ורכיבה זו דסוס ובחי' כתר מל' למרדכי דוקא אך
4 הנה פי' מרדכי כתר גוסמר דרור מירא דכיא כו'
5 והענין הוא שיש ב' מדרגות בבחי' מרדכי כי ידוע
6 דבחי' מרדכי למעלה הוא בחי' פנימי יסוד אבא שבו
7 מלוכש פנימית יסוד דע"י כו' והיינו ענין מר דרור
8 דרור הוא ל' חרות והוא בבחי' עולם החירות חירות
9 ממ"ה כו' שהוא בחי' פנימית יסוד אבא בפנימי יסוד
10 אמא שנק' עלמא דחירותא יובלא עילאה ונק' ג"כ יין
11 המשומר ממגע עכו"מ דהיינו מיניקות החיצונים שאין
12 שם שרש ליניקת חצונים כלל וכלל והענין הוא כידוע
13 דשרש מציאות ז' מדות רעות דקליפה למטה הוא מצד
14 בחי' השבירה בז' מלכי' דתהו כמ"ש וימלוך וימת כו'
15 וידוע שהשבירה לא היתה רק בבחי' ס"ג אותיות ג"ס
16 והיינו דוקא בבחי' ס"ג דס"ג אבל לא בבחי' ע"ב
17 דס"ג שזהו בחי' חכמה שבבינה כמאמר הבן בחכמה
18 וחכם בבינה שבחי' פנימית בינה הרי הוא בחי' עומק
19 המושג שנק' עמקות בינה דלא קיימא לשאלא כו'

- 1 דאור אבא שמאיר בפנימית אור אמא שהוא בחי' ע"ב
 2 דס"ג מפני בחי' היחוד שלהם בבחי' הפנימית דוקא
 3 וזהו בחי' מרדכי כמו תרגום דמר דרור דהיינו כמו
 4 שהארת פנימית יסוד אבא באמא באצי' עדיין שבו
 5 בחי' פנימית יסוד ע"י כו' אשר ע"כ גזרו או' דיעקב
 6 אבינו לא מת כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש]

- 1 ואמר אח"כ תפקדו כו' אתה ואהרן, לפי שצ"ל
 2 העלאת הנפש מתחילה וזהו ע"י בחי' הלוים
 3 וכמ"ש ובחנות המשכן יקימו אותו הלוים, ובכלל יש ג'
 4 בחי' לויים גרשון ומררי וקהת שזהו בחי' קו השמאל
 5 בג"ה העושים העלאה וכמ"ש שמאלו תחת לראשי כו',
 6 גרשון הוא בחי' גירוש הרע ויגרשוהו וילך לו וכמ"ש
 7 גרש האמה הזאת כו', וכענין איזהו גבור הכובש את
 8 יצרו, שזהו בחי' מעולה יותר מבחי' יצי"מ שנאמר שם
 9 כי ברח העם לפי שהי' הרע עדיין בתוקפו וברחו מהרע
 10 אבל כאן צ"ל שגירש הרע ממנו, ומררי בחי' מרירות,
 11 ויש כמה בחי' מרירות, מרירות פשוטים על חטאותיו
 12 חטאת נעורים, ועוד יש מרירות על העדר הבחי'
- 13 דגלגלתם שזה נק' בחי' כרת כמ"ש ונכרתה הנפש ההיא
 14 מקרב עמה, שהארת הנפש נכרתה משרשה בחי'
 15 גלגלותם הנ"ל מצד כי עונותיכם מבדילים כו', ועי"ז
 16 יבוא ג"כ לבחי' קהת מל' ולו יקהת עמים ות"א ולו
 17 יתכנשון עממיא וזהו פי' קהת ל' קיוהא ג"כ, שזהו בחי'
 18 אתהפכא, וכ"ז הוא בחי' העלאה ממטלמ"ע שמאלו
 19 תחת כו', ועי"ז הוא בחי' כהנים וימינו תחבקני המשכה
 20 מלמעלמ"ט וזה"ע אהרן ג"כ לשון הריון, והא' הוא
 21 המשכת בחי' אלופו ש"ע בתו' כי כל האומר אין לי אלא
 22 תורה כו', ובכהנים קו הימין ג"כ ג' בחי' כה"ג וכהן
 23 הדיוט וסגן בחי' חח"ן, ובחי' משה הוא הבחי' המחבר
 24 ההעלאה וההמשכה בחי' קו האמצעי, וזהו אתה ואהרן.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

- 1 וישם את הכיור בין אוהל מועד ובין המזבח ויתן
 2 שמה מים לרחצה ורחצו ממנו משה אהרן ובניו
 3 את ידיהם ואת רגליהם, שזה הי' ביום שמיני למילואי'
 4 שהושוו משה אהרן ובניו, והרחיצה היתה מן הכיור.
 5 ולהבין שורש ענין הרחיצה צ"ל ענין הכיור, שהכיור
 6 הי' מנחושת וכמ"ש ויעש את הכיור ואת כנו נחושת
 7 במראות הצובאות אשר צבאו פתח אוה"מ (ויקהל ל"ח
 8 ח') ומ"מ פי' רש"י והוא ממדרש תנחומא בנות ישראל
 9 הי' בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות, אף
- 10 אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והי' משה
 11 מואס בהן מפני שעשוי' ליצה"ר, א"ל הקב"ה קבל כי
 12 אלו חביבין עלי מן הכל שעל-ידן העמידו הנשים
 13 צבאות הרבה במצרי' וכו' וזהו שנא' במראות
 14 הצובאות ונעשה הכיור מהם לשום שלום כו' להשקות
 15 כו' ותדע לך שהן מראות ממש שהרי נא' ונחושת
 16 התנופה שבעים ככר ויעש בה וגו', וכיור וכנו לא
 17 הוזכרו שם שלא הי' נחושת של כיור מנחושת התנופה,
 18 וא"כ צ"ל מדוע נא' נחושת סתם.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

35 הדרגה הב': ובבחינת התגלות שלהם אחר הצמצום
36 קודם שמתלבשים בכלים מאיר בהם בחינת האין סוף
37 שבהעשר ספירות הגנוזות בו, והיינו מה שהן בבחינת
38 בלי מ"ה בו. ביחס לכלים.
39 והדרגה הג': ובסוף המשכתן היינו כהתלבשותן בכלים
40 מתגלה בחינת המדה והגבול והיינו מה שהן בבחינת
41 חכמה ובינה וחסד וגבורה בו.
42 ומכל מקום מה שנעשים בבחינת מהות ומציאות דבר
43 בפועל כפי מהות הכלים הוא על ידי הכלים דוקא, כי
44 האורות במהותם הם בדביקות במקורן – באין סוף, רק
45 שזהו מפני שהאורות עצמן הם בבחינת עשר ספירות
46 בו. ואם לא היו בבחינת גבול בראשית המשכתן, לא
47 היו יכולים להצטייר בבחינת גדר וגבול גם כשהיו
48 מתלבשים בכלים. ולכן אף שהחכמה והחסד בפועל
49 נעשה על ידי הכלי, כי האור ללא הכלי הוא בבחינת
50 פשיטות, אין הפירוש הוא שהגבול מתחיל מהכלי, אלא
51 שהגבול שבכלי מגלה את בחינת הגבול והגדר שהיתה
52 בהעלם גדול אף באור מצד עצמו, בשורשו.
53 ועל פי הנזכר לעיל יובן מה שכתוב מי מנה עפר יעקב
54 ומספר את רובע ישראל. – והקשה על זה הרבי נ"ע
55 בתחילת המאמר: "וצריך להבין פירוש ומספר את רובע
56 אם הכוונה שיש מספר או שקאי על מה שכתוב לפני
57 זה מי מנה דהיינו שלא יש מספר גם על רובע ישראל.
58 וגם הלא ישראל הוא למעלה ממדריגת יעקב כידוע
59 ולמה גבי יעקב נאמר מי מנה דפשוט הפשוט הוא שלא
60 יש מספר וגבי ישראל כתיב ומספר כו".
61 דהנה תיבת רובע יש בו ב' פירושים, מלשון שפע,
62 ומלשון ארבע. הא' מלשון הפסוק⁶⁷ ארצי ורבעי זרית
63 דעל שם זה נקרא מי גשמים בשם רביעה כמו רביעה
64 ראשונה רביעה שניה דמימרא בעלא דארעא⁶⁸ בו,
65 (המטר הוא הבעל – המשפיע, של הארץ), כלומר
66 לפירוש זה רובע זה מלשון שפע. והב' רובע מלשון
67 ארבע.

1 וכמו כן הוא בנמשל באור הקו דשרשו מהעשר ספירות
2 הגנוזות באור אין סוף ברוך הוא, שאין זה האור אין
3 סוף עצמו – הקו הוא לא המשכה ישירה מהאין סוף
4 ממש, כי אם מה ששיער האין סוף בעצמו להאיר
5 בבחינת מדה וגבול בו, וכמו שכלולים – הספירות –
6 באור אין סוף הרי הם בבחינת פשיטות לגמרי ובבחינת
7 התערבות בו. אך כמו שנמשכים על ידי הצמצום
8 ספירות פרטיות כל ספירה בפני עצמה, הגם שגם בזה
9 הם בבחינת בלי מ"ה בו, מכל מקום הרי הם בערך
10 להתלבש בכלים שעל ידן נעשה בבחינת חכמה ובינה
11 וחסד וגבורה בו,
12 והיינו דבסוף המשכתן – כאשר מתלבשים האורות
13 בכלים, מתגלה בחינת ההגבלה שבשרשן ומקורן של
14 האורות מה שהן בחינת עשר ספירות בו, להיות
15 דכללות ענין העשר ספירות הגנוזות הוא ההשערה
16 להאיר בבחינת מדה וגבול בו, הרי זה מתגלה בסוף
17 ההמשכה כהתלבשות האורות בכלים בו – כלומר, כיון
18 שהספירות הגנוזות הם המחשבה והתכנון של הקב"ה
19 להאיר בבחינת גבול, הרי זה ניכר בפועל כאשר הם
20 יורדים ומתלבשים בכלים בבחינת גבול.
21 (ובנוגע דבכל דבר עיקר ואמיתית ענינו מתגלה בסוף
22 ההמשכה דוקא בו). – כיון שסוף ההמשכה היא
23 התכלית של כל הדבר, הרי תכליתו ניכר דוקא בסוף,
24 וכמשל בניית בית שרק כאשר נשלמה בנייתו בכל
25 פרטיו, הרי ניכר בגלוי מטרת בניית הבית.
26 דהנה העשר ספירות הגנוזות עם היותם להאיר בבחינת
27 מדה וגבול – כלומר זו מטרתם וענינם להאיר בבחינת
28 גבול, אך כפי שהתבאר יש ג' שלבים ודרגות
29 בהמשכתם. הדרגה הא': לפני הצמצום הרי הם בבחינת
30 אין סוף שהרי הם כלולים ומיוחדים באור אין סוף
31 עצמות ומהות בו (והרי הם בבחינת אין סוף הן מצד
32 עצמן – כלומר שהם בחינה של אור ולא של כלי, והן
33 מצד ההתכללות שלהם בבחינת אור אין סוף הכלי גבול
34 וכמו שנתבאר לעיל פרק כ"ז בענין הכנף מין כנף בו),

שבת פרשת בלק תער"ב

67. תהלים קלט, ג.

68. ראה גמרא תענית ו' ע"ב: אמר רבי אבהו: מאי לשון רביעה – דבר שרובע את הקרקע, כדבר יהודה, דאמר רב יהודה: מיטרא בעלא דארעא הוא, שנאמר כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליונים כו'³⁴
אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון, שפך עלה³⁵
ברצונו יתברך להיות נחת רוח לפניו יתברך כד³⁶
אתפאס סטרא אחרא ואתהפאס חשוכא לנהורא,³⁷
שיאיר אור הוי' אין סוף ברוך הוא במקום החשך³⁸
והסטרא אחרא של כל עולם הזה כלו כיתר שאת ויתר³⁹
עו, ויתרון אור מן החשך מהארתו בעולמות עליונים,⁴⁰
דכזה באר רבנו כללות בנות הבריא ותכליתה, דתחלה⁴¹
מבאר גדל ענין פחיתת העולם הזה, שהוא גשמי וחמרי⁴²
מש ושהוא תחתון במדרגה בענין הסתר אורו יתברך⁴³
עד שאין תחתון ממנו, ובעולם הזה החשך הוא כפול⁴⁴
ומכפל, וכל כך גדול החשך עד שהוא מלא קלפות⁴⁵
וסטרא אחרא, וכל כך עד שהן נגד הוי' מש, ועוד⁴⁶
יתר כי הם אומרים אני ואפסי עוד, ולאחר כל⁴⁷
הפחיתות הלזה הנה תכלית ההשתלשלות הוא בשביל⁴⁸
עולם הזה התחתון, שיהיה ענין העבודה בבור⁴⁹
הדברים הגשמיים ואשר עבודה זו תהיה על ידי עבודת⁵⁰
האדם דוקא, הנה כמו כן עקר העלאת מ"ן באתערוותא⁵¹
דלתתא מלמטה למעלה הוא בעבודה בגשמיות דוקא.⁵²
והאבות הרי כל העבודות שלהם היו ברוחניות,⁵³
וכמאמרם ו"ל על פסוק "לריח שמניך טובים שמן⁵⁴
תורק שמך", "כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות⁵⁵
היו, אבל אנו שמן תורק שמך", רמ"ח מצוות עשה⁵⁶
ושס"ה מצוות לא תעשה, ולכן העלאת שעשע על ידי⁵⁷
העבודות של האבות אין זה אמתת ענין העלאת מ"ן⁵⁸
והגלויים היו בבחינת אתערוותא דלעלא, והכונה במתן⁵⁹
תורה הוא שיהיה באתערוותא דלתתא אתערוותא דלעלא⁶⁰
על ידי העלאת מ"ן מלמטה למעלה, ולכן נתנה התורה⁶¹
למטה דוקא, ואפן נתינתה ביה דוקא, דלכאורה היה⁶²
מספיק זה שנתלבשה בדברים גשמיים ולא יזה צרך הוא⁶³
עוד שנתנה ביה, אלא שזה בא להורות דהכונה הוא⁶⁴
דבאתערוותא דלתתא אתערוותא דלעלא, והינו דאינו⁶⁵
מספיק העבודה בעשית כלים להגלויים שלמעלה, אלא⁶⁶

ו) ויהענין הוא, דבאמת ענין התורה היא המשכה¹
מלמעלה למטה, אבל מכל מקום נתנה²
התורה למטה דוקא בשכל גשמי ובהלבשה במצוות³
שהם באים בדברים גשמיים דוקא, דהכונה בזה⁴
דהמשכה מלמעלה למטה יהיה דוקא על ידי עבודת⁵
הברורים בהעלאת מלמטה למעלה, והוא דבאתערוותא⁶
דלתתא דוקא יהיה אתערוותא דלעלא. ומהאי טעמא⁷
נתנה התורה על הר דוקא, דהמשכת אור העליון דתורה⁸
מלמעלה למטה נמשך על ידי העלאת תחלה מלמטה⁹
למעלה. דזה נתחדש במתן תורה, דקדם מתן תורה היו¹⁰
כל הגלויים בבחינת אתערוותא דלעלא מצד עצמם,¹¹
וכאמרם ו"ל, "הני כו"ה כי לעולם חסדו כנגד מי¹²
אמרם דוד, כנגד כו"ה דורות שהיו נזוין בחסדו של¹³
הקדוש ברוך הוא, והינו שהגלויים היו בבחינת חסד¹⁴
עליון שהוא בחינת אתערוותא דלעלא מצד עצמה. וגם¹⁵
האבות שהיו להם עבודות גדולות במסירות נפש, מכל¹⁶
מקום הנה אחר כל זה הרי כל הגלויים שלהם לא היו¹⁷
באתערוותא דלתתא שלהם כי אם באתערוותא דלעלא,¹⁸
וכמו שפתיב "וארא אל אברהם", "וירא אליו הוי'"¹⁹
בהתגלות מצד עצמו, ועוד זאת דגוף ועצם עבודתם²⁰
של האבות, דזהו ענין קיום המצות שלהם, הנה הכל²¹
היה ברוחניות ולא בגשמיות²², ואין זה בכלל העלאת²³
מ"ן, דעקר ענין העלאת מ"ן מלמטה למעלה הוא²⁴
בעבודה בגשמיות דוקא, דכשם דכללות ענין העלאת²⁵
מ"ן הוא בעבודת האדם למטה דוקא, כדאיתא בזהר²⁶
חלק א דף לה עמוד א על פסוק "כי לא המטיר כו"²⁷
משום דאדם אין כו', וכל ענין עבודה הוא על ידי²⁸
האדם דוקא, וכמבאר במקום אחר בארפה²⁹ בענין
"אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי", דמה שאנכי מי³⁰
שאנכי עשיתי ארץ הוא בשביל אדם, ובריאית האדם³¹
הוא בשביל בראתי בגימטריא תרי"ג, שהוא ענין קיום³²
המצות למטה דוקא, וכמאמר רבנו נשמתו-עדן בפרק³³
לו (מספר התנאי) דתכלית השתלשלות העולמות וירידתם

(2) ראה תורה אור ריש פרשת לך לך. תורת חיים שם.

(3) להעיר מקונטרס תורת החסידות פרק ט. מאמרי פסח תש"ט סוף פרק כח. [ספר המאמרים תש"ט - עמ' 138].

ב. שעל ידי התעוררות מלמטה (עבודה האדם). ג. התעוררות מלמעלה. ד. ומזה הטעם. ה. אלו 26 (פעמים) - בפרק קל"ו בתהילים). ו. מייין נוקבין (התעוררות מלמטה, מצד האדם). ז. כאשר מתכופף הצד האחר (המנגד לקדושה) ומתהפך החושך לאור. ח. והצד האחר.

4 דִּקְא יְהִי אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא, וְזֶה נִתְחַדֵּשׁ בְּמִתְן תּוֹרָה,
5 כִּי מַעֲשֵׂה הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ, וְהַעֲלָאת מִ"ן צְרִיכָה
6 לְהִיּוֹת בְּעִבּוּדָה בְּגִשְׁמִיּוֹת.

ליל שני דחג השבועות, תש"ט

1 עוֹד זֹאת דְּהַגְלוּיִים שְׁלֻמְעָלָה בְּאֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא יְהִי
2 עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה בְּהַעֲלָאת מִ"ן מְלֻמָּשָׁה לְמַעֲלָה.
3 קְצוֹר. יִפְרָשׁ דְּכֻנַּת הַתּוֹרָה הִיא דְּבִאֲתַעְרוּתָא דְלַתְתָּא

לקוטי דיבורים

31 אמליץ טוב בעדו אזי הוא וחבריו יצילוני מרעות רבות.
32 אני: אינני יכול להתערב בזה.
33 ק: תפלו בפח של צרות שתעשה לכם
34 היעווסעקציא.
35 אני: מהצרות א"א להמלט, ואם השי"ת ירצה,
36 ימציא לי כמה דרכי הצלה ובכל אופן לא בעבור זה
37 אעשה איזה דבר שהוא נגד האמת, נגד היושר ונגד
38 דעתי.
39 ק: אתם שמחים בצרתי.
40 אני: אינני שמח אבל גם אינני עצב ודואג.

42 מושפע מן המאורע אשר הזמין השי"ת בהשגחתו
43 הפרטית, הלכתי לי על הכר הקרעמלי, וכשראיתי
44 שנשארו רק כעשרה מינוט (רגעים) למועד הקבוע
45 לקחתי אויטא ובאתי למקום המיועד.
46 בבואי מצאתי את חברי הועידה והרב ז. -
47 בחריצותו הכי גדולה - כבר כתב הרצאה מפורטת
48 אשר במשך כחצי שעה נתקבלה חברי הועידה
49 מתכוננים לנסוע מחר - ביום הרביעי - הרב ז.
50 בדעתו להתעכב עד יום הראשון, ואני בעז"א אסע
51 בליל חמישי, ונברך איש את רעהו. הרבנים מ. ק. ג.
52 מ.. הלכו כל אחד לבדו, בזה אחר זה, ואני עם נ.ג.
53 יצאנו אחרונים ונברך איש את רעהו ונלך איש איש
54 לבדו.
55 אף כי השעה מאוחרת, אבל רגשותי גברו וראשי
56 יכאב לי והנני חושב אשר האויר הטוב ואור הלבנה
57 ירגיעוני ואומר לנסוע לטייל, נזדמן לי אויטא טוב
58 ואסע ליער סאקאלניקי וכחצי שעה השנ'י באתי
59 למעוני בסט. וואר.

ימן, תרפ"ז

1 ב. מנחמני על המאורע ומסביר לי אשר כל זה בא
2 מהצעירים הבלתי רציניים או גם קלי הדעת,
3 ומובטחני כי יותר לא יזידו עוד לעשות כדבר הזה.
4 אני: לא בזה יוטב המצב, ידענו כולנו אשר כל
5 הרדיפות הם מהיעווסעקציא אשר רובם ככולם הם
6 צעירים וקלי דעת.
7 ב. מבקשני אם יארע לי מאורע כזה עוד הפעם,
8 אודיע לו למקום מגוריו, או על כתובת זו שמסר לי.
9 ב. הלך לו ואנכי סגרתי את דלת חדרי ואתפלל
10 ערבית והתבוננתי בהשגחה הפרטית אשר ראיתי
11 בעיני גילוי אלקות ממש ונזכרתי על מחזה החלום
12 שהי' לי בליל מוצאי שבת בנסעי למאסקווא.
13 פעמיים שמעתי דופקים בדלת חדרי ולא עניתי,
14 כי שיערתי אשר קראטאו או מי מחבריו יבקשוני
15 להשתדל לטובתם ולא חפצתי לראותם. במשך הזמן
16 צלצל הטעלעפאן ולא עניתי ובפעם הרביעית עניתי
17 ושאלתי מי המדבר.
18 קראטאו: דפקתי בדלת חדרכם ולא עניתם,
19 חפצי לדבר עמכם רגעים אחדים.
20 אני: הנני עסוק מאד עכשו ובעוד איזה רגעים עלי
21 ללכת ואחזור בשעה מאוחרת.
22 ק: רק לרגעים אחדים.
23 אני: סלחו, ונחתי את התיליפון. הכינותי ויצאתי
24 ללכת אל הועידה המיועדת לשעה הי"א ובפרוזדור
25 פגש בי ק. ויתחנן אלי כי אמליץ טוב עבורו, ואשר
26 מעתה ישתדל בטובתי וכל אשר ידברו במשרד
27 היעווסעקציא יודיעני להזהר מהם ויש לו אחוזת
28 מרעים הסרים למשמעת, הנה הוא והם ידרשו
29 טובתי, כי עלי לדעת אשר היעווסעקציא משתרעת עלי
30 ואנשים כמותו וחבריו נחוצים לי עתה, ומבטיחני שאם

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

השריפה הגדולה

(בזכרונות המשפחה הלזו אי אפשר מבלי ליתן מקודם¹⁴³ לזכרון המאורע הכי גדולה הלזו, והיא השריפה הגדולה שהיתה בעיר ואם המשפחה הקדושה הלזו. כי היא, השריפה, היא אחת עמודי הסיפורים, כמו אות וסימן המגביל הזמן, וכמו כי כמה פעמים שמענו ממספרי שמועות שונות ביחסי הענינים אל המשפחה המיוחסת בהגבלת זמנים, מעשה זו היתה לפני השריפה הגדולה, ומאורע זה היתה אחרי השריפה הגדולה, ועוד (ובה טעם להזכירה בתולדות המשפחה), כי על ידה השתנו שינויים גדולים בחיי בני המשפחה המיוחסת, וידיעת סיבת הדבר יאירו לנו בידיעת מהות הדבר.

ואחרי הסתלקות כ"ק רבינו אדמו"ר הרב צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הנה בקיץ תרכ"ח¹⁴⁴ היתה עוד שריפה גדולה שנשרפו לא-עלינו הבתים והחצר, ונקראת השריפה שהיתה בימי כ"ק רבינו אדמו"ר הצ"צ בשם שריפה הראשונה, ודשנת תרכ"ח השריפה השני'. ומכל-מקום הזקנים קראו אותה בשמה הקדום, השריפה הגדולה, לפי שאז נשרפו הרבה כתבים במאד מאד, כפי שיבואר הלאה. ובכל אופן הנה המאורע הלזה בהכרח כי ינתן לו מקום חשוב בתולדות המשפחה).

דירת בני המשפחה בחיי כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, דר הוא ביחד עם בניו הקטנים (כלומר אלו הבנות והבנים שהי' עוד קטנים), והיתה לו דירה גדולה ורחבה, להיותו חלוש ביותר, וביותר הי' נדרש לו אויר טוב ומרווח, כי כל סבלו בבריאותו הי' קצר הנשימה, מפני אי בריאות הריאה, וחלישות הלב.

בסביב לביתו הי' בנין אולם גדול ביותר. צחות אמרו חסידי כ"ק אדמו"ר האמצעי (זי"א¹⁴⁵ פלעגין זאָגין אַ גלאַיך ווערטיל): אין רבי'ס זאָל קאָן מען אָן הייבן הודו אין איין זאָייט און ביז מיא זאָל צוקומען צוא דער 2-טער זאָייט זאָל מען האַלטין עלינו¹⁴⁶. ובהזאָל הי' אומר חסידות, ואמרו (הזוכרים) כי שני אלפים אנשים עומדים שם ברווחה, והי' גבוה ביותר¹⁴⁷.

אָנהויבן הודו אין דעם ברעג און ענדיגן עלינו דערגייענדיג צו דעם אָנדער ברעג". ועד"ז בספר השיחות תש"ה ע' 13. וראה שיחת כט אלול תשל"ט.

147) במסמך שנדפס ב"נספחים" לאגרות-קודש אדמו"ר האמצעי (קה"ת, תשע"ג) ע' שה, שבתחילת שנת תקפ"ו נשלח לליובאוויטש שליח מטעם הממשלת רוסיא, והוא מדר את בית-הכנסת של אדמו"ר האמצעי, ומצא ש"גודל בית כנסת הוא, באורך 10 וברוחב 6 סאזשין ובגובה 6.5 ארשין (ובהערת העורך שם: "כל סאזשין 3 ארשין, וכל ארש 71.1 ס"מ, א"כ הי' האורך לערך 21.3 מטר, והרוחב 12.8 מטר, והגובה לערך 4.6 מטר). וברשימת "ליובאוויטש" כותב רבינו: "די שוהל איז געווען אַ הויכע לאַנגע געביידע, 60 ארשין די ליינג און 40 ארשין די ברייט [= האורך 42.66 מטר והרוחב 28.44 מטר]. איבער די גרויס פון דער שוהל און די הויכע בימה וואָס דאָרט פלעגט דער רבי זאָגן חסידות ווערט דערציילט פערשידענע מעשיות". ואולי הנמצא בתקפ"ו הי' זמני – אחרי השריפה שהיתה בליובאוויטש בשנת תקפ"ד (ראה "התמים" חוברת ב ע' עט [פז, א]).

(* ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשנתינו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמור"ל.

143) ליתן מקודם: אוצ"ל: ליתן מקום. או: ליתן מקודם מקום. 144) ראה עוד אודות שריפה זו, ונוסחאות שונות בתאריך – ספר השיחות תש"ר-ה'שי"ת ע' 397. וש"נ.

145) = (הם נהגו לומר דבר צחות): באולם של הרבי אפשר להתחיל "הודו" בצד אחד, ועד שיגיעו לצדו השני יאחזו ב"עלינו".

146) בשיחות סיון-מנ"א תרצ"ב (תורת מנחם רשימת היומן ע' רמח) שבערב חג השבועות תק"ץ, בו נכנס אדמו"ר הצמח צדק "לביהכנ"ס של אדמו"ר האמצעי – הביהכנ"ס הי' גדול עד למאד. עד שהיו אומרים: מתחילים הודו במזרחו ועלינו במערבו". ובספר השיחות תש"ג ע' 125: "דעם ביהמ"ד פלעגט מען רופן "הודו עלינו ביהמ"ד", ווייל ער איז געווען זייער לאַנג און מ'פלעגט זאָגען בדרך צחות, אַז אין דעם ביהמ"ד קען מען

- 1 וגם גן ה' לו אחורי ביתו, אשר פעמים ה' הולך לשם בקיץ לישב שם איזה שעות, והי'
2 מוציאים לו כסא ושולחן, והי' לומד שם.
- 3 חתניו לוקחי בנותיו, כמו כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק הי' דר ברחוב אחרת, וכן כולם.
- 4 אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע⁶⁹ נשרפו הבתים שלו¹⁴⁸, ובנו
5 בית ממוצעת, ובה גרה כבוד הרבנית שיינא עם בנה הרב ר' ברוך⁵⁷ (הובא לעיל¹⁴⁹). וכ"ק הרב
6 צמח צדק דר לו במקומו הראשון¹⁵⁰, ובניו הרב ר' ברוך שלום⁹² והרב ר' יהודא ליב¹⁰⁸ והרב ר'
7 חיים שניאור זלמן⁹³, שהיו אז אחר חתונתם, דרו גם במקומות שונות בעיר.
- 8 ובשנת תקצ"ד (או סוף תקצ"ג)¹⁴⁸ קנה¹⁵¹ לו כ"ק אדמו"ר הרצ"צ חלקת אדמה (במקום שעתה
9 אולם הגדול שבו לומדים תלמידי המוסד תומכי-תמימים¹⁵²), לבנות עלי' בית דירה לעצמו. וכפי
10 האגדה שסיפר לי זקן אחד (מראדאמיסיל¹⁵³), הוא הי' באותו מעמד¹⁵⁴, וכמה מעשיות שמעתי
11 ממנו, וזכרונם בא באחד מספרי הימים שלי דשנת תרס"ח-ט בערך¹⁵⁵), שהבית נגמרה בתחילת
12 אדר תקצ"ד, וכ"ק אדמו"ר לא הי' עוד בחפצו לכנוס בהבית וכא"ז הרבנית מ' חי' מוסיא ז"ל
13 היתה אז מעוברת עם בנה כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, והלכה להבית החדשה (ועדיין לא הי' שם
14 מאומה מכלי בית), ואחזה שם חבלי לידה, וממול הבית לצד צפון (הדרך מפסיק ביניהם ומצד
15 השני של הדרך) דר הרב ר' אברהם (מ"ץ העיר)¹⁰⁶, ולקחו אצלו א' באיינק¹⁵⁶ וכרים, ושם בביתם
16 החדשה הולידה את בנה כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, ונכנס כ"ק אדמו"ר להבית וחינכה, ושם הי'
17 הברית (בכל הענינים האלו ישנם סיפורים שונים, אשר זכרונם יבוא אי"ה בקונטרס תולדות כ"ק

הבתים, וחשבו כל החסידים כי בודאי יהי' חסידות, ואח"כ שאל מה חפצים יותר חסידות או מעשה, הושיבו כי . . . [ע"כ נמצא תח"י].

ראה תוכן הדברים הנ"ל בשיחת שש"פ תרצ"ט (ספר השיחות תרצ"ט ע' 326 ואילך): "כבר ספרתי את זה באריכות, ועכשיו אספר רק בקיצור – הצ"צ לא הי' דר בתחילה במקום שהי' שם הזל הגדול, רק לאחר השריפה שהיתה בליובאוויטש קנה את המגרש (פלאץ) הזה, ולא בנו אז את כולו רק מקצת, וזה הי' בשנת צ"ג צ"ד, ולשנה האחרת האָט דער רבי מהר"ש געדאָרפט געבאָרן ווערן, האָט די רביצין דאָרטן געוואַלט האבן, והגם שלא הי' אז עדיין נגמר כל הבנין, מ"מ הלכה לשם וילדה אותו.

בעת הנחת היסוד של הבנין נתקבצו הרבה חסידים, והי' אז ג' חסידים מטעלעזשיע (בעסעראַביע) והיו מתלמידי ר' יצחק מיאָסי, און זיינען געווען הארביגע אידן, ואמרו אז לכ"ק הצ"צ, דעם רבי'ס שטוב איז דער ביהמ"ק, און איידער מען האָט געבויט דעם בית המקדש האָט דער אויבערשטער געזאָגט אַ פרשה תורה*, דאָרף דער רבי זאָגן אַ תורה חסידות. ושאל להם הצ"צ, במה הם חפצים יותר, צי אַ חסידות צי אַ סיפור מעשה, וענו, אַז זיי ווילן א סיפור*.

וראה גם רשימה "רושם חומר" שבהערה 71 ורשימה וספר השיחות תש"ד שבהערה 148. "שמועות וסיפורים" (ניו יארק, תש"נ) ח"א ע' 59.

(155) חלק מרשימות תרס"ח נדפסו ב"גידיל תורה" ניו יארק שנה ג חוברת לא ע' שכו ואילך. אגרות-קודש ח"ז ע' טז ואילך. (156) = ספסל.

(148) ראה רשימת "ליובאוויטש". ספר השיחות תרצ"ט ע' 326 (הועתק לקמן הערה 154). קייץ ה'ש"ת ע' 96. תש"ד ע' 58. ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 5.

(149) ע' יד.
(150) במקום שאח"כ עמד בית הדואר (ספר השיחות קייץ ה'ש"ת שם).

(151) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש ע' מד.
(152) אדמו"ר הצ"צ הורה בצוואתו "ששום אחד מורעו מבניו או בני בניו בל ידורו במקום ביתו וחדריו, ושם יהי' מקום ת"ת לתשב"ר, או בית מדרש, או שום דבר שבקדושה אחר" (אגרות-קודש ח"ג ע' א. וראה אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש ע' לט ואילך), וברשימת רבינו מיוס ב' ניסן תרס"ג (אגרות-קודש שם ע' יג): "ובדבר שכ' [הצ"צ] שלא ידור, כ"א ת"ת, הכוונה תומכי-תמימים".

(153) הישיש ר' נחום מראדאמיסעל. ראה אודותו – ספר השיחות תרפ"ט ע' 59. וש"נ.

(154) מועתק בזה קטע מרשימת רבינו משנת תרס"ח בענין המדובר כאן: [הישיש] שמע מפי כ"ק אאזמו"ר הצ"צ זצוקללה"ה זי"ע בעצמו, וזה הי' בעת שהתחילו לבנות בתי כ"ק, והיו אז הרבה חסידים. אמרו שני חסידים האחד מהם ניסן מבאסלאוו, מיא דארף בעטין חסידו' והלכו להם לבקש, כשבאו דאָא את רבינו שהוא טרוד מאד הולך מכותל לכותל במהירות כו', כשרא' אותם, שאל אצלם, מה אתם חפצים, אמרו, רבינו הקדוש ובניו ונכדיו יושבים על התורה והעבוד' יומם ולילה, וגם החסידים הבאים לפה עוסקי' בתורה ועבודה, וא"כ עתה כשבונים את הבתים זהו בנין המקדש, ומשה רבינו ע"ה כשצריך לבנות את המשכן אמר תחלה פרשה תורה*, וא"כ אנו חפצים דא"ת, הושיב להם, טוב. ואח"כ בא על הפליאץ, מקום שבנו שם את

(* בספר השיחות תש"ד שם: "עס איז דאָך דער סדר, משפטים תרומה, פאָר ענייית המשכן האָט מען פריער געזאָגט תורה".

- 1 אאזמו"ר מוהר"ש ונשיאותו¹⁵⁷). ומני אז דר שם עד יום שנשרף ביתו בשנת תרט"ז, וביתו שדר
2 בה כ"ק אדמו"ר מסר לבנו מהרי"ל ז"ל.

(157) הענינים המוזכרים כאן נרשמו בשנת תרצ"ג ב"רושם חומר" (שבהערה 71) ובספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 5 ואילך.

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

12 לו ולהם, ותוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר, וימלא
13 השי"ת משאלות לבבם לטובה ולברכה.

כבוד ידידי הגביר הנכבד, מוקיר רבן
ומכבדן, שוקד בטובת לומדי תורה,
רודף צדקה, ווי"ח אי"א מו"ה משה שי
שלום וברכה.

14 ויהי נועם ד' עליהם, אשר יזכו להוסיף אומץ
15 בעבודתם, בהחזקת התורה ולומדי, ועבודתם תביא ברכה
16 מרובה בבית ד', בהרמת קרן התורה בתלמידי מאירים
17 בחכמה והשכל, ובזה ירום קרן ישראל, וכאמור (בי"ב י'
18 ב') אמר משה לפני קב"ה רבש"ע במה תרום קרן ישראל,
19 אמר לו בכי תשא, ופרש"י (שם) אם באת לשאת ראשם
20 בהגבהה, קח מהם כופר לצדקה, וגדולה צדקה אשר
21 מרוממת את הנפש, נפש הנותן, ונפש המעשה, וכאמור
22 (מד"ר ויקרא ל"ד) יותר ממה שבעל הבית עושה כו' (ועי'
23 בפ"י יפה תואר), ובפרט עם לומדי תורה, שמהם בעזרתו
24 ית' יעמדו גדולי תורה, (שם) כאלו עושה חסד עם כל
25 ישראל, והעושה מצוה אליהו ומלך המשיח כותבה
26 והקב"ה חותם על ידיהם, ויכתבו בספר הזכרון לטובה
27 ולברכה ליראי ד' וחושבי שמו ית'.

28 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש ומברכו בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ נדך יד

1 בזה הנני לברכו, בעד מפעליו הטובים, ושקידתו
2 לטובת לומדי תורה, והיושבים באהלה של תורה. תודה
3 על העבר ובקשה על העתיד, אשר יואיל להוסיף אומץ
4 בעבודתו זאת להגדיל ולהרחיב ככל האפשרי, אשר זאת
5 היא תעודת האדם, אשרו ועושרו, מתנת האלקים, לחזק
6 את התורה ולהיות מתמכין דאורייתא, אשר אורה רב
7 להאיר, ובשבילה נברא העולם על מילואה. ואשרי איש
8 יחזיק בה ויחבב את לומדי.
9 והאל הטוב הנותן תורה לעמו ישראל, בזכות החזקתו
10 והשתדלותו כאמור, יפתח לו השי"ת את אוצרו הטוב ויתן
11 למו ולכל העוסקים על ידו יחיו, ברכה מרובה, בכל אשר

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - (וגם מבלי ההמתנה שכותב אודותה).

ובעת רצון אזכיר אותו וזוגתו ובנם שי, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו.

ובמ"ש אודות האפענדיק, אינו מובן מהו המהירות (איילעניש) לנתחו עכשיו, האם זהו דרישת הרופא או סתם כך הצעה בעלמא.

במ"ש אודות המצב בגשמיות - יש למצוא ידידים אשר ישפיעו להטבת הפרטים שהם המעיקים ומצירים. ויהי רצון שימים אלו שבין פסח זמן חירותנו ושמנתקרים לקבלת התורה, חרות על הלוחות א"ת חרות אלא חירות, יוסיפו בהצלחת ההשתדלות.

אגרות קודש

ומובן וגם פשוט, שעליו סו"ס להתחיל להתעסק בתפקידו האמיתי של כל אחד מישראל, מתאים לדבר המשנה, אני נבראתי לשמש את קוני, והוא ע"י הפצת נר מצוה תורה אור ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות ועניני' - בכל מקום שידו מגעת, ובפרט שנמצא במקום שבהנוגע לתורת חב"ד הנה עד עתה נעשה שם דבר מועט ביותר בערך האפשרית שישנה, ולמרות שדוקא אנשים העומדים מבחוץ, מכריזים בכל עת מצוא שנמצאים שם פלוני ופלוני שהם "עמודי ברזל של כל עניני חב"ד", ופשיטא בענין עיקרי כהפצת המעיינות, שאותה דורשים רבותינו נשיאינו בכל דור ודור, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר בדורנו זה, וק"ל. ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, הן בענינים הפרטים והן בענינים הכללים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט,

ב"ה, י"ד אייר, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים דלוד
הנהלת בתי ספר למלאכה
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה למכתביהם מח' וט' אייר - המהירים - עם המצורף אליהם.

(א) בהנוגע לשלוח מכתבי אפיל (מגבית) לאנ"ש בכל קצוי תבל, מובן שעליהם להתדבר באותן המדינות שישנם מוסדות אנ"ש וביחוד בארצות"ב - באופן שלא יבלבלו אחד לרעהו.

(ב) אודות עבודת תלמידי ב"ס לחקלאות בשנת השמיטה - ענין מסגרי' נכון, משא"כ מכניקה עדינה, בטח קשור זה בלימודי חשבון וכו' מיוחדים הדורשים זמן רב.

ואפשר לא למכניקה זו כוונתם, ואז יבררו בהזדמנות הבאה. בכל אופן - עכ"פ חלק מהנ"ל יש לספחם לב"ס לנגרות.

מקום המסגרי' וכו' - עליהם להתייעץ על אתר.

בבקשתם נשלח המכתב מהיר דחוף, ומחכים לבשו"ט, וגם בפרטיות בהנוגע לפרשת היום דפסח שני.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
א. קווינט
מזכיר

ב"ה, ט"ו אייר, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה נתקבל מכתבו מעש"ק, ובמענה עליו :

(א) נכון הדבר אשר נוהגים אנ"ש בשנים האחרונות לחזור בחתונה המאמר לכה דודי, הנדפס בקונטרס דרושי חתונה פ"ט, והוא ע"פ דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר אז (נדפס בכמה טופסים בקונטרס

האמור) שבמאמר זה נכללו תורתם של הרבנים רבותינו נשיאנו החל מרבנו הזקן, וכפי שאמר אז, כ"ק מו"ח אדמו"ר, זהו בתור הזמנה שישתתפו בהחתונה.

מזה מובן ג"כ שאין מקום כלל לקצר את המאמר או לחזור רק חלק ממנו, ובפרט שלא נסמן בהמאמר החלק של נשיא זה והחלק של נשיא זה, וכשיקצרו או יאמרו רק חלק, הרי אין ידוע מה שיחסר עי"ז ובכל אופן ברור שחסר.

ובמקומות שנהגו שמפסיקים באמצע המאמר, בכלל כבר אמרו שמנהג זה יש לבטלו, שהרי הוא היפך כבוד התורה, אף שמלמדים זכות משום שלא לבייש את מי שאין לו, הרי כבר הי' מעשה בפולין ואז הורה כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבמקום שרוצים דוקא לקיים המנהג, הנה יחזור מקודם המאמר כולו, ואחרי כן יתחיל עוד הפעם ויפסיקוהו אז.

בטח בעוד מועד יתחיל ללמוד הלכות הצריכות בתור הכנה לחיי נשואין ומכמה טעמים המובנים צ"ל הלימוד בחברותא.

נעם לי לקרות במכתבו ע"ד הרושם הטוב שעשתה ב"ג תחי' על כל רואי, והרי הודיעו חז"ל כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.

בברכה לבשו"ט.

נ.ב. בטח שומר שיעורי חת"ת הידועים נוסף על הקב"ע בנגלה ודא"ח ובפרט בחדשים האלו הכנה לבנין בית בנין עדי עד שכל המרבה בהנ"ל ה"ז משובח.

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו שואל :

האם מותר לנער בן י"ז שנה להתעמק. - ואינו מפרט לאיזה דברים כוונתו, וכנראה מהמשך מכתבו, הכוונה היא בהנוגע לענייני חובת הלבבות של איש הישראלי.

והנה פשוט, ופס"ד הוא בתורה, לא רק שמותר אלא שגם מחויב בזה, וכפסק הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק א' ה"ו, וידעת ד"ז היא מ"ע, ועד"ז הוא גם פס"ד בשו"ע או"ח ריש סי' צח אשר אין עומדין להתפלל (תפלת שמו"ע שהיא ג"פ בכל יום ומחויב בה כמו בשאר המצות מגיל עול המצות) אלא מתוך מחשבה קודם התפלה ברוממות הא-ל יתעלה וכו'. והרי מחשבה ענינה, לא לחשוב התיבות כי אם לחשוב הענינים ובכדי לחשוב ברוממות הא-ל צריך להתבונן ולהעמיק בענינים שעל ידם מכיר האדם מה היא רוממות הא-ל וענינה, ומבוארים הם בכמה ספרים ומהם בספרי החסידות, וישתדל להפגש עם הרה"ג הרה"ח כו' הר"ן שמרי' שי' ששונקין - שכן רבנים רוממה ירושלים, והוא יורחו המקומות המתאימים להנ"ל.

ב) בשאלתו איך אפשר להגיע לענוה, ולקיים המאמר של המשנה, מאד מאד הוי שפל רוח.

ילמוד בעיון הדרוש בספר תניא קדישא פרק ל' וישאל ג"כ את הרב הנ"ל ויבוננוהו בזה וכן יורחו עוד מקומות בהם ימצא ביאור נוסף, וכן בהנוגע לשאר הענינים והשאלות שבמכתבו.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, ט"ו אייר, תשי"ח
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' הרב מנחם שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ב', בו כותב:

א) כפי השמועה אשר אחת הבתי כנסיות אשר במחנח הט' בונה עתה בנין חדש לביהכ"נ, וכפי השמועה רוצים להכניס בתכנית הבנין, שלא תהי' מחיצה בביהכ"נ וישבו במעורב, ושואל האם ילחם בזה, או שלא יעשה דבר, כיון שי"א שעל ידי מלחמה, אפשר עוד יורע המצב.

והנה ע"פ האמור שאין עדיין החלטה סופית (שישבו דוקא במעורב). אי"כ הרי פשוט שאי אפשר לשבת בחבוק ידים. אלא שבכגון דא כבר אמרו חכמינו הוי ערום ביראה, שכיון שהתכלית הוא שיבנו מחיצה, לפעמים תכופות מצליחים בזה ע"י שאין מניחים השאלה להכנס בגדר מלחמה כי אם ע"י תעמולה בלתי רשמית ודבור עם אלו שיש להם השפעה על מהלך הענינים, ובזהירות שלא להכניסם לרגש של ניצחון אשר רבים חללים הפילה. ומובן שהחלטה בבחירת הדרך המתאימה לביהכ"נ האמורה, תלוי' בתכונת נפש העומדים בראש ביהכ"נ והיחסים שלהם עמו ועם אלו שיכולים לדבר על לבם שיבנו ביהכ"נ כפי רצון הבורא ית'.

והרי מגוחך הדבר והוא ג"כ היפך שכל הפשוט, להתפלל ולבקש **ממי שיהי'** איזה דבר באופן שהוא היפך רצון זה שמבקשים ממנו הטובה ומילוי הרצון ובמכש"כ וק"ו מבעל יכולת בשר ודם, שמציעים לפניו בקשה ומוסיפים תוך כדי דבור, שמתנהג אני היפך רצונך, ואפילו בביתך, ובכל זה מבקש אני אותך שתמלא בקשתי! והרי הנוהג ככה, בין המשוגעים יתחשב.

ובמ"ש שיש אומרים, שאין המחיצה אלא מנהג - בודאי יודע שכבר נדפס וגם בשפה האנגלית, מאמרים וחוברת המבארים ענין המחיצה והאיסור, ויכול להשיגם ע"י הארגונים הרבנים המרכזים אשר בניארק.

ב) במ"ש אודות מצב בריאותו והמיחוש שהי' לו בעבר והוראת הרופא אשר עליו להיות שליט ברוחו ולשחרר עצמו מדאגות ומתיתחת הרוח וכו'.

ידועה העצה היעוצה להעדר הדאגות, הוא מדת הבטחון; והאריכות בהאופן איך להסביר לעצמו ענין הבטחון, מבואר בכ"מ ומהם בס' חובת הלבבות שער הבטחון; ובאמת הרי זהו תוצאה ישרה **מיסודי** אמונת בני ישראל, אשר כולם הם מאמינים בני מאמינים: והאמונה היא שהשי"ת משגיח על כאו"א בהשגחה פרטית ואשר השי"ת הוא עצם הטוב, ובלשון רז"ל כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וא"כ מה מקום נשאר לדאגה? אין זה כי אם כששוכחים על **עיקרי** האמונה, אפשר שתתעורר דאגה.

ולהעיר אשר ע"פ הנ"ל, בד"א בענינים שבידי שמים, וע"פ מרז"ל הכל בידי שמים **חוץ מיר"ש**, ולכן בעניני תורה ומצוות על האדם לדאוג איך לשפר דרכיו להיות מתאים לתכלית בריאותו כדבר משנה, אני נבראתי לשמש את קוני.

תקותי אף שאינו מזכיר עד"ז, שיש לו קביעות עתים בתורת הנגלה וגם בתורת החסידות ומוסיף מזמן לזמן, שהרי נצטוונו לעלות בקדש.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ג.ב. מזכירי הכותב אנגלית איננו כעת בעיר, ולכן בא המענה בלה"ק, אבל הוא יכול להמשיך לכתוב אנגלית.

פרק ד' משנה ב'

בן עזאי אומר, הווי רץ למצוה קלה, ובזרח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ושכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה:

נקודות משיחות קודש

שההרגל לרוץ לקיום המצוה בחיות ובשמחה, זה עצמו יסייע לו ויקרבו אל הדרגה שבה ה"ריצה" היא במשמעותה האמיתית - חיות ושמחה בלתי מוגבלת בעבודת ה'!

(לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 371)

גירסת רבינו הזקן היא: "הווי רץ למצוה קלה" ללא הסיוע "כלחמורה", ויש להבין: הרי מצד תוכן הדברים מתאים סיום זה, וכפי שמצאנו במשנה קודמת⁵ "והווי זהיר במצוה קלה כבחמורה?"

ומן ההכרח לומר, שאף כי לענין זהירות במצוה כל המצוות שוות, קלות כחמורות, הנה לענין ריצה למצוה - מצוה קלה אינה דומה למצוה חמורה: בן עזאי משמיענו שיש לרוץ אף למצוה קלה, ומכך נבין שלמצוה חמורה צריך לרוץ ביתר שאת.

הסבר הדברים הוא:

"ריצה" לדבר מצוה מבטאת את ההתעוררות לקיום המצוה מתוך חיות ושמחה. ומצאנו שני אופני "ריצה": א. "יהודה בן תימא אומר הוי... רץ כצבי.. לעשות רצון אביך שבשמים". ב. בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה.

הוראתו של יהודה בן תימא ענינה היא הכנה כללית לעבודת ה': "ריצה" זו מהווה התמסרות לקיום המצוות שבמשך היום, ולענין זה כל המצוות שוות, כאשר המשותף לכולן הוא, שהן רצון ה' "רצון אביך שבשמים".

על כך מוסיף בן עזאי הוראה פרטית ומיוחדת לכל מצוה: "הווי רץ למצוה קלה" - יש להדגיש בעת קיום המצוה את ענינה הפרטי, ה"נעימות" וה"מתיקות"⁷ המיוחדת שבמצוה, עד שזו תעורר אותו ל"ריצה". והחידוש הוא שבכל מצוה, אף במצוה "קלה", ישנה ה"נעימות" המביאה לידי חיות ושמחה ("ריצה").

לכן לא נקט בן עזאי בלשון "הווי רץ למצוה קלה כלחמורה", כי הוא רצה להדגיש את ענין ה"ריצה", שהיא תוצאה מההכרה ב"נעימות" המיוחדת של המצוה - ומובן, שאינה דומה ה"נעימות" שבמצוה קלה לזו שבמצוה חמורה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 371)

יש להבין: הלוא הלכה פסוקה היא בשולחן-ערוך¹ - "מצוה לרוץ כשהולך לבית-הכנסת וכן לכל דבר מצוה" ומה שייכותו לפרקי אבות שענינו "מילי דחסידותא"? בביאור הענין יש לומר:

ענין הזריזות בכלל לקיום מצוה, מבטא שמחה וחפץ לב "למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו"². וכאשר לא מסתפקים בזריזות אלא קיום המצוה נעשה אף בריצה, הרי זו הוכחה שהשמחה והחיות אצל מקיים המצוה הן למעלה מכל מדירה והגבלה אין הוא מסתפק בהליכה רגילה, אפילו לא הליכה בזריזות, אלא הוא מתאמץ ורץ מעל ומעבר לכוחותיו הרגילים.

שמחה וחיות זו, המתבטאת (כאמור) בריצה לדבר מצוה - מאפיינות יהודי שהביא את עצמו לדרגת ביטול גמור לקב"ה, עד שאינו מרגיש את מציאותו שלו. כי אם עדיין הוא מרגיש את ישותו ומציאותו - הרי אף אם יעשה את המצוה בשמחה, תהיה שמחתו מוגבלת - לפי הבנתו והשגתו האישית - ולא תהיה כאן "ריצה" ו"יציאה מן הכלים". רק כאשר הוא רץ לקיים את המצוה, יש בכך הוכחה ששמחתו פורצת גבולות עד לביטולו העצמי (באשר הוא גם "משפיל עצמו ומקל גופו"³).

לפי זה נבין את ההבדל בין ההלכה שנפסקה בשולחן-ערוך ולפיה "מצוה לרוץ לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה", ובין הוראת בן עזאי במשנתנו - "הווי רץ למצוה":

בשולחן-ערוך מדובר על ריצה כפשוטה, כלומר אף מי שאינו בדרגה של יציאה מהגבלותיו ושל ביטול מציאותו, מכל-מקום עליו לרוץ בפועל לכל דבר-מצוה בהתאם לחביבות המצוה מצד האמת.

הוראת בן עזאי, לעומת זאת, היא ממידת חסידות והיא איננה שווה לכל נפש⁴. הוראה זו מכוונת לא רק לריצה כפשוטה, אלא בעיקר לתוכנה הפנימי של ה"ריצה", שהיא החיות והשמחה שבקיום המצוה; לא סתם חיות, אלא חיות ושמחה בלתי מוגבלות המתאפשרות רק מתוך ביטול נעלה ביותר לקב"ה.

והסיבה לכך שעל כל אחד מוטל החיוב לרוץ לדבר מצוה - אף שאין הוא בדרגה זו של "יציאה מן הכלים": כיון

(1) אורח-חיים סימן צ, סעיף יב. שולחן-ערוך רבינו הזקן שם סעיף יג. על-פי ברכות ו, ב. (2) איגרת-הקודש סימן כא. (3) לשון הרמב"ם (הלכות לולב, פרק ח הלכה טו) במעלת עבודת ה' בשמחה. (4) ולכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב שם) על עבודת ה' בשמחה, שזו היא "עבודה גדולה". (5) פרק ב משנה א. (6) ראה שו"ע אורח-חיים סי' צ. (7) ראה אורח-חיים תחילת פרשת אחרי.

פרשת בחקותי

אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו: ה' וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת-בְּצִיר וּבְצִיר יִשָּׁג אֶת-זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֻכָּם לְשֹׁבַע וַיִּשְׂבַּתֶּם לְבַטַּח בְּאַרְצְכֶם: (ל"ו)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 282)

אם בחקתי תלכו (כו, א)

המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה כאן מכלילה את כל המצוות תחת הסוג חקים, ובכך מלמדת אותנו התורה, כמו שאות מצוות החקים עושים לא על פי טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד - בקבלת על. כך גם את שאר המצוות - עדות ומשפטים - צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת על, למרות שהן מובנות על פי שכל.

שני וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאִין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן-הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם: וְיִרְדְּפֶתֶם אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לַחֲרֵב: ה' וְיִרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמוֹשָׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבָּה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לַחֲרֵב: וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֹתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֹתְכֶם וְהִקִּמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם: (ישראל)

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בהו"ב תשכ"ח, ע"פ ביאורי החומש)

והכרתי את בריתי את יעקב (כו, מב)

בחמשה מקומות נכתב מלא, ו'אלהו' - חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אלהו, ערבון שיבוא ויבשר גאלת בניו (רש"י)

לכאורה תמוה, וכי הגאולה תלויה ברצונו של אלהו? והרי הדבר בידי הקב"ה. ויש לומר: בספור יציאת מצרים נאמר ו'ישמע אלקים את נאצתם, ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, משמע שיש צורך בפעולה מיוחדת כדי לעורר, בבכול, את זכרוננו של הקב"ה. ולכן רש"י מפרש - שיעקב לקח "ערבון" מאלהו, במשנה שאלהו יזכיר, בבכול, לקב"ה את בריתו עם האבות, ובכך יביא את הגאולה.

שלישי וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשָׁן וַיִּשָּׁן מִפְּנֵי חֹדֶשׁ תוֹצִיאוּ: א' וְנָתַתִּי מִשְׁפְּנֵי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-תִגְעַל נַפְשִׁי אִתְּכֶם: י' וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִייתִי

לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי לְעָם: י' אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהֵיטָב לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶּם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמוֹת: פ' (ע"כ בחול) י' וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: כו' וְאִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפְּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכְכֶם אֶת-בְּרִיתִי: כו' אֶף-אֲנִי אַעֲשֶׂה-זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת-הַשְׁחָפָה וְאֶת-הַקִּדְחַת מַכְלוֹת עֵינַיִם וּמַדִּיכַת נֶפֶשׁ וְזִרְעָתָם לָרִיק זֶרַעְכֶם וְאָכַלְהוּ אֹיְבֵיכֶם: ח' וְנָתַתִּי פְּנֵי בָכֶם וְנִגְפָתֶם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְיִרְדּוּ בָכֶם שְׁנָאֵיכֶם וְנִסְתֶּם וְאִין-יִדְרָךְ אִתְּכֶם: ה' וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וַיִּסְפַּתִּי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: י' וַיִּשְׁכַּרְתִּי אֶת-גִּזְאוֹן עֵינֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם כְּבָרָזָל וְאֶת-אַרְצְכֶם כְּנִחְשָׁה: ד' וְתֵם לָרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא-תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּו: כו' וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבִו לְשֹׁמֵעַ לִי וַיִּסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שֹׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם: כ' וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת-בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמָו דְּרִבְיֵיכֶם: כ' וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: כ' וְהִלַּכְתִּי אֶף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כ' וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל-עֲרִיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָּבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְתֶּם בִּיד-אֹיֵב: כ' בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטַּה-לֶּחֶם וְאָפּוּ עֶשֶׂר נִשִּׁים לַחֲמֻכָּם בְּתִנּוּר אֶחָד וְהִשְׁכִּיבוּ לַחֲמֻכָּם בְּמוֹשָׁקָל וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ס' וְאִם-בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: כ' וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם כְּחַמַּת-קָרִי וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם אֶף-אֲנִי שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כ' וְאָכַלְתֶּם בְּשֹׁר בְּנֵיכֶם וּבְשֹׁר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ: ו' וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת-חַמְגֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת-

(החומש)

פֹּנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי לְהִרְעֵ לָכֶם (רש"י)

רביעי כו א וידבר יהוה אל־משה לאמר:
ד דבר אל־בני ישראל ואמרת אל־הם איש כי
יפלא נדר בערבך נפשת ליהוה: ויהיה
ערבך הזכר מבין עשרים שנה ועד בן־ששים
שנה והיה ערבך חמשים שקל כסף בשקל
הקדש: וואם־נזקה הוא והיה ערבך שלשים
שקל: וואם מבין־חמש שנים ועד בן־עשרים
שנה והיה ערבך הזכר עשרים שקלים
ולנזקה עשרת שקלים: וואם מבין־חדש ועד
בן־חמש שנים והיה ערבך הזכר חמשה
שקלים כסף ולנזקה ערבך שלשת שקלים
כסף: וואם מבין־ששים שנה ומעלה אם־זכר
והיה ערבך חמשה עשר שקל ולנזקה עשרה
שקלים: וואם־נקד הוא מערבך והעמידו לפני
הפֿהו והעריך אתו הפֿהו על־פי אשר תשיג
יד הנזיר יעריכנו הפֿהו: ם וואם־בהמה אשר
יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל אשר יתן ממנו
ליהוה יהיה־קדש: לא יחליפנו ולא־ימיר אתו
טוב ברע או־רע בטוב ואם־המר ימיר בהמה
בבהמה והיה־הוא ותמורתו יהיה־קדש: וואם
כל־בהמה טמאה אשר לא־יקריבו ממנה קרבן
ליהוה והעמיד את־הבהמה לפני הפֿהו:
והעריך הפֿהו אתה בין טוב ובין רע בערבך
הפֿהו פן יהיה: וואם־גאל וגאלנה ויסף
חמישתו על־ערבך: ואיש כ־יִקדש את־ביתו

פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וַגְּעַלְהָ נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
 ❷ וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה וְהַשְׁמוּתִי אֶת־
 מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם: ❸ וְהַשְׁמוּתִי
 אֹנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אִיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים
 בָּהּ: ❹ וְאֶתְכֶם אֹזְרָה בְּגוֹיִם וְהִרְקִיתִי אַחֲרֵיכֶם
 חֶרֶב וְהִיטִיתִּי אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ
 חֲרָפָה: ❺ אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שְׁבֹתֶיהָ כָּל־יְמֵי
 הַשְּׁמָמָה וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אִיבֵיכֶם אֲזִי תִשְׁבֹּת הָאָרֶץ
 וְהִרְצִיתִי אֶת־שְׁבֹתֶיהָ: ❻ כָּל־יְמֵי הַשְּׁמָמָה תִּשְׁבֹּת
 אֶת־אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בִּשְׁבֹּתֶיכֶם בִּשְׁבֹּתְכֶם
 עָלֶיהָ: ❼ וְהִנָּשְׂאָרִים בְּכֶם וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ בְּלִבְכֶם
 בְּאַרְצָת אִיבֵיהֶם וְרִדְף אֹתָם קוֹל עָלָה נִדְף וְנָסוּ
 מִנֶּסֶת־חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאִין רִדְף: ❽ וְכִשְׁלוּ אִישׁ־
 בְּאֶחָיו כַּמִּפְגֵּי־חֶרֶב וְרִדְף אִין וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם
 תְּקוּמָה לִפְנֵי אִיבֵיכֶם: ❾ וְאַבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם
 וְאִכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אִיבֵיכֶם: ❿ וְהִנָּשְׂאָרִים
 בְּכֶם יִמְקוּ בַּעֲוֹנֹם בְּאַרְצָת אִיבֵיכֶם וְאֶף בַּעֲוֹנֹת
 אֲבֹתֶם אֹתָם יִמְקוּ: ❶ וְהִתְוֹדוּ אֶת־עוֹנֹם וְאֶת־עוֹן
 אֲבֹתָם בַּמַּעַלָּם אֲשֶׁר מַעַלּוּ־בִי וְאֶף אֲשֶׁר־הִלְכוּ
 עִמִּי בְּקָרִי: ❷ אֶף־אֲנִי אֵלֶּךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי
 אֹתָם בְּאֶרֶץ אִיבֵיהֶם אֲזִי יִכְנַע לְבָבְכֶם הָעֶרְלָה
 וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת־עוֹנֹם: ❸ וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי
 יַעֲקֹב וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי
 אַבְרָהָם אֲזָכֵר וְהָאָרֶץ אֲזָכֵר: ❹ וְהָאָרֶץ תִּעֲלֹב
 מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת־שְׁבֹתֶיהָ בַּהֲשִׁמָּה מֵהֶם וְהֶם
 יִרְצוּ אֶת־עוֹנֹם יַעַן וּבִיעַן בַּמִּשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ
 וְאֶת־חֻקְתִּי גָעַלָה נַפְשָׁם: ❺ וְאֶף גַּם־זֹאת
 בַּחַיּוֹתָם בָּאָרֶץ אִיבֵיהֶם לֹא־מֵאֲסָתִים וְלֹא־
 גַּעְלָתִים לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אֹתָם כִּי אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: ❻ וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים
 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי
 הַגּוֹיִם לְהִזְוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה:
 ❼ אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן
 יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי
 בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

קָדַשׁ לַיהוָה וְהַעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע
פֶּאֶרְשׁ יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן כִּן יָקוּם: ַוּאִם־
הַמִּקְדָּשׁ יִגָּאֵל אֶת־בֵּיתוֹ וְיִסָּף חֲמִישִׁית בְּסָף־
עֶרְפָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"ל ע' 318)

אם בְּחַקְמִי תִלְכוּ (כז, א)

שְׁתַּהֲיוּ עֲמָלִים בַּתּוֹרָה (רש"י)

"בְּחַקְמִי" הוא גם מלשון "חֲקִיקָה". חֲקִיקָה שוֹנֶה
מִכְתִּיבָה רְגִילָה בִּשְׁנֵי דָבָרִים: א. חֲקִיקָה דוֹרֶשֶׁת מֵאֲמֵן וְעַמֵּל
מִיָּחָד. ב. עַל־יְדֵי הַחֲקִיקָה נַעֲשִׂים הָאוֹתִיּוֹת חֵלֶק בְּלִתי נִפְרָד
עִם מֶה שֶׁהֵם חֲקוּקִים בּוֹ. כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, לִמּוּד
הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְהַעֲשִׂית - א. עַל־יְדֵי עַמֵּל וּיְגִיעָה מִיָּחָד. ב.
חֵלֶק וְדָבָר אֶחָד עִם הָאֵדָם הַלּוֹמֵד אֶת הַתּוֹרָה.

חֲמִישׁ, ַוּאִם | מִשְׁרָה אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה
וְהָיָה עֶרְפָּךְ לִפִּי זֶרְעוֹ זֶרַע חֶמֶר שְׁעָרִים
בְּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּסָף: ַוּאִם־מִשְׁנֵת הַיִּבֵּל יִקְדִּישׁ
שְׂדֵהוֹ בְּעֶרְפָּךְ יָקוּם: ַוּאִם־אֲחֵר הַיִּבֵּל יִקְדִּישׁ
שְׂדֵהוֹ וְחִשְׁבֵּלוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי
הַשָּׁנִים הַנּוֹתֵרֶת עַד שְׁנַת הַיִּבֵּל וְנִגְרַע מֵעֶרְפָּךְ:
ַוּאִם־גָּאֵל יִגָּאֵל אֶת־הַשְּׂדֵה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ
וְיִסָּף חֲמִישִׁית בְּסָף־עֶרְפָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ: ַוּאִם־
לֹא יִגָּאֵל אֶת־הַשְּׂדֵה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשְּׂדֵה
לְאִישׁ אֲחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד: ַוּאִם־וְהָיָה הַשְּׂדֵה
בְּצִאתוֹ בַּיֵּבֶל קָדֵשׁ לַיהוָה בְּשָׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן
תִּהְיֶה אַחֲזָתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 117)

וְנִתְחַי גִּשְׁמִיכֶם בְּעָתָם (כז, ד)

"גִּשְׁמִיכֶם" הוא מלשון גִּשְׁמִיּוּת, וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ בְּדֶרֶךְ
הַדְּרוֹשׁ: הַקֶּבֶ"ה נּוֹתֵן שְׁפַע שֶׁל גִּשְׁמִיּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל -
"בְּעָתָם", רַק בְּזִמְנִים שֶׁלֹא יִפְרִיעוּ לְעַבֹּדָתָם הַרוֹחֲנִית שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שישי כז וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁרָה
אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ לַיהוָה: ַוּאִם־וְחִשְׁבֵּלוֹ הַכֹּהֵן אֶת
מִכְסַּת הָעֶרְפָּךְ עַד שְׁנַת הַיִּבֵּל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְפָּךְ
בַּיּוֹם הַהוּא קָדֵשׁ לַיהוָה: ַוּאִם־בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב

הַשְּׂדֵה לְאִשֶּׁר קָנָה מֵאֲתוֹ לְאִשְׁרֵי־לֹ אַחֲזָת
הָאָרֶץ: ַוּאִם־וְעֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקָּדֵשׁ עֲשָׂרִים
גֶּרֶה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: ַוּאִם־בְּכֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה
בְּבִהְמָה לֹא־יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׂוֹר אִם־שֶׂה
לַיהוָה הוּא: ַוּאִם־בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה
בְּעֶרְפָּךְ וְיִסָּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר
בְּעֶרְפָּךְ: ַוּאִם־כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יֵחָרֵם אִישׁ לַיהוָה
מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאֲדָם וּבִהְמָה וּמִשְׂדֵּה אַחֲזָתוֹ לֹא
יִמָּכַר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קָדֵשׁ־קָדָשִׁים הוּא
לַיהוָה:

שביעי כח כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יֵחָרֵם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדָּה
מוֹת יוֹמָת: ַוּאִם־מִעֶשֶׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ
מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קָדֵשׁ לַיהוָה: ַוּאִם־גָּאֵל
יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשָּׁתוֹ יִסָּף עָלָיו: ַוּאִם־
מִעֶשֶׂר בָּקָר וְצֹאֵן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קָדֵשׁ לַיהוָה: ַוּאִם־יִבְכֹּר בֵּין־טוֹב
לָרַע וְלֹא יִמְרֹנֵנוּ וְאִם־יִמְרֹנֵנוּ וְהָיָה־הוּא
וּתְמוֹרָתוֹ יִהְיֶה־קָדֵשׁ לֹא יִגָּאֵל: ַוּאִם־אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי:

חֶזֶק חֶזֶק וְנִתְחַזַּק

♦ ♦ ♦

חצי קדיש

וְיִתְגַּדַּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כָּרְעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעִנְיָא וּבְזִמְנֵי קָרִיב וְאֲמַרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עֲלְמֵי. יְתַבְּרֵךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
וְלְעַלְמֵי עֲלְמֵי. יְתַבְּרֵךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקִדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
הַשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְאֲמִירָן בְּעֶלְמָא, וְאֲמַרוּ אָמֵן: אֲמֵן

♦ ♦ ♦

וְהָיָה הָיוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
 אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי:

ע"ה פסוקים, עז"א סימן.

מפטיר לב וְכָל־מַעֲשֶׂה בְּקֹר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר
 תַּחַת הַשֹּׁכֵט הַעֲשִׂי־יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיהוָה: * לֹא
 יִבְקֹר בֵּין־טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרֹנוּ וְאִם־הִמָּר יִמְרֹנוּ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעֱם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמִינָהּ, בְּשִׂמְלָאָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ לַמַּעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לשבת פרשת בחקותי לשנים מקרא ואחד

תרגום ולקריאה בציבור בירמיה פרק מז

טז יט יְהוָה עָזִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בַיּוֹם צָרָה אֵלֶיךָ
 גוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפִסֵּי־אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶדְ־שָׁקֶל נָחֲלוּ
 אֲבוֹתֵינוּ הַכֹּל וְאִין־בָּם מוֹעִיל: כ הַיַּעֲשֶׂה־לּוֹ אֲדָם
 אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים: כא לָכֵן הִגַּנִּי מוֹדִיעַם
 בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעַם אֶת־יָדִי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וַיִּדְּעוּ
 כִּי־שְׁמִי יְהוָה: יז א חַטָּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

יט) עָזִי וּמַעֲזִי, עֲזָן הַזֶּקֶק. וּמְנוּסִי, לְשׁוֹן מְנוּסָה וּמִפְלָט. אֵלֶיךָ גוֹיִם יָבֹאוּ, הָרִי סוּף הַדָּבָר וְיִהְיֶה שְׁהוּגִים מִקְצֹת הָאֶרֶץ יָבֹאוּ אֵלֶיךָ וַיֹּאמְרוּ וְגו'. כ) הַיַּעֲשֶׂה וְגו', וְכִי רָאוּ שֶׁאֵדָם בַּמַּעֲשֶׂה יִדְּיוּ וַעֲשֶׂה לַעֲצָמוֹ אֱלֹהִים. וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים, הִלֵּא בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם אֵינֶם אֱלֹהִים, וְאֵיךְ וְהִיוּ מַעֲשֶׂה יְדִיהֶם טוֹבִים מֵהֶם. כא) בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְגו', בְּנִאֲלָה הַעֲתִידָהּ, אוֹדִיעַם אֶת כַּף יְדִי וְאֶת גְּבוּרָתִי. א) חַטָּאת יְהוּדָה וְגו', מוֹסֵב לַמַּעֲלָה, לֹמֵר, הִנֵּה בְּסוּף גַּם הָאֲמוֹת יַעֲבֹדוּ

עבודת האלילים ונאמינו בה', והנה יהודה עדין
 עתה חטאתם שמונה בלכם כאלו בתובה שמה
 בקולמוס מפרזל ובצפרן של שמיר (= מין
 מתכת קשה מאוד המשמשת להריטה). חרושה,
 חרותה בעמק כמו במחרשה. על לוח לבם,
 על דפן חלב. כלומר, שאינם שוכחים עבודה
 זרה שלהם. ולקרנות מזבחותיכם, וגם
 בפעולות מעשיות, שהם זורקים שם דם וזבחים.
 (ב) בזכר בניהם מזבחותם, הם זוכרים את
 מזבחותיהם כמו שהם זוכרים את בניהם.
 ואשריהם על עץ רענן, ואת אשריהם אשר
 אצל עץ רענן. (ג) הררי בשדה, יושב החר
 בשדה. והפונה ליושב ירושלים שהוא בהר
 המישור. ולשון "הררי", יושב החר, כמו "ערכי"
 על שם שיושב בערכה. חילד כל אוצרותיך,
 ממונד וכל אוצרותיך. במתיך בחטאת וגו',
 בגלל במותיך העשויות בחטא לעבודה זרה,
 ואשר הם בכל גבולך. (ד) ושמטתה, תעזוב
 את האדמה מלעבודה בהרישה וזריעה. וכך
 מנחלתך, כלומר, לא מרצונך הטוב תשמיט
 את הארץ, אלא כך תהיה העזובה, כי תהיה
 נעזב מנחלתך. קדחתם, הכערתם. עד עולם
 תוקד, כלומר, זמן מרבה. (ה) אשר יבטח
 באדם, לפי שהיו ישראל בוסתים במצרים
 ובאשור, לפיכך אמר להם דבר זה. ומן ה'
 יסור לבו, כי אם לא יסור לבו מה' אינו רע
 אם יבטח שבועות האל יוכל האדם לעזור, לא
 וזלזלו. (ו) והיה כערער בערכה, הבוסת
 באדם יהיה כערער בערכה (= מין צמח קוצי
 הגדל במדבר). ולא יראה כי יבוא טוב,
 אינו רואה בשבא טובה בעולם, והם הגשמים,
 כלומר לא עליו יהיו הגשמים. ושכן חררים,
 ישפן במקום שהוא חררים, במקום שלא יפל שם
 מטר מרב החם. "חררים" ענינו שרפה ודלקה מרב
 חמימות. כמו "ועצמי חרה מני חרב" (איוב 22).
 ארץ מלחה ולא תשב, ארץ שעפרה מלוח ואינה מושבת. (ז) והיה ח' מבטחו,
 אם יבטח בו, הוא יהיה מבטחו ועזרו, ולא יירא מכל רע. (ח) על מים, שלא יצמא לעולם. כלומר, יהיה ממלא בטוב. ועל יובל,
 ועל פלגי מים. וישלח שרשיו, שאפלו שרשיו שיתפשטו במקום רחוק יהיו על פלגי מים. ולא יראה כי יבא חם, כלומר, אפלו
 בשיהיה חם בעולם, לא יחוש ממנו, כי על מים הוא שתול ולא יוכל החם ליבשו. והיה עלהו רענן, ואפלו עלהו יהיה רענן, שלא
 יפל בשאר עצים שנזבלים עליהם בימי הגשמים. ובשנת בצרת לא ידאג, כי אפלו בשנת בצרת יהיה בלחותו ויתן פריו בעתו. וכן
 האדם אשר יבטח בה', ולמדו בני אדם ממנו חכמתו ומעשיו הטובים. והעלה הוא משל על ממונו ועשורו, שיהנו בני אדם ממנו.
 (ט) עקב חלב מבל, אף על פי שלב האדם הוא מעקם ומענות יותר מכל איבריו. ואנש הוא וגו', ויש לו מכאוב חזק, כלומר,
 דעה רעה לחשב מי הוא היודע תעלומות לבו אם הוא בוסת בה' באמת או לא. (י) אני ח' חקר לב וגו', אבל אני ח' חוקר לב
 האדם ובוחן מחשבות ונצות הכליות. ולתת לאיש בדרכיו, לתת לכל איש בדרכיו לבו. בפרי מעלליו, כפי המחשבות שהם
 מעשי חלב. (יא) קרא דגד ולא ילד, כמו העוף שנקרא "קורא", כשהוא דוגר (= רובץ על ביצים לחממם שיצאו מהן אפרוחים)
 על ביצי עוף אחר, הרי לכשיבקעו הביצים ויצאו האפרוחים לא יהיו כמו בניו שילכו אחריו, אלא יעזבוהו ולא יפירוהו. ככה גם הרשע
 שעשה עשר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבוהו. ולא במשפט, ולא במשפט הישר, כי אם בערמת חלב. בחצי ימיו יעזבוהו, או
 שימות הוא ויעזב את עשרו לאחרים, או יאבד העשר מדיו בחצי ימיו. והיה נבל, פחות ונבזה, ונקרא רשע. (יב) כפא כבוד מרום
 מראשון, כמו שהשמים שהם כפא ח' והם כפא כבודו שהם מעירים על מציאותו ועל כבודו, בן מקום מקדשנו מעיר ומורה על עצם

ברזל בצפרן שמיר חרושה על-לוח לבם ולקרנות
 מזבחותיכם: ב. פזר בניהם מזבחותם ואשריהם
 על-עץ רענן על גבעות הגבהות: ג. הררי בשדה
 חילד כל-אוצרותיך לבו אתן במתיך בחטאת
 בכל-גבולך: ד. ושמטתה וכך מנחלתך אשר נתתי
 לך והעבדתך את-איביך בארץ אשר לא-ידעת
 כפי-אש קדחתם באפי עד-עולם תוקד: ה. כה |
 אמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם
 בשר זרעו ומני-יהוה יסור לבו: ו. והיה כערער
 בערכה ולא יראה כפי-יבוא טוב ושכן חררים
 במדבר ארץ מלחה ולא תשב: ז. ברוך הגבר אשר
 יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: ח. והיה פעץ |
 שתול על-מים ועל-יובל ישלח שרשיו ולא יראה
 כפי-יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא
 ידאג ולא ימיש מעשות פרי: ט. עקב חלב מבל
 ואנש הוא מי ידענו: י. אני יהוה חקר לב בתי
 כליות ולתת לאיש בדרכיו כפרי מעלליו: יא. קרא
 דגד ולא ילד עשה עשר ולא במשפט בחצי ימיו
 יעזבוהו ובאחריתו יהיה נבל: יב. כפא כבוד מרום
 מראשון מקום מקדשנו: יג. מקנה ישראל יהוה

כָּל־עֲזֹבֵיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בָאָרֶץ יִכָּתְבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר
מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה: יִרְפְּאֵנִי יְהוָה וְאַרְפָּא
הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשַׁעַה כִּי תִהְלֹתִי אֹתָהּ:

מציאותו שהשפין אורו וכבודו במקדש, ובא
להורות שהקב"ה משגיח גם בעולם השפל הזה,
ומעניש הרשעים על רשעם. (ג) מקנה ישראל
ה', לכן ראוי שתקנות ישראל תהיה אל ה'. כל
עזביך יבשו, כל העוזבים אותך ובטחים בבני
אדם, ראוי הוא שיבשו. וסורי, כל הסרים מה'.

בָּאָרֶץ יִכָּתְבוּ, יכתבו לרדת בתחתיות הארץ, בעמקי השאול. אֶת ה', שמשפיע הטובה בכל עת כמו מקור מים חיים. יִרְפְּאֵנִי
ה' וְאַרְפָּא, הנביא ירמיה מבקש מהקב"ה, שיִרְפְּאֵהוּ מן המכה והפאב. וכוונתו על הבוי והקללה שהציקו לו אנשים, כפי שאמר בהמשך
"הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשַׁעַה". כִּי תִהְלֹתִי אֹתָהּ, כך אני מתהלל ומתפאר, לומר שאֶתָּה מוֹשִׁיעִי וְתִהְלֹתִי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמִהְרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל חמישי, אור לט"ז אייר

לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:44	5:48	8:33	8:30	9:11	9:09	10:21	10:20	19:27	19:31	19:55	19:59	19:10	20:11
חיפה (ק)	5:40	5:44	8:29	8:26	9:08	9:06	10:19	10:18	19:29	19:33	19:58	20:02	19:03	20:14
ירושלים (ק)	5:41	5:45	8:30	8:27	9:08	9:06	10:19	10:18	19:31	19:35	19:54	19:59	18:55	20:11
תל אביב (ק)	5:42	5:47	8:31	8:29	9:10	9:08	10:21	10:19	19:28	19:33	19:57	20:01	19:12	20:13
אוסטריה, וינה (ק)	5:13	5:21	8:06	7:59	9:04	9:00	10:21	10:19	20:22	20:30	21:01	21:10	20:11	21:27
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:15	7:10	9:03	9:05	9:41	9:44	10:34	10:36	17:23	17:18	17:53	17:48	17:01	18:00
אוקראינה, אודסה (ק)	5:21	5:29	8:15	8:09	9:09	9:06	10:26	10:23	20:19	20:26	20:56	21:05	20:07	21:21
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:48	4:56	7:41	7:34	8:39	8:35	9:56	9:53	19:55	20:03	20:34	20:43	19:44	21:00
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:05	4:57	7:50	7:43	8:49	8:45	10:06	10:04	20:08	20:16	20:47	20:57	19:57	21:14
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:16	5:25	8:08	7:59	9:11	9:07	10:30	10:27	20:40	20:48	21:21	21:31	20:29	21:50
אוקראינה, קייב (ק)	5:08	5:17	7:59	7:50	9:04	8:59	10:22	10:19	20:33	20:42	21:15	21:25	20:22	21:44
איטליה, מילאנו (ק)	5:51	5:58	8:44	8:39	9:37	9:33	10:53	10:50	20:42	20:49	21:19	21:27	20:30	21:42
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:09	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:37	7:42	9:35	9:37	10:12	10:14	11:06	11:07	18:03	17:58	18:31	18:27	17:41	18:38
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:48	8:42	10:30	10:32	11:10	11:13	12:02	12:04	18:40	18:35	19:12	19:06	18:18	19:19
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:51	5:57	8:43	8:39	9:28	9:25	10:41	10:39	20:09	20:15	20:41	20:48	19:56	21:01
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:37	5:43	8:30	8:25	9:16	9:13	10:29	10:27	20:02	20:08	20:35	20:41	19:49	20:55
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:37	5:43	8:30	8:26	9:16	9:13	10:30	10:28	20:03	20:08	20:35	20:42	19:50	20:56
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:09	6:15	9:02	8:57	9:50	9:47	11:04	11:02	20:43	20:49	21:17	21:24	20:30	21:38
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:27	6:31	9:15	9:13	9:52	9:51	11:02	11:01	20:05	20:09	20:33	20:37	19:50	20:48
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:49	5:54	8:39	8:36	9:19	9:17	10:30	10:29	19:43	19:48	20:13	20:17	19:29	20:29
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:34	6:37	9:20	9:18	9:55	9:54	11:04	11:03	19:57	20:01	20:24	20:27	19:42	20:38
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:31	5:37	8:24	8:20	9:11	9:08	10:25	10:23	20:00	20:06	20:33	20:39	19:47	20:53
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:28	5:35	8:21	8:17	9:09	9:06	10:23	10:21	20:00	20:06	20:33	20:40	19:47	20:54
בוליביה, לה-פס (ח)	6:49	6:47	9:05	9:06	9:36	9:37	10:35	10:36	18:10	18:09	18:35	18:33	17:51	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:49	5:58	8:39	8:30	9:47	9:42	11:05	11:02	21:20	21:29	22:03	22:14	21:10	22:33
בלגיה, בריסל (ק)	6:00	5:51	8:42	8:33	9:48	9:43	11:06	11:03	21:19	21:28	22:02	22:12	21:09	22:31
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:34	6:32	8:43	8:44	9:15	9:17	10:12	10:13	17:34	17:31	17:59	17:57	17:14	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:21	6:19	8:31	8:32	9:03	9:04	10:00	10:01	17:23	17:21	17:49	17:46	17:03	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	5:15	5:06	7:56	7:46	9:04	9:00	10:23	10:20	20:40	20:49	21:23	21:34	20:32	21:53
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:16	5:06	7:51	7:36	9:09	9:04	10:29	10:26	20:56	21:06	21:43	21:55	20:49	22:16
גרמניה, ברלין (ק)	5:17	5:08	7:56	7:44	9:08	9:04	10:28	10:25	20:50	20:59	21:35	21:46	20:40	22:06
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:45	5:37	8:28	8:20	9:32	9:27	10:50	10:47	20:59	21:08	21:41	21:51	20:48	22:09
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:36	6:40	8:45	8:46	9:18	9:20	10:14	10:16	17:31	17:28	17:57	17:54	17:10	18:04
הודו, מומבאי (ח)	6:06	6:03	8:46	8:44	9:18	9:17	10:25	10:24	19:04	19:07	19:29	19:32	18:48	19:42
הודו, פונה (ח)	6:03	6:00	8:42	8:41	9:15	9:14	10:22	10:21	19:00	19:02	19:24	19:27	18:43	19:37
הונגריה, בודפשט (ק)	5:12	5:05	7:58	7:51	9:04	9:00	10:11	10:08	20:09	20:16	20:47	20:56	19:57	21:13
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:41	5:47	8:34	8:29	9:20	9:17	10:34	10:32	20:07	20:13	20:40	20:47	19:54	21:01
יוון, אתונה (ק)	6:13	6:19	9:05	9:01	9:48	9:46	11:01	10:59	20:25	20:30	20:56	21:02	20:11	21:15
מולדובה, קישינב (ק)	5:35	5:27	8:20	8:14	9:16	9:12	10:33	10:30	20:28	20:36	21:06	21:15	20:16	21:31

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ו									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:02	6:00	8:42	8:41	9:15	9:14	10:22	10:21	19:02	19:05	19:27	19:30	18:46	19:40
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:37	7:44	9:16	9:19	9:59	10:03	10:49	10:52	17:14	17:08	17:48	17:42	16:51	17:55
נפאל, קטמנדו (ח)	5:17	5:14	8:01	7:58	8:37	8:35	9:46	9:45	18:43	18:47	19:10	19:14	18:28	19:25
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:26	9:26	9:56	9:56	10:59	10:59	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשא (ק)	4:48	4:38	7:27	7:16	8:38	8:34	9:58	9:55	20:18	20:27	21:03	21:14	20:08	21:34
פרו, לימה (ח)	6:17	6:18	8:38	8:39	9:09	9:09	10:09	10:09	17:52	17:51	18:16	18:15	17:33	18:24
צרפת, ליאון (ק)	6:14	6:07	9:01	8:55	9:54	9:50	11:10	11:07	21:00	21:08	21:37	21:45	20:48	22:01
צרפת, פריז (ק)	6:15	6:07	8:59	8:52	9:59	9:55	11:17	11:14	21:20	21:28	22:00	22:10	21:09	22:27
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:43	8:16	8:15	8:46	8:46	9:50	9:49	18:02	18:03	18:26	18:27	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	5:57	5:50	8:44	8:39	9:34	9:30	10:48	10:46	20:32	20:38	21:07	21:14	20:19	21:29
קנדה, מונטריאול (ק)	5:28	5:21	8:15	8:09	9:08	9:04	10:23	10:21	20:13	20:21	20:50	20:58	20:01	21:14
קפריסין, לרנקה (ק)	5:46	5:41	8:31	8:28	9:12	9:09	10:23	10:22	19:39	19:43	20:08	20:13	19:25	20:26
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:57	5:46	8:26	7:53	9:53	9:48	11:14	11:11	21:49	22:00	22:39	22:52	21:40	23:15
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:26	5:15	7:45	7:26	9:24	9:19	10:46	10:43	21:27	21:38	22:18	22:32	21:18	22:57
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:51	5:43	8:36	8:30	9:32	9:28	10:49	10:46	20:45	20:53	21:23	21:32	20:34	21:48
שווייץ, ציריך (ק)	5:55	5:47	8:40	8:34	9:37	9:33	10:53	10:51	20:50	20:58	21:29	21:38	20:39	21:54
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:53	5:51	8:30	8:29	9:02	9:01	10:07	10:07	18:36	18:38	19:00	19:02	18:20	19:12

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיִּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּיִת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינֵנוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

9קט: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00425
11/05/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7